SUPREME AUDIT INSTITUTION OF INDIA
लोकहितार्थ सत्यनिष्ठा
Dedicated to Truth in Public Interest

ભારતના નિયંત્રક અને મહાલેખાપરીક્ષકનો માર્ચ 2024 અંતિત અવધિ માટેનો અહેવાલ

ગુજરાત સરકાર

2026નો અહેવાલ ક્રમાંક 1

(અનુપાલન ઓડિટ - મુલ્કી)

ભારતના નિયંત્રક અને મહાલેખાપરીક્ષકનો
માર્ચ 2024 અંતિત અવધિ માટેનો અહેવાલ

ગુજરાત સરકાર

2026નો અહેવાલ ક્રમાંક 1

વિષયસુચિ

વિગતો	ફકરો	પૃષ્ઠ
પ્રસ્તાવના		v-vi
કાર્યલક્ષી સમીક્ષા		vii-xii
પ્રકરણ I - પરિચય		
આ અહેવાલ વિષે	1.1	1
ઓડિટ કરવામાં આવેલા એકમોની રૂપરેખા	1.2	1
ઓડિટ માટેનો અધિકાર	1.3	4
ઓડિટનું આયોજન અને કાર્યવાહી	1.4	4
મહત્વપૂર્ણ ઓડિટ અવલોકનો	1.5	5
ઓડિટ માટે સરકારનો પ્રતિભાવ	1.6	5
પ્રકરણ II - વિષય વિશિષ્ટ અનુપાલન ઓડિટ		
નાણાં વિભાગ		
જીએસટી ચુકવણી અને રિટર્ન ફાઇલિંગ પર વિભાગની દેખરેખ (બીજો તબક્કો)	2.1	9
બંદરો અને વાહનવ્યવહાર વિભાગ		
રાજ્ય વાહનવ્યવહાર સત્તામંડળ અને પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓની કામગીરી	2.2	59
પ્રકરણ III - અનુપાલન ઓડિટના ફકરા		
મહેસૂલ વિભાગ		
મિલકતોના નીચા મૂલ્યાંકનના કારણે સ્ટેમ્પ ડ્યુટીની ઓછી વસૂલાત	3.1	105
વિભિન્ન બાબતો ધરાવતા દસ્તાવેજો પર સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને નોંધણી ફી ની ઓછી વસૂલાત	3.2	109
દસ્તાવેજોના ખોટા વર્ગીકરણને કારણે સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને નોંધણી ફીની ઓછી વસૂલાત	3.3	113
પ્રીમિયમ/ પ્રીમિયમના તફાવતની બિન/ ઓછી વસૂલાત	3.4	115
રૂપાંતરણ વેરાની બિન/ ઓછી વસૂલાત	3.5	118

માર્ગ અને મકાન વિભાગ		
ભાવમાં ફેરફારની અનિયમિત અને વધુ પડતી ચુકવણી	3.6	120
બોનસની અનિયમિત ચુકવણી	3.7	127
બોલીની માન્યતાના સમયગાળામાં ટેન્ડરને અંતિમ સ્વરૂપ ન આપવાને કારણે ખર્ચમાં વધારો	3.8	129
નિર્ધારિત ટેકનિકલ પરિમાણો સુધી રસ્તા પહોળા કરવાનું મર્યાદિત ન રાખવાને કારણે નિવાર્ય વધારાનો ખર્ચ	3.9	131
વીજળી ખર્ચની વસૂલાત/ નિવાર્ય ચુકવણી	3.10	134
વન અને પર્યાવરણ વિભાગ		
જંગલોમાં હયાત રસ્તાઓ પહોળા કરવા	3.11	137
સંરક્ષિત વિસ્તારોનાં ઇકો-સેન્સિટીવ ઝોન (ESZ)માં બિન-કૃષિ પ્રવૃત્તિઓ માટે પરવાનગી	3.12	141
ચોખ્ખું વર્તમાન મૂલ્ય અને વધારાના વળતર વનીકરણની વસૂલાત	3.13	149
ગૃહ વિભાગ		
જપ્ત કરવામાં આવેલ ડ્રગ્સનો સંગ્રહ અને નિકાલ	3.14	154
બંદોબસ્ત/એસ્કોર્ટ ચાર્જની ખોટી વસૂલાત	3.15	159
ઉર્જા અને પેટ્રોકેમિકલ્સ વિભાગ		
પેટ્રોલિયમ નિયામક દ્વારા ખાણકામ આવકની વસૂલાત અને એકત્રીકરણ	3.16	162

પરિશિષ્ટો

પરિશિષ્ટ નં.	વિષય	સંદર્ભ ફકરો	પૃષ્ઠ
I	30 સપ્ટેમ્બર 2024 ના રોજ બાકી રહેલા નિરીક્ષણ અહેવાલોનું વર્ષવાર વિભાજન	1.6.1	171
II	કેન્દ્રીય ઓડિટમાં ઉણપોનો સારાંશ	2.1.7.2	172

પરિશિષ્ટો			
પરિશિષ્ટ નં.	વિષય	સંદર્ભ ફકરો	પૃષ્ઠ
III	અધિકારક્ષેત્ર મુજબ રેકોર્ડ રજુ ન કરવા	2.1.8.1	176
IV	રેકોર્ડ્સ રજૂ ન કરવા બાબતના ટોચના દસ કેસો	2.1.8.1	177
V	રિટર્નમાં ધ્યાન પર આવેલી ઈનપુટ ટેક્ષ ક્રેડિટનો મેળ ન ખાવો	2.1.8.2 (ખ) (v)	182
VI	રિટર્નો વચ્ચે ધ્યાન પર આવેલી પૂરવઠાની વિસંગતતા	2.1.8.2 (ગ) (iv)	189
VII	ઉચ્ચક વેરાની બિન/ ઓછી વસૂલાત	2.2.4.1 (ક) (i)	194
VIII	વાહનોની વિવિધ શ્રેણીઓ પર વાર્ષિક વસુલાતપાત્ર વેરાના દરો	2.2.4.1 (ખ)	196
IX	અન્ય વિશિષ્ટ વાહનો પર આવર્તક વેરાની ઓછી વસૂલાત	2.2.4.1 (ખ) (ii)	197
X	વિવિધ પ્રકારના વાહનોની નોંધણી અને નોંધણીના નવીકરણ માટેની ફી	2.2.4.2	199
XI	કામચલાઉ નોંધણી ફી (TRF)ની અધિક/ ઓછી વસૂલાત	2.2.4.2 (ક)	200
XII	ગુનાનો પ્રકાર અને મોટર વાહન અધિનિયમની અનુરૂપ કલમ	2.2.5	203
XIII	વેરાના કસૂરવારો સામે મહેસૂલ વસૂલાત પ્રમાણપત્રની (RRC) કાર્યવાહીની વિગતો	2.2.5.2 (ખ)	205
XIV	અટકાયત કરાયેલા વાહનોની પ્રાદેશિક પરિવહન કચેરી મુજબ વિગતો	2.2.5.3	206
XV	પ્રીમિયમ/ પ્રીમિયમના તફાવતની બિન/ ઓછી વસૂલાત	3.4	207

પરિશિષ્ટો			
પરિશિષ્ટ નં.	વિષય	સંદર્ભ ફકરો	પૃષ્ઠ
XVI (ક)	'વળાંકો પહોળા કરવા' ના કામની વધારાની માત્રા	3.9	216
XVI (ખ)	વધારે પહોળા કરવામાં આવેલા વળાંકો પર અધિક ખર્ચ		221
XVII (ક)	માર્ગ પહોળા કરવાની પરિયોજનાઓની વિગતો	3.11	225
XVII (ખ)	વન સંરક્ષણ અધિનિયમ હેઠળ માર્ગાંતર કરાયેલા વન વિસ્તાર અને માર્ગાંતર કરાયેલા વાસ્તવિક વિસ્તારની વિગતો		226
XVIII	મંજૂર કરાયેલા ના-વાંધા પ્રમાણપત્રોની વિગતો	3.12 (ક)	228
XIX	જૂલાઇ 2015 ની નીતિ હેઠળ નિર્ધારિત નિયમનો		233
XX	રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન/ વન્યજીવન અભયારણ્યોની વિગતો	3.12 (ખ)	234
XXI	જપ્ત કરાયેલા ડ્રગ્સના સંગ્રહ અને નિકાલમાં જોવા મળેલી અનિયમિતતાઓ	3.14	235

પ્રસ્તાવના

માર્ચ 2024ના રોજ પૂરા થયેલા સમયગાળા માટેનો આ અહેવાલ ભારતના બંધારણની કલમ 151 હેઠળ ગુજરાતના રાજ્યપાલને સુપરત કરવા માટે તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે.

આ અહેવાલમાં રાજ્ય સરકારના સાત વિભાગોના અનુપાલન ઓડિટના નોંધપાત્ર તારણો શામેલ છે. આ ભારતના નિયંત્રક અને મહાલેખાપરીક્ષક (ફરજો, સત્તાઓ અને સેવાની શરતો)અધિનિયમ 1971 અને ભારતના નિયંત્રક અને મહાલેખાપરીક્ષક દ્વારા જારી કરાયેલા ઓડિટ અને હિસાબી નિયમનો 2020 પરના નિયમો હેઠળ કરવામાં આવ્યું હતું. આ અહેવાલ ભારતના બંધારણની કલમ 151 (2) હેઠળ રાજ્ય વિધાનસભા સમક્ષ રજૂ કરવો જરૂરી છે.

આ અહેવાલમાં ઉલ્લેખિત ઉદાહરણો 2023-24ના સમયગાળા માટે પરીક્ષણ ઓડિટ દરમિયાન તેમજ અગાઉના વર્ષોમાં ધ્યાનમાં આવ્યા હતા પરંતુ અગાઉના ઓડિટ અહેવાલોમાં જાણ કરી શકાતા ન હતા; જ્યાં જરૂરી હોય ત્યાં 2023-24 પછીના સમયગાળાને લગતા દાખલાઓનો પણ સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.

આ ઓડિટ ભારતના નિયંત્રક અને મહાલેખાપરીક્ષક દ્વારા જારી કરાયેલા ઓડિટના ધોરણો અનુસાર હાથ ધરવામાં આવ્યું છે.

નોંધ: મૂળ અંગ્રેજી અહેવાલ ઉપરથી અનુવાદ કરેલ હોઈ, આ અહેવાલમાં રહેલ હકીકત દોષ માટે મૂળ અંગ્રેજી અહેવાલમાં આપેલી વિગત સાચી ગણવી.

કાર્યલક્ષી સમીક્ષા

કાર્યલક્ષી સમીક્ષા

પ્રસ્તાવના

આ ઓડિટ રિપોર્ટમાં બે વિષય વિશિષ્ટ પાલન ઓડિટ અને 16 વ્યક્તિગત ઓડિટ ફકરાઓમાંથી ઉદભવતા ઓડિટ તારણો શામેલ છે. નોંધપાત્ર ઓડિટના તારણો નીચે ચર્ચા કરવામાં આવ્યા છે.

વિષય વિશિષ્ટ અનુપાલન ઓડિટ

અહેવાલમાં સમાવિષ્ટ નાણાં વિભાગ અને રાજ્ય સરકારના બંદરો અને પરિવહન વિભાગ સંબંધિત વિષય વિશિષ્ટ અનુપાલન ઓડિટની વિશેષતાઓ નીચે મુજબ છે.

નાણા વિભાગ

જીએસટી ચૂકવણી અને રિટર્ન ફાઇલિંગ પર વિભાગની દેખરેખ (બીજો તબક્કો)

આ ઓડિટ નવી કર વ્યવસ્થામાં કર પાલન માટે કલ્પના કરવામાં આવેલી નિયંત્રણ પદ્ધતિ અને ગુજરાત રાજ્ય કર વિભાગની દેખરેખ પદ્ધતિના મહત્વને ધ્યાનમાં રાખીને હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું. આ ઓડિટ માટેના નમૂનામાં કેન્દ્રિય ઓડિટ માટે ડેટા વિશ્લેષણ દ્વારા ઓળખવામાં આવેલા વિચલનોનો સમૂહ સામેલ છે જેમાં ક્ષેત્રની મુલાકાતો શામેલ નથી; વિગતવાર ઓડિટ માટે કરદાતાઓનો નમૂનો જેમાં ક્ષેત્રની મુલાકાતો અને વિભાગીય પરિસરમાં કરદાતાઓના રેકોર્ડની ચકાસણી સામેલ છે અને એકમોના પાલન કાર્યોનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે એકમોના નમૂના સામેલ છે.

ઓડિટમાં અધિનિયમ/નિયમોની જોગવાઈઓ અને રજિસ્ટ્રેશન રદ કરવા, રદીકરણ રદ કરવા અને પસંદગીના 10 એકમોમાં માંગની વસૂલાતમાં વિલંબ અંગેની સૂચનાઓથી વિચલન જોવા મળ્યું હતું. વધુમાં, ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે સિસ્ટમે રદ કરવાની અરજીની યાદી માટે MIS રિપોર્ટ જનરેટ કર્યો હતો, જેમાં વિસંગતતાઓ દર્શાવવામાં આવી હતી.

ઓડિટ દ્વારા સૂચના વિચલનો/વિસંગતતાઓ વચ્ચે 738 વિસંગતતાઓ માટે પૂછપરછ કરવામાં આવી હતી. વિભાગને જણાવવામાં આવેલી પાંચ વિસંગતતાઓ માટે પ્રારંભિક પ્રતિસાદ મળ્યો ન હતો, જેમાં ₹266.63 કરોડની અસમાનતા સામેલ છે. ઓડિટમાં ₹ 2,606.62 કરોડની રકમ સાથે સંકળાયેલા 291 કેસોમાં કાયદાની જોગવાઈઓમાંથી વિચલન જોવા મળ્યું હતું, જે 39.70 *ટકા* અસંગતતાઓ/અસમેળતાઓ ધરાવે છે જેના માટે વિભાગે જવાબો આપ્યા હતા. GSTR-3Bમાં જાહેર કરવેરાની જવાબદારીમાં અસમાનતા અને ઇ-વે બિલમાં જાહેરાતો, GSTR-01 અને GSTR-09 વચ્ચે સેટલ કર જવાબદારી અને GSTR-2A અને GSTR-3B વચ્ચે ITCની અસમાનતામાં પ્રમાણમાં ઊંચા વિચલનોના દરો જોવા મળ્યા હતા. પ્રાપ્ત થયેલા કુલ જવાબોમાંથી, 340 કેસોમાં, વિભાગનો જવાબ ઓડિટ માટે સ્વીકાર્ય હતો. કરદાતાઓ દ્વારા ડેટા એન્ટ્રીની આ ભૂલો 45 કેસોમાં (13.24 *ટકા*) હતી અને વિભાગે 87 કેસોમાં સક્રિયપણે કાર્યવાહી કરી હતી.

ઓડિટ દ્વારા વિભાગને વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે નાણાકીય નિવેદનો અને સંબંધિત ખાતાવહી, પસંદ કરેલા મહિનાઓ માટે ઇનવોઇસ, ઓડિટરનો અહેવાલ, ડેબિટ અને ક્રેડિટ નોટ્સ વગેરે જેવા

દાણાદાર રેકોર્ડ્સ રજૂ કરવા જેથી નમૂના લેવામાં આવેલા 65 કરદાતાઓમાં વિસંગતતા/અસંગતતાઓની વિગતવાર તપાસ કરી શકાય. જો કે, વિભાગે માંગણી કરેલ 65 કેસોના ઓડિટ નમૂનામાંથી 63 માં રેકોર્ડ રજૂ કર્યા ન હતા. રેકોર્ડ્સ રજૂ ન કરવાના પરિણામે, ડેટા વિશ્લેષણ દ્વારા નોંધાયેલી વિસંગતતા/વિચલનો, જેનું મૂલ્ય ₹ 1,234.71 કરોડ હતું, તેની ઓડિટમાં તપાસ કરી શકાઈ નહોતી.

ઓડિટ નીચે મુજબની ભલામણો કરે છે:

1. *વિભાગ એકમોમાં દેખરેખ વ્યવસ્થાતંત્રને મજબૂત કરી શકે છે અને નોંધણી રદ કરવા અને રદ કરવાના આદેશો ફ્રીઝ કરવા માટે નિર્દિષ્ટ સમયમર્યાદાનું પાલન કરવામાં આવે તે સુનિશ્ચિત કરી શકે છે.*

2. *જે કરદાતાઓની નોંધણી રદ કરવામાં આવી હોય તેવા તમામ કરદાતાઓ દ્વારા જીએસટીઆર-10નું ફરજિયાત ફાઇલિંગ સુનિશ્ચિત કરવા માટે યોગ્ય વ્યવસ્થા ઘડવા અંગે વિભાગ વિચારણા કરી શકે છે અને જે કિસ્સાઓમાં જીએસટીઆર-10 દાખલ કરવામાં આવ્યું ન હોય તેવા કિસ્સાઓમાં કરની જવાબદારી નક્કી કરવા માટે જીજીએસટી કાયદાની કલમ 62 હેઠળ કાર્યવાહી માટે યોગ્ય અધિકારી દ્વારા સૂચના આપવામાં આવશે.*

3. *વિભાગ ડેટા એન્ટ્રીની ભૂલોને રોકવા, કરદાતાઓનું અનુપાલન વધારવા અને વધુ સારી તપાસની સુવિધા આપવા માટે જીએસટી રિટર્નમાં માન્યતા નિયંત્રણો રજૂ કરવા માટે ડેટા એન્ટ્રીની ભૂલોનો મુદ્દો જીએસટીએન સાથે ઉઠાવવા વિચારણા કરી શકે છે.*

4. *વિભાગ, વિભાગના બેક-એન્ડ પોર્ટલ પર GSTR-1માં તમામ ક્ષેત્રો માટે ઇનવોઇસ મુજબની માહિતી/વિગતો ઉપલબ્ધ કરાવવા માટે જરૂરી પગલાં લેવા વિચારણા કરી શકે છે.*

(ફકરા 2.1)

બંદરો અને વાહનવ્યવહાર વિભાગ

રાજ્ય વાહનવ્યવહાર સત્તામંડળ અને પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓની કામગીરી

સ્ટેટ ટ્રાન્સપોર્ટ ઓથોરિટી (એસટીએ) / પ્રાદેશિક પરિવહન કચેરીઓ (આરટીઓ) એ લાગુ કાયદાઓ / નિયમો અનુસાર તેમના મુખ્ય કાર્યો હાથ ધર્યા છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે ઓડિટ હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું, અને અમલીકરણ પ્રવૃત્તિઓ મોટર વાહન અધિનિયમો / નિયમોનું પાલન સુનિશ્ચિત કરે છે અને જાહેર સેવાઓ સમયસર ડિસ્ચાર્જ કરવામાં આવી છે. ઓડિટમાં વાહન અને સારથી એપ્લિકેશનના બેક-એન્ડ અને ફ્રન્ટ-એન્ડ ડેટાનું વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું હતું અને 01 એપ્રિલ 2019 થી 31 માર્ચ 2024 સુધીના સમયગાળા માટે પરિવહન કમિશનર (સીઓટી) અને નવ પસંદ કરેલા આરટીઓની ઓફિસમાં રેકોર્ડની પણ તપાસ કરવામાં આવી હતી. ઓડિટના કેટલાક તારણો અહીં સંક્ષિપ્તમાં નીચે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યા છે:

ફક્ત માન્ય રીતે નોંધાયેલા વાહનો જ રસ્તાઓ પર ચાલે છે તેની ખાતરી કરવા માટે નોંધણી અધિકારીઓએ જરૂરી પગલાં લીધા ન હતા. વધુમાં, વાહનની નોંધણી સમયે યોગ્ય તપાસની ગેરહાજરી તેમજ અયોગ્ય એપ્લિકેશન નિયંત્રણોને કારણે, વાહનોનું ખોટું વર્ગીકરણ અને ખોટી

એન્ટ્રીઓ હતી. પરમિટ, ફિટનેસ સર્ટિફિકેટ અને પોલ્યુશન અંડર કંટ્રોલ સર્ટિફિકેટ ઇશ્યૂ કરતી વખતે RTO/ ARTO એ સંબંધિત જોગવાઈઓનું પાલન સુનિશ્ચિત કર્યું ન હતું અથવા સરકારી બાકી નીકળતી રકમની ચુકવણી સુનિશ્ચિત કરી ન હતું. સ્પીડ ગવર્નર્સ, હાઈ સિક્યોરિટી રજિસ્ટ્રેશન પ્લેટ અને વ્હીકલ ટ્રેકિંગ સિસ્ટમ ડિવાઇસ લગાવ્યા વિના વાહનો રસ્તા પર ચાલી રહ્યા હતા, જે સુરક્ષા અને નિયમનના જોખમો ઉભા કરે છે. ટોલ બૂથ ડેટાના વિશ્લેષણમાં બહાર આવ્યું છે કે હાલના મોટર વાહન કાયદાનું ઉલ્લંઘન કરીને વાહનો રસ્તા પર દોડી રહ્યા છે.

MoRTH દ્વારા જારી કરવામાં આવેલી માર્ગદર્શિકાના નિયમો અને શરતોના પાલનની દ્રષ્ટિએ મોટર વ્હીકલ એગ્રીગેટર્સના નિયમનમાં ખામી હતી. વાહન અને સારથી એપ્લિકેશનમાં સુધારેલી જોગવાઈને અપડેટ કરવામાં વિલંબ અને વાહનોના ખોટા વર્ગીકરણના પરિણામે, વિવિધ પ્રકારની સેવાઓ માટે ખોટા દરે ફી વસૂલવાના કિસ્સાઓ બન્યા હતા. કરના દરની ખોટી અરજી અથવા વાહનોના ખોટા વર્ગીકરણને કારણે વિવિધ પ્રકારના વાહનોના સંદર્ભમાં એકમ રકમ ટેક્સ/રિકરિંગ ટેક્સ ઓછો વસૂલવામાં આવ્યો હતો. તેવી જ રીતે, બાકી રિકરિંગ ટેક્સની વસૂલાત કરવામાં આવી ન હતી. અયોગ્ય અથવા ખામીયુક્ત ચલણ જારી કરવાના કિસ્સાઓ હતા. જારી કરાયેલા ચલણોમાં આવી ખામીઓએ અમલીકરણ પ્રવૃત્તિઓની સુસંગતતા અને અસરકારકતામાં ઘટાડો કર્યો હતો. *મામલતદારને* જમીન મહેસૂલના બાકી નીકળતી રકમ તરીકે કરવેરાની વસૂલાત માટે પૂર્ણ સમયના ધોરણે નવ આર.ટી.ઓ/એ.આર.ટી.ઓમાંથી આઠમાં નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા ન હતા, જેના પરિણામે બાકી નીકળતી રકમની વસૂલાતમાં ધીમી પ્રગતિ થઈ હતી. આરટીઓ/એઆરટીઓએ વિવિધ મોટર વાહન સંબંધિત સેવાઓ પૂરી પાડવા માટે બંદરો અને પરિવહન વિભાગ દ્વારા નિર્ધારિત સમયમર્યાદાનું પાલન કર્યું ન હતું.

ઓડિટ નીચે મુજબની ભલામણો કરે છે:

1. *પરિવહન વિભાગે ખોટી ડેટા એન્ટ્રીને રોકવા, બિન-અનુપાલન નોંધણીઓ અથવા પ્રમાણપત્રોને અવરોધિત કરવા અને આર.ટી.ઓ સ્તરની સમીક્ષા માટે માસિક ડેટા- ગુણવત્તા અપવાદ અહેવાલો બનાવવા માટે VAHAN અને SARATHIમાં ફરજિયાત, નોન-બાયપાસેબલ ઓટોમેટેડ વેલિડેશન નિયંત્રણો સ્થાપિત કરવા જોઈએ.*

2. *આરટીઓ અને ટ્રાફિક પોલીસના પ્રયાસોને સંયોજિત કરીને અને ટોલ પ્લાઝા પર ઇ - ડિટેક્શનનો લાભ લઈને એક સંકલિત રાજ્યવ્યાપી અમલીકરણ અભિયાન શરૂ કરવું જોઈએ, જેથી એક્સપાયર ફિટનેસ, પી.યુ.સી.સી અથવા પરમિટ ધરાવતા વાહનોને વ્યવસ્થિત રીતે ઓળખી શકાય અને સમયબદ્ધ પાલન અને ફી અને દંડની વસૂલાત સુનિશ્ચિત કરી શકાય.*

3. *અટકાયતમાં લેવામાં આવેલા વાહનોની દેખરેખ માટે એક કેન્દ્રિય મોનિટરિંગ અને હરાજી સેલની સ્થાપના કરવી જોઈએ, જે વાહનમાં સ્વચાલિત 90 દિવસના હરાજી ટ્રિગર અને લઘુત્તમ જાળવણીના ધોરણો દ્વારા સમર્થિત છે.*

4. *ત્રિમાસિક ડિજિટલ રિપોર્ટિંગની આવશ્યકતા, AIS-140 ફિટમેન્ટ અને સિમ્યુલેટર સુવિધાઓને લાઇસન્સ રિન્યૂઅલ સાથે જોડીને, ડિજિટલ ચેક દ્વારા બિનનોંધણી પ્લેટફોર્મ્સને ઓળખીને અને વારંવાર બિન-અનુપાલન માટે ક્રમિક દંડ લાદીને એગ્રીગેટર અનુપાલનને મજબૂત બનાવવું જોઈએ.*

5. *વિભાગે VAHAN/SARATHIમાં કાનૂની ફેરફારો તાત્કાલિક પ્રતિબિંબિત થાય છે અને આવક અથવા અનુપાલન ખામીઓ અટકાવવા માટે SLAs, સ્ટ્રક્ચર્ડ ચેન્જ-મેનેજમેન્ટ*

લૉગ અને ત્રિમાસિક IT-પ્રક્રિયા એકીકરણ સમીક્ષાઓ સહિત NIC સાથે સમયબદ્ધ સુધારણા પ્રોટોકોલને ઔપચારિક બનાવવો જોઈએ.

(ફકરા 2.2)

અનુપાલન ઓડિટના ફકરા

મહેસૂલ વિભાગ

ખોટા જંત્રી દરોની અરજી અથવા *વિસ્તારને ખોટી રીતે અપનાવવાને* કારણે મિલકતના અવમુલ્યનના કારણે 126 દસ્તાવેજોમાં ₹12.18 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટીની ઓછી વસૂલાત.

(ફકરા 3.1)

એક દસ્તાવેજની અંદર અનેક અલગ અલગ બાબતોને લગતા આઠ દસ્તાવેજોમાં ₹ 1.12 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને ₹ 10.06 લાખની નોંધણી ફીની ઓછી વસૂલાત.

(ફકરા 3.2)

દસ્તાવેજના ખોટા વર્ગીકરણને કારણે બે દસ્તાવેજોમાં ₹ 66.26 લાખની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને ₹ 2.54 લાખની નોંધણી ફીની ઓછી વસૂલાત.

(ફકરા 3.3)

રહેણાંક/ઔદ્યોગિક/વાણિજ્યિક/બહુહેતુક ઉપયોગ માટે 'નવા અને મર્યાદિત સમયગાળા' હેઠળ કૃષિ જમીનને 'જૂના કાર્યકાળ'માં રૂપાંતરિત કરવાના કિસ્સાઓમાં 173 કેસોમાં ₹55.16 કરોડના પ્રીમિયમની બિન/ ઓછી વસૂલાત .

(ફકરા 3.4)

કૃષિથી બિન-કૃષિ હેતુમાં જમીનના ઉપયોગમાં ફેરફાર કરવા અને સરકારી જમીનનો આગોતરો કબજો આપતી વખતે 11 કિસ્સાઓમાં ₹37.16 લાખના રૂપાંતર કરની બિન/ ઓછી વસૂલાત.

(ફકરો 3.5)

માર્ગ અને મકાન વિભાગ

R&B વિભાગો દ્વારા કરવામાં આવેલા 11 કામોમાં, ખોટી ગણતરીઓ અને કામની અયોગ્ય વસ્તુઓ માટે PV ની ચુકવણી, અયોગ્ય સમયગાળા અને નિર્ધારિત ટોચમર્યાદામાં ચુકવણી મર્યાદિત ન હોવાને કારણે ₹4.74 કરોડની કિંમતમાં ફેરફારની વધુ ચુકવણી કરવામાં આવી હતી.

(ફકરા 3.6)

R&B વિભાગે કામ પૂર્ણ થયા પછી પ્રોજેક્ટ પૂર્ણ કરવાની પ્રસ્તાવિત સમયરેખા લંબાવી હતી અને વહેલી તકે પૂર્ણ કરવા માટે કોન્ટ્રાક્ટરને ₹2.40 કરોડનું બોનસ ચૂકવ્યું હતું.

(ફકરા 3.7)

R&B વિભાગના બે કામોમાં, બિડ માન્યતા અવધિને ખોટી રીતે અપનાવવાને કારણે ટેન્ડરોને અંતિમ સ્વરૂપ ન આપવાને કારણે કુલ ₹ 2.21 કરોડનો ખર્ચ વધ્યો હતો.

(ફકરા 3.8)

R&B ડિવિઝને 99 વળાંકો પર નિર્ધારિત ભારતીય માર્ગ કોંગ્રેસના ધોરણો કરતાં વધુ વળાંકો પર રસ્તા પહોળા કરવાની જોગવાઈ કરી હતી જેના કારણે ₹1.62 કરોડનો ટાળી શકાય તેવો વધારાનો ખર્ચ થયો હતો.

(ફકરા 3.9)

R&B ડિવિઝન નંબર 1, સુરતે એરપોર્ટ પર ખાનગી પક્ષો/કન્સેશનર દ્વારા વપરાતી વીજળી માટે એરપોર્ટ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા, સુરત પાસેથી કુલ ₹83.05 લાખ વીજળી ચાર્જ વસૂલ કર્યો નથી. વધુમાં, સોલાર ફોટો વોલ્ટેઇક સિસ્ટમને કાર્યરત બનાવવા માટેની પ્રક્રિયા શરૂ કરવામાં વિલંબને કારણે, R&B ઇલેક્ટ્રિકલ ડિવિઝન, સુરતને ₹ 62.39 લાખનો ટાળી શકાય તેવો વીજળી ચાર્જ ચૂકવવો પડ્યો હતો.

(ફકરા 3.10)

વન અને પર્યાવરણ વિભાગ

વન્યજીવ અભયારણ્યો અને રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનો અને તેમના ઇકો સેન્સિટિવ ઝોન, સંરક્ષિત અને અનામત જંગલોમાં આવતા રસ્તા પહોળા કરવાના કેટલાક કિસ્સાઓમાં, પર્યાવરણ, વન અને આબોહવા પરિવર્તન મંત્રાલય, ભારત સરકારની મંજૂરી વિના જમીન ડાયવર્ટ કરવામાં આવી હતી. આ સ્થાપિત પર્યાવરણીય ધોરણો અને પ્રક્રિયાઓનું ઉલ્લંઘન છે.

(ફકરા 3.11)

બિન-કૃષિ (એન.એ.) પ્રવૃત્તિઓ માટે બિન વાંધા પ્રમાણપત્ર જારી કરવાના કિસ્સાઓ બન્યા હતા, જે સંબંધિત સંરક્ષિત વિસ્તાર (પી.એ)ના ઇકો સેન્સિટિવ ઝોન નોટિફિકેશન અને પી.એ.ની પરિઘમાં એન.એ. પ્રવૃત્તિઓનું નિયમન કરતી રાજ્ય સરકારની નીતિની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરે છે. તદુપરાંત, કેટલાક કિસ્સાઓમાં જિલ્લા કલેક્ટરે કાં તો વન વિભાગ પાસેથી એન.ઓ.સી. વિના એન.એની મંજૂરી આપી હતી, અથવા એન.એ પરવાનગીઓ આપવામાં આવેલી એન.ઓ.સી.ને અનુરૂપ ન હતી.

(ફકરા 3.12)

બિન-કૃષિ પ્રવૃત્તિઓ માટે જંગલની જમીનને ડાયવર્ઝન કરવાના કિસ્સાઓમાં, જંગલના ખોટા વર્ગીકરણ અથવા ખોટા દરો અપનાવવાને કારણે ₹1.16 કરોડના નેટ પ્રેઝન્ટ વેલ્યુની ઓછી વસૂલાત કરવામાં આવી હતી. વધુમાં, એક કિસ્સામાં વનીકરણ માટે ખોટા રાઇટ ઑફ વે અપનાવવાને કારણે ₹ 2.94 કરોડની વળતર વનીકરણની રકમની ઓછી વસૂલાત કરવામાં આવી હતી.

(ફકરા 3.13)

ગૃહ વિભાગ

ગૃહ વિભાગે જપ્ત કરેલી દવાઓના સંગ્રહ માટે યોગ્ય સંગ્રહ સુવિધાઓ સ્થાપિત કરી ન હતી કે ન તો નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સ એક્ટ અને સુપ્રીમ કોર્ટના આદેશો હેઠળ નિર્ધારિત કાર્યવાહી મુજબ ડ્રગ્સનો ઝડપથી નિકાલ કર્યો હતો. પરિણામે, જપ્ત કરાયેલ ડ્રગ્સના નુકસાન અને નાશ તેમજ ડ્રગ્સના નિકાલમાં વિલંબના કિસ્સાઓ બન્યા હતા.

(ફકરા 3.14)

590 કિસ્સાઓમાં, બંદોબસ્ત/એસ્કોર્ટ ચાર્જ ખોટા દરે વસૂલવામાં આવ્યો હતો જેના પરિણામે ₹ 2.51 કરોડની ઓછી વસૂલાત કરવામાં આવી હતી.

(ફકરા 3.15)

ઊર્જા અને પેટ્રોકેમિકલ્સ વિભાગ

ડેડ રેન્ટ અને રોયલ્ટીની માંગમાં વધારો ન થવાથી અને રોયલ્ટી અને વ્યાજનું અનુસૂચન ન થવાથી. ₹ 12.92 કરોડની આવકનું નુકસાન થયું હતું.

(ફકરા 3.16)

પ્રકરણ 1

પ્રસ્તાવના

પ્રકરણ I

પ્રસ્તાવના

1.1 આ અહેવાલ વિષે

ભારતના નિયંત્રક અને મહાલેખાપરીક્ષક (કેગ) નો આ અહેવાલ ગુજરાત સરકારના વિભાગોના અનુપાલન ઓડિટમાંથી ઉદભવતા મુદ્દાઓ રજૂ કરે છે.

અનુપાલન ઓડિટ એ ઓડિટ કરાયેલી સંસ્થાઓની કામગીરી અને વ્યવહારોનું મૂલ્યાંકન છે જેથી ખાતરી કરી શકાય કે ભારતના બંધારણની જોગવાઈઓ, લાગુ પડતા કાયદાઓ, નિયમો, નિયમનો અને સક્ષમ અધિકારીઓ દ્વારા જારી કરાયેલા વિવિધ આદેશો અને સૂચનાઓનું પાલન થઈ રહ્યું છે કે નહીં. આમ, અનુપાલન ઓડિટ નિયમિતતા અને યોગ્યતાના મુદ્દાઓ પર સંસ્થાઓના કાર્યનું મૂલ્યાંકન કરે છે.

આ અહેવાલનો મુખ્ય હેતુ ઓડિટના મહત્વપૂર્ણ પરિણામો રાજ્ય વિધાનસભાના ધ્યાન પર લાવવાનો છે. ઓડિટના ધોરણો અનુસાર, અહેવાલ માટેનું ભૌતિક સ્તર વ્યવહારોનો પ્રકાર, જથ્થો અને પરિમાણ સાથે સુસંગત હોવું જોઈએ. ઓડિટના તારણોથી એવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે કે કારોબારી સંસ્થાઓના નાણાકીય વ્યવસ્થાપનમાં સુધારો લાવવા માટે નીતિઓ અને નિર્દેશો ઘડવા માટે સુધારાત્મક પગલાં લઈ શકાશે અને, આમ, વધુ સારા શાસનમાં ફાળો આપશે.

આ અહેવાલના પ્રકરણોની નીચે મુજબ રચના કરવામાં આવી છે:

- આ પ્રકરણ (પ્રકરણ I) ઓડિટના આયોજન અને વ્યાપની સમજણ આપવા ઉપરાંત વિવિધ પ્રકારના ઓડિટ દરમિયાન કરવામાં આવેલા અવલોકનોનો સારાંશ આપે છે અને અગાઉના ઓડિટ અહેવાલો પરની અનુવર્તી કાર્યવાહીનું સંક્ષિપ્તમાં વિશ્લેષણ પણ કરે છે.
- પ્રકરણ II માં બે વિષય-વિશિષ્ટ અનુપાલન ઓડિટ (SSCA) એટલે કે નાણા વિભાગ હેઠળના 'વસ્તુ અને સેવા વેરાની ચુકવણી અને પત્રકો રજૂ કરવા પર દેખરેખ' અને બંદરો અને પરિવહન વિભાગ હેઠળના 'રાજ્ય પરિવહન સત્તામંડળ અને પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓની કામગીરી' બન્નેના પરિણામો સામેલ છે.
- પ્રકરણ III માં પાંચ સરકારી વિભાગો એટલે કે મહેસૂલ વિભાગ, માર્ગ અને મકાન વિભાગ, વન અને પર્યાવરણ વિભાગ, ગૃહ વિભાગ, અને ઊર્જા અને પેટ્રોકેમિકલ્સ વિભાગના વ્યવહારો પરના 16 વ્યક્તિગત ઓડિટ ફકરાઓનો સમાવેશ થાય છે.

1.2 ઓડિટ કરવામાં આવેલા એકમોની રૂપરેખા

ગુજરાતના પ્રધાન મહાલેખાકાર (ઓડિટ-II), સરકારના 14 વિભાગોનું ઓડિટ કરે છે. આમાં સચિવાલય સ્તરે, ક્ષેત્રીય કચેરીઓ અને આ વિભાગોના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ આવતી સ્વાયત્ત સંસ્થાઓનું ઓડિટ સામેલ છે. દરેક વિભાગનું નેતૃત્વ અધિક મુખ્ય સચિવ/ મુખ્ય સચિવ/ સચિવ

કરે છે, જેમને ડિરેક્ટરો/ કમિશનરો/ મુખ્ય ઇજનેરો અને તેમના હેઠળના અધિકારીઓની સહાય મળે છે.

ગુજરાત સરકાર ના 2019-20 થી 2023-24 સુધીના નાણાકીય વ્યવહારોનો સારાંશ નીચે રજૂ કર્યો છે:

આલેખ 1.1: કુલ ચુકવણીઓ અને કુલ આવક (₹ કરોડમાં)

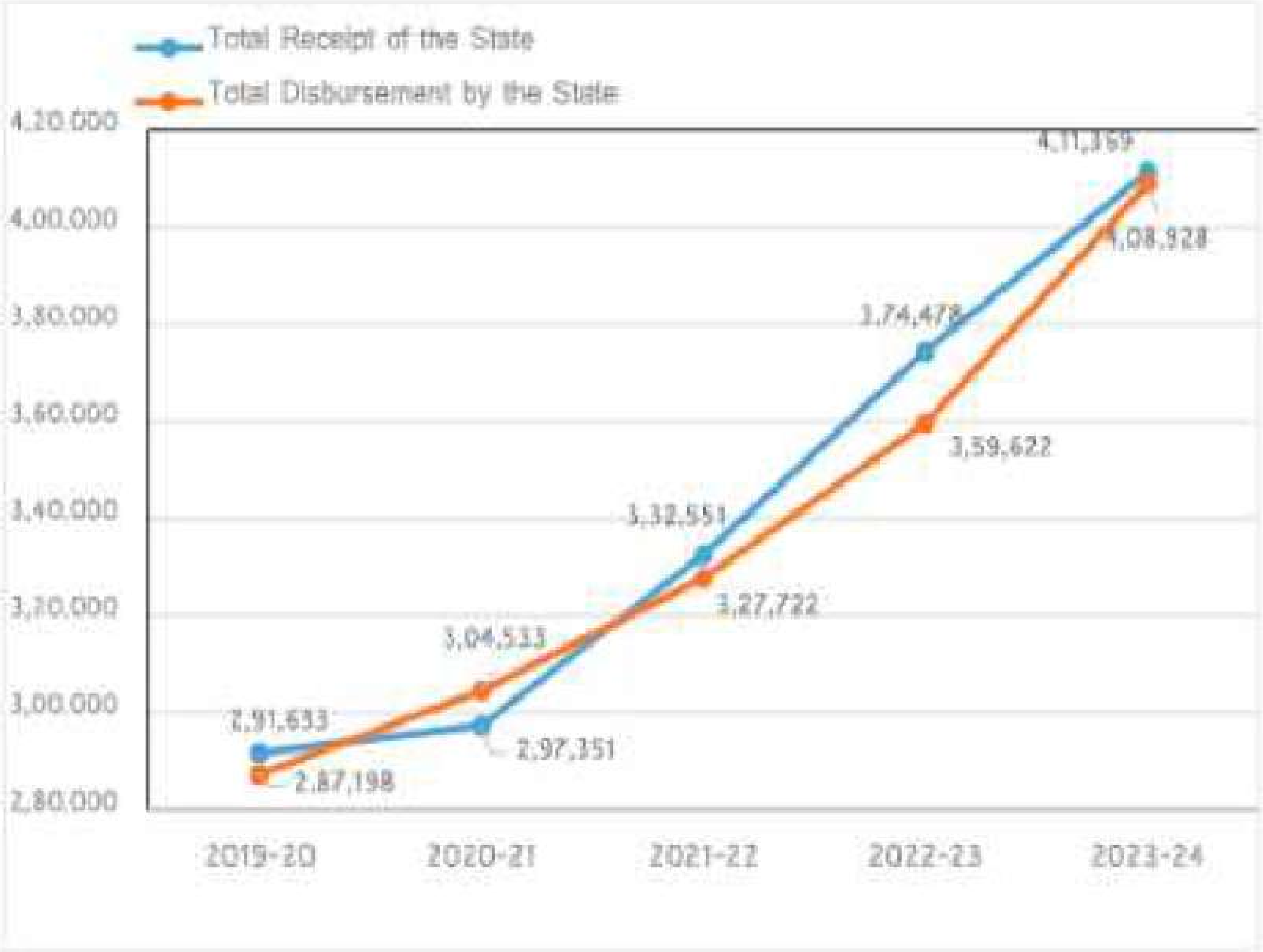

આલેખ 1.2: કુલ આવકની રૂપરેખા (₹ કરોડમાં)

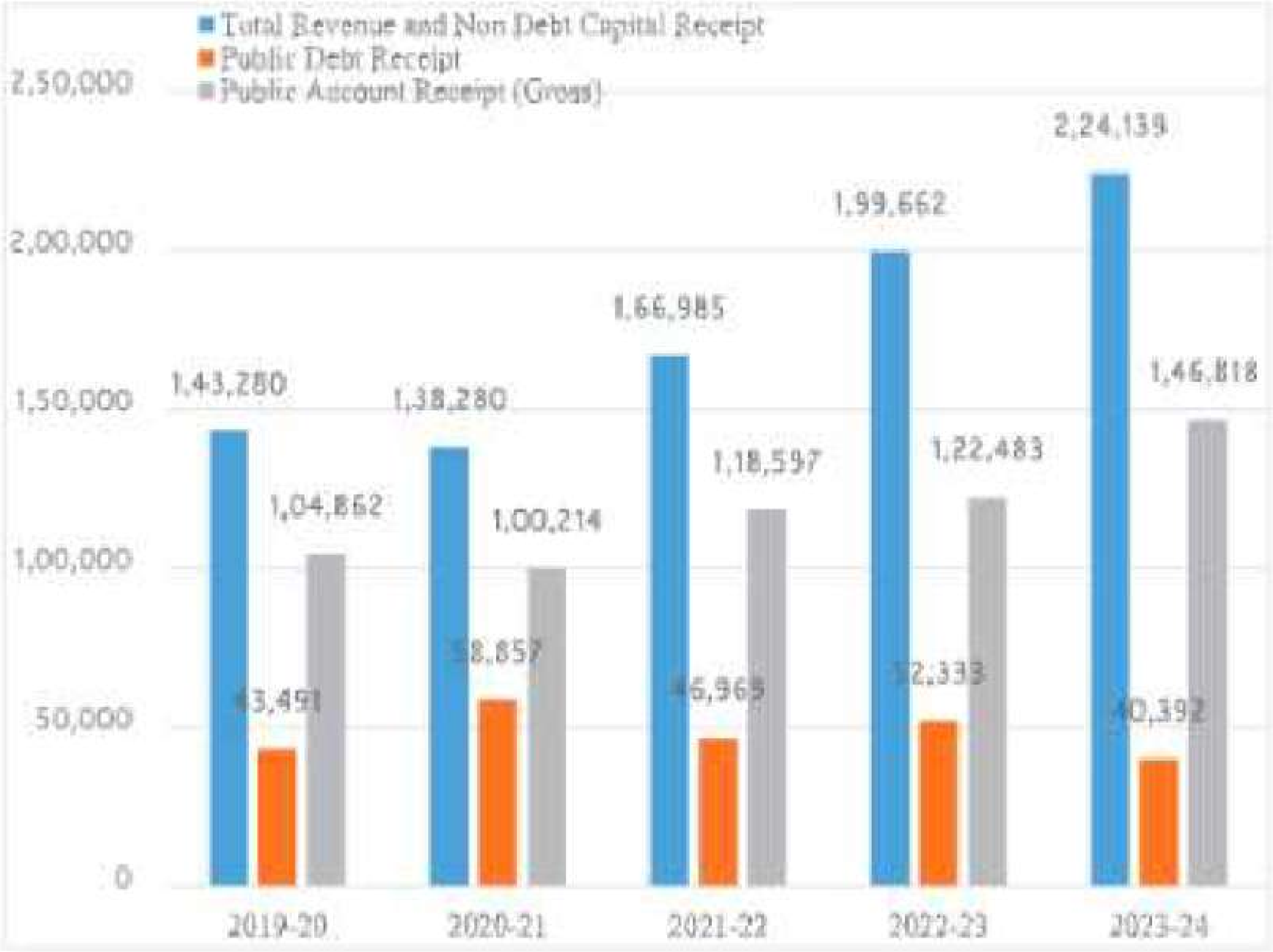

આલેખ 1.3: આવક અને સહાયક અનુદાનની રૂપરેખા (₹ કરોડમાં)

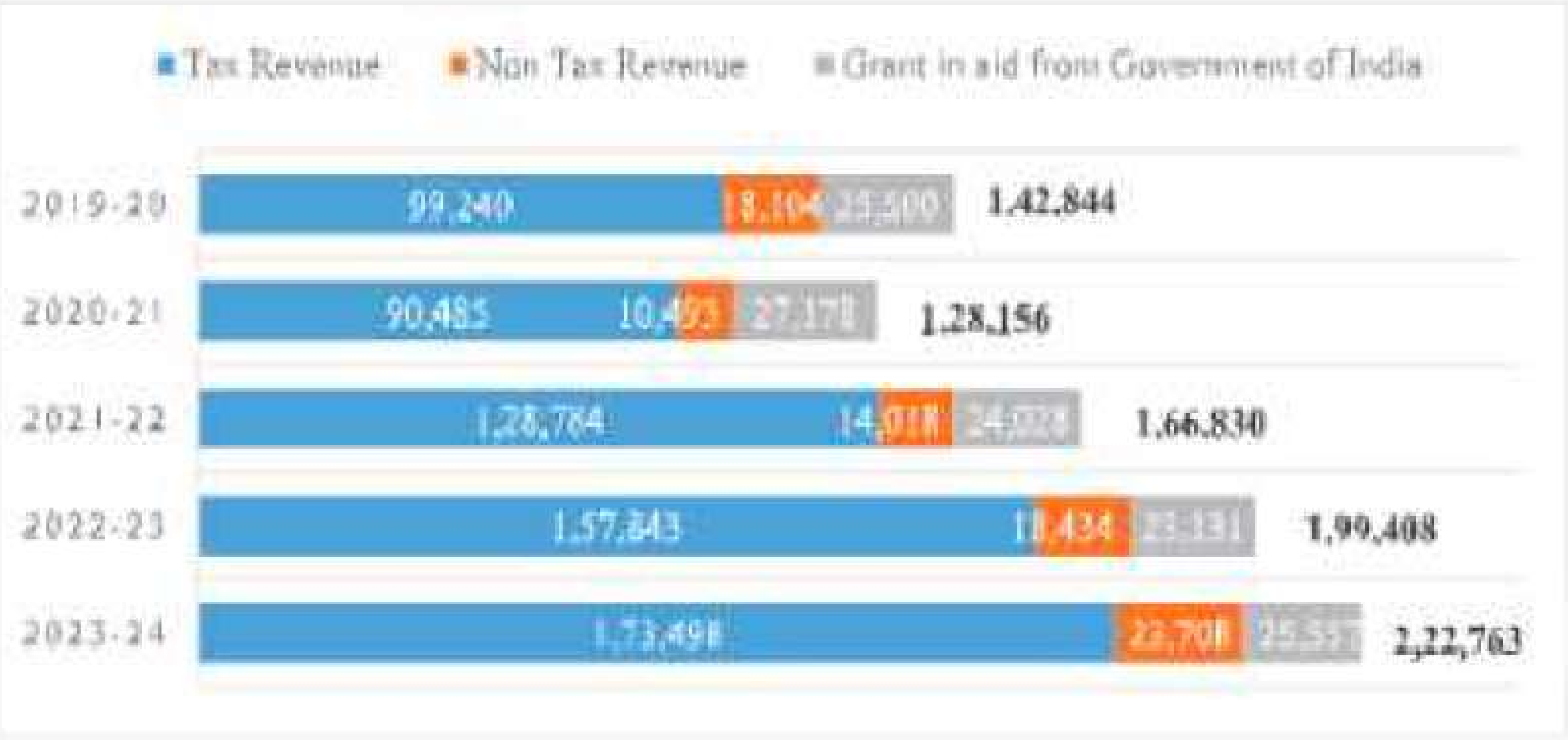

આલેખ 1.4: કુલ ખર્ચ, જાહેર ઋણની પરત ચુકવણી અને જાહેર હિસાબની ચુકવણીઓની રૂપરેખા[1] (₹ કરોડમાં)

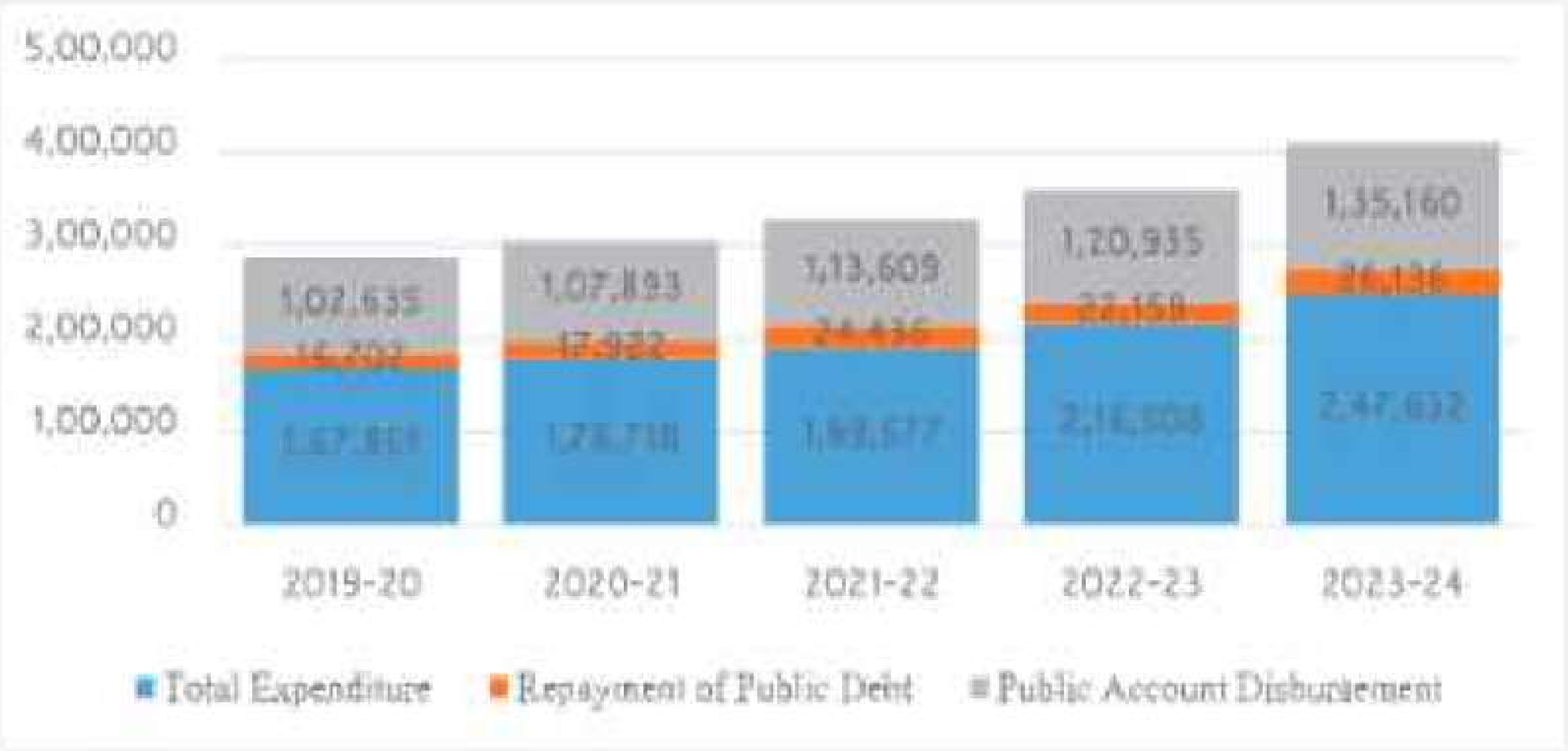

આલેખ 1.5: કુલ ખર્ચની રૂપરેખા (₹ કરોડમાં)

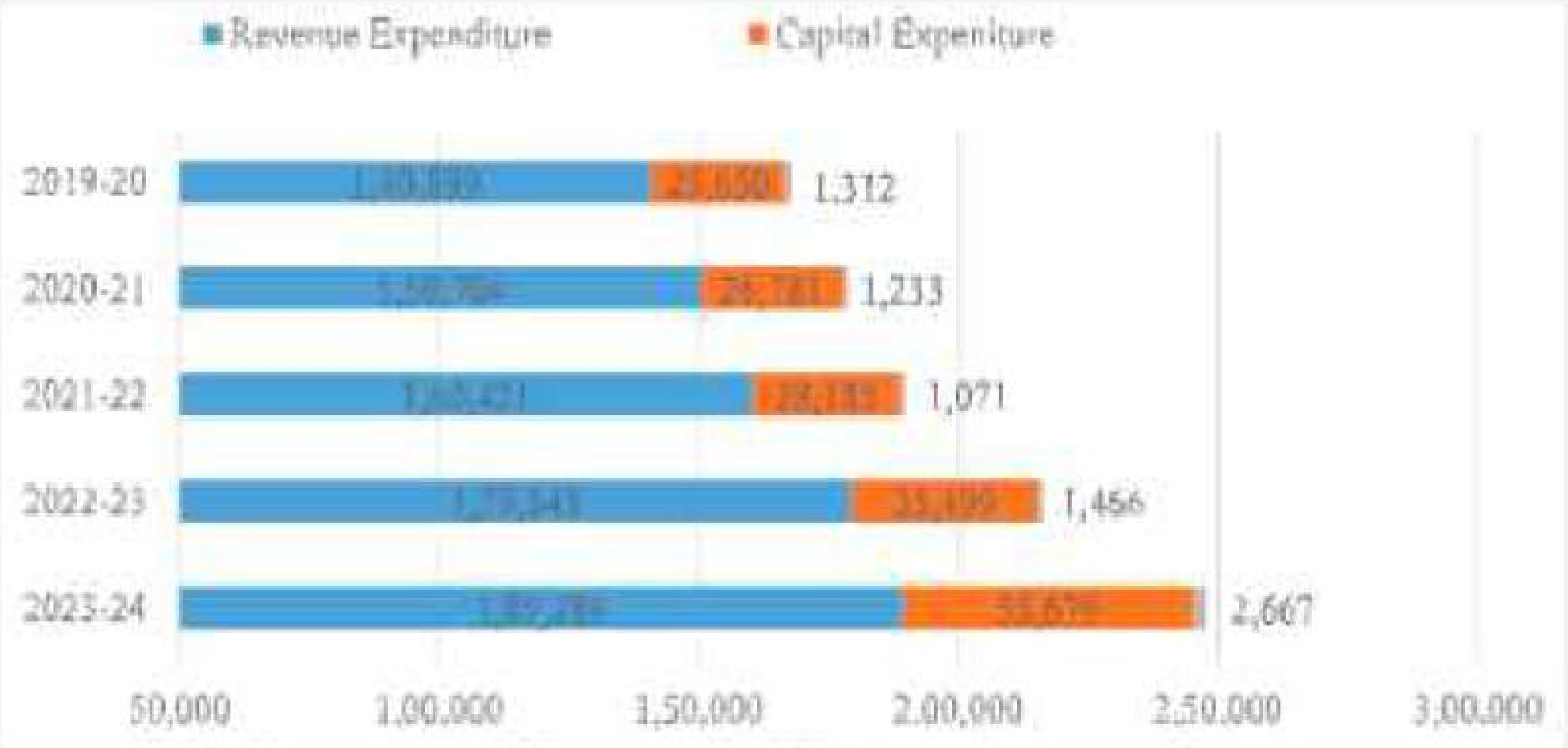

તમામ આલેખોનો સ્રોત: ગુજરાત રાજકોષીય જવાબદારી અધિનિયમ, 2005 હેઠળના પત્રકો.
(વર્ષ 2023-24 અંદાજપત્રીય પ્રકાશન નં. 30)

[1] 2022-23 માં આકસ્મિક ભંડોળની ચુકવણીઓની રકમ, જે ₹ 20 કરોડ જેટલી નાની હતી, તે ચાર્ટ 1.4 માં દર્શાવી નથી.

1.3 ઓડિટ માટેનો અધિકાર

C&AG દ્વારા ઓડિટ માટેની સત્તા ભારતના બંધારણની કલમ 149 અને 151 અને કોમ્પ્ટ્રોલર અને ઓડિટર જનરલ (ફરજો, સત્તાઓ અને સેવાની શરતો) અધિનિયમ 1971 માંથી લેવામાં આવી છે.

- નિયંત્રક અને મહાલેખાપરીક્ષક, નિયંત્રક અને મહાલેખાપરીક્ષક (ફરજો, સત્તા અને સેવાની શરતો) અધિનિયમની કલમ 13[2] અને કલમ 16[3] હેઠળ, ગુજરાત સરકારના વિભાગોના ખર્ચનું ઓડિટ અને આવકનું ઓડિટ કરે છે.

- વધુમાં, નિયંત્રક અને મહાલેખાપરીક્ષક, નિયંત્રક અને મહાલેખાપરીક્ષક (ફરજો, સત્તા અને સેવાની શરતો) અધિનિયમની કલમ 14[4] હેઠળ, સરકાર દ્વારા નોંધપાત્ર રીતે ભંડોળ પૂરું પાડવામાં આવતું હોય એવી અન્ય સ્વાયત્ત સંસ્થાઓ નું પણ ઓડિટ કરે છે.

જુદા જુદા ઓડિટ માટેના સિદ્ધાંતો અને કાર્યપદ્ધતિઓ પરના નિયમનો ઓડિટ અને હિસાબ 2020 અને નિયંત્રક અને મહાલેખાપરીક્ષક દ્વારા જારી કરાયેલ ઓડિટના ધોરણો અને માર્ગદર્શિકામાં નિયત કરવામાં આવ્યા છે.

1.4 ઓડિટનું આયોજન અને કાર્યવાહી

ઓડિટની પ્રક્રિયા વિવિધ સરકારી પ્રવૃત્તિઓ સાથે સંકળાયેલા જોખમોના મૂલ્યાંકનથી શરૂ થાય છે જે કરવામાં આવેલો ખર્ચ, મેળવેલી આવક, પ્રવૃત્તિઓની જટિલતા અને સંકુલતા, સોંપાયેલ નાણાકીય સત્તાઓ અને જવાબદારીઓ, આંતરિક નિયંત્રણોનું વિશ્લેષણ અને હિસ્સેદારોના હિતના આધારે થાય છે. આ કવાયતમાં અગાઉના ઓડિટ તારણો પણ ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે. આ જોખમના મૂલ્યાંકનના આધારે, ઓડિટનું આવર્તન અને પ્રમાણ નક્કી કરવામાં આવે છે.

દરેક એકમનું ઓડિટ પૂર્ણ થયા પછી, ઓડિટ તારણો સમાવતા નિરીક્ષણ અહેવાલો કચેરીઓના વડાઓને મોકલવામાં આવે છે. વિભાગોને નિરીક્ષણ અહેવાલો મળ્યાના એક મહિનાની અંદર ઓડિટ તારણો પર જવાબો આપવા વિનંતી કરવામાં આવે છે. જવાબો મળ્યા પછી, ઓડિટ અવલોકનો ક્યાં તો બંધ કરવામાં આવે છે અથવા અનુપાલન માટે આગળની કાર્યવાહી કરવાની સલાહ આપવામાં આવે છે.

આ નિરીક્ષણ અહેવાલોમાંથી ઉદભવતા મહત્વપૂર્ણ ઓડિટ અવલોકનોને સંબંધિત ઓડિટ અહેવાલોમાં સમાવિષ્ટ કરવા માટે પ્રક્રિયા કરવામાં આવે છે, જે ભારતના બંધારણની કલમ 151

---

[2] આ કલમ નિયંત્રક અને મહાલેખાપરીક્ષક ને ઓડિટ કરવાની સત્તા આપે છે - (ક) રાજ્યના સંકલિત ભંડોળમાંથી તમામ ખર્ચ અને ખાતરી કરવા માટે કે હિસાબોમાં ચૂકવેલ તરીકે દર્શાવવામાં આવેલ નાણાં કાયદેસર રીતે ઉપલબ્ધ હતા અને તે સેવા અથવા હેતુ માટે લાગુ પડતા હતા કે જેના માટે તેમને નિયત કરવામાં આવ્યા હતા અથવા વસૂલવામાં આવ્યા હતા અને ખર્ચ તેને સંચાલિત કરતી સત્તાને અનુરૂપ છે કે કેમ ; (ખ) આકસ્મિક ભંડોળ અને જાહેર હિસાબ સંબંધિત રાજ્યના તમામ વ્યવહારો; (ગ) રાજ્યના કોઈપણ વિભાગમાં રાખવામાં આવતા તમામ વેપાર, ઉત્પાદન, નફા અને નુકશાનના હિસાબો અને સરવૈયા અને અન્ય આનુષંગિક હિસાબો; અને દરેક કિસ્સામાં તેમના દ્વારા ઓડિટ કરાયેલ ખર્ચ, વ્યવહારો અથવા હિસાબોના અહેવાલ આપવા.

[3] આ કલમ નિયંત્રક અને મહાલેખાપરીક્ષક ને રાજ્યના એકત્રિત ભંડોળમાં જમા કરવાપાત્ર બધી આવકનું ઓડિટ કરવાની અને પોતાને ખાતરી કરવાની સત્તા આપે છે કે તે માટેના નિયમો અને પ્રક્રિયાઓ આકારણી, વસૂલાત અને મહેસૂલની યોગ્ય ફાળવણી પર અસરકારક ચકાસણી સુનિશ્ચિત કરવા માટે રચાયેલ છે અને તેનું યોગ્ય રીતે પાલન કરવામાં આવી રહ્યું છે અને આ હેતુ માટે હિસાબોની યોગ્ય તપાસ કરીને અહેવાલ આપે છે.

[4] આ કલમ નિયંત્રક અને મહાલેખાપરીક્ષક ને (i) રાજ્યના એકત્રિત નિધિમાંથી અનુદાન અથવા લોન દ્વારા નોંધપાત્ર રીતે ભંડોળ પૂરું પાડવામાં આવતું હોય એવી સંસ્થા/સત્તામંડળ અને (ii) કોઈપણ સંસ્થા અથવા સત્તામંડળ જ્યાં રાજ્યના એકત્રિત નિધિમાંથી આવી સંસ્થા અથવા સત્તામંડળને નાણાકીય વર્ષમાં અનુદાન અથવા લોન ₹ એક કરોડથી ઓછી ન હોય તેની આવક અને ખર્ચનું ઓડિટ કરવાની અને તેમના દ્વારા ઓડિટ કરાયેલ આવક અને ખર્ચનો અહેવાલ આપવાની સત્તા આપે છે.

હેઠળ રાજ્યના રાજ્યપાલને સુપરત કરવામાં આવે છે. 2023-24 દરમિયાન ઓડિટ માટે આવરી લેવાયેલી બાબતો પરનો ડેટા નીચે મુજબ છે:

અનુપાલન ઓડિટ માટે 10,803 માનવ-દિવસો નો ઉપયોગ થયો	અનુપાલન ઓડિટ હેઠળ 164 એકમો આવરી લેવાયા	બે વિષય-વિશિષ્ટ અનુપાલન ઓડિટ હાથ ધરવામાં આવ્યા

1.5 મહત્વપૂર્ણ ઓડિટ અવલોકનો

છેલ્લા કેટલાક વર્ષોમાં, કામગીરી અને અનુપાલન ઓડિટ દ્વારા, ઓડિટે આ બાબતો પર અહેવાલ કર્યા છે.

- વિવિધ કાર્યક્રમો/યોજનાઓના અમલીકરણમાં ઉણપો,
- પસંદ કરેલા વિભાગોમાં આંતરિક નિયંત્રણની ગુણવત્તા જે કાર્યક્રમોની સફળતાને અસર કરે છે,
- વિભાગોની કામગીરીમાં નિયમિતતા અને યોગ્યતાની બાબતોમાં ખામીઓ, વગેરે.

પ્રસ્તુત અહેવાલમાં સમાવિષ્ટ છે:

બે વિષય-વિશિષ્ટ અનુપાલન અહેવાલો	16 મુસદ્દારૂપ ફકરાઓ (ડી.પી)
•નાણા વિભાગ (1) •બંદરો અને પરિવહન વિભાગ (1)	•મહેસૂલ વિભાગ (5) •માર્ગ અને મકાન વિભાગ (5) •વન અને પર્યાવરણ વિભાગ (3) •ગૃહ વિભાગ (2) •ઊર્જા અને પેટ્રોકેમિકલ્સ વિભાગ (1)

1.6 ઓડિટ માટે સરકારનો પ્રતિભાવ

1.6.1 નિરીક્ષણ અહેવાલો

ગુજરાત સરકારના નાણા વિભાગ દ્વારા 1992 માં જારી કરાયેલ ઓડિટ વાંધા/નિરીક્ષણ અહેવાલના તાત્કાલિક નિકાલ માટેની સૂચનાઓની માર્ગદર્શિકામાં પ્રધાન મહાલેખાકાર (PAG) દ્વારા જારી કરાયેલા નિરીક્ષણ અહેવાલો પર કાર્યકારી દ્વારા તાત્કાલિક પ્રતિભાવ આપવાની જોગવાઈ છે. કાર્યાલયોના વડાઓ અને ઉચ્ચ અધિકારીઓએ નિરીક્ષણ અહેવાલો માં સમાવિષ્ટ અવલોકનોનું અનુપાલન કરવું, ખામીઓ, ભૂલો વગેરેને સુધારવી અને જવાબદારી તાત્કાલિક નક્કી કરવી જરૂરી છે, અને નિરીક્ષણ અહેવાલો મળ્યાના ચાર અઠવાડિયાની અંદર મહાલેખાકારને તેમના અનુપાલનની જાણ કરવી જરૂરી છે. વિભાગોના વડાઓને સમયાંતરે સ્મૃતિપત્રો જારી કરવામાં આવે છે જેમાં નિરીક્ષણ અહેવાલોના બાકી રહેલા ફકરાઓ અંગે ઝડપથી જવાબો આપવા વિનંતી કરવામાં આવે છે.

બાકી રહેલા નિરીક્ષણ અહેવાલોના ફકરાઓ અને તેમાંથી કેટલાકનો ઝડપથી નિકાલ કરવા માટે ઓડિટ અને કાર્યકારિણી વચ્ચે ઓડિટ કમિટીની બેઠકોનું આયોજન કરવામાં આવે છે. કચેરીના ત્રણ ઓડિટ વ્યવસ્થાપન જૂથો હેઠળના સાત વિભાગોને[4] લગતા નિરીક્ષણ અહેવાલો માં સમાવિષ્ટ ફકરાઓ અંગે વર્ષ 2023-24 દરમિયાન દસ ઓડિટ કમિટીની બેઠકો યોજવામાં આવી હતી.

30 સપ્ટેમ્બર 2024 સુધીમાં, ત્રણ ઓડિટ વ્યવસ્થાપન જૂથો હેઠળના 14 વિભાગો સામે 1,099 નિરીક્ષણ અહેવાલો (4,993 ફકરાઓ) બાકી હતા. નિરીક્ષણ અહેવાલો અને બાકી રહેલા ફકરાઓ વિશે વર્ષ-વાર વિગતો **પરિશિષ્ટ I** માં આપવામાં આવી છે.

1.6.2 ઓડિટના પરિણામો

વર્ષ 2023-24 દરમિયાન, સંબંધિત વિભાગોએ:

- 236 કેસોમાં સંકળાયેલ ₹ 90.53 કરોડની ઓછી આકારણી અને અન્ય અનિયમિતતાઓ જે 2023-24 અને અગાઉ નિરીક્ષણ અહેવાલો દ્વારા ઓડિટમાં ધ્યાન પર લાવવામાં આવી હતી તેનો સ્વીકાર કર્યો હતો, અને
- ઓડિટના હિસાબે (ઉપરોક્ત 236 કેસોમાંથી) 191 કેસોમાં ₹ 35.63 કરોડ વસૂલ કરવામાં આવ્યા.

1.6.3 વિષય-વિશિષ્ટ અનુપાલન ઓડિટ અને ફકરા

જાન્યુઆરી 2025 અને ઓગસ્ટ 2025 વચ્ચે બે વિષય-વિશિષ્ટ અનુપાલન ઓડિટ અને 16 વ્યક્તિગત ઓડિટ ફકરા સંબંધિત વિભાગોના અધિક મુખ્ય સચિવ/અગ્ર સચિવ/સચિવને ચાર અઠવાડિયામાં તેમના પ્રતિભાવો મોકલવાની વિનંતી સાથે મોકલવામાં આવ્યા હતા.

આ અહેવાલને અંતિમ સ્વરૂપ આપતી વખતે વિભાગોના જવાબો અને તેમના પ્રતિભાવોને યોગ્ય રીતે વિચારણામાં લેવામાં આવ્યા છે.

1.6.4 ઓડિટ અહેવાલોની અનુવર્તી કાર્યવાહી

જાહેર હિસાબ સમિતિ (કાર્યવાહી નિયમો) 1990 ના નિયમ 7 માં સરકારના તમામ વિભાગો દ્વારા ઓડિટ અહેવાલોમાં દર્શાવવામાં આવેલા અવલોકનો વિધાનસભાના ટેબલ પર રજૂ થયાના 90 દિવસની અંદર વિગતવાર સ્પષ્ટીકરણ રજૂ કરવાની જોગવાઈ છે. સંબંધિત મહાલેખાકાર દ્વારા ચકાસણી કર્યા પછી આ વિગતવાર સ્પષ્ટીકરણ જાહેર હિસાબ સમિતિને રજૂ કરવું જરૂરી હોય છે.

1.6.4.1 ઓડિટ અહેવાલના ફકરા અંગે મળેલા વિગતવાર સ્પષ્ટીકરણની સ્થિતિ

ગુજરાત વિધાનસભામાં નીચે મુજબ અનેક ઓડિટ અહેવાલો રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા.

વર્ષ 2011-12, 2012-13, 2013-14, 2014-15, 2015-16, 2016-17, 2017-18, 2018-19 અને 2019-22 માટે આર્થિક ક્ષેત્ર અને મહેસૂલી આવક/ક્ષેત્ર પરના ઓડિટ અહેવાલો ગુજરાત વિધાનસભામાં અનુક્રમે એપ્રિલ 2013, જુલાઇ 2014, માર્ચ 2015, માર્ચ 2016, માર્ચ 2017, માર્ચ 2018, ડિસેમ્બર 2019, સપ્ટેમ્બર 2020 અને માર્ચ 2025 માં રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા.

[4] (i) નાણા (ii) વન અને પર્યાવરણ (iii) ગૃહ, (iv) ઉદ્યોગ અને ખાણ, (v) બંદરો અને પરિવહન, (vi) મહેસૂલ, (vii) માર્ગ અને મકાન.

- માર્ચ 2020 (એક અહેવાલ), માર્ચ 2021 (બે અહેવાલ), માર્ચ 2022 (એક અહેવાલ) અને માર્ચ 2024 (એક અહેવાલ) માં પૂરા થયેલા વર્ષો માટે પાંચ એકલ કામગીરી ઓડિટ અનુક્રમે સપ્ટેમ્બર 2022, માર્ચ અને સપ્ટેમ્બર 2023, માર્ચ 2025 અને સપ્ટેમ્બર 2025 માં મૂકવામાં આવ્યા હતા.

આ અહેવાલોમાં નીચેના કોષ્ટક 1.1 ની વિગતો મુજબ 11 વિભાગોને લગતા ફકરા[6] સામેલ હતા.:

કોષ્ટક 1.1: ઓડિટ અહેવાલોમાં સમાવિષ્ટ ફકરા અને વિગતવાર સ્પષ્ટીકરણ મળ્યાની વિગતો

વિભાગનું નામ	ઓડિટ અહેવાલ*	2011-12	2012-13	2013-14	2014-15	2015-16	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22	2023-24	કુલ	મળેલ વિગતવાર સ્પષ્ટીકરણ
ઉદ્યોગ અને ખાણ	ES	0	0	0	2	1	0	4	1	2			0	24	3
	RS	8	0	2	0	0	1	2	1				0		17
	SPA	0	0	0	0	0	0	0	0	0			1		
ઊર્જા અને પેટ્રોકેમિકલ	RS	3	0	1	0	2	0	0	0	0			0	6	6
વન અને પર્યાવરણ	ES	0	0	1	3	0	1	0	1	0	0	0	0	5	6
	SPA	0	0	0	0	0	0	2	0	1	2	3	0	5	0
[illegible]	ES	0	0	0	0	0	0	1	0	0			0	1	0
વિજ્ઞાન અને પ્રૌદ્યોગિકી	ES	0	0	0	0	0	0	1	0	0			0	1	0
ગૃહ	SPA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0
બંદરો અને પરિવહન	ES	0	1	0	0	1	0	0	0	2			0	27	1
	RS	8	0	5	2	1	1	6	2				0		21
માર્ગ અને મકાન	RS	5	4	5	3	3	4	3	0	1			0	28	24
[illegible]	RS	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
મહેસૂલ	RS	18	14	18	4	13	30	10	14	10			0	118	106
નાણા વિભાગ	ES	0	0	2	3	0	0	0	0	5			0	124	3
	RS	33	24	24	7	7	8	7	3				0		113
કુલ		76	45	67	23	36	26	38	27	32			01	333	303

*ES: આર્થિક ક્ષેત્ર, RS: મહેસૂલી આવક/મહેસૂલ ક્ષેત્ર, SPA: એકલ કામગીરી ઓડિટ અહેવાલ.

વર્ષ 2011-12 થી 2023-24 ને લગતા 333 ફકરા પૈકી, સપ્ટેમ્બર 2025 સુધીમાં 303 ફકરા માટે વિગતવાર સ્પષ્ટીકરણ મળ્યા છે. બાકીના 30 ફકરા[7] માટે સપ્ટેમ્બર 2025 ની સ્થિતિએ કોઇ વિગતવાર સ્પષ્ટીકરણ મળેલ નથી.

1.6.4.2 જાહેર હિસાબ સમિતિ દ્વારા ઓડિટ અહેવાલોની ચર્ચા

જાહેર હિસાબ સમિતિ દ્વારા વિવિધ ઓડિટ અહેવાલોમાંથી કામગીરી ઓડિટ અને અનુપાલન ઓડિટની ચર્ચાની સ્થિતિ નીચે મુજબ હતી:

[6] જો કોઇ ફકરો બે અલગ અલગ વિભાગોને લગતો હોય તો તેને દરેક વિભાગ હેઠળ અલગ ફકરો તરીકે ગણવામાં આવ્યો છે.

[7] 2016-17 (પાંચ ફકરા), 2017-18 (છ ફકરા), 2018-19 (બે ફકરા), 2019-22 (16 ફકરા), 2023-24 (એક ફકરો).

પ્રેષક 1.2: 30 સપ્ટેમ્બર 2025 ના રોજ જાહેર હિસાબ સમિતિ દ્વારા કામગીરી ઓડિટ/અનુપાલન ઓડિટ ના ફકરાની ચર્ચાની સ્થિતિ

ઓડિટ અહેવાલનો સમયગાળો	કામગીરી ઓડિટ/અનુપાલન ઓડિટના ફકરાની સંખ્યા			
	ઓડિટ અહેવાલમાં સમાવિષ્ટ		ચર્ચા કરાયેલા ફકરા	
	કામગીરી ઓડિટ	અનુપાલન ઓડિટ	કામગીરી ઓડિટ	અનુપાલન ઓડિટ
2011-12	1	77	1	77
2012-13	3	40	3	40
2013-14	3	54	3	54
2014-15	2	21	2	21
2015-16	2	26	2	25
2016-17	1	25	0	0
2017-18	1	27	0	0
2018-19	1	26	1	22
2019-20	1		0	
2020-21	2	18	0	0
2021-22	1		0	
2023-24	1	00	00	00
કુલ	19	314	12	239

સ્રોત: ઓડિટ અહેવાલો પર જાહેર હિસાબ સમિતિની ચર્ચાના આધારે સંકલિત.

2001 થી, ગુજરાતના પ્રધાન મહાલેખાકાર (ઓડિટ-II) ની કચેરીને વિવિધ વિધાનસભાઓના જાહેર હિસાબ સમિતિ ના 22 અહેવાલો (સપ્ટેમ્બર 2025 સુધીમાં) પ્રાપ્ત થયા છે. આ અહેવાલોમાં 11 વિભાગોને[8] લગતા આર્થિક ક્ષેત્ર અને મહેસૂલ ક્ષેત્ર/મહેસૂલ ઓડિટ અહેવાલોમાં દર્શાવવામાં આવેલા ઓડિટ અવલોકનોના સંદર્ભમાં 72 ભલામણો સામેલ હતી.

જો કે, સપ્ટેમ્બર 2025 સુધીમાં, સંબંધિત વિભાગો તરફથી 61 ભલામણોના સંદર્ભમાં કાર્યવાહી નોંધો (ATN) હજુ સુધી પ્રાપ્ત થઈ ન હતી. આમ, રાજ્ય સરકારના વિભાગો તરફથી ઓડિટ અવલોકનો પર જાહેર હિસાબ સમિતિ દ્વારા કરવામાં આવેલી ભલામણો પર કાર્યવાહી કરવામાં વિલંબ થયો હતો.

[8] (i) કૃષિ અને સહકાર (નવ), (ii) ઊર્જા અને પેટ્રોકેમિકલ્સ (આઠ), (iii) નાણા (પાંચ), (iv) વન અને પર્યાવરણ (બે), (v) ગૃહ (એક), (vi) ઉદ્યોગ અને ખાણ (ત્રણ), (vii) માહિતી અને પ્રસારણ (એક), (viii) બંદરો અને પરિવહન (18), (ix) મહેસૂલ (14), (x) માર્ગ અને મકાન (છ), અને (xi) જળ સંશાધન (પાંચ).

પ્રકરણ II

વિષય વિશિષ્ટ અનુપાલન ઓડિટ

પ્રકરણ II

વિષય વિશિષ્ટ અનુપાલન ઓડિટ

નાણા વિભાગ

2.1 જીએસટી ચુકવણી અને રિટર્ન ફાઇલિંગ પર વિભાગની દેખરેખ (બીજો તબક્કો)

2.1.1 પરિચય

વસ્તુ અને સેવા વેરો(જીએસટી)ની શરૂઆતથી કેન્દ્ર અને રાજ્યો દ્વારા વસૂલવામાં આવતા અને એકત્રિત કરવામાં આવેલા બહુવિધ કરવેરાનું સ્થાન લેવામાં આવ્યું છે. જીએસટી, જે 01 જુલાઈ 2017 થી અમલમાં આવ્યો છે, તે વસ્તુ અથવા સેવાઓના પુરવઠા પર ગંતવ્ય આધારિત વપરાશ કર છે અથવા દરેક મૂલ્યવર્ધન પર વસૂલવામાં આવે છે. કેન્દ્ર અને રાજ્યો એક સાથે સામાન્ય કર આધાર પર જીએસટી વસૂલે છે. કેન્દ્રીય જીએસટી (સીજીએસટી) અને રાજ્ય જીએસટી (એસજીએસટી)/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ જીએસટી (યુટીજીએસટી) આંતરરાજ્ય પુરવઠા પર વસૂલવામાં આવે છે, અને આંતરરાજ્ય પુરવઠા પર એકીકૃત જીએસટી (આઇજીએસટી) વસૂલવામાં આવે છે.

સીજીએસટી/એસજીએસટી કાયદાની કલમ ૫૯ જીએસટીને સ્વ-આકારણી આધારિત કરવેરા તરીકે નિર્ધારિત કરે છે, જેમાં કર જવાબદારીની ગણતરી કરવાની, ગણતરીની કર જવાબદારીને ડિસ્ચાર્જ કરવાની અને રિટર્ન ફાઇલ કરવાની જવાબદારી કરદાતાને સોંપવામાં આવે છે. જીએસટી રિટર્ન સામાન્ય જીએસટી પોર્ટલ પર નિયમિતપણે ઓનલાઇન ફાઇલ કરવું આવશ્યક છે, જેમાં નિષ્ફળ થવા પર દંડ ચૂકવવાપાત્ર રહેશે. જો વ્યવસાયને ચોક્કસ કર સમયગાળા દરમિયાન કોઈ કર જવાબદારી ન હોય, તો પણ તેણે ફરજિયાતપણે શૂન્ય રિટર્ન ફાઇલ કરવું આવશ્યક છે. સીજીએસટી/એસજીએસટી નિયમાવલિના નિયમ ૧૧ સાથે વાંચવામાં આવતા કાયદાની કલમ ૬૧માં કહેવામાં આવ્યું છે કે યોગ્ય અધિકારી કરદાતાઓ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલ રિટર્ન અને સંબંધિત વિગતોની ચકાસણી કરી શકે છે, કરદાતાઓને વિસંગતતાઓની જાણ કરી શકે છે અને ખુલાસો માંગી શકે છે. વધુમાં, કાયદાની કલમ 65 અને 66 વિભાગને નોંધાયેલા વ્યક્તિઓનું ઓડિટ અથવા વિશેષ ઓડિટ કરવાની સત્તા આપે છે.

આ નવી કર વ્યવસ્થામાં કરવેરાના પાલન અને ગુજરાત રાજ્ય કરવેરા વિભાગ (વિભાગ)ની દેખરેખ વ્યવસ્થા માટે કલ્પના કરવામાં આવેલી નિયંત્રણ પદ્ધતિના મહત્વને ધ્યાનમાં રાખીને આ ઓડિટ હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું.

2.1.2 ઓડિટના ઉદ્દેશો

આ ઓડિટ જીએસટી શાસન હેઠળ કર પાલનના સંદર્ભમાં વિભાગ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી પ્રણાલીઓ અને પ્રક્રિયાઓની પર્યાપ્તતા અને અસરકારકતા પર ખાતરી પૂરી પાડવા તરફ કેન્દ્રિત હતું. 'જીએસટી ચુકવણી અને રિટર્ન ફાઇલિંગ પર વિભાગની દેખરેખ' તબક્કોનાનું ઓડિટ નીચેના ઓડિટ ઉદ્દેશ્યો સાથે હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું:

i. શું નિયમો અને પ્રક્રિયાઓ કર પાલન પર અસરકારક તપાસ સુરક્ષિત કરવા માટે બનાવવામાં આવી હતી અને કરદાતાઓ દ્વારા યોગ્ય રીતે અવલોકન કરવામાં આવી રહ્યું હતું? અને

ii. એકમોની ચકાસણી પ્રક્રિયાઓ, આંતરિક ઓડિટ અને અન્ય અનુપાલન કાર્યો પર્યાપ્ત અને અસરકારક હતા કે કેમ?

2.1.3 ઓડિટ પદ્ધતિ અને વ્યાપ

આ વિષય વિશિષ્ટ અનુપાલન ઓડિટ મુખ્યત્વે ડેટા વિશ્લેષણના આધારે હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં એપ્રિલ 2018 થી માર્ચ 2021 ના સમયગાળાને લગતા જોખમી વિસ્તારો અને ચિંતાજનક બાબતોને પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યા હતા. ડેટા વિશ્લેષણ દ્વારા, ઇનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટ, કરની જવાબદારી અદા કરવી, નોંધણી અને રિટર્ન ફાઇલિંગના ક્ષેત્રોમાં 16 વિચલનોના સમૂહની ઓળખ કરવામાં આવી હતી. આવા વિચલનોનું કેન્દ્રીયકૃત ઓડિટ (મર્યાદિત ઓડિટ)[1] દ્વારા પાલન કરવામાં આવ્યુ હતું, જેના દ્વારા આ વિચલનોની જાણ સંબંધિત અધિકારક્ષેત્રના સંયુક્ત રાજ્ય કરના કમિશનરોને કરવામાં આવી હતી અને ઓળખાયેલા વિચલનો પર અધિકારક્ષેત્રના ઘટકો દ્વારા લેવામાં આવેલી કાર્યવાહી ક્ષેત્રની મુલાકાતો વિના નક્કી કરવામાં આવી હતી. કેન્દ્રીયકૃત ઓડિટ (મર્યાદિત ઓડિટ)ને અધિકારક્ષેત્રીય ક્ષેત્રીય ઘટકો પાસે ઉપલબ્ધ રેકોર્ડની ચકાસણી માટે ક્ષેત્રની મુલાકાતો સાથે સંકળાયેલા વિગતવાર ઓડિટ દ્વારા પૂરક બનાવવામાં આવ્યું હતું. રિટર્ન અને સંબંધિત જોડાણો અને માહિતી *Boweb* એપ્લિકેશન દ્વારા મેળવવામાં આવી હતી, જ્યાં સુધી કરદાતાઓને લગતા ડેટા/દસ્તાવેજો (જેમ કે નોંધણી, કર ચૂકવણી, રિટર્ન અને અન્ય વિભાગીય કાર્યો) ની તપાસ કરવા માટે શક્ય હોય ત્યાં સુધી વિભાગની બેકએન્ડ એપ્લિકેશન દ્વારા મેળવવામાં આવી હતી. વિગતવાર ઓડિટમાં સંબંધિત ક્ષેત્રીય ઘટકો દ્વારા ઇન્વોઇસ જેવા કરદાતાઓ પાસેથી સંબંધિત પાયાના રેકોર્ડ્સને મેળવવાનો પણ સમાવેશ થાય છે ઓડિટમાં વિભાગીય ઘટકોના ઓડિટનો પણ સમાવેશ થાય છે જેમાં પસંદ કરેલા ઘટકો (એકમો) માં પાલન કાર્યોની સમીક્ષાનો સમાવેશ થાય છે .

વિભાગ દ્વારા કરવામાં આવેલા રિટર્નની ચકાસણીની સમીક્ષા અને કરદાતાઓના રેકોર્ડની ચકાસણીમાં એપ્રિલ 2018 થી માર્ચ 2021 સુધીના સમયગાળાને આવરી લેવામાં આવ્યો હતો, જ્યારે પસંદગીના એકમોના કાર્યોના ઓડિટમાં 2020 ના સમયગાળાને આવરી લેવામાં આવ્યા હતા. વિગતવાર ઓડિટ અને રેન્જ ઓડિટ માટે ફિલ્ડ ઓડિટ જાન્યુઆરી 2024 અને જાન્યુઆરી 2025 ની વચ્ચે હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું.

આ ઓડિટની પ્રારંભિક બેઠક એપ્રિલ 2024માં નાણાં વિભાગના અગ્ર સચિવ સાથે યોજવામાં આવી હતી જેમાં ઓડિટની ત્રણેય શ્રેણીઓ (એકમોનું ઓડિટ/માર્યાદિત ઓડિટ/વિગતવાર ઓડિટ) ના ઓડિટ ઉદ્દેશ્યો, નમૂનાની પસંદગી, ઓડિટના વ્યાપ અને પદ્ધતિની ચર્ચા કરવામાં આવી હતી. સમાપન બેઠક મે 2025માં નાણાં વિભાગના અગ્ર સચિવ સાથે યોજવામાં આવી હતી જેમાં ઓડિટના તારણો પર ચર્ચા કરવામાં આવી હતી. રાજ્ય સરકાર દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલા મંતવ્યો અને જૂન 2025 સુધી પ્રાપ્ત થયેલા મુસદ્દારૂપ અહેવાલના લેખિત જવાબોને સંબંધિત ફકરાઓમાં યોગ્ય રીતે સમાવિષ્ટ કરવામાં આવ્યા છે.

[1] કેન્દ્રીયકૃત ઓડિટમાં કરદાતાઓના પાયાના રેકોર્ડ્સ જેમ કે નાણાકીય નિવેદનો, સંબંધિત ખાતાવહી ખાતાઓ, ઇન્વોઇસેસ, કરારો માંગવાનો સમાવેશ હતો ન હતો. વગેરે.

2.1.4 ઓડિટ માટે નમૂના

આયોજન માટે અને મૂળ ઓડિટના પ્રકાર અને પ્રમાણ નક્કી કરવા માટે ડેટા સંચાલિત અભિગમ અપનાવવામાં આવ્યો હતો. આ વિષય-વિશિષ્ટ અનુપાલન ઓડિટ માટેના નમૂનામાં કેન્દ્રિય ઓડિટ માટે ડેટા વિશ્લેષણ દ્વારા ઓળખવામાં આવેલા વિચલનોનો સમૂહ સામેલ છે જેમાં ક્ષેત્રની મુલાકાતો સામેલ નથી; વિગતવાર ઓડિટ માટે કરદાતાઓનો નમૂનો જેમાં ક્ષેત્રની મુલાકાતો અને વિભાગીય પરિસરમાં કરદાતાઓના રેકોર્ડની ચકાસણી સામેલ છે; અને એકમોના અનુપાલન કાર્યોનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે એકમો નમૂના સામેલ છે.

આ ઓડિટના ત્રણ અલગ ભાગો નીચે મુજબ હતા:

(i) **ભાગ I - એકમોનું ઓડિટ**

વિગતવાર ઓડિટ માટે કેસોના ઓછામાં ઓછા એક પસંદગીના નમૂનાના અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા 10 એકમોને[4] 2020-21ના સમયગાળા માટે તેમના દેખરેખ કાર્યોના મૂલ્યાંકન માટે એકમોના નમૂના તરીકે ગણવામાં આવ્યા હતા.

(ii) **ભાગ II - કેન્દ્રીયકૃત ઓડિટ (મર્યાદિત ઓડિટ)**

કેન્દ્રીયકૃત ઓડિટ માટેના નમૂનાની પસંદગી વિભાગની ચકાસણી પ્રક્રિયાની પર્યાપ્તતા અને અસરકારકતાના મૂલ્યાંકન માટે ડેટા વિશ્લેષણ દ્વારા નિયમો અને વળતર વચ્ચેની અસંગતતાઓથી ઉચ્ચ મૂલ્ય અથવા ઉચ્ચ જોખમી વિચલનોની ઓળખ દ્વારા કરવામાં આવી હતી. તદનુસાર, કેન્દ્રિય ઓડિટ માટે 16 વિવિધ પરિમાણોના 738 નમૂનાઓ (346 કરદાતાઓ) પસંદ કરવામાં આવ્યા હતા.

(iii) **ભાગ III- વિગતવાર ઓડિટ**

વિગતવાર ઓડિટ માટે, 65 કરદાતાઓની પસંદગી જોખમના પરિમાણોના આધારે કરવામાં આવી હતી જેમ કે વધારાના ITC, કર જવાબદારીની અસમાનતા, કુલ ટર્નઓવરમાં મુક્તિ આપેલા ટર્નઓવરના પ્રમાણમાં ITC રિવર્સલ અને અનિયમિત ITC રિવર્સલ. તે બોવેબ દ્વારા કરદાતાઓના રેકોર્ડ્સને એક્સેસ કરીને અને કરદાતાઓ દ્વારા કર પાલનની હદના મૂલ્યાંકન માટે એકમોમાં ભૌતિક રેકોર્ડ્સ માંગીને હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું.

2.1.5 ઓડિટ માપદંડ

ઓડિટના માપદંડના સ્ત્રોતમાં ગુજરાત વસ્તુ અને સેવા વેરો (જીજીએસટી)/સીજીએસટી એક્ટ, આઇજીએસટી એક્ટ અને તેના હેઠળ બનાવેલા નિયમોમાં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓનો સમાવેશ થાય છે. આ ઉપરાંત રાજ્ય કરવેરા વિભાગ, ગુજરાત/સીબીઆઈસી (કેન્દ્રીય અપ્રત્યક્ષ વેરા અને સીમાશુલ્ક બોર્ડ) દ્વારા રિટર્ન ફાઇલ કરવા, વિવિધ રિટર્ન ફાઇલ કરવાની અસરકારક તારીખો સૂચિત કરવા, રિટર્ન ફાઇલ કરવાની નિયત તારીખો લંબાવવી, વસ્તુ અને સેવાઓ પરના કરવેરાના દર, કરની ચુકવણી, ઈનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટનો લાભ લેવા અને તેનો ઉપયોગ, રિટર્નની ચકાસણી અને કરવેરા પાલનની દેખરેખ અને વિભાગીય અધિકારીઓને સૂચનાઓ ધરાવતી માનક સંચાલન પધ્ધતિ (એસઓપી) સંબંધિત જાહેરનામું અને પરિપત્રો બહાર પાડવામાં આવ્યા છે. રિટર્ન ફાઇલ ન કરવું, રજિસ્ટ્રેશન રદ કરવું વગેરે જેવા વિવિધ પાસાઓ પણ ઓડિટના માપદંડનો એક ભાગ છે.

[4] કુલ 103 એકમોમાંથી.

ઓડિટના તારણો

2.1.6. વિભાગની અનુપાલન પદ્ધતિ

એકમોની ભૂમિકા જાહેર કરપાત્ર મૂલ્યની ચોકસાઈ, કરવેરાની જવાબદારીઓની ગણતરી અને ચુકવણી, રિટર્ન ફાઇલ કરવા વગેરેના સંદર્ભમાં કરદાતાઓ દ્વારા પાલન સુનિશ્ચિત કરવાની છે. એકમો પાસે આ સંદર્ભે હાથ ધરવા માટેના કાર્યોનો વ્યાપક સમૂહ છે, જેનું મૂલ્યાંકન આ ઓડિટના ભાગ રૂપે કરવામાં આવ્યું હતું.

ત્રણ સંભવિત ઓડિટ ક્ષેત્રોની ઓળખ કરવામાં આવી હતી, જેમ કે, (i) કરવેરાની ચુકવણી પર દેખરેખ (ii) નોંધણી અને રદ કરવા પર દેખરેખ અને (iii) રિટર્ન ફાઇલિંગ પર દેખરેખ. તદનુસાર, પસંદ કરેલા 10 એકમોમાંથી[3] 2020-21ના સમયગાળા માટે સંબંધિત રેકોર્ડ્સ અને માહિતીની માંગ કરવામાં આવી હતી.

2.1.6.1 કર ચુકવણી પર દેખરેખ

ઓડિટમાં ઘટકો (એકમો) *માં રિટર્નની ચકાસણીની પ્રક્રિયાની સમીક્ષા કરીને કર ચુકવણીની દેખરેખની તપાસ કરવાની માંગ કરવામાં* આવી હતી, જેમાં પસંદ કરાયેલ 10 યુનિટ કચેરીઓમાંથી દરેકમાંથી ઓછામાં ઓછા 30 ચકાસણી કેસોની યાદચ્છીક પસંદગી કરવામાં આવી હતી. વિનંતી કરવામાં આવેલા 315 ચકાસણીના કેસોમાંથી, એક એકમે[4] એક કેસ રજૂ કર્યો ન હતો.

2.1.6.2 ચકાસણીના કેસો અને કર ચુકવણીની તપાસનું પરિણામ

જીએસટી કાયદાની કલમ 61 મુજબ, યોગ્ય અધિકારી રિટર્નની સચોટતાની ચકાસણી કરવા માટે રજિસ્ટર્ડ વ્યક્તિ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી રિટર્ન અને સંબંધિત વિગતોની ચકાસણી કરી શકે છે અને જો કોઈ વિસંગતતા હોય તો તેને સૂચવવામાં આવે તે રીતે જાણ કરી શકે છે અને તેના પર ખુલાસો માંગી શકે છે.

8 જીએસટી હેઠળ જવાબદારીનું ખોટું નિર્ધારણ

10 યુનિટ ઓફિસોમાં, વિભાગ દ્વારા ચકાસાયેલા 314 કેસોમાંથી, ઓડિટમાં 13[5] કેસોમાં ₹1.39 કરોડની રકમના અનુપાલન વિચલનો અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું. આ વિચલનો ITCનાં ટૂંકા ગાળાનાં ઉલટફેર, RCMની ન ચુકવણી, ખોટા વર્ગીકરણને કારણે કરવેરાની ટૂંકી ચુકવણી અને ટૂંકા વ્યાજની વસૂલાતનાં સ્વરૂપનાં હતાં.

[3] સ.રા.વે.ક. : અમદાવાદ યુનિટ-05, યુનિટ-20, યુનિટ-21, ગાંધીનગર યુનિટ-24, વિસનગર યુનિટ-31, વડોદરા યુનિટ-40, સુરત યુનિટ-58, વલસાડ યુનિટ-70, રાજકોટ યુનિટ-92 અને ભુજ યુનિટ-102.

[4] સ.રા.વે.ક. અમદાવાદ યુનિટ-21.

[5] સ.રા.વે.ક : અમદાવાદ યુનિટ-05, યુનિટ-20, યુનિટ-21 (ત્રણ કેસ), ગાંધીનગર યુનિટ-24 (બે કેસ), વિસનગર યુનિટ-31, વડોદરા યુનિટ-40 (બે કેસ) અને વલસાડ યુનિટ-70 (ત્રણ કેસ) નોંધાયા છે.

જ્યારે આ બાબત તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું (માર્ચ-નવેમ્બર 2024), ત્યારે ત્રણ કિસ્સાઓમાં[6] ₹ 1.50 લાખની[7] વસૂલાત કરવામાં આવી હતી. એક કિસ્સામાં[8] ઓડિટ અવલોકન સ્વીકારવામાં આવ્યું ન હતું અને એવું કહેવામાં આવ્યું હતું કે આ કેસનો ચુકાદો કેન્દ્રીય સત્તામંડળ દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો અને કાયદાની કલમ 6 (2) (બી) હેઠળ, એકવાર યોગ્ય અધિકારી કાયદા હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરે છે, કોઈ પણ યોગ્ય અધિકારી તે જ વિષય પર કાર્યવાહી શરૂ કરશે નહીં. આ જવાબ સ્વીકાર્ય નથી કારણ કે કેન્દ્રીય સત્તામંડળ દ્વારા ચુકાદો સપ્ટેમ્બર 2020 સુધીના સમયગાળા માટે હતો. તેથી, ઓક્ટોબર 2020 થી માર્ચ 2021ના સમયગાળા દરમિયાન ચૂકવવાપાત્ર કરની સાચી રકમ નક્કી કરવાની કાર્યવાહી રાજ્ય સત્તામંડળોના અધિકારક્ષેત્ર પાસે છે.

બાકીના નવ કેસોમાં[9], જવાબની રાહ જોવાઈ રહી હતી (જૂન 2025). એક ઉદાહરણ કેસ નીચે દર્શાવવામાં આવ્યો છે.

એસજીએસટી કાયદાની કલમ 50 એ નક્કી કરે છે કે દરેક વ્યક્તિ કે જે આ કાયદાની જોગવાઈઓ અથવા તેના હેઠળ બનાવેલા નિયમો અનુસાર કર ચૂકવવા માટે જવાબદાર છે, પરંતુ નિર્ધારિત સમયગાળાની અંદર સરકારને કર અથવા તેના કોઈપણ ભાગની ચુકવણી કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે, તે સમયગાળા માટે કર અથવા તેનો કોઈ પણ ભાગ ચૂકવવામાં આવ્યો નથી. *પરિષદની ભલામણો પર સરકાર દ્વારા સૂચિત કરવામાં આવે તે પ્રમાણે 18 ટકાથી* વધુ ન હોય તેવા દરે તેના પોતાની રીતે વ્યાજ ચૂકવવું.

ઘટક-20, અમદાવાદમાં, ઓડિટે અવલોકન કર્યું હતું (માર્ચ 2024) કે યોગ્ય અધિકારીએ ₹5.95 લાખની વ્યાજની જવાબદારીની ગણતરી કરી હતી, જો કે, ASMT-10 માં, યોગ્ય અધિકારીએ માત્ર ₹3.27 લાખ તરીકે વ્યાજ લીધું હતું. વધુમાં, કરદાતાએ ASMT-10 જારી કરતા પહેલા જ ₹1.24 લાખ વ્યાજ ચૂકવી દીધું હતું અને ASMT-10 જારી કરવા પર ₹3.27 લાખનું વ્યાજ ચૂકવ્યું હતું. આના પરિણામે વ્યાજની ખોટી રકમના સમાવેશને કારણે વ્યાજની ચૂકવણી ₹1.44 લાખ ઓછી થઈ હતી.

જ્યારે આ બાબત ધ્યાનમાં લાવવામાં આવી (માર્ચ 2024), ત્યારે વિભાગે (એપ્રિલ 2025) જણાવ્યું હતું કે કરદાતા દ્વારા વ્યાજની તફાવત રકમ (એપ્રિલ 2024) ચૂકવવામાં આવી હતી.

ખ ચુકાદાના કેસોમાં માંગની વસુલાતને અસર કરવામાં વિલંબ

જીજીએસટી અધિનિયમ, 2017ની કલમ 78 મુજબ, જ્યારે કાયદા હેઠળ પસાર કરાયેલા આદેશના અનુસંધાનમાં કરપાત્ર વ્યક્તિ દ્વારા કોઈ પણ રકમ ચુકવવાપાત્ર હોય, ત્યારે આવી વ્યક્તિએ આવા આદેશની સેવાની તારીખથી ત્રણ મહિનાના સમયગાળામાં રકમ ચૂકવવી પડશે, જેમાં નિષ્ફળ જણાય તો યોગ્ય અધિકારી વસૂલાતની કાર્યવાહી શરૂ કરશે.

[6] ક.રા.વે.ક.: અમદાવાદ યુનિટ-20, વલસાડ યુનિટ-70 (બે કેસ).

[7] વસૂલેલી રકમ ₹ 1,43,758+₹ 6,078+ ₹ 167 છે.

[8] ક.રા.વે.ક વલસાડ યુનિટ -70.

[9] ક.રા.વે.ક : અમદાવાદ યુનિટ-05, યુનિટ-21 (ત્રણ કેસ), ગાંધીનગર યુનિટ-24 (બે કેસ), વિસનગર યુનિટ-31 અને વડોદરા યુનિટ-40 (બે કેસ).

છ યુનિટ ઓફિસોમાં ઓડિટે અવલોકન કર્યું હતું (માર્ચ 2024 થી ડિસેમ્બર 2024), કે વર્ષ 2022- 23 દરમિયાન ચુકાદાની કાર્યવાહી પૂર્ણ થવાના સમયગાળા દરમિયાન આઠ[10] કેસોમાં યોગ્ય અધિકારીઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી ₹1.70 કરોડની માંગણીઓ વસૂલાત બાકી છે.

જ્યારે આ બાબત ધ્યાનમાં આવી ત્યારે ત્રણ કિસ્સાઓમાં[11] વિભાગે જવાબ આપ્યો હતો (એપ્રિલ 2025) કે માંગ પુનઃપ્રાપ્ત કરવામાં આવી હતી અને બાકીના પાંચ કિસ્સાઓમાં[12], જવાબની રાહ જોવાઈ રહી હતી (જૂન 2025). એક સચિત્ર કિસ્સો નીચે આપેલ છે:

યુનિટ-24, ગાંધીનગરમાં, વર્ષ 2020-21 માટે કરદાતાના કિસ્સામાં ઓડિટે અવલોકન કર્યું હતું (ઓગસ્ટ 2024), કે યોગ્ય અધિકારીએ ચુકાદાની કાર્યવાહી પછી ₹0.18 કરોડની રકમ માટે (ઓગસ્ટ 2023) DRC-07 જારી કરી હતી, પરંતુ તેની વસૂલાત બાકી હતી. જ્યારે આ બાબત ધ્યાનમાં આવી ત્યારે વિભાગે જવાબ આપ્યો હતો કે ₹0.18 કરોડમાંથી ₹0.12 કરોડની રકમ વસૂલ કરવામાં આવી છે અને બાકીની રકમ વસૂલવા માટેની કાર્યવાહી સક્રિયપણે ચાલી રહી છે. વધુ જવાબની રાહ જોવામાં આવી હતી (જૂન 2025).

2.1.6.3 નોંધણી અને અને તેના રદ્દીકરણ પર દેખરેખ

નાણાકીય વર્ષમાં ટર્નઓવરની મર્યાદાને[13] આધિન ચીજવસ્તુઓ કે સેવાઓનાં પુરવઠામાં સંકળાયેલી કોઈ પણ વ્યક્તિ, ઇ-કોમર્સ ઓપરેટર મારફતે ચીજવસ્તુઓ કે સેવાઓનું વેચાણ કરનાર વ્યક્તિ, સ્રોત પર કરવેરો વસૂલવાની જરૂર હોય તેવા ઇ-કોમર્સ ઓપરેટર, ઇનપુટ સર્વિસ ડિસ્ટ્રીબ્યુટર વગેરે જીજીએસટી કાયદા હેઠળ નોંધણી કરાવવા માટે જવાબદાર છે. વધુમાં, જીજીએસટી અધિનિયમ, 2017 હેઠળ, યોગ્ય અધિકારી પોતાની દરખાસ્ત પર અથવા નોંધણી કરનાર વ્યક્તિની અરજી પર વ્યક્તિની નોંધણી રદ કરી શકે છે. નોંધણી રદ થવા પર કરદાતાએ GSTR-10માં અંતિમ રિટર્ન ફાઇલ કરવું પડશે અને જો કોઈ રકમ બાકી નીકળતી હોય તો ચૂકવવી પડશે. પસંદ કરેલા 10 એકમોમાં નોંધણી રદ કરવા સંબંધિત ઓડિટના તારણોની અનુગામી ફકરાઓમાં ચર્ચા કરવામાં આવી છે.

ક નોંધણી રદ કરવામાં અને નોંધણીનું રદ્દીકરણ પાછું ખેંચવામાં ધ્યાન પર આવેલી અનિયમિતતા

જીજીએસટી અધિનિયમ, 2017ની કલમ 29 મુજબ યોગ્ય અધિકારી પોતાની દરખાસ્ત પર અથવા નોંધાયેલી વ્યક્તિની અરજી પર વ્યક્તિની નોંધણી રદ કરી શકે છે. નિયમ 22માં જોગવાઈ છે કે નોંધણી રદ કરવા માટેની અરજી અંગેનો નિર્ણય યોગ્ય અધિકારી દ્વારા 30 દિવસની અંદર લેવો જોઈએ. વધુમાં, રાજ્ય કરવેરા વિભાગની માર્ગદર્શિકા મુજબ,[14] યોગ્ય અધિકારીઓ રજિસ્ટર્ડ વ્યક્તિ દ્વારા સબમિટ કરાયેલા ફોર્મ REG -16માં રદ કરવાની અરજીને તાત્કાલિક સ્વીકારશે અને ફોર્મ GST REG-19માં રદ કરવાનો આદેશ જારી કરશે અને આવા કિસ્સાઓમાં, રદ કરવાની અસરકારક

[10] રા.ક.વે.ક : અમદાવાદ યુનિટ-05, યુનિટ-20, યુનિટ-21 (બે કેસ), ગાંધીનગર યુનિટ-24 (બે કેસ), વડોદરા યુનિટ-40 અને સુરત યુનિટ-58.

[11] રા.ક.વે.ક. : અમદાવાદ યુનિટ-20 અને ગાંધીનગર યુનિટ-24 (બે કેસમાંથી, એક કેસમાં ₹ 11.55 લાખની આંશિક વસૂલાત થઈ હતી).

[12] રા.ક.વે.ક : અમદાવાદ યુનિટ-05, યુનિટ-21 (બે કેસ), વડોદરા યુનિટ-40 અને સુરત યુનિટ-58.

[13] નાણાકીય વર્ષમાં જીજીએસટી કાયદા હેઠળ માલસામાનના પુરવઠા અને સેવાઓના પુરવઠા માટે અનુક્રમે રૂ. 40 લાખ અને રૂ. 20 લાખથી વધુનું ટર્નઓવર.

[14] રાજ્ય કર વિભાગ પરિપત્ર નંબર 69/2018 તારીખ 26 ઓક્ટોબર 2018.

તારીખ અરજદાર દ્વારા તેની અરજીમાં માંગવામાં આવેલ તારીખ હશે, પરંતુ, તે અરજીની તારીખ પહેલાની તારીખ હોઈ શકે નહીં.

વધુમાં, કાયદાની કલમ 30 મુજબ, નોંધાયેલી વ્યક્તિ કે જેની નોંધણી અધિનિયમની કલમ 29 હેઠળ યોગ્ય અધિકારી દ્વારા પોતાની દરખાસ્ત પર રદ કરવામાં આવે તો, તે જીજીએસટી 2017 અધિનિયમના નિયમ 23 હેઠળ ફોર્મ GST REG-21માં રદ કરવાના આદેશની તારીખથી ત્રીસ દિવસની અંદર નોંધણી રદ કરવા માટે અરજી કરી શકે છે. જ્યાં યોગ્ય અધિકારીને સંતોષ થાય છે કે, નોંધણી રદ કરવા માટે પૂરતા કારણો છે, ત્યારે તેમણે અરજી પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી ત્રીસ દિવસના સમયગાળામાં ફોર્મ GST REG-22 માં આદેશ દ્વારા નોંધણી રદ કરવાનું રદ કરવું પડશે. નોંધણી રદ કરવા અંગેના ઓડિટ નિરીક્ષણોની ચર્ચા નીચેના ફકરામાં કરવામાં આવી છે.

i. રદ કરવાનો આદેશ જારી કરવામાં વિલંબ

પસંદ કરેલી 10 યુનિટ કચેરીઓમાંથી નવ[15] એકમોમાં ઓડિટ (માર્ચ 2024 થી ડિસેમ્બર 2024) અવલોકનોમાં સામે આવ્યું હતું કે ફોર્મ REG-16 માં રદ કરવાની અરજીના આધારે યોગ્ય અધિકારીઓ દ્વારા વર્ષ 2020-21 દરમિયાન જારી કરાયેલા 4,983 રદ કરવાના આદેશોમાંથી, 1,237 કેસોમાં (24.82 *ટકા*), રદ કરવાના આદેશો યોગ્ય અધિકારીઓ દ્વારા એક દિવસથી 997 દિવસ સુધીના વિલંબ સાથે જારી કરવામાં આવ્યા હતા.

આને ધ્યાનમાં લાવવા પર (ફેબ્રુઆરી 2024 થી ડિસેમ્બર 2024), પાંચ[16] યુનિટ ઓફિસોએ જણાવેલા તથ્યોને સ્વીકારતી વખતે (નવેમ્બર 2024, એપ્રિલ 2025 થી જૂન 2025) નીચે મુજબ જણાવ્યું હતું.

(i) બે યુનિટ[17] ઓફિસોને લગતા 273 કેસોના સંદર્ભમાં, એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે વિલંબ નોટિસ જારી કરવી, કરદાતાઓને પ્રતિસાદ સમયની મંજૂરી આપવી, બાકી લેણાંની સંપૂર્ણ ચકાસણી અને વિભાગીય કાર્યભાર જેવા અવરોધો જેવા પ્રક્રિયાગત હતા. વધુમાં, એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું હતું કે REG-19માં સુઓમોટો કેસો માટે રદ કરવાના આદેશોનો અહેવાલ ઉપલબ્ધ ન હોવા છતાં, સમયસર કાર્યવાહી કરવામાં આવી હતી. તેમાં ઉમેરવામાં આવ્યું હતું કે દેખરેખ પદ્ધતિ અને વિભાગની આંતરિક માનક સંચાલન પધ્ધતિ એ રદ કરવાની પ્રક્રિયાને ઝડપી બનાવવામાં અને દુરૂપયોગના કોઈપણ સંભવિત જોખમને ઘટાડવામાં મદદ કરી છે.

(ii) બે યુનિટ[18] ઓફિસ (એપ્રિલ અને જૂન 2025) ને લગતા 85 કેસોના સંદર્ભમાં, વિલંબ માટે અરજીના 30 દિવસની અંદર REG 19 માં ઓર્ડર જારી કરવાની ખાતરી કરવા માટે જીએસટી પોર્ટલ પર સ્થાપિત પધ્ધતિની ગેરહાજરી, માનવસંસાધનની અછત, યોગ્ય અધિકારીઓની અન્ય અધિકારક્ષેત્રોમાં સ્થાનાંતરણ અને એક અધિકારીથી બીજામાં કાર્ય સ્થાનાંતરિત કરવામાં તકનીકી વિલંબ જેવા વહીવટી પડકારો, જીએસટી પોર્ટલ વગેરે પર તકનીકી ખામી અને ભૂલો ને કારણે હોઈ શકે છે, અને દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે તેનાથી આવકમાં કોઈ નુકસાન થયું નથી. જો કે, એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે નિયમ

[15] ક.રા.વે.ક. : અમદાવાદ યુનિટ-05, યુનિટ-20, યુનિટ-21, ગાંધીનગર યુનિટ-24, વડોદરા યુનિટ-40, સુરત યુનિટ-58, વલસાડ યુનિટ-70, રાજકોટ યુનિટ-92 અને ભુજ યુનિટ-102.

[16] ક.રા.વે.ક.: અમદાવાદ યુનિટ-05, યુનિટ-20, ગાંધીનગર યુનિટ-24, વલસાડ યુનિટ-70 અને રાજકોટ યુનિટ-92.

[17] ક.રા.વે.ક.: અમદાવાદ યુનિટ-20, રાજકોટ યુનિટ-92.

[18] ક.રા.વે.ક.: અમદાવાદ યુનિટ-05, ગાંધીનગર યુનિટ-24.

21A અરજી રજૂ કરવાની તારીખથી કરદાતાઓની નોંધણીને સ્થગિત કરે છે જે સુનિશ્ચિત કરે છે કે કરદાતાઓ આ સમયગાળા દરમિયાન કરની ચુકવણીમાં અવરોધ ન કરે અને તેના કારણે સરકારની આવકનું રક્ષણ થાય છે.

(iii) એક યુનિટ[19] ઓફિસના 56 કેસોના સંદર્ભમાં, જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો (જૂન 2025) કે જ્યાં કાર્યવાહી કરવામાં આવી નથી ત્યાં અરજી માન્ય માનવામાં આવે છે અને જણાવવામાં આવ્યું છે કે વર્ષ 2020-21 દરમિયાન, 55 કેસોને મંજુર માનવામાં આવ્યા હતા અને દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે એમઆઈએસ રિપોર્ટમાંથી મેળવેલા ડેટા સાચા નથી.

જવાબ સ્વીકાર્ય નથી કારણ કે યોગ્ય અધિકારીઓએ નિયમો હેઠળ નિર્ધારિત સમય મર્યાદા અને માર્ગદર્શિકામાં સમાવિષ્ટ વિભાગીય સૂચનાઓનું પાલન કરવું જોઈએ. તદુપરાંત, નિયમો માની લીધેલી મંજુરીની જોગવાઈ કરતા નથી અને એવી ભલામણ કરવામાં આવે છે કે વિભાગ ખોટા એમઆઈએસ રિપોર્ટ ડેટાનો મુદ્દો ઉઠાવવા પર વિચાર કરી શકે.

823 કેસોમાં ચાર યુનિટોએ[20] (માર્ચ-ડિસેમ્બર 2024) જણાવ્યું હતું કે વિગતવાર જવાબ યોગ્ય સમયે આપવામાં આવશે. જો કે, વધુ જવાબની રાહ જોવાઈ રહી હતી (જૂન 2025).

ii. નોંધણી રદ કરવાની અસરકારક તારીખ અપનાવવામાં ગેરરીતિ

પસંદ કરેલી 10 યુનિટ ઓફિસોમાં ઓડિટ દ્વારા(માર્ચ 2024 થી ડિસેમ્બર 2024) અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે ફોર્મ REG.16 માં રદ કરવાની અરજીના આધારે યોગ્ય અધિકારીઓ દ્વારા વર્ષ 2020-21 દરમિયાન જારી કરાયેલા 5,295 રદ કરવાના આદેશોમાંથી, 4,470 કેસોમાં (84.42 *ટકા*), યોગ્ય અધિકારીઓએ અરજીની તારીખ પહેલાની તારીખથી અમલમાં આવતા નોંધણી રદ કરી હતી.

જ્યારે આ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે ચાર યુનિટ ઓફિસોએ[21] ઓડિટ અવલોકનને સ્વીકાર્યું ન હતું અને આ કચેરીઓની દલીલ નીચે મુજબ છે:

(i) ત્રણ યુનિટ[22] ઓફિસોના 787 કેસોના સંદર્ભમાં, જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો (એપ્રિલ-મે 2025) કે કરદાતા દ્વારા વિનંતી કરવામાં આવેલી અસરકારક રદ કરવાની તારીખ માટેનું ક્ષેત્ર ફેરફાર કરી શકાય તેવું ન હતું.

(ii) એક યુનિટ[23] ઓફિસમાં 293 કેસોના સંદર્ભમાં, જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો (નવેમ્બર 2024) કે જીએસટી પોર્ટલમાં રદ કરવા માટે કરદાતાએ અરજી કરી હતી તે તારીખથી રજિસ્ટ્રેશન નંબર આપમેળે મોકૂફ થઈ જાય છે અને સક્ષમ ઓથોરિટીએ રિટર્ન ફાઇલ કરવાની તારીખથી નોંધણી રદ કરી દીધી છે.

---

[19] સ.રા.વે.ક.: વલસાડ યુનિટ -70.

[20] સ.રા.વે.ક.: અમદાવાદ યુનિટ-21, વડોદરા યુનિટ-40, સુરત યુનિટ-58, ભુજ યુનિટ-102.

[21] સ.રા.વે.ક.: અમદાવાદ યુનિટ-20, ગાંધીનગર યુનિટ-24, વિસનગર યુનિટ-31 અને વલસાડ યુનિટ-70.

[22] સ.રા.વે.ક. : અમદાવાદ યુનિટ-20, ગાંધીનગર યુનિટ-24 અને વલસાડ યુનિટ-70.

[23] સ.રા.વે.ક.: વિસનગર યુનિટ-31.

જવાબ સ્વીકાર્ય નથી કારણ કે પરિપત્રમાં કરદાતા દ્વારા રદ કરવા માટે અરજી કરવાની તારીખ પહેલાની તારીખથી નોંધણી રદ કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો હતો. વધુમાં, વિભાગ જીએસટીએન સાથે ક્ષેત્રમાં બિન-સંપાદનક્ષમતાનો મુદ્દો ઉઠાવવા વિચારણા કરી શકે છે.

વધુમાં, છ[24] એકમોએ 3,390 કેસોના[25] સંદર્ભમાં (માર્ચ 2024 - જૂન 2025) જણાવ્યું હતું કે વિગતવાર જવાબ યોગ્ય સમયે આપવામાં આવશે. વધુ જવાબની રાહ જોવામાં આવી હતી (જૂન 2025)

iii. કરદાતા દ્વારા પાછું ખેંચવાની અરજી દાખલ કરવામાં વિલંબ

ઓડિટમાં નોંધવામાં આવ્યું છે કે 10 પસંદ કરેલા એકમોમાંથી, વર્ષ 2020-21 દરમિયાન યોગ્ય અધિકારીઓ દ્વારા જારી કરાયેલા 5,355 રદ કરવાના આદેશોમાંથી, 3,923 કેસો (73.26 *ટકા*), કરદાતાઓએ ફોર્મ GST REG-21માં નોંધણી રદ કરવાના આદેશ ને રદ કરવા માટે અરજી કરી હતી નિયમ 23 માં ઉલ્લેખિત 30 દિવસના નિર્ધારિત સમયગાળા પછી રદ કરવા માટેની અરજી રજૂ કરવામાં વિલંબ એક દિવસથી 937 દિવસ સુધીનો હતો.

જ્યારે આ બાબત ધ્યાનમાં લાવવામાં આવી હતી, ત્યારે એક યુનિટ ઓફિસે[26] (એપ્રિલ 2025) ઓડિટ અવલોકન સ્વીકાર્યું. જો કે, ચાર યુનિટ ઓફિસોએ[27] ઓડિટના અવલોકનને સ્વીકાર્યું ન હતું અને નીચે મુજબ જણાવ્યું હતું;

(i) 66 કેસો સાથે સંકળાયેલી એક યુનિટ[28] ઓફિસના સંદર્ભમાં જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો (મે 2025) કે સિસ્ટમ સંબંધિત સમસ્યાને કારણે વિલંબના કારણોની ઓળખ કરી શકાતી નથી, પરંતુ તમામ કિસ્સાઓમાં, નોંધણી રદ કરવાની મોકૂફ અરજી નિર્ધારિત સમયમર્યાદામાં રજૂ કરવામાં આવી હતી.

ઉપરોક્ત કેસોના સંદર્ભમાં રદ કરવા માટેની અરજીની તારીખ અને સેવાની તારીખ જેવી વિગતો દ્વારા જવાબ સમર્થિત ન હતો.

(ii) એક યુનિટ[29] ઓફિસના 396 કેસોના સંદર્ભમાં, જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો (નવેમ્બર 2024) કે સંબંધિત સમયે, રદ થયાની તારીખથી ત્રીસ દિવસના નિર્ધારિત સમયગાળા પછી ફોર્મ GST REG 21 માં રદ કરવા માટે અરજીઓ ફાઇલ કરવાથી કરદાતાઓને પ્રતિબંધિત કરવા માટે કોઈ મજબૂત પદ્ધતિ નથી અને પોર્ટલ આપમેળે યોગ્ય અધિકારીના લોગિનમાં કાર્યો જનરેટ કરશે, જે આવી અરજીઓની પ્રક્રિયા તરફ દોરી જશે.

જવાબ સ્વીકાર્ય નથી કારણ કે યોગ્ય અધિકારીઓએ નિયમોની જોગવાઈઓ અનુસાર અરજીઓની પ્રક્રિયા કરવાની અને આવી વિલંબિત અરજીઓને નકારી કાઢવાની જરૂર હતી.

[24] સ.રા.વે.ક. : અમદાવાદ યુનિટ-05, યુનિટ-21, વડોદરા યુનિટ-40, સુરત યુનિટ-58, રાજકોટ યુનિટ-92 અને ભુજ યુનિટ-102.

[25] આમાં ACST રાજકોટ યુનિટ-92ના 923 કેસોના સંદર્ભમાં જવાબનો સમાવેશ થાય છે જે જારી કરાયેલા ઓડિટ અવલોકન સાથે સંબંધિત ન હતા.

[26] સ.રા.વે.ક. ગાંધીનગર યુનિટ-24.

[27] સ.રા.વે.ક. : અમદાવાદ યુનિટ-05, યુનિટ-20, વલસાડ યુનિટ-70 અને રાજકોટ યુનિટ-92.

[28] સ.રા.વે.ક.: અમદાવાદ યુનિટ-20.

[29] સ.રા.વે.ક.: અમદાવાદ યુનિટ-05.

(iii) એક યુનિટ[30] ઓફિસના 317 કેસોના સંદર્ભમાં, જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો (જૂન 2025) કે રદ થયાના 90 દિવસની અંદર રદ કરી શકાય છે અને વિલંબ માટે, માફી માટેની અરજી ડીસીએસટીને કરવાની છે. વધુમાં, 1.3.2020 થી 31.8.2020 વચ્ચે નોંધણી રદ કરવા માટે કરવામાં આવેલી અરજીઓ રદ કરવા માટે અરજી કરવાની તારીખ જાહેરનામા[31] દ્વારા 30.9.2021 સુધી લંબાવવામાં આવી હતી. તેવી જ રીતે, 31.12.2022 સુધી જારી કરાયેલ નોંધણી રદ કરવાના સંદર્ભમાં, રદ કરવા માટે અરજી ફાઇલ કરવાની સમયમર્યાદા નોટિફિકેશન[32] દ્વારા 30.6.2023 સુધી લંબાવવામાં આવી હતી.

જવાબ સ્વીકાર્ય નથી કારણ કે નિયમ 23[33] માં સુધારો સમયમર્યાદા લંબાવીને 90 દિવસ સુધી સમીક્ષા હેઠળના સમયગાળા દરમિયાન લાગુ પડ્યો ન હતો. વધુમાં, વિભાગે 317 વિલંબિત કેસોમાંથી માફી માટે પ્રાપ્ત થયેલી અરજીઓની સંખ્યા અને સક્ષમ સત્તામંડળ દ્વારા આપવામાં આવેલી માફીની સંખ્યા આપી નથી.

(iv) એક યુનિટ[34] ઓફિસના 370 કેસોના સંદર્ભમાં (જૂન 2025) જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો કે કરદાતાઓને પરિપત્ર[35] સૂચનાઓ દ્વારા રદ કરવા માટે અરજી દાખલ કરવાની સમયમર્યાદા વધારવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.

જવાબ સ્વીકાર્ય નથી કારણ કે રદ કરવા માટે અરજી કરવા માટે સમયમર્યાદા લંબાવવાની મંજૂરી આપતી જાહેરનામું કરદાતાઓ ચોક્કસ શરતોને પૂર્ણ કરે તે આધિન હતું અને જવાબમાં એક્સ્ટેશન માપદંડને પૂર્ણ કરતા કેસોની સંખ્યા સ્પષ્ટ કરવામાં આવી નથી.

પાંચ યુનિટ[36] ઓફિસના બાકીના 2,211 કેસોમાં[37] જવાબની રાહ જોવામાં આવી હતી (જૂન 2025).

iv. રદ કરવાની કાર્યવાહી પાછી ખેંચવામાં થયેલો વિલંબ

2020-21 દરમિયાન, નવ એકમોમાં ઓડિટ (માર્ચ 2024 થી ડિસેમ્બર 2024) અવલોકન કરવામાં આવ્યું[38] હતું, 10 પસંદ કરેલી યુનિટ ઓફિસોમાંથી, યોગ્ય અધિકારી દ્વારા જારી કરાયેલા 4,773 રદ કરવાના આદેશોમાંથી, 643 આદેશો એક દિવસથી 546 દિવસ સુધીના વિલંબ સાથે જારી કરવામાં આવ્યા હતા.

---

[30] સ.રા.વે.ક: વલસાડ યુનિટ -70.

[31] જાહેરનામું 34/2021 તારીખ 29.8.2021.

[32] 31.3.2023 નું નોટિફિકેશન 3/2023.

[33] તારીખ 04ના નોટિફિકેશન નંબર 38/2023-CT દ્વારા.08.2023.

[34] સ.રા.વે.ક. : રાજકોટ યુનિટ-92.

[35] GST પરિપત્ર નંબર 148/04/2021 તારીખ 18.05.2021.

[36] વિસનગર યુનિટ-31 અને સુરત યુનિટ-58ના 513 કેસોના સંદર્ભમાં જવાબનો સમાવેશ થાય છે જે જારી કરાયેલા ઓડિટ અવલોકન સાથે સંબંધિત ન હતા.

[37] સ.રા.વે.ક. : અમદાવાદ યુનિટ-21, વિસનગર યુનિટ-31, વડોદરા યુનિટ-40, સુરત યુનિટ-58 અને ભુજ યુનિટ-102.

[38] સ.રા.વે.ક. : અમદાવાદ યુનિટ-05, યુનિટ-20, યુનિટ-21, ગાંધીનગર યુનિટ-24, વડોદરા યુનિટ-40, સુરત યુનિટ-58, વલસાડ યુનિટ-70, રાજકોટ યુનિટ-92 અને ભુજ યુનિટ-102.

જ્યારે આ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે એક યુનિટ ઓફિસે[39] (એપ્રિલ 2025) વિલંબ સ્વીકાર્યો. વધુમાં, 226 કેસોમાં ચાર યુનિટ[40] ઓફિસોએ નીચે મુજબ જણાવ્યું હતું.

(i) એક યુનિટ[41] ઓફિસના 79 કેસોના સંદર્ભમાં, જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો (નવેમ્બર 2024) કે સંબંધિત સમયે, રદ થયાની તારીખથી ત્રીસ દિવસના નિર્ધારિત સમયગાળા પછી ફોર્મ GST REG 21 માં રદ કરવા માટે અરજીઓ ફાઇલ કરવાથી કરદાતાઓને પ્રતિબંધિત કરવા માટે કોઈ મજબૂત પદ્ધતિ નથી અને પોર્ટલ આપમેળે યોગ્ય અધિકારીના લોગિનમાં કાર્યો જનરેટ કરશે જે આવી અરજીઓની પ્રક્રિયા તરફ દોરી જશે અને ઉમેર્યું, રદ કરવાનો હુકમ જારી કરવામાં વિલંબ સુવ્યવસ્થિત કરવામાં આવ્યો છે.

(ii) 74 કેસો સાથે સંકળાયેલી એક યુનિટ[42] ઓફિસના સંદર્ભમાં, જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો (જૂન 2025) કે રદ કરવાની પ્રક્રિયામાં વ્યવસાયના સ્થળ, વ્યવહારો અને એકાઉન્ટ બુક, ચૂકવવામાં આવેલા કરની વિગતો વગેરેની ચકાસણીનો સમાવેશ થાય છે અને અરજદાર વેપારીને તેમની રજૂઆત માટે સમય આપવામાં આવે છે.

(iii) યુનિટ[43] ઓફિસના 48 કેસોના સંદર્ભમાં, જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો (ડિસેમ્બર 2024) કે રેન્જના DCST, ACSTની ભલામણ પર, રદ કરવાના આદેશને રદ કરવા માટે અધિકૃત છે અને મંજૂરી મેળવવાની પ્રક્રિયામાં સમય લાગે છે.

જવાબ સ્વીકાર્ય નથી, કારણ કે યોગ્ય અધિકારીઓએ જીએસટી નિયમોમાં નિર્ધારિત સમયમર્યાદામાં રદ કરવાની અરજીની પ્રક્રિયા કરવી જરૂરી છે.

(iv) 25 કેસો સાથે સંકળાયેલી એક યુનિટ[44] ઓફિસના કિસ્સામાં, જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો (જૂન 2025) કે 15 કેસોમાં, વિલંબ માટે ઓફિસને નવા સ્થળે સ્થાનાંતરિત કરવામાં આવી હતી અને બાકીના કિસ્સાઓમાં 60 દિવસના નિર્ધારિત સમયગાળામાં કરદાતાઓનો જવાબ માંગ્યા પછી રદ કરવાના આદેશો જારી કરવામાં આવ્યા હતા.

વધુમાં, ચાર યુનિટ[45] ઓફિસોએ 321 કેસોમાં[46] (માર્ચ-નવેમ્બર 2024, મે 2025) જણાવ્યું હતું કે વિગતવાર જવાબ યોગ્ય સમયે આપવામાં આવશે. વધુ જવાબની રાહ જોવામાં આવી હતી (જૂન 2025).

ખ અંતિમ રિટર્ન ફાઇલ કરવા અને બાકી નીકળતી રકમની વસૂલાતમાં અનિયમિતતાઓ જોવા મળી

જ્યાં કરપાત્ર વ્યક્તિ કે જેની જીએસટી નોંધણી જીજીએસટી એક્ટ 2017ની કલમ 45 હેઠળ રદ કરવામાં આવી છે અથવા સરેન્ડર કરવામાં આવી છે, તે નિર્ધારિત ત્રણ મહિનાની અંદર અંતિમ

[39] સ.રા.વે.ક. ગાંધીનગર યુનિટ-24.
[40] સ.રા.વે.ક. : અમદાવાદ યુનિટ-05, સુરત યુનિટ-58, વલસાડ યુનિટ-70 અને રાજકોટ યુનિટ-92.
[41] સ.રા.વે.ક.: અમદાવાદ યુનિટ-05.
[42] સ.રા.વે.ક. : રાજકોટ યુનિટ-92.
[43] સ.રા.વે.ક.: સુરત યુનિટ-58.
[44] સ.રા.વે.ક: વલસાડ યુનિટ -70.
[45] સ.રા.વે.ક. : અમદાવાદ યુનિટ-20, યુનિટ-21, વડોદરા યુનિટ-40 અને ભુજ યુનિટ-102.
[46] જેમાં અમદાવાદ યુનિટ-20ના 27 કેસોના સંદર્ભમાં જવાબનો સમાવેશ થાય છે જે અવલોકન સાથે સંબંધિત ન હતો.

રિટર્ન[47] ફાઇલ કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે, ત્યારે કરદાતાને ફોર્મ GSTR-3A માં સિસ્ટમ જનરેટેડ નોટિસ જારી કરવામાં આવે છે. વિભાગે પરિપત્ર દ્વારા સ્પષ્ટતા કરી છે[48] કે જ્યાં કરદાતા નોટિસ પ્રાપ્ત થયાના 15 દિવસની અંદર અંતિમ રિટર્ન ફાઇલ કરતો નથી, ત્યારે યોગ્ય અધિકારી ઉપલબ્ધ અથવા એકત્રિત કરવામાં આવેલી તમામ સંબંધિત સામગ્રીને ધ્યાનમાં રાખીને, કાયદાની કલમ 62 હેઠળ તેમના શ્રેષ્ઠ ચુકાદા મુજબ ઉપરોક્ત વ્યક્તિની કર જવાબદારીનું મૂલ્યાંકન કરવા આગળ વધી શકે છે અને ફોર્મ ASMT-13 માં આકારણી આદેશ જારી કરી શકે છે. ઓડિટમાં અંતિમ રિટર્ન ફાઇલ ન કરવા અને રદ કરાયેલી નોંધણીઓમાંથી કર વસૂલવાના દાખલાઓની નોંધ લેવામાં આવી છે, જેની નીચે ચર્ચા કરવામાં આવી છે.

i. ફાઇનલ રિટર્ન ફાઇલ ન કરવું (GSTR-10)

10 પસંદગીની યુનિટ ઓફિસોમાં ઓડિટમાં (માર્ચ 2024 થી ડિસેમ્બર 2024) અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે 4,486 કરદાતાઓમાંથી 4,378 કરદાતાઓએ 2020-21ના સમયગાળા દરમિયાન તેમની નોંધણી રદ કર્યા પછી જરૂરી ફોર્મ GSTR-10 માં તેમનું અંતિમ રિટર્ન ફાઇલ કર્યું ન હતું. જો કે, આ કેસોમાં કરવેરા અધિકારીઓ દ્વારા કોઈ ફોલો-અપ કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી ન હતી.

આ બાબતને ધ્યાનમાં લાવ્યા પછી, ચાર યુનિટ[49] ઓફિસોએ 2,361 કેસોમાં ઓડિટ અવલોકન સ્વીકાર્યું (એપ્રિલ 2025 - જૂન 2025) અને, એક યુનિટ[50] ઓફિસે (જૂન 2025) જણાવ્યું હતું કે 306 કેસોમાંથી, કરદાતાઓ કોઈ વ્યવસાયમાં સંકળાયેલા નથી અથવા 104 કેસોમાં તેમની પાસે કોઈ સ્ટોક નથી, કરદાતાઓએ પાંચ[51] કેટેગરીમાં GSTR-10 ફાઇલ કરવાની જરૂર નહોતી અને કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી અને બાકીના તમામ કેસોમાં નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી.

આ જવાબ સ્વીકાર્ય ન હતો કારણ કે નિયમો એવા કરદાતાઓને મુક્તિ આપતા નથી કે જેમની પાસે સ્ટોક નથી અથવા તેમણે GSTR-10 ફાઇલ કરવામાંથી કોઈ ઇનપુટ સેવાનો લાભ લીધો નથી.

વધુમાં, 1,711 કેસોમાં[52] પાંચ એકમોએ (માર્ચ-ડિસેમ્બર 2024) જણાવ્યું હતું કે વિગતવાર જવાબ યોગ્ય સમયે આપવામાં આવશે. વધુ જવાબની રાહ જોવામાં આવી હતી (જૂન 2025).

ii. રદ કરદાતાઓએ GSTR-10 ફાઇલ ન કરનારા કિસ્સાઓમાં વસૂલાત ન કરવી

ત્રણ યુનિટ[53] ઓફિસોના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના ત્રણ કરદાતાઓના કિસ્સામાં ઓડિટ (માર્ચ 2024 થી નવેમ્બર 2024) અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે યોગ્ય અધિકારીઓએ આ કરદાતાઓની નોંધણી રદ કરી હતી. આ કરદાતાઓએ GSTR-1માં ₹0.25 કરોડની કર જવાબદારી જાહેર કરી હતી અને તેમના ઇલેક્ટ્રોનિક કેશ લેજર/ઇલેક્ટ્રોનિક ક્રેડિટ લેજરમાં કુલ ₹0.33 કરોડનું ક્રેડિટ

---

47 GSTR-10 જે રદ કરવાની પ્રક્રિયા અમલમાં આવે તે તારીખ પહેલાના જ દિવસે કરદાતા દ્વારા રાખવામાં આવેલા સ્ટોકનું નિવેદન પૂરું પાડે છે.

48 પરિપત્ર નંબર 69/2018 તારીખ 26.10.2018.

49 સ.રા.વે.ક. : અમદાવાદ યુનિટ-20, ગાંધીનગર યુનિટ-24, વિસનગર યુનિટ-31 અને રાજકોટ યુનિટ-92.

50 સ.રા.વે.ક: વલસાડ યુનિટ -70.

51 ઇનપુટ સર્વિસ ડિસ્ટ્રિબ્યુટર, નોન-રેસિડેન્શિયલ કરદાતા, ટીડીએસ (કલમ 51), ટીસીએસ (કલમ 52) અને કમ્પોઝિશન કરદાતા એકત્રિત કરવા માટે જરૂરી વ્યક્તિ.

52 સ.રા.વે.ક.: અમદાવાદ યુનિટ-05, યુનિટ-21, વડોદરા યુનિટ-40, સુરત યુનિટ-58, ભુજ યુનિટ-102.

53 સ.રા.વે.ક. : અમદાવાદ યુનિટ-20, વડોદરા યુનિટ-40 અને વલસાડ યુનિટ-70.

બેલેન્સ હતું, પરંતુ બાકી નીકળતી રકમનું મૂલ્યાંકન અને વસૂલાત કરવા માટે કોઈ અનુવર્તી પગલાં લેવામાં આવ્યા ન હતા.

જ્યારે આ તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું, ત્યારે JCSTએ બે કેસોમાં[34] ઓડિટ અવલોકન (એપ્રિલ 2025 અને મે 2025) સ્વીકાર્યું હતું અને ₹0.15 કરોડ વસૂલ્યા હતા. બાકીના એક કેસમાં, જવાબની રાહ જોવામાં આવી હતી (જૂન 2025).

ગ પસંદ કરેલ એકમોમાં જોવા મળેલા અન્ય અવલોકનો

i. જીએસટીએનના ભૂલ ભરેલા ખોટા વ્યવસ્થાપકોના માહિતી અહેવાલ

જીએસટી વ્યવસ્થા હેઠળ રિટર્ન ફાઇલિંગ અને રિટર્નના મેળની પ્રક્રિયાને સરળ બનાવવામાં ગુડ્સ એન્ડ સર્વિસ ટેક્સ નેટવર્ક (જીએસટીએન) અને વિભાગનું બેક-એન્ડ પોર્ટલ અભિન્ન ભૂમિકા ભજવે છે. આથી, રિટર્ન ફાઇલિંગ, કરવેરાની ચુકવણી, ચકાસણી પ્રક્રિયા વગેરે સહિતની વિવિધ પ્રક્રિયાઓ પર દેખરેખ રાખવી ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ છે, જે મજબૂત વ્યવસ્થાપકોના માહિતી પધ્ધતિ દ્વારા પ્રાપ્ત કરી શકાય છે.

ઓડિટ માટે પસંદ કરવામાં આવેલી 10 યુનિટ ઓફિસોમાં ઓડિટ (માર્ચ 2024 થી ડિસેમ્બર 2024) અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે વર્ષ 2020-21 માટે રદ કરવાની અરજીની યાદી માટે સિસ્ટમે વ્યવસ્થાપકોના માહિતી પધ્ધતિ અહેવાલ જનરેટ કર્યો હતો, જેમાં નીચેની વિસંગતતાઓ દર્શાવવામાં આવી હતી:

- 10 એકમોને લગતા 4,966 કેસોમાં, રદ કરવા માટેની અરજીની તારીખ અને રદ કરવાના આદેશની સેવાની તારીખ માટે ફિલ્ડમાં સમાન ડેટા પ્રદર્શિત કરવામાં આવ્યો હતો, જે સૂચવે છે કે કરદાતાએ તે જ દિવસે અરજી દાખલ કરી હતી, રદ કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો.
- આઠ એકમોને લગતા 217 કેસોમાં, ઓર્ડર રદ કરવાની તારીખ ગાયબ હતી.
- 10 એકમોને લગતા 4,304 કેસોમાં, કરદાતા દ્વારા વિવિધ પ્રસંગોએ દાખલ કરવામાં આવેલી બહુવિધ રદ અરજીઓમાં સમાન એપ્લિકેશન સંદર્ભ નંબર (ARN) હતા.

આ બાબત પર ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે, 2,664 કેસોમાં છ યુનિટ[35] કચેરીઓએ ઓડિટના અવલોકનને સ્વીકાર્યું હતું અને જણાવ્યું હતું કે એમઆઇએસનો અહેવાલ તકનીકી ભૂલને કારણે રદ કરવાનો ઓર્ડર આપવાની તારીખ જ રદ કરવાની અરજીની તારીખને ભૂલથી પ્રતિબિંબિત કરે છે અને આ બાબતની જાણ સંબંધિત સત્તાધિકારીને કરવામાં આવી છે.

ચાર યુનિટ[36] ઓફિસોના બાકીના 2,302 કેસોમાં, જવાબની રાહ જોવાઈ રહી હતી (જૂન 2025).

2.1.7 જીએસટી રિટર્નમાં વિસંગતતાઓ - કેન્દ્રીયકૃત ઓડિટ

ઓડિટે નાણાકીય વર્ષ 2018-19 થી 2020-21 સાથે સંબંધિત જીએસટી રિટર્નના ડેટાનું વિશ્લેષણ કર્યું હતું, જે જીએસટીએન દ્વારા ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવ્યું હતું. કરદાતાઓ દ્વારા ફાઇલ કરવામાં

[34] સ.રા.વે.ક.: અમદાવાદ યુનિટ-20 (આંશિક વસૂલાત) અને વલસાડ યુનિટ-70.

[35] સ.રા.વે.ક. : અમદાવાદ યુનિટ-05, યુનિટ-20, ગાંધીનગર યુનિટ-24, વિસનગર યુનિટ-31, વલસાડ યુનિટ-70 અને રાજકોટ યુનિટ-92.

[36] સ.રા.વે.ક. : અમદાવાદ યુનિટ-21, વડોદરા યુનિટ-40, સુરત યુનિટ-58 અને ભુજ યુનિટ-102.

આવેલા GST રિટર્ન વચ્ચે નિયમ-આધારિત વિચલનો અને તાર્કિક વિસંગતતાઓને 16 પરિમાણોના સમૂહ મુજબ ઓળખવામાં આવી હતી, જેને વ્યાપકપણે ત્રણ ક્ષેત્ર વિસ્તારમાં વર્ગીકૃત કરી શકાય છે *જેમ કે* રિટર્ન, ઈનપુટ ટેક્સ ક્રેડીટ અને કર ચુકવણી.

સૂચિત 13 જીએસટી રિટર્નમાંથી[37], સામાન્ય કરદાતાઓને લાગુ પડતા નીચેના મૂળભૂત રિટર્નને જીએસટી રિટર્ન/ડેટા વચ્ચે વિચલન, વિસંગતતા અને મેળ ખાતી ન હોય તે ઓળખવાના હેતુથી ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા હતા:

- GSTR-1: માલસામાન અને સેવાઓ અથવા બંનેનો બાહ્ય પુરવઠો પૂરો પાડતા તમામ સામાન્ય અને પરચુરણ નોંધાયેલા કરદાતાઓ દ્વારા માસિક રિટર્ન રજૂ કરવામાં આવે છે અને તેમાં માલસામાન અને સેવાઓની વિગતો હોય છે.
- GSTR-3B: બાહ્ય પુરવઠા અને ઇનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટનું માસિક સારાંશ રિટર્ન, કાયદાની કલમ 39 (1) હેઠળ નિર્દિષ્ટ કરદાતા સિવાય તમામ કરદાતાઓ દ્વારા કરની ચુકવણી સાથે ફાઇલ કરવામાં આવશે. આ વળતર છે જે ઇલેક્ટ્રોનિક જમા ખાતાવહીમાં જમા અને ઉધાર અને ઇલેક્ટ્રોનિક કેશ ખાતાવહીમાં ઉધારને ભરે છે.
- GSTR-6: ઇનપુટ સર્વિસ ડિસ્ટ્રિબ્યુટર્સ માટે માસિક રિટર્ન તેમના વિતરિત ઇનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટ અને આવક પુરવઠાની વિગતો પ્રદાન કરે છે.
- GSTR-8: ઓક્ટોબર 2018માં રજૂ કરાયેલા જીએસટી હેઠળ સ્રોત પર એકત્રિત વેરા (TCS) કાપવાની જરૂર હોય તેવા ઇ-કોમર્સ ઓપરેટરો દ્વારા માસિક રિટર્ન ફાઇલ કરવામાં આવશે.
- GSTR-9: ઇનપુટ સર્વિસ ડિસ્ટ્રિબ્યુટર (આઇ.એસ.ડી), સ્રોત પર વેરાની કપાત/સ્રોત પર વેરો એકત્રિત કરનાર,પરચુરણ કરદાતા વ્યક્તિ અને બિન નિવાસી કરદાતા સિવાય તમામ નોંધાયેલી વ્યક્તિઓ દ્વારા વાર્ષિક રિટર્ન ફાઇલ કરવામાં આવશે. આ દસ્તાવેજમાં આખા વર્ષ દરમિયાન વિવિધ ટેક્સ હેડ (સીજીએસટી, એસજીએસટી અને આઇજીએસટી) હેઠળ કરવામાં આવેલા અને પ્રાપ્ત થયેલા તમામ સપ્લાયની વિગતો અને તેના માટે ટર્નઓવર અને ઓડિટની વિગતો સામેલ છે.

વધુમાં, જીએસટી રિટર્ન/ડેટા વચ્ચે વિચલનો, અસંગતતાઓ અને મેળ ખાતી ન હોવાને ઓળખવા માટે નીચેના નિવેદનો પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો.

- GSTR-9C: ચોક્કસ નાણાકીય વર્ષમાં ₹5 કરોડથી વધુ ટર્નઓવર ધરાવતા તમામ કરદાતાઓ માટે વાર્ષિક ઓડિટ ફોર્મ. તે મૂળભૂત રીતે GSTR-9માં ફાઇલ કરવામાં આવેલા વાર્ષિક રિટર્ન અને કરદાતાના ઓડિટ કરેલા વાર્ષિક નાણાકીય નિવેદનો વચ્ચેનું સમાધાન નિવેદન છે.
- GSTR-2A: પ્રાપ્તકર્તા માટે આવક પુરવઠાનું સિસ્ટમમાં તૈયાર પત્રક. તેમાં તેમના ફોર્મ GSTR-1/5માં જાહેર કરાયેલા સપ્લાયર્સના તમામ વ્યવસાય થી વ્યવસાય વ્યવહારોની વિગતો, GSTR-6 માંથી ઈનપુટ સર્વિસ વિતરકની વિગતો, પ્રતિપક્ષ દ્વારા અનુક્રમે

[37] જીએસટીઆર-1, જીએસટીઆર-3B, જીએસટીઆર-4 (કમ્પોઝિશન સ્કીમ હેઠળ કરદાતા), જીએસટીઆર-5 (બિન-નિવાસી કરપાત્ર વ્યક્તિ), જીએસટીઆર-5A (નોન-રેસિડેન્ટ ઓઆઈડીએઆર સર્વિસ પ્રોવાઇડર્સ), જીએસટીઆર-6 (ઇનપુટ સર્વિસ ડિસ્ટ્રિબ્યુટર), જીએસટીઆર-7 (ટીડીએસ બાદ કરતા કરદાતા), જીએસટીઆર-8 (ઇ-કોમર્સ ઓપરેટર), જીએસટીઆર-9 (વાર્ષિક રિટર્ન), જીએસટીઆર-10 (ફાઇનલ રિટર્ન), જીએસટીઆર-11 (યુઆઇએન ધરાવતી વ્યક્તિ અને રિફંડનો દાવો કરનાર વ્યક્તિ), સીએમપી-08 અને આઇટીસી-04 (જોબ-વર્કરને મોકલવામાં આવેલા / પ્રાપ્ત થયેલા માલની વિગતો વિશે પ્રિન્સિપલ દ્વારા ફાઇલ કરવાનું નિવેદન).

GSTR-7 અને GSTR-8ની વિગતો અને ભારતીય સીમાશુલ્કના ICEGATE પોર્ટલ પરથી પ્રાપ્ત થયેલા બિલ ઓફ એન્ટ્રી પર વિદેશથી માલની આયાતની વિગતો છે.

ઓળખાયેલા 16 પરિમાણો અને અવલોકન કરાયેલ વિચલન/વિસંગતતાઓની હદ પર રાજ્યના અધિકારક્ષેત્રને લગતા ડેટા વિશ્લેષણનો સારાંશ કોષ્ટક 2.1 માં આપવામાં આવ્યો છે.

કોષ્ટક 2.1: ડેટા વિશ્લેષણનો સારાંશ

ક્રમાંક નં. [38]	પરિમાણ	ઉપયોગમાં લીધેલ અલ્ગોરિધમ	વિચલનોની સંખ્યા	રકમ (₹ કરોડમાં)
ડોમેન: ઈનપુટ ટેક્સ ક્રેડીટ(ITC)				
1	GSTR-2A અને GSTR-3B વચ્ચે ITC મેળ ખાતો નથી	GSTR-2એ મુજબ ઉપલબ્ધ ITCની સરખામણી કોષ્ટક 4A(5)માં GSTR-3B માં લેવામાં આવેલી ITC સાથે કરવામાં આવી હતી, જેમાં 4 (D) બ્લોક ક્રેડિટ્સ અને ત્યારબાદના વર્ષોની ધિરાણ સામેલ છે.	84	1555.51
2	GSTR-2A અને GSTR-9 વચ્ચે ITC મેળ ખાતો નથી	GSTR-2A મુજબ તેના તમામ સુધારાઓ સાથે ઉપલબ્ધ ITCની સરખામણી કોષ્ટક 8Aમાં GSTR-9 મુજબ ઉપલબ્ધ ITC સાથે કરવામાં આવી હતી.	46	559.12
3	મર્યાદા સમયગાળા પછી GSTR-3B દ્વારા ITCનો લાભ લેવામાં આવ્યો	નાણાકીય વર્ષના અંત પછી સપ્ટેમ્બર મહિના માટે GSTR-3B રજૂ કરવાની નિયત તારીખ પછી વિલંબમાં દાખલ કરવામાં આવેલી GSTR-3B પર ITCનો લાભ લેવામાં આવ્યો હતો, જે સંબંધિત વાર્ષિક રિટર્ન બેમાંથી જે વહેલું હોય, રજૂ કરે છે.	47	113.85
4	ISD દ્વારા તબદીલ કરાયેલ ITC કરતાં GSTR-9 દ્વારા લેવામાં આવેલી ITC	GSTR-9 કોષ્ટક 6G (કોષ્ટક 7B અથવા 7H નો ચોખ્ખું) અથવા GSTR-3B કોષ્ટક 4(A) (4) (કોષ્ટક 4 (B) (2)નો ચોખ્ખો) માં લેવામાં આવેલા ISD ની તુલના સંબંધિત GSTINના GSTR-6 ના કોષ્ટક 5A, 8A અને કોષ્ટક 9A (ગોઠવણોને ધ્યાનમાં રાખીને) ના સરવાળા સાથે કરવામાં આવી હતી.	42	61.99

[38] ક્રમ નંબર 11, 12, 13 અને 14માં વિચલનની રકમ ટર્નઓવરને દર્શાવવા સૂચવે છે.

ક્રમાંક નં.	પરિમાણ	ઉપયોગમાં લીધેલ અલ્ગોરિધમ	વિચલનોની સંખ્યા	રકમ (₹ કરોડમાં)
5	GSTR-3B/GSTR-9માં કરની ચુકવણી વિરુદ્ધ RCM હેઠળ લેવામાં આવેલી ITC	GSTR-3B કોષ્ટક 3.1 (d) માં RCM ચુકવણીની સરખામણી GSTR-9 કોષ્ટક 6C, 6D અને 6F માં લેવામાં આવેલી ITC સાથે કરવામાં આવી હતી. એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં GSTR -9 ઉપલબ્ધ ન હતા, ત્યાં ચકાસણી GSTR -3 B માં પ્રતિબંધ હતો - કોષ્ટક 3.1 (D) માં મેળવેલ ITC સામે કોષ્ટક 4 A (2) અને 4 A (3)માં ચૂકવેલો કર.	36	323.91
6	વાર્ષિક રિટર્ન અને હિસાબના પુસ્તકો વચ્ચે લેવામાં આવેલી ITCની અસમાનતા	GSTR-9C કોષ્ટક 12F માં અસંગત રકમ અને મેળ ખાતી ન હોય તેવા કોષ્ટક 13 માં પૂરા પાડવામાં આવેલા કારણોની તપાસ.	17	242.43
7	નાણાકીય નિવેદનોમાં ખર્ચ સાથે વાર્ષિક રિટર્નમાં લેવામાં આવેલા ITC વચ્ચે સમાધાન	GSTR-9C કોષ્ટક 14T માં અસંગત રકમ અને અમેળ ખાતી માટે કોષ્ટક 15 માં આપવામાં આવેલા કારણોની તપાસ	15	299.47
		ડોમેન: વેરાની ચુકવણી		
8	પતાવટ ન થયેલ જવાબદારીઓ	GSTR-1 (કોષ્ટક 4 થી 11) અને GSTR -9 (કોષ્ટક 4 G, 4 N, 10 અને 11) વચ્ચેની કર જવાબદારીની સરખામણી GSTR-9 (કોષ્ટક 9 અને 14) માં ચૂકવવામાં આવેલા કર સાથે કરવામાં આવી હતી. જે કિસ્સામાં GSTR -9 ઉપલબ્ધ ન હોય તેવા કિસ્સામાં GSTR-3બી (કોષ્ટક 6.1)માં	107	1,194.90

ક્રમાંક નં.[58]	પરિમાણ	ઉપયોગમાં લીધેલ અલ્ગોરિધમ	વિચલનોની સંખ્યા	રકમ (₹ કરોડમાં)
		ચૂકવવામાં આવેલા કરની સરખામણી GSTR-1 અને GSTR-3B વચ્ચેની કર જવાબદારી સાથે કરવામાં આવી હતી. GSTR-1 અને 9માં જાહેર કરાયેલા સુધારા અને એડવાન્સ એડજસ્ટમેન્ટને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા હતા.		
9	GSTR-3Bમાં જાહેર કર જવાબદારીમાં અસમાનતા અને ઇ-વે બિલમાં જાહેરાતો	GSTR -3B (કોષ્ટક 3.1 (a) અને (b)) દ્વારા જાહેર કરાયેલી કર જવાબદારીની તુલના ઇ-વે બિલમાં જાહેર કરાયેલી કર જવાબદારી સાથે કરવામાં આવી હતી.	90	50,78,144.91[59] (₹ 50,70,540.45 કરોડની ડેટા એન્ટ્રી ભૂલનો એક કેસ સહિત)
10	ખાતાના પુસ્તકો અને રિટર્ન વચ્ચે ચૂકવવામાં આવેલા કરમાં મેળ ખાતો નથી	GSTR-9C કોષ્ટક 9Rમાં ચૂકવવામાં આવેલા અસંગત કર અને મેળ ખાતી ન હોવા માટે કોષ્ટક 10 માં આપવામાં આવેલા કારણોની તપાસ.	13	170.14
11	GSTR-2A અને GSTR-3B વચ્ચે કરપાત્ર ટર્નઓવરમાં અસમાનતા	GSTR-3B માં જાહેર કરપાત્ર ટર્નઓવરમાં અસમાનતાની સરખામણી GSTR-2A ના કોષ્ટક 9 મુજબ TCS અને TDS ક્રેડિટ માટે જવાબદાર રકમ સાથે કરવામાં આવી હતી.	33	247.56
12	GSTR-9C કોષ્ટક 5Hમાં જાહેર કરાયેલ ટર્નઓવરનું દમન	GSTR-9Cના કોષ્ટક 5H માં જાહેર કરાયેલ બિલ વગરની આવકની તુલના પાછલા વર્ષના કોષ્ટક 5H મુજબ બિલ વગરની આવક સાથે કરવામાં આવી હતી.	17	604.20
13	GSTR-9C કોષ્ટક 7Gમાં જાહેર કરપાત્ર	GSTR-9C કોષ્ટક 7Gમાં જાહેર કરાયેલ નાણાકીય નિવેદન અને વાર્ષિક રિટર્ન વચ્ચે કરપાત્ર ટર્નઓવરમાં અસમાનતા અને મેળ	24	22,095.60

[59] વિચલનની રકમમાં ₹50,70,540.45 કરોડના એક કેસનો સમાવેશ થાય છે જ્યાં માલની હિલચાલ માટે ઈ-વે બિલ તૈયાર કરતી વખતે, કરદાતાએ કરપાત્ર મૂલ્યના કોલમમાં 15 અંકના ડિલિવરી ચલણ નંબરનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો.

ક્રમાંક નં.[58]	પરિમાણ	ઉપયોગમાં લીધેલ અલ્ગોરિધમ	વિચલનોની સંખ્યા	રકમ (₹ કરોડમાં)
	ટર્નઓવરમાં અસમાનતા	ખાતી ન હોવા માટે કોષ્ટક 8 માં પૂરા પાડવામાં આવેલા કારણોની તપાસ		
		ડોમેઇન: વળતરો		
14	અનિયમિત ઇ-કોમર્સ વ્યવહારો અને કમ્પોઝિશન કરદાતાઓ દ્વારા ટર્નઓવરને છુપાવવું	ઇ-કોમર્સ ઓપરેટરો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા GSTRs-8ની સરખામણી કમ્પોઝિશન કરદાતાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા CMP-08 સાથે કરવામાં આવી હતી, જે સૂચવે છે કે કમ્પોઝિશન કરદાતાઓ ઇ-કોમર્સ પૂરવઠો અને ટર્નઓવરને છુપાવવામાં અનિયમિતપણે હાથ ધરવામાં આવે છે.	5	4.57
15	GSTR-3B ફાઇલ કરવામાં આવ્યું ન હતું, પરંતુ GSTR-1 ઉપલબ્ધ છે.	જે કરદાતાઓએ GSTR-3B ફાઇલ કર્યું નથી પરંતુ GSTR-1 ફાઇલ કર્યું છે, જે સૂચવે છે કે કરદાતાઓ કરવેરા ચૂકવ્યા વિના વ્યવસાય ચાલુ રાખે છે.	36	46.99
16	વ્યાજની ઓછી ચુકવણી	GSTR-3બીમાં જાહેર કરાયેલા વ્યાજ સામે GSTR-3બી ફાઇલ કરવામાં વિલંબ થવા પર કર ચુકવણીના રોકડ હિસ્સા પર 18 *ટકાના* દરે વ્યાજની ગણતરી કરવામાં આવે છે.	126	49.13
		કુલ	738	51,05,714.28[60]

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાંથી જોયા મુજબ, ઉપરોક્ત વિચલનોમાં બે પરિમાણો હેઠળ ખૂબ જ ઊંચા નાણાંના મૂલ્યો દર્શાવવામાં આવ્યા હતા, જેમ કે, ઇ-વે બિલની સરખામણીમાં કરપાત્ર મૂલ્યમાં દબાણ અને GSTR-9C કોષ્ટક 7Gમાં જાહેર કરપાત્ર ટર્નઓવરમાં મેળ ખાતો નથી જ્યાં ₹ 50,73,352.70 કરોડ એકલા ડેટા એન્ટ્રી ભૂલને કારણે હતા. આવા અન્ય અવાસ્તવિક નાણાકીય મૂલ્ય આંકડા હોઈ શકે છે, જે સૂચવે છે કે સિસ્ટમમાં ડેટાને દાખલ કરવા અને માન્ય કરવા માટેના નિયંત્રણો શ્રેષ્ઠ રીતે તૈયાર કરવામાં આવ્યા નથી. તેથી, વિભાગે ડેટાની અખંડિતતા/ચોકસાઈના મુદ્દાઓને દૂર કરવાની જરૂર છે અને જ્યાં પણ જરૂરી હોય ત્યાં યોગ્ય સુધારાત્મક પગલાં લેવાની જરૂર છે, ઉપરાંત નુકસાન/આવકના ટૂંકા સંગ્રહના કિસ્સાઓમાં પગલાં લેવા ઉપરાંત. ડેટા એન્ટ્રીની ભૂલોને કારણે ડેટાની ગુણવત્તા અને જીએસટી ડેટામાં નોંધપાત્ર વિસંગતતાના મુદ્દા પર પણ આ અહેવાલના ફકરા 2.1.7.3 (ગ) માં ચર્ચા કરવામાં આવી છે.

[60] આ વિસંગતતામાં કોષ્ટક 2.1 ના પરિમાણ 11, 12,13 અને 14 માં આપવામાં આવેલા ₹ 22,851.93 કરોડના ટર્નઓવરમાં મેળ ખાતો નથી.

દરેક મુખ્ય ઓડિટ પરિમાણોમાંથી એક નોંધપાત્ર કેસ નીચે ચર્ચા કરવામાં આવ્યો છે:

i) પરિમાણ - ITCમાં મેળ ખાતો નથી

GSTR-2A એ ઓટો ડ્રાફ્ટેડ સપ્લાયની ખરીદી સંબંધિત ગતિશીલ વિગતો છે જે GST પોર્ટલ દ્વારા દરેક વ્યવસાય માટે આપમેળે જનરેટ થાય છે, જ્યારે GSTR-3B એ માસિક રિટર્ન છે જેમાં બાહ્ય પુરવઠો, ITC અને કરની ચુકવણીનો સારાંશ કરદાતા દ્વારા સ્વ-જાહેર કરવામાં આવે છે.

ITCના ઉપયોગની ખરાપણાનું વિશ્લેષણ કરવા માટે, વર્ષ 2018-19 થી 2020-21 માટે GSTR-3B અને GSTR-2A માંથી સંબંધિત ડેટા કાઢવામાં આવ્યો હતો, અને પુરવઠાકારોની વિગતો મુજબ ચૂકવવામાં આવેલી ITC કરદાતા દ્વારા લેવામાં આવેલી ITC ક્રેડિટ સાથે મેળ ખાતી હતી. અપનાવવામાં આવેલી પદ્ધતિ એ હતી કે GSTR-2A મુજબ ઉપલબ્ધ ITC ની સરખામણી તેના તમામ સુધારાઓ સાથે કરવામાં આવી હતી અને કોષ્ટક 4A(5)[61] માં GSTR -3Bમાં મેળવેલી ITC કોષ્ટક 4(D)[62] અને ITC પછીના વર્ષમાં GSTR -9 ના કોષ્ટક 8C માંથી લેવામાં આવી હતી.

ઓડિટમાં અવલોકન (ઓગસ્ટ 2023) કરવામાં આવ્યું હતું કે વર્ષ 2020-21 માટે યુનિટ-46, ગોધરાના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના કરદાતાના કિસ્સામાં, GSTR-2A મુજબ ઉપલબ્ધ ITC ₹94.44 કરોડ હતી. GSTR-3Bના કોષ્ટક 4A(5) અને કોષ્ટક 4D માં લેવામાં આવેલી ITC ₹ 176.23 કરોડ હતી. આના પરિણામે લેવામાં આવેલી ITCમાં મેળ ખાતો ન હતો, જેની રકમ ₹81.79 કરોડ છે. જ્યારે આ તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું, ત્યારે વિભાગે જવાબ આપ્યો હતો (મે 2025) કે કરદાતાને સહાયક દસ્તાવેજો સાથે આ બાબત અંગે સ્પષ્ટતા કરવા માટે જાણ કરવામાં આવી હતી. વધુ જવાબની રાહ જોવામાં આવી હતી (જૂન 2025).

(ii) પરિમાણ - પુરવઠાકાર દ્વારા વેરો ચૂકવ્યા વિના ITCનો લાભ લેવામાં આવ્યો

જીજીએસટી અધિનિયમ, 2017ની કલમ 16 (2) (C) જોગવાઈ કરે છે કે કોઈ પણ નોંધાયેલ વ્યક્તિ વસ્તુ અથવા સેવાઓ અથવા બંનેના કોઈપણ પુરવઠાના સંદર્ભમાં કોઈપણ ITCની ક્રેડિટ માટે હકદાર રહેશે નહીં, સિવાય કે આવા પુરવઠાના સંદર્ભમાં વસૂલવામાં આવતો કર વાસ્તવમાં સરકારને રોકડમાં અથવા ઉપરોક્ત પુરવઠાના સંદર્ભમાં સ્વીકાર્ય ITCના ઉપયોગ દ્વારા ચૂકવવામાં આવ્યો હોય.

જીજીએસટી કાયદાની કલમ 16 હેઠળ ITC મેળવવાની હદનું વિશ્લેષણ કરવા માટે, સંભવિત કેસોની ઓળખ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે જ્યાં કરદાતા દ્વારા વાસ્તવિક કરવેરાની ચુકવણી કર્યા વિના ITC પસાર કરવામાં આવી હોત. આ હેતુ માટે, GSTR-9 માંથી સંબંધિત ડેટા, ખાસ કરીને GSTR-9 ના કોષ્ટક 8A સાથે સંબંધિત ડેટાની સરખામણી GSTR-2Aમાં પ્રતિબિંબિત ITC ડેટા સાથે કરવામાં આવી હતી. GSTR-9 નું કોષ્ટક 8A GSTR-2A ના કોષ્ટક 3 અને 5 માંથી જાતે તૈયાર થાય છે અને આવક પુરવઠા માટે ઉપલબ્ધ કુલ ધિરાણની વિગતો મેળવે છે (આયાત અને આવક પુરવઠા સિવાય જે રિવર્સ ચાર્જ માટે જવાબદાર છે પરંતુ SEZs ની સેવાઓનો સમાવેશ કરે છે). આ તમામ ITCનો એકંદર હશે જે સંબંધિત સપ્લાયર્સ દ્વારા જાહેર કરવામાં આવ્યો છે.

[61] અન્ય તમામ પાત્ર ITC

[62] અવરોધિત ક્રેડિટ.

GSTR-9ના કોષ્ટક 8A કરતાં GSTR-2Aમાં ઊંચા મૂલ્યો દર્શાવે છે કે આવા પુરવઠાના સંદર્ભમાં સપ્લાયર દ્વારા કર ચૂકવવામાં આવ્યો ન હતો અને તેથી, ITC ઉપલબ્ધ ન હતી.

આ પરિમાણ હેઠળ, વિભાગે વર્ષ 2018-19 માટે યુનિટ-11, અમદાવાદ હેઠળ કરદાતા તરીકે પ્રાપ્તકર્તા દ્વારા લેવામાં આવેલા ITCમાં તફાવત અને સપ્લાયર દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલા ₹ 33.77 કરોડના કરની તફાવતની તપાસ કરવાની જરૂર હતી. વર્ષ 2018-19 માટે GSTR-9ના કોષ્ટક 8Aમાં ઉપલબ્ધ ₹ 37.17 કરોડના ITC સાથે GSTR-2Aમાં ઉપલબ્ધ ₹ 70.94 કરોડના ITC ની સરખામણી કરીને તફાવત નોંધવામાં આવ્યો હતો . સપ્લાયરની નોંધણી રદ કર્યા પછી જારી કરાયેલા ઇન્વોઇસેસ પર સપ્લાયના સ્થળ અથવા પ્રાપ્તકર્તા ITCનો લાભ લેનારના સ્થળના તફાવતને કારણે તફાવત હોઈ શકે છે, આ કિસ્સામાં પ્રાપ્તકર્તા ITCને ઉલટાવી દેવા માટે જવાબદાર છે. આ તફાવત પુરવઠાકાર દ્વારા તેનું માસિક રિટર્ન ફાઇલ ન કરવાને કારણે પણ હોઈ શકે છે, એટલે કે GSTR-3B અને તેથી કર જવાબદારી ચૂકવતા નથી.

જ્યારે આ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો (જુલાઈ 2023), વિભાગે જવાબ આપ્યો (મે 2025) કે 30 નવેમ્બર 2021 સુધીમાં GSTR-3B ફાઇલ કરનારા કરદાતાઓ 2017-18 થી 2020-21 ના સમયગાળા માટે ITC મેળવવા માટે હકદાર છે. જોકે, GSTR-2A અને GSTR-9ના ટેબલ 8એ વચ્ચે મેળ ખાતી ન હોવાના કારણો અંગે જવાબ મૌન હતો.

(iii) પરિમાણ - GSTR-3Bમાં ITC મર્યાદા અવધિ પછી ફાઇલ કરવામાં આવી

જીજીએસટી કાયદો નાણાકીય વર્ષના અંત પછી સપ્ટેમ્બર મહિના માટે GSTR-3B રજૂ કરવાની નિયત તારીખ સુધી જ ITCનો લાભ લેવાની જોગવાઈ કરે છે, જે સંબંધિત વાર્ષિક રિટર્ન રજૂ કરે છે, બેમાંથી જે વહેલું હોય. તદનુસાર, જો આવા સમય પછી કોઈ GSTR-3B રજૂ કરવામાં આવે તો, તેમાં લેવામાં આવેલી ITC અસ્વીકાર્ય બની જાય છે.

આ ખાતા પર અતિરેક/અનિયમિત ITCની સમીક્ષા કરવા માટે, કરદાતા દ્વારા વર્ષ 2018-19, 2019-20 અને 2020-21 સંબંધિત GSTR-3B ના કોષ્ટક 4 દ્વારા લેવામાં આવેલી ITCને ડેટા સ્તરે ઓળખવામાં આવી હતી.

ઓડિટ (ઓગસ્ટ 2023) અવલોકન કરે છે કે વર્ષ 2018-19 માટે વડોદરા યુનિટ-39 ના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના કરદાતાના કિસ્સામાં સપ્ટેમ્બર 2019 મહિના માટે GSTR-3B ફાઇલ કરવાની નિયત તારીખ પછી 12.42 કરોડ રૂપિયા ITCનો લાભ લેવામાં આવ્યો હતો. આના પરિણામે ₹ 12.42 કરોડની ITCનો અનિયમિત લાભ થયો હતો. જ્યારે આ તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું ત્યારે વિભાગે જવાબ આપ્યો કે DRC-07 (એપ્રિલ 2024) ₹24.88 કરોડ માટે જારી કરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં વ્યાજ ₹11.22 કરોડ અને દંડ ₹1.24 કરોડ સામેલ છે.

(iv) પરિમાણ - ખોટી રીતે ISD ક્રેડિટ્સનો લાભ

જીજીએસટી કાયદામાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે કરદાતા GSTR-3B દ્વારા ઇનપુટ સર્વિસ ડિસ્ટ્રિબ્યુટર્સ (ISD) દ્વારા તેમના GSTR-6માં ટ્રાન્સફર કરાયેલ ITCનો લાભ લઈ શકે છે.

કરદાતા દ્વારા લેવામાં આવેલી ITC આઇએસડી દ્વારા ટ્રાન્સફર કરાયેલી ITC કરતાં વધારે નથી કે કેમ તેનું વિશ્લેષણ કરવા માટે, GSTR-9 કોષ્ટક 6G (કોષ્ટક 7Bની ચોખ્ખી) મુજબ ITCની તુલના

સંબંધિત GSTIN માટે GSTR-6 ના કોષ્ટક 5A, કોષ્ટક 8A અને કોષ્ટક 9A (ગોઠવણોને ધ્યાનમાં રાખીને) સાથે કરવામાં આવી હતી. એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં કોષ્ટક 7B શૂન્ય હતું, કોષ્ટક 7Hના મૂલ્યો ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા હતા. જે કિસ્સાઓમાં GSTR-9 ઉપલબ્ધ ન હોય તેવા કિસ્સાઓમાં GSTR-3બી કોષ્ટક 4(A)(4) (કોષ્ટક 4(B)(2)ની ચોખ્ખી સરખામણી સંબંધિત GSTN માટે GSTR-6ના કોષ્ટક 5A, કોષ્ટક 8A અને કોષ્ટક 9A (ગોઠવણોને ધ્યાનમાં રાખીને) સાથે કરવામાં આવી હતી.

વર્ષ 2018-19 માટે યુનિટ-101 જામ ખંભાળિયાના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના કરદાતાના કિસ્સામાં, GSTR-9 ના કોષ્ટક 6G મુજબ ISD પાસેથી પ્રાપ્ત ITC ₹ 12.19 કરોડ હતી અને ISD દ્વારા ટ્રાન્સફર કરાયેલ ITC એટલે કે GSTR-6 ના કોષ્ટક 5A, 8A અને 9A નો સરવાળો ₹ 1.46 કરોડ હતો. આના પરિણામે ₹ 10.73 કરોડની ISD ક્રેડિટ મેળ ખાતી નથી જેની જાણ વિભાગ (ઓગસ્ટ 2023) ને કરવામાં આવી હતી. જવાબમાં, વિભાગે જવાબ આપ્યો (મે 2025) કે જીજીએસટી એક્ટની કલમ 65 હેઠળ ઓડિટ કર્યા પછી ચુકાદાની કાર્યવાહી પૂર્ણ થઈ ગઈ છે. જો કે, એવું જોવામાં આવ્યું હતું કે ઓડિટ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાને પુષ્ટિ કરેલી માંગમાં સામેલ કરવામાં આવ્યો ન હતો.

(v) પરિમાણ -RCM પર ITCનો વધુ પડતો લાભ

રિવર્સ ચાર્જ મિકેનિઝમ(RCM)માં, જીજીએસટી એક્ટ, 2017ની કલમ 9 (3) અથવા કલમ 9 (4) હેઠળ અને આઇજીએસટી એક્ટ, 2017ની કલમ 5 ની પેટાકલમ (3) અથવા પેટાકલમ (4) હેઠળ ચોક્કસ શ્રેણીના માલસામાન અથવા સેવાઓના સંદર્ભમાં પુરવઠાકાર અથવા પ્રદાતાને બદલે માલસામાન અથવા સેવાઓના પુરવઠાના પ્રાપ્તકર્તા પર કર ચૂકવવાની જવાબદારી નક્કી કરવામાં આવે છે.

વર્ષ 2018-19 થી 2020-21 માટે રિવર્સ ચાર્જ મિકેનિઝમ (RCM) હેઠળ ચૂકવવામાં આવેલા કર પર લેવામાં આવેલા ITCની સચ્ચાઈનું વિશ્લેષણ કરવા માટે, GSTR -3 બી અને વાર્ષિક રિટર્ન GSTR -9 સંબંધિત ડેટાસેટની તુલના કરવામાં આવી હતી કે શું RCM પર લેવામાં આવતી ITC ચૂકવવામાં આવેલા કરની હદ સુધી મર્યાદિત છે કે નહીં. અપનાવવામાં આવેલી પદ્ધતિ GSTR-3Bના કોષ્ટક 3.1 (D)માં[63] કરપાત્ર પુરવઠાની સરખામણી GSTR-9 કોષ્ટક 6C[64], 6D[65] અને 6Fમાં[66] લેવામાં આવેલી ITC સાથે કરવાની હતી. એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં GSTR -9 ઉપલબ્ધ ન હતું, GSTR -3B કોષ્ટક 3.1 (D) માં RCM ચુકવણીની તુલના GSTR -3B4(A)(2) અને 4A(3) સાથે કરવામાં આવી હતી.

ઓડિટે અવલોકન કર્યું હતું (ઓગસ્ટ 2023) કે વર્ષ 2018-19 માટે ગાંધીધામ યુનિટ-103ના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના કરદાતાના કિસ્સામાં, GSTR-3B ના કોષ્ટક 3.1 (D) માં રિવર્સ ચાર્જ હેઠળ આવક પુરવઠો પરનો ટેક્સ ₹ 1.97 કરોડ હતો. જો કે, GSTR-9 ના કોષ્ટક 6C, 6D અને 6Fમાં ITCનો લાભ લેવામાં આવ્યો છે જે કુલ ₹65.25 કરોડ છે, જેના પરિણામે ₹63.28 કરોડની રકમની ITCનો અનિયમિત લાભ થયો છે. જ્યારે આ બાબત તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું ત્યારે વિભાગે

[63] આવક પુરવઠો (રિવર્સ ચાર્જ માટે જવાબદાર).

[64] રિવર્સ ચાર્જ માટે જવાબદાર બિનનોંધાયેલ વ્યક્તિઓ પાસેથી પ્રાપ્ત આવક પુરવઠો.

[65] રિવર્સ ચાર્જ માટે જવાબદાર નોંધાયેલ વ્યક્તિઓ પાસેથી પ્રાપ્ત આવક પુરવઠો.

[66] સેવાઓની આયાત.

જવાબ આપ્યો હતો (મે 2025) કે આ બાબતે કરદાતા પાસેથી સ્પષ્ટતા માંગવામાં આવી છે. વધુ જવાબની રાહ જોવાઈ રહી હતી (જૂન 2025).

(vi) પરિમાણ - GSTR-9Cના કોષ્ટક 12Fમાં અનરિકોન્સાઇલ્ડ ITC

GSTR-9Cનું કોષ્ટક 12 વાર્ષિક રિટર્ન (GSTR-9)માં જાહેર કરાયેલ ITCને ઓડિટ થયેલા વાર્ષિક નાણાકીય નિવેદન અથવા હિસાબોના પુસ્તકો અનુસાર લેવામાં આવેલી ITC સાથે સમાધાન કરે છે. કોષ્ટક 12F અસંગત ITC સાથે સંબંધિત છે.

વર્ષ 2018-19, 2019-20 અને 2020-21 માટે GSTR -9Cમાં જીજીએસટી નિયમોના નિયમ 80 (3) હેઠળ જરૂરી પ્રમાણિત સમાધાન નિવેદનનું ડેટા સ્તરે વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું હતું, જેથી નાણાકીય નિવેદનો સાથે વાર્ષિક રિટર્નમાં જાહેર કરાયેલ ITCમાં ઓળખાયેલ મેળ ખાતી ન હોવાની હદની સમીક્ષા કરી શકાય.

વર્ષ 2020-21 માટે યુનિટ-55, ભરૂચના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના કરદાતાના કિસ્સામાં ઓડિટ અવલોકન (ઓગસ્ટ 2023) વાર્ષિક રિટર્નમાં દાવો કરવામાં આવ્યો હતો GSTR-9C ના કોષ્ટક 12E મુજબ ₹ 359.20 કરોડ અને GSTR-9Cના કોષ્ટક 12D માં જાહેર કરાયેલ ઓડિટ થયેલા નાણાકીય નિવેદન મુજબ લેવામાં આવેલી ITC ₹335.79 કરોડ હતી, જેના પરિણામે ₹23.41 કરોડની અસંગત ITC હતી જે GSTR-9Cના કોષ્ટક 12F માં જાહેર કરવામાં આવી હતી. જ્યારે આ તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું, ત્યારે વિભાગે જવાબ આપ્યો (જૂન 2025) કે ઓડિટ અવલોકનને તપાસની કાર્યવાહીમાં ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યું હતું, જો કે, કાર્યવાહી રદ કરવામાં આવી હતી. જો કે, ઓડિટ દ્વારા નિર્દેશ કરવામાં આવેલી અસમાનતા શા માટે પડતી મૂકવામાં આવી તે કારણો અંગે જવાબ મૌન હતો.

(vii) પરિમાણ - GSTR-9Cના કોષ્ટક 14Tમાં સમાધાન ન થયેલ ITC

GSTR-9Cનું કોષ્ટક 14 વાર્ષિક રિટર્ન (GSTR-9)માં જાહેર કરાયેલ ITCને ઓડિટ થયેલા વાર્ષિક નાણાકીય નિવેદન અથવા હિસાબના પુસ્તકો અનુસાર લેવામાં આવેલા ખર્ચ પર લેવામાં આવેલા ITC સાથે સમાધાન કરે છે. કોષ્ટક 14T અસંગત ITC સાથે વ્યવહાર કરે છે.

વર્ષ 2018-19, 2019-20 અને 2020-21 માટે GSTR -9Cમાં જીજીએસટી નિયમોના નિયમ 80 (3) હેઠળ જરૂરી પ્રમાણિત સમાધાન નિવેદનનું ડેટા સ્તરે વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું હતું અને નાણાકીય નિવેદનોમાં જણાવવામાં આવેલા ખર્ચ સાથે વાર્ષિક રિટર્નમાં જાહેર કરાયેલ ITCમાં ઓળખાયેલ અસંગતતાની હદની સમીક્ષા કરવામાં આવી હતી.

વર્ષ 2020-21 માટે યુનિટ-5, અમદાવાદના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના કરદાતાના કિસ્સામાં ઓડિટ અવલોકન (જુલાઈ 2023), GSTR-9Cના કોષ્ટક 14S મુજબ વાર્ષિક રિટર્નમાં ₹95.82 કરોડની ITCનો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો, જોકે GSTR-9Cના કોષ્ટક 14Rમાં જાહેર કરાયેલા નાણાકીય નિવેદનમાં નોંધાયેલા ખર્ચ મુજબ કોઈ ITC ઉપલબ્ધ ન હતું, જેના પરિણામે ₹95.82 કરોડની અસંગત ITC મળી હતી જે GSTR-9Cના કોષ્ટક 14Tમાં જાહેર કરવામાં આવી હતી. જ્યારે આ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો ત્યારે વિભાગે જવાબ આપ્યો (મે 2025) કે આ કેસમાં જીજીએસટીની કલમ 65 હેઠળ ઓડિટ પૂર્ણ થઈ ગયું છે. જોકે, અસંગતતાના કારણો અંગે જવાબ મૌન હતો.

(viii) પરિમાણ - પૂર્ણ ન થયેલ કર જવાબદારી

પૂર્ણ ન થયેલ કર જવાબદારીનું વિશ્લેષણ કરવા માટે, વર્ષ 2018-19, 2019-20 અને 2020-21 માટે GSTR-1 અને GSTR-9 માંથી સંબંધિત ડેટા કાઢવામાં આવ્યો હતો અને આ રિટર્નમાં ચૂકવવાપાત્ર કરની સરખામણી GSTR-9 માં જાહેર કરેલા કર સાથે કરવામાં આવી હતી. આ હેતુ માટે GSTR-1 અને 9માં જાહેર કરાયેલા સુધારા અને અગ્રીમ સમાયોજનને પણ ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા હતા.

ઓડિટમાં અવલોકન (ઓગસ્ટ 2023) કરવામાં આવ્યું હતું કે વર્ષ 2018-19 માટે યુનિટ-68, સુરતના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના કરદાતાના કિસ્સામાં, GSTR-1 માં ચૂકવવાપાત્ર કર ₹ 114.73 કરોડ હતો. જો કે, GSTR -9 (કોષ્ટક 9 અને 14) માં જાહેર કરાયેલ ટેક્સ ₹ 32.77 કરોડ રૂપિયા હતો. આના પરિણામે ₹81.96 કરોડની કર જવાબદારી મેળ ખાતી નથી. જ્યારે આ તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું, ત્યારે વિભાગે(એપ્રિલ 2025) જવાબ આપ્યો હતો કે કલમ 73 હેઠળની ચુકાદાની કાર્યવાહી (એપ્રિલ 2024) રદ કરવામાં આવી હતી કારણ કે માર્ચ 2019 માટે દાખલ કરવામાં આવેલા GSTR-1 માં વધારાના ટર્નઓવરની ખોટી રજૂઆતને કારણે અસમાનતા નક્કી કરવામાં આવી હતી, જે પછીથી એપ્રિલ 2019 માટે GSTR-1 માં સુધારા દ્વારા સુધારવામાં આવી હતી. જો કે, ઓડિટ દ્વારા જોવામાં આવેલા રેકોર્ડ મુજબ, કરદાતાએ એપ્રિલ 2019 ના GSTR -1 રિટર્નમાં સુધારો જાહેર કર્યો નથી.

(ix) પરિમાણ - કરપાત્ર મૂલ્યને છુપાવવી (ઇ-વે બિલ)

કરની ટૂંકી ચુકવણીની હદનું વિશ્લેષણ કરવા માટે, વર્ષ 2018-19 થી 2020-21 માટે GSTR-3Bમાં જાહેર કર જવાબદારીને લગતા સંબંધિત ડેટાની સરખામણી ઇવે બિલમાં કરવામાં આવેલા ખુલાસાઓ સાથે કરવામાં આવી હતી.

ઓડિટમાં અવલોકન (ઓગસ્ટ 2023) કરવામાં આવ્યું હતું કે વર્ષ 2019-20 માટે યુનિટ-12, વિરમગામના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના કરદાતાના કિસ્સામાં, બાહ્ય પુરવઠા માટે GSTR-3B (કોષ્ટક 3.1 (a)+(b)) માં જાહેર કરેલી કર જવાબદારી ₹1215.02 કરોડ હતી અને ઈ-વે બિલમાં કર જવાબદારી ₹1368.17 કરોડ હતી. આથી ₹ 153.15 કરોડની કર જવાબદારીમાં મેળ ખાતો નથી. જ્યારે આ તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું, ત્યારે વિભાગે જવાબ આપ્યો હતો (મે 2025) કે કાયદાની કલમ 73 હેઠળની કાર્યવાહીમાં અવલોકન ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યું હતું, પરંતુ કરદાતાઓના જવાબના આધારે તેને પડતું મૂકવામાં આવ્યું હતું. જો કે, ઓડિટ દ્વારા નિર્દેશ કરવામાં આવેલી ગેરસમજ શા માટે પડતી મૂકવામાં આવી હતી તે ચોક્કસ કારણો પર જવાબ મૌન હતો.

(x) પરિમાણ - GSTR-9Cના કોષ્ટક 9Rમાં અસંગત કર જવાબદારી

વર્ષ 2018-19 થી 2020-21 માટે ફોર્મ GSTR-9C માં જીજીએસટી નિયમોના નિયમ 80 (3) હેઠળ જરૂરી પ્રમાણિત સમાધાન નિવેદનનું વાર્ષિક રિટર્ન અને હિસાબી પુસ્તકો વચ્ચે ચૂકવવામાં આવેલા કરમાં ઓળખાયેલ અસમાનતાની હદની સમીક્ષા કરવા માટે ડેટા સ્તરે વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું હતું. ફોર્મ 9Cનું કોષ્ટક 9 ટર્નઓવરને દર મુજબ અલગ કરીને અને વાર્ષિક રિટર્ન GSTR-9 મુજબ ચૂકવેલા કર સાથે સરખામણી કરીને ચૂકવવામાં આવેલા કરને સમાધાન કરવાનો પ્રયાસ કરે છે. અસંયોજિત રકમ સંભવિત રીતે ખોટા દરે વસૂલવામાં આવેલ કર, કરપાત્ર ટર્નઓવરને મુક્તિ તરીકે અથવા તેનાથી વિપરીત અથવા સીજીએસટી/એસજીએસટી/આઇજીએસટીની ખોટી

વસૂલાત સૂચવી શકે છે. એવી પરિસ્થિતિઓ પણ હોઈ શકે છે કે જેમાં પુરવઠો / કર જાહેર કરવામાં આવે છે, તે પછીના વર્ષમાં એપ્રિલથી સપ્ટેમ્બર દરમિયાન સુધારા (ડેબિટ નોટ્સ / ક્રેડિટ નોટ્સનો ચોખ્ખો) દ્વારા ઘટાડો કરવામાં આવે છે.

વર્ષ 2020-21 માટે યુનિટ-02, અમદાવાદના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના કરદાતાના કિસ્સામાં, GSTR- 9Cના કોષ્ટક 9Qમાં વાર્ષિક રિટર્ન (GSTR-9) માં જાહેર કરેલી કુલ રકમ 31.47 કરોડ હતી અને GSTR-9Cના કોષ્ટક 9P મુજબ એકાઉન્ટ બુકમાં ચૂકવવાની કુલ રકમ ₹.38.82 કરોડ હતી. તેથી ₹7.35 કરોડની અસંગત કરની ચુકવણી કરવામાં આવી હતી, જેની જાણ વિભાગને કરવામાં આવી હતી (ઓગસ્ટ 2023). વિભાગે જવાબ આપ્યો હતો (મે 2025) કે બે બેંકો કરદાતા સાથે ભળી ગઈ હતી પરંતુ અગાઉની ભળી ગયેલી બેંકોની કોર બેંકિંગ સિસ્ટમ્સ (CBS) કરદાતા બેંક સાથે એકીકૃત નહોતી અને તેથી ભળી ગયેલી બેંકો અને કરદાતા બેંકે નવ મહિના માટે તેમના વ્યવહારોની વ્યક્તિગત રીતે જાણ કરી હતી, જ્યારે 31 માર્ચ 2021 ના રોજ નાણાકીય નિવેદનમાં નોંધાયેલ ટર્નઓવર ભળી ગયેલ એકમ માટે હતું. તેથી કોઈ ઓછી ચુકવણી કરવામાં આવી ન હતી. જવાબ વિશ્વાસપાત્ર નથી કારણ કે ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે ભળી ગયેલ બેંકો દ્વારા ચૂકવવામાં આવતો કર ₹7.35 કરોડની સામે ₹7.29 કરોડ હતો જેના પરિણામે ₹0.06 કરોડની કરની ચૂકવણી ઓછી થઇ હતી.

(xi) પરિમાણ - કરપાત્ર મૂલ્ય છુપાવવું

GSTR-2Aનું કોષ્ટક 9 સરકારી વિભાગો દ્વારા GSTR-7 (TDS) અને GSTR-8 (TCS) માં ઇ-કોમર્સ ઓપરેટરો દ્વારા પુરવઠાકાર પાસેથી કપાત કરવામાં આવેલા કર પર કરવામાં આવેલી ઘોષણાઓમાંથી બનાવવામાં આવ્યું છે.

જાહેર કરપાત્ર મૂલ્યની ચોકસાઈનું વિશ્લેષણ કરવા માટે, GSTR -3Bમાં બાહ્ય કરપાત્ર પુરવઠા (શૂન્ય દર અને મુક્તિ સિવાય) ની સરખામણી GSTR -2 એના કોષ્ટક 9 મુજબ TCS અને TDS ક્રેડિટ માટે જવાબદાર ચોખ્ખી રકમ સાથે કરવામાં આવી હતી. અહીં નોંધનીય છે કે, સૂચવવામાં આવેલી વિચલનની રકમ બિનજાહેર રકમનો માત્ર એક અંશ હોઇ શકે છે, કારણ કે ચોક્કસ સરખામણી શક્ય નથી કારણ કે કરદાતા પાસે અન્ય પુરવઠો હોઈ શકે છે જેના માટે TDS વસૂલાતની જરૂર નથી.

યુનિટ-27, મોડાસા હેઠળ કરદાતાના કિસ્સામાં ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે વર્ષ 2019-20 માટે, GSTR-3B મુજબ કરપાત્ર પુરવઠાનું મૂલ્ય ₹0.23 કરોડ હતું. જો કે, GSTR-7માં જાહેર કરાયેલા સપ્લાયનું મૂલ્ય ₹ 14.88 કરોડ હતું. પુરવઠાનું અસંતુલિત મૂલ્ય ₹ 14.65 કરોડ હતું, વિભાગને જાણ કરવામાં આવી હતી (ઓગસ્ટ 2023). જવાબમાં, વિભાગે જવાબ આપ્યો (મે 2025) કે વ્યવહારોનું તફાવત મૂલ્ય ₹29.50 કરોડ છે જેમાં ₹3.54 કરોડના કરની મેળ ખાતી નથી અને ચુકાદાની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી છે.

(xii) પરિમાણ - GSTR-9Cના કોષ્ટક 7Gમાં અનરિકન્સિલ્ડ કરપાત્ર ટર્નઓવર

વર્ષ 2018-19 થી 2020-21 માટે ફોર્મ GSTR-9C માં CGST/SGST નિયમોના નિયમ 80(3) હેઠળ જરૂરી પ્રમાણિત સમાધાન પત્રકનું ડેટા સ્તરે વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું હતું. ફોર્મ 9Cના કોષ્ટક 7G માં વાર્ષિક રિટર્ન GSTR-9 અને જરૂરી ગોઠવણો પછીના વર્ષ માટે નાણાકીય નિવેદનમાં જાહેર કરવામાં આવેલા વાર્ષિક રીટર્ન વચ્ચેના અસંયોજિત કરપાત્ર ટર્નઓવરને કેપ્ચર કરવામાં

આવ્યું છે. GSTR-9માં કરપાત્ર ટર્નઓવર નાણાકીય નિવેદન કરતા ઓછું હોય તેવા કિસ્સાઓમાં અસંયોજિત રકમ નોન-રિપોર્ટિંગ, અંડર-રિપોર્ટિંગ, શોર્ટ-રિપોર્ટિંગ, બાદબાકી, કરપાત્ર પુરવઠાના અહેવાલમાં ભૂલ સૂચવે છે. તે કરપાત્ર અને મુક્તિ બંને પુરવઠાની જાણ ન કરવાને કારણે પણ હોઈ શકે છે.

ઓડિટમાં અવલોકન(ઓગસ્ટ 2023) કરવામાં આવ્યું હતું કે વર્ષ 2019-20 માટે યુનિટ- 45, વડોદરાના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના કરદાતાના કિસ્સામાં, GSTR-9Cના કોષ્ટક 7F માં વાર્ષિક રિટર્ન (GSTR-9) માં જાહેર કરાયેલ જવાબદારી મુજબ કરપાત્ર ટર્નઓવર ₹0.03 કરોડ હતું અને GSTR-9Cના કોષ્ટક 7E માં જાહેર કરાયેલા નાણાકીય નિવેદન મુજબ કરપાત્ર ટર્નઓવર ₹137.53 કરોડ હતું. જેમ કે, GSTR-9Cના કોષ્ટક 7Gમાં ₹137.50 કરોડના કરપાત્ર ટર્નઓવરની અસમાનતા નોંધવામાં આવી હતી.

આ બાબત વિભાગના ધ્યાન પર લાવવામાં આવી હતી (ઓગસ્ટ 2023). જવાબની રાહ જોવાઈ રહી હતી (જૂન 2025).

(xiii) પરિમાણ - કરપાત્ર મૂલ્ય છુપાવવું

જીજીએસટી કાયદા, 2017ની કલમ 10માં કમ્પોઝિશન સ્કીમની યોગ્યતા અને લાગુ પડવા માટેની મૂળભૂત જરૂરિયાત સ્પષ્ટ કરવામાં આવી છે. આ યોજનામાં આંતરરાજ્ય પુરવઠા અને ઈ-કોમર્સ પુરવઠા પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો હતો.

ઈ-કોમર્સ ઓપરેટરો દ્વારા વ્યવહારો કરતી વખતે યોજના દ્વારા કમ્પોઝિશન વસૂલાતનો લાભ લેનારા કરદાતાઓની અનિયમિત રીતે લાભ લેવાની સંભાવનાનું વિશ્લેષણ કરવા માટે, ઇ-કોમર્સ પ્રદાતાઓ દ્વારા ફાઇલ કરવામાં આવેલા GSTR-8 ની સરખામણી કમ્પોઝિશન કરદાતાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા CMP-08 સાથે કરવામાં આવી હતી. જેથી તે તપાસી શકાય કે GSTR-8 માં ઉલ્લેખિત પ્રાપ્તકર્તા GSTINએ પણ CMP-08 ફાઇલ કર્યા છે કે નહીં. કમ્પોઝિશન લેવી સ્કીમનો લાભ અનિયમિતપણે મેળવવા ઉપરાંત, કમ્પોઝિશન સ્કીમ કરદાતાઓના સંબંધમાં ઈ-કોમર્સ પ્રદાતા દ્વારા જાહેર કરાયેલા ટર્નઓવરમાં મેળ ખાતી ન હોવાની સંભાવનાની પણ ચકાસણી કરવામાં આવી હતી.

ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે વર્ષ 2020-21 માટે યુનિટ-41, વડોદરાના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના કરદાતાના કિસ્સામાં, GSTR-8 માં ₹1.11 કરોડના વ્યવહારો નોંધાયા હતા અને કરદાતાએ ₹0.13 કરોડનું ટર્નઓવર જાહેર કર્યું હતું. આ વિભાગને જાણ કરવામાં આવી હતી (ઓગસ્ટ 2023) અને વિભાગે જવાબ આપ્યો હતો (મે 2025) કે DRC-07 માં વ્યાજ અને દંડ સહિત ₹0.21 કરોડની માંગ જારી કરવામાં આવી હતી (ફેબ્રુઆરી 2025) જેની સામે કરદાતાએ અપીલને પ્રાધાન્ય આપ્યું હતું (માર્ચ 2025).

(xiv) પરિમાણ – એવા કેસો કે જ્યાં GSTR-3B ફાઇલ કરવામાં આવ્યા નથી પરંતુ GSTR-1 અથવા GSTR-2A ઉપલબ્ધ છે

GSTR-3B રિટર્ન એ એક સાધન છે જેના દ્વારા જવાબદારીને સરભર કરી શકાય છે, અને ITC ખાતાવહીમાં જમા થાય છે. GSTR-1ની ખૂબ જ ઉપલબ્ધતા અને GSTR-3B ફાઇલિંગ ન કરવું એ સૂચવે છે કે કરદાતાઓએ આ સમયગાળા દરમિયાન વ્યવસાય હાથ ધર્યો હતો / ચાલુ રાખ્યો

હતો પરંતુ તેમણે તેમની કર જવાબદારી ચૂકવી ન હતી. તેમાં ITCના અનિયમિત પસાર થવાના કિસ્સાઓ પણ સામેલ હોઈ શકે છે. તેથી, આ તમામ કેસોની તપાસ કરવાની જરૂર છે. ડેટા લેવલ પર, એવા કરદાતાઓની ઓળખ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો જેમણે GSTR -3B (માસિક રિટર્ન) ફાઇલ કર્યું નથી પરંતુ GSTR -1 (માસિક આઉટવર્ડ સપ્લાય રિટર્ન) ફાઇલ કર્યું છે.

ઓડિટમાં અવલોકન (ઓગસ્ટ 2023)કરવામાં આવ્યું હતું કે વર્ષ 2020-21 માટે યુનિટ-75, ભાવનગરના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના કરદાતાના કિસ્સામાં GSTR-1 માં ચૂકવવાપાત્ર કર ₹ 5.31 કરોડ હતો. કરદાતાએ જુલાઈ 2020 થી સપ્ટેમ્બર 2020 ના સમયગાળા માટે GSTR -3 બી (₹ 5.31 કરોડની કર જવાબદારી સહિત) ફાઇલ કરી ન હતી. વિભાગે જવાબ આપ્યો હતો (મે 2025) કે કરદાતા નકલી કરદાતા/બોગસ કરદાતા હોવાનું જણાયું હતું અને કરદાતાની નોંધણી રદ કરવામાં આવી હતી. જો કે, કરદાતાઓના તમામ લાભાર્થીઓની નોંધણી, જેઓ પણ બોગસ હતા, સંબંધિત ન્યાયિક સત્તામંડળ દ્વારા રદ કરવામાં આવી હોવાથી, તેમની પાસેથી વસૂલાત શક્ય ન હતી. જવાબ સ્વીકાર્ય નથી કારણ કે આ કરદાતાઓની કરવેરાની જવાબદારી નક્કી કરવા અને વસૂલાત કરવા માટે જીજીએસટી કાયદાની જોગવાઈઓ હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરવાની જરૂર હતી.

(xv) પરિમાણ - વ્યાજની ઓછી ચૂકવણી

અધિનિયમની કલમ 50 એ નક્કી કરે છે કે આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ અથવા તેના હેઠળ બનાવેલા નિયમો અનુસાર કર ચૂકવવા માટે જવાબદાર દરેક વ્યક્તિ પરંતુ નિયત સમયગાળામાં સરકારને કર અથવા તેના કોઈપણ ભાગની ચૂકવણી કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે, તે સમયગાળા માટે કર અથવા તેનો કોઈ ભાગ ચૂકવવામાં આવશે નહીં. સૂચિત દરે વ્યાજ ચૂકવવું પડશે.

વર્ષ 2018-19 થી 2020-21 દરમિયાન કર ચૂકવવામાં વિલંબને કારણે વ્યાજની બિન/ઓછી ચૂકવણીની હદ GSTR-3Bમાં ચૂકવવામાં આવેલી કરવેરાની વિગતો અને GSTR-3B ફાઇલ કરવાની તારીખનો ઉપયોગ કરીને ઓળખી કાઢવામાં આવી હતી. ચૂકવવાપાત્ર વ્યાજને ધ્યાનમાં લેવા માટે માત્ર ચોખ્ખી કર જવાબદારી (રોકડ ઘટક) ધ્યાનમાં લેવામાં આવી છે.

ઓડિટમાં અવલોકન (ઓગસ્ટ 2023) કરવામાં આવ્યું હતું કે વર્ષ 2018 માટે નડિયાદના યુનિટ-49 ના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના કરદાતાના કિસ્સામાં એપ્રિલ 2018 થી માર્ચ 2019 ના મહિના માટે રિટર્ન (GSTR-3B) 83 દિવસથી 144 દિવસના વિલંબ સાથે ફાઇલ કરવામાં આવ્યા હતા. આમ, ₹ 1.95 કરોડનું વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર હતું જેની સામે કોઈ વ્યાજ ચૂકવવામાં આવ્યું ન હતું. જ્યારે આ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો ત્યારે વિભાગે જવાબ આપ્યો (જૂન 2025) કે DRC-07 ₹ 11.53 કરોડમાં જારી કરવામાં આવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2023) અને કંપનીના ડિરેક્ટરની સંપત્તિ સામે બોજો નોંધવામાં આવ્યો હતો (માર્ચ 2025) અને બાકી રકમની વસૂલાત માટે ડેટ રિકવરી ટ્રિબ્યુનલમાં સોગંદનામું (માર્ચ 2025) દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું.

2.1.7.1 ઓડિટને પ્રતિભાવ

વર્ષ 2018-19 થી 2020-21 માટે 16 પરિમાણોમાંથી દરેકમાં ટોચના વિચલન/વિસંગતતાઓ વચ્ચે 738 વિસંગતતાઓ માટે ઓડિટે 384 ઓડિટ પૂછપરછ જારી કરી હતી . અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, આ વિસંગતતાઓમાં ₹50,70,540.45 કરોડની ડેટા એન્ટ્રી ભૂલનો એક કેસ સામેલ છે, જ્યાં વસ્તુ ની હેરફેર માટે ઇ-વે બિલ તૈયાર કરતી વખતે, કરદાતાએ કરપાત્ર મૂલ્યના કોલમમાં 15 અંકના ડિલિવરી ચલણ નંબરનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો. બાકીની વિસંગતતામાં ₹35,173.83 કરોડ

(₹22,951.93 કરોડના ટર્નઓવરમાં વિસંગતતા સહિત) સામેલ છે. જુલાઈ 2023 અને જાન્યુઆરી 2024 ની વચ્ચે કરદાતાઓના રેકોર્ડની વધુ તપાસ કર્યા વિના સંબંધિત એકમોને ઑડિટના પ્રશ્નો જારી કરવામાં આવ્યા હતા. આ કિસ્સાઓમાં ઑડિટમાં ઓળખી કાઢવામાં આવેલા વિચલન/અસમાનતા પર વિભાગની કાર્યવાહીની ચકાસણી કરવા સુધી મર્યાદિત હતી.

30 જૂન 2025 સુધીમાં, વિભાગને વાતચીત કરવામાં આવેલી પાંચ વિસંગતતાઓ માટે, જેમાં ₹266.63 કરોડની અસંગતતાનો સમાવેશ થાય છે.

પ્રાપ્ત થયેલા જવાબોના આધારે, કર વસૂલાતની વિગતો અથવા પ્રગતિની સ્થિતિ પછીના ફકરાઓમાં આપવામાં આવી છે.

2.1.7.2 કેન્દ્રીયકૃત ઑડિટના પરિણામો

વિભાગ તરફથી મળેલા ઑડિટ પ્રશ્નોના જવાબોના આધારે, વિચલનમાં અનુવાદિત 16 પરિમાણોમાંથી દરેકને કેટલી હદ સુધી વિચલનમાં અનુવાદિત કરવામાં આવે છે તેનો સારાંશ કોષ્ટક 2.2 માં આપવામાં આવ્યો છે.

કોષ્ટક 2.2: ખામીઓનો સારાંશ

(₹ કરોડમાં)

ઑડિટ પરિમાણ	એવા કિસ્સાઓ કે જ્યાં જવાબ મળ્યો		(NCLT/UCWT /સીજીએસટી ઓથોરિટી/વિભાગ દ્વારા તપાસ હેઠળના કેસો અથવા કરદાતા સાથેના પત્રવ્યવહાર હેઠળના કેસો		ઑડિટ દ્વારા સ્વીકૃત જવાબ		વિચલન							
							પુનઃપ્રાપ્તિ કરવામાં આવી છે અથવા એસસીએન જારી કરવામાં આવી છે		ASMT-10[*] નોટિસ/DRC -01A[**] જારી		વિભાગનો જવાબ ઑડિટ[***] માટે સ્વીકાર્ય નથી		કુલ	
	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો
GSTR-2A અને GSTR-3B વચ્ચે ITC વિસંગતતાઓ. (D1)	84	1555.52	11	255.50	37	917.24	15	142.20	0	0.00	21	223.50	36	365.70
GSTR-2A અને GSTR-9 વચ્ચે ITC વિસંગતતાઓ(D2)	44	544.53	1	0.93	19	336.17	12	64.07	0	0.00	12	131.00	24	195.07
મર્યાદિત સમયગાળા પછી GSTR-3B દ્વારા ITCનો લાભ લેવામાં	47	113.84	7	14.12	23	61.17	11	24.89	0	0.00	6	13.66	17	38.55

[*] કરદાતાને આવી વિસંગતતાની જાણ કરીને અને તેનો ખુલાસો માંગવાની નોટિસ.

[**] જીજીએસટી કાયદા, 2017ની કલમ 73(5)/74(5) અંતર્ગત કરવેરાની જાણ કરવામાં આવી છે.

[***] યોગ્ય દસ્તાવેજી પુરાવા સાથે રદિયો ન આપેલા કેસોનો સમાવેશ થાય છે.

ઓડિટ પરિમાણ	એવા કિસ્સાઓ કે જ્યાં જવાબ મળ્યો		(NCLT/UCWT /સીજીએસટી ઓથોરિટી/વિભાગ દ્વારા તપાસ હેઠળના કેસો અથવા કરદાતા સાથેના પત્રવ્યવહાર હેઠળના કેસો		ઓડિટ દ્વારા સ્વીકૃત જવાબ		વિચલન							
							પુન:પ્રાપ્તિ કરવામાં આવી છે અથવા એસસીએન જારી કરવામાં આવી છે		ASMT-10[87] નોટિસ/DRC-01A[88] જારી		વિભાગનો જવાબ ઓડિટ[89] માટે સ્વીકાર્ય નથી		કુલ	
	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો
આવ્યો હતો. (D3)														
ISD દ્વારા હસ્તાંતરિત કરાયેલ ITC કરતાં વધારે GSTR-9 દ્વારા લેવામાં આવે છે. (D4)	41	60.95	7	23.85	20	21.58	3	2.40	0	0.00	11	13.12	14	15.52
GSTR-3B/GSTR-9 માં RCM વિરુદ્ધ ટેક્સની ચુકવણી હેઠળ ITCનો લાભ લેવામાં આવ્યો છે. (D5)	36	323.91	6	94.44	22	163.70	3	0.02	1	4.97	4	60.78	8	65.77
વાર્ષિક રિટર્ન અને હિસાબી પુસ્તકો વચ્ચે ITCની અસમાનતા (D6)	17	242.44	5	39.60	8	145.27	2	18.06	0	0.00	2	39.51	4	57.57
નાણાકીય નિવેદનોમાં ખર્ચ સાથે વાર્ષિક વળતરમાં મેળવેલી ITC વચ્ચે સમાધાન (D7)	15	299.46	0	0.00	9	91.54	0	0.00	0	0.00	6	207.92	6	207.92
પતાવટ ન જવાબદારીઓ (D 8)	107	1194.88	7	79.93	55	709.57	31	122.25	3	38.12	11	222.29	45	382.66
GSTR-3Bમાં જાહેર કરવેરાની જવાબદારીમાં અસમાનતા અને ઇ-વે બિલ માં જાહેરાતો(D9)	90	5078144.90	14	685.28	53	5076249.38	2	177.15	4	120.77	17	918.32	23	1216.24

ઑડિટ પરિમાણ	એવા કિસ્સાઓ કે જ્યાં જવાબ મળ્યો		(NCLT/UCWT /સીજીએસટી ઓથોરિટી/વિભાગ દ્વારા તપાસ હેઠળના કેસો અથવા કરદાતા સાથેના પત્રવ્યવહાર હેઠળના કેસો		ઑડિટ દ્વારા સ્વીકૃત જવાબ		વિચલન							
							પુનઃપ્રાપ્તિ કરવામાં આવી છે અથવા એસસીએન જારી કરવામાં આવી છે		ASMT-10[67] નોટિસ/DRC -01A[68] જારી		વિભાગનો જવાબ ઑડિટ[69] માટે સ્વીકાર્ય નથી		કુલ	
	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો
હિસાબના પુસ્તકો અને રિટર્ન વચ્ચે ચૂકવવામાં આવેલા કરમાં વિસંગતતા (D10)	13	170.14	0	0.00	11	156.37	0	0.00	0	0.00	2	13.77	2	13.77
GSTR-2A અને GSTR-3B વચ્ચે કરપાત્ર ટર્નઓવરમાં વિસંગતતા[70] (D11)	33	-	1	-	11	-	7	1.75[71]	6	-	8	-	21	-
GSTR-9C [72]કોષ્ટક 5H માં જાહેર કરાયેલ ટર્નઓવરનું દમન(D12)	17	-	3	-	9	-	0	0.00	3	-	2	-	5	-
GSTR-9C કોષ્ટક 7G માં જાહેર કરપાત્ર ટર્નઓવરમાં અસમાનતા[73](D 13)	22	-	0	0.00	22	-	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00

[70] 33 કેસોમાં GSTR-2A અને GSTR-3B વચ્ચે કુલ ₹ 247.56 કરોડનું બિનસમાધાન ટર્નઓવર TDS/TCS ચુકવણીના આધારે નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું. ₹55.78 કરોડના ટર્નઓવરને લગતા 11 કેસોમાં વિભાગનો જવાબ સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો. ₹96.72 કરોડના ટર્નઓવર સાથે સંકળાયેલા છ કેસોમાં ASMT-10/ DRC-01A જારી કરવામાં આવ્યા હતા. ₹49.55 કરોડના ટર્નઓવર સાથે સંકળાયેલા સાત કેસોમાં વિભાગના જવાબને નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો. ₹5.88 કરોડના ટર્નઓવરને લગતા એક કેસમાં યોગ્ય દસ્તાવેજો વિના જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો. ₹7.12 કરોડના ટર્નઓવર સાથે સંકળાયેલા એક કેસમાં, ₹1.75 કરોડની વસૂલાત કરવામાં આવી હતી અને બાકીના એક કિસ્સામાં, આ મુદ્દો ₹13.44 કરોડના વિસંગતતાનો સમાવેશ કરતા કરદાતા સાથે પત્રવ્યવહાર હેઠળ છે.

[71] એક કેસમાં (વડોદરા યુનિટ-27) GSTR -2A અને GSTR -3B વચ્ચે કરપાત્ર ટર્નઓવરમાં મેળ ખાતી ન હોવાના સંદર્ભમાં વસૂલેલી રકમ રૂ. 1.75 કરોડ હતી.

[72] 17 કેસોમાં GSTR-9Cના કોષ્ટક 5 H માં કુલ અસંયોજિત ટર્નઓવર (TO) ₹.604.20 કરોડ છે. તેમાંથી, ₹ 246.82 કરોડના અમેળ ખાતી TOના નવ કેસોમાં વિભાગનો જવાબ સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો. ત્રણ કિસ્સાઓમાં, વિભાગ દ્વારા ₹106.30 કરોડની વિસંગતતા સાથે સંકળાયેલ મુદ્દાની તપાસ કરવામાં આવી રહી છે. ₹176.03 કરોડના TO સાથે સંકળાયેલા ત્રણ કેસોમાં ASMT-10/ DRC-01A જારી કરવામાં આવ્યા હતા અને ₹75.05 કરોડના TO સાથે સંકળાયેલા બે કેસોમાં વિભાગના જવાબને નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો.

[73] 22 કેસોમાં જીએસટીઆર-9Cના ટેબલ 7Gમાં કુલ અનરિકોન્સિલ્ડ ટેક્સેબલ ટર્નઓવર (ટીટીઓ) ₹ 21,844.63 કરોડ રૂપિયા છે. TTOમાં અસમાનતા સાથે સંકળાયેલા તમામ 22 કેસોમાં, વિભાગનો જવાબ ઑડિટ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો.

ઓડિટ પરિમાણ	એવા કિસ્સાઓ કે જ્યાં જવાબ મળ્યો		(NCLT/UCWT /સીજીએસટી ઓથોરિટી/વિભાગ દ્વારા તપાસ હેઠળના કેસો અથવા કરદાતા સાથેના પત્રવ્યવહાર હેઠળના કેસો		ઓડિટ દ્વારા સ્વીકૃત જવાબ		વિચલન							
							પુન:પ્રાપ્તિ કરવામાં આવી છે અથવા એસસીએન જારી કરવામાં આવી છે		ASMT-10[67] નોટિસ/DRC-01A[68] જારી		વિભાગનો જવાબ ઓડિટ[69] માટે સ્વીકાર્ય નથી		કુલ	
	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો	ના.	જથ્થો
અનિયમિત ઇ-કોમર્સ વ્યવહારો અને કમ્પોઝિશન કરદાતાઓ દ્વારા ટર્નઓવરનું દમન (D 14)[74]	5	-	0	0.00	4	-	0	0.00	0	0.00	1	-	1	-
GSTR-3B ફાઇલ કરવામાં આવ્યું ન હતું, પરંતુ GSTR-1 ઉપલબ્ધ છે (D15)	36	46.98	11	17.85	1	0.90	12	17.04	1	0.02	11	14.92	24	31.98
વ્યાજની ટૂંકી ચુકવણી (D16)	126	49.13	29	15.88	36	14.72	51	12.47	8	3.35	2	0.05	61	15.87
કુલ	733	5082746.68	102	1227.38	340	5078881.61	149	582.30	26	167.23	116	1858.84	291	2606.62

ઓડિટમાં ₹2,606.62 કરોડની રકમ સાથે સંકળાયેલા 291 કેસોમાં અધિનિયમની જોગવાઈઓથી વિચલન જોવા મળ્યું હતું, જે અસંગતતા/મેળ ખાતી ન હોય તેવા 733 કેસોમાંથી 39.70 *ટકા* છે, જેના માટે વિભાગે જવાબો આપ્યા હતા. આમાંથી, વિભાગે ₹749.53 કરોડના નાણાંના મૂલ્ય સાથે 175 કેસોમાં ઓડિટ અવલોકનોને સ્વીકાર્યા છે અથવા કાર્યવાહી શરૂ કરી છે. ₹1,858.84 કરોડના નાણાંના મૂલ્યવાળા 116 કેસોમાં, વિભાગનો જવાબ ઓડિટ માટે સ્વીકાર્ય ન હતો, જેમાં 39 કેસોનો પણ સમાવેશ થાય છે જેમાં યોગ્ય પુરાવા સાથે જવાબ આપવામાં આવ્યો ન હતો. GSTR-3Bમાં જાહેર કરવેરાની જવાબદારીમાં અસમાનતા અને ઇ-વે બિલમાં જાહેરાતો, GSTR-01 અને GSTR-09 વચ્ચે સેટલ કર જવાબદારી અને GSTR-2A અને GSTR-3B વચ્ચે ITCની અસમાનતામાં પ્રમાણમાં ઊંચા વિચલનોના દરો જોવા મળ્યા હતા.

340 કેસોમાં, પ્રાપ્ત થયેલા 46.38 *ટકા* જવાબો છે, વિભાગનો જવાબ ઓડિટ માટે સ્વીકાર્ય હતો. આમાંથી, કરદાતાઓ દ્વારા ડેટા એન્ટ્રી ભૂલોમાં 45 કેસ (13.24 *ટકા*), વિભાગે 87 કેસો (25.59 *ટકા*)

[74] પાંચ કિસ્સાઓમાં કમ્પોઝિશન કરદાતાઓ દ્વારા ઈ-કોમર્સ વ્યવહારોમાં કુલ અસંશોધિત ટીટીઓ ₹ 4.57 કરોડ છે. TTOમાં અસમાનતા સાથે સંકળાયેલ એક કિસ્સામાં, ₹ 0.58 કરોડમાંથી વિભાગના જવાબને નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો; અને ₹ 3.55 કરોડ સાથે સંકળાયેલા બાકીના ચાર કેસોમાં, વિભાગનો જવાબ ઓડિટ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો.

માં સક્રિયપણે કાર્યવાહી કરી હતી અને 208 કેસોમાં (61.18 *ટકા*) વિભાગ પાસે અન્ય માન્ય ખુલાસા હતા.

75 કેસોમાં (10.23 *ટકા*), વિભાગે હજી સુધી નિરીક્ષણની તપાસ કરી નથી અથવા કરદાતાઓ સાથે પત્રવ્યવહાર હેઠળ છે અને 27 કેસોમાં (3.68 *ટકા*) NCLT / સેન્ટ્રલ ઓથોરિટીના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ છે.

વિગતો પરિશિષ્ટ II માં **આપવામાં આવી છે.**

2.1.7.3 કારણભૂત પરિબળોનું વિશ્લેષણ

ક એવા કિસ્સાઓ કે જ્યાં વિભાગે ઓડિટ અવલોકનો સ્વીકાર્યા છે અથવા કાર્યવાહી શરૂ કરી છે

738 ડેટા વિચલન/અસંગતતાઓના નમૂનામાંથી 733 અસંગતતાઓ માટે વિભાગના પ્રતિભાવને ધ્યાનમાં લેતા, ડેટા વિચલન/અસંગતતાનું કારણ બનેલા પરિબળો નીચે મુજબ છે:

733 વિચલનોમાંથી, જ્યાં વિભાગ જવાબો પ્રદાન કરે છે, ઉપરોક્ત **કોષ્ટક 2.2**માં સારાંશ આપવામાં આવ્યો છે, વિભાગે ઓડિટ અવલોકનોને સ્વીકાર્યા અને ₹749.53 કરોડની કર અસર સાથે 175 કેસોમાં કાર્યવાહી શરૂ કરી. આ કેસોમાંથી, વિભાગે 47 કેસોમાં રૂ. 19.15 કરોડ વસૂલ્યા હતા અને 80 કેસોમાં રૂ. 443.18 કરોડની પુષ્ટિ કરી હતી, 22 કેસોમાં રૂ. 119.97 કરોડની કારણદર્શક નોટીસ જારી કરી હતી. વધુમાં, વિભાગે રૂ. 167.23 કરોડના 26 કેસોમાં ફોર્મ ASMT-10/ DRC-01A માં કરદાતાને વિસંગતતાઓ જણાવતી નોટિસ જારી કરી હતી. કેટલાક ઉદાહરણાત્મક કિસ્સાઓ નીચે આપેલ છે.

(i) વેરાની જવાબદારીનું દમન (ઈ-વે બિલ)

વર્ષ 2020-21 માટે યુનિટ-55, ભરૂચના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના કરદાતાના કિસ્સામાં, બાહ્ય પુરવઠા માટે GSTR-3B (કોષ્ટક 3.1 (a)+(b)) માં જાહેર કર જવાબદારી ₹0.26 કરોડ હતી અને ઇ-વે બિલમાં કર જવાબદારી ₹49.37 કરોડ હતી. તેથી ₹ 49.11 કરોડની કર જવાબદારીમાં અસમાનતા હતી, જેની જાણ વિભાગને કરવામાં આવી હતી (ઓગસ્ટ 2023). વિભાગે જવાબ આપ્યો (જૂન 2025) કે આ મામલે DRC-01 જારી કરવામાં આવ્યું હતું (નવેમ્બર 2024).

(ii) કરની ઓછી ચૂકવણી

યુનિટ-103, ગાંધીધામના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના કરદાતાના કિસ્સામાં વર્ષ 2018-19 માટે GSTR-9 મુજબ સેવાઓની આયાત પર ₹22.71 કરોડની ઇનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટ લેવામાં આવી હતી, જ્યારે સેવાઓની આવી આયાત પર રિવર્સ ચાર્જ આધારે કોઈ કર ચૂકવવામાં આવ્યો ન હતો, જેના પરિણામે ₹22.71 કરોડના કરની ટૂંકી ચુકવણી થઈ હતી જે વિભાગને જાણ કરવામાં આવી હતી (ઓગસ્ટ 2023). જવાબમાં, વિભાગે અવલોકન સ્વીકાર્યું અને જવાબ આપ્યો (મે 2025) કે કરદાતાને આ બાબતે સ્પષ્ટતા કરવા માટે જાણ કરવામાં આવી હતી (એપ્રિલ 2025). વધુ પ્રગતિની રાહ જોવાઈ રહી હતી (જૂન 2025).

ખ એવા કિસ્સાઓ કે જ્યાં વિભાગનો જવાબ સ્વીકારવામાં આવ્યો નથી પરંતુ ઓડિટ દ્વારા ખંડન કરવામાં આવ્યું છે

733 કેસોમાં જવાબો પ્રાપ્ત થયા હતા, જેમાંથી વિભાગનો જવાબ ₹1,858.84 કરોડના 116 કેસોમાં[73] ઓડિટ માટે સ્વીકાર્ય ન હતો . આ કિસ્સાઓમાં, વિભાગે કાં તો ઓડિટના અવલોકનો પર સ્પષ્ટપણે ટિપ્પણી કર્યા વિના કરદાતાઓના ખુલાસાઓ મોકલ્યા હતા અથવા જવાબો સંતોષકારક જણાયા ન હતા. કેટલાક ઉદાહરણાત્મક કિસ્સાઓ નીચે આપેલ છે.

(i) કરપાત્ર મૂલ્ય અને કર જવાબદારીને દબાવવી (ઇ-વે બિલ)

વર્ષ 2018-19 માટે યુનિટ-40, વડોદરાના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના કરદાતાના કિસ્સામાં, બાહ્ય પુરવઠા માટે GSTR-3B (કોષ્ટક 3.1 (A)+(B)) માં જાહેર કર જવાબદારી ₹ 82.16 કરોડ હતી અને ઇ-વે બિલમાં કર જવાબદારી ₹121.15 કરોડ હતી. તેથી ₹38.99 કરોડની કર જવાબદારીમાં મેળ ખાતો નથી, જેની જાણ વિભાગને કરવામાં આવી હતી (ઓગસ્ટ 2023). વિભાગે જવાબ આપ્યો હતો (મે 2025) કે કલમ 65 (6) હેઠળ ઓડિટ હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું અને ADT-02 જારી કરવામાં આવ્યું હતું (ડિસેમ્બર 2023) અને વધુ દસ્તાવેજો માટે કરદાતા પાસેથી સ્પષ્ટતા (એપ્રિલ 2025) માંગી હતી. ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે કાર્યવાહીમાં ઉપરોક્ત મુદ્દાને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યો ન હતો.

(ii) મેળવેલ ITCમાં મેળ ખાતો નથી (GSTR-2A અને GSTR-3B)

વર્ષ 2020-21 માટે યુનિટ-05, અમદાવાદ હેઠળ કરદાતાના કિસ્સામાં GSTR-2A મુજબ ઉપલબ્ધ ITC ₹3.08 કરોડ અને GSTR-3Bમાં લેવામાં આવેલી ITC ₹19.96 કરોડ હતી. ₹16.88 કરોડની વધારાની ITCની જાણ વિભાગને કરવામાં આવી હતી (ઓગસ્ટ 2023). જવાબમાં, વિભાગે જવાબ આપ્યો (મે 2025) કે કાયદાની કલમ 65 હેઠળ ઓડિટ પૂર્ણ થઇ ગયું છે અને ADT-02[74] ની નકલ રજૂ કરી છે. જવાબ સ્વીકાર્ય નથી કારણ કે GSTR-2A અને GSTR-3B વચ્ચે ITC મેળ ખાતી નથી તે અંગેની સ્પષ્ટતા ADT-02 માં આવરી લેવામાં આવી ન હતી.

ગ કરદાતાઓ દ્વારા ડેટા એન્ટ્રી ભૂલો

ડેટા *એન્ટ્રીની ભૂલો કુલ* 733 પ્રતિભાવોમાંથી છ *ટકા* (45 કેસ) અને 340 કેસોમાંથી 13 *ટકા* છે જ્યાં વિભાગના પ્રતિભાવો ઓડિટ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યા હતા. મોટાભાગની ડેટા એન્ટ્રી ભૂલો ITC, RCM,સમાધાન ન કરેલ ITC, સમાધાન ન કરેલ ટર્નઓવર, સમાધાન ન કરેલ વેરાપાત્ર ટર્નઓવર અને સમાધાન ન કરેલ ચૂકવેલ વેરો (GSTR-9Cમાં પ્રદાન કરવામાં આવી છે) સાથે સંબંધિત છે. એક સચિત્ર કિસ્સો નીચે આપેલ છે:

(i) કરપાત્ર મૂલ્યનું દમન (ઇ-વે બિલ)

વર્ષ 2018-19 માટે STO યુનિટ -12, વિરમગામના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના કરદાતાના કિસ્સામાં બાહ્ય પુરવઠા માટે GSTR-3B (કોષ્ટક 3.1 (a)+(b)) માં જાહેર કર જવાબદારી ₹ 3558.54 કરોડ હતી અને ઇ-વે બિલમાં કર જવાબદારી ₹ 50,74,099 કરોડ હતી. તેથી ₹50,70,540.46 કરોડની કર જવાબદારીમાં મેળ ખાતી ન હતી,જેની જાણ વિભાગને કરવામાં આવી હતી (ઓગસ્ટ 2023).યોગ્ય અધિકારીએ જવાબ આપ્યો હતો (ડિસેમ્બર 2023) કે કરદાતાએ ભૂલથી ઇ વે બિલ (12 ડિસેમ્બર 2018) માં કરપાત્ર પુરવઠા માટે કોલમમાં 15-અંકનો ડિલિવરી ચલન નંબર દાખલ

---

[73] આમાં 36 કિસ્સાઓનો સમાવેશ થાય છે જ્યાં જવાબોને બીજા દસ્તાવેજી પુરાવા સાથે ટેકો આપવામાં આવ્યો ન હતો.

[74] એડીટી-02: જીએસટી એક્ટ, 2017ની કલમ 65 (6) હેઠળ ઓડિટ રિપોર્ટ.

કર્યો હતો, જે કરદાતાના ગોડાઉનમાંથી તેના પોતાના પ્લાન્ટમાં વ્યવસાયના વધારાના સ્થળ તરીકે નોંધાયેલ છે.

કેન્દ્ર સરકારના મહેસૂલ વિભાગ (પરોક્ષ કરવેરા [ગુડ્સ એન્ડ સર્વિસ ટેક્સ) પર કેગના 2022ના અહેવાલ નંબર 5માં ડેટા ગુણવત્તાના મુદ્દાઓ અને GST ડેટામાં નોંધપાત્ર વિસંગતતાઓ પર પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો છે, જેના કારણે ઓડિટ દ્વારા ઓડિટ આંતરદૃષ્ટિ અને વલણો શોધવા માટે ડેટાની વિશ્વસનીયતા સ્થાપિત કરી શકાઈ નહોતી. અહેવાલમાંમાં ભલામણ કરવામાં આવી હતી કે કેન્દ્રીય મંત્રાલયે મહત્વપૂર્ણ ડેટા તત્વોના સંદર્ભમાં પાછળથી ડેટા એનાલિટિક્સ દ્વારા પૂરક યોગ્ય માન્યતા નિયંત્રણો (ગેરવાજબી ડેટા એન્ટ્રીઓને રોકવા માટે નિયંત્રણો અને/અથવા કરદાતાને ગેરવાજબી ડેટા માટે ચેતવણી) રજૂ કરવા પર વિચાર કરવો જોઈએ . વધુમાં, ગુજરાત સરકાર પર નિયંત્રક અને મહાલેખાકારના 2024ના અહેવાલ નંબર 04માં ફરીથી ભલામણ કરવામાં આવી હતી કે વિભાગે GST રિટર્નમાં માન્યતા નિયંત્રણો રજૂ કરવા માટે GSTN સમક્ષ આ મુદ્દો ઉઠાવવો જોઈએ.

2.1.8. જીએસટી રિટર્નનું વિગતવાર ઓડિટ

ડેટા વિશ્લેષણ દ્વારા GST વળતરમાં અસંગતતા/વિચલનને ઓળખવા ઉપરાંત, આ ઓડિટના ભાગરૂપે GST રિટર્નનું વિગતવાર ઓડિટ પણ કરવામાં આવ્યું હતું. ઓડિટના આ ભાગ માટે 65 કરદાતાઓના જોખમ આધારિત નમૂનાની પસંદગી કરવામાં આવી હતી. અપનાવવામાં આવેલી પદ્ધતિ શરૂઆતમાં GSTR-9Cના ભાગ રૂપે કરદાતાઓ દ્વારા ફાઇલ કરવામાં આવેલા જીએસટી રિટર્ન અને નાણાકીય નિવેદનોની કચેરીમાં સમીક્ષા કરવાની હતી અને સંભવિત જોખમી ક્ષેત્રો, વિસંગતતાઓ/વિચલનો અને જોખમી પરિબળોને ઓળખવા માટે બેક-એન્ડ સિસ્ટમમાં ઉપલબ્ધ અન્ય રેકોર્ડ્સ હતા. કચેરીમાં સમીક્ષાના પરિણામોના આધારે, રાજ્ય કર કચેરીઓમાં વિગતવાર ઓડિટ કરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં કરદાતાઓના અનુરૂપ પાયાના રેકોર્ડ્સ જેમ કે નાણાકીય ખાતાવહી, ઇન્વૉઇસ વગેરેની માંગણી કરવામાં આવી હતી, જેથી ઓળખી કાઢવામાં આવેલા જોખમોના કારણભૂત પરિબળોને ઓળખી શકાય અને કરદાતાઓ દ્વારા પાલનનું મૂલ્યાંકન કરી શકાય.

જાન્યુઆરી 2024 થી જાન્યુઆરી 2025 દરમિયાન 65 નમૂના કરદાતાઓ (193 કેસ) માટે વિગતવાર ઓડિટ કરવામાં આવ્યું હતું.

2.1.8.1 વ્યાપની મર્યાદા

અગાઉના ફકરામાં ચર્ચા કર્યા મુજબ, GST રિટર્ન અને GSTR-9C ના ભાગ રૂપે કરદાતાઓ દ્વારા ફાઇલ કરવામાં આવેલા નાણાકીય નિવેદનો અને બેક-એન્ડ સિસ્ટમમાં ઉપલબ્ધ અન્ય રેકોર્ડ્સના આધારે, ઓડિટમાં ITC સંબંધિત અસમાનતા અને ₹1,234.71 કરોડની અદા ન કરેલી કર જવાબદારીને ઓળખવામાં આવી હતી. ઓડિટમાં વિભાગને વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે નાણાકીય નિવેદનો અને સંબંધિત ખાતાવહી, પસંદ કરેલા મહિનાઓ માટે ઇનવોઇસેસ, ઓડિટરનો અહેવાલ, ડેબિટ અને ક્રેડિટ નોટ્સ વગેરે નમૂના લેવામાં આવેલા 65 કરદાતાઓમાં આ અસમાનતાઓ/વિસંગતતાઓની વિગતવાર તપાસ કરવા માટે. જો કે, વિભાગે 65 પસંદ કરેલા 65 કેસોના ઓડિટ નમૂનામાંથી 63 માં વિનંતી કરેલા રેકોર્ડ રજૂ કર્યા ન હતા. આમ, 96.92 *ટકા* નમૂનામાં, ઓડિટ ડેટા વિશ્લેષણ દ્વારા જોવા મળેલી અસમાનતાની સંપૂર્ણ તપાસ કરી શક્યું નથી, જે નોંધપાત્ર અવકાશ મર્યાદા છે. અધિકારક્ષેત્ર મુજબ રેકોર્ડ્સ રજૂ ન કરવાનો સારાંશ **પરિશિષ્ટ**

IIIમાં આપવામાં આવ્યો છે. રેકોર્ડ્સના બિન-ઉત્પાદનના ટોચના દસ કિસ્સાઓ પરિશિષ્ટ IV માં દર્શાવવામાં આવ્યા છે.

રેકોર્ડ્સ રજૂ ન કરવાના પરિણામે, ડેટા વિશ્લેષણ દ્વારા નોંધાયેલી વિસંગતતા/વિચલનો, ₹1,234.71 કરોડની રકમ, ઓડિટમાં તપાસ કરી શકાતી નથી.

જ્યારે આ બાબત તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું (જાન્યુઆરી 2024 થી જાન્યુઆરી 2025), 16 કરદાતાઓમાં[77], JCSTએ મુખ્ય કચેરીના પરિપત્ર[78] (ઓગસ્ટ 2022) ને ટાંકીને નાણાં વિભાગની સૂચનાઓ આપી હતી કે જ્યાં સુધી કરદાતા વિરુદ્ધ કોઈ તપાસ તપાસ, તપાસ અથવા અન્ય કોઈ કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી જીએસટી એક્ટ હેઠળ ઓડિટ વિનંતીને આધારે જ કરદાતાઓ પાસેથી રેકોર્ડ મંગાવી શકાતા નથી અને જીએસટીએન પોર્ટલ પર ઉપલબ્ધ તમામ રેકોર્ડ્સ / ડેટાને જોવાનો હક વિભાગ દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા SSOID દ્વારા ઓનલાઇન ડેટાની ચકાસણી કરવા માટે ઓડિટને પ્રદાન કરવામાં આવે છે.

બે કરદાતાઓના[79] સંદર્ભમાં, વિભાગે આંશિક રેકોર્ડ રજૂ કર્યા જેમ કે, બેંકિંગ વિગતો, આધાર પ્રમાણીકરણ, નાણાકીય નિવેદનો, ઇન્વોઇસેસ, વગેરે. જો કે, ઓડિટને ઈ-વે બિલ, સ્ટેટમેન્ટ ઓફ ક્રેડિટ નોટ્સ/ડેબિટ નોટ્સ, સેલ ઇનવોઇસેસ, પરચેઝ ઇનવોઇસ, પાર્ટી લેજર્સ, ફાઇનાન્સિયલ સ્ટેટમેન્ટ્સના શેડ્યૂલ વગેરે જેવા પાયાના રેકોર્ડ પૂરા પાડવામાં આવ્યા ન હતા. બાકીના 45 કરદાતાઓના[80] સંદર્ભમાં જવાબની રાહ જોવામાં આવી હતી (જૂન 2025).

2.1.8.2 જીએસટી રિટર્નનું વિગતવાર ઓડિટ - ઓડિટના તારણો

GST કાયદાની જોગવાઇઓનું કરદાતાઓ દ્વારા પાલન કરવામાં આવે છે તે મુખ્યત્વે કાયદાની કલમ 59 હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલા સ્વ-આકારણી રિટર્ન પરથી નક્કી કરવામાં આવે છે. આકારણીના વિવિધ તબક્કે કાયદાની જોગવાઇઓનું પાલન ન કરવાથી આખરે સરકારને બાકી નીકળતી આવક પર અસર પડે છે. ઓડિટે ITCના લાભ અને ઉપયોગની સચોટતાનું મૂલ્યાંકન કરીને, કર જવાબદારીની આકારણી અને બાકી રહેલા કરના અદા કરવાનીની સચોટતાનું મૂલ્યાંકન કરીને કરદાતાઓ દ્વારા ફાઇલ કરેલા રિટર્નની સચ્ચાઈની ચકાસણી કરી હતી. ઓડિટના આ ભાગમાંથી ઉદભવતા ઓડિટના તારણોને a) જીએસટી રિટર્ન ફાઇલિંગ અને ચુકવણી b) ITCનો ઉપયોગ અને c) કર જવાબદારી અદા કરવા હેઠળ વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યા છે.

a રિટર્ન ફાઇલિંગ પર ઓડિટના તારણો

રજિસ્ટર્ડ વ્યક્તિએ ટર્નઓવર અને વ્યવસાયના પ્રકારના આધારે વાર્ષિક જીએસટી રિટર્નના આધારે માસિક અથવા ત્રિમાસિક જીએસટી રિટર્ન ફાઇલ કરવું આવશ્યક છે. સામાન્ય કરદાતાઓને લાગુ પડતા મૂળભૂત વળતરની વિગતો આ અહેવાલના ફકરા 2.1.7 માં આપવામાં આવી છે. રિટર્ન ફાઇલિંગ પર જોવા મળેલા ઓડિટ તારણો નીચેના ફકરામાં ચર્ચા કરવામાં આવી છે.

[77] ક.રા.વે.ક.: અમદાવાદ યુનિટ-09 (આઠ), યુનિટ-18, યુનિટ-20, યુનિટ-23, ગાંધીનગર યુનિટ-24 (ચાર), રાજકોટ યુનિટ-92.

[78] જેસીએસટી પત્ર નં. JCST/ઓડિટ/GST ઓડિટ/2022/23/Ja.1101 તારીખ 01.08.2022.

[79] ક.રા.વે.ક અમદાવાદ યુનિટ-06 અને મોરબી યુનિટ-91.

[80] ક.રા.વે.ક અમદાવાદ યુનિટ-05 (ચાર), યુનિટ-06, યુનિટ-07 (બે), યુનિટ-08 (ચાર), યુનિટ-09, યુનિટ-10 (બે), યુનિટ-11 (છ), યુનિટ-14, યુનિટ-17, યુનિટ-20, યુનિટ-21 (બે), યુનિટ-22, પ્રાંતિજ યુનિટ-25, હિંમતનગર યુનિટ-31 (બે), વડોદરા યુનિટ-39, યુનિટ-40 (ચાર), યુનિટ-45 (બે), વલસાડ યુનિટ-70, રાજકોટ યુનિટ 92, યુનિટ-93 (બે), ભુજ યુનિટ-102, ગાંધીધામ યુનિટ-103 (બે) અને વિરમગામ એસટીઓ યુનિટ-12 (બે).

i. કરદાતાઓ દ્વારા વ્યાજની બિન/ઓછી ચુકવણી

જીજીએસટી કાયદાની કલમ 50માં જણાવવામાં આવ્યું છે કે દરેક વ્યક્તિ જે આ કાયદાની જોગવાઈઓ અથવા તેના હેઠળ બનાવવામાં આવેલા નિયમો અનુસાર કર ચૂકવવા માટે જવાબદાર છે, પરંતુ નિર્ધારિત સમયગાળામાં સરકારને કર અથવા તેના કોઈપણ ભાગની ચુકવણી કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે, તે સમયગાળા માટે કરવેરો અથવા તેનો કોઈ ભાગ ચૂકવવામાં આવ્યો નથી. કાઉન્સિલની ભલામણો પર સરકાર દ્વારા સૂચિત કરવામાં આવે તે પ્રમાણે 18 *ટકાથી* વધુ ન હોય તેવા દરે તેના પોતાના પર વ્યાજ ચૂકવવું. ઉપરાંત 09.04.2020ના રોજ બહાર પાડવામાં આવેલી અધિસૂચના[81] મુજબ, એપ્રિલ, 2020 મહિના માટે GSTR-3B રિટર્ન 24 જૂન, 2020 સુધીમાં ભરવામાં આવશે, તો કરવેરાની ચુકવણીમાં પ્રથમ 15 દિવસમાં થતા વિલંબને માફ કરવામાં આવશે અને 24 જૂન, 2020 સુધીના બાકીના ગાળા માટે માત્ર નવ *ટકાના* દરે વ્યાજ ચુકવવાપાત્ર હતું .

ઓડિટમાં નોંધવામાં આવ્યું છે (જાન્યુઆરી 2024 થી જાન્યુઆરી 2025) 18 કરદાતાઓ દ્વારા એક દિવસથી 204 દિવસ સુધીના માસિક રિટર્ન GSTR-3B ફાઇલ કરવામાં વિલંબ થવાના 162 કિસ્સાઓ (33 કેસ[82]) છે, જે 65 નમૂના કરદાતાઓમાંથી 27.69 *ટકા* છે . ઓડિટમાં વધુમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે વિભાગે 12 કરદાતાઓ (21 કેસ[83])ના 54 કિસ્સાઓમાં GSTR-3B ફાઇલ કરવામાં વિલંબ પર વ્યાજ વસૂલ્યું નથી. આના પરિણામે આ કેસોમાં ₹0.16 કરોડનું વ્યાજ ચૂકવવામાં આવ્યું ન હતું.

વધુમાં, 12 કેસોમાં[84] છ કરદાતાઓના 107 કિસ્સાઓમાં, કરદાતાએ ₹1.45 કરોડને બદલે ₹1.08 કરોડનું વ્યાજ ચૂકવ્યું હતું જેના પરિણામે ₹0.37 કરોડના વ્યાજની ચૂકવણી થઈ હતી.

આમ, ₹ 0.53 કરોડની[85] વ્યાજની ચુકવણી કરવામાં આવી ન હતી.

જવાબમાં, એવી માહિતી આપવામાં આવી હતી કે, ચાર કિસ્સાઓમાં[86] ત્રણ કરદાતાના 26 કિસ્સાઓમાં ₹0.15 કરોડની વસૂલાત કરવામાં આવી હતી, DRC-07માં એક કેસમાં[87] એક કરદાતાના 12 કિસ્સાઓમાં ₹0.07 કરોડની માંગ કરવામાં આવી હતી અને 31 કિસ્સાઓમાં એક કરદાતાના ત્રણ કિસ્સામાં[88] ₹0.02 કરોડની કારણદર્શક નોટીસ જારી કરવામાં આવી હતી.

ત્રણ કરદાતાઓના ત્રણ કિસ્સાઓમાં[89], વિભાગે (જૂન 2025) ઓડિટ નિરીક્ષણોને સ્વીકાર્યાં ન હતા અને જણાવ્યું હતું કે

---

[81] જાહેરનામું નંબર 31/2020 - રાજ્ય કરવેરા તારીખ 09.04.2020.

[82] સ.રા.વે.ક : અમદાવાદ યુનિટ -06, યુનિટ -07 (બે કેસ), યુનિટ -08, યુનિટ -09 (ચાર કેસ), યુનિટ -11 (બે કેસ), યુનિટ -17 (ત્રણ કેસ), યુનિટ -18 (બે કેસ), ગાંધીનગર યુનિટ -24 (ત્રણ કેસ), પ્રાંતિજ યુનિટ -29 (બે કેસ), વડોદરા યુનિટ -40 (બે કેસ), યુનિટ -45, રાજકોટ યુનિટ -93 (ચાર કેસ), ગાંધીધામ યુનિટ -103 અને વિરમગામ એસટીઓ યુનિટ -12 (ત્રણ કેસ).

[83] સ.રા.વે.ક : અમદાવાદ યુનિટ -06, યુનિટ -08, યુનિટ -09 (ચાર કેસ), યુનિટ -11 (બે કેસ), યુનિટ -17 (ત્રણ કેસ), યુનિટ -18 (બે કેસ), વડોદરા યુનિટ -40 (બે કેસ), યુનિટ -45, રાજકોટ યુનિટ -93 (બે કેસ) અને વિરમગામ એસટીઓ યુનિટ -12 (ત્રણ કેસ).

[84] સ.રા.વે.ક : અમદાવાદ યુનિટ -07 (બે કેસ), યુનિટ -14 (બે કેસ), ગાંધીનગર યુનિટ -24 (ત્રણ કેસ), પ્રાંતિજ યુનિટ -29 (બે કેસ), રાજકોટ યુનિટ -93 (બે કેસ) અને ગાંધીધામ યુનિટ -103.

[85] ₹ 53,62,594.87 ની વ્યાજ જવાબદારી છે.

[86] સ.રા.વે.ક : અમદાવાદ યુનિટ-18 (બે કેસ – 42,950), પ્રાંતિજ યુનિટ-29 (₹5,09,188.27) અને રાજકોટ યુનિટ-93 (₹9,32,291).

[87] સ.રા.વે.ક: પ્રાંતિજ યુનિટ -29.

[88] ACST: ગાંધીનગર યુનિટ-24 (ત્રણ કેસ – 1,90,251 રૂપિયા).

[89] સ.રા.વે.ક : અમદાવાદ યુનિટ-11 (બે કેસ) અને રાજકોટ યુનિટ-93.

(i) એક કિસ્સામાં[૭૦], એવો જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો કે ₹ 7.96 લાખની વ્યાજની વસૂલાત થઈ ચૂકી છે. ₹ 0.77 લાખની ઓછી વસૂલાત થઈ હોવાથી જવાબ સ્વીકાર્ય ન હતો.

(ii) બે કિસ્સાઓમાં[૭૧], એવો જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો કે કાયદાની કલમ 73 હેઠળ નોટિસ ફટકારવામાં સમયમર્યાદા છે અને કાનૂની ઉપાય ઉપલબ્ધ નથી. જો કે, યોગ્ય અધિકારીઓ પાસે આવા કિસ્સાઓમાં સમયસર કાર્યવાહી કરવા માટે નોન-ફાઇલર્સની માહિતી જોવાનો હક હતો.

બાર કરદાતાઓના બાકીના 22 કેસોમાં[૭૨], જવાબની[૭૩] રાહ જોવાઈ રહી હતી (જૂન 2025).

ii. યોગ્ય અધિકારીઓ માટે GSTNના બેકએન્ડ પોર્ટલ પર ફોર્મ GSTR-1માં ચોક્કસ પંક્તિ મુજબની વિગતો જોવાનો હક

જીજીએસટી અધિનિયમ, 2017ની કલમ 37માં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે, ઇનપુટ સર્વિસ ડિસ્ટ્રીબ્યુટર, બિન-નિવાસી કરપાત્ર વ્યક્તિ અને કલમ 10 અથવા કલમ 51 અથવા કલમ 52ની જોગવાઈઓ હેઠળ કર ચૂકવતી વ્યક્તિ સિવાયની દરેક નોંધાયેલી વ્યક્તિએ મહિનાના દસમા દિવસે કે તે પહેલાં કરવેરાના સમયગાળા દરમિયાન વસ્તુ અથવા સેવાઓના બાહ્ય પુરવઠાની વિગતો ઇલેક્ટ્રોનિક રીતે રજૂ કરવી પડશે ઉપરોક્ત કર સમયગાળા પછી અને આવી વિગતો ઉપરોક્ત પુરવઠાના પ્રાપ્તકર્તાને એવા સમયની અંદર અને નિર્ધારિત રીતે જણાવવામાં આવશે.

જીજીએસટી નિયમો, 2017ના નિયમ 59માં 'બાહ્ય પુરવઠાની ફોર્મ અને વિગતો આપવાની રીત' સાથે સંબંધિત જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે સંકલિત વસ્તુ અને સેવા વેરો એક્ટ, 2017ની કલમ 14માં ઉલ્લેખિત વ્યક્તિ સિવાય દરેક નોંધાયેલ વ્યક્તિએ ફોર્મ GSTR-1માં કલમ 37 હેઠળ માલ અથવા સેવાઓ અથવા બંનેના બાહ્ય પુરવઠાની વિગતો રજૂ કરવી જરૂરી છે.

27 એકમોમાં[૭૪] ઓડિટ (જાન્યુઆરી 2024 થી જાન્યુઆરી 2025) અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે વિભાગ માટે ઉપલબ્ધ GSTNના બેક-એન્ડ બોવેબ પોર્ટલ પર, યોગ્ય અધિકારીઓ નીચે સૂચિબદ્ધ GSTR-1 ના વિવિધ કોલમની પંક્તિ મુજબની વિગતો જોવામાં સક્ષમ ન હતા:

- કોષ્ટક 4A (રિવર્સ ચાર્જ અને ઇ-કોમર્સ ઓપરેટર દ્વારા કરવામાં આવેલ પુરવઠો સિવાયનો પુરવઠો)
- કોષ્ટક 4B (રિવર્સ ચાર્જ આધારે કર આકર્ષિત કરવેરા ધરાવતો પુરવઠો)

[૭૦] સ.રા.વે.ક.: રાજકોટ યુનિટ-93.

[૭૧] સ.રા.વે.ક.: અમદાવાદ યુનિટ-11 (બે કેસ).

[૭૨] સ.રા.વે.ક.: અમદાવાદ - યુનિટ -06, યુનિટ -07 (બે કેસ), યુનિટ -08, યુનિટ -09 (ચાર કેસ), યુનિટ -14 (બે કેસ), યુનિટ 17 (ત્રણ કેસ), વડોદરા યુનિટ -40 (બે કેસ), યુનિટ -45, રાજકોટ યુનિટ -93 (બે કેસ), ગાંધીધામ યુનિટ -103 અને વિરમગામ એસટીઓ યુનિટ -12 (ત્રણ કેસ).

[૭૩] આમાં, અમદાવાદ યુનિટ-14માં એક કરદાતાના બે કિસ્સાઓનો સમાવેશ થાય છે, જેનો જવાબ જારી કરાયેલ ઓડિટ અવલોકન સાથે સંબંધિત ન હતો.

[૭૪] સ.રા.વે.ક.: અમદાવાદ-યુનિટ-05, યુનિટ-06, યુનિટ-07, યુનિટ-08, યુનિટ-09, યુનિટ-10, યુનિટ-11, યુનિટ-14, યુનિટ-18, યુનિટ-20, યુનિટ-21, યુનિટ-22, યુનિટ-23, ગાંધીનગર યુનિટ-24, પાટીજ યુનિટ-29, વિસનગર યુનિટ-31, વડોદરા યુનિટ-39, યુનિટ-40, યુનિટ-45, સુરત યુનિટ-58, વલસાડ યુનિટ-70, મોરબી યુનિટ-91, રાજકોટ યુનિટ-92, યુનિટ-93, ભુજ યુનિટ-102, ગાંધીધામ યુનિટ-103 અને વિરમગામ એસટીઓ યુનિટ-12.

- કોષ્ટક 4C (TCSને આકર્ષિત કરતા ઇ-કોમર્સ ઓપરેટર દ્વારા કરવામાં આવતો પુરવઠો: ઓપરેટર મુજબ, દર મુજબ)
- કોષ્ટક 5A (ઈ-કોમર્સ ઓપરેટર દ્વારા કરવામાં આવતા પુરવઠા સિવાયના બાહ્ય પુરવઠા, દર મુજબ)
- કોષ્ટક 6A (નિકાસ)
- કોષ્ટક 6B (SEZ યુનિટ અથવા SEZ ડેવલપરને કરવામાં આવેલ પુરવઠો)
- કોષ્ટક 6C (માની લીધેલી નિકાસ)
- કોષ્ટક 12 (બાહ્ય પુરવઠાનો HSN મુજબનો સારાંશ)
- કોષ્ટક 13 (કર સમયગાળા દરમિયાન જારી કરાયેલા દસ્તાવેજો)

યોગ્ય અધિકારી રજિસ્ટર્ડ કરદાતાઓ દ્વારા ફાઇલ કરવામાં આવેલા વિવિધ સ્વરૂપો અને નિવેદનોમાં સિસ્ટમ પર ઉપલબ્ધ માહિતીના આધારે તેની ચોકસાઈ માટે રિટર્નની ચકાસણી કરે છે. દરેક કોલમ માટે પંક્તિ મુજબની માહિતીની ગેરહાજરીમાં વિભાગ દ્વારા માનક કાર્યપદ્ધતિ(SOP) મુજબ ચકાસણીની પ્રક્રિયામાં અવરોધ ઊભો થઈ શકે છે. વધુમાં, ઇચ્છિત વિગતોની ગેરહાજરીમાં, ઓડિટ પુરવઠાની શ્રેણી/વર્ગીકરણ અને યોગ્ય કરવેરાની વસૂલાત શોધી શક્યું નથી અને નમૂના કરદાતાઓ માટે વિગતો માંગી હતી. અગાઉના નિયંત્રક અને મહાલેખાપરીક્ષક અહેવાલ[35]માં પણ આ અંગે ટિપ્પણી કરવામાં આવી છે.

જ્યારે આ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો (જાન્યુઆરી 2024 - ડિસેમ્બર 2024), 42 કરદાતાઓના[36] અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી 18 યુનિટ ઓફિસોએ ઓડિટ અવલોકન સ્વીકાર્યું (માર્ચ 2024 - જૂન 2025).

જો કે, ચાર કરદાતાઓના[37] સંદર્ભમાં બે એકમ કચેરીઓએ ઓડિટ અવલોકનને સ્વીકાર્યું ન હતું (ફેબ્રુઆરી 2024 - જૂન 2025) અને જણાવ્યું હતું કે વિભાજિત કાર્યક્ષમતા એપ્રિલ 2022 થી ઉપલબ્ધ છે. ઓડિટે બોવેબના તથ્યોની ચકાસણી કરી હતી અને એવું જોવામાં આવ્યું હતું કે નાણાકીય વર્ષ દરમિયાન કરવામાં આવેલા પુરવઠાની ઇન્વોઇસ મુજબની વિગતો ઉપલબ્ધ ન હતી.

બાકીના 17 કરદાતાઓના[38] જવાબની[39] રાહ જોવામાં આવી હતી (જૂન 2025).

[35] માર્ચ 2022 ના પૂરા થયેલા સમયગાળા માટે ભારતના નિયંત્રક અને મહાલેખા પરીક્ષકનો અહેવાલ - અનુપાલન ઓડિટ (મુલ્કી અને વાણિજ્યક), ગુજરાત સરકાર (2024નો અહેવાલ નંબર 4).

[36] રા.રા.વે.ક : અમદાવાદ યુનિટ-05 (ચાર), યુનિટ-08, યુનિટ-09 (10), યુનિટ-10 (બે), યુનિટ-11 (પાંચ) યુનિટ-14, યુનિટ-18, યુનિટ-21 (બે), યુનિટ-2, ગાંધીનગર યુનિટ-24 (ચાર), વિસનગર યુનિટ-31 (બે), વડોદરા યુનિટ-39, વડોદરા યુનિટ-45 (બે), મોરબી યુનિટ-51, રાજકોટ યુનિટ-52, યુનિટ-53 (બે) અને વિરમગામ બેસણીઓ યુનિટ-12 (બે).

[37] રા.રા.વે.ક.: અમદાવાદ યુનિટ-21 (બે), યુનિટ-23, સુરત યુનિટ-58.

[38] રા.રા.વે.ક : અમદાવાદ યુનિટ-06 (બે), યુનિટ-07 (બે), યુનિટ-08 (ત્રણ), યુનિટ-11, પ્રાંતિજ યુનિટ-29, વડોદરા યુનિટ-40 (ચાર), વલસાડ યુનિટ-70, ભુજ યુનિટ-102 અને ગાંધીધામ યુનિટ-103 (બે).

[39] અમદાવાદ યુનિટ-06 (બે), યુનિટ-07 (બે), યુનિટ-08 (ત્રણ), યુનિટ-11, વડોદરા યુનિટ-40 (ચાર), વલસાડ યુનિટ-70, ભુજ યુનિટ-102 અને ગાંધીધામ યુનિટ-103 (બે) સાથે સંબંધિત જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો.

ખ ઇનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટના ઉપયોગ પર ઓડિટના તારણો

ઇનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટ (ITC) એટલે કરપાત્ર વ્યક્તિ દ્વારા વસ્તુ અને / અથવા સેવાઓની ખરીદી પર ચૂકવવામાં આવતો વસ્તુ અને સેવા વેરો(જીએસટી) જે વ્યવસાય દરમિયાન અથવા આગળ વધારવામાં ઉપયોગમાં લેવાય છે. કરની વ્યાપક અસરને ટાળવા માટે, ઇનપુટ સપ્લાય પર ચૂકવવામાં આવતા કરની ક્રેડિટનો ઉપયોગ બાહ્ય પુરવઠા પર કરની ચુકવણી માટે સેટ-ઓફ માટે થઈ શકે છે.

જીજીએસટી એક્ટની કલમ 16 અને 17 ITC મેળવવા માટે લાયકાત અને શરતો સૂચવે છે. જીજીએસટીની ક્રેડિટનો ઉપયોગ સીજીએસટી/યુટીજીએસટીની ચુકવણી માટે નહીં થાય અને સીજીએસટી/યુટીજીએસટીની ક્રેડિટનો ઉપયોગ જીજીએસટીની ચુકવણી માટે થઈ શકશે નહીં. જીજીએસટી નિયમોના નિયમ 36 થી 45 ITCનો લાભ લેવા અને ITCના ઉલટાવવા માટેની પ્રક્રિયાઓ સૂચવે છે.

ઓડિટ દ્વારા 65 કરદાતાઓના 193 કેસોની તપાસ કરવામાં આવી હતી, જેમાંથી 60 કરદાતાઓના 165 કેસોમાં ₹3769.36 કરોડની રકમના 419 વિચલનો નોંધવામાં આવ્યા હતા.આ ખામીઓ મુખ્યત્વે ઉપલબ્ધ કરતાં વધુ ક્રેડિટ, કરવેરાની ચુકવણી વિના ક્રેડિટનો દાવો કરવો, મૂડી માલ પર ITC અને ITCના ઓછા ઉલટાવવાને કારણે હતી.

i. પુરવઠાકારોએ GSTR-3B ફાઇલ કર્યા વિના ITC પાસ કરે છે

જીજીએસટી ધારા, 2017ની કલમ 16(2) મુજબ, કોઈ પણ નોંધાયેલી વ્યક્તિ ચીજવસ્તુઓ કે સેવાઓ કે બંનેના પુરવઠાના સંબંધમાં કોઈ પણ ઇનપુટ ટેક્સની ક્રેડિટ મેળવવા માટે હકદાર રહેશે નહીં, સિવાય કે આ પ્રકારના પુરવઠાના સંબંધમાં વસૂલવામાં આવતો કરવેરો વાસ્તવમાં સરકારને ચૂકવવામાં આવ્યો હોય અને તેણે કલમ 39 હેઠળ રિટર્ન રજૂ કર્યું હોય, જે GSTR-3Bમાં હશે.

ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે 65 નમૂના કરદાતાઓમાંથી 69 કેસોમાં[100] (22 એકમોમાં 42 કરદાતાઓ), કોષ્ટક 8A માં આપ્યા મુજબ, GSTR-9 દ્વારા કરદાતાને ઉપલબ્ધ ITC, ₹ 31.91 કરોડના કરપાત્ર મૂલ્યના 4,999 ઇનવોઇસેસમાંથી ITCનો સમાવેશ થાય છે, જેમાં ₹5.36 કરોડના કરનો સમાવેશ થાય છે, જેના માટે પુરવઠાકારે GSTR-3B ફાઇલ કર્યું ન હતું અથવા સપ્લાયરની નોંધણી રદ કરવામાં આવી હતી.

જ્યારે આ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે એક કરદાતાના બે કિસ્સાઓમાં[101] વ્યાજ સહિત ₹0.57 લાખ વસૂલવામાં આવ્યા હતા, બે કરદાતાઓના બે કિસ્સાઓમાં[102] ઓડિટ અવલોકન સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું અને ₹0.32 કરોડની માંગ કરવામાં આવી હતી.

[100] ક.રા.વે.ક : અમદાવાદ - યુનિટ -05 (સાત કેસ), યુનિટ -06 (ત્રણ કેસ), યુનિટ -08 (૪ કેસ), યુનિટ -09 (5 કેસ), યુનિટ -10 (ચાર કેસ), યુનિટ -11 (સાત કેસ), યુનિટ -14, યુનિટ -18, યુનિટ -20 (ત્રણ કેસ), યુનિટ -21 (છ કેસ), યુનિટ -23, ગાંધીનગર યુનિટ -24 (બે કેસ), પ્રાંતિજ યુનિટ -29, વડોદરા યુનિટ 39 (બે કેસ), વડોદરા યુનિટ -45 (બે કેસ), સુરત યુનિટ -63, મોરબી યુનિટ -91 (બે કેસ), રાજકોટ યુનિટ -92, યુનિટ -93 (ત્રણ કેસ), ભુજ યુનિટ -102 ગાંધીધામ યુનિટ -103 અને વિરમગામ એસટીઓ યુનિટ -12 (ત્રણ કેસ).

[101] ક.રા.વે.ક: મોરબી યુનિટ-91 (વસૂલાતની પુનઃપ્રાપ્તિ ₹ બે કિસ્સાઓમાં 57,226).

[102] ક.રા.વે.ક: પ્રાંતિજ યુનિટ -29 (એક કેસ - માંગ ₹ 9,324) અને ભુજ યુનિટ-102 (એક કેસ-કિંમત ₹32,03,371).

પાંચ કરદાતાઓના પાંચ કિસ્સાઓમાં[103], વિભાગે ઓડિટ નિરીક્ષણોને સ્વીકાર્યાં ન હતા અને જણાવ્યું હતું કે

(i) બે કરદાતાઓના બે કિસ્સાઓમાં[104], જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો કે કાયદાની કલમ 73 હેઠળ નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી અને કાનૂની ઉપાય ઉપલબ્ધ નથી.

(ii) એક કિસ્સામાં[105] જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો કે પુરવઠાકારના સુધારાને GSTR-2Aમાં ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યો નથી. જો કે, આવા સુધારા અને તેની અસરની વિગતો જણાવવામાં આવી ન હતી.

(iii) એક કેસમાં[106] જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો કે આ મુદ્દે ચુકાદાની કાર્યવાહી પડતી મૂકવામાં આવી હતી. ઓડિટે DRC -07 ની ચકાસણી કરી હતી અને એવું જોવામાં આવ્યું હતું કે ઉઠાવવામાં આવેલા ઓડિટ મુદ્દાને ન તો આદેશમાં સામેલ કરવામાં આવ્યો હતો અને ન તો સ્પષ્ટતા ઉપલબ્ધ કરવામાં આવી હતી.

(iv) એક કિસ્સામાં[107] જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો કે બે પુરવઠાકારોએ ટેક્સ ચૂકવ્યો છે. જો કે, વિભાગે આ સંદર્ભે કોઈ દસ્તાવેજી પુરાવા અથવા વિગતો આપી નથી.

36 કરદાતાઓના બાકીના 60 કેસોમાં[108], જવાબની [109] રાહ જોવાઈ રહી હતી (જૂન 2025).

ii. અયોગ્ય ITCનો લાભ લેવો

જીએસટી કાયદાની કલમ 16 ચીજવસ્તુઓ અથવા સેવાઓ અથવા બંનેના કોઈપણ પુરવઠા પર ITCનો લાભ લેવાની મંજૂરી આપે છે, જેનો ઉપયોગ તેમના વ્યવસાય દરમિયાન અથવા આગળ વધારવા માટે કરવામાં આવે છે. જીએસટી નિયમો, 2017 ના નિયમ 44 સાથે વાંચવામાં આવેલા કાયદાની કલમ 17 (5) (H) જોગવાઈ કરે છે કે કોઈપણ કેપિટલ ગુડ્સનું ઉપયોગી આયુષ્ય પાંચ વર્ષ રહેશે અને ચોક્કસ સમયગાળા હેઠળ કેપિટલ ગુડ્સ પર ITCને માંડી વાળવાના ધોરણે વેચાણના કિસ્સામાં ઉલટાવી દેવું પડશે.

વર્ષ 2018-19, 2019-20 અને 2020-21 માટે યુનિટ-08, અમદાવાદના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના કરદાતાના નાણાકીય નિવેદનોમાંથી ઓડિટ કરવામાં આવ્યું છે અને 2020-21 કરવામાં આવ્યું છે કે કરદાતાએ આ વર્ષો દરમિયાન અનુક્રમે ₹5.11 કરોડ, ₹4.17 કરોડ અને ₹5.19 કરોડ રકમ રદ કરેલી અસ્કયામત/અપ્રચલિત અથવા ખોવાયેલી ઇન્વેન્ટરી તરીકે રાઇટઓફ કરી દીધા હતા, જેમાં બેથી ત્રણ વર્ષના સમયગાળામાં નિષ્ક્રિય થયેલી અસ્કયામતોનો સમાવેશ થાય છે.તેના સંપાદનના પાંચ વર્ષની અંદર. નિયમ 44 સાથે વાંચવામાં આવેલા કાયદાની કલમ 17 (5) (H) હેઠળ છૂટા કરાયેલી અસ્કયામતો પર મેળવેલી ITC *પ્રો રેટા* ધોરણે ઘટાડવા માટે જવાબદાર હતી. વિભાગે

[103] સ.રા.વે.ક : અમદાવાદ યુનિટ-11 (બે કેસ), યુનિટ-18, વડોદરા યુનિટ-45 અને સુરત યુનિટ-63.

[104] સ.રા.વે.ક : અમદાવાદ યુનિટ-11 (બે કેસ).

[105] સ.રા.વે.ક : વડોદરા યુનિટ-45.

[106] સ.રા.વે.ક : અમદાવાદ યુનિટ-18.

[107] સુરત યુનિટ-63, અમદાવાદ.

[108] સ.રા.વે.ક : અમદાવાદ યુનિટ -03 (સાત કેસ), યુનિટ -04 (ત્રણ કેસ), યુનિટ -08 (આઠ કેસ), યુનિટ -09 (૯ કેસ), યુનિટ -10 (ચાર કેસ), યુનિટ -11 (પાંચ કેસ), યુનિટ -14, યુનિટ -20 (ત્રણ કેસ), યુનિટ -21 (છ કેસ) યુનિટ -23, ગાંધીનગર યુનિટ (૨ કેસ), વડોદરા યુનિટ -39 (બે કેસ), યુનિટ -45, રાજકોટ યુનિટ -92, યુનિટ -93 (ત્રણ કેસ), ગાંધીધામ યુનિટ -103 અને વિરમગામ યુનિટ -12 (ત્રણ કેસ).

[109] આમાં નીચેના સ.રા.વે.કના સાત કેસોનો સમાવેશ થાય છે, જેના જવાબો બહાર પાડવામાં આવેલા ઓડિટ અવલોકન સાથે સંબંધિત ન હતા: અમદાવાદ યુનિટ-09 (ત્રણ કેસ), યુનિટ-10, યુનિટ-20 (બે કેસ) અને ગાંધીનગર યુનિટ-24 (બે કેસ).

પાંચ વર્ષમાં હસ્તગત અને રદ કરાયેલી સંપત્તિ પર વિનંતી કરેલા દાણાદાર રેકોર્ડ્સ રજૂ કર્યા ન હતા, જેના કારણે આ કરદાતા દ્વારા લેવામાં આવેલી વધારાની ITCની ચોકસાઈ ઓડિટ દ્વારા ચકાસી શકાતી નથી.

આ તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવે છે (મે 2024), વિભાગે જવાબ આપ્યો (જૂન 2025) કે કરદાતા પાસેથી ઓડિટ અવલોકન સંબંધિત વિગતો માંગવામાં આવી છે. વધુ જવાબની રાહ જોવામાં આવી હતી (જૂન 2025).

iii. બિન/ઓછી ઉલટાવેલી ITC

જીજીએસટી કાયદાની કલમ 16 ચીજવસ્તુઓ અથવા સેવાઓ અથવા બંનેના કોઈપણ પુરવઠા પર ITCનો લાભ લેવાની મંજૂરી આપે છે, જેનો ઉપયોગ તેમના વ્યવસાય દરમિયાન અથવા આગળ વધારવા માટે કરવામાં આવે છે. જીજીએસટી કાયદાની કલમ 17 (2) જીજીએસટી નિયમોના નિયમ 42 અને 43 સાથે વાંચવામાં આવે છે, જેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં વસ્તુ અથવા સેવાઓ અથવા બંનેનો ઉપયોગ નોંધાયેલ વ્યક્તિ દ્વારા આંશિક રીતે શૂન્ય-દરના પુરવઠા સહિતના કરપાત્ર પુરવઠાને અસર કરવા માટે કરવામાં આવે છે અને અંશતઃ મુક્તિ આપવામાં આવેલા પુરવઠાને અસર કરવા માટે કરવામાં આવે છે, ત્યાં ક્રેડિટની રકમ ઇનપુટ ટેક્સના એટલા સુધી મર્યાદિત રહેશે જે શૂન્ય-દરના પુરવઠા સહિત ઉપરોક્ત કરપાત્ર પુરવઠાને આભારી છે.

ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે (ફેબ્રુઆરી 2024 થી જાન્યુઆરી 2025) 18 કેસોમાં[110] (સાત કરદાતાઓ) જ્યાં કરદાતાઓએ ₹20,548.76 કરોડના કુલ ટર્નઓવર સામે ₹316.75 કરોડનો પુરવઠો મુક્તિ અથવા શૂન્ય રેટિંગ આપ્યું હતું. 18માંથી 11 કેસોમાં[111] નિયમ 42 હેઠળ એક પણ ITC ઉલટાવી દેવામાં આવી નથી. બાકીના સાત કિસ્સાઓમાં કાં તો ITCને કુલ ટર્નઓવરમાં મુક્તિ આપવામાં આવેલા ટર્નઓવરના ટકાવારી તરીકે ઉલટાવી દેવામાં આવી હતી અથવા તેની સચોટતાની ચકાસણી કરવા માટે ઓડિટ માટે રિવર્સલની વિગતો રેકોર્ડ પર ન હતી. સામાન્ય ઇનપુટ ક્રેડિટ, ચોક્કસ ક્રેડિટ, બ્લોક કરેલી ક્રેડિટ્સ વગેરેની વિગતોની ગેરહાજરીમાં, ઓડિટ આ કિસ્સાઓમાં લેવામાં આવેલી ITCની સચોટતાની તપાસ કરી શક્યું નથી

જ્યારે આ તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું, ત્યારે ચાર કિસ્સાઓમાં[112] ઓડિટ અવલોકન સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું જેમાં વ્યાજ અને દંડ સાથે ત્રણ કેસોમાં[113] ₹0.17 લાખની વસૂલાતનો સમાવેશ થાય છે અને DRC-07માં એક કેસમાં[114] વ્યાજ અને દંડ સાથે ₹4.13 કરોડની માંગ ઉભી કરવામાં આવી હતી.

બે કરદાતાઓના પાંચ કિસ્સાઓમાં[115], વિભાગે ઓડિટ નિરીક્ષણોને સ્વીકાર્યા ન હતા અને જણાવ્યું હતું કે

[110] સ.રા.વે.ક. : અમદાવાદ યુનિટ-06 (6 કેસ), યુનિટ-20 (ત્રણ કેસ), યુનિટ-21 (ત્રણ કેસ), મોરબી યુનિટ 91 (ત્રણ કેસ), રાજકોટ યુનિટ -92 (બે કેસ) અને યુનિટ -93.

[111] સ.રા.વે.ક : અમદાવાદ યુનિટ -06 (બે કેસ), યુનિટ -21 (ત્રણ કેસ), મોરબી યુનિટ -91 (ત્રણ કેસ), રાજકોટ યુનિટ -92 (બે કેસ) અને યુનિટ -93.

[112] સ.રા.વે.ક.: રાજકોટ યુનિટ-93, મોરબી યુનિટ-91 (ત્રણ કેસ).

[113] સ.રા.વે.ક. : મોરબી યુનિટ-91 (ત્રણ કેસ).

[114] સ.રા.વે.ક.: રાજકોટ યુનિટ-93.

[115] સ.રા.વે.ક : અમદાવાદ યુનિટ-06 (ત્રણ કેસ) અને રાજકોટ યુનિટ-92 (બે કેસ).

(i) કરદાતાના બે કિસ્સાઓમાં[116], એવો જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો કે કરદાતાએ MEISના[117] પુરવઠાના પ્રમાણમાં ITCને ઉલટાવી દીધું છે. જવાબ સ્વીકાર્ય નથી કારણ કે ITCનું ઉલટું નિયમ 42 અનુસાર નક્કી કરવાનું છે.

(ii) અન્ય કરદાતાના ત્રણ કિસ્સાઓમાં[118], એવો જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો કે ઓડિટ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાને કલમ 65 હેઠળ ઓડિટ દરમિયાન બુક ઓફ એકાઉન્ટની ચકાસણી દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યો હતો અને મામલો બંધ કરવામાં આવ્યો હતો.

ઉપરોક્ત કિસ્સાઓમાં જવાબો સ્વીકાર્ય ન હતા કારણ કે વિભાગે સામાન્ય ક્રેડિટ, અવરોપિત ક્રેડિટ, વિશિષ્ટ કરપાત્ર પુરવઠા પર ક્રેડિટ જેવા વિનંતી કરેલા પાયાના રેકોર્ડ્સ રજૂ કર્યા ન હતા, જેના કારણે ઓડિટ આ કરદાતાઓ દ્વારા નિયમ 42ની જોગવાઈઓ મુજબ વધારાના ITCના ઉલટાવવાની સચોટતાની ચકાસણી કરી શક્યું નથી.

ત્રણ કરદાતાઓના બાકીના નવ કેસોમાં,[119] જવાબની રાહ જોવાઈ રહી હતી (જૂન 2025).

iv. રિફંડ સંબંધિત મુદ્દાઓ

જીજીએસટી કાયદા, 2017ની કલમ 54માં જણાવવામાં આવ્યું છે કે, રિફંડનો દાવો કરનાર કોઈ પણ વ્યક્તિ સંબંધિત તારીખથી[120] બે વર્ષ પૂર્ણ થાય એ અગાઉ અરજી કરી શકે છે અને 21 નવેમ્બર, 2019નાં પરિપત્ર[121] મુજબ ફોર્મ GST RFD-01માં રિફંડની અરજી સાથે પત્રકો/ઘોષણા/બાંયધરી સાથે ઇલેક્ટ્રોનિક રીતે રજૂ કરવાની રહેશે. 26 સપ્ટેમ્બર 2019. જ્યાં રિફંડ માટે અરજી કરવામાં આવે છે, ત્યાં યોગ્ય અધિકારીએ તમામ રીતે પૂર્ણ થયેલી અરજી પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી 60 દિવસની અંદર આદેશ જારી કરવો પડશે.

રિફંડ ઓર્ડર જારી કરવામાં વિલંબની પ્રકૃતિમાં ₹3.87 કરોડના વિચલનો સમાવેશ કરતા બે કરદાતાઓના ચાર કેસોમાં[122] ઓડિટ (જુલાઈ 2024 થી ઓક્ટોબર 2024) અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું , જે વિભાગને નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો. જો કે, જવાબની રાહ જોવાઈ રહી હતી (જૂન 2025). એક સચિત્ર કેસ નીચે દર્શાવવામાં આવ્યો છે.

વર્ષ 2018-19 માટે ગાંધીનગરના યુનિટ-24ના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના કરદાતાએ GSTR-9ના કોષ્ટક 15A અને 15Bમાં દર્શાવ્યા મુજબ અનુક્રમે ₹ 3.63 કરોડના દાવા અને રિફંડની મંજૂરીની જાણ કરી હતી. જો કે, બોવેબ પર રિફંડની વિગતોની ચકાસણી પર, એવું જાણવા મળ્યું હતું કે GST RFD-01 માં અરજીનો નિકાલ ઓડિટની તારીખ (જુલાઈ 2024) સુધી કરવામાં આવ્યો ન હતો.

116 મ.સ.વે.ક.: રાજકોટ યુનિટ-92 (બે કેસ).
117 મર્ચેન્ડાઇઝ એક્સપોર્ટ્સ ફ્રોમ ઇન્ડિયા સ્કીમ.
118 મ.સ.વે.ક.: અમદાવાદ યુનિટ-06 (ત્રણ કેસ).
119 મ.સ.વે.ક.: અમદાવાદ યુનિટ-06 (ત્રણ કેસ), યુનિટ-20 (ત્રણ કેસ) અને યુનિટ 21 (ત્રણ કેસ).
120 ભારતની બહાર દરિયાઈ અથવા હવાઈ માર્ગે નિકાસ કરવામાં આવતા માલ માટે જ્યાં ચૂકવવામાં આવેલા કરનું રિફંડ ઉપલબ્ધ છે, જે તારીખે જહાજ અથવા વિમાન જેમાં આવા માલસામાનને લોડ કરવામાં આવે છે, તે ભારત છોડે છે.
121 પરિપત્ર નંબર 125/44/2019-GST તારીખ 21 નવેમ્બર 2019 થી 26 સપ્ટેમ્બર 2019 થી અમલમાં આવશે.
122 મ.સ.વે.ક : ગાંધીનગર યુનિટ-24, વડોદરા યુનિટ-45 (ત્રણ કેસ).

આ બાબત પર ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે (જુલાઈ 2024), યોગ્ય અધિકારીએ (સપ્ટેમ્બર 2024) જણાવ્યું હતું કે વિગતવાર જવાબ યોગ્ય સમયે આપવામાં આવશે. વધુ જવાબની રાહ જોવામાં આવી હતી (જૂન 2025).

v. રિટર્નમાંથી નોંધાયેલ ITCના દાવામાં મેળ ખાતી નથી

ઓડિટે કરદાતાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા GSTR-3B, GSTR-9 અને GSTR-9C સાથે પસંદ કરેલા કરદાતાઓના GSTR-2A ડેટાનું વિશ્લેષણ કર્યું, વિવિધ રિટર્ન અને કોષ્ટકો વચ્ચે ITCની મેળ ખાતી ન હોવાના કિસ્સાઓ હતા જે નીચે કોષ્ટક છે અને **પરિશિષ્ટ V**માં વિગતવાર છે. વિભાગ દ્વારા સંબંધિત રેકોર્ડ રજૂ કરવામાં આવ્યા ન હોવાથી ઓડિટ દ્વારા મેળ ખાતી અસમાનતાની વિગતવાર તપાસ કરી શકાતી નથી. જો કે, કેટલાક કિસ્સાઓમાં વિભાગે **કોષ્ટક 2.3**માં આપ્યા મુજબ ઓડિટ દ્વારા નિર્દેશિત અસમાનતાનો જવાબ આપ્યો છે.

કોષ્ટક 2.3: રિટર્ન વચ્ચે નોંધાયેલા ITCના દાવામાં મેળ ખાતી નથી

પરિમાણ	કરદાતાઓ	ખામીઓની સંખ્યા	યુનિટ ઓફિસોની સંખ્યા	મેળ ખાતી ન હોય તેવી રકમ (₹ કરોડમાં)
GSTR-2A અને GSTR-3B/GSTR-9 વચ્ચે ITC મેળ ખાતી નથી.				
(i) GSTR-9 (કોષ્ટક 6B + 8C-7H)માં જાહેર થયેલી ITC GSTR-2એ મુજબ ITC કરતાં વધી ગઈ છે.	24	34	17	392.15
(ii) નિયમ 36(4)[૪૩] ની જોગવાઈઓ હેઠળ વધારાના આઈટીસીનો લાભ લેવામાં આવ્યોહતો.	20	26	12	380.73
રિવર્સ ચાર્જ મિકેનિઝમ હેઠળ ચૂકવવામાં આવેલા કરની તુલનામાં વધારાના ITCનો દાવો કરવામાં આવ્યો છે. GSTR-9 ના કોષ્ટક 6 માં લેવામાં આવેલી ITC GSTR-3B કોષ્ટક 3 મુજબ RCM જવાબદારીને વટાવી ગઈ છે.	7	10	7	0.51
GSTR-9(6G)/GSTR-3B (4A(4)-4B(2)) અને GSTR-6/GSTR-2A વચ્ચે ITC મેળ ખાતી નથી. GSTR-9ના કોષ્ટક 6G દ્વારા દાવો કરવામાં આવતી ITC GSTR-2એના GSTR-6/(કોષ્ટક 7 - કોષ્ટક 8) દ્વારા આઇએસડી દ્વારા વિતરિત ITC કરતાં વધારે છે.	6	12	5	54.65
GSTR -9 ના કોષ્ટક 8D મુજબ ITC મેળ ખાતી નથી. GSTR-9 ના કોષ્ટક 8B + 8C દ્વારા દાવો કરાયેલ ITC GSTR-9 ના કોષ્ટક 8A મુજબ ઉપલબ્ધ ITC કરતાં વધી ગયું છે.	31	56	20	754.11

[૪૩] 20 *ટકાવારી* જાહેરનામું દ્વારા 31.12.2019 સુધી (49/2019- રાજ્ય કર) 10.10.2019, 10 ના રોજ *ટકાવારી* 01.01.2020 થી 31.12.2020 સુધી નોટિફિકેશન 75/2019-સ્ટેટ ટેક્સ તારીખ 27.12.2019 અને પાંચ *ટકાવારી* વિ.ડી. નોટિફિકેશન 94/2020-સ્ટેટ ટેક્સ તારીખ 31.12.2020. વધુમાં, સપ્લાયર્સ દ્વારા અપલોડ કરવામાં આવેલી પાત્ર ધિરાણ ઉપલબ્ધ છે અને તે કરવેરાના સમયગાળા ફેબ્રુઆરી 2020 થી ઓગસ્ટ 2020 માટે એકંદરે લાગુ થશે.

પરિમાણ	કરદાતાઓ	ખામીઓની સંખ્યા	યુનિટ ઓફિસોની સંખ્યા	મેળ ખાતી ન હોય તેવી રકમ (₹ કરોડમાં)
ઓડિટ કરેલ નાણાકીય નિવેદન અને વાર્ષિક રિટર્ન મુજબ ITC મેળ ખાતી નથી GSTR-9Cના કોષ્ટક 12F અને 14Tમાં જાહેર કરાયેલા વાર્ષિક નાણાકીય નિવેદનની સરખામણીમાં GSTR-9 દ્વારા રૂ. 214.24 કરોડની ITCનો વધુ લાભ લેવામાં આવ્યો હતો.	12	19	11	214.24
GSTR-9ના કોષ્ટક 6J મુજબ ITC મેળ ખાતી નથી GSTR-9ના કોષ્ટક 6A મુજબ GSTR-3બી દ્વારા લેવામાં આવેલી ITC GSTR-9ના કોષ્ટક 6J (6B + 6C + 6D + 6E + 6F + 6G + 6H) માં જાહેર કરાયેલ ITC કરતાં વધી ગઈ છે.	19	25	12	317.00
GSTR-2A અને GSTR-9 કોષ્ટક 8A વચ્ચે ITC મેળ ખાતી નથી GSTR-2એ મુજબ ઉપલબ્ધ ITC સ્વતઃ થયેલ ITCની રકમ કરતાં વધી ગઈ છે.	51	87	25	1288.54
GSTR-9 (8A)માં ITC GSTR-2A કરતાં વધુ GSTR-9 (8A) મુજબ ઉપલબ્ધ ITC GSTR-2એમાં ITCને વટાવી ગઈ છે.	37	52	17	358.20

ગ કર જવાબદારી પૂરી કરવા પર ઓડિટના તારણો

જી.એસ.ટી.માં કરપાત્ર ઘટના એ વસ્તુ અથવા સેવાઓ અથવા બંનેનો પુરવઠો છે. જીજીએસટી કાયદાની કલમ 9 એ માનવ વપરાશ માટે આલ્કોહોલિક દારૂના પુરવઠા સિવાયની તમામ આંતર-રાજ્ય ચીજવસ્તુઓ અથવા સેવાઓ અથવા બંનેના તમામ આંતર-રાજ્ય પુરવઠા પર જીજીએસટીની વસૂલાત અને એકત્રીકરણને અધિકૃત કરતી ચાર્જિંગ કલમ છે. કરપાત્ર પુરવઠાનું મૂલ્ય કાયદાની કલમ 15 હેઠળ નક્કી કરવામાં આવે છે, અને સરકાર દ્વારા સૂચિત કરવામાં આવે તે અનુસાર કલમ 9 હેઠળ 20 *ટકાથી* વધુ ન હોય તેવા દરે કર લાદવામાં આવી શકે છે . આઇજીએસટી કાયદાની કલમ 5 કેન્દ્ર સરકાર પાસે વસ્તુ અને સેવાઓના આંતરરાજ્ય પુરવઠા પર આઇજીએસટીની વસૂલાત અને વસૂલાત મહત્તમ 40 *ટકાના* દરે સુરક્ષિત કરે છે.

એ જ રીતે, જીજીએસટી કાયદાની કલમ 9 (3) અને 9 (4) અને આઇજીએસટી કાયદાની કલમ 5 (3) અને 5 (4) હેઠળ આપવામાં આવેલી સત્તા મુજબ, કેટલીક વસ્તુઓ અથવા સેવાઓ પર રિવર્સ ચાર્જ વસૂલવાની જોગવાઈ કરે છે, જેમાં વસ્તુ અથવા સેવાઓ અથવા બંનેના પ્રાપ્તકર્તા સપ્લાયરને બદલે જીએસટીની ચુકવણી માટે જવાબદાર રહેશે.

ઓડિટમાં 53 કરદાતાઓના 113 કેસોમાં ₹ 2024.44 કરોડનું વિચલન જોવા મળ્યું હતું, જેમાં કરદાતાઓએ કાં તો સપ્લાય પર ટેક્સ ચૂકવ્યો ન હતો અથવા ઓછી ચૂકવણી કરી હતી. ઓડિટના તારણોની ચર્ચા અનુગામી ફકરાઓમાં કરવામાં આવે છે.

i. વેરામુક્તિનો ખોટો લાભ

જીજીએસટી કાયદાની કલમ 11 મુજબ, જ્યાં સરકારને સંતોષ થાય કે જાહેર હિતમાં કરવું જરૂરી છે, તે કાઉન્સિલની ભલામણો પર, જાહેરનામું દ્વારા, સામાન્ય રીતે, સંપૂર્ણપણે અથવા એવી શરતોને આધીન હોઈ શકે છે, જેમાં ઉલ્લેખિત કરવેરાના સંપૂર્ણ અથવા તેના પર વસૂલવાપાત્ર કરના કોઈપણ ભાગમાંથી કોઈ પણ ચોક્કસ વર્ણન, વસ્તુ અથવા સેવાઓ અથવા બંનેને મુક્તિ આપી શકે છે. આવી સૂચનામાં સ્પષ્ટ થયેલ છે. આ કલમની સ્પષ્ટતા સ્પષ્ટ કરે છે કે જ્યાં કોઈ પણ વસ્તુ અથવા સેવાઓ અથવા બંનેના સંદર્ભમાં તેના પર વસૂલવાપાત્ર કરના સંપૂર્ણ અથવા ભાગમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી હોય, ત્યાં આવી વસ્તુ અથવા સેવાઓ પૂરી પાડતી નોંધાયેલ વ્યક્તિ, અથવા વસ્તુ અથવા સેવાઓ અથવા બંનેના આવા પુરવઠા પરના અસરકારક દરથી વધુ કર વસૂલ કરશે નહીં. વિભાગ દ્વારા જારી કરવામાં આવેલા નોટિફિકેશન 8/2018 મુજબ, વપરાયેલી કાર પર જીએસટીમાં નવ અને છ *ટકાથી* વધુની છૂટ આપવામાં આવી હતી.

ત્રણ કરદાતાઓ[124], (પાંચ કેસો)ના રેકોર્ડની તપાસ પર ઓડિટે અવલોકન કર્યું હતું કે કરદાતાઓએ ₹15.64 કરોડના ટર્નઓવર સાથે વપરાયેલી કારના વેચાણ, વીમા દાવા અને પરચુરણ આવક પર મુક્તિનો દાવો કર્યો હતો.

ઓડિટે આ કરદાતાઓના વળતર અને અન્ય નાણાકીય રેકોર્ડ્સની તપાસ કરી હતી અને પાંચ દાખલાઓનું નિરીક્ષણ કર્યું હતું જ્યાં કરદાતાઓએ મુક્તિ પ્રાપ્ત આવક જાહેર કરી હતી. આ ત્રણ કરદાતાઓમાંથી, ઓડિટનું અવલોકન કરવામાં આવ્યું

(i) તારીખ 25.01.2018ના રોજ બહાર પાડવામાં આવેલા અધિસૂચના 8/2018 મુજબ, વપરાયેલા વાહનના રાજ્યની અંદર પુરવઠાને એન્જિનની ક્ષમતા અને વાહનની લંબાઈના આધારે નવ *ટકાથી* વધુ અને છ *ટકાથી* વધુ એસજીએસટીમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી હતી. જાહેરનામામાં વધુમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે પુરવઠાકારના નફા પર કર ચૂકવવાપાત્ર રહેશે જે આવા વસ્તુ ના સપ્લાય માટે પ્રાપ્ત થયેલી વિચારણા અને પુરવઠાની તારીખે આવા વસ્તુના અવમૂલ્યન મૂલ્ય વચ્ચેનો તફાવત હશે જ્યાં પુરવઠાકારે આવકવેરા અધિનિયમ, 1961 હેઠળ અવમૂલ્યનનો લાભ લીધો હતો અને અન્ય કિસ્સામાં, સપ્લાયરના નફાનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા મૂલ્ય પર કર ચૂકવવામાં આવશે જે વેચાણ કિંમત અને ખરીદ કિંમત વચ્ચેનો તફાવત હશે. બંને કિસ્સાઓમાં જ્યાં પુરવઠાકારને નફો નકારાત્મક છે, તેને અવગણવામાં આવશે. જો કે, જાહેરનામામાં વધુમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે જ્યાં આવા વસ્તુ ના પુરવઠાકારે ગુજરાત વસ્તુ અને સેવા વેરો કાયદા, 2017 ની કલમ 2 ની કલમ (63) માં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ ઇનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટનો લાભ લીધો છે, ત્યાં CENVAT ક્રેડિટ નિયમો, 2004 માં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ CENVAT અથવા મૂલ્યવર્ધિત કરની ઇનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટ અથવા ચૂકવવામાં આવેલા અન્ય કોઈપણ કર, આવા વસ્તુ પર, જાહેરનામું આવા પુરવઠાકારને લાગુ પડશે નહીં.

એક કરદાતાના સંદર્ભમાં, ત્રણ કિસ્સાઓમાં[125] કરદાતાએ ₹8.09 કરોડની વપરાયેલી કારના વેચાણ પર મુક્તિ/શૂન્ય દરના પુરવઠાનો દાવો કર્યો હતો. જો કે, રેકોર્ડની વધુ

[124] ક.રા.વે.ક.: અમદાવાદ યુનિટ-20 (ત્રણ કેસ), ગાંધીનગર યુનિટ-24, પાંતિજ યુનિટ-29.

[125] ક.રા.વે.ક: અમદાવાદ યુનિટ-20 (ત્રણ કેસ).

તપાસમાં જાણવા મળ્યું છે કે કરદાતાએ ફોર્મ 3CD માં દર્શાવ્યા મુજબ CENVAT ક્રેડિટ મેળવી હતી અને તેથી તે જાહેરનામાની મુક્તિ મેળવવા માટે પાત્ર નથી. આ તરફ ધ્યાન દોરવા પર, જેસીએસટીએ જવાબ આપ્યો હતો (એપ્રિલ 2025) કે મુક્તિ પુરવઠો VAT શાસન દરમિયાન ખરીદેલી વપરાયેલી કારનો હતો અને નુકસાનમાં વેચવામાં આવ્યો હતો. વધુમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે, કરદાતાએ આવી ખરીદી પર VAT / CENVAT ક્રેડિટનો લાભ લીધો નથી. જવાબ ખાતરીપૂર્વકનો નથી કારણ કે ફોર્મ 3CDમાંથી ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે કરદાતાએ CENVAT ક્રેડિટ મેળવી હતી.

(ii) કરદાતાના અન્ય કિસ્સામાં, ઓડિટે નાણાકીય રેકોર્ડની તપાસ પર અવલોકન કર્યું હતું કે વીમાની આવક અને ₹ 1.22 કરોડની અન્ય આવક પર કર ચૂકવવામાં આવ્યો ન હતો. જવાબમાં, JCSTએ જવાબ આપ્યો (એપ્રિલ 2025) કે વીમો પરિવહન દરમિયાન ભંગાણ સાથે સંબંધિત છે. જવાબ સ્વીકાર્ય નથી કારણ કે વિભાગે અન્ય આવકના ખાતાવહી ખાતા જેવા દાણાદાર રેકોર્ડ્સ પૂરા પાડ્યા નથી અને ITCની વિગતો ઉલટાવી દીધી છે.

(iii) કરદાતાના એક કિસ્સામાં, ઓડિટે અવલોકન કર્યું હતું કે કરદાતાએ ₹6.33 કરોડની પરચુરણ આવક માટે મુક્તિનો દાવો કર્યો હતો. વિભાગે ખાતાવહી, ઇનવોઇસ, પરચુરણ આવકના વિભાજન જેવા વિનંતી કરેલા પાયાના રેકોર્ડ્સ રજૂ કર્યા ન હોવાથી, ઓડિટ આવકની પ્રકૃતિ અને ટર્નઓવર પર તેની અસર નક્કી કરી શક્યું નથી. આ બાબત વિભાગના ધ્યાન પર લાવવામાં આવી હતી (સપ્ટેમ્બર 2024). જવાબની રાહ જોવાઈ રહી હતી.

ii. માની લીધેલા પુરવઠા-જોબ વર્ક પર કરની ચુકવણી ન કરવી

જીજીએસટી કાયદાની કલમ 143 (1) (a) સ્પષ્ટ કરે છે કે જોબ વર્ક માટે મોકલવામાં આવેલા ઇનપુટ્સ અથવા કેપિટલ ગુડ્સ, મોલ્ડ્સ અને ડાઇ, જીગ્સ અને ફિક્સર અથવા ટૂલ્સ સિવાય, જોબવર્ક પૂર્ણ થયા પછી અથવા અન્યથા અનુક્રમે એક વર્ષ અને ત્રણ વર્ષની અંદર તેમના વ્યવસાયના કોઈપણ સ્થળે કર ચૂકવ્યા વિના પાછા પ્રાપ્ત કરવા જોઈએ. વધુમાં, કલમ 143 (3) મુજબ, જ્યાં જોબવર્ક માટે મોકલવામાં આવેલા ઇનપુટ્સ જોબવર્ક પૂર્ણ થયા પછી અથવા પેટા-કલમ (1) ની કલમ (a) ની જોગવાઈઓ અનુસાર આચાર્ય દ્વારા પાછા મળતા નથી અથવા પેટા-કલમ (1) ની કલમ (b) ની જોગવાઈઓ અનુસાર જોબ વર્કરના વ્યવસાયના સ્થળેથી તેમને મોકલવામાં આવ્યાના એક વર્ષના સમયગાળાની અંદર સપ્લાય કરવામાં આવતા નથી, એવું માનવામાં આવશે કે આવો કાચો માલ જે દિવસે ઉપરોક્ત કાચો માલ મોકલવામાં આવ્યા હતા તે દિવસે આચાર્ય દ્વારા જોબ વર્કરને પૂરા પાડવામાં આવ્યા હતા.

ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે 2018-19 થી 2020-21 દરમિયાન એક કરદાતા[126] (ત્રણ કેસ) એ 29.73 લાખ કિલોગ્રામ વજનના કાચા માલ મોકલ્યા હતા. જોકે, ઓડિટ એ વાતની ચકાસણી કરી શક્યું નથી કે 13.33 લાખ કિલોગ્રામ વજનના કાચા માલ કે જેની કિંમત ₹. 1.48 કરોડ છે, જે જોબવર્ક માટે મોકલવામાં આવી છે, તે નિર્ધારિત સમયની અંદર પાછી મળી છે કે નહીં, કારણ કે કરદાતાએ એપ્રિલ 2019 થી જૂન 2019ના સમયગાળા દરમિયાન દાખલ કરવામાં આવેલા ITC-04માં મૂળ ચલણ નંબર ભર્યા ન હતા.

[126] સ.રા.વે.ક.: વડોદરા યુનિટ-45 (ત્રણ કેસ)

આ વિભાગના ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2024). જવાબની રાહ જોવાઈ રહી હતી (જૂન 2025).

iii. અંતર્ગત શરતોને સંતોષ્યા વિના જાહેરનામું હેઠળ કરવેરાના રાહત દરની અનિયમિત અરજી

જીએસટી એક્ટ 2017ની કલમ 2 (119) માં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ કેન્દ્ર સરકાર, રાજ્ય સરકાર, કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ, સ્થાનિક સત્તામંડળ, સરકારી સત્તામંડળ અથવા સરકારી સંસ્થાને પૂરા પાડવામાં આવતા માટીના કામ[177]નો સમાવેશ થાય છે, જેના પર સૂચિત વેરો પાંચ *ટકા*[178] છે.

યુનિટ -31, વિસનગરના કાર્યક્ષેત્ર હેઠળના કરદાતાએ વર્ષ 2018-19 અને 2019-20 માટે અનુક્રમે ₹ 13.07 કરોડ અને ₹ 2.80 કરોડની પ્રાપ્તિ માટે મુક્તિનો દાવો કર્યો હતો, કારણ કે તે જીએસટી પૂર્વેના સમયગાળાના કામોના કરારના અમલીકરણ સાથે સંબંધિત છે. ચકાસણી દરમિયાન, યોગ્ય અધિકારીએ મુક્તિના દાવાને નકારી કાઢ્યો હતો પરંતુ કરદાતાની રજૂઆતને સ્વીકારી હતી કે કામના કરારની રસીદો રેલ્વે માટે માટીના કામમાંથી આવી હતી. તદનુસાર, અગાઉ જણાવેલી સુચના હેઠળ પાંચ *ટકા* કરવેરાના રાહત દર લાગુ કરવામાં આવ્યા હતા અને વર્ષ 2018-19 અને 2019-20 માટે અનુક્રમે ₹0.65 કરોડ અને ₹0.14 કરોડની માંગની પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી, જે કરદાતા દ્વારા ચૂકવવામાં આવી હતી.

ઓડિટે વિભાગને (નવેમ્બર 2024) ચકાસણી માટે કાર્ય હુકમ, રનિંગ એકાઉન્ટ (RA) બિલ જેવા રેકોર્ડ્સ રજૂ કરવાની વિનંતી કરી હતી. વિભાગે બાંધકામ કરારના સંદર્ભમાં બિલ, કોન્ટ્રાક્ટનો કાર્ય હુકમ અને RA બિલ પ્રદાન કર્યું હતું.

રેકોર્ડ્સની તપાસ પર, એવું જણાયું હતું કે કરદાતા મુખ્ય કોન્ટ્રાક્ટર સાથેના પેટા-કરાર હેઠળ અલીરાજપુર-જોબાત વિભાગ પર કિ.મી.55/0 થી 56/750 ની વચ્ચે માટીના કામના પુરવઠામાં રોકાયેલા હતા, જેને (માર્ચ 2017) રેલ્વે દ્વારા છોટાઉદેપુર-ધાર વચ્ચે નવી બીજી લાઇનના નિર્માણનો કોન્ટ્રાક્ટ આપવામાં આવ્યો હતો અને વિભાગ દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા રેકોર્ડ્સમાં મુખ્ય કોન્ટ્રાક્ટર અને કરદાતા (પેટાકોન્ટ્રાક્ટર) વચ્ચે માટીકામ માટે કરાર અને પેટા કોન્ટ્રાક્ટર દ્વારા કોન્ટ્રાક્ટરને જારી કરવામાં આવેલ ઇન્વોઇસ નો સમાવેશ થાય છે. કરદાતાની સેવાઓનો પુરવઠો મુખ્ય કોન્ટ્રાક્ટરને હતો, રેલ્વેને નહીં. આથી, કરદાતા જાહેરનામું હેઠળ છૂટછાટ માટે પાત્ર ન હતા અને યોગ્ય અધિકારી દ્વારા પાંચ *ટકાના* દરે નિર્ધારિત ₹0.79 કરોડને બદલે 18 *ટકાના* દરે ₹ 2.86 કરોડનો કર ચૂકવવા માટે જવાબદાર હતો, જે ₹2.07 કરોડ ની ઓછી વસૂલાતમાં પરિણમ્યું હતું.

iv. રિટર્નમાંથી નોંધવામાં આવ્યા મુજબ ડિસ્ચાર્જ ન કર જવાબદારીમાં અસમાનતા

ઓડિટમાં કરદાતાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા GSTR-3B, GSTR-9 અને GSTR-9C સાથે પસંદ કરાયેલા કરદાતાઓના GSTR-1 ડેટાનું વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું હતું અને કોષ્ટક 2.4માં આપેલા વિવિધ રિટર્ન અને કોષ્ટકો વચ્ચે પૂરવઠાના ટર્નઓવર, કર જવાબદારી અને કરવેરાની ચુકવણીમાં મેળ ખાતી ન હોવાના કિસ્સાઓનું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું.

---

[177] 75 થી વધુ છે ટકાવારી વર્કસ કોન્ટ્રાક્ટના મૂલ્યની.

[178] જાહેરનામું નંબર 39/2017-ઇન્ટિગ્રેટેડ ટેક્સ (રેટ) તારીખ 13.10.2017.

કોષ્ટક 2.4:રીટર્ન વચ્ચે નોંધાયેલ પુરવઠો

<table>
<tr><th>પરિમાણ</th><th>કરદાતાની સંખ્યા</th><th>ખામીઓની સંખ્યા</th><th>ના. યુનિટ ઓફિસોની સંખ્યા</th><th>મેળ ખાતી ન હોય તેવી રકમ (₹ કરોડમાં)</th></tr>
<tr><td>ઓડિટ થયેલા નાણાકીય પત્રકો અને વાર્ષિક રિટર્ન મુજબ સપ્લાયના ટર્નઓવરમાં મેળ ખાતી નથી
પાંચ કિસ્સાઓમાં, GSTR-9C કોષ્ટક 5R મુજબ ટર્નઓવરમાં મેળ ખાતો નથી અને ચાર કિસ્સાઓમાં GSTR-9C કોષ્ટક 5Q માં GSTR-9 નું ટર્નઓવર વધુ પડતું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું.
<table><tr><th>GSTR -9 C</th><th>એકમ</th><th>કેસો</th><th>T.O (₹ કરોડમાં)</th></tr><tr><td>5 R</td><td>4</td><td>5</td><td>47.28</td></tr><tr><td>5Q> GSTR-9</td><td>2</td><td>2</td><td>00.02</td></tr></table></td><td>6</td><td>7</td><td>05</td><td>47.30</td></tr>
<tr><td>ઓડિટ થયેલા નાણાકીય પત્રકો અને વાર્ષિક રીટર્ન મુજબ સપ્લાયના કરપાત્ર ટર્નઓવરમાં અસમાનતા
છ કિસ્સાઓમાં, GSTR-9C કોષ્ટક 7G મુજબ ટર્નઓવરમાં અસમાનતા હતી અને ત્રણ કિસ્સાઓમાં GSTR-9C કોષ્ટક 7F માં GSTR-9 નું ટર્નઓવર વધુ પડતું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું.
<table><tr><th>GSTR -9 C</th><th>એકમ</th><th>કેસો</th><th>T.O.(₹ કરોડમાં</th></tr><tr><td>7G</td><td>5</td><td>6</td><td>1.32</td></tr><tr><td>7F> GSTR9</td><td>2</td><td>2</td><td>0.02</td></tr></table></td><td>7</td><td>8</td><td>06</td><td>01.34</td></tr>
<tr><td>GSTR-9 અને GSTR-9C મુજબ કરવેરાની ચુકવણીની અસમાનતા
એક કિસ્સામાં (એક યુનિટ) GSTR-9C કોષ્ટક 9Rમાં મેળ ખાતી નથી. પાંચ કિસ્સાઓમાં (3 એકમો), જો કે GSTR-9C (9R) માં દર્શાવવામાં આવેલા કરની ચુકવણીમાં કોઈ મેળ ખાતો નથી, GSTR-9C કોષ્ટક 9Q માં GSTR-9 મુજબ ચૂકવવામાં આવેલ કર (₹</td><td>5</td><td>6</td><td>4</td><td>60.28</td></tr>
</table>

પરિમાણ	કરદાતાની સંખ્યા	ખામીઓની સંખ્યા	ના. યુનિટ ઓફિસોની સંખ્યા	મેળ ખાતી ન હોય તેવી રકમ (₹ કરોડમાં)
60.28 કરોડ[77]) વધુ પડતો દર્શાવવામાં આવ્યો હતો.				
GSTR-1 અને GSTR-9 વચ્ચે ટેક્સ લાયેબિલિટી મેળ ખાતી નથી. GSTR-1 (કોષ્ટક 4 (4B સિવાય) +T5+T6+T7+ T9 (સુધારેલું મૂલ્ય - સમાન ઇન્વોઇસનું મૂળ મૂલ્ય) + 9 ની ડેબિટ નોટ્સ - 9 + T11A-T11B (એડવાન્સ અને કોષ્ટક 11 ના એડજસ્ટમેન્ટની ચોખ્ખી) GSTR-9 (કોષ્ટક 4N-4G) મુજબ કર જવાબદારીને વટાવી ગઈ છે.	43	77	22	71.09
GSTR-1/GSTR-9ની કર જવાબદારી અને GSTR-9માં કરવેરાની ચુકવણીમાં અસમાનતા. GSTR-9 કોષ્ટક (9+14-4G) મુજબ ચૂકવવામાં આવેલા કરની સરખામણી GSTR-1 કોષ્ટક 4 (4B સિવાય)+T5+T6+T7+9 (સુધારેલી કિંમત - સમાન ઇન્વોઇસનું મૂળ મૂલ્ય) + 9 ની ડેબિટ નોટ્સ 9 + 11A-T11B (કોષ્ટક 11 અને GSTR9(4N-4G+10-11) ની પેશગી અને ગોઠવણના ચોખ્ખા ભાગ સાથે કરવામાં આવી હતી.	38	72	21	96.96
GSTR-9C મુજબ કરપાત્ર મૂલ્યમાં અસમાનતા GSTR-9C (કોષ્ટક 5O) માં કારણ આપ્યા વિના નાણાકીય નિવેદનોના ટર્નઓવરમાંથી ગોઠવણ ₹1,745.40 કરોડ હતી.	15	21	14	1745.40

આ કેસોમાં ₹2,022.37 કરોડના વિસંગતતાની ઓડિટ દ્વારા વિગતવાર તપાસ કરી શકાતી નથી કારણ કે વિભાગ દ્વારા સંબંધિત રેકોર્ડ રજૂ કરવામાં આવ્યા ન હતા. આ કેસોની વિગતો **પરિશિષ્ટ VI**માં આપવામાં આવી છે.

[77] એક કિસ્સામાં GSTR-9C કોષ્ટક 9R મુજબ મિસમેચ ₹ 67,136 હતી અને GSTR-9C ના કોષ્ટક 9Q (₹ 1,22,16,32,804) અને GSTR-9 ના કોષ્ટક9(₹ 61,88,74,872) વચ્ચે મેળ ખાતી નથી જે કુલ ₹ 60,27,57,932 હતી.

2.1.9 તારણો

જીએસટી ચુકવણી અને રિટર્ન ફાઇલિંગ પર વિભાગની દેખરેખ પરના ઓડિટનો બીજો તબક્કો પ્રથમ તબક્કાના ઓડિટના અનુવર્તી તરીકે હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો. તેમાં 2018-19 થી 2020-21 સુધીના સમયગાળાને આવરી લેવામાં આવ્યો હતો અને જીએસટી શાસન હેઠળ કર પાલનના સંદર્ભમાં વિભાગ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી પ્રણાલીઓ અને પ્રક્રિયાઓની પર્યાપ્તતા અને અસરકારકતા પર ખાતરી પૂરી પાડવા તરફ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવામાં આવ્યું હતું. આ વિષય વિશિષ્ટ અનુપાલન ઓડિટ, DORF તબક્કા I ની જેમ, મુખ્યત્વે ડેટા વિશ્લેષણના આધારે હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં જોખમી વિસ્તારો અને જોખમી પરિબળોને પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યા હતા.

ઓડિટની પ્રકૃતિ અને વ્યાપ નક્કી કરવા માટે તેમજ આયોજન માટે ડેટા સંચાલિત અભિગમ અપનાવવામાં આવ્યો હતો. આ વિષય વિશિષ્ટ અનુપાલન ઓડિટ માટેના નમૂનામાં કેન્દ્રિય ઓડિટ માટે ડેટા વિશ્લેષણ દ્વારા ઓળખવામાં આવેલા વિચલનોનો સમૂહ સામેલ છે જેમાં ક્ષેત્રની મુલાકાતો સામેલ નથી; વિગતવાર ઓડિટ માટે કરદાતાઓનો નમૂનો જેમાં ક્ષેત્રની મુલાકાતો અને વિભાગીય પરિસરમાં કરદાતાઓના રેકોર્ડની ચકાસણી સામેલ છે; અને એકમોના દેખરેખ કાર્યોનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે એકમોનો નમૂનો. તેથી, ઓડિટ નમૂનામાં, વૈશ્વિક પ્રશ્નો દ્વારા પસંદ કરાયેલા 16 પરિમાણોમાં 738 ઉચ્ચ મૂલ્યની વિસંગતતાઓ, વર્ષ 2018-19 થી 2020-21 માટે જીએસટી રિટર્નના વિગતવાર ઓડિટ માટે જોખમ મૂલ્યાંકન માટે પસંદ કરાયેલા 65 કરદાતાઓ અને એકમોના ઓડિટ માટે 10 એકમોનો સમાવેશ થાય છે.

પસંદ કરેલા એકમોમાં, ઓડિટમાં અધિનિયમ/નિયમોની જોગવાઈઓ અને નોંધણી રદ કરવા, રદ કરવાની રદ અને માંગણીઓની વસૂલાતમાં વિલંબ અંગેની સૂચનાઓથી વિચલન જોવા મળ્યું હતું.

કેન્દ્રીયકૃત ઓડિટના સંદર્ભમાં, ઓડિટ દ્વારા ઓળખવામાં આવેલા 738 ઉચ્ચ મૂલ્યના ડેટા વિસંગતતાઓમાંથી, વિભાગે ₹51,05,447.65 કરોડની અસમાનતા સાથે સંકળાયેલા 733 કેસોનો જવાબ આપ્યો હતો. આમાં ₹ 50,70,540.45 કરોડનો ડેટા એન્ટ્રી ભૂલનો એક કેસ પણ સામેલ છે જ્યાં માલસામાનની હિલચાલ માટે ઈ-વે બિલ તૈયાર કરતી વખતે, કરદાતાએ કરપાત્ર મૂલ્યના કોલમમાં 15 અંકના ડિલિવરી ચલણ નંબરનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો. વધુમાં, 291 કેસો વિચલન હોવાનું બહાર આવ્યું હતું, જેની આવકની અસર ₹2,606.62 કરોડ હતી. GSTR-3Bમાં જાહેર કરવેરાની જવાબદારીમાં અસમાનતા અને ઇ-વે બિલમાં જાહેરાતો, GSTR-01 અને GSTR-09 વચ્ચે અનડિસ્ચાર્જ કર જવાબદારી અને GSTR-2A અને GSTR-3B વચ્ચે ITC મેળ ખાતી ન હોવા જેવા જોખમના માપદંડોમાં પ્રમાણમાં ઊંચો દર જોવા મળ્યો હતો.

વિગતવાર ઓડિટ માટે પસંદ કરાયેલા 65 કરદાતાઓમાંથી, 63 કિસ્સાઓમાં કરદાતાઓના પાયાના રેકોર્ડ સામે આવ્યા ન હતા જે નોંધપાત્ર વ્યાપ મર્યાદા છે. આ કિસ્સાઓ ITC ઉપલબ્ધતા અને કર ચુકવણીમાં ઓળખાયેલ અસમાનતા તરફ ₹1,234.71 કરોડના સંભવિત જોખમ એક્સપોઝરનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે.

2.1.10 ભલામણો

1. વિભાગ એકમોમાં દેખરેખ વ્યવસ્થાતંત્રને મજબૂત કરી શકે છે અને નોંધણી રદ કરવા અને રદ કરવાના આદેશો રદ કરવા માટે નિર્દિષ્ટ સમયમર્યાદાનું પાલન કરવામાં આવે તે સુનિશ્ચિત કરી શકે છે.

2. જે કરદાતાઓની નોંધણી રદ કરવામાં આવી હોય તેવા તમામ કરદાતાઓ દ્વારા GSTR-10નું ફરજિયાત ફાઇલિંગ સુનિશ્ચિત કરવા માટે યોગ્ય વ્યવસ્થા ઘડવા અંગે વિભાગ વિચારણા કરી શકે છે અને જે કિસ્સાઓમાં GSTR -10 દાખલ કરવામાં આવ્યું ન હોય તેવા કિસ્સાઓમાં કરની જવાબદારી નક્કી કરવા માટે જીજીએસટી કાયદાની કલમ 62 હેઠળ કાર્યવાહી માટે યોગ્ય અધિકારી દ્વારા સૂચના આપવામાં આવશે.

3. વિભાગ ડેટા એન્ટ્રીની ભૂલોને રોકવા, કરદાતાઓનું પાલન વધારવા અને વધુ સારી તપાસની સુવિધા આપવા માટે જીએસટી રિટર્નમાં માન્યતા નિયંત્રણો રજૂ કરવા માટે ડેટા એન્ટ્રીની ભૂલોનો મુદ્દો જીએસટીએન સામે ઉઠાવવા વિચારણા કરી શકે છે.

4. વિભાગે ફિલ્ડ ઓડિટ દરમિયાન રેકોર્ડ્સનું ઉપલબ્ધિ સુનિશ્ચિત કરવાની જરૂર છે કારણ કે વિનંતી કરેલા પાયાના રેકોર્ડ રજૂ ન કરવાથી વ્યાપ મર્યાદામાં પરિણમે છે અને ઓડિટને તેની ફરજો નિભાવવામાં અવરોધ ઊભો થાય છે.

5. વિભાગ વિભાગના બેક-એન્ડ પોર્ટલ પર GSTR-1માં તમામ કોષ્ટકો માટે ઇનવોઇસ મુજબની માહિતી/વિગતો ઉપલબ્ધ કરાવવા માટે જરૂરી પગલાં લેવા વિચારણા કરી શકે છે.

બંદરો અને વાહનવ્યવહાર વિભાગ

2.2 રાજ્ય વાહનવ્યવહાર સત્તામંડળ અને પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓની કામગીરી

2.2.1 પ્રસ્તાવના

મોટર વાહન અધિનિયમ 1988 (MV Act), સંસદ દ્વારા ઘડવામાં આવ્યો હતો જેથી નીચેના મુદ્દાઓ અંગે વ્યાપક નિયમો પૂરા પાડી શકાય:

- મોટર વાહનોના ડ્રાઇવરોને લાઇસન્સ આપવા,
- સ્ટેજ કેરેજના કંડક્ટરોને લાઇસન્સ આપવા,
- મોટર વાહનોની નોંધણી,
- વિવિધ પ્રકારની પરમિટો આપવી, વગેરે.

ભારત સરકાર (વ્યવસાય ફાળવણી) નિયમો 1961 અનુસાર, માર્ગ વાહનવ્યવહાર અને ધોરીમાર્ગ મંત્રાલય (MoRTH) માર્ગ વાહનવ્યવહાર સંબંધિત વ્યાપક નીતિઓ ઘડવા અને કેન્દ્રિય મોટર વાહન નિયમો, 1989 (CMVR) સાથે મોટર વાહન કાયદો લાગુ કરવા માટે જવાબદાર છે.

ગુજરાત સરકારે મોટર વાહન અધિનિયમની કલમ 138 દ્વારા મળેલી સત્તાનો ઉપયોગ કરીને ગુજરાત મોટર વાહન વેરા અધિનિયમ 1958 (GMVT અધિનિયમ), ગુજરાત મોટર વાહન (મુસાફરો પર ઉતારૂ વેરા) અધિનિયમ 1958 અને ગુજરાત મોટર વાહન નિયમો 1989 (GMVR) ને જાહેર કર્યા હતા.

2.2.1.1 રાજ્ય સ્તરે શાસનનું માળખું

અધિક મુખ્ય સચિવ ના નેતૃત્વ હેઠળ ગુજરાત સરકારનો વાહનવ્યવહાર વિભાગ, રાજ્યમાં મોટર વાહન અધિનિયમઓના અમલીકરણ માટે જવાબદાર છે. તેમને વાહનવ્યવહાર કમિશનર જે રાજ્ય વાહનવ્યવહાર સત્તામંડળના[130] અધ્યક્ષ તરીકે સેવા આપે છે તેમની સહાય મળે છે. વાહનવ્યવહાર કમિશનર રાજ્યમાં પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ (RTO) / સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ (ARTO) ની એકંદર કામગીરી માટે જવાબદાર છે.

વાહનવ્યવહાર કમિશનરને બે ખાસ ફરજ પરના અધિકારીઓની સહાય મળે છે,જેમાં એક અમલીકરણ, માર્ગ સલામતી, વહીવટ, સંકલન, લાઇસન્સ, નોંધણી અને ઇલેક્ટ્રિક વાહનો અંગેની નીતિના પ્રભારી અને બીજા સ્થાપના, પૂછપરછ, વેરો અને પરમિટના પ્રભારી હોય છે.

વાહનવ્યવહાર કમિશનર હેઠળ 14 પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ[131], 23 સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ[132] અને 58 ચેક પોઇન્ટ કાર્યરત છે. આ ચેકપોઈન્ટોની સ્થાપના વાહનોની આંતર-રાજ્ય અવરજવર પર દેખરેખ રાખવા અને પ્રવર્તમાન અધિનિયમ/નિયમોના ઉલ્લંઘનના કિસ્સામાં દંડ લાગુ કરવા/દંડ વસૂલવા માટે કરવામાં આવી છે.

રાજ્યના તમામ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ 'VAHAN-4' (વાહનોની નોંધણી માટે) એપ્લિકેશન દ્વારા વાહન સંબંધિત સેવાઓ જેમ કે નોંધણી, પરમિટ, કરવેરા, ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર વગેરે અને 'SARATHI-4' એપ્લિકેશન દ્વારા ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સ સંબંધિત સેવાઓ પૂરી પાડે છે.

2.2.1.2 નાણાકીય ખર્ચ

મોટર વાહન વેરો, ફી અને મોટર વાહન અધિનિયમ/રાજ્ય અધિનિયમઓ હેઠળ આપવામાં આવતી સેવાઓ માટેના વિવિધ કરવેરા રાજ્યના મહેસૂલ તરીકે એકત્રિત કરવામાં આવે છે. મોટર વાહન વેરો રાજ્યની કરવેરાની આવકના[133] મુખ્ય સ્રોતો પૈકી એક છે. મોટર વાહન વેરો લાગુ કરવાની અને વસૂલાતનું નિયમન ગુજરાત મોટર વાહન વેરો અધિનિયમ, ગુજરાત મોટર વાહન (મુસાફરો પર ઉતારૂ વેરો) અધિનિયમ 1958 અને ગુજરાત મોટર વાહન નિયમો દ્વારા થાય છે. વહીવટ, મહેકમના પગાર અને ભથ્થા, માળખાગત સુવિધાઓનું નિર્માણ વગેરેના ખર્ચ વાહનવ્યવહાર કમિશનર ના ખર્ચના ભાગ છે.

વાહનવ્યવહાર કમિશનર દ્વારા 2019-20 થી 2023-24 દરમિયાન એકત્રિત કરવામાં આવેલી આવક અને કરવામાં આવેલો ખર્ચ આલેખ 2.1 માં આપ્યા છે.

---

[130] મોટર વાહન અધિનિયમની કલમ 68 સમગ્ર ભારતમાં રાજ્ય વાહનવ્યવહાર સત્તામંડળો (STA) ની સ્થાપનાનો નિર્દેશ આપે છે

[131] (i) અમદાવાદ, (ii) ભાવનગર, (iii) ગોધરા, (iv) હિંમતનગર, (v) જામનગર, (vi) જુનાગઢ, (vii) કચ્છ-ભુજ, (viii) મહેસાણા, (ix) નડીઆદ, (x) પાલનપુર, (xi) રાજકોટ, (xii) સુરત, (xiii) વડોદરા, અને (xiv) વલસાડ.

[132] (i) આણંદ, (ii) અંજાર, (iii) અમરેલી, (iv) બારડોલી, (v) બાવળા, (vi) ભરૂચ, (vii) બોટાદ, (viii) છોટા-ઉદેપુર, (ix) દાહોદ, (x) ડાંગ-આહવા, (xi) ગાંધીનગર, (xii) ખંભાળીયા-દેવભૂમિ દ્વારકા, (xiii) મહિસાગર-લુણાવાડા, (xiv) અરવલ્લી, (xv) મોરબી, (xvi) નવસારી, (xvii) પાટણ, (xviii) પોરબંદર, (xix) રાજપીપળા, (xx) સુરેન્દ્રનગર, (xxi) વેરાવળ-ગીર સોમનાથ, (xxii) વસ્ત્રાલ (અમદાવાદ), અને (xxiii) વ્યારા-તાપી.

[133] મૂલ્યવર્ધિત વેરો, વીજળી કર અને સ્ટેમ્પ ડ્યૂટી બાદ

આલેખ 2.1: 2019-20 to 2023-24 દરમિયાન આવક અને ખર્ચ

(₹ કરોડમાં)

સ્રોત: વાહનવ્યવહાર કમિશનરની કચેરી દ્વારા આપવામાં આવેલી માહિતી.

2.2.1.3 ઑડિટના ઉદ્દેશો

વિષય વિશિષ્ટ અનુપાલન ઑડિટ ના ઉદ્દેશો એ ખાતરી કરવાનો હતો કે:

- રાજ્ય વાહનવ્યવહાર સત્તામંડળ/પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓએ લાગુ પડતા અધિનિયમો/ નિયમો મુજબ તેમની મુખ્ય કામગીરી કરી હતી, અને
- અમલીકરણ પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા મોટર વાહન અધિનિયમ/નિયમોનું પાલન સુનિશ્ચિત કરવામાં આવ્યું હતું અને જાહેર સેવાઓ સમયસર આપવામાં આવી હતી.

2.2.1.4 ઑડિટના માપદંડો

વિષય વિશિષ્ટ અનુપાલન ઑડિટ માટે ઑડિટના માપદંડોના સ્રોત તરીકે નીચેનાનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો:

- મોટર વાહન અધિનિયમ, 1988 અને કેન્દ્રીય મોટર વાહન નિયમો, 1989,
- ગુજરાત મોટર વાહન વેરા અધિનિયમ, 1958,
- ગુજરાત મોટર વાહન નિયમો, 1989,
- ગુજરાત મોટર વાહન (મુસાફરો પર ઉતારૂ વેરો) અધિનિયમ 1958,
- મોટર વાહન એગ્રીગેટર્સ માર્ગદર્શિકા, 2020,
- ગુજરાત તિજોરી નિયમો, 2000,
- ભારત સરકારના માર્ગ, વાહનવ્યવહાર અને ધોરી માર્ગ મંત્રાલય અને ગુજરાત સરકારના વાહનવ્યવહાર વિભાગ, દ્વારા જારી કરવામાં આવેલ માર્ગદર્શિકાઓ/નિયમાવલી/સૂચનાઓ/ પરિપત્રો/હુકમો.

2.2.1.5 ઑડિટનો વ્યાપ અને કાર્યપધ્ધતિ

ઑડિટમાં 13 ઓગસ્ટ 2024 થી 15 ફેબ્રુઆરી 2025 દરમિયાન 1 એપ્રિલ 2019 થી 31 માર્ચ 2024 સુધીના સમયગાળા માટેના વિભાગના રેકોર્ડની સમીક્ષા કરવામાં આવી હતી. સપ્ટેમ્બર 2024 માં વાહનવ્યવહાર કમિશનર સાથે એક પ્રારંભિક બેઠક યોજાઈ હતી જેમાં ઑડિટના ઉદ્દેશ્યો, વ્યાપ, માપદંડો અને પસંદ કરેલા નમૂનાની ચર્ચા કરવામાં આવી હતી. વધુમાં, વિષય વિશિષ્ટ અનુપાલન ઑડિટ ના તારણો પર ચર્ચા કરવા અને તેમના પ્રતિભાવો મેળવવા માટે જાન્યુઆરી 2025 માં વાહનવ્યવહાર કમિશનર સાથે વચગાળાની બેઠક અને જુલાઈ 2025 માં સમાપન બેઠક યોજાઈ હતી.

ઑડિટની કાર્યપદ્ધતિમાં VAHAN અને SARATHI એપ્લીકેશનોના બેક-એન્ડ[134] અને ફ્રન્ટ-એન્ડ બન્ને ડેટાનું વિશ્લેષણ, તેમજ ઑડિટમાં આવરી લેવામાં આવેલા સમયગાળા માટે વાહનવ્યવહાર કમિશનર અને પસંદગીના પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીમાં રેકોર્ડની તપાસનો સમાવેશ થતો હતો. બેક-એન્ડ ડેટાનું વિશ્લેષણ સેવા-વિતરણ પ્રવૃત્તિઓ (જેમ કે લાઇસન્સ જારી કરવા, વાહનોની નોંધણી, પરમિટ જારી કરવી વગેરે) અને લાગુ પડતો વેરો અને ફી ની વસૂલાતના સંદર્ભમાં કરવામાં આવ્યું હતું. બેક-એન્ડ ડેટાના વિશ્લેષણમાંથી બહાર આવતા તારણોને સમર્થન આપવા અને અદ્યતન સ્થિતિ નક્કી કરવા માટે, IDEA સૉફ્ટવેરનો ઉપયોગ કરીને સરળ યાદચ્છીક નમૂના પધ્ધતિ (સિમ્પલ રેન્ડમ સેમ્પલિંગ SRS) દ્વારા પસંદ કરાયેલા નમૂનાના કેસોના સંદર્ભમાં ફ્રન્ટ-એન્ડ ડેટા (માર્ચ 2025 સુધીનો અદ્યતન ડેટા) નું ઉલટ-સત્યાપન કરવામાં આવ્યું હતું.

વાહનવ્યવહાર કમિશનરના જવાબો, જ્યાં રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા ત્યાં, વિષય વિશિષ્ટ અનુપાલન ઑડિટ અહેવાલમાં યથાયોગ્ય સમાવવામાં આવ્યા છે.

2.2.1.6 નમૂના લેવાની પધ્ધતિ

રાજ્યના 37 પ્રાદેશિક વ્યવહાર કચેરીઓ /સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ ને ભૌગોલિક સ્થાનો એટલે કે ઉત્તર ગુજરાત, દક્ષિણ ગુજરાત, મધ્ય ગુજરાત અને પશ્ચિમ ગુજરાતના આધારે વર્ગીકૃત કરવામાં આવી હતી. આ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ ને 2019-2024 ના સમયગાળા દરમિયાન વ્યવહારોનું પ્રમાણ[135] અને એકત્રિત આવકના આધારે ઉચ્ચ, મધ્યમ અને નિમ્નમાં વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યા હતા.

આ 37 પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ /સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓમાંથી, નવ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ[136] વિગતવાર ચકાસણી માટે IDEA સૉફ્ટવેરનો ઉપયોગ કરીને સ્તરીય યાદચ્છીક નમૂના પદ્ધતિ દ્વારા પસંદ કરવામાં આવી હતી.

---

[134] VAHAN અને SARATHI એપ્લીકેશનોનાબેક એન્ડ ડેટા-બેઝ જેના કબજામાં છે તે ભારતના ઑડિટ અને હિસાબ વિભાગના સેન્ટર ફોર ડેટા મેનેજમેન્ટ એન્ડ એનાલિટિક્સ (CDMA), નવી દિલ્હી દ્વારા પુરૂ પાડવામાં આવ્યા મુજબ.

[135] VAHAN અને SARATHI એપ્લિકેશનમાં વાહનોની નોંધણી અને ઓનલાઈન વ્યવહારોની સંખ્યા.

[136] (i) GJ-1 અમદાવાદ, (ii) GJ-3 રાજકોટ, (iii) GJ-5 સુરત, (iv) GJ-6 વડોદરા, (v) GJ-7 ખેડા, (vi) GJ-9 સાબરકાંઠા, (vii) GJ-10 જામનગર, (viii) GJ-26 તાપી, અને (ix) GJ-32 ગીર-સોમનાથ.

2.2.1.7 ઋણસ્વીકાર

વાહનવ્યવહાર કમિશનરની કચેરી અને નવ પસંદ કરેલા પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ /સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ દ્વારા જરૂરી ડેટા, માહિતી અને રેકોર્ડ પૂરા પાડવામાં મળેલા સહકારને ઓડિટ સ્વીકારે છે.

ઓડિટ અવલોકનો

ઓડિટ અવલોકનોની ચર્ચા હવે પછીના ફકરાઓમાં કરવામાં આવી છે.

2.2.2 વાહનોની નોંધણી, પરમીટો અને ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર

ઓડિટના ઉદ્દેશો પૈકી એક એ સુનિશ્ચિત કરવાનો હતો કે રાજ્ય વાહનવ્યવહાર સત્તામંડળ/ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી એ લાગુ પડતા અધિનિયમઓ/નિયમોમાં નિયત કરવામાં આવેલા તેમના મુખ્ય કાર્યો હાથ ધર્યા હતા કે નહીં. આ સંદર્ભમાં ઓડિટ અવલોકનો હવે પછીના ફકરામાં વર્ણવવામાં આવ્યા છે.

2.2.2.1 વાહનોની નોંધણી

મોટર વાહન અધિનિયમ મુજબ, માન્ય નોંધણી પ્રમાણપત્ર (RC) વિના કોઈપણ મોટર વાહન ચલાવવું જોઈએ નહીં અથવા ચલાવવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ નહીં. 01 એપ્રિલ 2019 થી 31 માર્ચ 2024 ની વચ્ચે, રાજ્યની 37 પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ /સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓમાં કુલ 6,05,203 વાહનવ્યવહાર અને 68,44,251 બિન-વાહનવ્યવહાર વાહનો નોંધાયેલા હતા, જેમાંથી 2,28,397 વાહનવ્યવહાર વાહનો અને 29,22,137 બિન-વાહનવ્યવહાર વાહનો નમૂના તરીકે લેવાયેલી નવ પ્રાદેશિક કચેરીઓ અને સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓમાં નોંધાયેલા હતા.

ક નોંધાયેલા વાહનોના ડેટામાં વિસંગતતાઓ

01 એપ્રિલ 2019 થી 31 માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટે VAHANના ડેટાના વિશ્લેષણમાં, ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે નોંધણી અધિકારીઓએ વાહનોની નોંધણી સમયે અરજીમાં માન્ય ડેટા દાખલ કર્યો હોવાની ખાતરી કરી ન હતી.

(i) વાહનોનું ખોટું વર્ગીકરણ અને ખોટા વિગતવર્ણનો

મોટર વાહન અધિનિયમમાં સ્પષ્ટતાપૂર્વક 'મોટર કેબ'[37] અને 'મેક્સી કેબ'[38] ની વ્યાખ્યા આપવામાં આવી છે. વધુમાં, ચારથી ઓછા પૈડા વાળા અને 'પચીસ ઘન સેન્ટીમીટર (cc) થી વધુ ન હોય તેવા એન્જિન ક્ષમતાવાળા વાહન' મોટર વાહન અધિનિયમની કલમ 2(28) મુજબ અધિનિયમના હેતુ માટે 'મોટર વાહન' નથી.

---

[37] ભાડા અથવા પુરસ્કાર માટે ડ્રાઇવર સિવાય છ થી વધુ નહીં તેટલા મુસાફરોને લઈ જવા માટે બનાવવામાં આવેલ અથવા અનુકૂળ કોઈપણ મોટર વાહન. મોટરકેબ પર છ ટકાના દરે કર લાગુ પડે છે.

[38] ભાડા અથવા પુરસ્કાર માટે ડ્રાઇવર સિવાય, છ થી વધુ મુસાફરોને લઈ જવા માટે બનાવવામાં આવેલ અથવા અનુકૂળ કોઈપણ મોટર વાહન. મેક્સિકેબ પર આઠ ટકા (સાત કે આઠ બેઠકની ક્ષમતા સાથે) અથવા 12 ટકા (નવ થી બાર બેઠકની ક્ષમતા સાથે) ના દરે વેરો લાગુ પડે છે.

ઓડિટના ધ્યાન પર આવ્યું હતું કે:

- મોટર કેબ' (14 વાહનો[139]) અથવા ઓમ્નિબસ (15 વાહનો[140]) અથવા માલવાહક વાહન (છ વાહનો) ની શ્રેણી હેઠળ આવતા કુલ 35 વાહનોને ખોટી રીતે મેક્સી કેબ તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યા હતા.
- ડ્રાઇવર સહિત આઠ થી 13 વ્યક્તિઓની બેઠક ક્ષમતા ધરાવતા 69 વાહનોને 'મેક્સી કેબ' ને બદલે 'મોટર કેબ' તરીકે નોંધવામાં આવ્યા હતા.

  આ બાબતમાં ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે નોંધણીના ડેટામાં જરૂરી સુધારો કરવામાં આવશે. વધુમાં, NIC ને વાહન પોર્ટલમાં યોગ્ય માન્યતા ચકાસણીની જોગવાઇ કરવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું.
- બસ, ટ્રેક્ટર, કાર, મોટરસાઇકલ, વગેરેનો સમાવેશ થતો હતો એવા 3,618 વાહનોના કિસ્સામાં ઘન ક્ષમતાનો 25 સુધી ખોટી રીતે હોવાનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો.

આ બાબતમાં ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે 2017 પછી વાહનોની નોંધણી હોમોલોગેશન ડેટા[141] દ્વારા કરવામાં આવી રહી હતી જેને નોંધણી પ્રક્રિયા દરમિયાન ડીલર અથવા પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી / સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીની કચેરી દ્વારા બદલી શકાતી ન હતી.

વાહનવ્યવહાર કમિશનર નો જવાબ સંતોષજનક નથી કારણ કે વાહનવ્યવહાર કમિશનરે NIC સમક્ષ આ મામલો ઉઠાવવાની જરૂર હતી જેથી નોંધણી અધિકારીઓ/ડીલરોને વાહનોની નોંધણી સમયે હોમોલોગેશન ડેટામાં ભૂલો સુધારી શકે.

---

[139] સેડાન (ચાર), હેચબેક (બે), સ્પોર્ટ યુટિલિટી વ્હીકલ (આઠ).

[140] બહુહેતુક ઉપયોગી વાહન

[141] VAHAN એપ્લીકેશનમાં દાખલ કરેલી સંબંધિત ઉત્પાદકની માહિતી જેવી કે ચેસિસ નંબર, એન્જિન નંબર, ઘન ક્ષમતા, બેઠક ક્ષમતા, હોર્સપાવર, રંગ, વગેરે.

વાહનોની નોંધણીની વિગતોમાં દાખલ કરેલી વાહનની ખોટી વિગતો 'VAHAN' એપ્લિકેશનમાં અપૂરતા ઇનપુટ/માન્યતા નિયંત્રણો પ્રતિબિંબિત કરે છે. નોંધણી સમયે અચોક્કસતા સુધારવા માટે કોઈ માર્ગ સુનિશ્ચિત કર્યા વિના વિભાગની હોમોલોગેશન ડેટા પર નિર્ભરતાને કારણે હજારો રેકોર્ડમાં ભૂલભરેલી એન્ટ્રીઓ ચાલુ રહી છે. આવી ખામીઓ રાજ્યના 'VAHAN' ના ડેટાબેઝની પૂર્ણતાને નબળી પાડે છે, વેરો અને ફી ની વસૂલાતમાં નબળાઈઓ ઉભી કરે છે અને વાહનની ચોક્કસ વિશેષતાઓ પર આધાર રાખતા વાહનવ્યવહાર નિયમોની અમલીકરણની ક્ષમતાને નબળી પાડે છે.

(ii) *વાહનની ઓળખ નંબર*

વાહનને ઓળખ નંબર આપવા (VIN), જેને ચેસિસ નંબર તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે, તે ત્રણ ભાગોમાં[142] 17 અક્ષરો (અક્ષરો અને સંખ્યાઓ) નું સંયોજન છે. તે વાહનની અનન્ય ઓળખ અને વાહનની માલિકીની ચકાસણી માટે એક માનક પધ્ધતિ[143] છે જેનો ઉપયોગ પાછું મંગાવવું, નોંધણી, વીમાનું આવરણ અને ઐતિહાસિક અહેવાલોનું પગેરું લેવા માટે થઈ શકે છે.

એપ્રિલ 2009 થી માર્ચ 2024[144] દરમિયાન પસંદ કરેલી નવ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓમાં નોંધાયેલા વાહનોના 'VAHAN' ડેટાના વિશ્લેષણમાં, ઑડિટના ધ્યાન પર આવ્યું હતું કે 2019-2024 દરમિયાન નોંધાયેલા 31,50,534 વાહનોમાંથી 60,230 વાહનોના કિસ્સામાં, વાહનના ઓળખ નંબરો નિર્દિષ્ટ પ્રારૂપને અનુરૂપ નહોતા.

ઉપરોક્ત અમાન્ય વાહનના ઓળખ નંબરો ના ઉદાહરણો 'VAHAN' એપ્લિકેશનમાં અપૂરતા ઇનપુટ નિયંત્રણો અને સ્વચાલિત માન્યતા તપાસને પ્રતિબિંબિત કરે છે. વધુમાં, વાહનના ઓળખ નંબરો વાહનની ઓળખ, માલિકી અને પગેરૂ લેવા માટે પ્રાથમિક અનન્ય ઓળખકર્તા હોવાથી, ખોટી અથવા અયોગ્ય પ્રારૂપમાં દાખલ કરેલી નોંધણી ડેટાબેઝની વિશ્વસનીયતા સાથે સમાધાન કરે છે અને અમલીકરણ, પાછું મંગાવવાનું વ્યવસ્થાપન, વીમા ચકાસણી અને છેતરપિંડી શોધી કાઢવા જેવા અતિ મહત્વના કાર્યોમાં અવરોધ ઉભો કરે છે.

આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવી ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે નવા વાહનો માટે આ મુદ્દો ઉકેલાઈ ગયો છે. જૂના વાહનોના કિસ્સામાં, વાહનવ્યવહાર કમિશનર ઑડિટના માન્યતા ચકાસણીના અભાવના મંતવ્ય સાથે સંમત થયા હતા.

ઑડિટ દ્વારા ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા મુજબ 2019-2024 દરમિયાન નોંધાયેલા 60,230 વાહનોના કિસ્સામાં પણ વાહનના ઓળખ નંબર માં નિર્ધારિત પ્રારૂપનું પાલન ન કરાતું હોવાથી વાહનવ્યવહાર કમિશનર નો જવાબ સ્વીકાર્ય નથી.

ખ બિન-વાહનવ્યવહાર વાહનોના નોંધણી પ્રમાણપત્રોનું નવીકરણ

કેન્દ્રિય મોટર વાહન નિયમોના નિયમ 52 સાથે વંચાણે લેતાં મોટર વાહન અધિનિયમની કલમ 41(7) મુજબ બિન-વાહનવ્યવહાર વાહન માટેનું નોંધણી પ્રમાણપત્ર જારી થયાની તારીખથી 15 વર્ષ માટે માન્ય રહેશે, જે વધુ પાંચ વર્ષ માટે નવીનીકરણીય રહેશે. જો કોઈ મોટર વાહન નાશ

[142] (i) વર્લ્ડ મેન્યુફેક્ચરર આઇડેન્ટીફાયર (WMI), (ii) વ્હીકલ ડિસ્ક્રીપ્ટર સેક્શન (VDS), (iii)વ્હીકલ ઇન્ડીકેટર સેક્શન (VIS).

[143] 'મોટર વાહનો માટે રેખાંકિત પ્લેટો અને કોતરેલા અક્ષરો, તેમનું સ્થાન અને જોડાણની પદ્ધતિ-વાહનની ઓળખ માટે નંબર આપવા (VIN) સિસ્ટમ' માટે ઓટોમોટિવ ઇન્ડસ્ટ્રી સ્ટાન્ડર્ડ-065 (AIS-065) MoRTH દ્વારા સ્થાપિત સમિતિના આદેશ પર ઓટોમોટિવ રિસર્ચ એસોસિએશન ઓફ ઇન્ડિયા (ARAI) દ્વારા પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું હતું. (ડિસેમ્બર 2005)

[144] શરૂઆતના સમયગાળામાં વાહનોની નોંધણી 15 વર્ષ માટે માન્ય છે. આમ, એપ્રિલ 2009 અને માર્ચ 2024 વચ્ચે નોંધાયેલા વાહનો ચાલુ વાહનો હતા.

પામ્યું હોય અથવા કાયમી ધોરણે ઉપયોગ માટે અક્ષમ થઈ ગયું હોય, તો માલિકે 14 દિવસની અંદર સંબંધિત નોંધણી અધિકારીને તેની જાણ કરવાની રહેશે.

'VAHAN' ના ડેટાના વિશ્લેષણ અને પસંદ કરેલા નવ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓના નોંધણી રેકોર્ડની તપાસ દરમિયાન, ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે 01 એપ્રિલ 2019 થી 31 માર્ચ 2024 ની વચ્ચે 5,36,634 વાહનોની[143] નોંધણીનો સમયગાળો સમાપ્ત થઈ ગયો હોવા છતાં, વાહન માલિકોએ ન તો તેમના વાહનોના[144] નાશ/અક્ષમતાની જાણ કરી હતી કે ન તો નોંધણીઓનું નવીકરણ કરાવ્યું હતું (માર્ચ 2024).

આમ, નોંધણી કરતા અધિકારીઓએ ખાતરી કરી ન હતી કે ફક્ત માન્ય રીતે નોંધાયેલા વાહનો જ રસ્તા પર દોડી રહ્યા છે. વધુમાં, નોંધણીના નવીકરણ માટે વસૂલવામાં આવતી ₹ 88.58 કરોડ (માર્ચ 2024 સુધીમાં) ની સંભવિત નવીકરણ માટેની ફીની વસૂલાત થઈ ન હતી.

આ બાબતમાં ધ્યાન દોરવામાં આવતા, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે નોંધણીની માન્યતા સમાપ્ત થાય તે પહેલાં વાહન માલિકને સ્મૃતિપત્ર[145] મોકલવામાં આવે છે. વધુમાં, 'VAHAN' ના ડેટાએ આવા બધા વાહનો રસ્તા પર હતા તેની સુસંગતતા પ્રદાન કરી નથી.

વાહન માલિકને સંદેશો (SMS) મોકલવાની પદ્ધતિ બિન-નવીનીકરણીય નોંધણીઓથી સ્થાપિત અસરકારક અમલીકરણ પગલું ન હોવાથી વાહનવ્યવહાર કમિશનરનો જવાબ સંતોષજનક નથી. વધુમાં, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે ઓડિટ દ્વારા ધ્યાન પર લાવવામાં આવેલા વાહનો ઉપયોગમાં છે કે નહીં તે ચકાસવાની જરૂર હતી. આવી અનુવર્તી કાર્યવાહીના અભાવે મોટી સંખ્યામાં નોંધણી સમાપ્ત થઇ ગયેલા વાહનો ડેટાબેઝમાં રદ કરવાપાત્ર નોંધણીઓ સાથે રહી ગયા હતા, જેના કારણે નિયમનકારી દેખરેખ નબળી પડી હતી અને ₹ 88.58 કરોડની નવીકરણ ફીની સંભવિત સંભવિત બિન-વસુલી થઈ હતી.

ગ કામચલાઉ નોંધણી પછી કાયમી નોંધણી ન થવી

કેન્દ્રિય મોટર વાહન નિયમોના નિયમ 53B માં વાહનોની કામચલાઉ નોંધણીની જોગવાઈ છે જે નોંધણીની તારીખથી છ મહિના સુધી માન્ય રહે છે સિવાય કે નોંધણી અધિકારી દ્વારા લંબાવવામાં આવે. વાહનના ઓળખ નંબરના આધારે, ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે 2019-2024[146] દરમિયાન ખરીદેલા 9,322[147] વાહનોના કિસ્સામાં, એપ્રિલ 2019 થી સપ્ટેમ્બર 2023 દરમિયાન કરાયેલી કામચલાઉ નોંધણીઓ પછી કાયમી નોંધણી કરવામાં આવી ન હતી (31 માર્ચ 2024 ની સ્થિતિએ).

યાદચ્છીક રીતે પસંદ કરેલા 30 વાહનોના ફ્રન્ટ-એન્ડ ડેટાના વિશ્લેષણમાં, ઓડિટના ધ્યાન પર આવ્યું હતું (માર્ચ 2025) કે એક કિસ્સામાં, ખરીદીની તારીખથી 34 મહિના પછી ઓગસ્ટ 2024 માં કાયમી નોંધણી કરવામાં આવી હતી જેના પરિણામે માન્યતા 15 વર્ષથી આગળ વધુ 34 મહિના લંબાઇ ગઇ હતી. કામચલાઉ થી કાયમી નોંધણીમાં સમયસર ફેરવવાનો અભાવ નોંધણી

[143] દ્વિચકી, ત્રિચકી અને હળવા મોટર વાહનો

[144] VAHAN ડેટાબેઝમાં આ વાહનોના નોંધણી પ્રમાણપત્ર હજુ પણ સક્રિય દર્શાવવામાં આવ્યા હતા તે હકીકત પરથી આ બાબત સાબિત થઈ શકે છે.

[145] સમાપ્તિ તારીખના 30 દિવસ પહેલા, સમાપ્તિ તારીખના સાત દિવસ પહેલા અને સમાપ્તિ તારીખના એક દિવસ પહેલા, રજિસ્ટર્ડ મોબાઇલ નંબર પર શોર્ટ મેસેજ સર્વિસ (SMS) દ્વારા.

[146] 2019-20 માં 2,303 વાહનો, 2020-21 માં 1,523 વાહનો, 2021-22 માં 1,926 વાહનો, 2022-23 માં 2,306 વાહનો અને 2023-24 માં 1,264 વાહનો.

[147] કુલ 63,58,448 વાહનોમાંથી, 1,42,454 વાહનોને બાદ કરતાં જ્યાં વાહનનો ઓળખ નંબર નિર્ધારિત 17 અક્ષરના આલ્ફા-ન્યુમેરિક પ્રારૂપ મુજબનું ન હતું.

અધિકારીઓ દ્વારા અપૂરતી દેખરેખ અને 'VAHAN' પ્રણાલીમાં નબળા માન્યતા નિયંત્રણો દર્શાવે છે.

આ બાબતમાં ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે વાહન માલિક દ્વારા જરૂરી દસ્તાવેજો રજૂ ન થવાને કારણે 4,305 વાહનોની નોંધણી બાકી હતી.

વાહનવ્યવહાર કમિશનર નો જવાબ સંતોષજનક નથી કારણ કે વાહનવ્યવહાર કમિશનરે વાહન માલિકો સામે લીધેલા દંડકીય પગલાં અથવા આવા વાહનોની નોંધણી સુનિશ્ચિત કરવા માટે કરેલા પ્રયત્નોની વિગતો રજૂ કરી ન હતી.

2.2.2.2 પરમિટ જારી કરવી

મોટર વાહન અધિનિયમની કલમ 66 મુજબ, રાજ્ય વાહનવ્યવહાર સત્તામંડળ/પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી દ્વારા આપવામાં આવેલી પરમિટની શરતો અનુસાર જ વાહનનો જાહેર વાહનવ્યવહાર વાહન તરીકે ઉપયોગ કરી શકાય છે. મોટર વાહન અધિનિયમની કલમ 81 મુજબ, પરમિટ જારી કર્યા તારીખથી અથવા તેના નવીકરણની તારીખથી પાંચ વર્ષના સમયગાળા માટે અમલી રહેશે.

૩ રાજ્ય પરમિટ જારી કરવી/નવીકરણ

ઓડિટમાં એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024 વચ્ચે નોંધાયેલા નવા વાહનવ્યવહાર વાહનો અને તેમને આપવામાં આવેલી પરમિટોના ડેટાનું વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું હતું. અમે અવલોકન કર્યું હતું કે:

- એપ્રિલ 2019 થી ડિસેમ્બર 2023[૧૫૦] વચ્ચે નોંધાયેલા 1,91,977[૧૫૧] નવા વાહનોને માર્ચ 2024 સુધીમાં કોઈ રાજ્ય પરમિટ[૧૫૨] આપવામાં આવી ન હતી.
- વાહનોની નોંધણીના 30 દિવસ[૧૫૩] પછી, 31 દિવસથી 1,808 દિવસની વચ્ચે, 18,180 કોન્ટ્રાક્ટ કેરેજ પરમિટ અને 10,204 ગુડ્સ કેરેજ પરમિટ જારી કરવામાં આવી હતી, આમાંથી, 4,839 પરમિટ 500 દિવસથી વધુના વિલંબ સાથે જારી કરવામાં આવી હતી.
- 98,619 વાહનોની પરમિટની મુદત પૂરી થઈ ગઈ હોવા છતાં, ન તો વાહન માલિકોએ નવીકરણ માટે અરજી કરી હતી કે ન તો સંબંધિત પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીએ આ સંદર્ભે કોઈ કાર્યવાહી કરી હતી.

(ક) માન્ય પરમિટ વિના રસ્તા પર દોડતા વાહનો અને (ખ) જે વાહનોની પરમિટ સમાપ્ત થઈ ગઈ હતી પરંતુ રસ્તા પર દોડી રહ્યા હતા તે શોધવા માટે, ઓડિટ દ્વારા ગુજરાત રાજ્ય માર્ગ વિકાસ નિગમ (GSRDC) અને ખાનગી પક્ષો દ્વારા જાહેર ખાનગી ભાગીદારી મોડેલ હેઠળ સંચાલિત ચાર રાજ્ય ધોરીમાર્ગો[૧૫૪] પર સ્થિત 10 ટોલ બૂથનો[૧૫૫] ઓક્ટોબર 2022 અને ઓક્ટોબર 2023

૧૫૦ નવા વાહનોના માલિકોને જરૂરી પરમિટ માટે અરજી કરવામાં સમય લાગશે તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને ઓડિટ ડિસેમ્બર 2023 સુધી નોંધાયેલ વાહનોના વિશ્લેષણ સુધી સીમિત રાખવામાં આવ્યું હતું.

૧૫૧ 2019-2020 માં 53,925 વાહનો, 2020-2021 માં 21,064 વાહનો, 2021-2022 માં 32,687 વાહનો, 2022-2023 માં 43,858 વાહનો અને 2023-2024 માં 40,443 વાહનો.

૧૫૨ કોન્ટ્રાક્ટ કેરેજ પરમિટ અથવા ગુડ્સ કેરેજ પરમિટ, કિસ્સા મુજબ

૧૫૩ ઓડિટમાં પરમિટ જારી કરવા માટે 30 દિવસનો સમયગાળો વાજબી સમયગાળા તરીકે અપનાવવામાં આવ્યો હતો.

૧૫૪ (i) અમદાવાદ-વિરમગામ-માળીયા, (ii) બગોદરા-તારાપુર-વાસદ, (iii) હલોલ-ગોધરા-શામળાજી, (iv) રાજકોટ-વાડીનાર.

૧૫૫ (i) મેડ, (ii) ગજના (iii) ગલીયાદાંતી, (iv) ગમનબારીયા, (v) માલવણ, (vi) સાણંદ, (vii) સોલડી, (viii) સોયલ, (ix) વનપરી, (x) વટામણ.

મહિનાનો ડેટા એકત્રિત[156] કરવામાં આવ્યો હતો. ટોલ બૂથના ડેટાના વિશ્લેષણમાં ધ્યાન પર આવેલા અવલોકનોનો સારાંશ કોષ્ટક 2.5 માં આપવામાં આવ્યો છે.

કોષ્ટક 2.5: પરમિટ વિના માર્ગ પર ફરતા વાહનો

ક્રમાંક	વાહનોની વિગતો	ઓક્ટોબર 2022		ઓક્ટોબર 2023	
		વાહનોની સંખ્યા	ફેરાની સંખ્યા	વાહનોની સંખ્યા	ફેરાની સંખ્યા
1	પરમિટ વગર ફરતા	5,079	48,605	5,337	64,590
2	પરમિટ પૂરી થઇ ગઇ	49	351	304	2,429

સ્રોત: VAHAN એપ્લીકેશનનો બેક-એન્ડ ડેટા અને GSRDC દ્વારા પુરો પાડવામાં આવેલો ટોલ બુથ નો ડેટા.

આમ, પરમિટ વિના વાહનવ્યવહાર વાહનોનો ઉપયોગ થઈ રહ્યો હતો. આના પરિણામે માત્ર સરકારી આવકનું નુકસાન થયું ન હતું પરંતુ અપૂરતી અમલીકરણ પ્રવૃત્તિઓ પણ પ્રતિબિંબિત થતી હતી.આ બાબતમાં ધ્યાન દોરતા વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું (સપ્ટેમ્બર 2025)હતું કે પરમિટ મેળવવાની જવાબદારી વાહન માલિકની હતી. ઉપરાંત, વાહન માલિકોને પરમિટની મુદત પૂરી થાય તે પહેલાં એસ.એમ.એસ દ્વારા તેના નવીનીકરણ માટે જાણ કરવામાં આવી રહી હતી.

વાહનવ્યવહાર કમિશનર નો જવાબ સંતોષજનક નથી કારણ કે માન્ય પરમિટ વિના રસ્તા પર વાહનો ચાલવાથી અમલીકરણની અપૂરતી કામગીરી પ્રતિબિંબિત થાય છે. વધુમાં, ઓડિટના સમયગાળામાં સ્મૃતિપત્રો જારી કરવાની પદ્ધતિ કાર્યરત ન હતી.

ખ રાષ્ટ્રીય સ્તરની પરમિટ

રાષ્ટ્રીય પરમિટ બાબતના ઓડિટ અવલોકનો નીચે દર્શાવ્યા છે:

- માર્ગ, વાહનવ્યવહાર અને ધોરીમાર્ગ મંત્રાલય ના તારીખ 02 નવેમ્બર 2018 ના જાહેરનામા સાથે વંચાણે લેતાં કેન્દ્રિય મોટર વાહન નિયમોના નિયમ 90(5) મુજબ, જો આવા વાહનમાં AIS 140 મુજબની વાહન ટ્રેકિંગ સિસ્ટમ ડિવાઇસ (VTSD) લગાવવામાં આવ્યુ હોય તો જ વાહનના સંદર્ભમાં રાષ્ટ્રીય પરમિટ (NP) જારી કરવી જોઈએ.'VAHAN' ના ડેટાના ઓડિટના વિશ્લેષણમાં એવું જોવામાં આવ્યું હતું કે એપ્રિલ 2019 અને માર્ચ 2024 વચ્ચે, વાહન ટ્રેકિંગ સિસ્ટમ ડિવાઇસ લગાવ્યા વગરના 87,377 વાહનવ્યવહાર વાહનોને કુલ 1,03,240 રાષ્ટ્રીય પરમિટ જારી કરવામાં આવી હતી.

  આ બાબતમાં ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું ત્યારે વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે ગુજરાત રાજ્યે હજુ સુધી વાહન ટ્રેકિંગ સિસ્ટમ ડિવાઇસ લાગુ કર્યું નથી, તેથી, તેના વિના રાષ્ટ્રીય પરમિટ જારી કરવામાં આવી હતી. જોકે, વાહન ટ્રેકિંગ સિસ્ટમ ડિવાઇસ ના અમલીકરણ માટે કાર્ય પ્રગતિમાં છે.

  આમ, લગભગ સાત વર્ષ વિતી ગયા પછી પણ માર્ગ, વાહનવ્યવહાર અને ધોરીમાર્ગ મંત્રાલય ના નિર્દેશોનું પાલન કરવાનું બાકી છે (સપ્ટેમ્બર 2025 ની સ્થિતિએ).

[156] (i) અમદાવાદ-વિરમગામ-માળીયા, (ii) વડોદરા-હાલોલ-શામળાજી... (ii) બગોદરા-તારાપુર-વાસદ, (iii) હલોલ-ગોધરા-શામળાજી, (iv) રાજકોટ-વાડીનાર

- કેન્દ્રિય મોટર વાહન નિયમોના નિયમ 82 માં ઓલ ઈન્ડિયા ટુરિસ્ટ પરમિટ (AITP) જારી કરવાના હેતુ માટે મહત્તમ વય આઠ/નવ વર્ષ[157] નક્કી કરવામાં આવી હતી. આ વય મર્યાદાને સુધારીને 01 મે 2023 થી 12 વર્ષ કરવામાં આવી હતી.

  એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટે 'VAHAN' ના ડેટાના વિશ્લેષણ દરમિયાન, ઓડિટમાં જોવામાં આવ્યું હતું કે 01 મે 2023 પહેલા આઠ/નવ વર્ષથી વધુ જૂના 158 વાહનોને અને 01 મે 2023 ના રોજ અથવા તે પછી 12 વર્ષથી વધુ જૂના પાંચ વાહનોને ઓલ ઈન્ડિયા ટુરિસ્ટ પરમિટ જારી કરવામાં આવ્યા હતા. જૂના વાહનોને પરમિટ જારી કરવી એ માત્ર નિયમોની વિરુદ્ધ જ નહીં પરંતુ માર્ગ સલામતી માટે પણ જોખમકારક હતું.

  આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યું ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે સુધારેલા નિયમ મુજબ ઓલ ઈન્ડિયા ટુરિસ્ટ પરમિટ જારી કરવામાં આવી હતી.

  વાહનવ્યવહાર કમિશનર નો જવાબ સ્વીકાર્ય નથી કારણ કે 01 મે 2023 પહેલા અને પછી બંને સમયે હાલની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરવામાં આવ્યું હતું.

ગ કસૂરવાર વાહનોને પરમિટ આપવામાં આવી

કેન્દ્રિય મોટર વાહન અધિનિયમની કલમ 81(4) મુજબ, જો વાહન બાકી ટેક્સ ચૂકવ્યા વિના દોડતું હોય તો રાજ્ય વાહનવ્યવહાર સત્તામંડળ/પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી પરમિટના નવીકરણ માટેની અરજીને નકારી શકે છે.

ઓડિટમાં એપ્રિલ 2019 અને માર્ચ 2024 વચ્ચે વાહનોના વાહનવ્યવહાર માટે જારી કરાયેલ પરમિટના 'VAHAN' ના ડેટાની સરખામણી જાન્યુઆરી 2025 ની સ્થિતિએ વેરાના કસૂરવારોના ડેટા સાથે કરવામાં આવી હતી અને અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે 34 વાહનોના[158] કિસ્સામાં ટેક્સ બાકી હોવા છતાં, સંબંધિત પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી /સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીએ આવા વાહનોને પરમિટ જારી કરી હતી.

આ બાબતમાં ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે કેટલાક વાહનોના કિસ્સામાં વેરાની ચુકવણીની સમયમર્યાદા સમાપ્ત થયા પછી વધારાના સમયગાળાના 10 દિવસની અંદર ટેક્સ ચૂકવવામાં આવ્યો હતો. ઉપરાંત, હાલમાં બધા દસ્તાવેજો માન્ય ન હોય ત્યાં સુધી કોઈ પણ વ્યક્તિ પરમિટ માટે ઓનલાઈન અરજી કરી શકતી નથી.

વાહનવ્યવહાર કમિશનરનો જવાબ ગેરમાર્ગે દોરનારો છે કારણ કે ઉપરોક્ત કેસોમાં, પરમિટ જારી કરતી વખતે વધારાનો સમયગાળો પહેલાથી જ સમાપ્ત થઈ ગયો હતો. વાહનવ્યવહાર કમિશનર દ્વારા લેવામાં આવેલા ઉપચારાત્મક પગલાં દર્શાવે છે કે ઓડિટ સમયગાળા દરમિયાન આવી કોઈ તપાસ અમલમાં નહોતી.

ઘ માન્ય ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર વિના વાહનોને પરમિટ જારી કરવામાં આવી

મોટર વાહન અધિનિયમની કલમ 56 માં નિયત કરવામાં આવ્યું છે કે જો વાહનવ્યવહાર વાહન ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર ધરાવતું ન હોય તો તેને માન્ય નોંધાયેલ વાહન તરીકે માનવામાં આવશે નહીં.

---

[157] મોટર કેબના કિસ્સામાં નવ વર્ષ અને અન્ય વાહનોના કિસ્સામાં આઠ વર્ષ.

[158] ચાર બસો, 26 માલ વાહકો, ચાર મેક્સી કેબ.

વાહન ડેટા ઓડિટની ચકાસણીમાં એવું ધ્યાન પર આવ્યું હતું કે એપ્રિલ 2019 અને માર્ચ 2024 વચ્ચે, જેમના ફિટનેસ પ્રમાણપત્રની માન્યતા સમાપ્ત થઈ ગઈ હતી એવા 198 વાહનોને પરમિટ આપવામાં આવી હતી.

આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યું ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે ઓડિટ દ્વારા નિર્દેશિત વાહનો માટે ચોક્કસ જવાબ આપવાના બદલે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે કેટલાક કિસ્સાઓમાં પરમિટ જારી કર્યા પછી ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર રદ કરવામાં આવ્યું હતું. ઉપરાંત, કેટલાક કિસ્સાઓમાં પરમિટ ફી ફિટનેસની સમાપ્તિ પહેલાં ચૂકવવામાં આવી હતી અને અરજી પર પ્રક્રિયા કરવામાં આવી હતી. જો કે, હાલમાં પરમિટ માટે, પ્રણાલી આવી સ્થિતિમાં પરમિટ માટે અરજી કરવાની મંજૂરી આપતી નથી.

વાહનવ્યવહાર કમિશનરનો જવાબ સંતોષજનક ન હતો કારણ કે તેમાં સ્પષ્ટતાનો અભાવ હતો.

2.2.2.3 વાહનોનું ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર

મોટર વાહન અધિનિયમની કલમ 56 માન્ય ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર વિના રસ્તા પર વાહનો ચલાવવા પર પ્રતિબંધ મૂકે છે. તે એ પણ નિર્ધારિત કરે છે કે વાહનવ્યવહાર વાહન માન્ય રીતે નોંધાયેલ નથી, સિવાય કે તે ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર ધરાવતું હોય. વધુમાં, કેન્દ્રિય મોટર વાહન નિયમોના નિયમ 81 સાથે વાંચવામાં આવતા નિયમ 62 માં એવી જોગવાઈ છે કે વાહનવ્યવહાર વાહનોના માલિકોએ તેમના વાહનો નિરીક્ષણ માટે રજૂ કરવા પડશે:

- નોંધણીના બે વર્ષ પૂર્ણ થયા બાદ દર બે વર્ષે, અને
- નોંધણીના આઠ વર્ષ બાદ, દર વર્ષે.

વધુમાં, ગુજરાત મોટર વાહન નિયમોના નિયમ 172A મુજબ, વિશિષ્ટ વર્ણનના બિન-વાહનવ્યવહાર મોટર વાહનના કિસ્સામાં, જેને હવે પછી 'અન્ય વિશિષ્ટ વાહનો'[159] (OSV) તરીકે ઓળખવામાં આવશે, તેનું સમયાંતરે નિરીક્ષણનું પ્રમાણપત્ર (CPI) નવા વાહનોના કિસ્સામાં બે વર્ષ અને અન્ય કોઈપણ કિસ્સામાં એક વર્ષ માટે માન્ય રહેશે. કેન્દ્રિય મોટર વાહન નિયમોના નિયમ 81 ને, ગુજરાત મોટર વાહન નિયમોના નિયમ 172A સાથે વાંચવામાં આવે તો, તે વાહનવ્યવહાર વાહનો અને અન્ય વિશિષ્ટ વાહનો માટે ફિટનેસની ચકાસણીની ફી અને ફિટનેસ પ્રમાણપત્રની ફી[160] સૂચવે છે. માર્ગ, વાહનવ્યવહાર અને ધોરીમાર્ગ મંત્રાલયે 15 વર્ષથી વધુ જૂના વાહનો માટે અલગ ફી નિર્ધારિત કરી હતી (ઓક્ટોબર 2021), જે 01 એપ્રિલ 2022 થી અમલમાં આવી હતી. આ પહેલાં, વાહનની ઉંમરને ધ્યાનમાં લીધા વિના, ફી સમાન હતી. જો વાહન માલિક વર્તમાન પ્રમાણપત્રની સમાપ્તિ પછી ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર માટે વાહન રજૂ ન કરે, તો વાહન માલિક વિલંબના દરેક દિવસ માટે ₹ 50 દંડ ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે. ,

ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર સંબંધિત અવલોકનોની ચર્ચા હવે પછીના ફકરાઓમાં કરવામાં આવી છે:

ક ફિટનેસ પ્રમાણપત્રનું નવીનીકરણ

પસંદ કરેલી નવ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ હેઠળ માર્ચ 2024 સુધી નોંધાયેલા વાહનવ્યવહાર વાહનો અને અન્ય વિશિષ્ટ વાહનોના ફિટનેસ

[159] ડ્રાઇવિંગ સ્કૂલના મોટર વાહનો, ડ્રિલિંગ રિગ, જનરેટર, કોમ્પ્રેસર, ક્રેન વગેરે જેવા સાધનોથી સજ્જ મોટર વાહનો; ટો ટ્રક, બ્રેક-ડાઉન વેન, રિકવરી વાહનો; ખાનગી ઉપયોગ માટે ઓમ્નિબસ.

[160] માર્ગ, વાહનવ્યવહાર અને ધોરીમાર્ગ મંત્રાલયના તારીખ 29 ડિસેમ્બર 2018 ના જાહેરનામા દ્વારા સુધારવામાં આવેલ

પ્રમાણપત્રોની માન્યતા અંગે 'VAHAN' ડેટાના વિશ્લેષણનો સારાંશ કોષ્ટક 2.6 માં આપવામાં આવ્યો છે.

કોષ્ટક 2.6 (ક): જે વાહનોના ફિટનેસ પ્રમાણપત્રોની સમયમર્યાદા સમાપ્ત થઇ ગઇ હતી (માર્ચ 2024 ની સ્થિતિએ) તેનો સારાંશ

ક્રમાંક	વાહનનો વર્ગ	એપ્રિલ 2019 પહેલાં ફિટનેસ સમાપ્ત થઈ ગઈ	2019-24 દરમિયાન ફિટનેસ સમાપ્ત થઇ ગઇ	ફિટનેસ સમાપ્ત થઇ ગઇ હોય એવા કુલ વાહનો
1	વાહનવ્યવહાર વાહનો (15-20 વર્ષ જુના)	59,395	26,025	85,420
2	અન્ય વિશિષ્ટ વાહનો (15-20 વર્ષ જુના)	1,687	1,675	3,362
3	વાહનવ્યવહાર વાહનો (15 વર્ષ કરતાં ઓછા જુના)	1,90,139	2,09,823	3,99,962
4	અન્ય વિશિષ્ટ વાહનો (15 વર્ષ કરતાં ઓછા જુના)	2,957	7,735	10,692
	કુલ	2,54,178	2,45,258	4,99,436

સ્રોત: 'VAHAN' એપ્લીકેશનનો બેક-એન્ડ ડેટા.

કોષ્ટક 2.6 (ખ): 2019-24 (માર્ચ 2024 ની સ્થિતિએ) દરમિયાન ફિટનેસ સમાપ્ત થઇ ગઇ હોય એવા વાહનો માટે વસૂલવાપાત્ર ફી અને દંડ[અ]

(₹ લાખમાં)

ક્રમાંક	વાહનનો વર્ગ	ફિટનેસ પ્રમાણપત્રની ફી	ફિટનેસ ચકાસણીની ફી	દંડ
1	વાહનવ્યવહાર વાહનો (15-20 વર્ષ જુના)	2,112.85	210.14	8,028.34
2	અન્ય વિશિષ્ટ વાહનો (15-20 વર્ષ જુના)	144.52	13.73	612.18
3*	વાહનવ્યવહાર વાહનો (15 વર્ષ કરતાં ઓછા જુના)	419.64	855.66	83,226.33
4*	અન્ય વિશિષ્ટ વાહનો (15 વર્ષ કરતાં ઓછા જુના)	15.46	38.67	2,337.28
કુલ		2,692.47	1,118.20	94,204.13

સ્રોત: વાહન એપ્લીકેશનનો બેક-એન્ડ ડેટા.

*જો કે, ઓડિટમાં લાગુ પડતા દંડની ગણતરી કરવામાં આવી છે, પરંતુ આવા કેસોમાં દંડની વસૂલાત ગુજરાતની વડી અદાલતે તેના તારીખ 29 ઓગસ્ટ 2017 ના હુકમથી સ્થગિત કરી છે..

[અ] 15 વર્ષથી વધુ જુના વાહનો માટે, ફિટનેસ પ્રમાણપત્રની સમાપ્તિની તારીખ અથવા માર્ગ, વાહનવ્યવહાર અને ધોરીમાર્ગ મંત્રાલયની સૂચના લાગુ થવાની તારીખ એટલે કે 01 એપ્રિલ 2022, જે પણ પછી હોય તે, તારીખથી વિલંબ ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યો છે. 15 વર્ષથી વધુ જુના ન હોય તેવા વાહનો માટે, ફિટનેસ પ્રમાણપત્રની સમાપ્તિ તારીખ અથવા માર્ગ, વાહનવ્યવહાર અને ધોરીમાર્ગ મંત્રાલયની સૂચના (29 ડિસેમ્બર 2016) ની તારીખ, જે પણ પછી હોય તે તારીખથી વિલંબ ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યો છે..

સ્પષ્ટીકરણ:

- પસંદ કરેલી નવ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ હેઠળ માર્ચ 2024 સુધી ફિટનેસ પ્રમાણપત્રો સમાપ્ત થઇ ગયા હોય એવા કુલ 4,99,436 વાહનો ચાલતા હતા.
- વસૂલાતપાત્ર કુલ ફી અને દંડ ની રકમ ₹ 980.15 કરોડ હતી, જેમાંથી ₹ 855.64 કરોડ શ્રેણી 3 અને 4 માં દંડ સંબંધિત છે જેના પર હાઇકોર્ટ દ્વારા રોક લગાવવામાં આવી છે.
- 15 વર્ષથી ઓછા જુના વાહનવ્યવહાર વાહનો અને અન્ય વિશિષ્ટ વાહનો, મુદતવીત્યા ફિટનેસના કેસોમાં **સૌથી મોટો હિસ્સો** ધરાવે છે (4.1 લાખથી વધુ વાહનો).

ઓડિટમાં વધુમાં સામે આવ્યુ હતું કે આ વાહનોના માલિકોએ ફિટનેસ પ્રમાણપત્રના નિરીક્ષણ અને નવીકરણ માટે તેમના વાહનો રજૂ કર્યા ન હોવા છતાં, અધિકારક્ષેત્રના પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી એ આવા વાહનોના માલિકોને નિર્ધારિત જોગવાઈઓનો અમલ કરવા માટે સ્મૃતિપત્રો પાઠવવા જેવું કોઈ પગલું ભર્યું ન હતું. આ કેસોમાં ફી અને દંડ તરીકે કુલ ₹ 980.15 કરોડની રકમ સામેલ હતી. આમાંથી ₹ 855.64 કરોડની દંડની રકમ ગુજરાત હાઇકોર્ટ દ્વારા **કોષ્ટક 2.6 (B)** ના ક્રમાંક 3 અને 4 ના કિસ્સામાં રોક લગાવવામાં આવી હતી. વધુમાં, આ વાહનો માર્ગ સલામતી માટે સંભવિત ખતરો બની શકે છે કારણ કે ઉપરોક્ત **ફકરા 2.2.2.2 (D)** માં ચર્ચા કર્યા મુજબ આમાંના ઘણા વાહનોને પરમિટ આપવામાં આવી રહી હતી અને વાહન માલિકોએ તેમના વાહનોને ન ચલાવવા અંગે કોઈ સૂચના રજૂ કરી હોય તે સાબિત કરવા માટે કોઈ રેકોર્ડ નથી.

કોષ્ટક 2.6 (A) માં ઉલ્લેખિત ચાર શ્રેણીના વાહનોમાંથી દરેકમાંથી 30 નમૂનાના કેસોના ફ્રન્ટ-એન્ડ ડેટાના વધુ વિશ્લેષણમાં, ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે 2024-25 દરમિયાન 15 વાહનોના[167] કિસ્સામાં ફિટનેસ પ્રમાણપત્રો નવીકરણ કરવામાં આવ્યા હતા જ્યારે બાકીના 105 વાહનોમાં ફિટનેસ પ્રમાણપત્રો 31 માર્ચ 2025 સુધીમાં 366 દિવસથી 2,168 દિવસ વિતી ગયા પછી પણ નવીકરણ કરવાનું બાકી હતું.

આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યું ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે વાહન માલિકે નવીકરણ માટે અરજી કરવાની હતી. વધુમાં, અમલીકરણની પ્રવૃત્તિને મજબૂત બનાવવા માટે એપ્રિલ 2025 થી ઇ-ડિટેક્શન પ્રોજેક્ટ અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો જેમાં ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર મેળવ્યા વિના દોડતા વાહનોની વિગતો ટોલ પ્લાઝા પર મેળવી લેવામાં આવી રહી હતી અને ચલણ આપમેળે જનરેટ કરવામાં આવી રહ્યા હતા.

વાહનવ્યવહાર કમિશનર નો જવાબ વિશ્વાસપાત્ર નથી કારણ કે કરવેરા સત્તાવાળાની જવાબદારી છે કે તેઓ ખાતરી કરે કે ફક્ત માન્ય ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર ધરાવતા વાહનો જ રસ્તા પર ચાલે. વધુમાં, ઓડિટના સમયગાળામાં ઈ-ડિટેક્શન મિકેનિઝમ કાર્યરત ન હતું.

[167] શ્રેણી 1: ત્રણ, શ્રેણી 2: પાંચ, શ્રેણી 3: બે , શ્રેણી 4: પાંચ.

ખ વેરાના કસૂરવારોને ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર આપવું

ઓડિટમાં જોવામાં આવ્યું હતું કે એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024 દરમિયાન 193 વાહનોના કિસ્સામાં ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર જારી કરવામાં આવ્યું હતું, જેમના માલિકો પ્રમાણપત્ર જારી કરતી વખતે વેરાના કસૂરવાર હતા.

આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવી ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે ઓડિટ દ્વારા દર્શાવેલા વાહનો માટે ચોક્કસ જવાબ આપવાના બદલે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે કેટલાક વાહનોના કિસ્સામાં ટેક્સ ચૂકવવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ ક્યાં તો આવી ચુકવણી માટેની જગ્યા ખાલી રાખવામાં આવી હતી અથવા ટેક્સ ચુકવણીમાં કસૂરવાર થયા પહેલા ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર માટે ફી ચૂકવવામાં આવી હતી. તે મુજબ, સેવા પૂરી પાડવામાં આવી હતી અથવા કર ચુકવણી માટે છૂપા સમયગાળામાં સેવા પૂરી પાડવામાં આવી હશે. ઉપરાંત, હાલમાં PARIVAHAN પોર્ટલ અથવા ઓટોમેટેડ ફિટનેસ મેનેજમેન્ટ સિસ્ટમ (AFMS) પોર્ટલ કર ચુકવણી વિના ફિટનેસ સર્ટિફિકેટ જારી કરવાની મંજૂરી આપતું નથી.

વાહનવ્યવહાર કમિશનર નો જવાબ સંતોષજનક નથી કારણ કે તેમાં સ્પષ્ટતાનો અભાવ હતો. ઉપરાંત, વાહનવ્યવહાર કમિશનર દ્વારા લેવામાં આવેલા ઉપચારાત્મક પગલાં દર્શાવતા હતા કે આવી કોઇ ચકાસણીની પધ્ધતિ ઓડિટના સમયગાળા દરમિયાન અમલમાં ન હતી.

ગ માન્યતાના અધિક સમયગાળા સાથેનું ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર આપવામાં આવ્યું

એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટે 'VAHAN' ડેટાની ચકાસણી દરમિયાન, ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું કે આઠ વર્ષથી વધુ જૂના 857 વાહનવ્યવહાર વાહનો/અન્ય વિશિષ્ટ વાહનના કિસ્સામાં ફિટનેસ પ્રમાણપત્રોની માન્યતા 426 દિવસ (હાલના ફિટનેસ પ્રમાણપત્રની સમાપ્તિના 60 દિવસ પહેલા સહિત) અને પરીક્ષણની તારીખથી 2,813 દિવસની વચ્ચે દર્શાવવામાં આવી હતી, જે આવા વાહનો માટે એક વર્ષની મહત્તમ આપવાપાત્ર માન્યતાના સમયગાળાની વિરૃદ્ધ હતી.

આ બાબતમાં ધ્યાન દોરવામાં આવતાં, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે ભૂલથી બિન-વાહનવ્યવહાર વાહનને વાહનવ્યવહાર વાહનોમાં રૂપાંતરિત કરવા અને બીજા રાજ્યમાંથી લાવવામાં આવેલા અને ગુજરાત રાજ્યમાં ફરીથી નોંધણી કરાયેલા વાહનોના કિસ્સામાં માન્યતા નિર્ધારિત સમય કરતાં વધુ આપવામાં આવી હતી. આ સમસ્યા NIC દ્વારા સુધારવામાં આવશે.

બિન-વાહનવ્યવહાર વાહનોના રૂપાંતર અને અન્ય રાજ્યોમાંથી પુનઃ નોંધણી દરમિયાન ભૂલોને ત્રુટિ ગણાવતો વાહનવ્યવહાર કમિશનરનો જવાબ પ્રણાલીની ખામીને સંપૂર્ણપણે દૂર કરતો નથી, કારણ કે જો યોગ્ય તપાસ કરવામાં આવી હોત તો આવા વિચલનો શક્ય બન્યા ન હોત.

ઘ માન્ય પ્રદૂષણ નિયંત્રણ પ્રમાણપત્ર વિના જારી કરેલા ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર

વાહનવ્યવહાર કમિશનરે નિર્ધારિત કર્યું છે કે વાહનવ્યવહાર વાહનો અને અન્ય વિશિષ્ટ વાહનના માલિકોએ તેમના વાહન માટે ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર માટે અરજી કરતી વખતે પ્રદૂષણ નિયંત્રણ હેઠળ હોવાનું માન્ય પ્રમાણપત્ર (PUCC) હોવું જરૂરી છે.

VAHAN ડેટાની ચકાસણીમાં ઓડિટમાં ધ્યાન પર આવ્યું હતું કે એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024 દરમિયાન રાજ્યમાં માન્ય પ્રદૂષણ નિયંત્રણ પ્રમાણપત્ર વગરના 1,95,209 વાહનોને ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર આપવામાં આવ્યા હતા. વધુમાં, 1,03,188 વાહનોના કિસ્સામાં, ક્યાં તો પ્રદૂષણ નિયંત્રણ પ્રમાણપત્ર ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર જારી કરવાની તારીખે સમાપ્ત થઈ ગયું હતું અથવા ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર જારી કર્યા પછી પ્રદૂષણ નિયંત્રણ પ્રમાણપત્ર લેવામાં આવ્યું હતું.

આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યું ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે 2024 થી રાજ્યમાં PUC 2.0 લાગુ કરવામાં આવ્યું છે અને વાહન પોર્ટલ સાથે સંપૂર્ણપણે સંકલિત છે. 2024 પહેલા, ફિટનેસ ટેસ્ટ દરમિયાન વાહનમાં મેન્યુઅલી જારી કરાયેલ માન્ય પ્રદૂષણ નિયંત્રણ પ્રમાણપત્ર હોવા છતાં, તે ઓનલાઈન પ્રદર્શિત કરવામાં આવતું ન હતું.

પ્રદૂષણ નિયંત્રણ પ્રમાણપત્ર 2024 પહેલા, મેન્યુઅલી જારી કરવામાં આવ્યા હતા પરંતુ ઓનલાઈન પ્રતિબિંબિત થયા ન હતા તે સ્પષ્ટીકરણ મુખ્ય મુદ્દાને ઉકેલ લાવતું નથી: જ્યાં સુધી માન્ય પ્રદૂષણ નિયંત્રણ પ્રમાણપત્ર ચકાસવામાં અને નોંધ કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર જારી ન થવું જોઈએ, પછી ભલે પ્રદૂષણ નિયંત્રણ પ્રમાણપત્ર જાતે બનાવવાની પધ્ધતિ દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવ્યું હોય કે PUC 2.0. VAHAN માં પ્રદૂષણ નિયંત્રણ પ્રમાણપત્રની વિગતો ન લઇ લેવી અને સમયમર્યાદા પુરી થઈ ગઇ હોય અથવા પછીની તારીખવાળા પ્રદૂષણ નિયંત્રણ પ્રમાણપત્ર હોવા છતાં ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર જારી ન કરવું એ ફક્ત તકનીકી મર્યાદા જ નહીં નબળું અમલીકરણ અને અપૂરતા માન્યતા નિયંત્રણો દર્શાવે છે.

2.2.2.4 વાહનવ્યવહાર વાહનોમાં ઝડપ નિયમન

કેન્દ્રિય મોટર વાહન નિયમોના નિયમ 118 મુજબ, 01 ઓક્ટોબર 2015 ના રોજ અથવા તે પછી ઉત્પાદિત દરેક વાહનવ્યવહાર વાહન (મુક્તિ પામેલા વાહનો સિવાય[163]), ઉત્પાદન તબક્કે અથવા વેચાણકારના તબક્કે, 60/80 કિલોમીટર પ્રતિ કલાક[164] (KMPH) ની મહત્તમ પૂર્વ-નિર્ધારિત ગતિ ધરાવતું ગતિ મર્યાદા ઉપકરણથી સજ્જ કરવામાં અથવા લગાવવામાં આવશે. ઉપરોક્ત તારીખ પહેલા નોંધાયેલા વાહનોમાં 01 એપ્રિલ 2016 ના રોજ અથવા તે પહેલાં ગતિ મર્યાદા ઉપકરણ ગોઠવવું જરૂરી હતું. વધુમાં,માર્ગ, વાહનવ્યવહાર અને ધોરીમાર્ગ મંત્રાલયે 16 જૂન 2016 ના રોજના તેના પત્ર દ્વારા તમામ રાજ્ય વાહનવ્યવહાર અધિકારીઓને ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર આપતા પહેલા ગતિ મર્યાદા ઉપકરણનું યોગ્ય ગોઠવણી સુનિશ્ચિત કરવા નિર્દેશ આપ્યો હતો.

એપ્રિલ 2009 થી માર્ચ 2024 દરમિયાન નોંધાયેલા વાહનોના 'VAHAN' ડેટાના વિશ્લેષણ થી ઓડિટમાં જાણવા મળ્યું કે એપ્રિલ 2009 થી સપ્ટેમ્બર 2015 દરમિયાન ઉત્પાદિત 2,05,811 વાહનવ્યવહાર વાહનો (મુક્તિ પામેલા વાહનો સિવાય) સામે આ વાહનોમાં ગતિ મર્યાદા ઉપકરણ લગાવ્યા હોવાનો કોઈ ઉલ્લેખ નથી. વધુમાં, સંબંધિત પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીએ એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024 દરમિયાન આવા 1,16,229 વાહનોને ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર જારી કર્યા હતા. તેવી જ રીતે, ડેટા મુજબ, 1 ઓક્ટોબર 2015 ના રોજ અથવા તે પછી ઉત્પાદિત 4,46,694 વાહનવ્યવહાર વાહનોમાં ગતિ મર્યાદા ઉપકરણ

[163] (i) દ્વિચક્રી, (ii) ત્રણ પૈડાવાળા, (iii) ચાર પૈડાવાળા, (iv) નવ સુધીની બેઠક ક્ષમતા ધરાવતા અને 3,500 કિ.ગ્રા. (01 મે 2017 થી બાકાત) સુધી એકંદર વાહનનું વજન ધરાવતા યાત્રિ વાહન, (v) અગ્નિશામક, (vi) પોલીસનું વાહન, (vii) એમ્બ્યુલન્સ.

[164] ડમ્પર, ટેન્કર, સ્કૂલ બસ, જોખમી માલ વહન કરતા વાહનો જેવા વાહનવ્યવહાર વાહનો માટે 60 કિમી પ્રતિ કલાકની ગતિ મર્યાદા નક્કી કરવામાં આવી હતી.

લગાવવામાં આવ્યા ન હતા. આ વાહનોમાંથી પણ, ઓડિટના સમયગાળા દરમિયાન 2,66,979 વાહનોના સંદર્ભમાં ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર જારી કરવામાં આવ્યા હતા.

આ બાબત પર ધ્યાન દોરવામાં આવતા, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓમાં ફિટનેસની કસોટી કરતી વખતે, ગતિ મર્યાદા ઉપકરણ મેન્યુઅલી લગાવવાનું સુનિશ્ચિત કરવામાં આવતું હતું. તેથી, એવી સંભાવના હતી કે ઘણા વાહનોમાં ગતિ મર્યાદા ઉપકરણ લગાવવામાં આવ્યા હોવા છતાં, તે પોર્ટલમાં અપડેટ કરી શકાતા ન હતા. વધુમાં, સપ્ટેમ્બર 2015 કે તે પહેલાં નોંધાયેલા વાહનોના કિસ્સામાં, વાહન ઉપયોગમાં ન હોવાની પણ સંભાવના હતી.

વાહનવ્યવહાર કમિશનરનો જવાબ સંતોષજનક નથી. જાતે કરેલી ચકાસણીનો દાવો એ અધિનિયમકીય જરૂરિયાતને પૂરી નથી કરતો કે ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર આપતા પહેલા ગતિ મર્યાદાના ધોરણોનું પાલન સુનિશ્ચિત કરી અને નોંધ રાખવી આવશ્યક છે. છ લાખથી વધુ વાહનો માટે ગતિ મર્યાદા ઉપકરણના ડેટાની અપ્રાપ્યતા, મોટી સંખ્યામાં વાહનોને ફિટનેસ પ્રમાણપત્રો જારી કરવા સાથે, 'VAHAN' માં અમલીકરણની પ્રણાલીગત ખામીઓ અને અપૂરતા માન્યતા નિયંત્રણો દર્શાવે છે. કેટલાક જૂના વાહનો રસ્તા પર ન હોવાનું અનુમાન ફિટનેસની પુષ્ટિ કર્યા વિના ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર જારી કરવાને વાજબી ઠેરવતી નથી. તેથી, જવાબ ઓડિટ દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલા સમયગાળા દરમિયાન માર્ગ, વાહનવ્યવહાર અને ધોરીમાર્ગ મંત્રાલયની સૂચનાઓ અને કેન્દ્રિય મોટર વાહન નિયમોની જોગવાઈઓ કેવી રીતે સુનિશ્ચિત કરવામાં આવી તે સમજાવવામાં નિષ્ફળ રહે છે.

2.2.2.5 પ્રદૂષણ નિયંત્રણમાં હોવાનું પ્રમાણપત્ર

કેન્દ્રિય મોટર વાહન નિયમો ના નિયમ 115 (7) માં એવી જોગવાઈ છે કે મોટર વાહનની પહેલી નોંધણીની તારીખથી એક વર્ષ પૂર્ણ થયા પછી, આવા દરેક વાહનમાં માન્ય પ્રદૂષણ નિયંત્રણ હેઠળ હોવાનું પ્રમાણપત્ર હોવું આવશ્યક છે જે છ મહિના માટે માન્ય રહે છે. જો કે, ભારત સ્ટેજ-IV અથવા ભારત સ્ટેજ-VI ના ધોરણોનું પાલન કરતા વાહનો માટે પ્રમાણપત્રની માન્યતા 12 મહિનાની હોય છે.

એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટેના 'VAHAN' ના ડેટાની ચકાસણીમાં ઓડિટના ધ્યાન પર આવ્યું હતું કે:

- 31 ડિસેમ્બર 2023 પહેલાં જેમના પ્રદૂષણ નિયંત્રણ હેઠળ હોવાના પ્રમાણપત્રની મુદત પૂરી થઇ ગઇ હતી એવા 39,12,554 વાહનોના કેસમાં તેમના માલિકોએ 31 માર્ચ 2024 ની સ્થિતિએ તેમના વાહનોના પ્રદૂષણ નિયંત્રણના પ્રમાણપત્રનું નવીકરણ કરાવ્યું ન હતું.
- 01 એપ્રિલ 2009 થી 31 માર્ચ 2019 વચ્ચે નોંધાયેલા 69,26,536 વાહનોના વાહન માલિકોએ એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024 ના પાંચ વર્ષના સમયગાળામાં એક પણ વાર તેમના વાહનોનું પ્રદૂષણ નિયંત્રણ હેઠળ હોવાનું પ્રમાણપત્ર મેળવ્યું ન હતું.
- 01 એપ્રિલ 2009 થી 31 માર્ચ 2019 વચ્ચે નોંધાયેલા38,44,006 વાહનોની બાબતમાં એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024 દરમિયાન માત્ર એક વાર પ્રદૂષણ નિયંત્રણ હેઠળ હોવાના પ્રમાણપત્રનું નવીકરણ કરાવ્યું હતું.
- એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2023 ના સમયગાળા દરમિયાન નોંધાયેલા 54,72,236 વાહનો પૈકી વાહન માલિકોએ 31,23,766 વાહનોની બાબતમાં એપ્રિલ 2020 અને માર્ચ 2024 વચ્ચે પ્રદૂષણ નિયંત્રણ હેઠળ હોવાના પ્રમાણપત્રનું નોંધણીની તારીખથી એક વર્ષના શરૂઆતના એક વર્ષના મૂળભૂત સમયગાળાના અંતે નવીકરણ કરાવ્યું ના હતું.
- BS IV/BS VI ધોરણોનું પાલન કરતા 2,57,242 વાહનોના પ્રદૂષણ નિયંત્રણ હેઠળ હોવાના પ્રમાણપત્રનું એક વર્ષથી ઓછા સમયગાળા માટે નવીકરણ કરવામાં આવ્યું હતું જ્યારે BS IV પહેલાના બળતણ ઉત્સર્જન ધોરણો ધરાવતા 5,14,664 વાહનોના પ્રદૂષણ નિયંત્રણ હેઠળ હોવાના પ્રમાણપત્રનું 201 દિવસથી 2,401 દિવસની વચ્ચે છ મહિનાથી વધુ સમયગાળા માટે નવીકરણ કરવામાં આવ્યા હતા.

આનો અર્થ એ થયો કે વાહન માલિકો દ્વારા નિર્ધારિત સમયાન્તરે ધોરણો મુજબ પ્રદૂષણ નિયંત્રણ હેઠળ હોવાના પ્રમાણપત્રનું નવીકરણ કરવામાં આવતું ન હતું.

આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવી ત્યારે,વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે પ્રમાણપત્ર મેળવવાની જવાબદારી વાહન માલિકની હતી. વધુમાં, અમલીકરણ પ્રવૃત્તિને મજબૂત બનાવવા માટે ગુજરાત રાજ્યમાં ઇ-ડિટેક્શન પ્રોજેક્ટ અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો જેમાં પ્રદૂષણ નિયંત્રણ હેઠળ હોવાના પ્રમાણપત્ર મેળવ્યા વગર દોડતા વાહનોની વિગતો ટોલ પ્લાઝા પર લઇ લેવામાં આવી હતી અને ચલણ આપમેળે જારી કરવામાં આવી રહ્યા હતા. વધુમાં, પ્રદૂષણ નિયંત્રણ હેઠળ હોવાના પ્રમાણપત્રના કેન્દ્રોને વાહન એપ્લિકેશન સાથે સંકલિત ન થાય ત્યાં સુધી પ્રદૂષણ નિયંત્રણ હેઠળ હોવાના પ્રમાણપત્ર જાતે જારી કરવામાં આવી રહ્યા હતા.

વાહનવ્યવહાર કમિશનર નો જવાબ સંતોષજનક નથી કારણ કે માન્ય પ્રદૂષણ નિયંત્રણ હેઠળ હોવાના પ્રમાણપત્રવાળા વાહનો રસ્તા પર ચાલે તેની ખાતરી કરવાની જવાબદારી કરવેરા અધિકારીની છે. પર્યાવરણીય પ્રદૂષણ ઘટાડવા માટે આ જરૂરી છે. વધુમાં, ઓડિટ સમયે ઈ-ડિટેક્શન યંત્રણા કાર્યરત ન હતી.

2.2.2.6 ઉચ્ચ સુરક્ષા નોંધણી પ્લેટ

કેન્દ્રિય મોટર વાહન નિયમોના નિયમ 50 માં મોટર વાહનો પર ઉચ્ચ સુરક્ષા નોંધણી પ્લેટ (HSRP) ફરજિયાત લગાવવાનું નિયત કરવામાં આવ્યું છે જેને ગુજરાત સરકાર દ્વારા 03 ઓક્ટોબર 2016 ના રોજ મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. વધુમાં, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે 16 નવેમ્બર 2012 પહેલા નોંધાયેલા જૂના વાહનો પર ઉચ્ચ સુરક્ષા નોંધણી પ્લેટ લગાવવા માટે 30 ઓક્ટોબર 2019 ની સમયમર્યાદા નક્કી કરી હતી.

એપ્રિલ 2009 થી માર્ચ 2024 દરમિયાન નોંધાયેલા વાહનો માટે 'VAHAN ના ડેટાના ઑડિટ વિશ્લેષણમાં સામે આવ્યું હતું કે 21,87,963 વાહનોના સંદર્ભમાં ઉચ્ચ સુરક્ષા નોંધણી પ્લેટ લગાવવા સંબંધિત વિગતોનો ડેટાબેઝમાં ઉલ્લેખ ન હતો. વિગતો **કોષ્ટક 2.7** માં આપવામાં આવી છે.

કોષ્ટક 2.7: ઉચ્ચ સુરક્ષા નોંધણી પ્લેટની વિગતો વગરના વાહનોની વિગતો

ક્રમાંક	આની બાબતમાં 'VAHAN ડેટાબેઝ માં ઉચ્ચ સુરક્ષા નોંધણી પ્લેટની વિગતો મળી ન હતી	સમયગાળા દરમિયાન નોંધાયેલા કુલ વાહનો	HSRP વગરના વાહનોની સંખ્યા
1	01 એપ્રિલ 2009 અને 15 નવેમ્બર 2012 વચ્ચે નોંધાયેલા વાહનો	40,27,366	17,47,992
2	16 નવેમ્બર 2012 અને 31 માર્ચ 2019 વચ્ચે નોંધાયેલા વાહનો	1,00,64,791	3,65,729
3	01 એપ્રિલ 2019 અને 31 માર્ચ 2024 વચ્ચે નોંધાયેલા વાહનો	74,49,454	74,242
	કુલ	2,15,41,611	21,87,963

સ્રોત: VAHAN એપ્લીકેશનનો બેક-એન્ડ ડેટા અને ગુજરાત રાજ્ય માર્ગ વિકાસ નિગમ દ્વારા પૂરો પાડવામાં આવેલો ટોલ બૂથનો ડેટા.

આ વાહનો પર ઉચ્ચ સુરક્ષા નોંધણી પ્લેટ લગાવવા સંબંધિત વિગતોનો અભાવ દર્શાવે છે કે ક્યાં તો ઉચ્ચ સુરક્ષા નોંધણી પ્લેટ લગાવવામાં આવી ન હતી, અથવા વાહન ઍપ્લિકેશનમાં ડેટા અદ્યતન કરવામાં આવ્યો ન હતો.

આ બાબતમાં ધ્યાન દોરવામાં આવતા, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે 01 એપ્રિલ 2019 પછી નોંધાયેલા વાહનોના કિસ્સામાં ઉચ્ચ સુરક્ષા નોંધણી પ્લેટ લગાવવાનું હજુ બાકી હતું અથવા લગાવવામાં આવી હતી પરંતુ ડેટા 'VAHAN પોર્ટલ પર અપલોડ કરવાનો બાકી હતો. વધુમાં, ડિસેમ્બર 2018 પહેલા લગાવેલી ઉચ્ચ સુરક્ષા નોંધણી પ્લેટ ની વિગતો 'VAHAN' પોર્ટલ પર અપડેટ કરવામાં આવી ન હતી. અગાઉની એજન્સીને 'VAHAN પોર્ટલમાં ડેટા તાત્કાલિક અપડેટ કરવા સૂચનાઓ જારી કરવામાં આવી હતી. વધુમાં, 01 એપ્રિલ 2019 પહેલા નોંધાયેલા વાહનો માટે, લગાવવાની જવાબદારી અધિકૃત ડીલરોમાં વિકેન્દ્રિત કરવામાં આવી હતી. ઉપરાંત, 01 એપ્રિલ 2019 પછી નોંધાયેલા વાહનો માટે, ઉચ્ચ સુરક્ષા નોંધણી પ્લેટ લગાવવાનું સુનિશ્ચિત કરવા માટે 'VAHAN' પોર્ટલ પર ઉચ્ચ સુરક્ષા નોંધણી પ્લેટ લગાવવાનો ડેટા અપલોડ થયા પછી નોંધણી પ્રમાણપત્ર મોકલવામાં આવ્યું હતું.

વાહનવ્યવહાર કમિશનર ના જવાબથી ઓડિટ અવલોકનની પુષ્ટિ થઇ હતી.

2.2.2.7 વાહનવ્યવહાર વાહનોમાં સ્થળ ટ્રેકિંગ ઉપકરણ (VLTD)

માર્ગ, વાહનવ્યવહાર અને ધોરીમાર્ગ મંત્રાલયે 28 નવેમ્બર 2016 ના રોજ તેના જાહેરનામા દ્વારા સૂચવ્યું હતું કે 01 જાન્યુઆરી 2019 ના રોજ અથવા તે પછી નોંધાયેલા તમામ જાહેર સેવા વાહનોમાં વાહન સ્થળ ટ્રેકિંગ ઉપકરણ (VLTD) ફીટ કરવું આવશ્યક છે. માર્ગ, વાહનવ્યવહાર અને ધોરીમાર્ગ મંત્રાલયે 15 જાન્યુઆરી 2020 ના રોજ તેના જાહેરનામા દ્વારા રાજ્ય/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોને નોંધણી અને/અથવા પરમિટ જારી/નવીકરણ અને/અથવા ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર જારી કરતી વખતે VLTD લગાવવાનું લાગુ કરવા/કાર્યકારી સ્થિતિ સુનિશ્ચિત કરવા નિર્દેશ આપ્યો હતો.

એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024 દરમિયાન નોંધાયેલા 54,452 પેસેન્જર વાહનોના[165] 'VAHAN ના ડેટાબેઝના વિશ્લેષણમાં, ઓડિટમાં જોવામાં આવ્યું હતું કે ફક્ત છ વાહનોમાં, VLTD ની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી. આ સમયગાળા દરમિયાન, નોંધણી અધિકારીએ આ વાહનોને 23,924 ફિટનેસ પ્રમાણપત્રો અને 43,223 પરમિટ જારી કર્યા હતા, પરંતુ જાહેર સલામતી સુનિશ્ચિત કરવા માટે યોગ્ય પ્રમાણપત્ર/પરમિટ જારી કરતી વખતે તેઓએ આ વાહનોમાં VLTD લગાવ્યું હોવાની ખાતરી કરી ન હતી

આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યું ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે ગુજરાત રાજ્યે હજુ સુધી VLTD લાગુ કરવાનું બાકી છે. જો કે, VLTD ના અમલીકરણ માટેની કામગીરી પ્રક્રિયામાં છે.

વાહનવ્યવહાર કમિશનર નો જવાબ સ્વીકાર્ય નથી. નવેમ્બર 2016 અને જાન્યુઆરી 2020 ના મંત્રાલયના સૂચનોએ રાજ્યો માટે VLTD ફિટમેન્ટ સુનિશ્ચિત કરવાનું અને નોંધણી, પરમિટ જારી અથવા નવીકરણ અને ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર જારી કરતી વખતે તેની કાર્યાત્મક સ્થિતિ ચકાસવાનું ફરજિયાત બનાવ્યું હતું. ગુજરાતે હજુ સુધી VLTD લાગુ કરવાનું બાકી છે તે દાવો પુષ્ટિ કરે છે કે આ વૈધાનિક સૂચનાઓનું લગભગ નવ વર્ષથી અમલીકરણ કરવામાં આવ્યુ નથી.

2.2.2.8 મોટર વાહન એગ્રીગેટરોનું નિયમન

ગુજરાત સરકારે રાજ્યમાં વાહનવ્યવહાર એગ્રીગેટર્સને લાઇસન્સ આપવા માટે ગુજરાત સ્ટેટ ઓન ડિમાન્ડ ટ્રાન્સપોર્ટેશન એગ્રીગેટર (GSoDTA) નિયમો 2019 ને સૂચિત કર્યા હતા (31 મે 2019). ત્યારબાદ, માર્ગ, વાહનવ્યવહાર અને ધોરી માર્ગ મંત્રાલયે (નવેમ્બર 2020) મોટર વ્હીકલ એગ્રીગેટર્સ (MVA) માર્ગદર્શિકા 2020 રાજ્ય સરકારો માટે વાહનવ્યવહાર એગ્રીગેટર્સને લાઇસન્સ આપવા અને તેમના વ્યવસાયના નિયમન માટે માર્ગદર્શન માળખા તરીકે સૂચિત કરી હતી. ગુજરાત સરકારે (16 ફેબ્રુઆરી 2023) ગુજરાત સ્ટેટ ઓન ડિમાન્ડ ટ્રાન્સપોર્ટેશન એગ્રીગેટર નિયમો રદ કર્યા હતા અને મોટર વાહન અધિનિયમની માર્ગદર્શિકા 2020 અપનાવી હતી.

ઓડિટમાં ધ્યાન પર આવ્યું હતું કે પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી, અમદાવાદે ચાર એગ્રીગેટરોને[166] મોટર વાહન અધિનિયમ માર્ગદર્શિકા હેઠળ લાઇસન્સ જારી કર્યા હતા (મે 2022 અને માર્ચ 2024 વચ્ચે).

---

[165] કોન્ટ્રાક્ટ કેરેજ બસ (16,510), લક્ઝરી બસ (03), મેક્સી કેબ (3,270), મોટર કેબ (34,531), ઓમ્નિ બસ (138).

[166] (i) ઉબર ઇન્ડિયા સિસ્ટમ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (UBER), (i) એની ટેકનોલોજીસ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (OLA), (iii) રેપિડ ટ્રાન્સપોર્ટેશન સરવિસીસ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (RAPIDO), અને (iv) કેર લાઇફ સાયન્સીસ લિમિટેડ.

ક મોટર વાહન એગ્રીગેટરોની માર્ગદર્શિકાની જોગવાઇઓનું પાલન

નોંધાયેલા એગ્રીગેટરોના નિયમન સંબંધિત અવલોકનોનો સારાંશ કોષ્ટક 2.8 માં આપ્યો છે.

કોષ્ટક 2.8: નોંધાયેલા એગ્રીગેટરોના નિયમન સંબંધિત અવલોકનો

નિયમનકારી આવશ્યકતા	કેર (CARE)	ઓલા (OLA)	ઉબર (UBER)	રેપીડો (RAPIDO)
1.નોંધણી[૪૪] + ફરજીયાત સિક્યોરીટી ડિપોઝીટ અને ફી	🟢	🔴	🟢	🟢
2.લાયસન્સ જારી કર્યાના છ મહિનાની અંદર કામગીરી શરૂ કરવી of license.	🟡 *કામગીરી શરૂ કરી ન હતી*	🟢	🟢	🟢
3. ડ્રાઇવિંગ કસોટી સિમ્યુલેટર સુવિધા	🟡	🔴	🔴	⚪ *કોઇ માહિતી નથી*
4. AIS-140 પગેરૂ લેવાનું ઉપકરણ + પેનિક બટન	🟡	🔴	🔴	⚪
5. ડ્રાઇવર/વાહનનો અદ્યતન ડેટા નિભાવવો (SARATHI/VAHAN)	⛔ *વિભાગે જોવાનો હક આપ્યો નથી*	⛔	⛔	⛔

સ્રોત:વાહનવ્યવહાર કમિશનર ની કચેરી દ્વારા આપવામાં આવેલી માહિતી

હીટમેપનો સારાંશ:

કેર

🟢 🟡 🟡 🟡 ⛔

(કામગીરી શરૂ કરી નથી)

ઓલા

🔴 🟢 🔴 🔴 ⛔

(મોટર વાહન અધિનિયમની માર્ગદર્શિકા હેઠળ નોંધાયેલી નથી +સુરક્ષાનું બિન-અનુપાલન)

ઉબર

🟢 🟢 🔴 🔴 ⛔

(સુરક્ષાનું બિન-અનુપાલન)

રેપિડો

🟢 🟢 ⚪ ⚪ ⛔

(માહિતી ખૂટે છે + સુરક્ષા ધોરણો ચકાસાયેલ નથી)

મોટર વાહન અધિનિયમની માર્ગદર્શિકા હેઠળ નોંધણી ન કરાવવાના પરિણામે, એગ્રીગેટર (OLA) એ ન તો ₹ 2.50 લાખની સિક્યોરિટી ડિપોઝિટ જમા કરાવી હતી કે ન તો માર્ગદર્શિકા મુજબ ₹ ચાર લાખની તફાવતની લાઇસન્સ ફી ચૂકવી હતી. CARE ને ફેબ્રુઆરી 2024 માં લાઇસન્સ આપવામાં આવ્યું હતું, પરંતુ તેણે છ મહિનાના નિર્ધારિત સમયગાળામાં (નવેમ્બર 2024 સુધીમાં) વ્યવસાય શરૂ કર્યો ન હતો. જોકે, પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી એ લાઇસન્સ મોકૂફી માટે કોઈ કાર્યવાહી શરૂ કરી ન હતી. VAHAN અને SARATHI એપ્લિકેશનોમાં દાખલ થવાનો હક ન આપવાને કારણે, એગ્રીગેટરો ખાતરી કરી શક્યા ન હતા કે તેમના દ્વારા ઓન-બોર્ડ કરાયેલા વાહનો અને ડ્રાઇવરો હાલના અધિનિયમોનું પાલન કરે છે અને આ વાહનોના સંદર્ભમાં જારી

---

[૪૪] OLA ને અગાઉના GScDTA નિયમો હેઠળ બે લાઇસન્સ આપવામાં આવ્યા હતા (મે અને જૂન 2022 માં). જો કે, નિયમો રદ થયા પછી મોટર વાહન અધિનિયમની માર્ગદર્શિકા હેઠળ એગ્રીગેટર નોંધાયેલ ન હતું.

કરાયેલા ઇ-ચલણોની ચૂકવણી કરે છે. મોટર વાહન અધિનિયમ માર્ગદર્શિકા (ક્રમ નં. 3 અને 4) નું પાલન ન કરવા છતાં, પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી એ એગ્રીગેટરો પર દંડનીય કાર્યવાહી કરી ન હતી કે ઉપરોક્ત શરતોનું પાલન ન થાય ત્યાં સુધી તેમના લાઇસન્સ મોકૂફ રાખવા માટે કોઈ કાર્યવાહી કરી ન હતી.

ખ એગ્રીગેટરોની નોંધણી ન કરવી

ઓડિટમાં જોવામાં આવ્યું હતું કે જાહેર ક્ષેત્રમાં ઉપલબ્ધ વેબ-પોર્ટલ/એપ્લિકેશન મુજબ, અમદાવાદમાં ઓછામાં ઓછા 10 અન્ય એગ્રીગેટરો[68] કાર્યરત હતા. જો કે, તેમાંથી કોઈ પણ મોટર વાહન અધિનિયમની માર્ગદર્શિકા હેઠળ નોંધાયેલ ન હતા. જો કે, પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી, અમદાવાદે મોટર વાહન અધિનિયમની માર્ગદર્શિકા હેઠળ આ એગ્રીગેટરોની નોંધણી સુનિશ્ચિત કરવા માટે કોઈ કાર્યવાહી કરી ન હતી.

ઓડિટ દ્વારા આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યું ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યુ હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે વિગતો ચકાસણી અને તપાસ માટે સંબંધિત નોંધણી સત્તાવાળાઓને આપવામાં આવી છે.

2.2.3 લાઇસન્સનું વ્યવસ્થાપન અને ડ્રાઇવિંગ સ્કૂલો

આ વિષય વિશિષ્ટ અનુપાલન ઓડિટના ઉદ્દેશ્યો પૈકીનો એક ઉદ્દેશ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો હતો કે રાજ્ય વાહનવ્યવહાર સત્તામંડળ/પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીએ લાગુ પડતા અધિનિયમ/નિયમો અનુસાર તેમની મુખ્ય કામગીરી કરી છે કે નહીં.

આ ફકરામાં મોટર ડ્રાઇવિંગ સ્કૂલોને જારી કરાયેલા વિવિધ પ્રકારના લાઇસન્સના સંચાલનના સંદર્ભમાં પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી /સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીની મુખ્ય કામગીરીઓની ચર્ચા કરવામાં આવી છે.

2.2.3.1 SARATHI એપ્લીકેશનમાં સુધારેલી ફી અદ્યતન કરવામાં વિલંબના કારણે ફી ની ઓછી વસૂલાત

ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સ જારી કરવા માટે પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી /સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી 'લાઇસન્સિંગ ઓથોરિટી' તરીકે કાર્ય કરે છે. કેન્દ્રિય મોટર વાહન નિયમોના નિયમ 32 માં વિવિધ પ્રકારના લાઇસન્સ માટે વસૂલવામાં આવતી ફીની જોગવાઈ છે.

ભારત સરકારના માર્ગ, વાહનવ્યવહાર અને ધોરી માર્ગ મંત્રાલયે તારીખ 31 માર્ચ 2021 ના જાહેરનામા દ્વારા કેન્દ્રિય મોટર વાહન નિયમોના નિયમ 32 માં સુધારો કરીને, 01 એપ્રિલ 2021 થી ડુપ્લીકેટ ઠ=ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સ જારી કરવા માટે ₹ 200 ને બદલે ₹ 400 ફી નક્કી કરી હતી.

ઓડિટમાં જોવામાં આવ્યું હતું કે SARATHI ના ડેટા મુજબ, પસંદ કરેલી નવ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓએ 01 એપ્રિલ 2021 થી 28 જુલાઈ 2023 ની વચ્ચે ₹ 400 ની સુધારેલી ફીને બદલે ₹ 200 ની ફી વસૂલ કરીને 79,762

[68] (i) બ્લા બ્લા કાર (ii) બાઝાવે, (iii) કેબમઝાર, (iv) ગેટમીકેબ, (v) ઇનડ્રાઇવ, (vi) મેરૂ કેબ (vii) મિ. કેબી, (viii) અમદાવાદ સ્ટેશન ટેક્સી, (ix) પોર્ટર, (x) સવારી.

ડુપ્લિકેટ ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સ જારી કર્યા હતા. ત્યારબાદ, નિર્ધારિત ફી વસૂલવામાં આવી હતી. જેના પરિણામે ₹ 1.60 કરોડની ફી ઓછી વસૂલવામાં આવી હતી.

આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યું ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે SARATHI પોર્ટલમાં નેશનલ ઇન્ફોર્મેટિક્સ સેન્ટર (NIC) દ્વારા સમયસર અપડેટ કરવામાં આવ્યું ન હતું. ત્યારબાદ, SARATHI પોર્ટલમાં જરૂરી સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો અને પછી લાઇસન્સ ધારકને ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સ સંબંધિત સેવા આપતી વખતે તફાવતની ફી વસૂલવામાં આવી રહી હતી.

વાહનવ્યવહાર કમિશનર નો જવાબ SARATHI એપ્લિકેશનમાં વ્યવસાયના નિયમો તાત્કાલિક અદ્યતન થાય તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે વાહનવ્યવહાર કમિશનર ની કચેરી અને NIC વચ્ચે સંકલનનો અભાવ દર્શાવતો હતો.

2.2.3.2 રાજ્યમાં ડ્રાઇવિંગ ટેસ્ટ ટ્રેક

યોગ્ય ડ્રાઇવિંગ ટેસ્ટ આપવા માટે સારી રચના વાળા અને જાળવણી કરાયેલા ટેસ્ટિંગ ટ્રેકની ઉપલબ્ધતા એ પૂર્વશરત છે. ઓટોમેટેડ ડ્રાઇવિંગ ટેસ્ટ ટ્રેક (ADTT) એ સંપૂર્ણપણે કોમ્પ્યુટરથી સંચાલિત ડ્રાઇવિંગ ટેસ્ટ ટ્રેક છે જે ઇલેક્ટ્રોનિક સેન્સરથી સજ્જ છે જે ડ્રાઇવરની કુશળતા માપવા અને પરીક્ષણ દરમિયાન તેની ગતિવિધિઓ નોંધવા માટે છે. 31 માર્ચ 2024 સુધીમાં, રાજ્યની 23 પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓમાં હળવા મોટર વાહન માટે 22 ઓટોમેટેડ ડ્રાઇવિંગ ટેસ્ટ ટ્રેક અને ટુ વ્હીલર માટે 23 ઓટોમેટેડ ડ્રાઇવિંગ ટેસ્ટ ટ્રેક કાર્યરત હતા.

ઓડિટમાં પસંદ કરેલી નવ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી ની મુલાકાત લેવામાં આવી હતી (ઓક્ટોબર 2024 થી જાન્યુઆરી 2025 દરમિયાન) અને ટેસ્ટ ટ્રેકની સંયુક્ત ચકાસણી દરમિયાન એવું સામે આવ્યું હતું કે જામનગર અને ગીર-સોમનાથ સિવાય સાત પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ /સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓમાં ઓટોમેટેડ ડ્રાઇવિંગ ટેસ્ટ ટ્રેક કાર્યરત હતાં અને વિભાગીય સ્ટાફ દ્વારા તેનું સંચાલન કરવામાં આવી રહ્યું હતું. સાત ઓટોમેટેડ ડ્રાઇવિંગ ટેસ્ટ ટ્રેક અને બે સામાન્ય ટ્રેક (જામનગર અને ગીર-સોમનાથ) સંબંધિત અવલોકનોની ચર્ચા નીચે કરવામાં આવી છે:

છબી 2.1: ક્ષતિગ્રસ્ત/બિન-કાર્યરત સેન્સર

પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી, અમદાવાદ

પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી, સુરત

સ્રોત: સંયુક્ત સ્થળ મુલાકાત વખતે ઓડિટ દ્વારા લેવામાં આવેલા ફોટોગ્રાફ.

(i) તમામ સાત ઓટોમેટેડ ડ્રાઇવિંગ ટેસ્ટ ટ્રેક માં, દ્વિચક્રી અને હળવા મોટર વાહનના ટેસ્ટ ટ્રેક પર લગાવેલા બધા સેન્સર ક્યાં તો ક્ષતિગ્રસ્ત થઈ ગયા હતા અને/અથવા બિનકાર્યક્ષમ થઈ ગયા હતા. સેન્સરના અભાવે, પરીક્ષાનો પ્રયાસ કરતી વખતે કોઈ વાહન સીમાઓ/અવરોધોને સ્પર્શ્યું હતું કે કેમ તેની દેખરેખ જાત નિરીક્ષણથી કરવામાં આવી રહી હતી.

(ii) રસ ધરાવતા અરજદારને ડ્રાઇવિંગ ટેસ્ટ પ્રક્રિયાઓના ટ્યુટોરીયલ વિડીયો પ્રદર્શિત કરવા માટે કાર્યાત્મક સિસ્ટમ સાથે એક અલગ રૂમ અથવા હોલની સુવિધા પાંચ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ એટલે કે સાબરકાંઠા, રાજકોટ, ખેડા-નડિયાદ, ગીર-સોમનાથ અને જામનગરમાં ઉપલબ્ધ/કાર્યક્ષમ ન હતી.

(iii) તમામ નવ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓમાં, ભારે મોટર વાહનો માટે કોઇ ટેસ્ટ ટ્રેક ઉપલબ્ધ ન હતા.

(iv) સાત પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ (અમદાવાદ અને વડોદરા સિવાય) માં ચહેરાની ઓળખ કરવા માટેના કેમેરા ક્યાં તો લગાવેલા ન હતા અથવા કાર્યરત ન હતા..

(v) ઓટોમેટેડ ડ્રાઇવિંગ ટેસ્ટ ટ્રેક ખાતે, એકમાત્ર પ્રણાલી જે યોગ્ય રીતે કાર્ય કરી રહી હતી તે રેડિયો ફ્રીક્વન્સી આઇડેન્ટિફિકેશન (RFID) સિસ્ટમ દ્વારા પરીક્ષણના દરેક તબક્કા માટે સમય મર્યાદાનું ટ્રેકિંગ હતું. બે સામાન્ય ટ્રેકમાં આવી કોઈ સિસ્ટમ ઉપલબ્ધ નહોતી, અને દરેક તબક્કા તેમજ સંપૂર્ણ પ્રક્રિયા માટે સમય જાતે નોંધવામાં આવતો હતો.

આ બાબતમાં ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે વિડીયો એનાલિટિક્સ ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરીને ઓટોમેટેડ ડ્રાઇવિંગ ટેસ્ટ ટ્રેક ના આધુનિકીકરણ માટે વિક્રેતા સાથે કરાર કરવામાં આવ્યો હતો. (ફેબ્રુઆરી 2025) વધુમાં, અમદાવાદ અને રાજકોટમાં બાંધકામ ને લગતા માળખાનું કામ પૂર્ણ થઈ ગયું હતું જ્યારે બારડોલીમાં જમીનનું સંપાદન પ્રગતિમાં હતું. અંજાર અને ગોધરાના કિસ્સામાં, બંદરો અને વાહનવ્યવહાર વિભાગ પાસેથી સુધારેલી વહીવટી મંજૂરી મંગાવવામાં આવી હતી.

2.2.3.3 ડ્રાઇવિંગ સ્કૂલોની સંયુક્ત તપાસ

પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી ડ્રાઇવિંગ સ્કૂલ[88] વાહન ચલાવવા માટે લાઇસન્સ આપે છે. આ રીતે આપવામાં આવેલું લાઇસન્સ પાંચ વર્ષના સમયગાળા માટે માન્ય હોય છે અને સમયાંતરે તેનું નવીકરણ કરાવવું જરૂરી છે.

કેન્દ્રિય મોટર વાહન નિયમો ના નિયમ 27 લાઇસન્સ જારી કરનાર સત્તાધિકારીને ડ્રાઇવિંગ સ્કૂલનું નિરીક્ષણ કરવાની સત્તા આપે છે જ્યારે નિયમ 28 લાઇસન્સ જારી કરનાર સત્તાધિકારીને નિયમ 24 ના પેટા-નિયમ 3 અને લાયસન્સની અન્ય શરતો હેઠળ નિર્ધારિત આવશ્યકતાઓનું પાલન ન

[88] આ ડ્રાઇવિંગ સ્કૂલોની સ્થાપના અને કામગીરી નિયમ 24 થી નિયમ 31 હેઠળ નિયંત્રિત થાય છે જે સ્થાપના, લાઇસન્સની માન્યતા, ડુપ્લિકેટ લાઇસન્સની રજૂઆત, પાલન કરવાની સામાન્ય શરતો, તાલીમ આપવા માટેનો અભ્યાસક્રમ, દંડનીય કાર્યવાહી અને અપીલ પ્રક્રિયાઓ સાથે સંબંધિત છે.

કરવાના કિસ્સામાં લાઇસન્સ સસ્પેન્ડ અથવા રદ કરવાની સત્તા આપે છે.

પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી /સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી દ્વારા કરવામાં આવેલા નિરીક્ષણો પછી ડ્રાઇવિંગ સ્કૂલો દ્વારા નિયમની જોગવાઈઓનું પાલન કરવામાં આવે છે કે નહીં તે જાણવા માટે, ઓડિટ દ્વારા પસંદ કરાયેલ નવ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓમાંથી દરેકમાં ત્રણ ડ્રાઇવિંગ સ્કૂલોનું સંયુક્ત સ્થળ નિરીક્ષણ (ઓક્ટોબર 2024 થી જાન્યુઆરી 2025 વચ્ચે) હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું. નોંધાયેલા અવલોકનો નીચે મુજબ છે:

(a) ત્રણ ડ્રાઇવિંગ સ્કૂલોમાં[170] વ્યાખ્યાન અને મોડેલ પ્રદર્શન માટે પૂરતી સુવિધા[171] ન હતી.

(b) છ ડ્રાઇવિંગ સ્કૂલોમાં[172] જરૂરી ઉપકરણો[173] અને સાધનો ન હતી. આમાંથી બે ડ્રાઇવિંગ સ્કૂલોમાં ફક્ત બ્લેક બોર્ડ અને સાઇન બોર્ડ હતા.

(c) ત્રણ ડ્રાઇવિંગ સ્કૂલોમાં[174], પ્રશિક્ષકો પાસે જરૂરી લાયકાત[175] ન હતી.

એકંદરે, ઓડિટ દ્વારા મુલાકાત લેવામાં આવી હતી તે 27 ડ્રાઇવિંગ સ્કૂલોમાંથી નવ ડ્રાઇવિંગ સ્કૂલોમાં ઉપરોક્ત ખામીઓ જોવા મળી હતી. આનાથી પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ /સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ દ્વારા નિયમો અનુસાર જરૂરિયાતોનું પાલન સુનિશ્ચિત કરવા માટે યોગ્ય અનુવર્તી કાર્યવાહીનો અભાવ જોવા મળ્યો હતો.

2.2.4 વેરા અને ફી નું એકત્રીકરણ

આ વિષય વિશિષ્ટ અનુપાલન ઓડિટ ના ઉદ્દેશ્યો પૈકી એક ઉદ્દેશ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો હતો કે રાજ્ય વાહનવ્યવહાર સત્તામંડળ/પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ લાગુ પડતા અધિનિયમ/નિયમો અનુસાર તેમની મુખ્ય કામગીરીઓ કરે છે કે નહીં. પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ /સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ 'કરવેરા સત્તાધિકારીઓ' તરીકે કાર્ય કરે છે. તેઓ વાહનની નોંધણી, ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર અને સંબંધિત અધિનિયમ/નિયમો હેઠળ આપવામાં આવતી અન્ય સેવાઓ સંબંધિત વિવિધ પ્રકારના વેરા અને ફી નું મૂલ્યાંકન, વસૂલાત અને એકત્રીકરણ માટે જવાબદાર છે. આ સંદર્ભમાં ઓડિટ અવલોકનોનું વર્ણન હવે પછીના ફકરાઓમાં કરવામાં આવ્યું છે.

2.2.4.1 વાહનો પર વેરા

ક ઉચ્ચક વેરો

31 માર્ચ 2017 ના રોજ જાહેર કરાયેલા ગુજરાત સરકાર ના જાહેરનામા મુજબ, જો વાહન કોઈ વ્યક્તિ, શૈક્ષણિક સંસ્થા, સ્થાનિક સત્તામંડળ, જાહેર ટ્રસ્ટ, સમાજ કલ્યાણ સંસ્થા અથવા યુનિવર્સિટીની માલિકીનું હોય, તો ઉચ્ચક વેરો અનુક્રમે ત્રણ ટકા (ટ્રેક્ટર/અન્ય વિશિષ્ટ વાહન) અને છ ટકા (અન્ય વાહનો) ના દરે વસૂલવામાં આવશે. માલિકીના અન્ય કિસ્સાઓમાં, ઉચ્ચક

[170] એક ગીર-સોમનાથ ખાતે અને બે રાજકોટ ખાતે

[171] બ્લેક બોર્ડ, રોડ પ્લાન બોર્ડ, ટ્રાફિકની સંજ્ઞાઓનો ચાર્ટ, બેઠક વ્યવસ્થા વગેરે સહિતનો વર્ગખંડ

[172] એક હિંમતનગર ખાતે, બે ખેડા-નડીયાદ ખાતે, બે રાજકોટ ખાતે અને એક વડોદરામાં

[173] એન્જીન ગીયર બોક્ષ, બ્રેક શુ અને ડ્રમ, પ્લન્જર કીટ, સ્પાનર બોક્ષ વગેરે

[174] હિંમતનગર, જામનગર અને ખેડા-નડીયાદ ખાતે દરેકમાં એક

[175] મેટ્રીક્યુલેશન, માન્ય સંસ્થામાંથી મિકેનિકલ એન્જિનેરીંગમાં પ્રમાણપત્ર અથવા અન્ય ઉચ્ચ ડિગ્રી અને પાંચ વર્ષનો ડ્રાઇવિંગનો અનુભવ

વેરો અનુક્રમે છ ટકા (ટ્રેક્ટર/અન્ય વિશિષ્ય વાહન[176]) અને બાર ટકા (અન્ય વાહનો) ના દરે વસૂલવામાં આવશે. વધુમાં, ભારતની બહાર ઉત્પાદિત વાહન ઉપર નિર્ધારિત દર કરતાં બમણા દરે વેરો વસૂલ કરવાપાત્ર છે.

ગુજરાત મોટર વાહન વેરા અધિનિયમની કલમ 7 મુજબ, વેરાની એક શ્રેણીમાંથી વેરાની બીજી શ્રેણીમાં વાહન તબદીલ કરવાના કિસ્સામાં, નોંધણી પ્રમાણપત્રની માન્યતાની તારીખ સુધી વાહનના અમર્યાદિત જીવન માટે ઉચ્ચક વેરાનો તફાવત વેરો વસૂલવામાં આવે છે. વધુમાં, ગુજરાત મોટર વાહન અધિનિયમની કલમ 13 મુજબ, રાજ્ય સરકાર, સત્તાવાર ગેઝેટમાં સૂચના દ્વારા, કોઈપણ વર્ગના મોટર વાહનો અથવા કોઈપણ વર્ગની વ્યક્તિઓના કોઈપણ મોટર વાહનોને વેરાની ચૂકવણીમાંથી સંપૂર્ણપણે અથવા આંશિક રીતે મુક્તિ આપી શકે છે. 11 મે 2011 ના રોજ વાહનવ્યવહાર કમિશનર ને સંબોધિત બંદરો અને વાહનવ્યવહાર વિભાગના સ્પષ્ટતા પત્ર મુજબ, રાજ્ય સરકારના બોર્ડ, કોર્પોરેશન વગેરેના નામે 'G' શ્રેણી હેઠળ નોંધાયેલા વાહનોને કર મુક્તિ આપવામાં આવશે નહીં.

(i) ઉચ્ચક વેરાની બિન/ઓછી વસૂલાત

એપ્રિલ 2019 અને માર્ચ 2024 વચ્ચે પસંદ કરેલી નવ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓમાં નોંધાયેલા વાહનોના વાહન ડેટાના વિશ્લેષણમાં (માર્ચ 2025), ઓડિટમાં **કોષ્ટક 2.9** માં વર્ણવ્યા મુજબ 221 વાહનોના કિસ્સામાં ₹ 71.98 લાખની ઉચ્ચક વેરાની બિન/ઓછી વસૂલાત જોવા મળી હતી.

કોષ્ટક 2.9: ઉચ્ચક વેરાની બિન/ઓછી વસૂલાત

(₹ લાખમાં)

ક્રમાંક	વાહનના માહિતી	વાહનોની સંખ્યા	વસૂલ કરવાપાત્ર ઉચ્ચક વેરો	વસૂલ કરેલા ઉચ્ચક વેરો	ઉચ્ચક વેરાની બિન/ઓછી વસૂલાત
1	વ્યક્તિગત જ્યાં વેરો નિયત દરેક વસૂલવામાં આવ્યો ન હતો	12	10.67	5.41	5.26
2	વ્યક્તિગત સિવાય જ્યાં વેરો નિયત દરેક વસૂલવામાં આવ્યો ન હતો	54	37.07	19.9	17.17
3	વ્યક્તિગત સિવાય પરંતુ વ્યક્તિ તરીકે નોંધાયેલ અને વસૂલ કરેલો ઓછો વેરો	77	46.97	23.53	23.44
4	વ્યક્તિગત અને પાછળથી પેઢીને તબદીલ, તફાવતની બિન-વસૂલાત	21[177]	4.63	0	4.63
5	સ્વાયત્ત સંસ્થાઓ, કેન્દ્ર સરકાર અને જાહેર ક્ષેત્રના ઉપક્રમો જ્યાં વેરો વસૂલ કરવામાં આવ્યો ન હતો	57	21.48	0	21.48
	કુલ	221	120.82	48.84	71.98

સ્રોત: VAHAN એપ્લીકેશનનો ફ્રન્ટ એન્ડ ડેટા

આ વાહનોની વધુ માહિતી પરિશિષ્ટ VII માં આપવામાં આવી છે. .

[176] કોઈપણ મોટર વાહન જે કોઈપણ મુસાફર, માલસામાન અથવા અન્ય ભાર વહન કરવા માટે બનાવાયેલ નથી, અને જે કોઈપણ ઉપકરણો જેમ કે રિગ, ક્રેન, કોમ્પ્રેસર અથવા પ્રોજેક્ટરથી સજ્જ છે, અને કોઈપણ ખાસ સેવાઓ અથવા હેતુઓ માટે ઉપયોગમાં લેવાય છે, અથવા કોઈપણ બાંધકામ સાધનો વાહન જેનું વજન 7,500 કિલોથી વધુ ન હોય.

[177] એક (1) અન્ય વિશિષ્ટ વાહન, 11 મોટરસાઇકલ અને નવ મોટર કાર.

આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવી ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે એક વાહનના કિસ્સામાં વસૂલાત કરવામાં આવી છે જ્યારે નવ વાહનોને બ્લેક લીસ્ટમાં મુકવામાં આવ્યા છે. બાકીના વાહનોના કિસ્સામાં વાહનવ્યવહાર કમિશનર જણાવ્યું હતું કે તાબાની કચેરીઓમાં ચકાસણી કર્યા પછી વિગતવાર જવાબ રજૂ કરવામાં આવશે. વધુ જવાબની રાહ જોવાઈ રહી હતી (નવેમ્બર 2025).

(ii) ઉચ્ચક વેરાને બદલે આવર્તક વેરાની વસૂલાત

GMVT અધિનિયમ મુજબ, માલસામાન વાહનો (7,500 કિલોગ્રામથી વધુ કુલ વાહન વજન સાથે), OSV (7,500 કિલોગ્રામથી ઓછા વજન સાથે), સામાન્ય ઓમ્નિબસ અને પ્રવાસી/લક્ઝરી ઓમ્નિબસ (12 થી વધુ મુસાફરોને લઈ જવા માટે લાઇસન્સ પ્રાપ્ય નથી) અને નવ થી વધુ મુસાફરોને લઈ જવા માટે લાઇસન્સ પ્રાપ્ત વાહનો (ઓમ્નિબસ સિવાય) ને 31 માર્ચ 2017 સુધી આવર્તક વેરો ચૂકવવાનો હતો. જોકે, ગુજરાત સરકારે 31 માર્ચ 2017 ના રોજના તેના જાહેરનામા દ્વારા 01 એપ્રિલ 2017 ના રોજ અથવા તે પછી નોંધાયેલા આ વાહનો પર ઉચ્ચક વેરો વસૂલ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.

પસંદ કરેલી નવ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓના 'VAHAN' ડેટાની ચકાસણી દરમિયાન, ઓડિટના ધ્યાન પર આવ્યું હતું કે રાજ્યમાં માર્ચ 2017 પછી નોંધાયેલા વાહનોના માલિકો (ધારો કે શ્રેણી 'A') અને માર્ચ 2017 પછી કાયમી ધોરણે અન્ય રાજ્યમાંથી ગુજરાતમાં કાયમી ધોરણે તબદીલ કરાયેલા વાહનો (ધારો શ્રેણી 'B') ઉચ્ચક વેરાની વસૂલાતના બદલે આવર્તક વેરાની પદ્ધતિ હેઠળ નોંધણી કરાઈ હતી. આના પરિણામે **કોષ્ટક 2.10** માં વિગત મુજબ ₹ 1.05 કરોડના વેરાની ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

કોષ્ટક 2.10: ઉચ્ચક વેરાના બદલે આવર્તક વેરાની વસૂલાતના કારણે વેરાની ઓછી વસૂલાત

ક્રમાંક	વાહનોની વિગતો	શ્રેણી ક	શ્રેણી ખ
1	એક વાર આવર્તક વેરો ચૂકવ્યો અને પછી કસૂરવાર થયા	06	50
2	એક કરતાં વધુ વાર આવર્તક વેરો ચૂકવ્યો અને પછી કસૂરવાર થયા	20	24
3	હજુ પણ આવર્તક વેરો ચૂકવે છે	24	04
4	ત્યારબાદ ઉચ્ચક વેરો ચુકવવાની પધ્ધતિમાં સ્થળાંતર	17	33
5	ક્રમાંક (1) થી (3) સામે દર્શાવેલા વાહનો પાસેથી વેરાની ઓછી વસૂલાત (₹ લાખમાં)	18.49	86.87

સ્રોત: VAHAN એપ્લીકેશનનો ફ્રન્ટ-એન્ડ ડેટા

આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવી ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે સ્પષ્ટતાના અભાવે, નોંધણી અધિકારીઓએ અન્ય રાજ્યોથી ગુજરાતમાં તબદીલ કરવામાં આવેલા વાહનો પાસેથી આવર્તક વેરો વસૂલ્યો હતો. જો કે, આવી અનિયમિતતા ટાળવા માટે 'VAHAN' પોર્ટલમાં યોગ્ય ફેરફારો કરવામાં આવ્યા હતા. માર્ચ 2017 પછી ગુજરાત રાજ્યમાં નોંધાયેલા નવા વાહનોના સંદર્ભમાં વાહનવ્યવહાર કમિશનરે કોઈ પ્રતિભાવ આપ્યો ન હતો.

ખ આવર્તક વેરો

ગુજરાત મોટર વાહન વેરા અધિનિયમની કલમ 3 અને કલમ 4 મુજબ, આવર્તક વેરો અગાઉથી એટલે કે સંબંધિત મહિના/ત્રિમાસિક/અર્ધ-વર્ષ/વર્ષ ના 7 મા દિવસ સુધીમાં, સમયાંતરે સૂચિત દરે લાદવામાં આવશે અને વસૂલવામાં આવશે. જો કે, જો વાહન માલિક વાહનનો ઉપયોગ

કરવા અથવા ઉપયોગ માટે રાખવાનો ઇરાદો ન રાખતો હોય તો તે અગાઉથી ઘોષણાપત્ર રજૂ કરી શકે છે. આવા જાહેર કરેલા સમયગાળા માટે વેરો વસૂલ કરવામાં આવતો નથી.

વેરાની ચુકવણીમાં કોઈપણ વિલંબ માટે દર મહિને 1.5 ટકાના દરે વ્યાજ લાગુ પડે છે અને જો એક મહિનાથી વધુ વિલંબ થાય તો અધિનિયમની કલમ 18 (1) હેઠળ દર મહિને અથવા તેના ભાગના દરે 2 ટકા દંડ પણ વસૂલવામાં આવે છે, જે કરના મહત્તમ 25 ટકાને આધીન છે. અધિનિયમની કલમ 12A હેઠળ, જો વ્યાજ અને દંડ સાથેનો આ પ્રકારનો કર, જો કોઈ હોય, નિયત તારીખ પછી 30 દિવસ પછી પણ ચૂકવવામાં ન આવે, તો બાકી રકમ ચૂકવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી મોટર વાહનને રાજ્યમાં ઉપયોગ કરવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ નહીં. કલમ 12B એવી પણ જોગવાઈ કરે છે કે વેરો, વ્યાજ અને દંડ ચૂકવવામાં ન આવે તો, મોટર વાહનને અટકાયતમાં રાખી શકાય છે અને ચૂકવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી કબ્જામાં રાખી શકાય છે.

ગુજરાત સરકારે 31 માર્ચ 2017 ના રોજ જાહેરનામા દ્વારા વિવિધ શ્રેણીના વાહનો પર વાર્ષિક વેરો વસૂલ કરવા માટેના દરો નિર્ધારિત કર્યા હતા, જે **પરિશિષ્ટ VIII** માં વિગતવાર જણાવવામાં આવ્યા છે.

(i) *આવર્તક વેરાની ચુકવણીમાં કસૂર*

VAHAN એપ્લિકેશનમાંથી કાઢવામાં આવેલા 'વેરાના કસૂરવારોના અહેવાલ' (જાન્યુઆરી 2025 ની સ્થિતિએ) મુજબ, ઑડિટ માટે પસંદ કરેલી નવ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ /સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓમાં 27,694 વાહનોના સંદર્ભમાં લાગુ વ્યાજ અને દંડ સિવાય, ₹ 292.98 કરોડની વેરાની વસુલાત બાકી હતી.

વિગતો **કોષ્ટક 2.11** માં આપી છે..

કોષ્ટક 2.11: જાન્યુઆરી 2025 ની સ્થિતિએ માર્ચ 2024 અંતિત સમયગાળા સુધી વેરાના કસૂરદારોની વિગતો

(₹ કરોડમાં)

વાહનનો પ્રકાર	31 માર્ચ 2019 ની સ્થિતિએ હયાત કસૂરદારો			નવા કસૂરદારો (31 માર્ચ 2019 પછી)	
	વાહનોની સંખ્યા	એપ્રિલ 2019 પહેલાંની રકમ	2019-2024 દરમિયાન રકમ	વાહનોની સંખ્યા	2019-2024 દરમિયાન રકમ
માલસામાન	6,019	18.43	53.93	10,862	56.58
મુસાફરી	1,949	25.49	63.07	2,491	63.04
અન્ય વિશિષ્ટ વાહનો	805	0.83	2.99	5,568	8.62
કુલ	8,773	44.75	119.99	18,921	128.24

સ્રોત: VAHAN એપ્લીકેશનનો ફ્રન્ટ-એન્ડ ડેટા

ઉપરોક્ત વાહનોના માલિકોએ જુદા જુદા સમયગાળા માટે ન તો વેરો ચૂકવ્યો હતો કે ન બિન-ઉપયોગના એકરારપત્રો રજૂ કર્યા હતા. આમ, 18,921 નવા કસૂરવારો (2019-24 દરમિયાન પ્રથમ વખત કસૂરવાર) હતા જેમનો ₹ 128.24 કરોડનો વેરો બાકી હતો. વધુમાં, હાલના કસૂરવારોના કિસ્સામાં, ₹ 44.75 કરોડના અગાઉના બાકી ચૂકવવાપાત્ર ઉપરાંત, 2019-24 દરમિયાન કસૂરની રકમમાં ₹ 119.99 કરોડનો ઉમેરો થયો હતો.

આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યું ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે 718 માલસામાન વાહનો અને 679 અન્ય વિશિષ્ટ વાહનોમાંથી અનુક્રમે ₹ 1.87 કરોડ અને ₹ 0.78 કરોડની વસૂલાત કરવામાં આવી છે. 'VAHAN' પોર્ટલમાં અન્ય તમામ વાહનોને બ્લેક લીસ્ટમાં મુકવામાં આવ્યા હતા.

(ii) અન્ય વિશિષ્ટ વાહન પર આવર્તક વેરાની વસૂલાત

તારીખ 31 માર્ચ 2017 ના જાહેરનામા મુજબ, 7,500 કિલોથી વધુ વજન ન ધરાવતા અન્ય વિશિષ્ટ વાહન[179], જે વ્યક્તિ, શૈક્ષણિક સંસ્થા, સ્થાનિક સત્તામંડળ, જાહેર ટ્રસ્ટ, સમાજ કલ્યાણ સંસ્થા અથવા યુનિવર્સિટીની માલિકીના હોય, તેમના પર પ્રત્યેક 2,000 કિલોથી વધુ માટે 2,000 અને 1000 કિલો અથવા તેના ભાગ માટે 400 રૂપિયાનો આવર્તક વેરો લાગે છે. જો કે, જો આ વાહનો ઉપરોક્ત જણાવેલી વ્યક્તિ અને સંસ્થાઓ સિવાયના અન્ય લોકોની માલિકીના હોય અથવા ભારતની બહારથી આયાત કરવામાં આવ્યા હોય, તો બમણા દરે વેરો વસૂલ કરવાનો હોય છે.

એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટે 'VAHAN' ના ડેટાના વિશ્લેષણમાં એવું ધ્યાન પર આવ્યું હતું કે,

- કંપનીઓ/જોઇન્ટ સ્ટોક કંપનીઓની માલિકીના 925 અન્ય વિશિષ્ટ વાહનના કિસ્સામાં, સંબંધિત પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ /સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ એ બમણા દરને બદલે એકલ દરે આવર્તક વેરો વસૂલ કર્યો હતો. આના પરિણામે ₹ 2.51 કરોડના આવર્તક વેરાની ઓછી વસૂલાત થઇ હતી.
- 512 અન્ય વિશિષ્ટ વાહનના કિસ્સામાં, જોકે આ વાહનોના માલિકો ભાગીદારી પેઢીઓ અથવા કંપનીઓ હતા, સંબંધિત પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓએ આ વાહનોની માલિકીનો ખોટી રીતે વ્યક્તિગત, રાજ્ય સરકાર અથવા અન્ય તરીકે ઉલ્લેખ કર્યો અને તે મુજબ આવર્તક વેરો વસૂલ કર્યો હતો. અન્ય વિશિષ્ટ વાહનની માલિકીના આ ખોટા વર્ગીકરણ ₹ 1.48 કરોડના આવર્તક વેરાની ઓછી વસૂલાતમાં પરિણમ્યા હતા.
- ભાગીદારી કંપનીઓ/કંપનીઓ દ્વારા આયાત કરાયેલા 269 અન્ય વિશિષ્ટ વાહનના કિસ્સામાં, સંબંધિત પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓએ ખોટા દરે વેરો વસૂલ્યો હતો અથવા વાહનને યોગ્ય માલિકી શ્રેણી મુજબ વર્ગીકૃત કર્યું ન હતું. આના પરિણામે ₹ 2.17 કરોડના આવર્તક વેરાની ઓછી વસૂલાત થઇ હતી.

વિગતો ***પરિશિષ્ટ IX***માં દર્શાવેલ છે.

આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યું ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે તાબાની કચેરીઓમાં ચકાસણી કર્યા બાદ વિગતવાર જવાબ રજૂ કરવામાં આવશે. આગળ જવાબ મળ્યો નથી (નવેમ્બર 2025).

ગ અન્ય વિશિષ્ટ વાહન પર સરચાર્જની વસૂલાત

ગુજરાત મોટર વેરા અધિનિયમમાં અન્ય વિશિષ્ટ વાહન પર આવર્તક વેરો અગાઉથી ચૂકવવાનો ઉલ્લેખ છે જે વાહન માલિક દ્વારા નીચે આપેલા સમયપત્રક મુજબ ચૂકવી શકાય છે:

(i) વાર્ષિક ધોરણે, (હવે પછી "વાર્ષિક દર" તરીકે ઓળખવામાં આવશે) કલમ 3 હેઠળ રાજ્ય સરકાર દ્વારા નક્કી કરાયેલા દરે, અથવા

[179] એવા વાહનો જે કોઈપણ મુસાફર, માલસામાન અથવા અન્ય ભાર વહન કરવા માટે બનાવાયેલ નથી અને જે કોઈપણ ઉપકરણો જેમ કે રિગ, ક્રેન, સીડી અથવા પ્રોજેક્ટરથી સજ્જ છે, અને કોઈપણ ખાસ સેવાઓ અથવા હેતુઓ અથવા કોઈપણ બાંધકામ સ્થળનો વાહન માટે ઉપયોગમાં લેવાય છે.

(ii) એક અથવા વધુ ત્રિમાસિક ગાળા માટે, કલમ (i) માં ઉલ્લેખિત વાર્ષિક દરના ચોથા ભાગના દર અને વધુમાં તેના 10 ટકા (ત્યારબાદ "ત્રિમાસિક દર" તરીકે ઓળખવામાં આવશે) પર, અથવા

(iii) ત્રિમાસિકના છેલ્લા દિવસે સમાપ્ત થતા ત્રિમાસિક કરતાં ઓછા સમયગાળા માટે, અગાઉ જણાવેલ ત્રિમાસિક દર, બાદ વેરાના વાર્ષિક દરનો બારમો ભાગ, દરેક સંપૂર્ણ કેલેન્ડર મહિના માટે, જે આવા ત્રિમાસિક દરમિયાન સમાપ્ત થયેલ હોય.

આમ, જો આવર્તક વેરો 12 મહિનાથી ઓછા સમયગાળા માટે ચૂકવવામાં આવે તો 10 ટકા સરચાર્જ વસૂલ કરવાપાત્ર છે.

એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટે 'VAHAN' ના ડેટાના વિશ્લેષણમાં ઓડિટમાં જોવામાં આવ્યું હતું કે 45,280 અન્ય વિશિષ્ટ વાહનના કિસ્સામાં, વાહન માલિકોએ એક મહિનાથી નવ મહિનાના સમયગાળા માટે આવર્તક વેરો ચૂકવ્યો હોવા છતાં, સંબંધિત પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ દ્વારા નિયત કરવામાં આવ્યા મુજબ 10 ટકાના દરે સરચાર્જ વસૂલ કર્યો ન હતો. આના પરિણામે ₹ 4.58 કરોડનો વેરો ઓછો વસૂલવામાં આવ્યો હતો (પસંદ કરેલી નવ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ હેઠળ નોંધાયેલા 16,746 અન્ય વિશિષ્ટ વાહનો પર ₹ 1.97 કરોડનો સમાવેશ થાય છે).

2.2.4.2 ફી લાગુ કરવી અને એકત્ર કરવી

ભારત સરકારના માર્ગ, વાહનવ્યવહાર અને ધોરીમાર્ગ મંત્રાલયે તારીખ 29 ડિસેમ્બર 2016 ના જાહેરનામા અને તારીખ 04 ઓક્ટોબર 2021 ના જાહેરનામા (01 એપ્રિલ 2022 થી અમલમાં) દ્વારા વાહનની નોંધણી અને નોંધણીના નવીકરણ માટે ફી નિર્ધારિત કરતી વખતે, નિયત કર્યું હતું કે વાહનની માલિકીની તબદીલી, નોંધણીના પ્રમાણપત્રની બીજી પ્રત આપવી, નોંધણી પ્રમાણપત્રમાં ફેરફાર, માલિકના રહેઠાણમાં ફેરફાર અને કામચલાઉ નોંધણી માટેની ફી કેન્દ્રિય મોટર વાહન નિયમોના નિયમ 81 હેઠળ નોંધણી ફીના અડધા ભાગની રહેશે. વિવિધ પ્રકારના વાહનોની નોંધણી/રજિસ્ટ્રેશનના નવીકરણ માટે નિર્ધારિત ફી **પરિશિષ્ટ X** માં દર્શાવવામાં આવી છે.

જુદા જુદા પ્રકારની સેવાઓ માટે ફી ની વસૂલાત સંબંધી ઓડિટ અવલોકનોનું વર્ણન નીચેના ફકરાઓમાં કરવામાં આવ્યું છે.

ક કામચલાઉ નોંધણી ફીની વસૂલાત

માર્ગ, વાહનવ્યવહાર અને ધોરીમાર્ગ મંત્રાલય દ્વારા સૂચિત (31 માર્ચ 2021) કામચલાઉ નોંધણી ફી કેન્દ્રિય મોટર વાહન નિયમોના નિયમ 81 હેઠળ નોંધણી ફીના અડધા ભાગની રહેશે. આ પહેલા, તમામ શ્રેણીના વાહનો માટે કામચલાઉ નોંધણી ફી ₹ 200 ના દરે વસૂલવામાં આવતી હતી.

ઓડિટમાં ધ્યાન પર આવ્યું હતું કે પસંદ કરેલી નવ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓએ જૂન 2023 સુધી નોંધણી ફીના અડધા ભાગને બદલે ₹ 200 ના દરે કામચલાઉ નોંધણી ફી વસૂલ કરવાનું ચાલુ રાખ્યું હતું. આના પરિણામે કામચલાઉ નોંધણી ફી ની અયોગ્ય વસૂલાત થઈ હતી.જે પરિશિષ્ટ XI માં વિગતવાર અને કોષ્ટક 2.12 માં સારાંશમાં દર્શાવેલ છે .

કોષ્ટક 2.12: કામચલાઉ નોંધણી ફી ની ઓછી અથવા અધિક વસૂલાત

(₹ લાખમાં)

વિગતો	મોટરસાઇકલો	અન્ય વિશિષ્ટ વાહનો			અન્ય વાહનો	
	વાહનોની સંખ્યા	ઓછી (-) /અધિક વસૂલાત (+)	વાહનોની સંખ્યા	ઓછી (-) /અધિક વસૂલાત (+)	વાહનોની સંખ્યા	ઓછી (-) /અધિક વસૂલાત (+)
ઓછી વસૂલાત	108	(-)1.13	2,516	(-)32.79	3,69,166	(-)411.62
અધિક વસૂલાત	8,57,094	(+)428.56	409	(+)8.40	8,599	(+)28.14
કુલ	8,57,202	(+) 427.43	2,925	(-)24.39	3,77,765	(-)383.48

સ્રોત: VAHAN એપ્લીકેશનનો બેક-એન્ડ ડેટા

આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યું ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે NIC એ પોર્ટલમાં સુધારેલી ફી અપડેટ કરી નથી. વધુમાં, અરજદારો રિફંડ દ્વારા વધારાની રકમ મેળવી શકે છે. વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું કે બાકી રહેલી કામચલાઉ નોંધણી ફીમાંથી, નવ પસંદ કરેલી પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ હેઠળ કુલ ₹ 2.43 કરોડ જેટલી રકમ વસૂલ કરવામાં આવી છે, પરંતુ જવાબમાં સમયગાળા, સંડોવાયેલા વાહનો અને હજુ બાકી વસૂલાત, જો કોઈ હોય તો, તે અંગે મૌન હતું. વધુમાં, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવેલ વસૂલાતના સમર્થનમાં કોઈ દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યા નથી.

VAHAN એપ્લિકેશનમાં વ્યવસાયના નિયમો તાત્કાલિક અપડેટ થાય તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે વાહનવ્યવહાર કમિશનરની કચેરી અને NIC વચ્ચે સંકલનનો અભાવ હોવાનું વાહનવ્યવહાર કમિશનરનો જવાબ દર્શાવતો હતો.

ખ ઇલેક્ટ્રીક વાહનો પર કામચલાઉ અને નવી નોંધણી ફી ની વસૂલાત

માર્ગ, વાહનવ્યવહાર અને ધોરીમાર્ગ મંત્રાલયે તારીખ 02 ઓગસ્ટ 2021 ના તેના જાહેરનામા દ્વારા 'બેટરી સંચાલિત વાહનો' (ઇલેક્ટ્રિક વાહનો) ને નોંધણી પ્રમાણપત્ર જારી કરવા અથવા નવીકરણ કરવા અને નવા નોંધણી ચિહ્નની સોંપણી માટે ફી ચૂકવવામાંથી મુક્તિ આપી હતી.

એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટે VAHAN ડેટાના વિશ્લેષણમાં ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે ફી ની વસૂલાતમાંથી મુક્તિ હોવા છતાં, પસંદ કરેલી નવ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓએ 02 ઓગસ્ટ 2021 ના રોજ અથવા તે પછી નોંધાયેલા કુલ 1,20,888 ઇલેક્ટ્રિક વાહનોમાંથી 77,957 ઇલેક્ટ્રિક વાહનો પર ₹ 1.82 કરોડની કામચલાઉ નોંધણી ફી અને નોંધણી ફી વસૂલ કરી હતી. આમ, નિયમો હેઠળ મુક્તિ હોવા છતાં, ફી વસૂલાત ગેરવાજબી હતી અને પ્રજા પર અનુચિત નાણાકીય બોજ નાખતી હતી.

આ બાબતમાં ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે NIC એ પોર્ટલને સમયસર અપડેટ કર્યું નથી. જો કે, નિયમો અનુસાર VAHAN પોર્ટલમાં જરૂરી સુધારા કરવામાં આવ્યા છે. વધુમાં, અરજદારો રિફંડ મેળવી શકે છે.

વાહનવ્યવહાર કમિશનરના જવાબમાં વાહન એપ્લીકેશનમાં કામકાજના નિયમો તાત્કાલિક અપડેટ થાય તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે વાહનવ્યવહાર કમિશનર ની કચેરી અને NIC વચ્ચે સંકલનનો અભાવ દર્શાવતો હતો.

ગ અન્ય વિશિષ્ટ વાહનોનું ખોટું વર્ગીકરણ

કેન્દ્રિય મોટર વાહન નિયોમોના નિયમ 2 (ca) સાથે વાંચતાં ગુજરાત સરકાર દ્વારા જારી કરવામાં આવેલ તારીખ 31 માર્ચ 2017 ના જાહેરનામા મુજબ, 'બાંધકામ ઉપકરણ વાહન (CEV)'[179] સહિત અન્ય વિશિષ્ટ વાહનોને બિન-વાહનવ્યવહાર વાહનો તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યા છે. કેન્દ્રિય મોટર વાહન નિયોમો હેઠળ વિવિધ પ્રકારની ફી ની વસૂલાત વાહનની નોંધણી માટે નિર્ધારિત ફી પર આધારિત હોવાથી, ખોટા વર્ગીકરણના પરિણામે વિવિધ પ્રકારની ફી ની ઓછી/અધિક વસૂલાત થશે.

એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટે પસંદ કરેલી નવ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ સંબંધિત 'VAHAN' ના ડેટાના વિશ્લેષણમાં, ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું કે અન્ય વિશિષ્ટ વાહનોની નોંધણી કરતી વખતે અને જુદા જુદા પ્રકારની સેવાઓ પૂરી પાડતી વખતે, સંબંધિત પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓએ આવા વાહનોના ખોટા વર્ગીકરણને[180] કારણે ફીનો ખોટો દર અપનાવ્યો હતો. આના પરિણામે 374 વાહનોના કિસ્સામાં ₹ 27.88 લાખની નોંધણી ફી વધુ વસૂલવામાં આવી હતી. આના પરિણામે **કોષ્ટક 2.13** માં વિગતવાર જણાવ્યા મુજબ, 8,401 અન્ય વિશિષ્ટ વાહનોના કિસ્સામાં પણ ₹ 100.47 લાખ જેટલી ફી ઓછી વસૂલવામાં આવી હતી.

કોષ્ટક 2.13: અન્ય વિશિષ્ટ વાહનોની બાબતમાં વિવિધ સેવાઓ પુરી પાડતી વખતે ફી ની ઓછી વસૂલાત

(₹ લાખમાં)

ક્રમાંક	વિગતો	કુલ વાહનો	ઓછી વસૂલાત
1	નવું નોંધણી પ્રમાણપત્ર આપવું	1,877	36.21
2	ડુપ્લીકેટ નોંધણી પ્રમાણપત્ર આપવું	406	4.03
3	નોંધણી પ્રમાણપત્રમાં ફેરફારની નોંધ કરવી	249	2.16
4	નોંધણી પ્રમાણપત્રમાં રહેઠાણનો ફેરફાર	306	2.86
5	માલિકીની તબદીલી	5,563	55.21
	કુલ	8,401	100.47

સ્રોત: VAHAN એપ્લીકેશનનો બેક-એન્ડ ડેટા

આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવી ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે વાહનોની વિગતો સંબંધિત કચેરીઓને આપવામાં આવી હતી જેથી કોઈપણ ઓછી વસૂલાતના કિસ્સામાં તપાસ અને વસૂલાત કરી શકાય. વધુમાં, NIC ને કેન્દ્રિય મોટર વાહન નિયમો મુજબ વાહનના વર્ગમાં વધારો કરવા અંગે પણ જાણ કરવામાં આવી હતી.

[179] CEV એટલે રબર ટાયર (ન્યૂમેટિક ટાયર સહિત), રબર પેડ અથવા સ્ટીલ ડ્રમ વ્હીલ માઉન્ટેડ, સ્વ-સંચાલિત, ખોદકામ કરનાર, લોડર, બેકહો, કોમ્પેક્ટર રોલર, ડમ્પર, મોટર ગ્રેડર, મોબાઇલ ક્રેન, ડોઝર, ફોર્ક લિફ્ટ ટ્રક, સ્વ-લોડિંગ કોંક્રિટ મિક્સર અથવા કોઈપણ અન્ય બાંધકામ સાધનો વાહન અથવા તેનું સંયોજન જે ખાણકામ, ઔદ્યોગિક ઉપક્રમ, સિંચાઈ અને સામાન્ય બાંધકામમાં ઓફ-હાઇવે કામગીરી માટે રચાયેલ છે પરંતુ 'ચાલુ અથવા બંધ' અથવા 'ચાલુ અને બંધ' હાઇવે ક્ષમતાઓ સાથે સંશોધિત અને ઉત્પાદિત છે.

[180] હળવા મોટર વાહન/મધ્યમ મોટર વાહન/મધ્યમ માલ વાહન/ભારે મોટર વાહન/ભારે માલ વાહન તરીકે.

ધ ત્રિ-ચકી/ ક્વાડ્રિસાઇકલ/હળવા મોટર વાહન માટે નવા નોંધણી પ્રમાણપત્ર જારી કરવા માટેની ફી

વાહનવ્યવહાર ત્રિ-ચકી/ચાર પૈડાવાળા/હળવા મોટર વાહન ની નોંધણી માટેની ફી ₹ 1,000 (ડિસેમ્બર 2016 ના માર્ગ, વાહનવ્યવહાર અને ધોરીમાર્ગ મંત્રાલયના જાહેરનામા મુજબ) થી બદલીને ₹ 600 (ઓક્ટોબર 2021 ના માર્ગ, વાહનવ્યવહાર અને ધોરીમાર્ગ મંત્રાલયના જાહેરનામા મુજબ, 01 એપ્રિલ 2022 થી અમલી) કરવામાં આવી હતી.

એપ્રિલ 2022 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટે 'VAHAN' ના ડેટાના વિશ્લેષણમાં ઓડિટમાં ધ્યાન પર આવ્યું હતું કે 01 એપ્રિલ 2022 ના રોજ અથવા તે પછી વાહનવ્યવહાર ત્રિ-ચકી/ક્વાડ્રિસાયકલ/હળવા મોટર વાહનની નોંધણીના 4,50,488 કેસમાંથી, 10,464 વાહનોના કિસ્સામાં ફી ₹ 41.87 લાખ જેટલી વધુ વસૂલવામાં આવી હતી.

આ બાબત ધ્યાન લાવવામાં આવી ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે VAHAN પોર્ટલ NIC દ્વારા વિકસાવવામાં આવ્યું હતું અને નિયમોમાં કરવામાં આવેલા કોઈપણ ફેરફારો તેમના દ્વારા અમલમાં મૂકવાના હતા. વધુમાં, અરજદાર રિફંડ દ્વારા વધારાની રકમ મેળવી શકે છે.

વાહનવ્યવહાર કમિશનર ના જવાબમાં વાહન એપ્લિકેશનમાં કામકાજના નિયમો તાત્કાલિક અપડેટ થાય તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે વાહનવ્યવહાર કમિશનર ની કચેરી અને NIC વચ્ચે સંકલનનો અભાવ દર્શાવતો હતો.

ચ ભાડા ખરીદી/લીઝ/ગીરો કરારને સમર્થન આપવા માટે વસૂલાતપાત્ર ફી

માર્ગ, વાહનવ્યવહાર અને ધોરીમાર્ગ મંત્રાલયે તારીખ 29 ડિસેમ્બર 2016 ના જાહેરનામા દ્વારા વાહનના ભાડા ખરીદી/લીઝ/ગીરો કરારને[81] સમર્થન આપવા માટે ફી નક્કી કરી હતી. પસંદ કરેલી નવ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ સંબંધિત એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટે 'VAHAN' ડેટાની ચકાસણી દરમિયાન, ઓડિટમાં ખોટા દરો અપનાવવાને કારણે ફી ની ઓછી અથવા વધુ વસૂલાત જોવામાં આવી હતી. વિગતો **કોષ્ટક 2.14** માં આપવામાં આવી છે.

કોષ્ટક 2.14: ભાડા ખરીદી/લીઝ/ગીરો કરારને સમર્થન આપવા માટે ફી ની ઓછી/અધિક વસૂલાત

(₹ લાખમાં)

વાહનનો પ્રકાર	વાહનોની કુલ સંખ્યા	ઓછી અથવા અધિક વસૂલાત	રકમ (₹ લાખમાં)
દ્વિચક્રી	160	અધિક	1.33
ત્રણ પૈડાવાળા/ચાર પૈડાવાળા/હળવા મોટર વાહન	77	ઓછી	1.00
	166	અધિક	3.69
મધ્યમ અથવા ભારે વાહન	1,364	ઓછી	14.93
	2,920	અધિક	44.70

સ્રોત: વાહન એપ્લીકેશનનો બેક-એન્ડ ડેટા

આમ, આ કેસોમાં ₹ 33.79 લાખની ફી ની ચોખ્ખી અધિક વસૂલાત થઇ હતી.

આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવી ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે વાહનોની વિગતો પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર

[81] મોટરસાઇકલ: ₹ 500, ત્રણ પૈડાવાળા/ચાર પૈડાવાળા/હળવા મોટર વાહન: ₹ 1,500 , મધ્યમ અને ભારે વાહનો: ₹ 3000.

કચેરીઓને મોકલવામાં આવી હતી જેથી ઓછી વસૂલાતના કિસ્સામાં તપાસ અને વસૂલાત કરી શકાય. વધુમાં, અરજદાર જોગવાઈઓ અનુસાર રિફંડ દ્વારા વધારાની રકમ પાછી મેળવી શકે છે.

2.2.5 અમલીકરણ અને વસૂલાતની પ્રવૃત્તિઓ

આ વિષય વિશિષ્ટ અનુપાલન ઓડિટ ના ઉદ્દેશો પૈકી એક ઉદ્દેશ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો હતો કે અમલીકરણ પ્રવૃત્તિઓ મોટર વાહન અધિનિયમ/નિયમોનું પાલન સુનિશ્ચિત કરે છે કે નહીં. વિવિધ પ્રકારના ગુનાઓ અને મોટર વાહન અધિનિયમની અનુરૂપ કલમનો ઉલ્લેખ **પરિશિષ્ટ XII** માં કરવામાં આવ્યો છે. વધુમાં, બંદરો અને વાહનવ્યવહાર વિભાગે પોલીસ હેડ કોન્સ્ટેબલ (ટ્રાફિક) થી ઉપરના અધિકારીઓને **પરિશિષ્ટ XII** માં ઉલ્લેખિત ચોક્કસ ગુનાઓ માટે દંડ વસૂલવા માટે અધિકૃત કર્યા હતા (સપ્ટેમ્બર 2019).

આ સંદર્ભમાં ઓડિટ અવલોકનોનું વર્ણન હવે પછીના ફકરાઓમાં કરવામાં આવ્યું છે.

2.2.5.1 ચલણ જારી કરવા

ક જારી કરેલા ચલણ અને તેની સામે વસૂલાત

ઈ-ચલણ પોર્ટલ મુજબ, એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા દરમિયાન, કુલ ₹ 878.77 કરોડના 19.01 લાખ ચલણ જારી કરવામાં આવ્યા હતા, જેમાંથી ₹ 607.18 કરોડના 14.04 લાખ ચલણ ચૂકવવામાં આવ્યા હતા. ₹ 271.59 કરોડની કુલ બાકી રકમમાંથી, ₹ 178.36 કરોડની રકમ એક વર્ષથી વધુ સમયથી બાકી હતી જે કુલ બાકી રકમના 65.67 ટકા છે.

ઈ-ચલણ પોર્ટલ તેમજ વાહન એપ્લિકેશન પર ઉપલબ્ધ ડેટાનું ઓડિટ દ્વારા વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું હતું. એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા દરમિયાન જારી કરાયેલા ચલણ સંબંધિત અવલોકનો નીચેના ફકરામાં વર્ણવવામાં આવ્યા છે:

ખ વાહનની શ્રેણીને અનુરૂપ ન હોય તેવું ચલણ

દ્વિચકી સિવાયના વાહનોને 'હેલ્મેટ' સંબંધિત ગુનાઓ માટે 3,103 ચલણ અને 'ત્રણ સવારી' માટે 10 ચલણ જારી કરવામાં આવ્યા હતા. તેવી જ રીતે, દ્વિચકી સવારો અને ત્રણ પૈડાવાળા વાહનના ચાલકો સામે 'સીટબેલ્ટ ન પહેરવા' બદલ 679 ચલણ જારી કરવામાં આવ્યા હતા.

આ તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવતા, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે યોગ્ય ચકાસણી પછી જવાબ આપવામાં આવશે.

ગ અમલીકરણની પ્રવૃત્તિઓ દરમિયાન દસ્તાવેજો/વિગતોની ચકાસણી

મોટર વાહન અધિનિયમની કલમ 56 (ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર), કલમ 66 (પરમિટ), કલમ 146 (1) (વીમા) અને કેન્દ્રિય મોટર વાહન અધિનિયમના નિયમ 115 (7) (PUCC) નું કોઈપણ ઉલ્લંઘન નિર્ધારિત દરે દંડ (ચક્રવૃદ્ધિ ફી) ને પાત્ર છે.

ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે ચલણ જારી કરતી વખતે અમલીકરણ અધિકારીએ તપાસ કરી ન હતી કે વાહન અધિનિયમ/નિયમોની અન્ય તમામ સંબંધિત જોગવાઈઓનું પાલન કરે છે કે નહીં. પરિણામે, જોકે

- વાહનો પાસે ક્યાં તો માન્ય પરમિટ નહોતી (16,270 વાહનો) અથવા તેમની પરમિટની મુદત પૂરી થઈ ગઈ હતી (2,190 વાહનો),
- 28,813 વાહનોની ફિટનેસ પ્રમાણપત્રની મુદત પૂરી થઈ ગઈ હતી.
- ચલણ જારી કરવાની તારીખે 80,714 વાહનો (એપ્રિલ 2009 અને માર્ચ 2019 વચ્ચે નોંધાયેલા) અને 53,571 વાહનો (માર્ચ 2019 પછી નોંધાયેલા) ના પ્રદૂષણ નિયંત્રણ હેઠળ હોવાના પ્રમાણપત્રનું નવીકરણ કરવામાં આવ્યું ન હતું. આ ઉલ્લંઘનોનો ઉલ્લેખ ચલણમાં કરવામાં આવ્યો ન હતો..

આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવી ત્યારે વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે લગભગ તમામ ચલણો મેન્યુઅલી જારી કરવામાં આવ્યા હતા અને પછીથી તેનું ડિજીટાઇઝેશન કરવામાં આવ્યું હતું.

વાહનવ્યવહાર કમિશનર નો જવાબ ઑડિટ અવલોકનની પુષ્ટિ કરે છે.

ઘ અટકાયત કરેલા વાહનોના સંદર્ભમાં ચલણ અને ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર

27 વાહનોના કિસ્સામાં, તેમની અટકાયત સમયે ચલણ જારી કરવામાં આવ્યું હતું. જોકે, 31 જાન્યુઆરી 2025 સુધીમાં આ ચલણની ચુકવણી કરવામાં આવી ન હતી, છતાં અટકાયતની તારીખ પછી આ વાહનો સામે નવા ચલણ જારી કરવામાં આવ્યા હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું. તેવી જ રીતે, ચલણ જારી કરતી વખતે અટકાયતમાં લેવાયેલા 973 વાહનો ને ચલણની ચુકવણી કર્યા વિના પાછળની તારીખે ફિટનેસ કસોટી માટે લાવવામાં આવ્યા હતા.

આનો અર્થ એ થયો કે ક્યાં તો આ વાહનો બાકી ચલણની ચુકવણી કર્યા વિના છોડી દેવામાં આવ્યા હતા અથવા સંબંધિત પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓએ વાહન એપ્લિકેશનમાં ચલણની ચુકવણી અદ્યતન કરી ન હતી. જો આ વાહનો અનિયમિત રીતે છોડવામાં આવ્યા હોય તો તે રસ્તા પર ગેરકાયદેસર રીતે ચાલતા હોવા જોઇએ.

આ તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવતા વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે સ્થળ પર અટકાયતમાં લેવામાં આવેલા કેટલાક વાહનો ફરાર થઈ ગયા હતા અને ફરીથી પકડી લેવામાં આવ્યા હતા અને અટકાયતમાં લેવામાં આવ્યા હતા. વધુમાં, પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીના અધિકારીઓએ વાહન અટકાયતમાં લીધા વિના ચલણ જનરેટ કરતી વખતે "જપ્ત" વિકલ્પ પસંદ કર્યો હશે, જેનો અર્થ એ નથી કે ઉપરોક્ત વાહનો ખરેખર અટકાયતમાં લેવામાં આવ્યા હતા.

વાહનવ્યવહાર કમિશનર ના જવાબમાં અમલીકરણના પગલાંમાં ખામીઓ અને અનિયમિત ડેટા એન્ટ્રી દર્શાવવામાં આવી હતી. વધુમાં, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે ઑડિટ દ્વારા દર્શાવેલા વાહનો માટે ચોક્કસ જવાબો આપ્યા ન હતા.

ચ ચલણની ચુકવણી કર્યા વિના વાહનને ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર જારી કર્યાં

મોટર વાહન અધિનિયમની કલમ 48 (5) મુજબ, વાહનને નવું નોંધણી ચિહ્ન ફાળવવા માટે અથવા માલિકીની તબદીલી માટે ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર (NOC) આપતા પહેલા, તે મોટર વાહનના સંદર્ભમાં સરકારને બાકી રહેલી બધી રકમની ચુકવણી કરેલી હોવી જોઈએ.

ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે જારી કરતી વખતે ચલણની રકમની ચુકવણી બાકી હોવા છતાં, ચાર પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓએ 16 વાહનોના સંદર્ભમાં અન્ય રાજ્યોમાં તબદીલી માટે ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર જારી કર્યું હતું. આનો અર્થ એ થયો કે ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર જારી કરતા પહેલા, મોટર વાહન અધિનિયમ હેઠળ જરૂરી સરકારી બાકી રકમની ચુકવણીની ખાતરી કરવામાં આવી ન હતી.

આ બાબતમાં ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે કેન્દ્રિય મોટર વાહન નિયમોના નિયમ 167 મુજબ, જેમાં ચલણ બાકી હોય, તે ચલણ જારી થયાના 90 દિવસ સુધી સેવાનો લાભ લઈ શકે છે.

વાહનવ્યવહાર કમિશનરનો જવાબ ગેરમાર્ગે દોરનારો છે કારણ કે નિયમ 167, ચલણ બાકી હોય ત્યારે ફક્ત ત્રણ સેવાઓ એટલે કે પરમિટ, ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર અને કર ચુકવણીની જોગવાઈની મંજૂરી આપે છે.

છ ચલણમાં ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સનો ઉલ્લેખ

ઓડિટમાં ધ્યાન પર આવ્યુ હતું કે વધુ પડતી ઝડપ સિવાયના વાહન ચલાવવા સંબંધિત ગુનાઓ[182] માટે જારી કરાયેલા 71,221 ચલણોમાં ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સ નંબરનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો ન હતો. જો ડ્રાઇવર પાસે ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સ ન હોય, તો તે અન્ય રસ્તાના વપરાશકર્તાઓની સલામતી માટે જોખમી બનશે. વધુમાં, ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સનો ઉલ્લેખ ન હોવાને કારણે, એવા કિસ્સાઓમાં જ્યાં ડ્રાઇવર પાસે તે જ લાઇસન્સ હશે, ત્યાં વારંવારના ગુનેગારોને ઓળખવા અને હાલની જોગવાઈઓ અનુસાર તેમને દંડ કરવો અશક્ય બનશે. ફરીથી જારી કરાયેલા ચલણોની વિગતોમાં આ ખામી અધિકારીઓ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવતી અમલીકરણ પ્રવૃત્તિઓમાં અપૂર્તતા દર્શાવે છે.

આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવતા, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે હાથે જારી કરાયેલા અને પછીથી પ્રણાલીમાં અદ્યતન કરાયેલા ડ્રાઇવિંગ લાયસન્સના કિસ્સામાં તેનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો ન હતો. જો કે, આવી માહિતીમાં વિસંગતતા ટાળવા માટે તમામ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓને સૂચનાઓ જારી કરવામાં આવશે.

જ ચોક્કસ ઉલ્લંઘનનો ઉલ્લેખ કર્યા વિના ચલણ જારી કરવામાં આવ્યું

ઈ-ચલણ પોર્ટલ પરથી ઓડિટમાં ધ્યાન પર આવ્યું હતું કે ડેટાબેઝના નોંધના સ્તંભ મુજબ ચોક્કસ ચલણો સામે ગુનાનો પ્રકાર[183] ઓળખી શકાય એવો હોવા છતાં, 'અન્ય ગુના' માટે 82,759 ચલણો (ટુ-વ્હીલર: 48,317, અન્ય વાહનો: 34,442) જારી કરવામાં આવ્યા હતા.

182 હેલ્મેટ ન પહેરવું, સીટ બેલ્ટ ન બાંધવો, ત્રણ સવારી, ભયજનક ડ્રાઇવિંગ વગેરે.

183 વાહનમાં વધુ વજન, વાહનનો વિમો ન હોવો, માન્ય ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર વિનાનું વાહન વગેરે.

આવા કિસ્સાઓમાં, સંબંધિત અધિકારીએ જોગવાઈના ચોક્કસ ઉલ્લંઘન માટે લાગુ પડતા દંડને બદલે બાકી રહેલી કલમ (મોટર વાહન અધીયમમની કલમ 177) મુજબ દંડ વસૂલ્યો હતો. આના પરિણામે દંડની ઓછી વસૂલાત થઈ ન હતી પરંતુ ચલણનો પ્રકાર પણ અસ્પષ્ટ થઇ ગયો હતો.

આ તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવતા, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે આ ચલણ જૂના ચલણ હોય તેવું લાગે છે અથવા પોલીસ વિભાગ દ્વારા જારી કરવામાં આવ્યા હતા. વધુમાં, લગભગ તમામ ચલણ મેન્યુઅલી જારી કરવામાં આવ્યા હતા અને પછીથી ડિજિટાઇઝ કરવામાં આવ્યા હતા. જો કે; ક્ષેત્રિય કચેરીઓને ગુના-વિશિષ્ટ ચલણ જારી કરવા સૂચનાઓ આપવામાં આવી હતી.

2.2.5.2 મહેસૂલની બાકી રકમની વસૂલાત

મોટર વાહન વેરો એક વખતના વેરા તરીકે એક રકમ વેરાના રૂપમાં અથવા માસિક/અર્ધ-વાર્ષિક/વાર્ષિક ધોરણે ગુજરાત મોટર વાહન વેરા અધિનિયમ હેઠળ નિર્દિષ્ટ દરે અગાઉથી આવર્તક વેરા તરીકે વસૂલ કરવામાં આવે છે. અધિનિયમની કલમ 12 ચૂકવણીની નિયત તારીખથી 30 દિવસ પછી જમીન મહેસૂલની બાકી રકમ[**] તરીકે વ્યાજ અને દંડ સાથે ચૂકવવામાં ન આવેલા કરની વસૂલાત નિયત કરે છે.

બાકી લેણાં અને મહેસૂલ વસૂલાત પ્રમાણપત્રની કાર્યવાહી સંબંધિત અવલોકનોની ચર્ચા હવે પછીના ફકરામાં કરવામાં આવી છે:

5 મામલતદારની ખાલી જગ્યાઓ

ગુજરાત સરકારનો મહેસૂલ વિભાગના મામલતદારોને જમીન મહેસૂલના બાકી વેરા તરીકે બાકી રકમની વસૂલાત માટે અટકાયત કરાયેલા વાહનોની હરાજી સહિત જરૂરી કાર્યવાહી કરવા માટે વિવિધ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ માં નિયુક્ત કરવામાં આવી રહ્યા છે. જોકે, ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે RTO, અમદાવાદ સિવાય, 2019-24 દરમિયાન છ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ માં અડધાથી વધુ સમયગાળા માટે મામલતદારનું પદ ખાલી રહ્યું હતું. વધુમાં, ARTO, તાપીમાં ઓડિટ સમયગાળા દરમિયાન આ પદ ખાલી રહ્યું હતું જ્યારે ARTO, ગીર-સોમનાથના સંદર્ભમાં કોઈ પદ મંજૂર કરવામાં આવ્યું ન હતું. સંબંધિત પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ ખાતે મામલતદારની પૂર્ણકાલીન નિયુક્તિના અભાવે, પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ ના મહેસૂલ વસૂલાતના કેસ મહેસૂલ વિભાગની સ્થાનિક કચેરીઓમાં નિયુક્ત નિયમિત અધિકારીઓ દ્વારા અન્ય સરકારી વિભાગો અને સંસ્થાઓના કેસોની સાથે હાથ ધરવામાં આવતા હતા, જે પ્રક્રિયાને વધુ ધીમી પાડી શકે છે.

[**] શહેરી વિસ્તારોના સંદર્ભમાં જિલ્લા કલેક્ટર /મામલતદાર અને ગ્રામીણ વિસ્તારોના સંદર્ભમાં જિલ્લા વિકાસ અધિકારી/તાલુકા વિકાસ અધિકારી ને, ગુજરાત જમીન મહેસૂલ સંહિતા 1879 અને ગુજરાત જમીન મહેસૂલ નિયમો 1972 હેઠળ જારી કરાયેલી માંગણીની નોટિસનો જવાબ આપવામાં નિષ્ફળ જાય તો, જંગમ/સ્થાવર મિલકત જપ્ત કરવા, મિલકતની હરાજી અને કસૂરવારીને જેલમાં કેદ કરવા જેવી કોઈપણ એક અથવા વધુ પ્રક્રિયાઓ અપનાવીને વસૂલાત કાર્યવાહી શરૂ કરવાની સત્તા સોંપવામાં આવી છે. મામલતદાર/તાલુકા વિકાસ અધિકારીએ, મહેસૂલ વસૂલાત પ્રમાણપત્ર પ્રાપ્ત થયા પછી, તેમને તેમના મહેસૂલ વસૂલાતના રજિસ્ટરમાં દાખલ કરવા અને તેમના ગ્રામ અધિકારીઓ (એટલે કે તલાટીઓ) દ્વારા ગુજરાત જમીન મહેસૂલ સંહિતામાં નિર્ધારિત મુજબ વસૂલાત કાર્યવાહી શરૂ કરવાની રહેશે.

આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવી ત્યારે વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે મામલતદારની જગ્યાઓ જિલ્લા કલેક્ટર કચેરી દ્વારા પ્રતિનિયુક્તિ દ્વારા ભરવામાં આવી રહી છે. ખાલી જગ્યાઓ ભરવા અંગે સંબંધિત જિલ્લા કલેક્ટરને જરૂરી દરખાસ્તો કરવામાં આવી હતી.

ખ કસૂરવારો સામે મહેસૂલ વસૂલાત પ્રમાણપત્રની કાર્યવાહી

ઓડિટમાં પસંદ કરેલી નવ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓમાં આવર્તક વેરાના કસૂરવારો સંબંધિત વિવિધ શ્રેણીના વાહનોના 'VAHAN' ડેટાની સમીક્ષા કરવામાં આવી હતી અને અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે 31 માર્ચ 2024 સુધીમાં, 27,690 વાહનોના માલિકોએ વેરો ચૂકવવામાં કસૂર કરી હતી. આમાં એવા 23,066 વાહનોનો સમાવેશ થાય છે જ્યાં ₹ 284.38 કરોડનો વેરો એક વર્ષથી વધુ સમયથી વસૂલાત માટે બાકી હતો. વેરો ચૂકવવામાં લાંબા સમય સુધી કસૂર હોવા છતાં, સંબંધિત પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ એ ફક્ત 5,065 વાહનો સામે મહેસૂલ વસૂલાત પ્રમાણપત્રની કાર્યવાહી શરૂ કરી હતી અને ઓડિટની તારીખ (ઓક્ટોબર 2024 અને જાન્યુઆરી 2025 વચ્ચે) સુધી 11 વાહનોના કિસ્સામાં ₹ 7.62 લાખની રકમ વસૂલ કરી હતી. પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી મુજબ કસૂરવારો, શરૂ કરાયેલ મહેસૂલ વસૂલાત પ્રમાણપત્ર કાર્યવાહી અને વસૂલ કરાયેલ રકમની વિગતો **પરિશિષ્ટ XIII** માં આપવામાં આવી છે.

પરિશિષ્ટ XIII માં દર્શાવેલ વિગતો પરથી જોઇ શકાય છે તેમ, મામલતદારની નિયુક્તિ ન કરવાને કારણે સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી, તાપી અને પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી, ગીર-સોમનાથ ખાતે એક પણ મહેસૂલ વસૂલાત પ્રમાણપત્રની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી નથી. ચાર પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓમાં[185] કુલ કેસના 10 ટકાથી ઓછા કેસમાં મહેસૂલ વસૂલાત પ્રમાણપત્ર કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી. અમદાવાદની પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીમાં, ઓડિટ સમયગાળા (એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024) દરમ્યાન મામલતદારની ઉપલબ્ધતા હોવા છતાં, 5,395 કેસોમાં, જ્યાં વસૂલાત એક વર્ષથી વધુ સમયથી બાકી હતી, તેમાંથી ફક્ત 18 કેસોમાં જ મહેસૂલ વસૂલાત પ્રમાણપત્રો જારી કરવામાં આવ્યા હતા. બાકીના ત્રણ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીમાં, જ્યાં મામલતદાર જાન્યુઆરી/ઓગસ્ટ 2023 થી ઉપલબ્ધ હતા, ત્યાં ફક્ત પ્રારંભિક નોટિસો[186] જ બજાવવામાં આવી હતી જ્યારે મહેસૂલ વસૂલાત પ્રમાણપત્રોને વસૂલાત કરવા માટે નાયબ કલેક્ટર/જીલ્લા વિકાસ અધિકારી ના અધિકારક્ષેત્રના કાર્યાલયમાં મોકલવામાં આવ્યા ન હતા.

આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવતા, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે તમામ ક્ષેત્રીય કચેરીઓને વેરાના કસૂરવાર વાહનો માટે "વ્યવહાર ન કરવો" ની નોંધ કરવાની સૂચના આપવામાં આવી હતી જેથી વાહન માલિક કર ચુકવણી વિના કોઈપણ સેવાનો લાભ લઈ શકે નહીં. વધુમાં, જમીન મહેસૂલ સંહિતા મુજબ લાંબા ગાળા માટે મામલતદાર સંવર્ગમાં ખાલી જગ્યાને કારણે પ્રક્રિયા પ્રભાવિત થઈ હતી. જોકે, મહેસૂલ વસૂલાત પ્રમાણપત્રો જારી કરવા અને બાકી રકમની વસૂલાતને વધુ વેગ આપવામાં આવશે.

[185] (i) અમદાવાદ, (ii) ખેડા, (iii) સુરત, (iv) વડોદરા.

[186] (i) જામનગર (98.67 ટકા), (ii) રાજકોટ (22.57 ટકા), (iii) સાબરકાંઠા (14.85 ટકા).

વાહનવ્યવહાર કમિશનરનો જવાબ સંતોષજનક ન હતો કારણ કે મામલતદારની જ્યાં નિયુક્ત થયેલા હતા ત્યાં પણ બાકી રકમની વસૂલાતની સ્થિતિ સંતોષકારક ન હતી.

2.2.5.3 વાહનોની અટકાયત

ગુજરાત મોટર વાહન અધિનિયમની કલમ 12B મુજબ, વેરો, વ્યાજ અને દંડ ન ચૂકવવાના કિસ્સામાં, મોટર વાહનને અટકાયતમાં રાખી શકાય છે અને ચૂકવણી કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી કબજામાં રાખી શકાય છે. જો આ અધિનિયમ હેઠળ બાકી રહેલો વેરો જે દિવસે આવા વાહનને જપ્ત કરવામાં આવ્યું હતું અથવા અટકાયતમાં લેવામાં આવ્યું હતું તે તારીખથી ત્રણ મહિનાના સમયગાળામાં ચૂકવવામાં ન આવે, તો આવું વાહન કરવેરા અધિકારી દ્વારા નિર્ધારિત રીતે હરાજી દ્વારા વેચવામાં આવશે.

એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024 દરમિયાન વાહનવ્યવહાર વાહનોને જારી કરાયેલા ચલણ સંબંધિત ડેટાની ચકાસણી વખતે, ઓડિટમાં જોવામાં આવ્યું હતું કે 31 જાન્યુઆરી 2025 સુધીમાં 1,758 વાહનોને 10 મહિનાથી 69 મહિના સુધીના સમયગાળા માટે હજુ પણ અટકાયતમાં રાખવામાં આવ્યા છે (**પરિશિષ્ટ XIV**).

પસંદ કરાયેલી નવ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ /સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ ખાતે સંયુક્ત સ્થળ નિરીક્ષણ દરમિયાન, ઓડિટમાં જણાયું હતું કે અટકાયત કરાયેલા વાહનોની યોગ્ય રીતે જાળવણી કરવામાં આવતી નથી જેના કારણે તેમની સ્થિતિ દિવસેને દિવસે બગડતી જાય છે. આના પરિણામે તેમની જેમ અને જ્યારે હરાજી કરવામાં આવશે તે સમયે તેમના સંભવિત મૂલ્યમાં ઘટાડો થશે. આ વાહનોનો લાંબા સમય સુધી નિકાલ ન થવો એ અધિનિયમકીય જોગવાઈઓના અપૂરતા અમલીકરણ અને કરવેરા અધિકારીઓ દ્વારા નબળી દેખરેખને પ્રતિબિંબિત કરે છે.

નીચેના ફોટોગ્રાફ બે પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ ખાતે રાખવામાં આવેલા અટકાયતમાં લીધેલા વાહનો.

ફોટોગ્રાફ 2.2: પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓમાં અટકાયતમાં લીધેલા વાહનો

પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી, સુરત

સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી, તાપી (વ્યારા)

સ્રોત: સંયુક્ત સ્થળ મુલાકાત દરમિયાન ઓડિટ દ્વારા લેવામાં આવેલા ફોટોગ્રાફ.

આ બાબત ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે નવેમ્બર 2024 થી અટકાયત કરાયેલા વાહનોની હરાજી માટે પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર

કચેરીઓ/ સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ ખાતે એક અભિયાન હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું. જેના પરિણામે આઠ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ /સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓમાં[87] 129 વાહનોની હરાજી કરવામાં આવી હતી. બાકીની કચેરીઓમાં કામગીરી ચાલુ હતી.

વાહનવ્યવહાર કમિશનરનો જવાબ ફક્ત આંશિક રીતે સ્વીકાર્ય છે. નવેમ્બર 2024 થી અટકાયતમાં લેવાયેલા 129 વાહનોની હરાજી એક સકારાત્મક પગલું છે, પરંતુ નિકાલ માટે બાકી રહેલા 1,758 વાહનોનો આ ખૂબ જ નાનો ભાગ છે. આ જવાબ ઘણા વર્ષોથી ચાલી રહેલા વિલંબનો ખુલાસો કરતો નથી, કે તે લાંબા સમય સુધી અવગણનાને કારણે વાહનની સ્થિતિમાં થયેલા બગાડનો ઉપાય સૂચવતો નથી, જે હરાજીમાં વસૂલ કરી શકાય તેવી આવકમાં ઘટાડો કરશે. તેથી, આ જવાબ વિભાગ દ્વારા બાકીના 29 *ટકા* પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓમાં નિકાલને નોંધપાત્ર રીતે ઝડપી બનાવવાની અને સંપત્તિના મૂલ્યના વધુ ધોવાણને રોકવા માટે કલમ 128 ના સમયસર અમલીકરણની ખાતરી કરવાની જરૂરિયાત પર ભાર મૂકે છે.

2.2.5.4 ચેક પોઈન્ટ

નવેમ્બર 2019 માં, રાજ્ય સરકારે પ્રવર્તમાન મોટર વાહન અધિનિયમઓનું પાલન કરાવવા માટે કુલ 37 પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓમાંથી 28 પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ 58 ચેક પોઈન્ટ બનાવ્યા હતા. આ ચેક પોઈન્ટ પર અધિકારક્ષેત્રના પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓના અધિકારીઓ (એક કે બે મોટર વાહન નિરીક્ષક (IMV)/ સહાયક IMV, એક ડ્રાઈવર અને એક સુરક્ષા ગાર્ડ) આઠ કલાકની ત્રણ શિફ્ટમાં તૈનાત હોય છે. આ અધિકારીઓ ચેક પોઈન્ટના સાત કિમી ત્રિજ્યામાં ફ્લાઈંગ સ્ક્વોડ તરીકે પણ કામ કરે છે.

એપ્રિલ 2019 થી 2024 દરમિયાન રાજ્યમાં જારી કરાયેલા કુલ 58,366 ચલણોમાંથી નવ પસંદ કરેલી પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓએ વધુ વજન લાદવા માટે 14,248 ચલણો જારી કર્યા હતા. નવ પસંદ કરેલી પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓમાંથી, ગીર-સોમનાથ સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી હેઠળ કોઈ ચેક પોઈન્ટ સ્થાપિત કરવામાં આવ્યો ન હતો.

[87] (i) બોટાદ, (ii) ગાંધીનગર, (iii) જામનગર, (iv) જૂનાગઢ, (v) મહેસાણા, (vi) નવસારી, (vii) પોરબંદર અને (viii) રાજકોટ.

આઠ ચેક પોસ્ટની[188] સંયુક્ત સ્થળ તપાસ દરમિયાન (ઓક્ટોબર 2024 થી જાન્યુઆરી 2025 વચ્ચે) ઓડિટના ધ્યાન પર આવ્યુ હતું કે:

- આઠ ચેક પોઈન્ટમાંથી સાત[189] પર, વધારે વજનવાળા વાહનોને ઉતારવાની સુવિધા ઉપલબ્ધ નહોતી. પરિણામે, વધુ ભારવાળા વાહનોને ચલણ જારી કર્યા પછી આગળ વધવાની મંજૂરી આપવામાં આવી રહી હતી, જે મોટર વાહન અધિનિયમની કલમ 113 અને 114 અને ભારતના સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્દેશો[190]નું ઉલ્લંઘન હતું.
- છ ચેક પોઈન્ટ[191] પર, નજીકનો વજનકાંટો બે કિમીથી વધુ દૂર હતો. પરિણામે, જ્યારે ચેક પોઈન્ટ પર તૈનાત મોટર વાહન નિરીક્ષક/ સહાયક મોટર વાહન નિરીક્ષક વાહનને વજન કાંટા સુધી વજન માટે લઈ જતા હતા, ત્યારે તે સમયગાળા દરમિયાન ચેક પોઈન્ટ પરથી પસાર થતા અન્ય વાહનો તપાસ વગર રહી ગયા હતા.
- તમામ આઠ ચેક પોઈન્ટ પર, અસરકારક અમલીકરણ માટે જરૂરી તપાસના સાધનો જેવા કે શ્વાસ પરીક્ષણ વિશ્લેષક (દારૂ પીને વાહન ચલાવવું), લક્સ મીટર (હેડલાઈટ અથવા અન્ય કોઈપણ બલ્બની તીવ્રતાનું વિશ્લેષણ કરવા), ધ્વનિ દશાંશ મીટર (હોર્નના અવાજનું વિશ્લેષણ કરવા) સ્ટાફને પૂરા પાડવામાં આવ્યા ન હતા.
- સુરત ચેક પોઇન્ટ ખાતે સ્પીડ ગન ચાલુ હાલતમાં ન હતી.

આમ, ચેક પોઇન્ટને પૂરતી સુવિધાઓ અને સાધનો પૂરા પાડવામાં આવ્યા ન હતા જે અમલીકરણ પ્રવૃત્તિઓ પર પ્રતિકૂળ અસર કરી શકે છે અને તેમની સ્થાપનાના હેતુને નિષ્ફળ બનાવી શકે છે.

ચેક પોઇન્ટ પર ઓડિટ દ્વારા ધ્યાનમાં આવેલી ખામીઓ અંગે વાહનવ્યવહાર કમિશનરે કોઈ ચોક્કસ જવાબ આપ્યો ન હતો.

2.2.6 જાહેર સેવાઓ

આ વિષય વિશિષ્ટ અનુપાલન ઓડિટ નો એક ઉદ્દેશ્ય એ સુનિશ્ચિત કરવાનો હતો કે જાહેર સેવાઓ સમયસર પૂરી પાડવામાં આવે છે કે નહીં.

ગુજરાત સરકારના બંદરો અને વાહનવ્યવહાર વિભાગે ગુજરાત (જાહેર સેવાઓનો નાગરિકોનો અધિકાર) અધિનિયમ 2013 ના પાલનમાં, 11 સેવાઓ પૂરી પાડવા માટે (માર્ચ 2016) સમય મર્યાદા નિર્ધારિત કરી હતી જે કોષ્ટક 2.15 માં વિગતવાર દર્શાવેલ છે.

VAHAN અને SARATHI એપ્લીકેશનો દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવતી 11 સેવાઓના સંદર્ભમાં સમગ્ર રાજ્યના યાદૃચ્છીક રીતે પસંદ કરેલા ડેટાનું ઓડિટ કરવામાં આવ્યું હતું જેથી આ સેવાઓ પૂરી પાડવામાં લાગતા સમયનું મૂલ્યાંકન કરી શકાય. વધુમાં, વારંવાર વિનંતીઓ છતાં વાહનવ્યવહાર કમિશનર કચેરીએ કાર્યપ્રવાહના વિવિધ તબક્કામાં[192] લાગેલા સમય અંગેનો ડેટા પૂરો પાડ્યો ન હોવાથી (માર્ચ 2025), ઓડિટે સંબંધિત પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી /સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી ને કારણે થયેલા વિલંબને સુનિશ્ચિત કરવા માટે સંબંધિત સેવા શ્રેણીમાંથી

[188] (i) અમદાવાદ, (ii) ખેડા, (iii) જામનગર, (iv) રાજકોટ, (v) સાબરકાંઠા, (vi) સુરત, (vii) તાપી, (viii) વડોદરા.
[189] અમદાવાદ સિવાય
[190] રીટ પીટીશન નંબર 136/2003- તારીખ 09 નવેમ્બર 2005 ની ચુકાદો- પરમજીત ભસીન વિરુધ્ધ ભારત સરકાર.
[191] (i) અમદાવાદ, (ii) રાજકોટ, (iii) સાબરકાંઠા, (iv) સુરત, (v) તાપી, (vi) વડોદરા.
[192] અરજી દાખલ કરવાની સાથે ફોટોગ્રાફ અને સહી અપલોડ કરવી અને નિર્ધારિત ફીની ચુકવણી કરવી, અરજીની ચકાસણી કરવી અને ડ્રાઇવિંગ સ્કૂલના પરિસરનું નિરીક્ષણ કરવું, જો અરજી અથવા ડ્રાઇવિંગ સ્કૂલની સુવિધાઓમાં કોઈપણ પાસામાં ખામી જોવા મળે તો જરૂરી પાલન માટે અરજદારને પરત મોકલવું, અરજદાર દ્વારા પાલન અને અંતિમ મંજૂરી.

યાદૃચ્છીક રીતે 30 કેસ પસંદ કર્યા હતા. સેવાઓ પૂરી પાડવામાં એકંદર વિલંબની વિગતો અને નમૂનારૂપ કેસોના વિશ્લેષણના પરિણામોનો કોષ્ટક 2.15 માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

કોષ્ટક 2.15: નિયત સમય મર્યાદાની સામે સેવાઓ પુરી પાડવા માટે લીધેલા સમય

ક્રમાંક	સેવાનો પ્રકાર (સમયગાળો/ મહિનો)	સેવા પુરી પાડવા માટેની નિયત સમય મર્યાદા (દિવસોમાં)	મંજૂર થયેલી અરજીઓની સંખ્યા વિલંબ સાથે મંજૂર થયેલી અરજીઓ	નિયત સમય મર્યાદા બહાર વિલંબ (દિવસોમાં)	જેમાં વિલંબ થયો હતો એવા 30 નમૂનારૂપ કેસોના ફ્રન્ટ-એન્ડ ડેટાના વિશ્લેષણના પરિણામ
1	પાકા ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સ જારી કરવા (જાન્યુઆરી 2024)	08	14,228 1,537	1 to 300	તમામ કેસો
2	ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સનું નવીકરણ (જાન્યુઆરી 2024)	08	33,642 6,694	1 to 373	29 કેસો
3	બીજુ અથવા લાઇસન્સની બીજી પ્રત આપવી (જાન્યુઆરી 2024)	08	4,079 673	1 to 370	26 કેસો
4	ડ્રાઇવિંગ સ્કૂલો માટે લાઇસન્સની મંજૂરી (એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024)	15	369 220	1 to 975	28 કેસો
5	ડ્રાઇવિંગ સ્કૂલો માટે લાઇસન્સનું નવીકરણ (એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024)		554 327	1 to 1,502	26 કેસો
6	ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર મંજૂર કરવું (એપ્રિલ 2023 થી માર્ચ 2024)	03	11,948 5,658	1 to 598	આઠ કેસો
7	ગીરો સમાપ્તિ (નવેમ્બર 2023)	11	39,351 10,807	1 to 429	10 કેસો
8	નોંધણીનું ડુપ્લીકેટ પ્રમાણપત્ર જારી કરવું (માર્ચ 2024)	11	3,791 1,237	1 to 315	નવ કેસો
9	પ્રદૂષણ નિયંત્રણ હેઠળ ના કેન્દ્રોની માન્યતા એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024)	30	1,619 199	1 to 524	#
10	પ્રદૂષણ નિયંત્રણ કેન્દ્રનું નવીકરણ (એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024)		7,000 1,005	1 to 1,018	#
11	મોટર વાહનની માલિકીની તબદીલી (માર્ચ 2024)	11	76,642 15,900	1 to 313	આઠ કેસો

સ્રોત: VAHAN અને SARATHI એપ્લીકેશનોનો ફ્રન્ટ-એન્ડ ડેટા

* IDEA સોફ્ટવેર દ્વારા યદૃચ્છ પસંદ કરેલો મહિનો.

ક્રમાંક 9 અને 10 માં સેવાઓના કેસમાં વાહનવ્યવહાર કમિશનર દ્વારા તબક્કાવાર-ડેટા પુરી ન પાડવાના કારણે વિશ્લેષણ કરી શકાયું ન હતું.

આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યું ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે વિવિધ સેવાઓ માટેની પડતર અરજીઓના સમયાંતરે અહેવાલ અને સમીક્ષા માટે એક પદ્ધતિ છે. વધુમાં, વાહનવ્યવહાર પોર્ટલ પર પડતર અહેવાલો જનરેટ કરવા માટે વ્યવસ્થા ઉભી કરવામાં

આવી હતી, જેનાથી પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી અસરકારક રીતે તેનું નિરીક્ષણ કરી શકે.

વાહનવ્યવહાર કમિશનર નો જવાબ સંતોષજનક નથી કારણ કે જણાવેલ પદ્ધતિ હોવા છતાં, સેવાઓ પૂરી પાડવામાં વિલંબ જોવા મળ્યો હતો.

2.2.7 આંતરિક નિયંત્રણ પધ્ધતિ

ગુજરાત સરકારના સામાન્ય વહીવટ વિભાગે તેની સૂચનાઓ (માર્ચ 1984 અને સપ્ટેમ્બર 2022) દ્વારા વિભાગ હેઠળની વિવિધ કચેરીઓની યોગ્ય કામગીરી સુનિશ્ચિત કરવા માટે કચેરીઓ/વિભાગોના વડાઓ દ્વારા વિવિધ કચેરીઓનું નિરીક્ષણ કરવા માટે નિર્ધારિત કર્યું હતું. સૂચનાઓ અનુસાર, મુખ્ય કચેરી વર્ષમાં ઓછામાં ઓછા એક વખત પ્રાદેશિક અથવા જિલ્લા સ્તરની કચેરીઓનું નિરીક્ષણ કરશે.

જોકે, ઓડિટમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે વાહનવ્યવહાર કમિશનર કચેરી ખાતે નિરીક્ષણ ટીમને દર વર્ષે જાન્યુઆરી મહિનામાં નિરીક્ષણ કેલેન્ડર તૈયાર કરવું અને તે મુજબ નિરીક્ષણ કરવું જરૂરી હતું, તેમ છતાં એપ્રિલ 2019 થી માર્ચ 2024 સુધીના ઓડિટના સમયગાળા દરમિયાન કોઈપણ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી /સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી નું નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું ન હતું. ઓડિટમાં વધુમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે નવી રચાયેલ (2015 અને 2017 વચ્ચે) આઠ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ /સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓનું 31 જાન્યુઆરી 2025 સુધી ક્યારેય નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું ન હતું. તેવી જ રીતે, (2017-18 માં) માત્ર છ કચેરીઓનું 2010-11 સુધી નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું, 2016 સુધી 18 કચેરીઓનું નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું અને 2017 સુધી ચાર કચેરીઓનું (2018-19 માં) નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું.

આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવી ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે અનુભવી મહેકમની અછત, ચૂંટણી ફરજો અને વધુ પડતા કામના ભારણને કારણે, વહીવટી નિરીક્ષણ કરી શકાયું નથી. જોકે, વાહનવ્યવહાર કમિશનર કચેરીએ પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી /સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી ના નિરીક્ષણ માટે એક યોજના બનાવી હતી અને જૂન 2025 માં 15 કચેરીઓનું નિરીક્ષણ પૂર્ણ કર્યું હતું.

ઓડિટનો મત છે કે નિયમિત નિરીક્ષણ એ ખામીઓ અને અનિયમિતતાઓને સમયસર શોધવા માટે મજબૂત આંતરિક નિયંત્રણનો આધાર છે. તેથી, વાહનવ્યવહાર કમિશનર કચેરીએ ભવિષ્યમાં સમયસર નિરીક્ષણ સુનિશ્ચિત કરવું જોઈએ.

2.2.8 મહેકમની ઉપલબ્ધતા

જૂન 2025 સુધીમાં વાહનવ્યવહાર કમિશનર હેઠળ મંજૂર કરાયેલા કર્મચારીઓ (SS) અને પદ પર રહેલા વ્યક્તિઓ (PIP) ની સ્થિતિ કોષ્ટક 2.16 માં દર્શાવ્યા મુજબ છે.

કોષ્ટક 2.16: મંજૂર જગ્યાઓ સામે પદ પર વ્યક્તિઓ

ક્રમાંક	જગ્યા	મંજૂર જગ્યાઓ (SS)	પદ પર વ્યક્તિઓ (PIP)	ખાલી જગ્યાઓ	ખાલી જગ્યાઓની ટકાવારી
1	પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર અધિકારી	28	1	27	96.42
2	(સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર અધિકારી	105	27	78	74.28
3	મોટર વાહન નિરીક્ષક	375	326	49	13.06
4	સહાયક મોટર વાહન નિરીક્ષક	544	396	148	27.20
કુલ		1,052	750	320	28.70

સ્રોત: વાહનવ્યવહાર કમિશનર ની કચેરી દ્વારા આપવામાં આવેલી માહિતી

ઉપરોક્ત કોષ્ટક દર્શાવે છે કે વાહનવ્યવહાર કમિશનર પાસે વિવિધ સંવર્ગમાં મહેકમની અછત હતી, જે 13.06 ટકા (IMV) થી 96.42 ટકા (RTO) ની વચ્ચે હતી. મહેકમની આ અછત મોટર વાહન સંબંધિત પ્રવર્તમાન જોગવાઈઓ (જાહેર સેવાઓ પૂરી પાડવા સહિત) ના અમલીકરણ અને વેરો/ફીની વસૂલાત માટે નુકસાનકારક હતી.

આ બાબતમાં ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું ત્યારે, વાહનવ્યવહાર કમિશનરે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે આ જગ્યા ભરવા અને સંવર્ગને મજબૂત બનાવવા માટે જરૂરી પગલાં લેવામાં આવ્યા છે.

2.2.9 ઉપસંહાર

નોંધણી કરતા અધિકારીઓએ ફક્ત માન્ય રીતે નોંધાયેલા વાહનો જ રસ્તાઓ પર ચાલે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે જરૂરી પગલાં લીધાં ન હતા. વધુમાં, વાહનની નોંધણી સમયે યોગ્ય તપાસના અભાવે તેમજ અયોગ્ય એપ્લીકેશનના નિયંત્રણોને કારણે, વાહનોનું ખોટું વર્ગીકરણ અને ખોટી નોંધો થઇ હતી. પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ એ પરમિટ, ફિટનેસ પ્રમાણપત્ર અને પ્રદૂષણ નિયંત્રણ પ્રમાણપત્ર જારી કરતી વખતે સંબંધિત જોગવાઈઓનું પાલન સુનિશ્ચિત કર્યું ન હતું અથવા સરકારી લેણાંની ચૂકવણી સુનિશ્ચિત કરી ન હતી. વાહનો ગતિ મર્યાદા નિયમન, ઉચ્ચ સુરક્ષા નોંધણી પ્લેટ અને વાહન ટ્રેકિંગ સિસ્ટમ ડિવાઇસ લગાવ્યા વિના રસ્તા પર દોડી રહ્યા હતા જે હાલની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરે છે જે સુરક્ષા અને નિયમન માટે જોખમ ઊભું કરે છે. ટોલ બૂથ ડેટાના વિશ્લેષણમાં જાણવા મળ્યું છે કે વાહનો હાલના મોટર વાહન અધિનિયમઓનું ઉલ્લંઘન કરીને રસ્તા પર દોડી રહ્યા હતા.

મોટર વાહન એગ્રીગેટરોના નિયમનમાં તેમની નોંધણી અને માર્ગ, વાહનવ્યવહાર અને ધોરીમાર્ગ મંત્રાલય દ્વારા જારી કરવામાં આવેલા માર્ગદર્શિકાના નિયમો અને શરતોનું પાલન કરવાના સંદર્ભમાં ખામીઓ હતી. VAHAN અને SARATHI એપ્લીકેશનોમાં સુધારેલી જોગવાઈ વિલંબથી અદ્યતન થવાને કારણે અને વાહનોના ખોટા વર્ગીકરણને કારણે, વિવિધ પ્રકારની સેવાઓ માટે ખોટા દરે ફી વસૂલવાના કિસ્સાઓ હતા. વેરાના દરોના ખોટા ઉપયોગ અથવા વાહનોના ખોટા

વર્ગીકરણને કારણે વિવિધ પ્રકારના વાહનોના સંદર્ભમાં ઉચ્ચક વેરો/આવર્તક વેરો ઓછો વસૂલવામાં આવ્યો હતો. તેવી જ રીતે, બાકી આવર્તક વેરાની વસૂલાત થઈ ન હતી. અયોગ્ય અથવા ખામીયુક્ત ચલણો જારી કરવાના કિસ્સાઓ હતા. જારી કરાયેલા ચલણોમાં આવી ખામીઓએ અમલીકરણ પ્રવૃત્તિઓની સુસંગતતા અને અસરકારકતામાં ઘટાડો કર્યો હતો. જમીન મહેસૂલના બાકી લેણાંની વસૂલાત માટે નવ પસંદ કરેલી પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓમાંથી આઠમાં મામલતદારની પૂર્ણ-સમયના ધોરણે નિમણૂંક કરવામાં આવી ન હતી જેના પરિણામે બાકી કરની વસૂલાતમાં ધીમી પ્રગતિ થઈ હતી. પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓ/સહાયક પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરીઓએ વિવિધ મોટર વાહન સંબંધિત સેવાઓ પૂરી પાડવા માટે બંદરો અને વાહનવ્યવહાર વિભાગ દ્વારા નિર્ધારિત સમય મર્યાદાનું પાલન કર્યું ન હતું.

2.2.10 ભલામણો

1. વાહનવ્યવહાર વિભાગે 'VAHAN' અને 'SARATHI' માં ફરજિયાત, બાયપાસ ન કરી શકાય તેવા સ્વચાલિત માન્યતા નિયંત્રણો સ્થાપિત કરવા જોઈએ જેથી ખોટી ડેટા એન્ટ્રી અટકાવી શકાય, બિન-અનુપાલન નોંધણીઓ અથવા પ્રમાણપત્રોને અવરોધિત કરી શકાય આવે અને પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી સ્તરે સમીક્ષા માટે માસિક ડેટા-ગુણવત્તા અપવાદ અહેવાલો જનરેટ કરી શકાય.

2. રાજ્યવ્યાપી એક સંકલિત અમલીકરણ ઝુંબેશ શરૂ કરવી જોઈએ, જેમાં પ્રાદેશિક વાહનવ્યવહાર કચેરી અને ટ્રાફિક પોલીસના પ્રયાસોને જોડીને ટોલ પ્લાઝા પર ઈ-ડિટેક્શનનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ, જેથી ફીટનેશ પુરી થઈ ગયેલા વાહનો, પ્રદૂષણ નિયંત્રણના પ્રમાણપત્ર અથવા પરમિટ વાળા વાહનોને વ્યવસ્થિત રીતે ઓળખી શકાય અને સમયમર્યાદામાં અનુપાલન અને ફી અને દંડની વસૂલાત સુનિશ્ચિત કરી શકાય.

3. અટકાયતમાં લેવાયેલા વાહનોની દેખરેખ માટે એક કેન્દ્રિય દેખરેખ અને હરાજી એકમની સ્થાપના કરવી જોઈએ, જેને VAHANમાં સ્વચાલિત 90-દિવસની હરાજીની પ્રક્રિયા શરૂ કરવા અને બગાડ અટકાવવા અને વસૂલ કરી શકાય તેવા મૂલ્યનું રક્ષણ કરવા માટે લઘુત્તમ જાળવણી ધોરણો દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવે.

4. ત્રિમાસિક ડિજિટલ અહેવાલની આવશ્યકતા, AIS-140 ફિટમેન્ટ અને સિમ્યુલેટર સુવિધાઓને લાઇસન્સના નવીકરણ સાથે જોડીને, ડિજિટલ તપાસ દ્વારા બિન-નોંધાયેલ પ્લેટફોર્મને ઓળખીને અને વારંવાર બિન-અનુપાલન માટે દરજ્જા મુજબ દંડ લાદીને એગ્રીગેટરના અનુપાલનને મજબૂત બનાવવું જોઈએ.

5. વિભાગે NIC સાથે સમય-બધ્ધ સુધારા પ્રોટોકોલને ઔપચારિક બનાવવો જોઈએ - જેમાં SLA, એક માળખાગત પરિવર્તન-વ્યવસ્થાપન લોગ અને ત્રિમાસિક IT-પ્રક્રિયા સંકલન સમીક્ષાઓનો સમાવેશ થાય છે જેથી VAHAN/ SARATHIમાં અધિનિયમકીય ફેરફારો તાત્કાલિક પ્રતિબિંબિત થાય અને આવક અથવા અનુપાલનમાં થતી ખામીઓ અટકાવી શકાય.

પ્રકરણ III

અનુપાલન ઓડિટના ફકરા

પ્રકરણ III

અનુપાલન ઓડિટના ફકરા

મહેસૂલ વિભાગ

3.1 મિલકતોના નીચા મૂલ્યાંકનના કારણે સ્ટેમ્પ ડ્યુટીની ઓછી વસૂલાત

જંત્રીના ખોટા દર લાગુ કરવા અથવા વિસ્તાર અયોગ્ય રીતે ધ્યાને લેવાથી મિલકતના ઓછા મૂલ્યાંકનને કારણે 126 દસ્તાવેજોમાં ₹ 12.18 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટીની ઓછી વસૂલાત.

ગુજરાત સ્ટેમ્પ અધિનિયમ, 1958 (અધિનિયમ) ની કલમ 3 હેઠળ, અનુસૂચિ-1 માં ઉલ્લેખિત દરેક દસ્તાવેજ પર નિર્ધારિત દરે ડ્યુટી વસૂલ કરવાપાત્ર થશે, સિવાય કે તે અંગે ચોક્કસ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હોય.

અધિનિયમની કલમ 3A સાથે વાંચવામાં આવે તો અનુસૂચિ 1 ની કલમ 20(a) મુજબ, સ્થાવર મિલકતના વેચાણખત પર સ્ટેમ્પ ડ્યુટી, મિલકતના અવેજ અથવા બજાર કિંમત, જે પણ વધારે હોય તેના પર 4.9 *ટકાના* દરે વસૂલ કરવાપાત્ર છે. કાયદાની કલમ 32A સબ-રજિસ્ટ્રારને મિલકતનું સાચું બજાર મૂલ્ય નક્કી કરવા અને જો દસ્તાવેજમાં દર્શાવેલ અવેજ આવી મિલકતની બજાર કિંમતની નજીક ન હોય તો ઘટતી ડ્યુટી વસૂલ કરવા માટે નાયબ કલેક્ટર, સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર (SDVO) ને દસ્તાવેજ મોકલવાની સત્તા આપે છે.

ગુજરાત સરકાર સમયાંતરે વાર્ષિક વેરાની અનુસૂચિ (ASR) (જે 'જંત્રી'[1] તરીકે ઓળખાય છે) અને સ્થાવર મિલકતની બજાર કિંમતના નિર્ધારણ માટે માર્ગદર્શિકા જારી કરે છે. સ્ટેમ્પ અધિક્ષક અને નોંધણી મહાનિરીક્ષકે 29 માર્ચ 2023 ના રોજ 15 એપ્રિલ 2023 થી અમલમાં આવનાર જંત્રી, 2011 ના દરોમાં વધારા અંગે એક પ્રેસ નોંધ જારી કરી હતી. એવી સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી હતી કે જો પક્ષકારો દ્વારા 15 એપ્રિલ 2023 પહેલા કોઈપણ દસ્તાવેજ પર સહી કરવામાં આવી હોય અને નોંધણી માટે તૈયાર હોય, તો આ દસ્તાવેજો સહી કર્યાની તારીખથી ચાર મહિનાની અંદર નોંધણી માટે રજૂ કરી શકાય છે અને 15 એપ્રિલ 2023 થી અમલમાં આવેલા વધેલા જંત્રીના દર આવા દસ્તાવેજ પર લાગુ પડશે નહીં. 13 એપ્રિલ 2023 ના સરકારી ઠરાવ મુજબ, ખેતી અને બિન-ખેતી જમીનના કિસ્સામાં નવા દરો જંત્રી 2011 માં ઉલ્લેખિત દરો કરતા બમણા દરે નક્કી કરવામાં આવ્યા હતા.

મહેસૂલ વિભાગ, ગુજરાત સરકાર (22 ઓક્ટોબર 2019) એ સ્પષ્ટતા કરી કે "બહુહેતુક ઉપયોગ" માટે બિન-કૃષિ પરવાનગી માટે પ્રીમિયમ અરજીઓના કિસ્સામાં, ગામ/સર્વે નંબરનો મહત્તમ બિન-કૃષિ જંત્રી દર ધ્યાનમાં લેવો જોઈએ.

[1] સ્થાવર મિલકતોની કિંમતના નિર્ધારણ અને સ્ટેમ્પ ડ્યુટીની વસૂલાતના હેતુ માટે દર દર્શાવતી સરકાર દ્વારા જારી કરાયેલ વેરાની વાર્ષિક અનુસૂચિ.

2013 થી 2023 દરમિયાન 19 સબ-રજિસ્ટ્રાર કચેરીઓમાં[2] નોંધાયેલા દસ્તાવેજોની ચકાસણી દરમિયાન, ઓડિટમાં ધ્યાન પર આવ્યું હતું[3] કે 126 દસ્તાવેજોમાં ₹ 12.18 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી ઓછી વસૂલ કરવામાં આવી હતી, જેની વિગતો નીચે મુજબ છે:

i. જાન્યુઆરી 2023 થી જુલાઈ 2023 દરમિયાન પાંચ સબ-રજિસ્ટ્રાર કચેરીઓમાં[4] નોંધાયેલા સાત દસ્તાવેજોમાં, ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું કે મિલકતની બજાર કિંમત નક્કી કરતી વખતે જંત્રીના દર (2011) ખોટી રીતે લાગુ કરવામાં આવ્યા હતા. પરિણામે, આ કેસોમાં વસૂલાતપાત્ર ₹ 1.22 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટીની સામે, ₹ 0.78 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વસૂલ કરવામાં આવી હતી. જેના પરિણામે ₹ 0.44 કરોડ જેટલી સ્ટેમ્પ ડ્યુટી ઓછી વસૂલ કરવામાં આવી હતી.

   આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવી (ઓક્ટોબર 2024 અને એપ્રિલ 2025 વચ્ચે) ત્યારે, સંબંધિત નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) એ જવાબ આપ્યો હતો (સપ્ટેમ્બર 2025 અને નવેમ્બર 2025 વચ્ચે) કે ચાર કેસોમાં[5] ₹ 4.44 લાખની સ્ટેમ્પ ડ્યુટીની ઓછી વસૂલાત અને ₹ 3.37 લાખનો દંડ નક્કી કરવામાં આવ્યો છે. એક કેસમાં સુરતના નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) એ જવાબ આપ્યો હતો (ઓક્ટોબર 2025) કે સંબંધિત પક્ષને નોટિસ જારી કરવામાં આવી છે. બાકીના બે કેસોમાં સબ-રજિસ્ટ્રાર કચેરીઓએ જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2024 અને એપ્રિલ 2025 વચ્ચે) કે કેસ વધુ જરૂરી કાર્યવાહી માટે સંબંધિત નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) ને મોકલવામાં આવ્યા છે/મોકલવામાં આવશે.

ii. એપ્રિલ 2023 થી ઓગસ્ટ 2023 દરમિયાન 15 સબ-રજિસ્ટ્રાર કચેરીઓમાં[6] નોંધાયેલા 72 દસ્તાવેજોમાં દસ્તાવેજોના વર્ણન અથવા આ દસ્તાવેજો સાથે જોડાયેલા સહાયક દસ્તાવેજો પરથી બહાર આવ્યું હતું કે આ દસ્તાવેજો 15 એપ્રિલ 2023 પહેલા નોંધણી માટે તૈયાર ન હતા. આથી, આ કેસોમાં મિલકતની બજાર કિંમત નક્કી કરવા અને સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વસૂલ કરવા માટે 15 એપ્રિલ 2023 થી અમલમાં આવેલા વધારેલા જંત્રીના દર લાગુ કરવા જરૂરી હતા. જોકે, આ કેસોમાં, જૂના જંત્રી દર લાગુ કરવામાં આવ્યા હતા. પરિણામે, ₹ 19.43 કરોડની વસૂલાતપાત્ર સ્ટેમ્પ ડ્યુટી સામે, ₹ 10.74 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વસૂલ કરવામાં આવી હતી. આના પરિણામે ₹ 8.70 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટીની ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

   આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવી (ઓક્ટોબર 2024 અને એપ્રિલ 2025 વચ્ચે) ત્યારે, સંબંધિત નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) એ જણાવ્યું હતું (જુલાઈ 2025 અને નવેમ્બર 2025 વચ્ચે) કે 20 કેસોમાં[7] ₹ 2.32 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટીની ઓછી

---

[2] અલથાણ (સુરત), અંકલેશ્વર, અઠવા (સુરત),ભુજ, બાપોદ (વડોદરા), શહેર-1 વડોદરા, દંતેશ્વર (વડોદરા), ગાંધીનગર, ગોરવા (વડોદરા), કડી, કતારગામ (સુરત), મહેસાણા, મેમનગર (અમદાવાદ), નરોડા, પાલડી, રાજકોટ, સાણંદ (અમદાવાદ), ઉધના (સુરત), વાપી.

[3] સપ્ટેમ્બર 2024 અને મે 2025 વચ્ચે

[4] અલથાણ (સુરત), ભુજ, ગાંધીનગર, ગોરવા (વડોદરા), મહેસાણા

[5] ભુજ (બે કેસો), મહેસાણા (બે કેસો)

[6] અલથાણ (સુરત), અંકલેશ્વર, અઠવા (સુરત), ભુજ, બાપોદ (વડોદરા), દંતેશ્વર (વડોદરા), ગાંધીનગર, ગોરવા, (વડોદરા),કતારગામ (સુરત), મહેસાણા, મેમનગર (અમદાવાદ), રાજકોટ, સાણંદ (અમદાવાદ),ઉધના (સુરત), વાપી.

[7] અલથાણ(સુરત) (બે કેસો), અઠવા (સુરત) (ત્રણ કેસો), ભુજ, દંતેશ્વર (વડોદરા) (બે કેસો), મહેસાણા (ચાર કેસો), મેમનગર (અમદાવાદ) (ત્રણ કેસો), રાજકોટ (બે કેસો) અને ઉધના (સુરત) (ત્રણ કેસો).

વસૂલાત અને ₹ 5.38 કરોડનો દંડ નક્કી કરવામાં આવ્યો છે. બે કેસોમાં[8] ₹ 55.69 લાખની સ્ટેમ્પ ડ્યુટીની ઓછી વસૂલાત અને ₹ 21.69 લાખનો દંડ વસૂલ કરવામાં આવ્યો છે. 21 કેસોમાં[9], નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) સુરતે જણાવ્યું (ઓક્ટોબર 2025) કે સંબંધિત પક્ષને નોટિસ જારી કરવામાં આવી છે. 19 કેસોમાં આઠ કચેરીઓએ[10] જણાવ્યું હતું (એપ્રિલ 2024 અને એપ્રિલ 2025 વચ્ચે) કે દસ્તાવેજો વધુ જરૂરી કાર્યવાહી માટે સંબંધિત નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) ને મોકલવામાં આવ્યા છે અથવા મોકલવામાં આવશે. છ કેસોમાં બે કચેરીઓએ[11] (ડિસેમ્બર 2024 અને એપ્રિલ 2025 વચ્ચે) જણાવ્યું હતું કે વિગતવાર જવાબ રજૂ કરવામાં આવશે, અથવા હકીકતોની ચકાસણી પછી કાર્યવાહી કરવામાં આવશે. ચાર કેસોમાં રાજકોટના સબ-રજિસ્ટ્રારે ઓડિટ અવલોકનનો અસ્વીકાર કરીને જણાવ્યું હતું (માર્ચ 2025) કે સ્ટેમ્પ ડ્યુટી યોગ્ય રીતે વસૂલ કરવામાં આવી છે. આ કેસોમાં જવાબો સંતોષકારક નથી કારણ કે વર્ણન અને અન્ય જોડાયેલ સહાયક દસ્તાવેજો દર્શાવે છે કે દસ્તાવેજો 15 એપ્રિલ 2023 પહેલાં નોંધણી માટે તૈયાર ન હતા. આમ, બજાર કિંમત નક્કી કરવા અને સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વસૂલ કરવા માટે સુધારેલા જંત્રી દર લાગુ કરવા જરૂરી હતા.

iii. જાન્યુઆરી 2021 થી ડિસેમ્બર 2023 દરમિયાન આઠ કચેરીઓમાં[12] નોંધાયેલા 18 દસ્તાવેજોમાં, દસ્તાવેજોના વર્ણન પરથી સામે આવ્યું હતું કે કલેક્ટર દ્વારા 'બહુહેતુક' ઉપયોગ માટે બિન-ખેતી (NA) પરવાનગી આપવામાં આવી હતી પરંતુ આ દસ્તાવેજોના વર્ણનમાં મિલકત કયા હેતુ માટે હેતુફેર કરવામાં આવી રહી હતી તેના કોઈ ચોક્કસ હેતુનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો ન હતો. આમ, સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વસૂલ કરવા માટે મિલકતની બજાર કિંમત નક્કી કરવા માટે ગામ/સર્વે નંબરનો મહત્તમ બિન-ખેતીનો જંત્રી દર ધ્યાનમાં લેવો જરૂરી હતો. જોકે, આને ધ્યાનમાં લેવામાં ન આવતા, આ કેસોમાં વસૂલાતપાત્ર ₹ 8.31 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી સામે, ₹ 6.67 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વસૂલ કરવામાં આવી. આના પરિણામે ₹ 1.64 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી ઓછી વસૂલ કરવામાં આવી હતી.

આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવી ત્યારે (સપ્ટેમ્બર 2024 અને એપ્રિલ 2025 વચ્ચે), નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) ભુજ અને અમદાવાદે જવાબ આપ્યો હતો (ફેબ્રુઆરી 2025 અને નવેમ્બર 2025 વચ્ચે) કે પાંચ કેસોમાં[13] ₹ 6.89 લાખની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી ઓછી વસૂલાત અને ₹ 4.86 લાખનો દંડ નક્કી કરવામાં આવ્યો છે. 10 કેસોમાં ત્રણ કચેરીઓએ[14] જવાબ આપ્યો હતો (સપ્ટેમ્બર 2024 અને એપ્રિલ 2025 વચ્ચે) કે કેસ વધુ જરૂરી કાર્યવાહી માટે સંબંધિત નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) ને મોકલવામાં આવ્યા છે અથવા મોકલવામાં આવશે. સબ-રજિસ્ટ્રાર કચેરી, કડી એ બે કેસોમાં ઓડિટ અવલોકનનો સ્વીકાર કર્યો હતો (મે 2025). સબ-રજિસ્ટ્રાર, વાપીએ એક કેસમાં જવાબ આપ્યો હતો (એપ્રિલ 2025) કે કેસની તપાસ કર્યા પછી વિગતવાર જવાબ આપવામાં આવશે.

---

[8] આલથાણ (સુરત) અને ભુજ

[9] અંકલેશ્વર (ત્રણ કેસો), બાપોદ (વડોદરા) (ત્રણ કેસો), ભુજ (બે કેસો), દંતેશ્વર (વડોદરા) (ચાર કેસો), ગાંધીનગર, ગોરવા (વડોદરા) (બે કેસો), રાજકોટ (બે કેસો), સાણંદ (અમદાવાદ) (બે કેસો).

[10] અંકલેશ્વર (ત્રણ કેસો), બાપોદ (વડોદરા) (ત્રણ કેસો), ભુજ (બે કેસો), દંતેશ્વર (વડોદરા) (ચાર કેસો), ગાંધીનગર, ગોરવા (વડોદરા) (બે કેસો), રાજકોટ (બે કેસો), સાણંદ (અમદાવાદ) (બે કેસો).

[11] મેમનગર (અમદાવાદ) (ત્રણ કેસો), વાપી (ત્રણ કેસો).

[12] અંકલેશ્વર, બાપોદ (વડોદરા), ભુજ, કડી, નરોડા (અમદાવાદ), પાલડી (અમદાવાદ), સાણંદ (અમદાવાદ), વાપી.

[13] ભુજ (બે કેસો), નરોડા (અમદાવાદ) અને પાલડી (અમદાવાદ) અને સાણંદ (અમદાવાદ).

[14] અંકલેશ્વર (બે કેસો), બાપોદ (વડોદરા) અને પાલડી (અમદાવાદ) (સાત કેસો).

iv. જાન્યુઆરી 2022 થી સપ્ટેમ્બર 2023 દરમિયાન પાંચ કચેરીઓમાં[15] નોંધાયેલા સાત દસ્તાવેજોમાં, મિલકતોની બજાર કિંમતોની ગણતરી કરતી વખતે વિસ્તાર (ચોરસ મીટરમાં) ખોટી રીતે અપનાવવામાં આવ્યો હતો. પરિણામે, આ કેસોમાં વસૂલવાપાત્ર ₹ 2.25 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી સામે, ₹ 2.07 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વસૂલ કરવામાં આવી હતી. જેના પરિણામે ₹ 0.18 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટીની ઓછી વસૂલાત થઇ હતી.

આ બાબતમાં ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું ત્યારે (ઓક્ટોબર 2024 અને ફેબ્રુઆરી 2025 વચ્ચે), બે કેસોમાં, નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) સુરતે જણાવ્યું હતું (ઓક્ટોબર 2025) કે સંબંધિત પક્ષને નોટિસ જારી કરવામાં આવી છે. બાકીના ચાર કેસોમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું (ડિસેમ્બર 2024 અને માર્ચ 2025 વચ્ચે) કે કેસ વધુ જરૂરી કાર્યવાહી માટે સંબંધિત નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) ને મોકલવામાં આવ્યા છે અથવા મોકલવામાં આવશે. સબ-રજિસ્ટ્રાર કચેરી શહેર-1, વડોદરાએ એક કેસમાં જણાવ્યું હતું (જૂન 2025) કે નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) દ્વારા સંબંધિત પક્ષને નોટિસ જારી કરવામાં આવી છે.

v. જૂન 2020 થી ડિસેમ્બર 2023 દરમિયાન 12 કચેરીઓમાં[16] નોંધાયેલા 22 દસ્તાવેજોમાં, વિવિધ પ્રકારની મિલકતોના મૂલ્યાંકન માટે જંત્રીની માર્ગદર્શિકામાં જણાવેલ માપદંડોનું અને વિભાગ દ્વારા સમયાંતરે જારી કરાયેલી સૂચનાઓનું પાલન ન થવાના કારણે સ્ટેમ્પ ડ્યુટીની ઓછી વસૂલાત થઇ હતી. આ બિન-અનુપાલનોમાં સામેલ અન્ય બાબતો છે: મૂલ્યાંકન માટે પિયતની જમીનને બદલે બિન-પિયત જમીનને ધ્યાનમાં લેવી, જમીનના દરેક ટુકડાની બજાર કિંમતનું અલગથી મૂલ્યાંકન કરવાને બદલે એક જ દરે સમગ્ર જમીનની બજાર કિંમત ધ્યાનમાં લેવી, ગ્રીડ/કિંમતના ઝોનને લાગુ પડતા દરોનો ઉપયોગ ન કરવો, ખોટા સર્વે નંબર/ફાઇનલ પ્લોટ નંબરને ધ્યાનમાં લેવાના પરિણામે ખોટો જંત્રી દર લાગુ કરવો, મિલકતને દુકાનને બદલે કચેરી ગણવી.

પરિણામે, ₹ 5.76 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી સામે, ₹ 4.54 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વસૂલ કરવામાં આવી હતી. આ ₹ 1.22 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને ₹ 1.29 લાખની નોંધણી ફી ની ઓછી વસૂલાતમાં પરિણમ્યું હતું (એક કિસ્સામાં).

આ બાબતમાં ધ્યાન દોરવામાં આવતા (સપ્ટેમ્બર 2024 અને એપ્રિલ 2025 વચ્ચે), સંબંધિત નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) એ (સપ્ટેમ્બર 2025 અને નવેમ્બર 2025 વચ્ચે) જવાબ આપ્યો કે 11 કેસોમાં[17] ₹ 57.15 લાખની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને ₹ 47.01 લાખનો દંડ ઓછો વસૂલ કરવામાં આવ્યો છે. પાંચ કેસોમાં[18] એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું (જૂન 2025 અને ઓક્ટોબર 2025 વચ્ચે) કે સંબંધિત પક્ષને નોટિસ જારી કરવામાં આવી છે. ત્રણ કેસોમાં[19] ત્રણ કચેરીઓએ જણાવ્યું હતું (ઓક્ટોબર 2024 અને એપ્રિલ 2025 વચ્ચે) કે આ દસ્તાવેજો વધુ જરૂરી કાર્યવાહી માટે સંબંધિત નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) ને મોકલવામાં આવ્યા છે અથવા મોકલવામાં આવશે. ત્રણ કેસોમાં બે કચેરીઓએ[20] જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2024 અને ફેબ્રુઆરી

15 અઠવા (સુરત), શહેર-1 વડોદરા, દંતેશ્વર (વડોદરા), મેમનગર (અમદાવાદ), નરોડા (અમદાવાદ).

16 અઠવા (સુરત), બાપોદ (વડોદરા), ભુજ, દંતેશ્વર (વડોદરા), શહેર-III (વડોદરા), ગાંધીનગર, ગોરવા (વડોદરા),કતારગામ (સુરત), મહેસાણા, સાણંદ (અમદાવાદ), મેમનગર (અમદાવાદ),ઉધના (સુરત).

17 ભુજ (બે કેસો), દંતેશ્વર (વડોદરા), મેમનગર (અમદાવાદ), મહેસાણા, અને કતારગામ (સુરત) (છ કેસો).

18 અઠવા (સુરત), શહેર-III (વડોદરા) (બે કેસો), કતારગામ (સુરત) અને ઉધના (સુરત).

19 દંતેશ્વર (વડોદરા), ગોરવા (વડોદરા), સાણંદ (અમદાવાદ).

20 બાપોદ (વડોદરા), ગાંધીનગર (બે કેસો).

2025 વચ્ચે) કે વિગતવાર જવાબ રજૂ કરવામાં આવશે અથવા હકીકતોની ચકાસણી કર્યા પછી કાર્યવાહી કરવામાં આવશે.

ઓગણીસ સબ-રજિસ્ટ્રાર કચેરીઓ (SRO) માં 126 નોંધાયેલા દસ્તાવેજોની ઑડિટ તપાસમાં વારંવાર બનતા એવા કિસ્સાઓ બહાર આવ્યા છે જ્યાં બજાર કિંમતો પર સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વસૂલ કરવામાં આવી હતી જે ગુજરાત સ્ટેમ્પ એક્ટ, જંત્રી માર્ગદર્શિકા અને વિભાગીય સૂચનાઓની લાગુ જોગવાઈઓ સાથે સુસંગત ન હતી. આ વિચલનો જંત્રી દરોના ખોટા ઉપયોગ, 15 એપ્રિલ 2023 થી અમલમાં આવેલા સુધારેલા દરો ધ્યાને ન લેવા, 'બહુહેતુક' પરવાનગીઓના કિસ્સામાં મહત્તમ બિન-ખેતીના જંત્રી દરો લાગુ ન કરવા, મિલકતના ખોટા વિસ્તારને અપનાવવા અને અન્ય મૂલ્યાંકન-સંબંધિત ભૂલોને કારણે ઉદભવ્યા છે.

એકંદરે, આ ખામીઓના પરિણામે ₹ 12.18 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટીની ઓછી વસૂલાત થઈ હતી. જ્યારે ઘણા કિસ્સાઓમાં સંબંધિત નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) એ સ્ટેમ્પ ડ્યુટીની ઓછી વસૂલાત નક્કી કરવાના આદેશો જારી કર્યા છે અને ઘણા સબ-રજીસ્ટ્રારોએ કેસોને જરૂરી કાર્યવાહી માટે નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) ને મોકલ્યા છે, ઘણા કિસ્સાઓમાં જવાબોની હજુ પણ પ્રતીક્ષા હતી (નવેમ્બર 2025).

અનિયમિતતાઓની ભાત નોંધણીના તબક્કે ચકાસણીમાં ઉણપો અને ક્ષેત્રીય કચેરીઓમાં મૂલ્યાંકનના ધોરણોના અસંગત અર્થઘટન તરફ નિર્દેશ કરે છે. આંતરિક તપાસને મજબૂત બનાવવા, જંત્રીની જોગવાઈઓનો સુસંગત ઉપયોગ સુનિશ્ચિત કરવા અને સબ-રજીસ્ટ્રાર કચેરી સ્તરે ક્ષમતા વધારવાથી સરકારી આવકનું રક્ષણ કરવામાં મદદ મળશે અને કાયદાના અમલીકરણમાં વધુ સુસંગતતાને પ્રોત્સાહન મળશે.

ઓક્ટોબર 2024 અને જુલાઈ 2025 વચ્ચે વિભાગ/સરકારને આ બાબતની જાણ કરવામાં આવી હતી. સપ્ટેમ્બર અને ઓક્ટોબર 2025 માં સ્મૃતિપત્રો પણ જારી કરવામાં આવ્યા હતા. ઉપર જણાવેલ કિસ્સાઓ સિવાય, જવાબોની હજુ પણ રાહ હતી (નવેમ્બર 2025).

3.2 વિભિન્ન બાબતો ધરાવતા દસ્તાવેજો પર સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને નોંધણી ફી ની ઓછી વસૂલાત

એક દસ્તાવેજમાં અનેક અલગ અલગ બાબતોને લગતા આઠ દસ્તાવેજોમાં ₹ 1.12 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને ₹ 10.06 લાખની નોંધણી ફીની ઓછી વસૂલાત.

ગુજરાત સ્ટેમ્પ અધિનિયમ, 1958 ની કલમ 5 મુજબ, અનેક વિભિન્ન અથવા અલગ અલગ વ્યવહારોનો સમાવેશ કરતા અથવા તેને લગતા કોઈપણ દસ્તાવેજ પર અધિનિયમ હેઠળ અલગ અલગ દસ્તાવેજો પર વસૂલ કરવાપાત્ર હોય એટલી એકંદર ડ્યુટી વસૂલ કરવામાં આવશે. ગુજરાત સ્ટેમ્પ અધિનિયમ, 1958 ની કલમ 3A સાથે વાંચવામાં આવતા અનુસૂચિ-1 ની કલમ 20(a) હેઠળ, આવા વેચાણખત માટે અવેજની રકમ અથવા આવા તબદીલ-ખતનો વિષય બનેલી મિલકતની બજાર કિંમત, જે પણ વધારે હોય તેના પર, તબદીલ-ખત પર સ્ટેમ્પ ડ્યુટી 4.9 *ટકાના* દરે વસૂલ કરવાપાત્ર થાય છે.

અનુસૂચિ-1 ની કલમ 5(ga) હેઠળ, પ્રમોટર અથવા વિકાસકારને, કોઈપણ નામથી ઓળખાતા, કોઈપણ સ્થાવર મિલકતના બાંધકામ અથવા વિકાસ, અથવા વેચાણ અથવા ટ્રાન્સફર માટે સત્તા અથવા સત્તા આપતા કરાર અથવા મેમોરેન્ડમ પર સ્ટેમ્પ ડ્યુટી, મિલકતની બજાર કિંમતના 3.5 *ટકાના* દરે વસૂલવામાં આવે છે જે આવા કરારનો વિષય છે.

અનુસૂચિ-ન ની કલમ 6(1)(a) સાથે વંચાણે લેતાં કલમ 36(b) મુજબ, જ્યાં ઋણની રકમ ₹ 10 કરોડથી વધુ ન હોય સ્ટેમ્પ ડ્યુટી દરેક ₹ 100 અથવા તેના ભાગ પર વીસ પૈસાના દરે મહત્તમ ₹ આઠ લાખ ની મર્યાદામાં વસૂલ કરવામાં આવશે. અને જ્યાં લોન અથવા ઋણની રકમ ₹ 10 કરોડથી વધુ હોય ત્યાં દરેક ₹ 100 અથવા તેના ભાગ પર પચાસ પૈસાના દરે વસૂલ કરવામાં આવશે.

વધુમાં, અનુસૂચિની કલમ 6(2) હેઠળની જોગવાઈ મુજબ, જ્યારે લોન અથવા ઋણ દ્વારા અગ્રિમ રકમની ચુકવણી માટે જંગમ મિલકતને બાંયધરી તરીકે ગીરો મુકવામાં આવે ત્યારે જ્યાં ઋણની રકમ ₹ 10 કરોડથી વધુ ન હોય ત્યાં સ્ટેમ્પ ડ્યુટી દરેક ₹ 100 અથવા તેના ભાગ માટે વીસ પૈસાના દરે મહત્તમ ₹ આઠ લાખની મર્યાદામાં વસૂલ કરવામાં આવે છે, અને જ્યારે લોન અથવા ઋણની રકમ ₹ 10 કરોડથી વધુ હોય ત્યાં દરેક ₹ 100 અથવા તેના ભાગ માટે પચાસ પૈસાના દરે વસૂલ કરવાપાત્ર થાય છે.

વર્ષ 2016-2023 ના સમયગાળા માટે છ સબ-રજિસ્ટ્રાર કચેરીઓના[41] રેકોર્ડની પ્રતિક-ચકાસણી દરમિયાન, ઓડિટમાં ધ્યાન પર આવ્યું હતું કે નવેમ્બર 2020 અને ડિસેમ્બર 2023 વચ્ચે નોંધાયેલા આઠ દસ્તાવેજોમાં, એક કરતાં વધુ અલગ અલગ વ્યવહારો હતા. આમ છતાં, સબ-રજિસ્ટ્રારોએ દસ્તાવેજના વર્ણન ધ્યાન પર લીધા ન હતા અને આવી દરેક અલગ બાબત પર વસૂલાતપાત્ર કુલ સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને નોંધણી ફી વસૂલ કરી ન હતી. આના પરિણામે સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને નોંધણી ફીમાં અનુક્રમે ₹ 1.12 કરોડ અને ₹ 10.06 લાખની ઓછી વસૂલાત થઇ હતી, જેની વિગતો નીચે મુજબ છે:

i. સોલા (અમદાવાદ) ખાતે સબ-રજિસ્ટ્રાર કચેરીમાં 30 જાન્યુઆરી 2021 ના રોજ નોંધાયેલા એક દસ્તાવેજના વર્ણનમાં ઓડિટ દ્વારા જોવામાં આવ્યું હતું કે જમીન માલિક અને પુષ્ટિ કરનાર પક્ષ વચ્ચે 70 *ટકા* જમીનના વેચાણ માટેનો કરાર અગાઉ કરવામાં આવ્યો હતો. કરાર મુજબ, ઉપરોક્ત મિલકતના વેચાણ માટે અવેજની રકમ ₹ 2.15 કરોડ નક્કી કરવામાં આવી હતી. આ રકમમાંથી, કરારની નોંધણી પહેલાં પુષ્ટિ કરનાર પક્ષ દ્વારા ₹ 1.84 કરોડ ચૂકવી દેવામાં આવ્યા હતા.

   પ્રસ્તુત વેચાણ ખત દ્વારા જમીન માલિકે બાકીની 30 *ટકા* જમીન ₹ 1.95 કરોડની કિંમતે વેચી દીધી હતી. વધુમાં, પુષ્ટિ કરનાર પક્ષે 70 *ટકા* જમીનના વેચાણ માટે કરાર કર્યો હોવાથી, તેણે હાલના વેચાણ ખત દ્વારા તેને હાલના ખરીદનારને ₹ 4.55 કરોડ (₹ 2.15 કરોડ + ₹ 2.40 કરોડ) માં વેચવાનો નિર્ણય લીધો હતો. આમ, સમગ્ર 100 *ટકા* જમીનનું ₹ 6.50 કરોડ (₹ 4.55 કરોડ + ₹ 1.95 કરોડ) ની કિંમતે વેચાણ થયું હતું. વેચાણના કરાર દ્વારા પુષ્ટિ કરનાર પક્ષને પ્રસ્તુત જમીન પર અધિકાર મળ્યો હતો અને જમીન પરના તેમના અધિકારો છોડવા માટે ખરીદનાર પાસેથી ₹ 4.55 કરોડની કિંમતે સ્વીકારવામાં આવી હતી, તેથી નોંધણી અધિકારીએ જમીન માલિક અને પુષ્ટિ કરનાર પક્ષ વચ્ચેના વ્યવહાર પર પણ સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને નોંધણી ફી વસૂલ કરવાની જરૂર હતી. જો કે, સબ-રજિસ્ટ્રારે, ફક્ત હાલના વેચાણ ખત પર સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને નોંધણી ફી વસૂલ કરી હતી. આના પરિણામે ₹ 10.54 લાખની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને ₹ 2.15 લાખની નોંધણી ફી ની ઓછી વસૂલાત થઇ હતી.

[41] અડવા (સુરત), દંતેશ્વર (વડોદરા), ગોરવા (વડોદરા), મેમનગર (અમદાવાદ), નરોડા (અમદાવાદ), સોલા (અમદાવાદ).

આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવી ત્યારે, સબ-રજિસ્ટ્રારે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2024) કે દસ્તાવેજ વધુ જરૂરી કાર્યવાહી માટે નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) ને મોકલવામાં આવશે.

ii. દંતેશ્વર (વડોદરા) ખાતે સબ રજિસ્ટ્રાર ઓફિસમાં નોંધાયેલા એક દસ્તાવેજમાં, ખરીદનાર, વેચાણકાર અને પુષ્ટિ કરનાર પક્ષ વચ્ચે થયેલા દસ્તાવેજના વર્ણનમાંથી ઓડિટમાં ધ્યાન પર આવ્યું હતું કે જમીન માલિકો અને પુષ્ટિ કરનાર પક્ષ વચ્ચે જમીન વેચવાનો કરાર અગાઉ કરવામાં આવ્યો હતો. જમીન માલિકને પુષ્ટિ કરનાર પક્ષ તરફથી પહેલાથી જ પૂરેપૂરી અવેજની રકમ મળી ગઇ હતી અને પુષ્ટિ કરનાર પક્ષને હાલના વેચાણ ખતમાં ₹ 7.82 કરોડની પૂરેપૂરી અવેજની રકમ મળી ગઇ હતી.

વેચાણના કરાર દ્વારા પુષ્ટિ કરનાર પક્ષને જમીન પરનો અધિકાર પ્રાપ્ત થયો હતો અને જમીન પરના તેમના અધિકારો છોડવા માટે ₹ 7.82 કરોડનો સંપૂર્ણ રીતે સ્વીકાર કરવામાં આવ્યો હતો. તેથી, હાલના વેચાણ ખત પર લાદવામાં આવેલી સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને નોંધણી ફી સાથે, નોંધણી અધિકારીએ જમીન માલિક અને પુષ્ટિ કરનાર પક્ષ વચ્ચેના વ્યવહાર પર સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને નોંધણી ફી પણ વસૂલ કરવાની જરૂર હતી. જોકે, સબ-રજિસ્ટ્રાર દ્વારા હાલના વેચાણ ખત પર સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને નોંધણી ફી વસૂલવામાં આવી હતી. આ ચૂકને કારણે ₹ 38.29 લાખની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને ₹ 7.81 લાખની નોંધણી ફી ની ઓછી વસૂલાત થઇ હતી.

આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવી ત્યારે, સબ રજિસ્ટ્રારે જણાવ્યું હતું (માર્ચ 2025) કે દસ્તાવેજ વધુ જરૂરી કાર્યવાહી માટે નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) ને મોકલવામાં આવ્યો હતો અને ₹ 7.81 લાખની નોંધણી ફી વસૂલ કરવામાં આવી હતી (માર્ચ 2025).

iii. દંતેશ્વર (વડોદરા) ખાતે સબ-રજિસ્ટ્રાર કચેરીમાં નોંધાયેલા એક દસ્તાવેજમાં, ખરીદનાર, વેચાણકાર અને પુષ્ટિ કરનાર પક્ષ વચ્ચે થયેલા દસ્તાવેજના વર્ણનમાંથી ઓડિટમાં જોવામાં આવ્યું હતું કે મે 2015 માં વેચાણકાર દ્વારા 7,500 ચોરસ મીટરની આખી જમીન ખરીદવામાં આવી હતી અને એપ્રિલ 2017 માં પુષ્ટિ કરનાર પક્ષની તરફેણમાં વેચાણકાર દ્વારા નોટરી કરીને વિકાસ કરાર કરવામાં આવ્યો હતો. પુષ્ટિ કરનાર પક્ષને આ દસ્તાવેજમાં અવેજની પૂરેપૂરી રકમ મળી ગઇ છે.

એપ્રિલ 2017 માં પુષ્ટિ કરનાર પક્ષની તરફેણમાં વેચાણકાર દ્વારા કરવામાં આવેલ નોટરી કરેલો વિકાસ કરાર અગાઉ જણાવેલી કલમ 5(ga) મુજબ સ્ટેમ્પ ડ્યુટીને પાત્ર હતો. તેથી, વેચાણકાર અને પુષ્ટિ કરનાર પક્ષ વચ્ચે કરવામાં આવેલ ઉપરોક્ત નોટરી કરેલા વિકાસ કરાર અને વર્તમાન વેચાણ કરાર પર કુલ સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વસૂલ કરવી જરૂરી હતી. જો કે, સબ-રજિસ્ટ્રાર દ્વારા ફક્ત વર્તમાન વેચાણ કરાર પર સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વસૂલ કરવામાં આવી હતી. આના પરિણામે ₹ 23.89 લાખની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી ઓછી વસૂલ થઇ હતી.

આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવી ત્યારે, સબ-રજિસ્ટ્રારે જવાબ આપ્યો હતો (માર્ચ 2025) કે દસ્તાવેજ વધુ જરૂરી કાર્યવાહી માટે નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) ને મોકલવામાં આવ્યો છે.

iv. નરોડાની સબ-રજિસ્ટ્રાર કચેરીમાં નોંધાયેલા એક દસ્તાવેજમાં, ઓડિટમાં સામે આવ્યું હતું કે એક દુકાન ₹ 2.01 કરોડના અવેજની સામે વેચવામાં આવી હતી. પુષ્ટિ કરનાર પક્ષ દ્વારા આપવામાં આવેલી સૂચનાઓ અનુસાર, વેચાણકર્તા દ્વારા ખરીદદારોની તરફેણમાં વર્તમાન વેચાણનો દસ્તાવેજ કરવામાં આવ્યો હતો. વધુમાં, પુષ્ટિ કરનાર પક્ષે વેચનારને ₹ બે કરોડના અવેજની ચૂકવણી કરી હતી. દસ્તાવેજમાં પુષ્ટિ કરનાર પક્ષ અને ખરીદનાર વચ્ચે કોઈ સંબંધ કે વ્યવહારનો ઉલ્લેખ નથી. દસ્તાવેજમાં બે અલગ અલગ વ્યવહારોનો સમાવેશ થાય છે: એક વેચનાર અને પુષ્ટિ કરનાર પક્ષ વચ્ચે અને બીજો પુષ્ટિ કરનાર પક્ષ અને ખરીદનાર વચ્ચે. જોકે, પ્રથમ પક્ષ અને પુષ્ટિ કરનાર પક્ષ વચ્ચેના વ્યવહાર પર ₹ 4.33 લાખની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વસૂલ કરવાની બાકી હતી.

આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવી ત્યારે, નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) ડિવિઝન-1, અમદાવાદે તેના આદેશ (ઓક્ટોબર 2025) દ્વારા ₹ 4.33 લાખની સ્ટેમ્પ ડ્યુટીની ઓછી વસૂલાતને સમર્થન આપ્યું હતું અને ₹ 7.80 લાખનો દંડ નક્કી કર્યો.

v. મેમનગર (અમદાવાદ) ની સબ રજિસ્ટ્રાર કચેરીમાં, ગીરોદારો દ્વારા કંપની (ગીરો મુકનાર) ને કુલ ₹ 159.59 કરોડની લોન/ક્રેડિટ સુવિધા માટે "ગીરો કરાર (કબજા વિના)" તરીકે દસ્તાવેજ નોંધાયેલ હતો. આ કુલ ક્રેડિટ સુવિધામાંથી, બે ગીરોદાર બેંકો દ્વારા આપવામાં આવતી ક્રેડિટ સુવિધાઓમાં અનુક્રમે ₹ 16.77 કરોડ અને ₹ 18 કરોડની રોકડ ક્રેડિટનો સમાવેશ થાય છે, જે 'શેરો અને બુક-ડેટ્સના સાનગીરો' સામે લંબાવવામાં આવી રહી હતી. આમ, દસ્તાવેજમાં બે અલગ અલગ બાબતોનો સમાવેશ થાય છે - ગીરો અને સાનગીરો. જોકે, સાનગીરો માટે વસૂલાતપાત્ર સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વસૂલ કરવામાં આવી ન હતી જેના પરિણામે ₹ 12.56 લાખની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી ઓછી વસૂલ કરવામાં આવી હતી.

આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા બાદ, નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) વિભાગ-1 અમદાવાદે તેના આદેશ (ઓક્ટોબર 2025) દ્વારા ₹ 4.20 લાખની[22] સ્ટેમ્પ ડ્યુટીની ઓછી વસૂલાત નક્કી કરી હતી અને ₹ 3.78 લાખનો દંડ નક્કી કર્યો હતો.

vi. ગોરવા (વડોદરા) સબ-રજિસ્ટ્રાર કચેરીમાં ત્રણ ગીરોધારક બેંકો દ્વારા ગીરો મુકનારને લોન/ક્રેડિટ સુવિધા આપવા માટે એક દસ્તાવેજ "ગીરો ખત (કબજા વગર)" તરીકે નોંધાયેલ હતો. ઓડિટમાં જણાયું હતું કે એક બેંકે ગીરો મુકનારને ગીરો અને સામગીરો સામે ક્રેડિટ સુવિધાઓ મંજૂર કરી હતી. જોકે, કાયદાની અનુસૂચિ-I ની કલમ 6(2) હેઠળ ₹ 25 કરોડની ગીરોની રકમ પર અલગથી સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વસૂલ કરવાની જરૂર હતી, પરંતુ તે વસૂલ કરવામાં આવી ન હતી જેના પરિણામે ₹ આઠ લાખની સ્ટેમ્પ ડ્યુટીની ઓછી વસૂલાત થઇ હતી.

આ બાબતમાં ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું ત્યારે, સબ-રજિસ્ટ્રારે જવાબ આપ્યો હતો (એપ્રિલ 2025) કે દસ્તાવેજ વધુ જરૂરી કાર્યવાહી માટે નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) ને મોકલવામાં આવ્યો છે.

vii. સબ-રજિસ્ટ્રાર ઓફિસ, અઠવા (સુરત) માં "હક્કપત્રક અનામત મુક્યાનો લેખ (ડિપોઝિટ ઓફ ટાઇટલ ડીડ્સ)" તરીકે નોંધાયેલા બે દસ્તાવેજોમાં, ઓડિટમાં જણાયું હતું કે બહુવિધ

[22] અરજદાર દ્વારા બિન-નોંધાયેલ બક્ષિસ ખત (01 મે 2023) દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલા ₹ 11.80 લાખને સમાયોજિત કરવાથી આ રકમ આવી હતી.

ઋણધારકોએ બેંક પાસેથી લોન લીધી હતી. બેંકે દરેક ઋણધારકને અલગ લોનની રકમ મંજૂર કરી હતી. દરેક લોન એક અલગ બાબત રજૂ કરતી હોવાથી, કાયદાની અગાઉ જણાવેલી કલમ 5 હેઠળ, દરેક વ્યક્તિગત વ્યવહાર માટે સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને નોંધણી ફી વસૂલવાની જરૂર હતી. આમ ન કરવાથી ₹ 14.70 લાખની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને ₹ 10,000 ની નોંધણી ફી ની ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

આ બાબતમાં ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું ત્યારે, નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) વિભાગ-1, સુરતે એક કેસમાં તેના આદેશ (ઓક્ટોબર 2025) દ્વારા ₹ 11.20 લાખની સ્ટેમ્પ ડ્યુટીની ઓછી વસૂલાત અને ₹ 10.42 લાખનો દંડ નક્કી કર્યો હતો. બીજા કિસ્સામાં, નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) એ જણાવ્યું (18 ઓક્ટોબર 2025) કે સંબંધિત પક્ષને નોટિસ જારી કરવામાં આવી છે (14 ઓક્ટોબર 2025).

છ સબ-રજિસ્ટ્રાર કચેરીઓમાં આઠ નોંધાયેલા દસ્તાવેજોની ઓડિટ ચકાસણી દર્શાવે છે કે ગુજરાત સ્ટેમ્પ અધિનિયમ, 1958 ની કલમ 5 ની જોગવાઈઓ, જેમાં અલગ અલગ બાબતોને લગતા દસ્તાવેજો પર એકંદર સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને નોંધણી ફી વસૂલ કરવાની જરૂર હતી, તે એકસરખી રીતે લાગુ કરવામાં આવી ન હતી. ઘણા કિસ્સાઓમાં, અગાઉના વેચાણ કરારો, વિકાસ કરારો, પુષ્ટિ કરનારા પક્ષકારો સાથેના વ્યવહારો અને સંયુક્ત ગીરો-સાનગીરો વ્યવસ્થાઓ દસ્તાવેજોના વર્ણનમાંથી સ્પષ્ટ હતા, પરંતુ તેમને ડ્યુટી લેવાપાત્ર અલગ બાબતો તરીકે ગણવામાં આવી ન હતી.

આ ભૂલોને કારણે ₹ 1.12 કરોડની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને ₹ 10.06 લાખની નોંધણી ફી ઓછી વસૂલ કરવામાં આવી હતી. નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) એ કેટલાક કિસ્સાઓમાં હુકમ/નોટિસ જારી કરી છે અને સબ-રજિસ્ટ્રાર કચેરીઓએ અન્ય કિસ્સાઓમાં દસ્તાવેજો નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) ને મોકલ્યા છે. ભૂલોની ભાત દસ્તાવેજના વર્ણનની અપૂરતી ચકાસણી અને બહુવિધ અધિકારો અથવા નાણાકીય વ્યવસ્થાઓને લગતા વ્યવહારોને સંચાલિત કરતી કાનૂની જોગવાઈઓનો અસંગત ઉપયોગ દર્શાવે છે. આંતરિક તપાસને મજબૂત બનાવવા અને અલગ અલગ બાબતોને યોગ્ય રીતે ઓળખવા માટે મહેકમની ક્ષમતા વધારવાથી એકસમાન પાલન સુનિશ્ચિત કરવામાં અને સરકારી આવકનું રક્ષણ કરવામાં મદદ મળશે.

આ બાબતની જાણ ઓક્ટોબર 2024 અને જુલાઈ 2025 ની વચ્ચે વિભાગ/સરકારને કરવામાં આવી હતી. સપ્ટેમ્બર અને ઓક્ટોબર 2025 માં અનુસ્મારકો પણ જારી કરવામાં આવ્યા હતા. જ્યાં જ્યાં જવાબો મળ્યા છે તે સામેલ કરવામાં આવ્યા છે (નવેમ્બર 2025).

3.3 દસ્તાવેજોના ખોટા વર્ગીકરણને કારણે સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને નોંધણી ફીની ઓછી વસૂલાત

દસ્તાવેજના ખોટા વર્ગીકરણને કારણે બે દસ્તાવેજોમાં ₹ 66.26 લાખની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને ₹ 2.54 લાખની નોંધણી ફી ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

ગુજરાત સ્ટેમ્પ અધિનિયમ, 1958 ની કલમ 3 હેઠળ અનુસૂચિ-1 માં ઉલ્લેખિત દરેક દસ્તાવેજ પર નિર્ધારિત દરે ડ્યુટી વસૂલ કરવાપાત્ર થાય છે..

બે સબ-રજિસ્ટ્રાર કચેરીઓના[73] રેકોર્ડની ચકાસણી દરમિયાન, એપ્રિલ અને મે 2023 માં નોંધાયેલા બે દસ્તાવેજોના વર્ણનમાંથી ઓડિટમાં ધ્યાનમાં આવ્યું હતું કે આ દસ્તાવેજો તેમની માલિકીના આધારે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યા હતા, અને સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને નોંધણી ફી તે મુજબ વસૂલવામાં આવી હતી. આ દસ્તાવેજોના વિગતવાર વર્ણનની વધુ ચકાસણીમાં જાણવા મળ્યું કે આ દસ્તાવેજોનું વર્ગીકરણ ખોટું કરવામાં આવ્યું હતું જેના પરિણામે સ્ટેમ્પ ડ્યુટી ₹ 66.26 લાખની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને ₹ 2.54 લાખની નોંધણી ફી એમ કુલ ₹ 68.80 લાખની બિન/ઓછી વસૂલાત થઈ, જે નીચે દર્શાવેલ છે:

(i) ફારગતીના દસ્તાવેજને વહેંચણીનો દસ્તાવેજ ગણવામાં આવ્યો

ગુજરાત સ્ટેમ્પ અધિનિયમ, 1958 ની અનુસૂચિ-1 ની કલમ 49 માં નિયત કરે છે કે (ક) જો કોઈ પૂર્વજોની મિલકત અથવા તેના ભાગનો ફારગતી દસ્તાવેજ ભાઈ કે બહેન (ત્યાગ કરનારના માતાપિતાના બાળકો) અથવા પૂર્વ-મૃત પુત્ર કે પુત્રીના પુત્ર કે પુત્રી અથવા પૂર્વ-મૃત પુત્ર કે પુત્રીના પુત્ર કે પિતા કે માતા અથવા ત્યાગ કરનારના જીવનસાથી અથવા ઉપરોક્ત સંબંધોના કાયદેસર વારસદારો દ્વારા અથવા તેમના પક્ષમાં કરવામાં આવે, તો ₹ 100 ની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વસૂલ કરવાપાત્ર છે: અને (ખ) અન્ય કિસ્સામાં, સ્થાવર મિલકતમાં ત્યાગ કરાયેલા શેર, વ્યાજ, ભાગ અથવા દાવા પર કલમ 20 હેઠળ તબદીલ-ખત પર વસૂલ કરવાપાત્ર ડ્યુટી બેમાથી જે અધિક હોય તે વસૂલાતપાત્ર થશે.

સબ રજિસ્ટ્રાર કચેરી, ગોરવા (વડોદરા) માં, ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે 2023 માં અંતિમ સ્વરૂપ આપવામાં આવેલા વહેંચણીના લેખના એક કેસમાં, હિન્દુ અવિભાજ્ય કુટુંબના એક કર્તા, ત્રણ અન્ય સહ-માલિકો સાથે મિલકતના માલિક હતા. એક પાર્ટીશન ડીડ અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો જેના દ્વારા સમગ્ર જમીન અને બાંધકામનો 20 *ટકા* ભાગ એક સહ-માલિકને તબદીલ કરવામાં આવ્યો હતો. તે જ દિવસે ફારગતી લેખનો બીજો દસ્તાવેજ બનાવવામાં આવ્યો જેમાં કર્તા અને બાકીના બે સહ-માલિકોએ બાંધકામમાં પોતાનો હિસ્સો છોડી દીધો હતો. આ બે દસ્તાવેજો દ્વારા સમગ્ર મિલકત એક સહ-માલિકને સોંપવામાં આવી હોવાથી, મિલકતનું વિભાજન ન થયું હોવાથી આ વ્યવહારને પાર્ટીશન ડીડ તરીકે નહી પણ રીલીઝ ડીડ તરીકે ગણવામાં આવ્યો હતો. વધુમાં, આ મિલકત પૂર્વજોની મિલકત ન હોવાથી પરંતુ હિન્દુ અવિભાજ્ય કુટુંબ દ્વારા ખરીદવામાં આવી હોવાથી, કલમ 49(ખ) હેઠળ સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વસૂલ કરવાપાત્ર હતી. દસ્તાવેજના ખોટા વર્ગીકરણને કારણે ₹ 53.90 લાખની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી ઓછી વસૂલ કરવામાં આવી હતી.

આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યું ત્યારે, સબ-રજીસ્ટ્રારે જવાબ આપ્યો હતો (એપ્રિલ 2025) કે દસ્તાવેજ નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) ને વધુ જરૂરી પગલાં લેવા માટે મોકલવામાં આવ્યો છે.

(ii) ભાગીદારીમાં સ્થાવર મિલકત રૂપે લાવવામાં આવેલો મૂડીનો હિસ્સો રોકડ તરીકે ગણવામાં આવ્યો

ગુજરાત સ્ટેમ્પ અધિનિયમ, 1958 ની અનુસૂચિ-1 ની કલમ 44(B) મુજબ, ભાગીદારીનો દસ્તાવેજ જ્યાં મૂડીનો હિસ્સો સ્થાવર મિલકત રૂપે લાવવામાં આવે છે, ત્યાં સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અનુસૂચિ-1 ની કલમ 20 હેઠળ માલિકીફેર માટે વસૂલ કરવામાં આવતા દરે વસૂલાતપાત્ર છે. નોંધણી અધિનિયમ,

[73] ભુજ અને ગોરવા (વડોદરા).

1908 મુજબ, ભાગીદારીના દસ્તાવેજ પર નોંધણી ફી મિલકતની રકમ અથવા કિંમત પર એક ટકાના દરે વસૂલવામાં આવશે.

ભુજની સબ-રજિસ્ટ્રાર કચેરીમાં ભાગીદારી દસ્તાવેજની રીતે નોંધણી કરાયેલ એક દસ્તાવેજમાં, ઓડિટમાં જોવામાં આવ્યું હતું કે ભાગીદારી પેઢી 22 ડિસેમ્બર 2021 ના રોજ સ્થપાઈ હોવા છતાં, દસ્તાવેજની નોંધણી થઇ ન હતી ભાગીદારો 3100 ચોરસ મીટરની સંયુક્ત માલિકીની વાણિજ્યિક જમીન ભાગીદારી પેઢીમાં મૂડી તરીકે લાવ્યા હતા. જોકે, સબ-રજિસ્ટ્રાર દ્વારા સ્ટેમ્પ ડ્યુટી તરીકે માત્ર ₹ 10,000 અને નોંધણી ફી તરીકે ₹ 100 વસૂલ કરવામાં આવ્યા હતા, જેના કારણે ₹ 12.36 લાખની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને ₹ 2.54 લાખની નોંધણી ફી એમ કુલ ₹ 14.90 લાખની ઓછી વસૂલાત કરવામાં આવી હતી.

જ્યારે આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવી, ત્યારે સબ-રજિસ્ટ્રાર દ્વારા જણાવવામાં આવ્યું હતું (એપ્રિલ 2025) કે આ કેસ વધુ જરૂરી કાર્યવાહી માટે નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) ને મોકલવામાં આવશે.

અલગ અલગ સબ-રજિસ્ટ્રાર કચેરીઓમા નોંધાયેલા બે દસ્તાવેજોની ઓડિટ તપાસમાં જાણવા મળ્યું હતું કે સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને નોંધણી ફી વિગતવાર વર્ણનમાં પ્રતિબિંબિત થતા વ્યવહારોના સારના આધારે નહીં પરંતુ દસ્તાવેજોની માલિકીના આધારે વસૂલ કરવામાં આવી હતી. આ કિસ્સાઓમાં, ભાગીદારીમાં અધિકારો છોડી દેવાના અને સ્થાવર મિલકતને મૂડી તરીકે રજૂ કરવાના દસ્તાવેજોનું ખોટું વર્ગીકરણ કરવામાં આવ્યું હતું, જેના પરિણામે ₹ 66.26 લાખની સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અને ₹ 2.54 લાખની નોંધણી ફી ની ઓછી વસૂલાત થઇ હતી.

જ્યારે કેસોને આગળની કાર્યવાહી માટે નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) ને મોકલવામાં આવ્યા, ત્યારે ખોટા વર્ગીકરણની ભાત દસ્તાવેજના વિગતવાર વર્ણનની અપૂરતી ચકાસણી અને વ્યવહારોના સાચા સ્વરૂપને નિયંત્રિત કરતી કાનૂની જોગવાઈઓનો અસંગત ઉપયોગ દર્શાવે છે. આંતરિક તપાસને મજબૂત બનાવવા અને ગુજરાત સ્ટેમ્પ અધિનિયમના યોગ્ય અર્થઘટન માટે ક્ષેત્રીય કચેરીઓને સંવેદનશીલ બનાવવાથી આવી ભૂલો ફરીથી થતી અટકાવવામાં મદદ મળશે અને સરકારની આવકનું રક્ષણ થશે.

આ બાબતની ફેબ્રુઆરી 2025 થી જુલાઈ 2025 દરમિયાન વિભાગ/સરકારને જાણ કરવામાં આવી હતી. સપ્ટેમ્બર અને ઓક્ટોબર 2025 માં અનુસ્મારકો પણ જારી કરવામાં આવ્યા હતા. વધુ જવાબોની રાહ જોવાઈ રહી હતી (નવેમ્બર 2025)

3.4 પ્રીમિયમ/ પ્રીમિયમના તફાવતની બિન/ ઓછી વસૂલાત

જમીનને રહેણાંક/ઔદ્યોગિક/વાણિજ્યિક/બહુહેતુક ઉપયોગ માટે 'નવી અને પ્રતિબંધિત શરતની જમીન' ને 'જૂની શરત' માં રૂપાંતરિત કરવાના કેસોની બાબતમાં 173 કેસોમાં ₹ 55.16 કરોડનું પ્રીમિયમ બિન/ઓછું વસૂલ કરવામાં આવ્યું હતું.

ગુજરાત સરકારના મહેસૂલ વિભાગના તારીખ 13 જૂલાઇ 1983 ના ઠરાવોને જે ગુજરાત ગણોત વહીવટ અને ખેતીની જમીન અધિનિયમ, 1948 (ગણોત ધારો) ની કલમ 43 હેઠળ જારી કરવામાં આવેલા ઠરાવ નં. NSJ-102006-571-J (ભાગ 2) ની સાથે વંચાણે લેતાં 'નવી અને પ્રતિબંધિત

શરત' હેઠળની જમીનને 'જૂની શરત' માં રૂપાંતરિત[34] કરવાના કિસ્સામાં, સંબંધિત કલેક્ટર દ્વારા નિર્ધારિત દરે પ્રિમિયમ વસૂલ કરવું જરૂરી છે. વધુમાં, તારીખ 3 મે 2011 ના સરકારી ઠરાવ (GR) માં ખેતી/બિન-ખેતી (NA) હેતુ માટે મિલકતની બજાર કિંમતના 25/40 *ટકા* પ્રિમિયમનો દર નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો. 15 એપ્રિલ 2023 ના સરકારના ઠરાવથી ખેતી/બિન-ખેતી (NA) હેતુ માટે પ્રીમિયમનો દર સુધારીને મિલકતની બજાર કિંમતના 20/30 *ટકા* જેટલો કરવામાં આવ્યો હતો. મિલકતની બજાર કિંમત પ્રવર્તમાન જંત્રી[35] દરો અનુસાર અને તેમાં નિર્ધારિત શરતોને આધીન નક્કી કરવાની હોય છે.

2021-22 થી 2023-24 ના સમયગાળા માટે 13 કલેક્ટર કચેરીઓના[36] રેકોર્ડની ઓડિટ ચકાસણીમાં (ઓક્ટોબર 2024 અને એપ્રિલ 2025 વચ્ચે) એવું બહાર આવ્યું હતું કે ₹ 495.50 કરોડની કિંમતની 26.10 લાખ ચોરસ મીટર જમીનના 'શરતના ફેરફાર' ના 173 કેસોમાં, ખેતી અથવા જુદા જુદા બિન-ખેતીના હેતુઓ માટે, વિભાગે નીચે દર્શાવેલ મુજબ પ્રીમિયમ વસૂલવા માટે ખોટા જંત્રી દર અપનાવ્યા હતા. વિગતવાર અવલોકનો **પરિશિષ્ટ XV** માં વર્ણવવામાં આવ્યા છે, પરંતુ ટૂંકમાં સારાંશ નીચે મુજબ છે:

ક. 'બહુહેતુક' ઉપયોગ માટે બિન-ખેતીની પરવાનગીના કિસ્સામાં, ગામ/સર્વે નંબર માટે સૌથી વધુ જંત્રી દરે પ્રીમિયમ ચૂકવવું જરૂરી છે.

કુલ પાંચ કેસોમાંથી, ચાર કેસોમાં, બહુહેતુક ઉપયોગ માટે પરવાનગીઓ આપવામાં આવી છે, પરંતુ જંત્રીમાં ઉપલબ્ધ સૌથી વધુ બિન-ખેતીના દરો પ્રીમિયમની વસૂલાત માટે અપનાવવામાં આવ્યા નહોતા. એક કિસ્સામાં, રહેણાંક દરે પ્રીમિયમની વસૂલાત પછી જમીનને રહેણાંક હેતુ માટે નવી શરતમાંથી જૂની શરતમાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવી હતી. બાદમાં, પ્રીમિયમનો તફાવત વસૂલ કર્યા વિના બહુહેતુક ઉપયોગ માટે બિન-ખેતીના ઉપયોગની પરવાનગી આપવામાં આવી હતી.

આના પરિણામે ₹ 2.43 કરોડ જેટલા પ્રીમિયમ/ પ્રીમિયમના તફાવતની બિન/ઓછી વસૂલાત થઇ હતી.

ખ. જો જંત્રીમાં શહેરી અથવા ગ્રામીણ વિસ્તારોના કોઈપણ સીટીસર્વે/બ્લોક/મહેસૂલ સર્વે નંબર ન મળતા હોય, તો મિલકતની બજાર કિંમત જંત્રીમાં ઉપલબ્ધ ગ્રીડ/મૂલ્ય ઝોન માટે ઉપલબ્ધ નજીકના સર્વે/બ્લોક નંબરો જેમાં શહેર સીટીસર્વે/બ્લોક/મહેસૂલી સર્વે નંબર પડતો હોય દરોના આધારે નક્કી કરવામાં આવશે. જ્યાં ગામ અથવા શહેરી વિસ્તારના મૂલ્ય ઝોનના કોઈપણ ગ્રીડ માટે જંત્રી દર નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો ન હોય, એવા કિસ્સાઓમાં નજીકના ગ્રીડ/મૂલ્ય ઝોનનો દર અપનાવવામાં આવશે.

43 કિસ્સાઓમાં, જંત્રી 2011 માં સર્વે/બ્લોક નંબરોના દર ખૂટતા હતા. જો કે, ઉપરોક્ત કાયદાકીય જોગવાઈને અનુસરવાને બદલે, કલેક્ટરોએ અગાઉની જંત્રી 2006 માં સર્વે/બ્લોક

[34] 'નવી અને પ્રતિબંધિત' માલિકીની જમીન એટલે જમીનનો કબજાની શરત જે જિલ્લા સત્તામંડળની પૂર્વ મંજૂરી વિના બિન-તબદીલીપાત્ર અને અવિભાજ્ય છે જ્યારે 'જૂની' માલિકીની જમીન એટલે તબદીલીના તમામ નિયંત્રણોથી મુક્ત પરંતુ જમીનનો ઉપયોગ આપવામાં આવેલી હેતુની પરવાનગીને આધીન.

[35] સ્થાવર મિલકતોની કિંમતના નિર્ધારણ અને સ્ટેમ્પ ડ્યુટી વસૂલ કરવાના હેતુ માટેના દરો દર્શાવતા સરકાર દ્વારા જારી કરાયેલ વાર્ષિક દરનું પત્રક (ASR).

[36] અમદાવાદ, આણંદ, ભરૂચ, છોટાઉદેપુર, ગાંધીનગર, હિંમતનગર, જૂનાગઢ, ખેડા, કચ્છ ભુજ, નવસારી, પાલનપુર, સુરેન્દ્રનગર અને વડોદરા.

નંબરો માટે નિર્ધારિત દરો અપનાવ્યા હતા, અથવા રહેણાંક/ઔદ્યોગિક/વાણિજ્યિક હેતુઓ માટે મિલકતના સમાન સર્વે નંબરના ખેતી દરના અનુક્રમે બે/ત્રણ/ચાર ગણા દરો અપનાવ્યા હતા. આના પરિણામે ₹ 6.22 કરોડના પ્રીમિયમની ઓછી વસૂલાત થઈ.

ગ. 'નવી અને પ્રતિબંધિત શરત' (શહેરી વિસ્તારો, નગરો, શહેરો, નગરપાલિકા વિસ્તારો વગેરેમાં સ્થિત) ને 'જૂની શરત' માં રૂપાંતરિત કરવાના કિસ્સામાં, નિર્ધારિત દરે પ્રીમિયમ વસૂલ કરવું જરૂરી છે.

વિવિધ હેતુઓ માટે શરત બદલવાના 21 કેસોમાં, ખોટા જંત્રી દરો અપનાવવાને કારણે પ્રીમિયમ ઓછું વસૂલ કરવામાં આવ્યું હતું, જેના પરિણામે ₹ 16.22 કરોડ જેટલા પ્રીમિયમની ઓછી વસૂલાત થઇ હતી.

ઘ. તારીખ 13 એપ્રિલ 2023 ના સરકારના ઠરાવ મુજબ, 18 એપ્રિલ 2011 થી લાગુ જંત્રીના દર કરતાં બમણો દર 15 એપ્રિલ 2023 થી અમલમાં આવશે. પ્રીમિયમની ચુકવણી માટે સમય મર્યાદા લંબાવવામાં આવે એવા કેસમાં, જ્યાં અરજદારને પ્રીમિયમ ચુકવણી માટેની સમયમર્યાદા લંબાવવામાં આવે ત્યાં ઇન્ટિગ્રેટેડ ઓનલાઈન રેવન્યુ એપ્લિકેશનના ઓનલાઈન પ્લેટફોર્મ પર અરજી 15 એપ્રિલ 2023 પહેલા પ્રાપ્ત થાય, પરંતુ તેની ચુકવણી 14 એપ્રિલ 2023 પછી કરવામાં આવે, તો પ્રીમિયમ સુધારેલા જંત્રી દરો મુજબ વસૂલ કરવાપાત્ર થાય છે.

ખેતી અથવા બિન-ખેતી હેતુઓ (રહેણાંક/ઔદ્યોગિક//વાણિજ્યિક/બહુહેતુક ઉપયોગ) માટે જમીનને નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમા રૂપાંતરિત કરવાના 94 કેસોમાં, કલેક્ટરે સુધારા પહેલાંના જંત્રી દરો અપનાવ્યા હતા. આ કિસ્સાઓમાં, પ્રીમિયમ ચુકવણી માટે લંબાવેલા સમયગાળા દરમિયાન પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં આવ્યું હતું અને તેથી, સુધારેલા જંત્રી દરો અપનાવવા જરૂરી હતા. આના પરિણામે પ્રીમિયમ કિંમતની ₹ 26.55 કરોડ જેટલી ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

ચ. કલમ 43 હેઠળ વસૂલ કરવામાં આવેલ પ્રીમિયમ એક વર્ષ સુધીના સમયગાળા માટે માન્ય રહેશે. જો કલમ 43 હેઠળ શરત બદલવા માટે જારી કરાયેલ આદેશની તારીખથી એક વર્ષના સમયગાળા દરમિયાન બિન-ખેતીની પરવાનગી મેળવવામાં ન આવે, તો બિન-ખેતીની પરવાનગી આપતી વખતે પ્રવર્તમાન દરો પર પ્રીમિયમના તફાવતની પણ વસૂલાત કરવામાં આવશે.

બિન-ખેતીના હેતુઓ (રહેણાંક/ઔદ્યોગિક/બહુહેતુક ઉપયોગ) માટે જમીનની નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં રૂપાંતરના 10 કેસોમાં, કલેક્ટરે પ્રવર્તમાન જંત્રી દરે પ્રીમિયમ કિંમત વસૂલ કર્યા પછી આદેશો જારી કર્યા હતા. બાદમાં, આ કિસ્સાઓમાં, રૂપાંતર વેરો વસૂલ કર્યા પછી બિન-ખેતી પરવાનગીઓ મંજૂર કરવામાં આવી હતી. આ કિસ્સાઓમાં, શરતમાં ફેરફાર માટેના હુકમની તારીખથી એક વર્ષ પછી બિન-ખેતીની પરવાનગીઓ મેળવવામાં આવી હતી. તેથી, પ્રવર્તમાન જંત્રી દરે પ્રીમિયમ કિંમત નો તફાવતની વસૂલાત કરવી જરૂરી હતી. પ્રીમિયમ કિંમત ₹ 3.74 કરોડ જેટલી ઓછી વસૂલ કરવામાં આવી હતી.

આમ, ઉપરોક્ત 173 કેસોમાં, વિભાગે ₹ 157.39 કરોડનું પ્રીમિયમ વસૂલ કરવાની જરૂર હતી. જોકે, વિભાગે માત્ર ₹ 102.23 કરોડનું પ્રીમિયમ વસૂલ કર્યું હતું જેના પરિણામે ₹ 55.16 કરોડનું પ્રીમિયમ/પ્રીમિયમના તફાવતની ઓછી વસૂલાત થઇ હતી.

તેર કલેક્ટર કચેરીઓમાં ઓડિટ ચકાસણીમાં નવી અને પ્રતિબંધિત શરતની જમીનોને જૂની શરતમાં રૂપાંતરિત કરવા માટે મૂલ્યાંકન અને પ્રીમિયમ વસૂલાતને નિયંત્રિત કરતા સરકારી ઠરાવોનું વ્યાપકપણે પાલન ન થયું હોવાનું બહાર આવ્યું હતું. જંત્રીના દરોનો ખોટો ઉપયોગ, બહુહેતુક ઉપયોગ માટે સૌથી વધુ લાગુ પડતા દરો અપનાવવામાં નિષ્ફળતા, જંત્રીમાં નોંધો ન હોવાના કિસ્સામાં કાયદાની જોગવાઈઓનું પાલન ન કરવું, ચુકવણી માટે લંબાવેલા સમયગાળા દરમિયાન સુધારા પહેલાંના દરોનો ઉપયોગ અને એક વર્ષ પછી બિન-ખેતી પરવાનગી મેળવવામાં આવી હોય ત્યાં પ્રીમિયમના તફાવતની વસૂલાત ન થવાના પરિણામે 173 કેસોમાં ₹ 55.16 કરોડનું પ્રીમિયમ/પ્રીમિયમના તફાવતની ઓછી વસૂલાત થઇ હતી. આ ખામીઓ પ્રીમિયમના મૂલ્યાંકન અને વસૂલાતમાં અપૂરતી અનુપાલનની દેખરેખ અને બિનઅસરકારક આંતરિક નિયંત્રણો દર્શાવે છે.

ઓક્ટોબર 2024 થી જૂન 2025 દરમિયાન વિભાગ/સરકારને આ બાબત જણાવવામાં આવી હતી. જુલાઈ અને ઓગસ્ટ 2025 માં પણ અનુસ્મારકો જારી કરવામાં આવ્યા હતા. જ્યાં પણ જવાબો મળ્યા હતા, તેમને **પરિશિષ્ટ XV** માં યોગ્ય રીતે સામેલ કરવામાં આવ્યા છે. બાકીના કિસ્સાઓમાં, જવાબોની રાહ જોવાઈ રહી હતી (નવેમ્બર 2025).

3.5 રૂપાંતર વેરાની બિન/ ઓછી વસૂલાત

જમીનના ઉપયોગમાં ખેતીની જમીનથી બિન-ખેતી (NA) હેતુમાં ફેરફાર કરવામાં અને સરકારી જમીનનો આગોતરો કબજો આપતી વખતે 11 કેસોમાં ₹ 37.16 લાખના રૂપાંતર વેરાની ઓછી/બિન વસૂલાત થઇ હતી.

ગુજરાત જમીન મહેસૂલ સંહિતા (GLRC), 1879 ની કલમ 67A માં જમીનના ઉપયોગની પદ્ધતિમાં ખેતીમાંથી બિન-ખેતી (NA) હેતુ અથવા એક બિન-ખેતી હેતુથી બીજા બિન-ખેતી હેતુમાં ફેરફારમાં નિર્ધારિત દરે રૂપાંતર વેરો વસૂલ કરવાની જોગવાઈ છે. રૂપાંતર વેરો જે દિવસે બિન-ખેતી પરવાનગી આપવામાં આવે અથવા મંજૂર કરવામાં આવે અથવા જે તારીખે જમીન બિન-ખેતી/અન્ય બિન-ખેતીના ઉપયોગ માટે મૂકવામાં આવે એમાંથી જે તારીખ પહેલા હોય તે તારીખથી ચૂકવવાપાત્ર છે. શહેર/નગર/સૂચિત વિસ્તાર/ગામની વસ્તીના આધારે રહેણાંક/ધર્માદા/કામચલાઉ બિન-કૃષિ અને ઔદ્યોગિક/અન્ય હેતુઓ માટે રૂપાંતર વેરાના અલગ અલગ દરો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા છે. તારીખ 01 જુલાઈ 2008 ના સરકારના ઠરાવમાં ફાળવણી કરનારને સંપાદિત જમીનનો કબજો લીધાના 15 દિવસની અંદર લાગુ રૂપાંતર વેરો ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે. મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા તારીખ 05 માર્ચ 2021 ના સરકારના ઠરાવ દ્વારા આ જોગવાઈઓની પુનરવર્તિત કરવામાં આવી હતી. મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા તારીખ 21 માર્ચ 2016 ના સરકારના ઠરાવ દ્વારા, 21 માર્ચ 2016 થી રૂપાંતર વેરાના દરમાં[37] સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો.

[37] રહેણાંક/ધર્માદા હેતુ, ઔદ્યોગિક/અન્ય હેતુ માટે અને એક લાખથી વધુ વસ્તી ધરાવતા ગામડાઓ, મ્યુનિસિપલ બરો, સૂચિત વિસ્તાર અને શહેરોની બાબતમાં ₹ બે, ₹ છ અને ₹ આઠ અનુક્રમે - બહુહેતુક, છેલ્લી વસ્તી ગણતરી મુજબ એક લાખથી વધુ વસ્તી ધરાવતા વિસ્તાર માટે - પ્રતિ ચોરસ મીટર ₹ 10, ₹ 30 અને ₹ 40.

2021-22 થી 2023-24 ના સમયગાળા માટે જિલ્લા કલેક્ટર, આણંદ અને રાજકોટ ના રેકોર્ડની ઓડિટ ચકાસણીમાં (સપ્ટેમ્બર 2024 અને ફેબ્રુઆરી 2025 વચ્ચે) 11 કેસોમાં ₹ 37.16 લાખ રૂપિયાનો રૂપાંતર વેરો વસૂલ કરવામાં ન આવ્યો હોવાનું બહાર આવ્યું હતું, જેની વિગતો નીચે મુજબ છે:

i. ચાર કેસોમાં, જિલ્લા કલેક્ટર, રાજકોટની કચેરીએ ઓગસ્ટ 2023 થી ડિસેમ્બર 2023 દરમિયાન અરજદારો પાસેથી રૂપાંતર વેરો વસૂલ કર્યા વિના 4,27,624[28] ચોરસ મીટર જેટલી સરકારી જમીનનો અગાઉથી કબજો આપવાનો આદેશ[29] જારી કર્યો હતો. આના પરિણામે ₹ 34.21 લાખ[30] જેટલા રૂપાંતર વેરાની વસૂલાત થઇ ન હતી..

આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવી ત્યારે, વિભાગે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે રાજ્ય/જિલ્લા સ્તરીય મૂલ્યાંકન તંત્ર દ્વારા જમીનની બજાર કિંમતનું નિર્ધારણ અને મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા જમીનની ફાળવણી અંગે સરકારનો ઠરાવ જારી થાય પછી ભોગવટાની તફાવતની કિંમત અને રૂપાંતર કર સહિત અન્ય કરની વસૂલાત કરવામાં આવશે.

વિભાગનો જવાબ પ્રતીતિજનક નથી કારણ કે આ કેસોમાં, જમીનનો અગાઉથી કબજો આપવામાં આવ્યો છે અને ગુજરાત જમીન મહેસૂલ સંહિતા, 1879 ની કલમ 67A મુજબ, બિન-કૃષિ ઉપયોગ માટે પરવાનગીની તારીખ/માની લીધેલી તારીખથી રૂપાંતર વેરો વસૂલ કરવાપાત્ર છે.

ii. સાત કેસોમાં, જિલ્લા કલેક્ટર, આણંદ કચેરીએ મે 2023 અને જાન્યુઆરી 2024 વચ્ચે 20,636 ચોરસ મીટર જેટલી જમીનને ખેતીના હેતુથી બિન-ખેતી હેતુમાં રૂપાંતરિત કરવા માટે આદેશો જારી કર્યા હતા અને ₹ 6/8/40 ના નિર્ધારિત દરે ₹ 3.80 લાખ[31] જેટલા વસૂલાતપાત્ર રૂપાંતર વેરાની સામે ₹ 2/8 ના દરે ₹ 0.85 લાખના રૂપાંતર વેરાની વસૂલાત કરી હતી. આના પરિણામે ₹ 2.95 લાખના રૂપાંતર વેરાની ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

આ બાબતમાં ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું ત્યારે, વિભાગે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે બાકી રૂપાંતર વેરાની વસૂલાત માટે જમીન માલિકોની સ્થાવર મિલકતો પર બોજાની નોંધ કરવામાં આવી છે. વધુ જવાબની રાહ જોવાઇ રહી હતી (નવેમ્બર 2025).

સપ્ટેમ્બર 2024 અને ઓક્ટોબર 2025 વચ્ચે જુદા જુદા સમયે વિભાગ/સરકારને આ બાબતની જાણ કરવામાં આવી હતી.

---

[28] ગુજરાત ઉર્જા પરિવહન નિગમ, ગુજરાતને 3,920 ચોરસ મીટર, 4,900 ચોરસ મીટર અને 4,11,180 ચોરસ મીટરના જમીનના ટુકડા અને ગુજરાત પાણી પુરવઠા અને ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડ, પી.એચ.ડબલ્યુ. વિભાગ, રાજકોટને 7,000 ચોરસ મીટરની એક જમીનનો ટુકડો.

[29] ઓગસ્ટ 2023 અને ડિસેમ્બર 2023 વચ્ચે

[30] 4,27,624 ચો.મી. × ₹ 8 ચો.મી. દીઠ = ₹ 34,20,992.

[31] 7,274 ચો.મી. × ₹ 40 ચો.મી. દીઠ (બહુહેતુક) (એક લાખથી વધુ વસ્તી) + 4,661 ચો.મી. × ₹ 8 ચો.મી. દીઠ (બહુહેતુક) (એક લાખથી ઓછી વસ્તી) +8,701 ચો.મી. × ₹ 6 ચો.મી. દીઠ (ઔદ્યોગિક હેતુ)

માર્ગ અને મકાન વિભાગ

3.6 ભાવમા ફેરફારની અનિયમિત અને વધુ પડતી ચુકવણી

માર્ગ અને મકાન વિભાગ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલા 11 કામોમાં, ખોટી ગણતરી અને કામ માટે અમાન્ય વસ્તુઓ માટે ભાવફેરની ચુકવણી, અયોગ્ય સમયગાળો અને નિર્ધારિત ટોચમર્યાદા મર્યાદામાં ચુકવણી મર્યાદિત ન કરવાને કારણે ₹ 4.74 કરોડની રકમના ભાવફેરની વધુ ચુકવણી કરવામાં આવી હતી.

કરારમાં ભાવફેરની કલમો બાંધકામ સામગ્રી/મજૂરી અને અન્ય મુખ્ય કાચો માલના ભાવમાં વધારા અને ઘટાડાના સંદર્ભમાં છે. ભાવફેર અંગેની કલમોની જોગવાઈ ઇજારદારોને આ ઘટેલા જોખમને ધ્યાનમાં લેવા અને તેના દ્વારા વધુ સ્પર્ધાત્મક ભાવો ટાંકવા સક્ષમ બનાવે છે.

ઑડિટમાં આઇટમ રેટ ટેન્ડર અને કામો માટેના કરાર, તેમજ ઇજનેરી, ખરીદી અને બાંધકામ (EPC) કરારોમાં ભાવફેરની કલમોનું પાલન ન થયું હોવાનું જોવામાં આવ્યું હતું, જેની વિગતો નીચે મુજબ છે:

(ક) આઇટેમ રેટ ટેન્ડર અને કામો માટેના કરાર સંબંધિત અવલોકનો

માર્ગ અને મકાન વિભાગ દ્વારા નિર્ધારિત પ્રમાણભૂત ટેન્ડર ફોર્મના કલમ 59 અને 59A માં અનુક્રમે:

(i) મજૂરી, સામગ્રી (સિમેન્ટ, સ્ટીલ અને ડામર સિવાય) અને પેટ્રોલિયમ, તેલ અને ઉંજણ (POL) અને

(ii) સિમેન્ટ, સ્ટીલ અને ડામરના સંબંધમાં ભાવફેરની જોગવાઈ છે.
પ્રમાણભૂત ટેન્ડર દસ્તાવેજમાં નિર્ધારિત સૂત્ર મુજબ ભાવફેરની ચૂકવણી/વસૂલાત કરવામાં આવશે.

(1) સિમેન્ટ અને સ્ટીલ માટે ભાવફેરની ચુકવણી

કલમ 59A મુજબ, ભાવમાં ફેરફારની ગણતરી આ સૂત્રનો ઉપયોગ કરીને કરવામાં આવે છે:

$$A = B * \left[\left(\frac{C_1 - C_0}{C_0}\right) * D\right]$$

જ્યાં A એ ચૂકવવાપાત્ર અથવા વસૂલ કરી શકાય તેવી ભાવમાં ફેરફારની રકમ છે, B એ સ્ટાર રેટ છે, C_1 એ વિચારણા હેઠળના ત્રિમાસિક ગાળા માટે સિમેન્ટ/સ્ટીલનો ત્રિમાસિક સરેરાશ અનુરૂપ (જથ્થાબંધ) સૂચકાંક છે, C_0 એ મહિના માટે સિમેન્ટ/સ્ટીલનો ભાવ સૂચકાંક છે જેમાં મુસદ્દારૂપ ટેન્ડરના કાગળ (DTP) મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતાં, અને D એ કોન્ટ્રાક્ટર દ્વારા કામના સ્થળે ખરેખર લાવવામાં આવેલા અને ત્રિમાસિક ગાળા દરમિયાન ઉપયોગમાં લેવાયેલા સિમેન્ટ/સ્ટીલનો જથ્થો છે.

માર્ગ અને મકાન વિભાગ, ભરૂચના એપ્રિલ 2017 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટેના ઑડિટ દરમિયાન, ઑડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું (નવેમ્બર 2023 અને ફેબ્રુઆરી 2025) કે 'હાંસોટ - શેહીદ - કુડાદરા - સિસોદરા - કોસંબા રોડ કિમી 0/0 થી 18/0 સુધી પહોળો કરવાના અને મજબૂતીકરણના કામ માટે મુસદ્દારૂપ ટેન્ડરના કાગળો જૂન 2019 માં મંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા અને સિમેન્ટ અને સ્ટીલ માટે મહિના માટે સૂચકાંક (C_0) અનુક્રમે 122.5 અને 108.4 હતો. જોકે, ભાવફેર ની રકમની ગણતરી કરતી વખતે, વિભાગે સૂચકાંકો (C_0) ને એકબીજા સાથે બદલી નાખ્યા અને સિમેન્ટ માટે 108.4 અને સ્ટીલ માટે 122.5 એમ ખોટા સૂચકાંકનો ઉપયોગ કર્યો. પરિણામે, ઇજારદાર પાસેથી ₹ 15.57 લાખની વસૂલાતને બદલે, વિભાગે ₹ 40.13 લાખના ભાવફેરની ચુકવણી કરી હતી. આમ, ભાવફેરની ખોટી ગણતરીને કારણે ₹ 55.70 લાખની વધુ ચુકવણી થઈ.

વિભાગે જણાવ્યું હતું (ફેબ્રુઆરી 2025) કે ઇજારદારને રકમની ચૂકવણી કરવા માટે જણાવવમાં આવ્યું છે.

જો કે, વસૂલાતની સ્થિતિની પ્રતીક્ષા હતી (નવેમ્બર 2025).

(2) મજૂરી, અન્ય સામગ્રી અને પેટ્રોલ, ઓઇલ અને ઉંજણ (POL) માટે ભાવફેરની ચુકવણી

₹ 25 લાખથી વધુ અંદાજિત ખર્ચ અને 12 મહિનાથી વધુ સમય મર્યાદાવાળા કામો પર મજૂરી, સામગ્રી (સિમેન્ટ, સ્ટીલ અને ડામર સિવાય) અને પેટ્રોલ, ઓઇલ અને ઉંજણ પર ભાવફેરની ચૂકવવણી કરવાની રહેશે. એ નોંધનીય છે કે કામ સોંપાયાના પ્રથમ 12 મહિનામાં કરવામાં આવેલા કામ માટે કોઈ ભાવફેર સ્વીકાર્ય નથી. વધુમાં, ભાવફેર મંજૂર થયેલા અંદાજ પર પહોંચવા માટે ઉપયોગમાં લેવાતા ઇનપુટ દરોના આધારે, સિમેન્ટ, સ્ટીલ અને ડામરના મૂલ્યને બાદ કરીને ટેન્ડરમાં મૂકવામાં આવેલા કામના અંદાજિત ખર્ચના પાંચ *ટકા* સુધી મર્યાદિત રહેશે. વધુમાં, માર્ગ અને મકાન વિભાગે તારીખ 24 માર્ચ 2022 ના તેના ઠરાવ[32] દ્વારા 01 જાન્યુઆરી 2021 ના રોજ પ્રગતિમાં રહેલા કામો માટે 30 સપ્ટેમ્બર 2022 સુધીના કામ માટે સામગ્રી પર ભાવફેર (નિયત ટોચ મર્યાદાની અંદર) ની ચુકવણી કરવાની મંજૂરી આપી હતી. એ નોંધનીય છે કે ઠરાવમાં મજૂરી અને પેટ્રોલ, ઓઇલ અને ઉંજણ ના સંદર્ભમાં ભાવફેરની ચુકવણીનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો ન હતો.

પ્રમાણભૂત ટેન્ડર દસ્તાવેજમાં નિર્ધારિત નીચેના સૂત્ર અનુસાર ભાવફેર ચૂકવવામાં/વસૂલ કરવામાં આવશે:

મજૂરી માટે ભાવફેર:

$$L = 0.75 * \frac{pl}{100} * R * \left(\frac{l - l_0}{l_0}\right)$$

જ્યાં L એ કિંમતમાં ફેરફારની રકમ છે, pl એ વસ્તુના મજૂરીના ઘટકની ટકાવારી છે, l_0 એ ઔદ્યોગિક કામદારો માટે ટેન્ડર ખોલવામાં આવેલા ત્રિમાસિક ગાળા માટે સરેરાશ ગ્રાહક ભાવ સૂચકાંક છે, l એ વિચારણા હેઠળના ત્રિમાસિક ગાળા માટે ઔદ્યોગિક કામદારો માટે સરેરાશ ગ્રાહક ભાવ સૂચકાંક

[32] કોવિડ-19 મહામારીને કારણે ખર્ચમાં થયેલા વધારાને પહોંચી વળવા માટે

છે, અને R એ ત્રિમાસિક ગાળા દરમિયાન અને નીચેનાને બાદ કર્યા પછી કરવામાં આવેલા કામની કિંમત છે:

- વધારાની બાબતોનો ખર્ચ,
- સ્ટાર દરે સિમેન્ટ, સ્ટીલ અને ડામરનો ખર્ચ વત્તા/ઓછા ચૂકવેલ/વસૂલાતપાત્ર ભાવફેર

સામગ્રી માટે ભાવફેર:

$$M = 0.75 * \frac{pm}{100} * R * \left(\frac{m - m_0}{m_0}\right)$$

જ્યાં M એ ભાવમાં ફેરફારની રકમ છે, pm એ વસ્તુના સામગ્રી ઘટકની ટકાવારી છે, m_o એ ટેન્ડર ખોલવામાં આવેલા ત્રિમાસિક ગાળા માટે સરેરાશ જથ્થાબંધ ભાવ સૂચકાંક (બધી ચીજવસ્તુઓ) છે, m એ વિચારણા હેઠળના ત્રિમાસિક ગાળા માટે સરેરાશ જથ્થાબંધ ભાવ સૂચકાંક (બધી ચીજવસ્તુઓ) છે, અને R ઉપર વ્યાખ્યા કર્યા મુજબ છે.

પેટ્રોલ, ઓઇલ અને ઉંજણ માટે ભાવફેર:

$$Z = 0.75 * \frac{pz}{100} * R * \left(\frac{z - z_0}{z_0}\right)$$

જ્યાં Z એ કિંમતમાં ફેરફારની રકમ છે, pz એ વસ્તુના પેટ્રોલ, ઓઇલ અને ઉંજણ ઘટકની ટકાવારી છે, z_0 એ ઇન્ડિયન ઓઇલ કોર્પોરેશન લિમિટેડ દ્વારા જે જિલ્લામાં કામ હાથ ધરવાનું છે તે જિલ્લા માટે નક્કી કરાયેલ હાઇ સ્પીડ ડીઝલ (HSD) ની સરેરાશ કિંમત છે, જે ત્રિમાસિક ગાળામાં ટેન્ડર ખોલવામાં આવ્યું હતું, z એ વિચારણા હેઠળના ત્રિમાસિક ગાળા માટે ઇન્ડિયન ઓઇલ કોર્પોરેશન લિમિટેડ દ્વારા નક્કી કરાયેલ HSD ની સરેરાશ કિંમત છે, અને R ઉપર વ્યાખ્યા કર્યા મુજબ છે.

એપ્રિલ 2017 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટે પાંચ માર્ગ અને મકાન વિભાગોના[38] ઓડિટ દરમિયાન, ઓડિટમાં (મે 2023 અને ફેબ્રુઆરી 2025 વચ્ચે) 10 કામોમાં ઇજારદારને ₹ 3.40 કરોડના ભાવફેર ની અનિયમિત/વધુ ચુકવણી જોવા મળી હતી:

મજૂરી અને પેટ્રોલ, ઓઇલ અને ઉંજણ માટે ચુકવવામાં આવેલો ભાવફેર

- માર્ગ અને મકાન વિભાગ, ગોધરાએ 'શહેરા-છાણીપ-મોરવા રોડ વિભાગ શહેરા-મોરવા રોડ વિભાગ કિમી 2/0 થી 10/0 અને છાણીપ-ઉજાડા-વાડી રોડ કિમી 0/0 થી 13/0 સુધી પહોળાઈ અને મજબૂતીકરણ' ના કામમાં મજૂરી અને પેટ્રોલ, ઓઇલ અને ઉંજણ માટે ₹19.21 લાખના ભાવફેરની ચુકવણી કરી હતી. આ માર્ચ 2022 ના ઠરાવની જોગવાઈઓ વિરુદ્ધ હતું, જેમાં ફક્ત સામગ્રી માટે ભાવફેર ચૂકવવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.

  વિભાગે જણાવ્યું હતું કે (જુલાઈ 2023 અને ફેબ્રુઆરી/મે 2025) કે ભાવફેર માર્ચ 2022 ના સરકારના ઠરાવ મુજબ પાંચ *ટકા*ની ટોચમર્યાદામાં ચુકવવામાં આવ્યો હતો.

[38] માર્ગ અને મકાન વિભાગો: (i) ભરૂચ, (ii) ગોધરા, (iii) ખેડા-નડીઆદ, (iv) પાલનપુર, અને (v) સુરત.

વિભાગનો જવાબ સાચો નથી કારણ કે સરકારનો ઠરાવ ફક્ત કામમાં વપરાતી સામગ્રી માટે ભાવફેરની ચૂકવણીની મંજૂરી આપે છે, મજૂરી અને પેટ્રોલ, ઓઇલ અને ઉંજણ માટે નહીં.

- માર્ગ અને મકાન વિભાગ, ભરૂચ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલા 'ઉમરાળા-આશા-પાનેઠા-ઇન્દોર વેલુ ગામ રોડ કિમી 0/0 થી 22/0 સુધી પહોળો અને મજબૂત બનાવવા' ના બીજા કામમાં, વિભાગે કુલ ₹ 71.02 લાખના ભાવફેરની ચુકવણી કરી હતી {જેમાં સામગ્રી માટે ભાવફેર (₹ 18.84 લાખ), મજૂરી (₹ 45.04 લાખ) અને પેટ્રોલિયમ, ઓઇલ અને ઉંજણ (₹ 7.14 લાખ) નો સમાવેશ થાય છે}. માર્ચ 2022 ના સરકારના ઠરાવમાં ફક્ત કામમાં વપરાતી સામગ્રી માટે ભવફેરની ચૂકવણીની જોગવાઈ હોવાથી, મજૂરી અને પેટ્રોલિયમ, ઓઇલ અને ઉંજણ પર ₹ 52.18 લાખના ભાવફેરની ચુકવણી અનિયમિત હતી.

  વધુમાં, ચુકવણી માટે ધ્યાનમાં લેવામાં આવેલી કુલ રકમ (ફેબ્રુઆરી 2022, માર્ચ 2022 અને મે 2022 ના RA. બિલો) માં, વિભાગે ઓક્ટોબર અને ડિસેમ્બર 2021 ના બિલોમાંથી અગાઉ રોકેલી[34] રકમ સામે જારી કરાયેલ ચૂકવણીનો સમાવેશ કર્યો હતો, એટલે કે કરારના પ્રથમ 12 મહિના દરમિયાન કરવામાં આવેલા કામ માટે. આ અનિયમિત હતું કારણ કે કરારના એક વર્ષ પછી એટલે કે 22 જાન્યુઆરી 2021 પછી કરવામાં આવેલા કામોમાં વપરાયેલી સામગ્રી માટે ભાવફેરની ચૂકવણી કરવાની હતી. આના કારણે, સામગ્રી માટે ₹ 4.57 લાખના ભાવફેર ની વધારાની ચુકવણી કરવામાં આવી હતી. એકંદરે, ₹ 56.75 લાખની ભાવફેર ની અનિયમિત/વધારાની ચુકવણી કરવામાં આવી હતી.

  વિભાગે જણાવ્યું હતું (ફેબ્રુઆરી 2025) કે રેકોર્ડની ચકાસણી પછી રકમ વસૂલ કરવામાં આવશે.

  જોકે, વસૂલાતની સ્થિતિની રાહ જોવાઈ રહી હતી (નવેમ્બર 2025).

અમાન્ય સમયગાળા માટે ભાવફેરની ચુકવણી

- માર્ગ અને મકાન વિભાગ, ગોધરાએ 'શ્રી ગોવિંદ ગુરુ યુનિવર્સિટી, ગોધરાના નવા મકાનના નિર્માણ' ના બીજા કામમાં, ડિસેમ્બર 2022 ના રોજ પૂરા થયેલા ત્રિમાસિક ગાળા દરમિયાન હાથ ધરવામાં આવેલા કામો માટે ₹ 5.09 લાખના ભાવફેરની ચુકવણી કરી હતી, જોકે માર્ચ 2022 નો ઠરાવ ફક્ત 01 જાન્યુઆરી 2021 થી 30 સપ્ટેમ્બર 2022 ની વચ્ચે હાથ ધરવામાં આવેલા કામોને લાગુ પડતો હતો. આ જ કામમાં, સપ્ટેમ્બર 2022 ના રોજ પૂરા થયેલા ત્રિમાસિક ગાળા દરમિયાન વપરાશમાં લેવાયેલા સિમેન્ટ અને સ્ટીલના કુલ ખર્ચ અને તેના પર ચૂકવવામાં આવેલા ભાવફેરને બાદ કર્યા પછી, ત્રિમાસિક ગાળા દરમિયાન કરવામાં આવેલા કામના કુલ મૂલ્યમાંથી, 'આર' મૂલ્ય 'શૂન્ય' આવે છે, વિભાગે ગણતરીના પત્રકમાં 'આર' મૂલ્યને ગણતરીમાં લીધા વિના, સિમેન્ટ અને સ્ટીલ સિવાયની સામગ્રી પર ₹ 1.50 લાખના ભાવફેરની ચુકવણી કરી હતી. આમ, ₹ 6.59 લાખના ભાવફેરની અનિયમિત રીતે ચુકવણી કરવામાં આવી હતી.

  વિભાગે જણાવ્યું (ફેબ્રુઆરી 2025) કે આ બાબતની તપાસ કરવામાં આવશે, અને કામના અંતિમ બિલમાંથી વસૂલાત કરવામાં આવશે.

[34] ચોક્કસ પરીક્ષણ અહેવાલો રજૂ કરવામાં આવે ત્યાં સુધી.

- ભરૂચના આર એન્ડ બી વિભાગે 'હાંસોટ – રોહીદ – કુડાદરા – સિસોદરા – કોસંબા રોડ કિમી 0/0 થી 18/0 સુધી પહોળો કરવાના અને મજબૂતીકરણ' ની કામગીરી દરમિયાન ડિસેમ્બર 2020 ના રોજ પૂરા થતા ત્રિમાસિક ગાળા દરમિયાન કરવામાં આવેલા કામ માટે ₹ 12.18 લાખના ભાવફેરની ચુકવણી કરી હતી, જોકે માર્ચ 2022 ના સરકારના ઠરાવ મુજબ ભાવફેર માત્ર જાન્યુઆરી 2021 થી સપ્ટેમ્બર 2022 ના સમયગાળા દરમિયાન કરવામાં આવેલા કામ માટે જ ચૂકવવાનો હતો.

  વિભાગે જણાવ્યું હતું (ફેબ્રુઆરી 2025) કે રેકોર્ડની ચકાસણી પછી રકમ વસૂલ કરવામાં આવશે.

- એ જ રીતે, 'અંકલેશ્વર ખાતે હવાઈ પટ્ટીના વિકાસ' ના અન્ય કામ માટેની ચૂકવણી (ઓક્ટોબર 2023 ના આર.એ. બિલ) માટે પણ કુલ રકમમાં, ભરૂચના માર્ગ અને મકાન વિભાગે મે 2023 માં રજૂ કરેલા બિલમાંથી અગાઉ રોકેલી રકમ[35] સામે મુક્ત કરાયેલી ચુકવણીનો સમાવેશ કર્યો હતો, એટલે કે કરારના પ્રથમ 12 મહિનામાં કરવામાં આવેલા કામ માટે. આ અનિયમિત હતું કારણ કે કરારના એક વર્ષ પછી કરવામાં આવેલા કામ માટે ભાવફેરની ચુકવણી કરવાની હતી. પરિણામે, ₹ 4.76 લાખ જેટલી ભાવફેર ની વધારાની ચુકવણી થઈ હતી.

  વિભાગે જણાવ્યું હતું (ફેબ્રુઆરી 2025) કે રેકોર્ડની ચકાસણી પછી રકમ વસૂલ કરવામાં આવશે.

  ઉપરોક્ત ત્રણ કેસોમાં, સંબંધિત વિભાગો રેકોર્ડની ચકાસણી પછી રકમ વસૂલ કરવા માટે સંમત થયા હતા, પરંતુ ઑડિટ દ્વારા વસૂલાતની સ્થિતિની રાહ જોવાઈ રહી હતી(નવેમ્બર 2025).

ચોખ્ખા અંદાજિત ખર્ચના પાંચ ટકાની નિર્ધારિત ટોચમર્યાદા કરતાં વધુ ભાવફેરની કરેલી ચૂકવણી

- 'સુઇગામ-લિંબુની-મસાલી-માહપુરા-બોરુ-દુધેસણ રોડ કિમી 0/0 થી 20/75 ને પહોળો કરવો અને સુધારણા' ના કામમાં, પાલનપુરના માર્ગ અને મકાન વિભાગે સિમેન્ટ, સ્ટીલ, ડામરના ખર્ચ (₹ 19.22 કરોડ) બાદ કરીને ગણતરી કરેલા ₹ 35.12 કરોડના ચોખ્ખા અંદાજિત ખર્ચને બદલે પાંચ *ટકાની* ટોચમર્યાદા સુધી પહોંચવા માટે ₹ 54.34 કરોડનો કુલ અંદાજિત ખર્ચ અપનાવ્યો હતો. પરિણામે, વિભાગે ₹ 1.76 કરોડની મહત્તમ ચૂકવવાપાત્ર ભાવફેરની રકમને બદલે ₹ 1.87 કરોડ જેટલી ભાવફેરની રકમની ચૂકવણી કરી હતી, જેના કારણે ₹ 11.03 લાખના ભાવફેરની વધુ ચૂકવણી થઇ હતી.

- એ જ રીતે, 'ડાકોર પાલી રોડ કિ.મી. 90/0 થી 112/2 સુધી પહોળો અને મજબૂત બનાવવા' ના કામમાં, ખેડા-નડિયાદના માર્ગ અને મકાન વિભાગે, મજૂરી, સામગ્રી (સિમેન્ટ, સ્ટીલ અને ડામર સિવાય) અને પેટ્રોલિયમ, ઓઇલ અને ઉંજણ માટે ₹ 2.16 કરોડના ભાવફેરની ચુકવણી કરી હતી, પરંતુ સિમેન્ટ, સ્ટીલ અને ડામરનો ખર્ચ બાદ કર્યા પછીની રકમને ₹ 1.48 કરોડ સુધી મર્યાદિત કરી ન હતી, જે કામના ચોખ્ખા અંદાજિત ખર્ચ (₹ 29.52 કરોડ) ના પાંચ *ટકા* હતી. આના પરિણામે ₹ 68.09 લાખના ભાવફેરની વધુ પડતી ચૂકવણી થઇ હતી.

[35] ચોક્કસ પરીક્ષણ અહેવાલો રજૂ કરવામાં આવે ત્યાં સુધી.

- માર્ગ અને મકાન વિભાગ, સુરત નં. 01, એ 'આઈટીઆઈ મજુરાગેટ, સુરત ખાતે બહુમાળી ઇમારતના બાંધકામ' ના કામ માટે મજૂરી, સામગ્રી (સિમેન્ટ, સ્ટીલ અને ડામર સિવાય) અને પેટ્રોલિયમ, ઓઇલ અને ઉંજણની બાબતમાં ભાવફેરની ચૂકવણી કરતી વખતે, સિમેન્ટ, સ્ટીલ અને ડામરના ખર્ચને બાદ કર્યા પછી, કામના ચોખ્ખા અંદાજિત ખર્ચ (₹ 19.86 કરોડ) ના પાંચ *ટકા* સુધી રકમ મર્યાદિત કરી ન હતી. પરિણામે, વિભાગે ₹ 0.99 કરોડની મહત્તમ ચૂકવવાપાત્ર રકમને બદલે ₹ 1.60 કરોડના ભાવફેરની ચૂકવણી કરી હતી. જેના પરિણામે ₹ 61 લાખની વધુ ચુકવણી થઈ હતી. એ જ રીતે, બે અન્ય કામોમાં, (i) સુરતના અઠવા લાઇન્સ ખાતે નવા સર્કિટ હાઉસનું બાંધકામ, અને (ii) સુરતના રામનગર ખાતે સરકારી ક્વાર્ટર્સ ખાતે કેટેગરી બી બ્લોક (G+12) કોમન પૂલ ક્વાર્ટર્સ (96 યુનિટ) ના બાંધકામ, વિભાગે એ જ હિસાબે અનુક્રમે ₹ 27 લાખ અને ₹ 73 લાખના વધારાના ભાવફેરની ચુકવણી કરી હતી.

  ઉપરોક્ત કામોના સંદર્ભમાં, માર્ગ અને મકાન વર્તુળ, મહેસાણા, અમદાવાદ અને સુરતના અધિક્ષક ઇજનેરે જણાવ્યું હતું કે (ઑક્ટોબર 2023/ ફેબ્રુઆરી 2025/ મે 2025) કે 24 માર્ચ 2022 ના સરકારી ઠરાવ દ્વારા પાંચ *ટકાની* ટોચમર્યાદા દૂર કરવામાં આવી છે.

  સંબંધિત અધીક્ષક ઇજનેરનો જવાબ બરાબર નથી કારણ કે માર્ચ 2022 માં જારી કરાયેલા સરકારના ઠરાવ દ્વારા, સરકારે ફક્ત સિમેન્ટ, સ્ટીલ અને ડામરના સંદર્ભમાં ચૂકવવાપાત્ર ભાવફેરની રકમ પરની પાંચ *ટકાની* ટોચમર્યાદા દૂર કરી હતી, કામની અન્ય બાબતો માટે નહીં.

(ખ) ઇજનેરી, ખરીદી અને બાંધકામ (EPC) કરાર સંબંધિત અવલોકનો

ગુજરાત સરકાર અને મેસર્સ અનીશ ઇન્ફ્રાકોન ઇન્ડિયા પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વચ્ચે 'નવા NH-341 ને પેવ્ડ સાઇડ શોલ્ડર કન્ફિગરેશન સાથે બે લેનમાં અપગ્રેડ કરવા' માટે થયેલા ઇજનેરી, ખરીદી અને બાંધકામના કરાર (ફેબ્રુઆરી 2019) મુજબ, ₹ 200.99 કરોડના કરારની કિંમત નીચેના ફોર્મ્યુલા અનુસાર વિવિધ ઇનપુટના[34] દર અને કિંમતમાં વધારો અથવા ઘટાડો કરવા માટે ગોઠવણ કરવાની હતી:

માર્ગના કામો/અન્ય કામોના ઘટકો માટે ભાવફેર:

$$V = 0.85 * P * R * \left(\frac{I - I_0}{I_0}\right)$$

જ્યાં V એ રસ્તાના કામો/અન્ય કામો અને મુખ્ય પુલ અને માળખાના વિવિધ ઘટકો માટે કિંમતમાં ફેરફારની રકમ છે, P એ મજૂરી, સિમેન્ટ, સ્ટીલ, પ્લાન્ટ, મશીનરી અને છુટા ભાગો, ડામર, ઇંધણ અને ઉંજણ અને અન્ય સામગ્રીના ઇનપુટની *ટકાવારી* છે, I_0 એ આધાર તારીખ[35] પર ઘટકો માટે સૂચકાંક[36] અથવા છૂટક કિંમત[37] છે, I એ વચગાળાની ચુકવણીનું પ્રમાણપત્ર (વચગાળાની ચુકવણીનું પ્રમાણપત્ર) જે મહિના સાથે સંબંધિત છે તેના ત્રણ મહિના પહેલાના મહિના માટે આ

[34] મજૂરી, સિમેન્ટ/સ્ટીલ, ડામર, ઇંધણ અને ઉંજણ, પ્લાન્ટ અને મશીનરી અને અન્ય સામગ્રીના ઇનપુટ

[35] બોલીની મુદતની તારીખ (20 ઓક્ટોબર 2018) કરતાં ઓછામાં ઓછા 28 દિવસ પહેલા આવે તે તારીખ એટલે કે 22 સપ્ટેમ્બર 2018 પછીની નહીં.

[36] કિસ્સા મુજબ બાંધકામ મશીનરી/ડી સિમેન્ટ/સ્ટીલ/બધી ચીજવસ્તુઓ, જથ્થાબંધ ભાવ સૂચકાંક, ઔદ્યોગિક કામદારો માટે ગ્રાહક ભાવ સૂચકાંક.

[37] કિસ્સા મુજબ, ગુજરાતની નજીકની રિફાઇનરીમાં ડામરનો છૂટક ભાવ, ગુજરાતમાં ઇન્ડિયન ઓઇલ કોર્પોરેશન લિમિટેડના હાઇ સ્પીડ ડીઝલ તેલનો સરાસરી છૂટક ભાવ.

ઘટકો માટેનો સૂચકાંક અથવા છૂટક કિંમત છે, અને R એ તબક્કો પૂર્ણ કરવા માટે કરવામાં આવેલા કામની કિંમત છે.

કામના વિવિધ ઘટકો માટે વધારો અથવા ઘટાડો આધાર તારીખ પર પ્રવર્તમાન સૂચકાંકો અને કિંમતો અનુસાર નિયંત્રિત કરવાનો હતો.

રાષ્ટ્રીય ધોરીમાર્ગ વિભાગ, ગાંધીધામના એપ્રિલ 2017 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટેના ઓડિટ દરમિયાન, ઓડિટમાં (ફેબ્રુઆરી 2025) અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે વિભાગે (નવેમ્બર 2021 સુધી) મજૂરી, સિમેન્ટ, સ્ટીલ, ડામર, ઇંધણ અને ઊંજણ, અન્ય સામગ્રી અને બાંધકામ મશીનરી માટે ₹ 7.35 કરોડના ભાવફેરની ચુકવણી કરી હતી. જોકે, વિભાગે મજૂરી, સિમેન્ટ, સ્ટીલ, અન્ય સામગ્રી અને બાંધકામની મશીનરીના સંદર્ભમાં ભાવફેરની ગણતરી કરતી વખતે, 22 સપ્ટેમ્બર 2018 ને બેઝ ડેટ તરીકે અપનાવી હતી, પરંતુ ધ્યાનમાં લીધેલા સૂચકાંકો અને દરો અયોગ્ય હતા. ડામર, ઇંધણ અને ઊંજણના કિસ્સામાં, વિભાગે 22 સપ્ટેમ્બર 2018 ની સાચી નિયત તારીખ અપનાવી ન હતી અને સૂચકાંકો અને કિંમતો નિયત તારીખથી[80] અલગ ગણ્યા હતા.

નિયત તારીખ અને/અથવા સૂચકાંકો અને દરો અયોગ્ય રીતે અપનાવવાના કારણે ₹ 78.30 લાખ જેટલી રકમના ભાવફેરની વધારાની ચુકવણી થઈ હતી.

વિભાગે જણાવ્યું હતું (ફેબ્રુઆરી/મે 2025) કે ભાવફેર ની તપાસ અને ચકાસણી કરવામાં આવશે અને ચૂકવવામાં આવેલી વધારાની રકમ, જો કોઈ હશે તો, વસૂલ કરવામાં આવશે.

જોકે, વસૂલાતની સ્થિતિની રાહ જોવાઈ રહી હતી (નવેમ્બર 2025).

આમ, ઉપરોક્ત કેસોમાં, ઓડિટ ચકાસણીમાં જુદા જુદા માર્ગ અને મકાન વિભાગોમાં ભાવફેરની જોગવાઈઓ લાગુ કરવામાં સતત અને વ્યવસ્થિત પાલન ન થતું હોવાનું બહાર આવ્યું હતું. આમાં સૂચકાંકો અયોગ્ય રીતે સ્વીકારવા, અયોગ્ય વસ્તુઓ અને સમયગાળા માટે ભાવફેર ની ચુકવણી અને નિર્ધારિત ટોચમર્યાદામાં ભાવફેર ને સિમિત કરવામાં અસમર્થતા સામેલ છે. આના પરિણામે નિવાર્ય અને અનિયમિત ખર્ચમાં કુલ ₹ 4.74 કરોડનો વધારો થયો હતો.

કરારની સ્પષ્ટ જોગવાઈઓ અને સરકારની સૂચનાઓ હોવા છતાં આ વારંવાર વિચલનો થયા હતા, જે નબળા આંતરિક નિયંત્રણો, અપૂરતી દેખરેખ અને ભાવફેરના દાવાઓની ચકાસણી માટે માન્યતા પદ્ધતિઓનો અભાવ દર્શાવે છે.

યોગ્ય ચકાસણી વિના વિભાગોએ ચુકવણીની પ્રક્રિયા કરવાનું ચાલુ રાખ્યું હતું અને અનિયમિતતાઓ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા છતાં પણ મોટા ભાગના કિસ્સાઓમાં વસૂલાતની કાર્યવાહી બાકી રહી હતી તે હકીકત, જાહેર ભંડોળના અયોગ્ય ઉપયોગ માટે સતત અસંવેદનશીલતાને છતી કરે છે. જ્યાં સુધી વિભાગ સ્વચાલિત તપાસ પદ્ધતિ સ્થાપિત ન કરે અને ભાવફેરની ચૂકવણીઓ પર નાણાકીય નિયંત્રણો મજબૂત ન કરે, ત્યાં સુધી આવી અનિયમિતતાઓનું પુનરાવર્તન થવાનું જોખમ ઊંચું રહે છે.

[80] ડામર: 16 સપ્ટેમ્બર, 2018 ના બદલે 01 સપ્ટેમ્બર, 2018, ઇંધણ અને ઊંજણ: 01 સપ્ટેમ્બર 2018 ના બદલે 01 ઓગસ્ટ 2018.

વિભાગ/સરકારને જાણ કરવામાં આવી હતી (ઓગસ્ટ 2025), અને વારંવાર યાદ અપાવવા છતાં (સપ્ટેમ્બર અને ઓક્ટોબર 2025) તેમના પ્રતિભાવની રાહ હતી (નવેમ્બર 2025).

ભલામણ: સંકલિત નાણાકીય વ્યવસ્થાપન સિસ્ટમ (IFMS) સાથે સંકલિત, વર્ક્સ એકાઉન્ટિંગ અને મેનેજમેન્ટ સિસ્ટમમાં માન્યતા નિયમો સાથે સાચા સૂચકાંકો, ટોચમર્યાદા અને ડેટા-રેન્જ લોજિક સાથે પ્રી-લોડેડ ઓટોમેટેડ ભાવફેરની ગણતરી મોડ્યુલ, કિંમત ભિન્નતાની ચુકવણીમાં આવી અનિયમિતતાઓને ટાળવામાં મદદ કરી શકે છે. ઓડિશાના WAMIS પ્લેટફોર્મને અનુકૂલન અને અપનાવવા માટે એક સારી પ્રથા તરીકે જોઈ શકાય છે.

3.7 બોનસની અનિયમિત ચુકવણી

માર્ગ અને મકાન વિભાગે કામ પૂર્ણ થયાની તારીખ પછી પરિયોજના પૂર્ણ કરવાની સમયમર્યાદા લંબાવવાનો પ્રસ્તાવ કરીને સમયમર્યાદા લંબાવી હતી અને વહેલા પૂર્ણ કરવા બદલ ઇજારદારને ₹ 2.40 કરોડનું બોનસ ચૂકવ્યું હતું.

માર્ગ અને મકાન વિભાગના રાજ્ય માર્ગ પરિયોજના વિભાગ, વડોદરા (વિભાગ) એ (30 ઓગસ્ટ 2019) એક કોન્ટ્રાક્ટર સાથે ઇજનેરી, ખરીદી અને બાંધકામ (EPC) કરાર કર્યો હતો. EPC કરારની કલમ 19.20 મુજબ, ઇજારદાર નિર્ધારિત અથવા લંબાવેલી પૂર્ણતાની તારીખ પહેલા પરિયોજના પૂર્ણ કરે તો તે તારીખ પહેલાંના દરેક દિવસ માટે કરારની રકમ[ગ] (₹ 86.00 કરોડ) ના 0.03 *ટકા* જેટલું બોનસ મેળવવા માટે પાત્ર હતો.

બોનસની ચુકવણી, જો કોઈ હોય તો, પૂર્ણતા પ્રમાણપત્ર જારી કર્યા પછી જ કરવાની હતી. નોંધનીય છે કે EPC કરાર મુજબ કામ 31 માર્ચ 2021 સુધીમાં પૂર્ણ થવાનું હતું. વિભાગે પરિયોજનાના સલાહકાર (હવે પછી વિભાગ/વિભાગ દ્વારા *"ઓથોરિટી એન્જિનિયર"* તરીકે ઓળખાશે) ની નિમણૂક કરી હતી.

એપ્રિલ 2018 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટે વિભાગના ઓડિટ દરમિયાન, ઓડિટમાં ધ્યાન પર આવ્યું હતું (જુલાઈ 2024) કે વિભાગે ઇજારદારને બોનસના રૂપમાં ₹ 2.40 કરોડની અનિયમિત ચુકવણી કરી હતી. ઘટનાઓનો ક્રમ નીચે મુજબ છે:

ઇજારદારે વિભાગને 28 ફેબ્રુઆરી 2022 સુધી સમય લંબાવવાની વિનંતી કરી હતી (ઓગસ્ટ 2021). ઓથોરિટી એન્જિનિયર (AE) એટલે કે ઇજનેરી, ખરીદી અને બાંધકામની પરિયોજના માટેના સલાહકારની ભલામણ (ડિસેમ્બર 2021) અને વિભાગનો પ્રસ્તાવ (ડિસેમ્બર 2021) ના આધારે, પરિયોજનાના અમલીકરણ એકમ, ગાંધીનગરના અધિક્ષક ઇજનેર (SE) એ માર્ગ અને મકાન વિભાગને 28 ફેબ્રુઆરી 2022 સુધી સમય લંબાવવાનો પ્રસ્તાવ (ફેબ્રુઆરી 2022) રજૂ કર્યો હતો. વિભાગે 07 માર્ચ 2022 ના રોજ એવી મંજૂરી આપી હતી.

ત્યારબાદ, ઇજારદારે પરિયોજના વહેલી પૂર્ણ થવાના કારણે 93 દિવસ માટે ₹ 2.40 કરોડના બોનસની ચુકવણી માટે અરજી કરી હતી (21 માર્ચ 2022). AE દ્વારા પ્રમાણિત પૂર્ણતાની તારીખ એટલે કે 27 નવેમ્બર 2021 અને 28 ફેબ્રુઆરી 2022 સુધીના મંજૂર કરવામાં આવેલા લંબાવેલા સમયના આધારે 93 દિવસનો આ સમયગાળો ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યો હતો.

[ગ] કરારની રકમના મહત્તમ ત્રણ ટકાને આધીન

AE એ વિભાગને ઉપરોક્ત બોનસ રકમ ચૂકવવા માટે ભલામણ કરી હતી (21 માર્ચ 2022) અને વિભાગે ઇજાગદારને ₹ 2.40 કરોડની બોનસની રકમ ચૂકવી હતી (30 માર્ચ 2022).

ઇજારદારને બોનસની ચુકવણી શા માટે અયોગ્ય હતી?

- AE દ્વારા જારી કરાયેલ પૂર્ણતા પ્રમાણપત્રમાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે કામ 27 નવેમ્બર 2021 ના રોજ પૂર્ણ થયું છે અને રસ્તાને વપરાશમાં લાવવા માટે યોગ્ય જાહેર કરવામાં આવ્યો છે. જોકે, ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે AE દ્વારા જારી કરાયેલ પૂર્ણતા પ્રમાણપત્રમાં કઇ તારીખે પ્રમાણપત્ર જારી કરવામાં આવ્યું હતું તેનો ઉલ્લેખ નહોતો. તેથી, ડિસેમ્બર 2021 માં વિભાગનો સમય લંબાવવાનો પ્રસ્તાવ એટલે કે રસ્તો યોગ્ય જાહેર થયા પછી (27 નવેમ્બર 2021 થી 28 ફેબ્રુઆરી 2022 સુધી), AE દ્વારા જારી કરાયેલ પૂર્ણતા પ્રમાણપત્ર વિરોધાભાસી છે અને પ્રસ્તુત કેસમાં તે વાજબી ઠરતું નથી.
- વિભાગે ડિસેમ્બર 2021 માં વર્તુળ કચેરીને સમય લંબાવવાનો પ્રસ્તાવ રજૂ કરતી વખતે *27 નવેમ્બર 2021 થી આગળ સમય મર્યાદા લંબાવવાની જરૂરિયાતનું વિશ્લેષણ કર્યું ન હતું, જ્યારે કામ પહેલાથી જ પૂર્ણ થઈ ગયું હતું.* અધીક્ષક ઇજનેર (વર્તુળ કચેરી) એ પણ વિભાગને સમય લંબાવવાનો પ્રસ્તાવ મોકલતા પહેલા પૂર્ણતા પ્રમાણપત્ર ધ્યાને લીધું ન હતું.

ઇજારદારને ₹ 2.40 કરોડના બોનસની ચૂકવણી અનિયમિત હતી કારણ કે વિભાગ અને વર્તુળ કચેરીએ 27 નવેમ્બર 2021 ના રોજ કામ પૂર્ણ થયા પછી પ્રક્રિયા કરી હતી અને સમયનો વધારો મેળવ્યો હતો. આ વિસ્તરણ કામના અમલીકરણ સાથે સમકાલીન ન હતું અને જરૂરિયાતના કોઈપણ કારણ વિના મંજૂર કરવામાં આવ્યું હોવાથી, ઇજનેરી, ખરીદી અને બાંધકામ કરારની કલમ 19.20 હેઠળ પરિકલ્પિત વહેલા પૂર્ણ થવાની શરત લાગુ પડતી નથી.

આ બહુવિધ સ્તરે (ઓથોરિટી એન્જિનિયર, ડિવિઝન અને વર્તુળ કચેરી) કરાર વ્યવસ્થાપન અને યોગ્ય ખંતની નિષ્ફળતાને પ્રતિબિંબિત કરે છે, જ્યાં હાલના દસ્તાવેજો એટલે કે પૂર્ણતા પ્રમાણપત્ર, ક્યાં તો અવગણવામાં આવ્યા હતા અથવા વિસ્તરણની ભલામણ કરતા પહેલા સ્વતંત્ર રીતે ચકાસવામાં આવ્યા ન હતા. ₹ 2.40 કરોડની નિવાર્ય ચુકવણી સરકારને નાણાકીય નુકસાન પહોંચાડે છે, ઉપરાંત વિસ્તરણ દરખાસ્તો અને પ્રમાણપત્ર પ્રક્રિયાઓની ચકાસણીમાં પ્રણાલીગત નબળાઈ છતી કરે છે.

વિભાગે જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2025) કે ભારત સરકારના 03 જૂન 2020 ના પરિપત્રમાં કોવિડ-19 રોગચાળાની અસરને કારણે ત્રણથી છ મહિનાના વિસ્તરણની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને આ ઇજનેરી, ખરીદી અને બાંધકામના કરારમાં વિસ્તરણ તે મુજબ મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું. વિભાગે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે AE એ 20 નવેમ્બર 2021 ના રોજ કામ પૂર્ણ થાય તે પહેલાં કોવિડ-19 રોગચાળાની બીજી લહેરને કારણે બીજા વિસ્તરણની ભલામણ કરી હતી. આમ, બોનસની ચુકવણી કરારની શરતો અનુસાર કરવામાં આવી હતી.

વિભાગનો જવાબ પ્રતીતિજનક નથી કારણ કે કોવિડ-19 ના લીધે વિસ્તરણ માટેના પરિપત્ર પરનો વિભાગનો આધાર ખોટો છે. કામ પૂર્ણ થયા પછી ઇજારદારને સમય મર્યાદા વધારવાનો લાભ આપવામાં આવ્યો હોવાથી, તેણે બોનસની પાત્રતા માટે કૃત્રિમ આધાર બનાવ્યો હતો.

3.8 બોલીની માન્યતાના સમયગાળામાં ટેન્ડરને અંતિમ સ્વરૂપ ન આપવાને કારણે ખર્ચમાં વધારો

માર્ગ અને મકાન વિભાગોના બે કામોમાં,બોલીની માન્યતાનો સમયગાળો અયોગ્ય રીતે અપનાવવાને કારણે ટેન્ડરોને અંતિમ સ્વરૂપ આપવામાં ન આવતાં કુલ ખર્ચ ₹ 2.21 કરોડ જેટલો વધી ગયો.

તારીખ 10 મે 2013 ના સરકારી ઠરાવ (GR) સાથે વંચાણે લેતાં ગુજરાત જાહેર બાંધકામ નિયમાવલી (GPWM) ની કલમ 212-A મુજબ, ટેન્ડર સ્વીકારવા સંબંધિત કેસોને તાત્કાલિક ગણવામાં આવશે, કારણ કે અંતિમ હુકમ જારી કરવામાં 120 દિવસથી વધુ સમય લાગવો જોઈએ નહીં. 120 દિવસનો આ સમયગાળો બે કવર બિડ ટેન્ડરના કિસ્સામાં ટેકનિકલ બિડ ખોલવાની તારીખથી અને સિંગલ કવર બિડ ટેન્ડરના કિસ્સામાં નાણાકીય બિડ ખોલવાની તારીખથી ગણવામાં આવશે.

ઓડિટમાં જોવા મળ્યું કે (ફેબ્રુઆરી 2025) બોલીની માન્યતાના સમયગાળા દરમિયાન ટેન્ડરોને અંતિમ સ્વરૂપ આપવામાં ન આવવાને કારણે બે કામોમાં ટેન્ડરનો ખર્ચ ₹ 2.21 કરોડ વધી ગયો છે.

ક. અસજોલ-કરણસાગર માર્ગ (મહેસાણા) ને પહોળો અને મજબૂત કરવો

માર્ગ અને મકાન વિભાગ, મહેસાણાના ઓડિટ દરમિયાન, 'અસજોલ-કરણસાગર રોડને પહોળો અને મજબૂત બનાવવા'ના કામના સંદર્ભમાં નીચે મુજબ ધ્યાન પર આવ્યું હતું, જેના માટે બે કવર બિડ સિસ્ટમમાં ટેન્ડર મંગાવવામાં આવ્યા હતા.

L1 બોલી ₹ 5.40 કરોડની હતી, જે ₹ 7.04 કરોડના અંદાજિત ખર્ચ કરતાં 23.31 *ટકા* જેટલી ઓછી હતી.

વધુમાં, ઓડિટમાં ધ્યાન પર આવ્યું હતું કે વિભાગે મહેસાણાના માર્ગ અને મકાન વર્તુળને L1 બિડરના ટેન્ડરની મંજૂરી માટે દરખાસ્ત રજૂ કરતી વખતે (22 ફેબ્રુઆરી 2021) તકનીકી ખોલવાની તારીખ (19 જાન્યુઆરી 2021) ને બદલે નાણાકીય બોલી ખોલવાની તારીખ (20 ફેબ્રુઆરી 2021)

થી 120 દિવસની બોલીના માન્યતાના સમયગાળાની ખોટી રીતે ગણતરી કરી હતી. આમ, વિભાગે ટેન્ડરની માન્યતાનો સમયગાળો 18 મે 2021 સુધીની સાચી માન્યતાના સમયગાળાના બદલે બદલે 20 જૂન 2021 તરીકે ઉલ્લેખ કર્યો હતો.

નોંધનીય છે કે મહેસાણાના માર્ગ અને મકાન વર્તુળ દ્વારા પણ ટેન્ડરની માન્યતાના ખોટા સમયગાળાની નોંધ લેવામાં આવી ન હતી અને મંજૂરી માટે તેને વિભાગને મોકલી આપવામાં આવી હતી. વિભાગ દ્વારા ઉલ્લેખિત ખોટી માન્યતાનો સમયગાળો સમાપ્ત થાય તે પહેલાં, વિભાગે 09 જૂન 2021 ના રોજ ટેન્ડરને મંજૂરી આપી હતી. ત્યારબાદ, વિભાગે L1 બિડરને ટેન્ડરની શરતો અનુસાર સુરક્ષા ડિપોઝિટ (SD) રજૂ કરવા સૂચના આપી હતી (17 જૂન 2021).

જોકે, L1 બોલીકારે જણાવ્યું હતું (21 જૂન 2021) કે ટેન્ડરની બોલીની માન્યતા સમાપ્ત થઈ ગઈ છે અને સામગ્રીઓના ભાવમાં નોંધપાત્ર વધારો થવાને કારણે કામ હાથ ધરી શકાયું નથી. પરિણામે, વિભાગને ટેન્ડર ફરીથી આમંત્રિત કરવું પડ્યું અને (30 ડિસેમ્બર 2021) ₹ 6.13 કરોડના ટેન્ડર ખર્ચે બીજા કોન્ટ્રાક્ટરને કામ સોંપ્યું, જે મૂળ ટેન્ડરના L1 બિડર દ્વારા ટાંકવામાં આવેલી બિડ કરતા ₹ 72.53 લાખ[41] વધુ હતું. આ કામ 06 જુલાઈ 2023 ના રોજ ₹ 6.91 કરોડના ખર્ચે પૂર્ણ થયું હતું.

આથી, વિભાગ દ્વારા ટેન્ડરની માન્યતાના સમયગાળાને ખોટી રીતે અપનાવવાથી અને પછીના તબક્કામાં ભૂલને ધ્યાનમાં લેવામાં અને સુધારવામાં નિષ્ફળતાને કારણે ખર્ચમાં વધારો થયો અને ટેન્ડર કરેલ ખર્ચમાં જ ₹ 72.53 લાખનો વધારો થયો.

વિભાગે જણાવ્યું હતું (ફેબ્રુઆરી 2025) કે આ કાર્યભારને કારણે દેખરેખની ભૂલ હતી. દેખરેખની ભૂલ હાલના ધોરણો સાથે નિયમિતતા સુનિશ્ચિત કરવામાં આંતરિક નિયંત્રણ નિષ્ફળતા દર્શાવે છે.

ખ. છોકરાઓ માટે સરકારી છાત્રાલય, યુનિટ-2, પાલનપુર

માર્ગ અને મકાન વિભાગ, પાલનપુરના ઓડિટ દરમિયાન, 'છોકરાઓનું સરકારી છાત્રાલય, યુનિટ-2, પાલનપુર' ના કામના સંદર્ભમાં નીચે મુજબ જોવા મળ્યું હતું, જેના માટે સિંગલ કવર બિડ સિસ્ટમમાં ટેન્ડર મંગાવવામાં આવ્યા હતા.

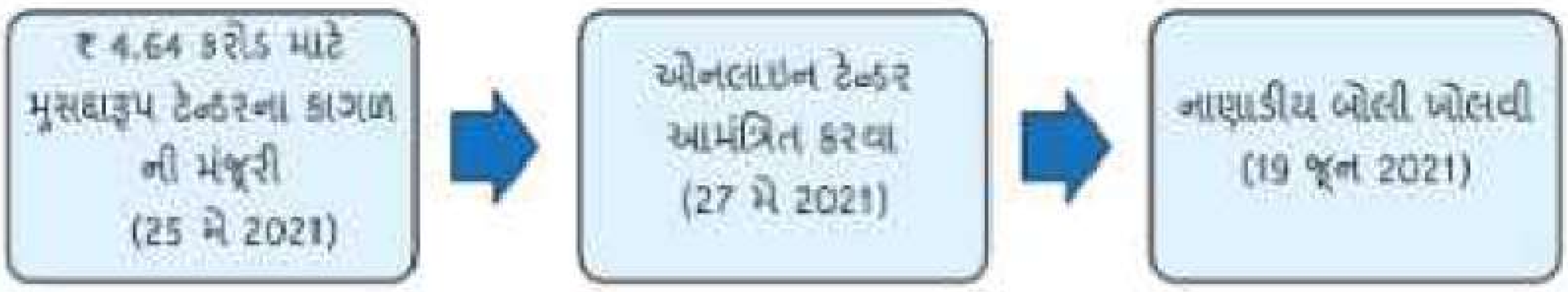

L1 બોલી ₹ 3.66 કરોડની હતી જે ₹ 4.64 કરોડના અંદાજીત ખર્ચ કરતાં 21.19 *ટકા* જેટલી નીચી હતી.

વધુમાં, ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે જ્યારે વિભાગે 21 જૂન 2021 ના રોજ માર્ગ અને મકાન વિભાગ, મહેસાણા વર્તુળને L1 બિડરના ટેન્ડરની મંજૂરી માટે દરખાસ્ત રજૂ કરી હતી, ત્યારે વર્તુળે 03 ઓગસ્ટ 2021 ના રોજ વિભાગને દરખાસ્ત રજૂ કરી હતી, એટલે કે વિભાગ તરફથી દરખાસ્ત મળ્યાના 43 દિવસ પછી. વિભાગે 07 સપ્ટેમ્બર 2021 ના રોજ ટેન્ડરને મંજૂરી આપી હતી અને 29 સપ્ટેમ્બર 2021 ના રોજ વર્તુળ કચેરીની મંજૂરી મળી હતી.

[41] નવા કોન્ટ્રાક્ટર દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા ₹ 6,12,56,576 બાદ મૂળ L1 બોલીકાર દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા ₹ 5,40,03,883.

જોકે, વર્તુળ કચેરીએ 27 ઓક્ટોબર 2021 ના રોજ એટલે કે 17 ઓક્ટોબર 2021[43] ના રોજ બોલીનો માન્યતાનો સમયગાળો પૂર્ણ થયા પછી જ વિભાગને મંજૂરીની જાણ કરી હતી. વિભાગે L1 બોલીકારને ટેન્ડર શરતો અનુસાર સુરક્ષા થાપણ અને અન્ય દસ્તાવેજો રજૂ કરવા માટે કહ્યું હતું (27 ઓક્ટોબર 2021 અને 18 નવેમ્બર 2021).

દરખાસ્ત પર પ્રક્રિયા કરવામાં આવી ન હોવાથી અને નિર્ધારિત માન્યતાના સમયગાળામાં તેની જાણ કરવામાં આવી ન હોવાથી, L1 બોલીકારે બોલીની માન્યતાનો સમયગાળો સમાપ્ત થઈ ગયો હોવાનું જણાવીને ટેન્ડર સ્વીકારવાનો ઇનકાર કર્યો હતો (22 નવેમ્બર 2021). આનાથી ટેન્ડર પ્રક્રિયા નિરર્થક બની હતી અને ફરીથી ટેન્ડરની પ્રક્રિયા થઇ હતી. ત્યારબાદ સપ્ટેમ્બર 2023 માં ₹ 5.14 કરોડના ખર્ચે કામ સોંપવામાં આવ્યું હતું, જે અગાઉની L1 બોલી[44] કરતા ₹ 1.48 કરોડ વધુ હતું.

આમ, ટેન્ડર મંજૂરીની પ્રક્રિયા અને પત્રવ્યવહારમાં અનેક વહીવટી સ્તરે થયેલા વિલંબને કારણે બોલીની માન્યતાની સમાપ્તિમાં સીધી અસર થઇ હતી, જેના કારણે ફરીથી ટેન્ડરની પ્રક્રિયાની કરવાની જરૂર પડી અને કામ શરૂ થવામાં વિલંબ ઉપરાંત ટેન્ડર ખર્ચમાં ₹ 1.48 કરોડનો નિવાર્ય વધારો થયો હતો.

વિભાગે જણાવ્યુ હતું (ફેબ્રુઆરી 2025) કે તેણે મૂળ L1 બોલીકારને ટેન્ડર સ્વીકારવા માટે સમજાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો.

ઉપરોક્ત બે સંબંધિત કેસોમાં બંને વિભાગોના જવાબો પ્રતીતિજનક નથી કારણ કે જો વિભાગીય અધિકારીઓએ ટેન્ડર પ્રક્રિયા દરમિયાન યોગ્ય કાળજી રાખી હોત અને બોલીની માન્યતાના સમયગાળાને લગતા ધોરણોનું પાલન કર્યું હોત તો બંને કામોમાં સમય અને ખર્ચમાં વધારો નિવારી શકાયો હોત.

વિભાગ/સરકારને જાણ કરવામાં આવી હતી (મે 2025), અને વારંવાર યાદ અપાવવા છતાં (જૂન અને જુલાઈ 2025) તેમના જવાબની રાહ જોવાઈ રહી હતી (નવેમ્બર 2025).

3.9 નિર્ધારિત ટેકનિકલ પરિમાણો સુધી રસ્તા પહોળા કરવાનું મર્યાદિત ન રાખવાને કારણે નિવાર્ય વધારાનો ખર્ચ

માર્ગ અને મકાન વિભાગે 99 વળાંકો પર ઇન્ડિયન રોડ કોંગ્રેસ ના નિર્ધારિત ધોરણો કરતાં વળાંકો પર રસ્તા વધુ પહોળા કરવાની જોગવાઈ કરી હતી જેના કારણે ₹ 1.62 કરોડનો વધારાનો ખર્ચ નિવાર્ય હતો.

ગુજરાત સરકારના માર્ગ અને મકાન વિભાગ દ્વારા જારી કરાયેલ હેન્ડબુક ફોર રોડ્સ (ભાગ-1) 1986 સાથે વંચાણે લેતાં ઇન્ડિયન રોડ્સ કોંગ્રેસ (IRC):38-1988 (હાઇવે અને ડિઝાઇન ટેબલ માટે આડા વળાંકોની ડિઝાઇન માટેની માર્ગદર્શિકા) મુજબ, સિંગલ અને ટુ-લેન રસ્તાઓ પર આડા વળાંકો[45] પર કેરેજવે[46] ની વધારાની પહોળાઈ નીચે મુજબ નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે:

[43] નાણાકીય બોલી ખોલ્યા પછી 120 દિવસ તરીકે ગણતરી કરી.
[44] ₹ 3.66 કરોડ
[45] દૃષ્ટિ અંતર, સેટ-બેક અંતર, વગેરે જેવા ટેકનિકલ પરિમાણોના આધારે
[46] વાહનોની અવરજવર માટે બનાવેલ રસ્તાનો ભાગ

કોષ્ટક 3.1: આડા વળાંકો પર પેવમેન્ટ (કેરેજવે) ની વધારાની પહોળાઈ

વળાંકની ત્રિજ્યા (મી.)	20 સુધી	21-40	41-60	61-100	101-300
બે-લેન માર્ગ પર આપવાની વધારાની પહોળાઇ (મી.)	1.5	1.5	1.2	0.9	0.6
એક લેન વાળા માર્ગ પર આપવાની વધારાની પહોળાઇ (મી.)	0.9	0.6	0.6	શૂન્ય	શૂન્ય

સ્રોત: IRC:38-1988.

ટૂંકમાં, વળાંકની ત્રિજ્યા મુજબ ફક્ત ઉલ્લેખ કરેલી વધારાની પહોળાઈ પૂરી પાડવાની રહેશે. 300 મીટરથી વધુ ત્રિજ્યા ધરાવતા આડા વળાંકો પર પેવમેન્ટની વધારાની પહોળાઈ પૂરી પાડવાની રહેશે નહીં. વધુમાં, IRC:SP:73-2018 સ્પષ્ટપણે જણાવે છે કે આડા વળાંકો પર પેવમેન્ટ પહોળાઈ IRC:38-1988 માં નિર્ધારિત મર્યાદાઓનું પાલન કરતી હોવી જોઈએ. સંહિતા કાર્યપાલક એજન્સીને પોતાની જાતે ઉચ્ચ અથવા અલગ પહોળાઈ અપનાવવાની મંજૂરી આપતી નથી, સિવાય કે અલગ મંજૂર ડિઝાઇનનું અથવા તકનીકી સમર્થન હોય.

માર્ગના વળાંક પર વધારાની પહોળાઈ દર્શાવતી એક ઉદાહરણરૂપ આકૃતિ નીચેની આકૃતિમાં દર્શાવવામાં આવી છે:

આકૃતિ 3.1: માર્ગના વળાંક પર વધારાની પહોળાઇ

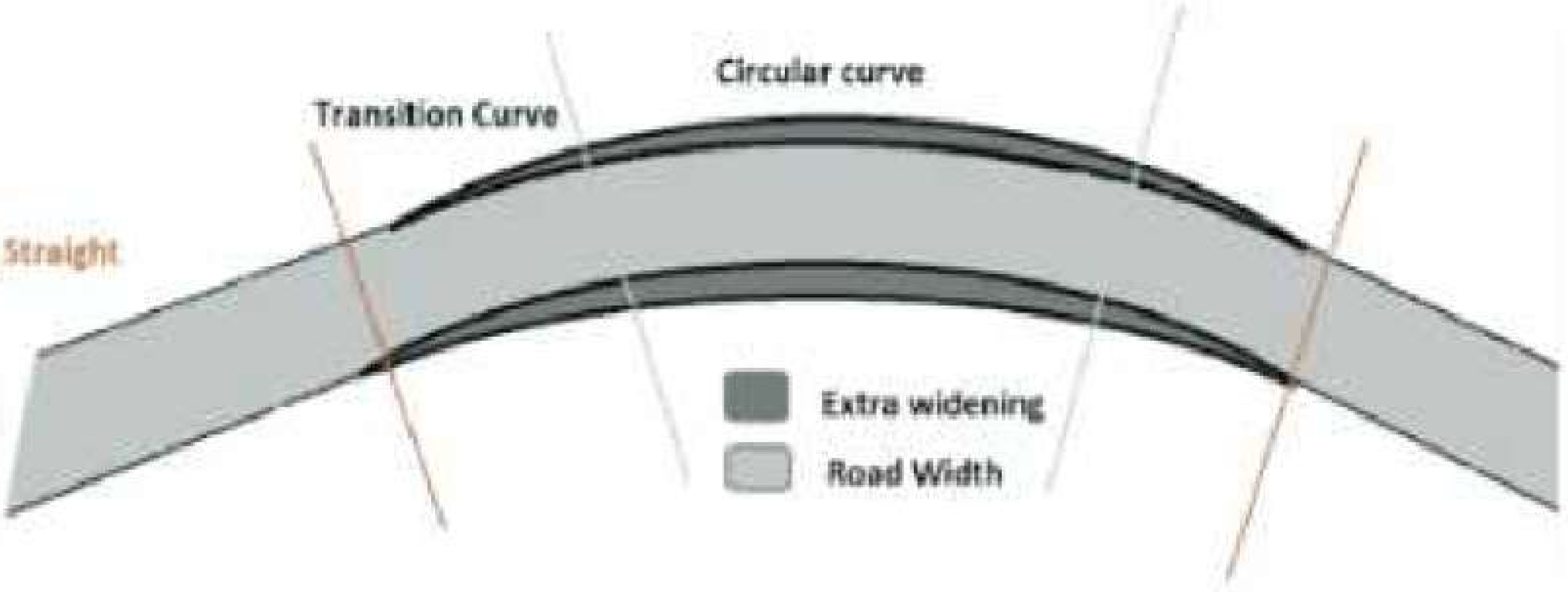

નિવાર્ય ખર્ચ:

એપ્રિલ 2018 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટે ભૂજ સ્થિત માર્ગ અને મકાન વિભાગ (વિભાગ) ના ઓડિટ દરમિયાન, ઓડિટમાં (માર્ચ 2023 અને માર્ચ 2025 માં) ધ્યાન પર આવ્યુ હતું કે વિભાગે કુલ 108 આડા વળાંકો ધરાવતા રસ્તાઓ પહોળા કરવાના અને મજબૂતીકરણ/સુધારણાના નવ કાર્યો હાથ ધર્યા હતા. વિભાગે IRC:38-1988 મુજબ આ વળાંકો માટે અંદાજ તૈયાર કર્યા હતા.

વધુ ચકાસણીમાં, ઓડિટમાં એવું સામે આવ્યું હતું કે 99 વળાંકોના[47] કિસ્સામાં, વિભાગે વળાંકોની બંને બાજુએ IRC:38-1988 માં આપેલી ત્રિજ્યા માટે ભલામણ કરેલી પહોળાઈ કરતાં વધુ પહોળાઈ પૂરી પાડી હતી.

[47] 108 વળાંકોમાંથી એક વળાંક અંગેની વિગતો ઓડિટને ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવી ન હતી જ્યારે બાકીના આઠ વળાંકો અંગે કોઈ અવલોકન કરવામાં આવ્યું ન હતું.

IRC:38-1988 હેઠળ ભલામણ કરેલી મર્યાદામાં રસ્તાઓની પહોળાઇ સીમિત ન રાખવાના પરિણામે, વિભાગે ₹ 1.62 કરોડનો નિવાર્ય વધારાનો ખર્ચ કર્યો હતો. વિગતો પરિશિષ્ટ XVI A અને B માં આપવામાં આવી છે.

કોષ્ટક 3.2: વધારાની પહોળાઇ સાથે વળાંકોની વિગતો

ક્રમાંક	વળાંકની ત્રિજ્યા (મી. માં)	વળાંકોની સંખ્યા	નિર્ધારિત પહોળાઇ	વિભાગ દ્વારા પુરી પાડવામાં આવેલ પહોળાઇ (મી. માં)	નિર્ધારિત મર્યાદા કરતાં વધુ પુરી પાડવામાં આવેલી પહોળાઇ (મી. માં)	માર્ગની મૂળ પહોળાઇના સંદર્ભમાં વધારાની પહોળાઇની ટકાવારી
1	21-40 વચ્ચે	08	1.50	1.60 to 2.20	0.10 to 0.70	1 to 7.14
2	41-60 વચ્ચે	40	1.20	1.40 to 3.00	0.20 to 1.80	2 to 18
3	61-100 વચ્ચે	21	0.90	1.20 to 3.50	0.30 to 2.60	3 to 37.14
4	101-300 વચ્ચે	25	0.60	0.80 to 3.50	0.20 to 2.90	2 to 34.29
5	300 કરતાં વધારે	05	શૂન્ય	0.60 to 1.60	0.60 to 1.60	8 to 16
	કુલ	99				

માર્ગ અને મકાન વિભાગની મહેસાણા વર્તુળ કચેરીએ જણાવ્યું હતું (ઓક્ટોબર 2025) કે કેરેજવે, પેવ્ડ શોલ્ડર અને વધારાની પહોળાઈ સહિત રસ્તાની કુલ પહોળાઈ IRC:SP:73-2018 હેઠળ નિર્ધારિત મર્યાદામાં હતી. વધુમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે IRC:38-1988 ભલામણો સામે વધારાની પહોળાઈ સ્થળની જરૂરિયાત અને રસ્તાના વપરાશકર્તાઓની સલામતી માટે દૃષ્ટિ અંતર, બ્રેક મારવાનું અંતર અને વાહનો માટે સ્કિડ અંતર, ગ્રેડ વળતર અને ગ્રેડિયન્ટ્સ અને આડી દૃષ્ટિ રેખા ઓફસેટ જેવા અન્ય પરિબળોના આધારે પૂરી પાડવામાં આવી હતી.

વર્તુળ કચેરી દ્વારા ટાંકવામાં આવેલ IRC:SP:73-2018 'પેવ્ડ શોલ્ડર સાથે હાઇવેના ટુ-લેન કરવા માટેના માટે સ્પષ્ટીકરણો અને ધોરણો' સાથે સંબંધિત છે અને વળાંકો પર વધારાની પહોળાઈ સાથે સંબંધિત નથી. IRC:SP:73-2018 ના વિશ્લેષણમાં સામે આવ્યું હતું કે આ IRC:38-1988 હેઠળ નિર્ધારિત મર્યાદા અનુસાર આડા વળાંકો પર પેવમેન્ટ અને માર્ગની પહોળાઈ વધારવાની પણ ભલામણ કરે છે. વધુમાં, ઓડિટ દ્વારા (મે અને જૂન 2025) વધારાની પહોળાઈ માટેના તેમના તર્કના સમર્થનમાં દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કરવા વિનંતી કરવામાં આવી હોવા છતાં, વિભાગે (નવેમ્બર 2025) ભલામણ કરેલ ધોરણોથી વધુ પહોળાઈ કરવાની જરૂરિયાત દર્શાવતો કોઈ રેકોર્ડ પ્રદાન કર્યો ન હતો.

આમ, ધોરણોથી વધુ પહોળાઈ વધારવાથી માત્ર વધારાનો ખર્ચ જ નહીં, પણ ભવિષ્યમાં રસ્તાના આવા વધારાના ભાગોના સમારકામ અને જાળવણી પર વધારાનો ખર્ચ પણ થશે. આ પ્રથા રસ્તાની ડિઝાઇનમાં એકરૂપતાને પણ નબળી પાડે છે અને કામોમાં બિન-માનક અમલીકરણનું જોખમ ઊભું કરે છે, જેનાથી જાહેર ખર્ચમાં અને સામે મૂલ્યોના સિદ્ધાંતને અસર થાય છે અને વિભાગને વારંવાર નાણાકીય અપવ્યયનો સામનો કરવો પડે છે.

વિભાગ/સરકારને જાણ કરવામાં આવી હતી (જુલાઈ 2025), અને વારંવાર યાદ અપાવવા છતાં (ઓગસ્ટ અને સપ્ટેમ્બર 2025) તેમના પ્રતિભાવની રાહ જોવાઈ રહી હતી (નવેમ્બર 2025).

3.10 વીજળીના ખર્ચની વસૂલાત/ નિવાર્ય ચુકવણી

માર્ગ અને મકાન વિભાગ નંબર 1, ,સુરત (શહેર) એ એરપોર્ટ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા (AAI), સુરત પાસેથી ખાનગી પક્ષો/કન્સેશનિયરો દ્વારા એરપોર્ટ પર વપરાશમાં લેવાયેલી વીજળી માટે કુલ ₹ 83.05 લાખના વીજળી ખર્ચની વસૂલાત કરી નથી. વધુમાં, સોલાર ફોટો વોલ્ટેઇક સિસ્ટમ (SPVS) ને કાર્યરત કરવા માટેની પ્રક્રિયામાં વિલંબ થવાને કારણે, સુરતના માર્ગ અને મકાનના ઇલેક્ટ્રિકલ ડિવિઝનને નિવાર્ય ₹ 62.39 લાખ જેટલા વીજળીના ખર્ચની ચુકવણી કરવી પડી હતી.

ક. વીજળીના ખર્ચની વસૂલાત

સુરત એરપોર્ટના વિકાસ માટે ગુજરાત સરકાર અને એરપોર્ટ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા (AAI) વચ્ચે સપ્ટેમ્બર 2003માં થયેલા સમજૂતી કરાર (MoU) મુજબ, ગુજરાત સરકારે એરપોર્ટના સંચાલન માટે જરૂરી પાણી અને વીજળી પુરવઠાનો ખર્ચ ઉઠાવવાનો હતો.

એપ્રિલ 2018 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટે માર્ગ અને મકાન વિભાગ નં. 1 (શહેર), સુરત (ડિવિઝન) ના ઓડિટ દરમિયાન, ઓડિટમાં (જુલાઈ 2024) અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે દક્ષિણ ગુજરાત વીજ કંપની લિમિટેડ (DGVCL) એ એરપોર્ટ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા, સુરત માટે મે 2006 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટે કુલ ₹ 30.86 કરોડના વીજળી બિલો ઉભા કર્યા હતા. આ સામે, વિભાગે એરપોર્ટ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા, સુરત વતી ₹ 28.40 કરોડ[48] જેટલા વીજળી ખર્ચના ચૂકવ્યા હતા (માર્ચ 2007 અને ફેબ્રુઆરી 2024 વચ્ચે).

એરપોર્ટ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા, સુરતે (જુલાઈ 2022) વિભાગને જાણ કરી હતી કે દક્ષિણ ગુજરાત વીજ કંપની લિમિટેડ દ્વારા ઉભા કરવામાં આવેલા વીજળી બિલોમાં સુરત એરપોર્ટ પર ખાનગી પક્ષો/કન્સેશનરો દ્વારા વપરાતી વીજળીના ખર્ચનો પણ સમાવેશ થાય છે, જેની સામે એરપોર્ટ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા આ ખાનગી પક્ષો/કન્સેશનરોને બિલો આપી રહ્યું હતું. આને ધ્યાનમાં રાખીને, એરપોર્ટ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા, સુરતે વિભાગને બેંક ખાતાની વિગતો આપવા કરવા વિનંતી કરી હતી જેથી તેઓ ખાનગી પક્ષો/કન્સેશનરો પાસેથી એકત્રિત કરેલી રકમ ગુજરાત સરકાર ને તબદીલ કરી શકે.

વિભાગે (ઓગસ્ટ 2022) એરપોર્ટ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા, સુરતને કાર્યપાલક ઇજનેરના પક્ષમાં ચેક દ્વારા રકમ મોકલવાની સલાહ આપી હતી. તદનુસાર, એરપોર્ટ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા, સુરતે એપ્રિલ 2022 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટે વીજળી ખર્ચ પેટે એકત્રિત કરેલા[49] ₹ 47.17 લાખમાંથી ₹ 30.68 લાખ તબદીલ કર્યા હતા. આમ, ઉપરોક્ત સમયગાળા માટે એરપોર્ટ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા, સુરત દ્વારા વિભાગને ₹ 20.78 લાખની[50] રકમ ભરપાઈ (મે 2024 સુધીમાં) કરવાની બાકી હતી.

[48] બાકીની ₹ 2.46 કરોડની રકમ જુલાઈ 2024 ની સ્થિતિએ હજુ ચૂકવવાની બાકી હતી

[49] ખાનગી પક્ષો/કન્સેશનરોને આપવામાં આવેલા બિલના કુલ ₹ 51.46 લાખની રકમ સામે

[50] ₹ 51.46 લાખ બાદ ₹ 30.68 લાખ.

ત્યારબાદ, ઓડિટમાં એપ્રિલ 2015 થી માર્ચ 2022 ના સમયગાળા દરમિયાન ખાનગી પક્ષો/કન્સેશનર્સ પાસેથી વીજળી ખર્ચ વસૂલ કરવા માટે એરપોર્ટ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા, સુરત દ્વારા આપવામાં આવેલા બિલોની વિગતો[51] મેળવ્યા બાદ તેના વિશ્લેષણમાં જોવામાં આવ્યું હતું કે એરપોર્ટ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા, સુરતે એરપોર્ટ પર ખાનગી પક્ષો/કન્સેશનરો પાસેથી વીજળી ખર્ચ વસૂલ કરવા માટે કુલ ₹ 62.27 લાખના બિલ ઊભા કર્યા હતા અને તેની સામે ₹ 33.46 લાખની રકમ વસૂલ કરી હતી. જોકે, એરપોર્ટ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા, સુરતે આ સમયગાળા માટે ગુજરાત સરકાર ને કોઈ વળતર આપ્યું ન હતું.

આમ, એરપોર્ટ, સુરત ખાતે ખાનગી પક્ષો/કન્સેશનરો પાસેથી વીજળી ખર્ચ વસૂલ કરવા માટે કોઈ પદ્ધતિ ન ઘડવાને કારણે, વિભાગ જુલાઈ 2024 ની સ્થિતિએ કુલ ₹ 83.05 લાખ (₹ 20.78 લાખ વત્તા ₹ 62.27 લાખ) વીજળી ખર્ચ વસૂલ કરી શક્યો ન હતો.

વિભાગે (જૂન ૨૦૨૫) જણાવ્યું હતું કે તેણે (સપ્ટેમ્બર અને ઓક્ટોબર ૨૦૨૪) AAI, સુરતને એપ્રિલ ૨૦૧૫ થી માર્ચ ૨૦૨૪ ના સમયગાળા દરમિયાન ખાનગી પક્ષો/કન્સેશનિયર્સ પાસેથી એકત્રિત કરાયેલી આકારણીની પદ્ધતિ અને રકમ પ્રદાન કરવા અને વ્યાજ સાથે ₹ 83.05 લાખ મોકલવા વિનંતી કરી હતી.

આગળ જવાબની પ્રતીક્ષા હતી (નવેમ્બર 2025).

ખ. વીજળી ખર્ચની નિવાર્ય ચુકવણી

ગુજરાત સૌર ઉર્જા નીતિ 2015 અને 2021 મુજબ, જો કોઈ ગ્રાહકે સૌર ઉર્જા પ્લાન્ટ (SPP) સ્થાપિત અને કાર્યરત કર્યો હોય, તો વીજળીની ચોખ્ખી આયાત (વપરાશ) માટેના ચાર્જ ગ્રાહકના હાલના ટેરિફ મુજબ રહેશે જ્યારે ચોખ્ખી નિકાસના કિસ્સામાં એટલે કે, બિલ બનાવવાના ચક્રના અંતે વપરાશના સમાયોજન પછી ઉત્પન્ન અને નિકાસ કરાયેલ વધારાની ઉર્જા, સંબંધિત વીજ વિતરણ કંપની દ્વારા ખરીદવામાં આવશે.

સુરતના માર્ગ અને મકાનના ઇલેક્ટ્રિકલ ડિવિઝન (જેને હવે "ડિવિઝન" કહેવામાં આવશે) ના ઓડિટ દરમિયાન, ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું (મે 2024) કે 134.40 kWp[52] ની ક્ષમતા ધરાવતી એક સ્વતંત્ર સોલાર ફોટો વોલ્ટેઇક સિસ્ટમ (SPVS) સુરતના જીલ્લા સેવા સદન 2 ખાતે ફેબ્રુઆરી 2018 સુધીના વ્યાપક જાળવણી સમયગાળા સાથે ઓફ-ગ્રીડ[53] સિસ્ટમ તરીકે સ્થાપિત કરવામાં આવી હતી. ઇન્સ્ટોલ કરેલી બેટરીઓનું જીવનચક્ર સમાપ્ત થવાનું હોવાથી, વિભાગે (માર્ચ 2019) ગુજરાત ઉર્જા વિકાસ એજન્સી (GEDA) સાથે ઉપરોક્ત સિસ્ટમને ઓફ-ગ્રીડમાંથી ઓન-ગ્રીડ[54] રૂફટોપ સોલાર સિસ્ટમમાં રૂપાંતરિત કરવા અંગે પૂછપરછ કરી હતી. GEDA એ (માર્ચ 2019) જણાવ્યું હતું કે હાલના સ્વતંત્ર સોલાર પાવર પ્લાન્ટને પ્રવર્તમાન સૌર ઉર્જા નીતિની જરૂરિયાતોને આધીન ઓન-ગ્રીડ રૂફટોપ સિસ્ટમમાં રૂપાંતરિત કરી શકાય છે. બાદમાં, SPVS એ 05 એપ્રિલ 2019 થી કામ કરવાનું બંધ કરી દીધું હતું. ત્યારબાદ, વિભાગે (મે 2019) સુરત શહેરની ખાનગી વીજ વિતરણ કંપની, ટોરેન્ટ પાવર લિમિટેડ (TPL) ને ગ્રીડ સાથે જોડાણ

---

[51] જુલાઇ 2024 માં એરપોર્ટ ઓથોરીટી ઓફ ઇન્ડિયાએ ઓડિટને રજૂ કર્યા મુજબ.

[52] સૌર ઊર્જા ઉદ્યોગમાં, kWp એટલે કિલોવોટ પીક. તે માપનનું એકમ છે જે આદર્શ, માનક પરીક્ષણ પરિસ્થિતિઓ હેઠળ સૌર પેનલ સિસ્ટમ અથવા મોડ્યુલના મહત્તમ વિદ્યુત પાવર આઉટપુટ દર્શાવે છે.

[53] સિસ્ટમ દ્વારા ઉત્પન્ન થતી વીજળી બેટરીમાં સંગ્રહિત કરવામાં આવી હતી અને તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

[54] વીજળી ગ્રીડ સાથે જોડેલી સિસ્ટમ

માટે વિનંતી કરી હતી, જેના પર ટોરન્ટ પાવર લિમિટેડ દ્વારા સંમતિ આપવામાં આવી હતી (મે 2019).

તદનુસાર, વિભાગે તેના વાર્ષિક દર ઇજારદારને સોલર ફોટો વોલ્ટેઇક સિસ્ટમ (SPVS) ને ઓન-ગ્રીડ સિસ્ટમમાં રૂપાંતરિત કરવા માટે મુસદ્દારૂપ ટેન્ડરના કાગળો (DTP) અને અંદાજ તૈયાર કરવા સૂચના આપી હતી (જુલાઈ 2019). જો કે, તેના માટે કરવામાં આવેલી કોઈપણ કાર્યવાહીની નોંધ રેકોર્ડમાં મળી ન હતી. બાદમાં, વિભાગે હાલના SPVS ની બેટરીઓને તોડી પાડવા અને ભંગારમાં ફેરવવાની પ્રક્રિયા[55] શરૂ કરી હતી (જુલાઈ 2021). જો કે, આ પ્રક્રિયા પણ પૂર્ણ થઈ ન હતી જ્યાં સુધી જિલ્લા કલેક્ટર, સુરત દ્વારા (એપ્રિલ 2023) વિભાગને SPVS અપડેટ કરવા વિનંતી કરવામાં આવી ન હતી. વિભાગે, યોગ્ય ટેન્ડરની પ્રક્રિયા પછી, નવેમ્બર 2023 માં ₹ 0.89 લાખના[56] ચોખ્ખા ખર્ચ સાથે સ્ટેન્ડઅલોન SPVS ને ઓન-ગ્રીડ સિસ્ટમમાં રૂપાંતરિત કર્યું. ટોરન્ટ પાવર લિમિટેડ બાકી લેણાંની ચુકવણી અને અન્ય કાનૂની ઔપચારિકતાઓ પૂર્ણ કરવા પર નવીનીકૃત સિસ્ટમ સાથે ગ્રીડના જોડાણને મંજૂરી આપવા સંમત થયું હતું (ડિસેમ્બર 2023). જો કે, બાકી લેણાં[57] ચૂકવવામાં ન આવવાને કારણે, સોલાર પાવર સિસ્ટમ હજુ સુધી ગ્રીડ સાથે જોડાયેલ ન હતી (મે 2024).

આમ, જો વિભાગે એપ્રિલ 2019 માં સિસ્ટમ બંધ થયા પછી તરત જ સ્ટેન્ડઅલોન SPVS ને ઓન-ગ્રીડ સિસ્ટમમાં રૂપાંતરિત કરવાની પ્રક્રિયા શરૂ કરી હોત અને બધી પ્રક્રિયાઓ યોગ્ય ખંત સાથે પૂર્ણ કરી હોત, તો 2023 માં સિસ્ટમના રૂપાંતર માટે લાગેલા સાત મહિનાના સમયગાળાને ધ્યાનમાં લેતા, ડિસેમ્બર 2019 સુધીમાં સોલાર પાવર સિસ્ટમને ઓન-ગ્રીડ સિસ્ટમમાં રૂપાંતરિત કરી શકાઇ હોત.

ઓડિટમાં વધુમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે સુરતના જિલ્લા સેવા સદન 2 નો માસિક વીજળીનો વપરાશ સૌર પાવર પ્લાન્ટની માસિક વીજળી ઉત્પાદન ક્ષમતા[58] કરતા વધુ હતો. તેને ધ્યાનમાં લેતા, જાન્યુઆરી 2020 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા દરમિયાન સૌર પાવર પ્લાન્ટમાંથી ઉત્પન્ન થઈ શકતી કુલ વીજળી 8,50,505 યુનિટ થાય છે. તેથી, જો વિભાગે ડિસેમ્બર 2019 સુધીમાં SPVS ને ઓન-ગ્રીડ સિસ્ટમમાં રૂપાંતરિત કર્યું હોત, તો ડિવિઝને જાન્યુઆરી 2020 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા દરમિયાન 8,50,505 યુનિટ માટે ₹ 62.39 લાખના[59] વીજળી ખર્ચનો સેટ-ઓફ મળી શક્યો હોત.

વિભાગે જણાવ્યુ હતું (નવેમ્બર 2024) કે SPVS ના રૂપાંતરમાં વિલંબના કારણોની સમીક્ષા કરવામાં આવી રહી હતી. આગળનો પ્રતિભાવની પ્રતીક્ષા હતી (નવેમ્બર 2025).

વિભાગ/સરકારને ઉપરોક્ત કેસોની જાણ કરવામાં આવી હતી (મે 2025), અને વારંવાર સ્મૃતિપત્રો પાઠવ્યા (સપ્ટેમ્બર અને ઓક્ટોબર 2025) હોવા છતા તેમના પ્રતિભાવની રાહ હતી (નવેમ્બર 2025).

---

55 પેટા વિભાગને સૂચનાઓ (જુલાઈ 2021), વર્તુળ કચેરીને તકનીકી મંજૂરી માટેની અરજી (ઓક્ટોબર 2021)

56 કાઢી નાંખેલી બેટરી માટે જમા ₹ 16.53 લાખ બાદ કરીને ₹ 17.42 લાખનો ટેન્ડર ખર્ચ.

57 04 ઓગસ્ટ 2025 સુધીમાં, જીલ્લા સેવા સદન 2, સુરત (સેવા નંબર 500611232) સામે ₹ 25.15 લાખની રકમ બાકી હતી.

58 પ્લાન્ટની માસિક વીજળી ઉત્પાદન ક્ષમતા: 134.4 કિલો વોટ X 24 કલાક X મહિનામાં દિવસો X ક્ષમતા ઉપયોગિતા પરિબળ (CUF) 17 ટકા.

59 ટોરન્ટ પાવર લિમિટેડ દ્વારા જાન્યુઆરી 2020 (યુનિટ દીઠ ₹ 6.51) અને માર્ચ 2024 (યુનિટ દીઠ ₹ 8.42) વસૂલ કરવામાં આવેલા ખર્ચ મુજબ.

વન અને પર્યાવરણ વિભાગ

3.11 જંગલોમાં હયાત રસ્તાઓ પહોળા કરવા

વન્યજીવન અભયારણ્યો અને રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનો અને તેમના ઇકો-સેન્સિટિવ ઝોન, સંરક્ષિત અને અનામત જંગલોમાં આવતા રસ્તા પહોળા કરવાની પરિયોજનાઓના કેટલાક કિસ્સાઓમાં, પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય, ભારત સરકારની મંજૂરી વિના જમીનને અન્યત્ર વાળવામાં આવ્યું હતું. આ સ્થાપિત પર્યાવરણીય ધોરણો અને પ્રક્રિયાઓનું ઉલ્લંઘન હતું.

સંરક્ષિત વિસ્તારો, વન્યજીવન કોરિડોર અને ઇકો-સેન્સિટિવ ઝોન (ESZs) ની અંદર નવા રસ્તાઓનું બાંધકામ અને હાલના રસ્તાઓનું વિસ્તરણ નિયમનકારી નિયંત્રણને આધીન છે. આ પ્રવૃત્તિઓ કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારો દ્વારા જારી કરાયેલા ઇકોલોજીકલ વિસ્તારોની[૯૦] શ્રેણી માટે તેના સંરક્ષણ માટેના વિશિષ્ટ કાયદાઓ, નિયમો અને માર્ગદર્શિકાઓની લાગુ પડતી જોગવાઈઓનું પાલન કરતી હોવી જોઈએ.

ત્રણ નાયબ વન સંરક્ષક (DCF) કચેરીઓના[૯૧] ઓડિટ દરમિયાન, ઓડિટે અવલોકન કર્યું હતું કે વન્યજીવન અભયારણ્યો અને રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનો, આરક્ષિત/સંરક્ષિત જંગલો (વન્યજીવન અભયારણ્યો/રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનો સિવાય), અને ઇકો-સેન્સિટિવ ઝોનમાંથી પસાર થતા રસ્તાઓના બાંધકામ અને વિસ્તરણને નિયંત્રિત કરતી જોગવાઈઓના અમલીકરણમાં કેટલીક અનિયમિતતાઓ જોવા મળી હતી. ઓડિટ અવલોકનો હવે પછીના ફકરાઓમાં દર્શાવવામાં આવ્યા છે.

વન્યજીવન અભયારણ્ય અને રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનોની અંદર રસ્તા પહોળા કરવાની પરિયોજનાઓ

વન્યજીવન (સંરક્ષણ) અધિનિયમ 1972 ની કલમ 29 અને 35 મુજબ, વન્યજીવન અભયારણ્ય અને રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનની જમીનના માર્ગાંતર માટે અનુક્રમે રાષ્ટ્રીય વન્યજીવન બોર્ડ ની પૂર્વ મંજૂરી જરૂરી છે. વધુમાં, મે 2022 ની પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલયની માર્ગદર્શિકામાં જોગવાઈ છે કે જ્યારે પણ વન્યજીવન નિવાસસ્થાનની આરપાર રેખીય માળખાકીય પરિયોજનાનું આયોજન કરવામાં આવે છે, ત્યારે રાષ્ટ્રીય વન્યજીવન બોર્ડ સમક્ષ પરિયોજનાની દરખાસ્ત સાથે રજૂ કરવા માટે મુખ્ય વન્યજીવન બોર્ડના સાથે પરામર્શ કરીને વપરાશકર્તા એજન્સી દ્વારા પ્રાણીઓ માટેના માર્ગની યોજના તૈયાર કરવી જોઈએ.

ઓડિટમાં જોવામાં આવ્યું હતું કે માર્ગ અને મકાન વિભાગ, ડાંગ ઉત્તર, આહવા (વપરાશકર્તા એજન્સી) એ રાજ્ય ધોરીમાર્ગ ના રસ્તા પહોળા કરવાના[૯૨] કામ માટે સ્ટેટ બોર્ડ ફોર વાઇલ્ડલાઇફ (SBWL) ની ભલામણ મેળવી હતી (સપ્ટેમ્બર 2023), જેમાં પૂર્ણા વન્યજીવન અભયારણ્યની 0.0986 હેક્ટર જમીનનો સમાવેશ થતો હતો. SBWL એ તેની ભલામણોમાં ખાસ કરીને વપરાશકર્તા એજન્સીને રસ્તા પર વન્યજીવનના સુરક્ષિત પરિવહન માટે પૂરતી સુવિધાઓ ઉભી કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો (સપ્ટેમ્બર 2023). સ્ટેટ બોર્ડ ફોર વાઇલ્ડલાઇફ ની ભલામણના આધારે, વપરાશકર્તા એજન્સીએ અંતિમ મંજૂરી માટે પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન

---

[૯૦] રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનો, વન્યજીવન અભયારણ્યો, અનામત જંગલો, રક્ષિત જંગલો, ઇકો સેન્સીટીવ ઝોન વગેરે.

[૯૧] (i) ડાંગ દક્ષિણ, આહવા, (ii) ડાંગ ઉત્તર, આહવા, (iii) વ્યારા, તાપી.

[૯૨] સુબિર થી શિંગાણા (રાજ્ય ધોરીમાર્ગ-80), સાંકળ 29/500 થી 37/419, 5.5 મી. થી 12 મી.

મંત્રાલય ને અરજી કરી હતી (નવેમ્બર 2023). પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલયે દરખાસ્તમાં પ્રાણીઓના અવરજવરના માર્ગની યોજના (એનિમલ પેસેજ પ્લાન) ની ગેરહાજરી અંગે પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો હતો. વપરાશકર્તા એજન્સી દ્વારા પ્રશ્નનું નિરાકરણ હજુ સુધી (18 જુલાઈ 2025) કરવામાં આવ્યું ન હતું.

પ્રાણીઓના સુરક્ષિત પરિવહન સંબંધિત ચોક્કસ શરતો અને સક્ષમ અધિકારી પાસેથી મંજૂરી ન મળે ત્યાં સુધી કામ ન કરવા માટે નાયબ વન સંરક્ષક ની ચોક્કસ સૂચનાઓ (જાન્યુઆરી 2024) નું પાલન ન કરવા છતાં, વપરાશકર્તા એજન્સીએ રસ્તા પહોળા કરવાની પરિયોજના પૂર્ણ કરી હતી (જૂન 2024).

જરૂરી કાનૂની મંજૂરીઓ મેળવ્યા વિના માર્ગની પરિયોજના પૂર્ણ કરવાથી સ્થાપિત પર્યાવરણીય ધોરણો અને પ્રક્રિયાઓનું ઉલ્લંઘન થયું હતું. આ બાબત આવા રસ્તાના કામ જરૂરી પરવાનગીઓ પ્રાપ્ત થયા પછી જ હાથ ધરવામાં આવે એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે નાયબ વન સંરક્ષક દ્વારા દેખરેખનો અભાવ અને/અથવા અપૂરતી અમલીકરણ પ્રવૃત્તિઓને પણ પ્રતિબિંબિત કરે છે.

નાયબ વન સંરક્ષકે જવાબ આપ્યો હતો (નવેમ્બર 2024) કે વપરાશકર્તા એજન્સીએ જાન્યુઆરી 2012 માં પ્રધાન મુખ્ય વન સંરક્ષક ની કચેરી દ્વારા જારી કરાયેલી સૂચનાઓ અનુસાર 9.75 મીટરની પરવાનગીપાત્ર મર્યાદામાં જ કામ કર્યું હતું.

આ જવાબ પ્રધાન મુખ્ય વન સંરક્ષક (વન્યપ્રાણી) દ્વારા જારી કરાયેલ (જાન્યુઆરી 2012) સ્પષ્ટતા પર આધારિત છે જેમાં ગુજરાત સરકારના માર્ગ અને મકાન વિભાગને, સંરક્ષિત વિસ્તારોમાં 9.75 મીટરના માર્ગના હક્ક ની અંદર રસ્તાના કામો હાથ ધરવા માટે સંપૂર્ણ પરવાનગી આપવામાં આવી હતી. જો કે, ઓડિટ અવલોકન માર્ગની લંબાઈમાં વન્યજીવન માટે સલામત અવરજવર ન બનાવવા સંબંધિત છે, જેનો નાયબ વન સંરક્ષક દ્વારા કોઈ જવાબ આપવામાં આવ્યો નથી. આથી, જવાબ ઓડિટ અવલોકનના સંદર્ભમાં નથી.

અનામત જંગલ/સંરક્ષિત જંગલ (વન્યજીવન અભયારણ્ય/રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન સિવાય) ની અંદર રસ્તા પહોળા કરવાની પરિયોજનાઓ

વન સંરક્ષણ અધિનિયમ 1980 ની કલમ 2 મુજબ, અનામત જંગલ/સંરક્ષિત જંગલ ની જમીનના માર્ગાંતર માટે પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલયની પૂર્વ મંજૂરી જરૂરી છે. જો કે, જો માર્ગાંતર કરાયેલી જમીનનો વિસ્તાર એક હેક્ટરથી વધુ ન હોય, અથવા, જમીન વન્યજીવન અભયારણ્ય/રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન માં ન આવતી હોય, અથવા, વૃક્ષો કાપવાનું પ્રમાણસર ધોરણે પ્રતિ હેક્ટર 50 વૃક્ષોથી વધુ ન હોય, તો પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલયે ચોક્કસ જાહેર ઉપયોગિતા પરિયોજનાઓ માટે સામાન્ય મંજૂરીઓ આપી છે.

ત્રણ વિભાગોના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ આવતા અનામત જંગલ/રક્ષિત જંગલ માં હાથ ધરવામાં આવેલા છ રોડ પહોળા કરવાની પરિયોજનાઓની વિગતો **પરિશિષ્ટ XVII A** માં નોંધવામાં આવી છે.

ઓડિટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

- એક પરિયોજનામાં[63], માર્ગાંતર કરાયેલા વિસ્તારનો એક ભાગ (0.0986 હેક્ટર) પૂર્ણા વન્યજીવન અભયારણ્યમાં આવતો હતો અને પ્રસ્તાવિત કામગીરીમાં 0.2854 હેક્ટર (એટલે કે પ્રતિ હેક્ટર 802 વૃક્ષો) ના વિસ્તારમાં 229 વૃક્ષોની કપાત સમાવેશ થતો હતો. આમ, પરિયોજનાને પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલયની પૂર્વ મંજૂરીની જરૂર હતી. જો કે, રાજ્ય સરકારે પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય ની મંજૂરી લીધા વિના માર્ગાંતર માટે મંજૂરી આપી હતી.

- 2022 અને 2023 માં અમલમાં મુકાયેલા ઉપરોક્ત છ રસ્તા પહોળા કરવાની પરિયોજનાઓમાં, હાલના રસ્તાની પહોળાઈ 5.5 મીટરથી 10 મીટર અને પહોળા થયા પછીની પહોળાઈ 12 મીટરથી 14.6 મીટરની વચ્ચે હતી. જોકે, ઓગસ્ટ 2003 અને જાન્યુઆરી 2012 માં અગ્ર મુખ્ય વન સંરક્ષક (PCCF) દ્વારા જારી કરાયેલી સૂચનાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, સંબંધિત વપરાશકર્તા એજન્સીઓએ ફક્ત 9.75 મીટરથી વધુના ભાગો માટે વન સંરક્ષણ અધિનિયમ હેઠળ પરવાનગી માટે અરજી કરી હતી, જેણે માર્ગ અને મકાન વિભાગને રસ્તાની 9.75 મીટર પહોળાઈની અંદર પ્રવૃત્તિઓ કરવાની મંજૂરી આપી હતી.

  ઑડિટમાં ધ્યાન પર આવ્યું હતું કે 2019 ની પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય માર્ગદર્શિકા જારી થયા પછી PCCF ના આદેશો (2003 અને 2012 માં જારી કરાયેલા) બિનજરૂરી બની ગયા હતા. આનું કારણ એ હતું કે 2019 ની માર્ગદર્શિકામાં સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ હતી કે જંગલની જમીનમાં રસ્તો પહોળો કરવા માટે, ભલે તે હાલના રાઈટ ઓફ વે (RoW) માં આવે, FCA હેઠળ કેન્દ્ર સરકારની પૂર્વ મંજૂરીની જરૂર પડશે.

  ઑડિટમાં ગણતરી કરવામાં આવી હતી કે આ છ પરિયોજનાઓમાં માર્ગાંતર કરવામાં આવેલો વાસ્તવિક વિસ્તાર 53.16 હેક્ટર[64] હતો જેની સામે સંબંધિત વપરાશકર્તા એજન્સીઓએ FCA હેઠળ પરવાનગી માટે ફક્ત 31.73 હેક્ટર (**પરિશિષ્ટ XVII A અને B**) માટે અરજી કરી હતી. આમ, પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય ની પૂર્વ પરવાનગી લીધા વિના 21.43 હેક્ટર જંગલની જમીનનું માર્ગાંતર કરવામાં આવ્યું હતું.

સંબંધિત નાયબ વન સંરક્ષકે જવાબ આપ્યો હતો (નવેમ્બર 2024 અને જાન્યુઆરી 2025 વચ્ચે) કે વપરાશકર્તા એજન્સીઓએ 9.75 મીટરની પરવાનગીપાત્ર મર્યાદામાં કામ કર્યું હતું, જે ઓગસ્ટ 2003 અને જાન્યુઆરી 2012 ના અગ્રમુખ્ય વન સંરક્ષક ના આદેશો અનુસાર હતું અને તેથી, કોઈપણ પ્રવર્તમાન જોગવાઈનું ઉલ્લંઘન થયું નથી.

જવાબો સાચા ન હતા કારણ કે ઓગસ્ટ 2003 અને જાન્યુઆરી 2012 માં અગ્ર મુખ્ય વન સંરક્ષક દ્વારા જારી કરાયેલા આદેશોને માર્ચ 2019 માં પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય દ્વારા જારી કરવામાં આવેલી માર્ગદર્શિકા દ્વારા પહેલાથી જ રદ કરવામાં આવ્યા હતા. તેથી, અધિકારક્ષેત્રવાળા નાયબ વન સંરક્ષકે પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય દ્વારા જારી કરાયેલ માર્ગદર્શિકા અનુસાર અરજીઓ પર પ્રક્રિયા કરવાની જરૂર હતી.

---

[63] પરિશિષ્ટ XVIIA માં ક્રમાંક 1: સુબીર-શિંગાણા, રાજ્ય ધોરીમાર્ગ 80 અને સુબીર-શબરીધામ.

[64] ઑડિટમાં સોનગઢ-ઉકાઈ-સેલુડા રોડ 11/000 થી 16/000 ની વચ્ચે પહોળો કરવાનું વિચારણામાં લાવવામાં આવ્યું ન હતું કારણ કે તેને 10 મીટરથી 14.6 મીટર પહોળો કરવામાં આવ્યો હતો, જ્યાં હયાત રસ્તાની પહોળાઈ પહેલાથી જ 9.75 મીટરથી વધુ હતી.

પર્યાવરણ-સંવેદનશીલ ક્ષેત્રની અંદર રસ્તા પહોળા કરવાની પરિયોજનાઓ

મે 2012 ના સરકારી ઠરાવ મુજબ, ઇકો-સેન્સિટિવ ઝોન[65] (ESZ) માં સ્થિત કોઈપણ રાજ્ય ધોરીમાર્ગ સંબંધિત પરિયોજના માટે પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય (રાષ્ટ્રીય વન્યજીવન બોર્ડ (NBWL) દ્વારા)) ની પૂર્વ મંજૂરી જરૂરી છે.

બે વિભાગો (ડાંગ ઉત્તર અને ડાંગ દક્ષિણ) ના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ આવતા ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન માં હાથ ધરવામાં આવેલા માર્ગ પહોળા કરવાની પરિયોજનાઓની વિગતો નીચેના કોષ્ટકમાં દર્શાવેલ છે:

કોષ્ટક 3.3: રાષ્ટ્રીય વન્યજીવન બોર્ડ ની મંજૂરી જરૂરી હોય એવી રાજ્ય ધોરીમાર્ગ પરિયોજનાઓ

માર્ગનું નામ [સાંકળ]	સ્થાન	ESZ જાહેરનામું અને તેની હદ	વાળવામાં આવેલો ESZ વિસ્તાર	અરજીની તારીખ	કામની સ્થિતિ (નવેમ્બર 2024)
સુબીર થી શિંગાણા, SH 80 [29/500 થી 37/419]	ડાંગ ઉત્તર વિભાગ	31.05.2012 પૂર્ણા વન્યજીવન અભયારણ્યની હદ થી બે કિલોમીટર સુધી	2.1868 હેક્ટર	29.11.2022	• અગ્ર મુખ્ય વન સંરક્ષક (વન્યજીવન) દ્વારા મે 2023 માં ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર આપવામાં આવ્યું. • વપરાશકર્તા એજન્સી દ્વારા જૂન 2024 માં કામ પૂર્ણ કરવામાં આવ્યું.
વાંસદા-વઘઇ માર્ગ [52/000 થી 59/600]	ડાંગ દક્ષિણ વિભાગ	31.05.2012 વાંસદા રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનની હદથી પાંચ કિલોમીટર સુધી	2.32 હેક્ટર	12.07.2019	• અગ્રમુખ્ય વન સંરક્ષક (વન્યજીવન) દ્વારા ઓગસ્ટ 2021 માં ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર આપવામાં આવ્યું.

ઓડિટે અવલોકન કર્યું હતું કે ઉપરોક્ત બંને પરિયોજનાઓને પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલયની પૂર્વ મંજૂરી જરૂરી છે. જો કે, અગ્ર મુખ્ય વન સંરક્ષક (વન્યજીવન) એ અરજી રાષ્ટ્રીય વન્યજીવન બોર્ડ ને રવાના કરી ન હતી અને ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન (ESZ) દેખરેખ સમિતિની[66] ભલામણોના આધારે, મે 2012 ના સરકારી ઠરાવનું ઉલ્લંઘન કરીને, રસ્તા પહોળા કરવાની પરિયોજનાઓ માટે ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર મંજૂર કર્યા હતા.

સંબંધિત નાયબ વન સંરક્ષકે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2024 અને ડિસેમ્બર 2024 વચ્ચે) કે ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન દેખરેખ સમિતિએ સર્વસંમતિથી દરખાસ્તોની ભલામણ કરી હતી, જેના આધારે અગ્ર મુખ્ય વન સંરક્ષક (વન્યજીવન) એ ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર જારી કર્યું હતું.

ઓડિટનો મત છે કે અગ્ર મુખ્ય વન સંરક્ષક (વન્યજીવન) ને આ કિસ્સાઓમાં રાષ્ટ્રીય વન્યજીવન બોર્ડ ની પૂર્વ મંજૂરી મેળવ્યા વિના ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર જારી કરવા માટે અધિકૃત નથી.

[65] સૂચિત ESZ અથવા વન્યજીવન અભયારણ્ય/રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનોથી 10 કિમીની અંદર, જ્યાં ESZ ને આખરે સૂચિત કરવામાં આવ્યું નથી.

[66] જેમાં જિલ્લા કલેક્ટર (અધ્યક્ષ તરીકે) અને સંબંધિત નાયબ વન સંરક્ષક સભ્ય-સચિવ, ગુજરાત પ્રદૂષણ નિયંત્રણ બોર્ડના પ્રાદેશિક અધિકારી સભ્ય તરીકે અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા નામાંકિત અન્ય સભ્યોનો સમાવેશ થાય છે.

માળખાગત પરિયોજનાના અમલીકરણમાં હાલના કાયદાઓ અને નિયમોનું પાલન કરવાની જરૂર છે જેથી ખાતરી કરી શકાય કે વિકાસ ટકાઉ વિકાસ અને પર્યાવરણીય એકતાના સિદ્ધાંતો દ્વારા સંચાલિત થાય છે.

વિભાગ/સરકારને સૂચિત કરવામાં આવ્યું હતું (જુલાઈ 2025), અને વારંવાર અનુસ્મારકો આપવા છતાં (ઓગસ્ટ અને ઓક્ટોબર 2025) તેમના પ્રતિભાવની રાહ જોવામાં આવી રહી હતી (નવેમ્બર 2025).

3.12 સંરક્ષિત વિસ્તારોના ઇકો-સેન્સિટિવ ઝોન (ESZ)માં બિન-કૃષિ પ્રવૃત્તિઓ માટે પરવાનગી

સંબંધિત સંરક્ષિત વિસ્તાર (PA) ના ઇકો સેન્સિટિવ ઝોન (ESZ) સૂચનાઓની જોગવાઈઓ અને સંરક્ષિત વિસ્તારના પરિઘમાં બિન-ખેતી પ્રવૃત્તિઓનું નિયમન કરતી રાજ્ય સરકારની નીતિનું ઉલ્લંઘન કરીને બિન-ખેતી પ્રવૃત્તિઓ માટે ના-વાંધા પ્રમાણપત્રો જારી કરવાના કિસ્સાઓ હતા. વધુમાં, કેટલાક કિસ્સાઓમાં જિલ્લા કલેક્ટરે વન વિભાગના ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર વિના બિન ખેતી પરવાનગી આપી હતી, અથવા બિન-ખેતી પરવાનગીઓમાં આપવામાં આવેલા ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર સાથે સુસંગત ન હતી.

ગુજરાતમાં 28 સંરક્ષિત વિસ્તારો છે જેમાં ચાર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનો, એક સંરક્ષણ અનામત અને 23 વન્યજીવન અભયારણ્યનો સમાવેશ થાય છે.

રાષ્ટ્રીય પર્યાવરણ નીતિ 2006 માં ઇકો-સેન્સિટિવ ઝોન (ESZ) ને "એવા વિસ્તાર/ક્ષેત્ર તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો હતો જેમાં ઓળખાયેલ પર્યાવરણીય સંસાધનો અજોડ મૂલ્યો ધરાવે છે જેને તેના લેન્ડસ્કેપ, વન્યજીવન, જૈવવિવિધતા, ઐતિહાસિક અને કુદરતી મૂલ્યોને કારણે તેમના સંરક્ષણ માટે ખાસ ધ્યાન આપવાની જરૂર છે." જૂન 2025 સુધીમાં, પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલયે ગુજરાતના 27 સંરક્ષિત વિસ્તારોના સંદર્ભમાં ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન જાહેર કર્યા હતા (મે 2012 અને સપ્ટેમ્બર 2024 વચ્ચે). હાલની જોગવાઈઓ અનુસાર ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન વિસ્તારોમાં બિન-કૃષિ (NA) પ્રવૃત્તિઓ માટે સક્ષમ અધિકારી પાસેથી ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર મેળવવાનું રહે છે.

ઓડિટમાં 13 સંરક્ષિત વિસ્તારો ના અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા નાયબ/સહાયક વન સંરક્ષક ની 12 કચેરીઓના રેકોર્ડની ચકાસણી કરવામાં આવી હતી (માર્ચ 2023 અને ફેબ્રુઆરી 2025 વચ્ચે). ઓડીટને નવ સંરક્ષિત વિસ્તારોના ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન માં જારી કરવામાં આવેલા ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર અને બિન-ખેતી પ્રવૃત્તિઓ માટે આપવામાં આવેલી પરવાનગીઓમાં કેટલીક અનિયમિતતાઓ જોવા મળી હતી. આનું વર્ણન હવે પછીના ફકરાઓમાં કરવામાં આવ્યું છે:

ક. સંરક્ષિત વિસ્તારોના ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોનો માં ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર ની મંજૂરી

છ નાયબ વન સંરક્ષક/સહાયક વન સંરક્ષક[67] ની કચેરીઓના ઓડિટ દરમિયાન, ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે સક્ષમ અધિકારી એટલે કે ચીફ વાઇલ્ડલાઇફ વોર્ડન[68] (CWW) એ (ફેબ્રુઆરી 2021 અને ફેબ્રુઆરી 2024 વચ્ચે) સંબંધિત સંરક્ષિત વિસ્તાર ના ઇકો-સેન્સીટીવ

[67] (i) બનાસકાંઠા, (ii) ડાંગ (ઉત્તર), આહવા (iii) ગીર (પૂર્વ), ધારી (iv) ગીર (પશ્ચિમ), જુનાગઢ, (v) વન્યજીવન વિભાગ, વડોદરા, અને (vi) કાળિયાર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન, વેળાવદર.

[68] અગ્ર મુખ્ય વન સંરક્ષક, (વન્યજીવન).

ઝોન ની મર્યાદામાં (i) ઔદ્યોગિક પ્રવૃત્તિઓ[65] (19 કેસ) અને (ii) ઇકો-ટુરિઝમ (ત્રણ કેસ) માટે 22 કેસોમાં ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર મંજૂર કર્યા હતા. આ 22 કેસોની વિગતો **પરિશિષ્ટ XVIII** માં ઉલ્લેખિત છે. આ કેસોમાં જારી કરેલા ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર અનિયમિત હતા જેનું વર્ણન હવે પછીના ફકરાઓમાં કરવામા આવ્યું છે.

ઔદ્યોગિક પ્રવૃત્તિઓ માટે ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર

ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોનના સંદર્ભમાં જાહેરનામાઓ ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન વિસ્તારોમાં પ્રદૂષણ ફેલાવતા ઉદ્યોગોની સ્થાપના વગેરે જેવી ચોક્કસ પ્રવૃત્તિઓ પર પ્રતિબંધ મૂકે છે. વધુમાં, પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય દ્વારા જારી કરાયેલા સંરક્ષિત વિસ્તારોની આસપાસ ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન જાહેર કરવા માટેની માર્ગદર્શિકા (ફેબ્રુઆરી 2011) પર્યાવરણ પ્રત્યે સંવેદનશીલ વિસ્તારોમાં કોઈપણ જોખમી પદાર્થોના ઉપયોગ અથવા ઉત્પાદન પર પ્રતિબંધ મૂકે છે.

ગીર સંરક્ષિત વિસ્તાર માં ગીર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન, ગીર વન્યજીવન અભયારણ્ય, પાણીયા વન્યજીવન અભયારણ્ય અને મિતિયાલા વન્યજીવન અભયારણ્ય નો સમાવેશ થાય છે. ગીર સંરક્ષિત વિસ્તાર માટે મુસદ્દારૂપ ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન જાહેરનામુ[70] ઓક્ટોબર 2016 માં જારી કરવામાં આવ્યું હતું. તે સમય સુધી, વન અને પર્યાવરણ વિભાગે (જુલાઈ 2015) ગીર સંરક્ષિત વિસ્તાર[71] ની રચના કરતા રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન/વન્યજીવન અભયારણ્ય ના ઘેરાવાના 10 કિમીની અંદર બિન-ખેતી પ્રવૃત્તિઓનું[72] નિયમન કરવા માટે એક નીતિ જારી કરી હતી. આ નીતિ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન/વન્યજીવન અભયારણ્ય ના 10 કિમીના ઘેરાવામાં પરવાનગીપાત્ર અને પ્રતિબંધિત પ્રવૃત્તિઓની યાદી આપે છે જે **પરિશિષ્ટ XIX** માં દર્શાવેલ ચોક્કસ શરતોને આધીન છે.

ઉપરોક્ત જોગવાઈઓના ઉલ્લંઘનમાં ના-વાંધા પ્રમાણપત્રો મંજૂર કરવામાં આવ્યા હોય તેવા કેટલાક કિસ્સાઓનો[73] ઉલ્લેખ નીચે કર્યો છે:

- સાત કેસોમાં[74], ચીફ વાઇલ્ડલાઇફ વોર્ડને ઇંધણ સ્ટેશનો, કૃષિ પ્રક્રિયાના એકમો અને સિમેન્ટ ગોડાઉનને ઔદ્યોગિક પ્રવૃત્તિને બદલે વાણિજ્યિક પ્રવૃત્તિ તરીકે ગણવા માટે વિચારણા કરી હતી ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે ગુજરાત જમીન મહેસૂલ સંહિતા(GLRC) 1879 મુજબ, 'ઔદ્યોગિક હેતુ'માં માલનું ઉત્પાદન, જાળવણી અથવા પ્રક્રિયા અને પ્રવાસન અથવા કુટીર ઉદ્યોગની સ્થાપનાનો સમાવેશ થાય છે. મહેસૂલ વિભાગે પણ તેના પરિપત્ર (ફેબ્રુઆરી 2003) સાથે વંચાણે લેતાં તેના ઠરાવ (ફેબ્રુઆરી 2017) દ્વારા પેટ્રોલ/ડીઝલ પંપ/રિટેલ આઉટલેટ અને રસાયણો અને પેટ્રોકેમિકલ્સના ઉત્પાદન અને સંગ્રહને 'ઔદ્યોગિક પ્રવૃત્તિઓ' ગણી હતી. ઓડિટમાં એ પણ અવલોકન કરવામાં આવ્યું કે પેટ્રોલ અને ડીઝલ તેમની લાક્ષણિકતાઓને કારણે જોખમી રસાયણોના ઉત્પાદન, સંગ્રહ અને આયાત નિયમો 1989 અનુસાર જોખમી રસાયણો છે.

---

[65] સિમેન્ટ ગોડાઉન, સીએનજી પંપ-સહ-સર્વિસ સ્ટેશન, કોમ્પ્રેસ્ડ બાયોગેસ, ઇંધણ સ્ટેશન, કાર્ડબોર્ડ બોક્સનું ઉત્પાદન, કોંક્રિટ પેવર બ્લોકનું ઉત્પાદન, પેટ્રોલ પંપ, મગફળીનું પ્રોસેસિંગ અને સ્ટોરેજ, ફ્લોર પ્લાન્ટ.

[70] ગીર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન માટે મુસદ્દારૂપ જાહેરનામુ 25 ઓક્ટોબર 2016 ના રોજ જારી કરવામાં આવ્યું હતું.

[71] હોટેલો અને રિસોર્ટ, અન્ય પર્યટન/આતિથ્ય પ્રવૃત્તિઓ, ઔદ્યોગિક એકમો અને વાણિજ્યિક પ્રવૃત્તિઓ, ફાર્મહાઉસ વગેરે.

[72] આ ભારતની માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના આદેશો (તારીખ 30 જાન્યુઆરી 2006) નું અનુપાલન હતું, જ્યાં ઇકો સેન્સિટિવ ઝોન (ESZ) જાહેર કરવામાં આવ્યા ન હતા.

[73] આ કેસો પરસ્પર વિશિષ્ટ નથી.

[74] પરિશિષ્ટ XVIII ના ક્રમાંક 1 થી 7.

નાયબ વન સંરક્ષક, ગીર (પૂર્વ) એ જણાવ્યું હતું (ઓગસ્ટ 2023) કે સપ્ટેમ્બર 2021 માં વન અને પર્યાવરણ વિભાગ દ્વારા જારી કરવામાં આવેલી સ્પષ્ટતા મુજબ, વન અને પર્યાવરણ વિભાગ દ્વારા મંજૂર કરાયેલા ના-વાંધા પ્રમાણપત્રના કિસ્સામાં મહેસૂલ વિભાગનો 2003 નો પરિપત્ર અને 2017 નો સરકારી ઠરાવ લાગુ પડતો નથી. એવું પણ કહેવામાં આવ્યું હતું કે ઇંધણ સ્ટેશનો ખૂબ જ નાના પાયે ચીજવસ્તુઓનું વિતરણ/વેચાણ કરી રહ્યા હતા અને એગ્રો પ્રોસેસિંગ યુનિટ આસપાસના પર્યાવરણમાં નજીવું પ્રદૂષણ ફેલાવે છે.

નાયબ વન સંરક્ષકનો જવાબ પ્રતીતિજનક નથી કારણ કે પરિપત્રો/સરકારી ઠરાવ ઉદ્યોગ વિભાગ, ગુજરાત સરકાર સાથે પરામર્શ કરીને મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા જારી કરવામાં આવ્યા હતા. વધુમાં, વન અને પર્યાવરણ વિભાગ દ્વારા જારી કરાયેલ સ્પષ્ટતા સરકારી ઠરાવ (મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા જારી કરાયેલ) ને રદ કરી શકે નહીં. ઓડિટમાં એ પણ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે નાયબ વન સંરક્ષકની કચેરીએ પોતે પેટ્રોલ પંપના બે કેસોમાં ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર જારી ન કરવાની ભલામણ કરી હતી. વધુમાં, નજીવા પ્રદૂષણના સંદર્ભમાં ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર જારી કરવા માટે સ્વીકાર્યતા/અસ્વીકાર્યતા નક્કી કરવા માટે ચોક્કસ પ્રવૃત્તિને કારણે થતા પ્રદૂષણના જથ્થાના સંદર્ભમાં કોઈ માપદંડ/સૂચનાઓ નિર્ધારિત કરવામાં આવી નથી.

- પાંચ કેસોમાં[75], જૂનાગઢના વન્યજીવન વર્તુળના મુખ્ય વન સંરક્ષકે મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા જારી કરાયેલા સરકારી ઠરાવ ના આધારે અરજદારને ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર ન આપવાની ભલામણ કરી હતી (જુલાઈ 2019 અને ફેબ્રુઆરી 2022 વચ્ચે). આમ છતાં, મુખ્ય વન્યજીવ સંરક્ષકે આ કેસોમાં ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર મંજૂર કર્યું હતું.

  નાયબ વન સંરક્ષક, ગીર (પૂર્વ) એ જણાવ્યું હતું (ઓગસ્ટ 2023) કે ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર આપવાનો અંતિમ નિર્ણય વન્યજીવન સંરક્ષક પાસે છે.

- બે કિસ્સાઓમાં[76], ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર જારી કરવા માટેની દરખાસ્ત રજૂ કરતી વખતે, નાયબ વન સંરક્ષક, બનાસકાંઠાએ પેટ્રોલ પંપની સ્થાપનાને "નિયમિત પ્રવૃત્તિ" તરીકે વર્ગીકૃત કરી હતી (જાન્યુઆરી અને નવેમ્બર 2023). ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું કે જોખમી રસાયણોના ઉત્પાદન, સંગ્રહ અને આયાત નિયમો 1989 અનુસાર, પેટ્રોલ પંપની સ્થાપના "પ્રતિબંધિત પ્રવૃત્તિ" હતી. આમ, નિયમનકારી પ્રવૃત્તિનું તેનું વર્ગીકરણ ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન માટેની સૂચનાની જોગવાઈઓ વિરુદ્ધ હતું.

  નાયબ વન સંરક્ષક, બનાસકાંઠાએ જણાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2024) કે જિલ્લા દેખરેખ સમિતિની યોગ્ય ભલામણ મેળવ્યા પછી પ્રવૃત્તિની જાહેર ઉપયોગિતાને ધ્યાનમાં રાખીને ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર આપવામાં આવ્યા હતા.

  નાયબ વન સંરક્ષક, બનાસકાંઠાનો જવાબ ખાતરીકારક નથી કારણ કે ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોનની સૂચનામાં જાહેર ઉપયોગિતાના પ્રકારની કોઈપણ પ્રવૃત્તિ માટે કોઈ છૂટછાટ આપવામાં આવી ન હતી.

[75] પરિશિષ્ટ XVIII ના ક્રમાંક 1, 2, 5, 7 અને 8.

[76] પરિશિષ્ટ XVIII ના ક્રમાંક 17 અને 18.

- ચાર કિસ્સાઓમાં[77], નાયબ વન સંરક્ષક, ગીર (પૂર્વ) એ ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર જારી કરવા માટેના તેના પ્રસ્તાવ (ડિસેમ્બર 2023) માં સૌર પ્લાન્ટ (નવીનીકરણીય ઉર્જા ઉત્પાદન માટે એક ઔદ્યોગિક પ્રવૃત્તિ) ની સ્થાપનાને 'નવીનીકરણીય ઉર્જા સ્રોતોનો ઉપયોગ / ગ્રીન ટેકનોલોજી અપનાવવા' ની પ્રવૃત્તિ તરીકે વર્ગીકૃત કરી હતી, જેને ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોનની સૂચના હેઠળ મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. ઓડિટમાં જોવામાં આવ્યું હતું કે આ અનિયમિત હતું કારણ કે સૌર પ્લાન્ટની સ્થાપનામાં ઊર્જાનો ઉપયોગ નહીં પરંતુ નવીનીકરણીય ઉર્જાનું ઉત્પાદન સામેલ છે.

  નાયબ વન સંરક્ષક, ગીર (પૂર્વ) એ કોઈ પ્રતિભાવ આપ્યો ન હતો (નવેમ્બર 2025).

પ્રવાસનની પ્રવૃત્તિઓ માટે ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર

ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન ના જાહેરનામા મુજબ, ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન માટે ઝોનલ માસ્ટર પ્લાન (ZMP) ના ઘટક, ટુરિઝમ માસ્ટર પ્લાન મુજબ પ્રવાસન પ્રવૃત્તિઓનું નિયમન કરવામાં આવશે. જો કે, જ્યાં સુધી ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન માટે ZMP મંજૂર ન થાય ત્યાં સુધી, જિલ્લા દેખરેખ સમિતિની[78] ભલામણોના આધારે ચીફ વાઇલ્ડલાઇફ વોર્ડનની વાસ્તવિક સ્થળ-વિશિષ્ટ ચકાસણી અને મંજૂરીના આધારે હાલની પ્રવાસન પ્રવૃત્તિઓના વિસ્તરણની મંજૂરી આપવામાં આવશે. વધુમાં, સંરક્ષણ ની સીમાથી એક કિમીની અંદર અથવા ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન ની હદ સુધી, જે પણ સંરક્ષિત વિસ્તારની નજીક હોય ત્યાં સુધી નવી હોટલ અને રિસોર્ટના બાંધકામની મંજૂરી નથી, સિવાય કે ઇકો-ટુરિઝમ પ્રવૃત્તિઓ માટે 'નાના'[79] કામચલાઉ માળખાઓ. ઉપરોક્ત જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરીને ના-વાંધા પ્રમાણપત્રો આપવામાં આવ્યા હોય તેવા કિસ્સાઓ નીચે જણાવેલ છે:

- બે કિસ્સાઓમાં[80], ચીફ વાઇલ્ડલાઇફ વોર્ડને જાંબુઘોડા વન્યજીવન અભયારણ્ય ની ધાર પર સ્થિત અનુક્રમે 12,288 ચોરસ મીટર અને 21,892 ચોરસ મીટર વિસ્તાર પર ઇકો-ટુરિઝમ માટે ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર મંજૂર કર્યું હતું (જાન્યુઆરી 2021 અને મે 2022). આ અનિયમિત હતું કારણ કે વન્યજીવન અભયારણ્ય ના ઝોનલ માસ્ટર પ્લાન ને હજુ સુધી મંજૂરી આપવામાં આવી ન હતી (એપ્રિલ 2025) અને જમીનના ભાગોનું કદ 'નાનું' કહી શકાય નહીં. વધુમાં, સંબંધિત નાયબ વન સંરક્ષકે ચીફ વાઇલ્ડલાઇફ વોર્ડનને ને દરખાસ્ત મોકલતા પહેલા, જિલ્લા દેખરેખ સમિતિ સમક્ષ આ બાબતને વિચારણા માટે રજૂ કરી ન હતી.

  નાયબ વન સંરક્ષક, વન્યજીવન વિભાગ, વડોદરા (જાન્યુઆરી 2025) આ બાબતને વન્ય જીવન સંરક્ષક ને મોકલવા સંમત થયા હતા. વધુ પ્રતિભાવની રાહ જોવાઈ રહી હતી (નવેમ્બર 2025).

- એક કિસ્સામાં[81], સહાયક વન સંરક્ષક, કાળીયાર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન ના નકારાત્મક અભિપ્રાય (મે અને જુલાઈ 2019) છતાં, ચીફ વાઇલ્ડલાઇફ વોર્ડને (ફેબ્રુઆરી 2021) જિલ્લા દેખરેખ સમિતિની ભલામણથી (ડિસેમ્બર 2020) જ્યારે ટુરિઝમ માસ્ટર પ્લાનના અભાવમાં ત્યારે

---

[77] પરિશિષ્ટ XVIII ના ક્રમાંક 13 થી 16.

[78] જેમાં જિલ્લા કલેક્ટર (અધ્યક્ષ તરીકે) અને સંબંધિત નાયબ વન સંરક્ષક સભ્ય-સચિવ, ગુજરાત પ્રદૂષણ નિયંત્રણ બોર્ડના પ્રાદેશિક અધિકારી સભ્ય તરીકે અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા નામાંકિત અન્ય સભ્યોનો સમાવેશ થાય છે.

[79] ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોનના જાહેરનામામાં "નાના " શબ્દની વ્યાખ્યા કરવામાં આવી ન હતી.

[80] પરિશિષ્ટ XVIII ના ક્રમાંક 20 અને 21.

[81] પરિશિષ્ટ XVIII નો ક્રમાંક 22.

રિસોર્ટના બાંધકામ માટે ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર મંજૂર કર્યું હતું. એ ઉલ્લેખ કરવા યોગ્ય છે કે સહાયક વન સંરક્ષક જિલ્લા દેખરેખ સમિતિના સભ્ય-સચિવ પણ હતા જેમણે તેમની ભલામણમાં ખાસ ઉલ્લેખ કર્યો હતો કે ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન માટે ટુરિઝમ માસ્ટર પ્લાન તૈયાર કર્યા પછી જ રિસોર્ટના[92] બાંધકામ માટે ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર આપી શકાય છે. સહાયક વન સંરક્ષક, કાળીયાર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન એ જણાવ્યું હતું (ફેબ્રુઆરી 2025) કે જિલ્લા દેખરેખ સમિતિની ભલામણ પર ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું.

ખ. ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોનમાં બિન-ખેતી પરવાનગીઓ આપવી

એપ્રિલ 2013 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટે ચાર સહાયક વન સંરક્ષક/નાયબ વન સંરક્ષક[93] ની કચેરીઓના ઓડિટ દરમિયાન, ઓડિટે

પાંચ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનો/વન્યજીવન અભયારણ્ય (પરિશિષ્ટ XX) ના ઇકો-સેન્સિટીવ ઝોન હેઠળ સૂચિત ગામોમાં અધિકારક્ષેત્રના જિલ્લા કલેક્ટર દ્વારા આપવામાં આવેલી બિન-ખેતીની પરવાનગીની વિગતો મેળવી હતી અને નીચેના અવલોકનો કર્યા હતા:

ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર મેળવ્યા વિના બિન-ખેતીની પરવાનગી આપવી

16 ગામોના[94] 35 કેસોમાં અધિકારક્ષેત્રના જિલ્લા કલેક્ટરે નીચેના માટે બિન-ખેતીની પરવાનગી આપી હતી (મે 2019 અને નવેમ્બર 2024 વચ્ચે):

- *'બહુહેતુક' ઉપયોગ*[95] (30 કેસો);
- *'વાણિજ્યિક અને/અથવા રહેણાંક'* ઉપયોગ (ચાર કેસો); અને
- *'કોઇ ચોક્કસ હેતુ નહીં'* (એક કેસ).

ઓડિટમાં જોવામાં આવ્યું હતું કે આવા ના-વાંધા પ્રમાણપત્રની મંજૂરી અનિયમિત હતી કારણ કે તે સક્ષમ અધિકારી એટલે કે વન્યજીવન સંરક્ષક દ્વારા ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર જારી કર્યા વિના મંજૂર કરવામાં આવી હતી, જે ઇકો-સેન્સિટીવ ઝોન ના જાહેરનામાની જોગવાઈઓ હેઠળ જરૂરી છે. આમાં 11 કેસોનો સમાવેશ થાય છે જ્યાં બિન-ખેતીની મંજૂર કરાયેલી જમીન કાળીયાર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન (એક કેસ) અને જાંબુઘોડા વન્યજીવન અભયારણ્ય (10 કેસ) ની હદ થી એક કિમીની અંદર આવેલી હતી, જોકે રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન/વન્યજીવન અભયારણ્ય ના એક કિમીના પરિઘમાં કોઈપણ બાંધકામ પ્રવૃત્તિ (વાણિજ્યિક અને પ્રદૂષણ ફેલાવતા ઉદ્યોગો બંને) પર સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ હતો.

---

[92] જે નિયંત્રિત પ્રવૃત્તિની શ્રેણીમાં આવે છે.

[93] (i) ડાંગ (ઉત્તર), (ii) ડાંગ (દક્ષિણ), (iii) વન્યજીવન વિભાગ, વડોદરા, અને (iv) કાળીયાર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન, વેળાવદર.

[94] ડાંગ જીલ્લો: (i) જામલાપાડા, (ii) સુબિર, (iii) વઘઇ.
નવસારી જીલ્લો: (i) આંબાબારી, (ii) મંઝાળા, (iii) ધરજરી.
પંચમહાલ જિલ્લો: (i) ભાટ, (ii) જાંબન, (iii) ખોડાસલ, (iv) નારુકોટ, (v) શિવરાજપુર.
છોટાઉદેપુર જિલ્લો: (i) લાંભિયા, (ii) નાની રાસ્કી, (iii) રાજપરી.
ભાવનગર જિલ્લો: (i) કાનાતળાવ, (ii) વેળાવદર.

[95] ગુજરાત જમીન મહેસૂલ સંહિતા હેઠળ કોઈપણ જમીનના 'બહુહેતુક' ઉપયોગ માટે બિન-ખેતી પરવાનગી મળ્યા પછી, જમીન માલિક/કબજેદાર તેની જરૂરિયાત મુજબ રહેણાંક, વાણિજ્યિક અથવા ઔદ્યોગિક હેતુ માટે જમીનનો ઉપયોગ કરી શકે છે. ઉપરાંત, વ્યક્તિએ એક હેતુથી બીજા હેતુ માટે જમીનના ઉપયોગમાં કોઈપણ ફેરફાર માટે જિલ્લા સત્તામંડળ પાસેથી પરવાનગી લેવાની જરૂર નથી.

બિન-ખેતીની પરવાનગીઓ ના-વાંધા પ્રમાણપત્રોને અનુરૂપ ન હોવી

સંબંધિત જિલ્લા કલેક્ટરે (દાહોદ અને પંચમહાલ) જાંબુઘોડા/રતનમહાલ WLS ની સીમાથી 'શૂન્ય' કિમીથી 14.40 કિમી વચ્ચે આવેલી જમીન માટે છ કેસોમાં *'બહુહેતુક'* ઉપયોગ માટે બિન-ખેતીની પરવાનગી આપી હતી (ડિસેમ્બર 2021 અને ફેબ્રુઆરી 2024 વચ્ચે). આ કેસોમાં, આ માટે ના-વાંધા પ્રમાણપત્રો જારી કરવામાં આવ્યા હતા (નવેમ્બર 2020 અને જૂન 2023 વચ્ચે):

- *'ઇકો-ટુરીઝમ'* નો હેતુ (ત્રણ કેસો);
- *'વાણિજ્યિક'* હેતુ (બે કેસો); અને
- *'રહેણાંક'* નો હેતુ (એક કેસ).

ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે આ અનિયમિત હતું કારણ કે સંબંધિત રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન માટે ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોનની સૂચનામાં ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોનની અંદર પ્રતિબંધિત, નિયંત્રિત અથવા પરવાનગી આપવામાં આવેલી પ્રવૃત્તિઓનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે અને બિન ખેતીની પરવાનગી તે પ્રવૃત્તિ માટે વિશિષ્ટ હોવી જોઈએ જેના માટે ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર જારી કરવામાં આવ્યું હતું.

ઉપરોક્ત પરથી એવો નિષ્કર્ષ કાઢી શકાય છે કે ઉપરોક્ત 41 કેસોમાં બિન-ખેતીની પરવાનગીઓ આપવાથી ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોનની સૂચનાઓનું પાલન થયું ન હતું અને સંબંધિત રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન ના જવાબદાર અધિકારીઓ દ્વારા ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન વિસ્તારોમાં બિન-ખેતી પ્રવૃત્તિઓનું નિરીક્ષણ અપૂરતું હતું.

ડાંગ (ઉત્તર) ના નાયબ વન સંરક્ષક અને ડાંગ (દક્ષિણ) ના નાયબ વન સંરક્ષકે જણાવ્યું હતું (અનુક્રમે નવેમ્બર અને ડિસેમ્બર 2024) કે અધિકારક્ષેત્રવાળી જિલ્લા કલેક્ટર કચેરીઓ પાસેથી સ્પષ્ટતા માંગવામાં આવશે. વડોદરાના નાયબ વન સંરક્ષક, વન્યજીવન વિભાગે જણાવ્યું હતું (જાન્યુઆરી 2025) કે ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોનની સૂચનાના ઉલ્લંઘનના કિસ્સાઓ ચિફ વાઇલ્ડલાઇફ વોર્ડનના ધ્યાન પર લાવવામાં આવશે અને જિલ્લા કલેક્ટરનો પ્રતિભાવ મેળવવામાં આવશે.

નાયબ વન સંરક્ષક કચેરીઓ તરફથી વધુ પ્રતિભાવની રાહ જોવાઈ રહી હતી (નવેમ્બર 2025).

અનધિકૃત બિન-ખેતી પ્રવૃત્તિઓ

ગુજરાત હાઈકોર્ટના મૌખિક આદેશ (ફેબ્રુઆરી 2015) અનુસાર, વેળાવદર ગામના એક કેસમાં, જૂનાગઢના મુખ્ય વન સંરક્ષક (CCF) એ (માર્ચ 2015) ભાવનગરના જિલ્લા કલેક્ટરને એક ચોક્કસ લોજ બંધ[86] કરવા વિનંતી કરી હતી જેના માટે વન વિભાગે તેના દ્વારા આપવામાં આવેલા ના-વાંધા પ્રમાણપત્રની શરતોના ભંગને કારણે લાગુ કાયદા હેઠળ નોંધણી માટે મંજૂરી આપી ન હતી.

જોકે, ગૂગલ અર્થ છબીઓ (ઓક્ટોબર 2018 અને મે 2024) મુજબ, ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે લોજ ન માત્ર કાર્યરત જ નહોતું, પરંતુ સક્ષમ અધિકારી પાસેથી પરવાનગી/ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર માટે અરજી કર્યા વિના તેનું વિસ્તરણ પણ કરવામાં આવ્યું હતું. કાળીયાર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનના સહાયક વન સંરક્ષકે પુષ્ટિ કરી હતી (નવેમ્બર ૨૦૨૫) કે લોજ કાર્યરત થયું .

[86] રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનની સીમાથી 285 મીટરના અંતરે આવેલું છે.

આમ, મુખ્ય વન સંરક્ષક, જૂનાગઢ (વન્યજીવન) ની વિનંતી છતાં, જિલ્લા કલેક્ટરે ગેરકાયદેસર રીતે ચાલતા લોજને બંધ કરવા માટે કોઈ કાર્યવાહી કરી ન હતી. ઓક્ટોબર 2018 અને મે 2024 વચ્ચે લોજનું અનધિકૃત વિસ્તરણ નીચેની તસવીરોમાં દર્શાવવામાં આવ્યું છે:

છબી 3.1: 27 ઓક્ટોબર 2018 ની સ્થિતિએ લોજની છબી

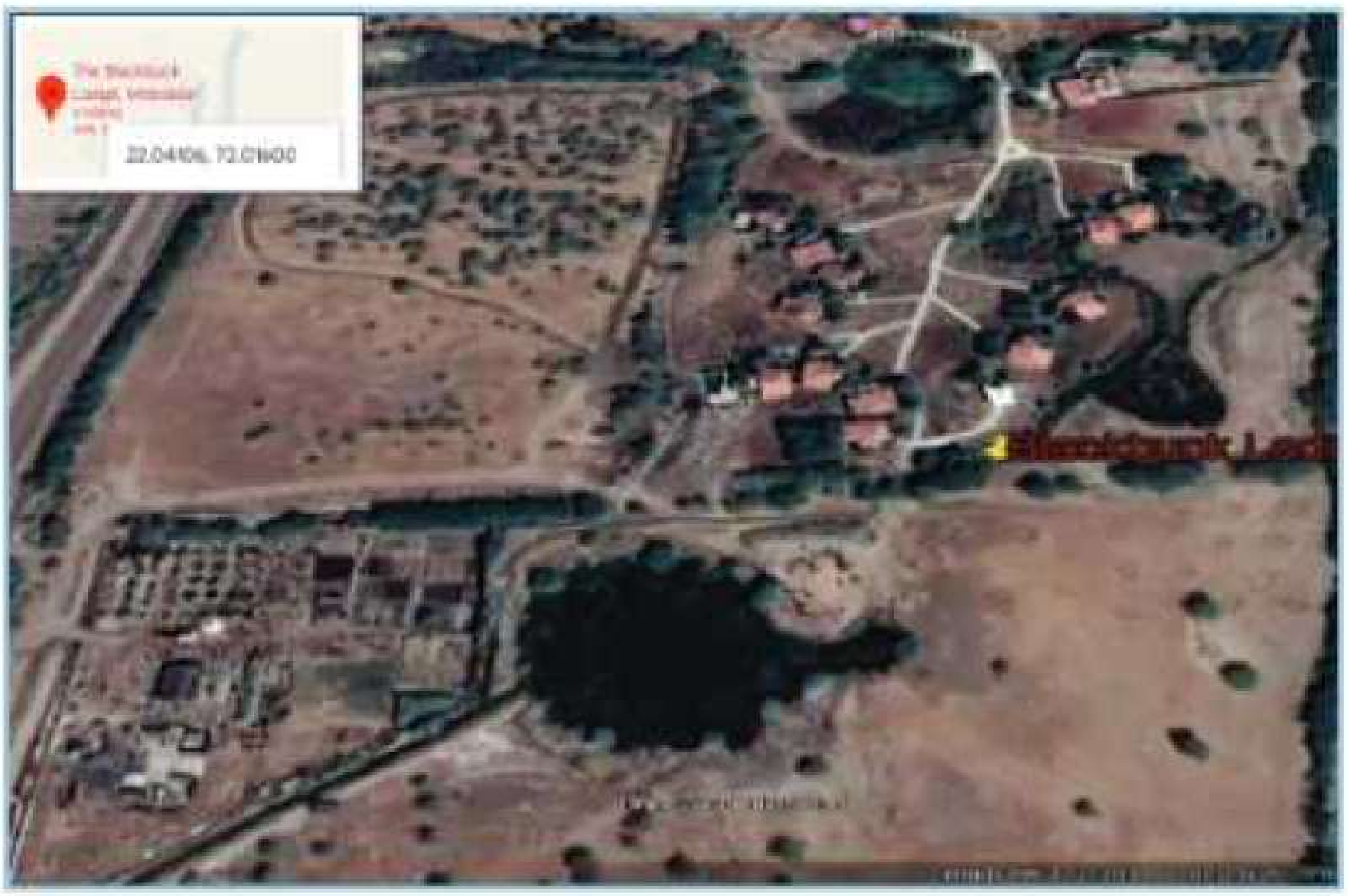

સ્રોત: ગુગલ અર્થની 27 ઓક્ટોબર 2018 ની છબી.

છબી 3.2: 11 મે 2024 ની સ્થિતિએ લોજની છબી- વધારાના માળખાનું બાંધકામ લાલ વર્તુળોની અંદર દર્શાવ્યું છે

સ્રોત: 11 મે 2024 ની ગુગલ અર્થની છબી.

આમ, બિન-ખેતીની પરવાનગી આપવા માટેની શરતોનો ભંગ છતાં અનધિકૃત બિન-ખેતી પ્રવૃત્તિ ચાલુ રહી.

કાળીયાર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનના સહાયક વન સંરક્ષકના કાર્યાલયે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે લોજ બંધ કરવાની તેમની વિનંતી (એપ્રિલ 2025) પર જિલ્લા કલેક્ટરની કચેરી તરફથી તેમને હજુ સુધી કોઈ પ્રતિભાવ મળ્યો નથી. સહાયક વન સંરક્ષકના કાર્યાલયે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે આ મુદ્દો જિલ્લા દેખરેખ સમિતિના ધ્યાન પર તેની બેઠક (જૂન 2025) માં લાવવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ આ સંદર્ભમાં કોઈ નિર્ણય લેવામાં આવ્યો ન હતો.

ઓડિટમાં ઉપરોક્ત તમામ કેસોમાં સંબંધિત અધિકારક્ષેત્રના જિલ્લા કલેક્ટરો પાસેથી (એપ્રિલ 2025) જવાબ પણ માંગવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ તેમના પ્રતિભાવની રાહ જોવાઈ હતી (નવેમ્બર 2025).

પસંદ કરાયેલા સંરક્ષિત વિસ્તારોના કેસોની તપાસના આધારે, ઓડિટમાં એવા કિસ્સાઓ જોવા મળ્યા જ્યાં ના-વાંધા પ્રમાણપત્રો જારી કરતી વખતે અને બિન-કૃષિ પરવાનગીઓ આપતી વખતે સંબંધિત ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોનને લગતી સૂચનાઓ અને સંબંધિત સરકારી સૂચનાઓમાં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાઓનું સંપૂર્ણપણે પાલન કરવામાં આવ્યું ન હતું. આમાં એવા કિસ્સાઓનો સમાવેશ થાય છે જ્યાં (i) ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર એવી પ્રવૃત્તિઓ માટે જારી કરવામાં આવ્યા હતા જે ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન માં લાગુ નિયમનકારી માળખા સાથે સુસંગત ન હતી, (ii) સક્ષમ અધિકારી પાસેથી જરૂરી ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર વિના બિન-ખેતી પરવાનગીઓ આપવામાં આવી હતી, અને (iii) આપવામાં આવેલી પરવાનગીઓ એ હેતુ સાથે સુસંગત ન હતી જેના માટે ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર જારી કરવામાં આવ્યું હતું.

આ દાખલાઓ ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોનો ની અંદર પ્રવૃત્તિઓના નિયમનમાં સંકળાયેલા અધિકારીઓ વચ્ચે નિર્ધારિત પ્રક્રિયાઓના ઉપયોગ અને સંકલન અને દેખરેખને મજબૂત બનાવવા માટેના વ્યાપમાં અંતર દર્શાવે છે. આ અંતરને દૂર કરવાથી ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોનો માં બિન-કૃષિ પ્રવૃત્તિઓ સંબંધિત નિર્ણયો આવા સંવેદનશીલ વિસ્તારો માટે પરિકલ્પિત પર્યાવરણીય સલામતી સાથે સંપૂર્ણપણે સુસંગત રહે તે સુનિશ્ચિત કરવામાં મદદ મળશે.

વિભાગ/સરકારને જણાવવામાં આવ્યું હતું (જુલાઈ 2025), અને વારંવાર યાદ અપાવવા છતાં (ઓગસ્ટ અને ઓક્ટોબર 2025) તેમના પ્રતિભાવની રાહ જોવાઈ હતી (નવેમ્બર 2025).

ભલામણ: વન અને પર્યાવરણ વિભાગે:

(i) જિલ્લા દેખરેખ સમિતિની સમયાંતરે બેઠકો દ્વારા મહેસૂલ અધિકારીઓ અને વિભાગના પ્રતિનિધિઓ વચ્ચે નિયમિત સંકલન માટે એક માળખાગત પદ્ધતિ સ્થાપિત કરવી, જેમાં ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોનની સૂચનાઓ હેઠળ દરખાસ્તોની સમીક્ષા અને પાલનની સ્થિતિ માટે સ્પષ્ટ સમયરેખાઓ હોય; અને

(ii) ના-વાંધા પ્રમાણપત્રની મંજૂરી પછી, બધા વન વિભાગોને નમૂનાના આધારે અથવા કથિત જોખમના કિસ્સામાં, વાસ્તવિક જમીનના ઉપયોગની સમયાંતરે ચકાસણી કરવા અને જો કોઈ વિચલનો હોય તો, સમયસર સુધારાત્મક કાર્યવાહી માટે સક્ષમ અધિકારીને જાણ કરવા સૂચનાઓ જારી કરવી.

3.13 ચોખ્ખું વર્તમાન મૂલ્ય અને વધારાના વળતર વનીકરણની વસૂલાત

બિન-કૃષિ (NA) પ્રવૃત્તિઓ માટે જંગલની જમીનના ઉપયોગના કિસ્સામાં, જંગલના ખોટા વર્ગીકરણ અથવા ખોટા દરો અપનાવવાને કારણે ₹ 1.16 કરોડની ચોખ્ખી વર્તમાન કિંમતની ઓછી વસૂલાત કરવામાં આવી હતી. વધુમાં, એક કિસ્સામાં વનીકરણ માટે ખોટો અવરજવરનો અધિકાર અપનાવવાને કારણે ₹ 2.94 કરોડની વળતર વનીકરણ રકમની ઓછી વસૂલાત કરવામાં આવી હતી.

વળતર વનીકરણ ભંડોળ અધિનિયમ (CAF અધિનિયમ) 1980 ના વન (સંરક્ષણ) અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર, બિન-વનીકરણ હેતુઓ માટે જંગલની જમીન વાળવાના કારણે વન વિસ્તાર અને પર્યાવરણીય સેવાઓના નુકસાનની ભરપાઈ કરવાની જોગવાઈ કરે છે. વળતર વનીકરણ ભંડોળ વ્યવસ્થાપન અને આયોજન સત્તામંડળ (CAMPA) ભંડોળ, જેમાં ચોખ્ખું વર્તમાન મૂલ્ય સામેલ છે, વિવિધ વપરાશકર્તા એજન્સીઓ પર જંગલની જમીન વાળવાના બદલામાં વળતર શુલ્ક તરીકે વસૂલ કરવામાં આવે છે અને તે પરિયોજના-વિશિષ્ટ છે.

આ સંદર્ભમાં, ઑડિટમાં નીચેના અવલોકન કરવામાં આવ્યા હતા:

(ક) ચોખ્ખું વર્તમાન મૂલ્ય (NPV)

ભારતની માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટે 2008 માં તેના અનેક આદેશો[87] દ્વારા જંગલ જમીનના હેક્ટર દીઠ ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્ય ના દર નક્કી કર્યા હતા. જંગલોના વિવિધ ઇકો-મૂલ્ય વર્ગો માટે તેમની ઘનતા અનુસાર અલગ અલગ દર નક્કી કરવામાં આવ્યા હતા જેમ કે ખુલ્લું જંગલ(OF), ગાઢ જંગલ(DF) અને ખૂબ જ ગાઢ જંગલ[88](VDF). આ દરો તેમના અમલીકરણના ત્રણ વર્ષ પછી ઉપરના સુધારાને આધીન હતા. તે મુજબ, પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલયે 1.53 ના ફિટમેન્ટ ફેક્ટર લાગુ કરીને NPV દરોમાં સુધારો (જાન્યુઆરી 2022) કર્યો હતો. વિવિધ ઇકો-મૂલ્ય વર્ગો માટે ચોખ્ખા વર્તમાન મુલ્ય ના મૂળ (OR)તેમજ સુધારેલા(RR) દર નીચે આપેલ છે:

કોષ્ટક 3.4: ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યોના દરો

(₹ લાખ/હેક્ટર માં)

ઇકો-મુલ્ય શ્રેણી	VDF		DF		OF	
	OR	RR	OR	RR	OR	RR
શ્રેણી I	10.43	15.96	9.39	14.37	7.30	11.17
શ્રેણી II	10.43	15.96	9.39	14.37	7.30	11.17
શ્રેણી III	8.87	13.57	8.03	12.29	6.26	9.58

OR - માર્ચ 2008 થી મૂળ દર.

RR - જાન્યુઆરી 2022 થી સુધારેલો દર.

સ્રોત: પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય દ્વારા ફેબ્રુઆરી 2009 અને જાન્યુઆરી 2022 માં જારી કરવામાં આવેલી માર્ગદર્શિકાઓ.

પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય દ્વારા એ પણ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું (જાન્યુઆરી 2022) કે સુધારેલા દરો બધી દરખાસ્તો માટે લાગુ પડશે જ્યાં:

---

[87] 28 માર્ચ 2008, 28 એપ્રિલ 2008, અને 09 મે 2008.

[88] જંગલની જમીનમાં પ્રતિ હેક્ટર છત્રપના માટે જરૂરી વૃક્ષોની સંખ્યાના આધારે: ખૂબ જ ગાઢ જંગલ - 400 થી ઉપર; ગાઢ જંગલ - 50 થી 400; અને ખુલ્લું જંગલ 50 થી નીચે.

- વન (સંરક્ષણ) અધિનિયમ 1980 (FCA) ની કલમ 2 (ii) હેઠળ 06 જાન્યુઆરી 2022 પછી સૈદ્ધાંતિક મંજૂરી મેળવી હોય, અથવા
- 06 જાન્યુઆરી 2022 પહેલાં સૈદ્ધાંતિક મંજૂરી આપવામાં આવી હતી પરંતુ સૈદ્ધાંતિક મંજૂરીમાં નિર્ધારિત શરતોનું સંપૂર્ણ પાલન રજૂ ન કરવાને કારણે અંતિમ મંજૂરી આપવામાં આવી ન હતી.

વધુમાં, ઉપરોક્ત ઉપરાંત, અન્યત્ર વાળવાના ચોક્કસ કેસોમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નીચેના કોષ્ટકમાં દર્શાવ્યા મુજબ ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્ય ની ગણતરી માટે ગુણાકાર પરિબળ (MF) પણ સૂચવવામાં આવ્યું હતું:

કોષ્ટક 3.5: માર્ગાંતરના ઉલ્લેખિત કેસો અને લાગુ પડતું ગુણાકાર પરિબળ

ડાયવર્ઝનનો પ્રકાર	લાગુ પડતું ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યનું ગુણાકાર પરિબળ
રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનોમાં આવતી જંગલની જમીન	વન વિસ્તાર માટે ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યનું 10 ગણું
વન્યજીવન અભયારણ્યોમાં આવતી જંગલની જમીન	વન વિસ્તાર માટે ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યનું 5 ગણું
દરિયાઈ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનો/વન્યજીવ અભયારણ્યોની અંદર આવતી બિન-વન જમીન	વન વિસ્તાર માટે ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યનું 5 ગણું

એપ્રિલ 2015 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટે નાયબ વન સંરક્ષક ની ચાર કચેરીઓના[89] ઑડિટ દરમિયાન, ઑડિટમાં ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્ય ની ઓછી વસૂલાતના ચાર કેસ જોવા મળ્યા જેની ચર્ચા નીચે કરવામાં આવી છે:

1. ગુજરાત ઊર્જા પ્રવાહન નિગમ લિમિટેડ (GETCO), નવસારી (વપરાશકર્તા એજન્સી) ના કાર્યપાલક ઇજનેરે (ઓગસ્ટ 2020) 66 KV ડી/સી ટાવર લાઇનના નિર્માણ માટે 6.642 હેક્ટર[90] જંગલની જમીનના અન્ય ઉપયોગ માટે નાયબ વન સંરક્ષક (ઉત્તર/દક્ષિણ), ડાંગને અરજી કરી હતી. પર્યાવરણ, વન અને જળ પરિવર્તન મંત્રાલયે આ પરિયોજના માટે સૈદ્ધાંતિક મંજૂરી આપી હતી (જાન્યુઆરી 2022).

   નાયબ વન સંરક્ષક, ડાંગ ઉત્તર વિભાગે તેના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ આવતી જંગલની જમીનને 'પર્યાવરણીય શ્રેણી I ને ગાઢ જંગલ' તરીકે ગણી હતી જ્યારે નાયબ વન સંરક્ષક, ડાંગ દક્ષિણ વિભાગે તેને ' પર્યાવરણીય શ્રેણી I ને ખુલ્લું જંગલ' તરીકે ગણી હતી. તદનુસાર, ₹ 92.67 લાખની ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્ય માટેની માંગણા નોંધ જારી કરવામાં આવી હતી (ફેબ્રુઆરી 2022), જે વપરાશકર્તા એજન્સી દ્વારા (ફેબ્રુઆરી 2022) જમા કરવામાં આવી હતી.

   જોકે, ઑડિટમાં એવું જોવામાં આવ્યું હતું કે ડાંગ ઉત્તર વિભાગ[91] હેઠળના જંગલમાં પ્રતિ હેક્ટર કાપવા જરૂરી વૃક્ષોની સંખ્યા 152 હતી જ્યારે ડાંગ દક્ષિણ વિભાગમાં[92] 58 હતી. આમ, આ બંને વિસ્તારો ગાઢ જંગલની શ્રેણીમાં આવતા હતા. તેથી, ડાંગ દક્ષિણ વિભાગમાં અન્ય ઉપયોગ માટે વાળવામાં આવેલી જમીન માટે ગાઢ જંગલને બદલે ખુલ્લા જંગલ

[89] (i) ડાંગ ઉત્તર વિભાગ (આહવા), (ii) દરિયાઇ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન (જામનગર), (iii) સુરત, અને (iv) વન્યજીવન વિભાગ (વડોદરા).

[90] ડાંગ ઉત્તર વન વિભાગના 5.78 હેક્ટર અને ડાંગ દક્ષિણ વન વિભાગના 0.862 હેક્ટર જેટલા વનની જમીનના આ ટુકડાઓ માટે વપરાશકર્તા એજન્સી દ્વારા ડાંગ ઉત્તર વિભાગને એક જ અરજી કરવામાં આવી હતી.

[91] કુલ કાપવાના વૃક્ષો: 880; વિસ્તાર: 5.78 હેક્ટર.

[92] કુલ કાપવાના વૃક્ષો: 50; વિસ્તાર: 0.862 હેક્ટર.

માટે ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યનો દર લાગુ કરવાનો નિર્ણય ખોટો હતો. જેના પરિણામે ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્ય પર ₹ 2.76 લાખની[93] ઓછી વસૂલાત થઇ હતી.

2. દ્વારકા જિલ્લામાં કચ્છના અખાતના સમાંતર 0.25 હેક્ટર સંરક્ષિત વનની જમીનને કોસ્ટ ગાર્ડના જહાજો માટે લાંગરવાની સુવિધા અને સંલગ્ન માળખાગત સુવિધા માટે, પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય દ્વારા સૈદ્ધાંતિક મંજૂરી આપવામાં આવી હતી (જુલાઈ 2020), જે ડેપ્યુટી કમાન્ડન્ટ, સ્ટેશન વર્ક્સ કમાન્ડિંગ ઓફિસર, વાડીનાર (વપરાશકર્તા એજન્સી) ના પક્ષમાં છે. નાયબ વન સંરક્ષક, દરિયાઇ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન, જામનગર દ્વારા જારી કરાયેલ માંગણાની નોંધ મુજબ, વપરાશકર્તા એજન્સીએ ₹ 9.13 લાખનું ચોખ્ખું વર્તમાન મૂલ્ય જમા કરાવ્યું હતું (સપ્ટેમ્બર 2020).

ઑડિટમાં જોવામાં આવ્યું હતું કે માંગણાની નોંધ જારી કરતી વખતે, નાયબ વન સંરક્ષક, દરિયાઇ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન, જામનગરએ પાંચનો ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યનો ગુણાકાર પરિબળ લાગુ કરવામાં આવ્યો હતો, જે દરિયાઇ રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનમાં આવતી બિન-વન જમીનને અન્યત્ર વાળવાની હોય તેવા કિસ્સાઓમાં લાગુ પડે છે. જો કે, પ્રસ્તુત કિસ્સામાં, અન્યત્ર વાળવામાં આવેલી જમીન સંરક્ષિત વનની હતી અને રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાનનો ભાગ હતી અને તેથી, 10 ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યનું ગુણાકાર પરિબળ લાગુ કરવાનું હતું. આથી, ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યનું ગુણાકાર પરિબળ અયોગ્ય રીતે લાગુ પાડવાના પરિણામે ₹ 9.13 લાખની[94] ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

3. ગુજરાત ફાઇબર ગ્રીડ નેટવર્ક લિમિટેડ (GFGNL) (વપરાશકર્તા એજન્સી) એ વન્યજીવન સંરક્ષણ અધિનિયમ, 1972 (WPA) ની કલમ 29 હેઠળ અને વન સંરક્ષણ અધિનિયમની કલમ 2 હેઠળ દાહોદ જિલ્લાના રતનમહાલ અભયારણ્યના આરક્ષિત જંગલના 0.27369 હેક્ટરને ઓપ્ટિકલ ફાઇબર કેબલ નાખવા માટે અન્ય ઉપયોગ માટે અરજી કરી[95] હતી (ફેબ્રુઆરી અને જુલાઈ 2020). રાજ્ય વન્યજીવન બોર્ડની ભલામણ (સપ્ટેમ્બર 2020) ના આધારે, અગ્ર મુખ્ય વન સંરક્ષક (વન્યજીવન) એ જમીન પર કોઈપણ કાર્ય શરૂ કરતા પહેલા ચોખ્ખું વર્તમાન મૂલ્ય જમા કરાવવાની શરત સાથે વન્યજીવન સંરક્ષણ અધિનિયમ હેઠળ (ડિસેમ્બર 2020) મંજૂરી આપી હતી. વનની જમીન અભયારણ્યનો ભાગ હોવાથી, પાંચનું ચોખ્ખા વર્તમાન મુલ્યનું ગુણોત્તર પરિબળ લાગુ પડતું હતું.

તદનુસાર, વપરાશકર્તા એજન્સીએ (જાન્યુઆરી 2021) પર્યાવરણ શ્રેણી III ના અત્યંત ગાઢ જંગલો માટે નિર્ધારિત હેક્ટર દીઠ ₹ 8.87 લાખના દરે ₹ 12.14 લાખની[96] રકમ જમા કરી હતી. જો કે, પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલયે વન સંરક્ષણ અધિનિયમ હેઠળ સૈદ્ધાંતિક મંજૂરી આપતી વખતે (માર્ચ 2022), જાન્યુઆરી 2022માં સુધારેલા દરે એટલે કે ₹ 13.57 લાખના હેક્ટર દીઠ ચોખ્ખું વર્તમાન મૂલ્ય વસૂલ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.

---

[93] ઇકો-ક્લાસ I ગાઢ જંગલ માટેનો લાગુ પડતું ચોખ્ખું વર્તમાન મૂલ્ય: ₹ 14,16,670 (₹ 9,26,000 X 1.53); ઇકો-ક્લાસ I ખુલ્લા જંગલ માટે લાગુ પાડેલું ચોખ્ખું વર્તમાન મૂલ્ય: ₹ 11,16,900 (₹ 7,30,000 X 1.53); લાગુ પાડેલ દરમાં તફાવત: હેક્ટર દીઠ ₹ 3,19,770 . આથી, ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યની ઓછી વસૂલાત: ₹ 2,75,641 (₹ 3,19,770 X 0.862 હેક્ટર).

[94] ખુલ્લા જંગલ (લીટોરલ અને સ્વૅમ્પ ફોરેસ્ટ) ના ઇકો વર્ગ II માટે: ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યનો દર: ₹ 7,30,000; લાગુ ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યનું ગુણોત્તર પરિબળ: 10; લાગુ પડતો ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યનું ગુણોત્તર પરિબળ: પાંચ; આથી, ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યની ઓછી વસૂલાત = ₹ 9,12,500 (₹ 7,30,000 X (10 – 5) X 0.25 હેક્ટર).

[95] વન્યજીવન સંરક્ષણ અધિનિયમ હેઠળ અરજી: 26 ફેબ્રુઆરી 2020; FCA હેઠળ અરજી: 27 જુલાઇ 2020.

[96] ઇકો-ક્લાસ III અતિ ગાઢ જંગલો માટે નિર્ધારિત હેક્ટર દીઠ ₹ 8.87 લાખના દરે અને પાંચ એટલે કે (₹ 8,87,000 X 5 X 0.27369 હેક્ટર) ના ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્ય નું ગુણોત્તર પરિબળ લાગુ કરીને.

નાયબવન સંરક્ષક, વન્યજીવન ડિવિઝન, વડોદરાએ (મે 2022) વપરાશકર્તા એજન્સીને વળતર વનીકરણના ખર્ચ માટે માંગણા નોંધ જારી કરતી વખતે, પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય દ્વારા આપવામાં આવેલી સૈદ્ધાંતિક મંજૂરીની શરતો અનુસાર ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યના તફાવત માટેનું માંગણું ઉભું કર્યું ન હતું. આના પરિણામે ₹ 6.43 લાખની[97] ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્ય ની ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

4. એસ્સાર સ્ટીલ લિમિટેડ, અમદાવાદ (બાદમાં આર્સેલરમિત્તલ નિપ્પોન સ્ટીલ ઇન્ડિયા) ને હજીરા (સુવાલી) ગામમાં આવાસ અને સંલગ્ન કર્મચારીઓની માળખાગત સુવિધાઓના નિર્માણ માટે 20.76 હેક્ટર અનામત વનની જમીનના અન્ય ઉપયોગ માટે સૈદ્ધાંતિક મંજૂરી આપવામાં આવી હતી (જૂન 2013). જોકે, સૈદ્ધાંતિક મંજૂરીની શરતો અને નિયમોનું પાલન ન થવાના કારણે, ખાસ કરીને વર્તુળ અને ડિવિઝન કચેરીઓ દ્વારા વારંવાર સૂચનાઓ[98] આપવા છતાં, વન વિભાગના પક્ષમાં 110 હેક્ટર બિન-વન જમીન તબદીલ ન થવાના કારણે, આ માટેની અંતિમ મંજૂરી (ઓગસ્ટ 2025) બાકી હતી.

   આમ,આ કિસ્સામાં, પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય દ્વારા જાન્યુઆરી 2022 માં સૂચિત સુધારેલા દરો અનુસાર વપરાશકર્તા એજન્સી પાસેથી ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યની વસૂલાત કરવાની હતી. જોકે, ઓડિટમાં (જુલાઈ 2025) અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે નાયબ વન સંરક્ષક, સુરતે હેક્ટર દીઠ ₹ 13.57 લાખ ના સુધારેલા દરના બદલે હેક્ટર દીઠ ₹ 8.87 લાખ ના જૂના દરે ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યની વસૂલાત કરી હતી. આના પરિણામે ₹ 97.59 લાખની[99] ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યની ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

આમ, ઉપરોક્ત ચાર કેસોમાં ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્ય ની કુલ વસૂલાત ₹ 1.16 કરોડ જેટલી ઓછી થઇ હતી.

નાયબ વન સંરક્ષક, સુરતે ઓડિટ દ્વારા ધ્યાન પર લાવવામાં આવવાથી ₹ 97.59 લાખની ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યની ખાધ માટે માંગણા નોંધ (ઓગસ્ટ 2025) જારી કરી હતી. સપ્ટેમ્બર 2025 માં વપરાશકર્તા એજન્સી દ્વારા તેની ચૂકવણી કરવામાં આવી હતી. વધુમાં, DCF, ડાંગ દક્ષિણ વિભાગે[100] (સપ્ટેમ્બર 2025) જાણ કરી હતી કે વપરાશકર્તા એજન્સીને ₹ 2.76 લાખની માંગણા નોંધ જારી કરવામાં આવી છે (જુલાઈ 2025). બાકીના બે વિભાગોના નાયબ વન સંરક્ષકોએ જણાવ્યું હતું (ડિસેમ્બર 2024 અને જાન્યુઆરી 2025 માં) કે રેકોર્ડની ચકાસણી પછી વિગતવાર જવાબો આપવામાં આવશે. વધુ જવાબની રાહ જોવાઈ રહી હતી (નવેમ્બર 2025).

(ખ) વધારાનું વળતર વનીકરણ

પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલયે ગુજરાત સરકારના વન અને પર્યાવરણ વિભાગ ના પ્રસ્તાવ (સપ્ટેમ્બર 2020) મુજબ, ભૂજ જિલ્લાના નખત્રાણા તાલુકાના ત્રણ ગામોના વિવિધ સર્વે નંબરો પર 94.7310 હેક્ટરના અનામત/સંરક્ષિત જંગલની જમીન પર વપરાશકર્તા એજન્સી દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા ભંડોળમાંથી પ્રવાહન લાઇન હેઠળ 67 મીટરના અવરજવરના હક્ક

---

[97] સુધારેલા દરોએ વસૂલ કરવાનું ચોખ્ખું વર્તમાન મૂલ્ય: ₹ 18,57,137 (₹ 13,57,110 X 5 X 0.27369 Ha); વસૂલ કરેલું ચોખ્ખું વર્તમાન મૂલ્ય: ₹ 12,13,815; આથી, ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યની ઓછી વસૂલાત = ₹ 6,43,322 (₹ 18,57,137 બાદ ₹ 12,13,815).

[98] ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૧, ઓગસ્ટ અને સપ્ટેમ્બર, ૨૦૨૨, ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૩: માર્ચ અને એપ્રિલ, ૨૦૨૪: એપ્રિલ અને જુલાઈ.

[99] 20.76 હેક્ટરને ₹ 4,70,110 વડે ગુણ્યા (₹ 13,57,110-₹ 8,87,000).

[100] ઉત્તર વિભાગને અવલોકન જારી કરવામાં આવ્યું હતું કારણ કે વપરાશકર્તા એજન્સી દ્વારા તે કચેરીને અરજી કરવામાં આવી હતી. ઓછી વસૂલાત ડાંગ દક્ષિણ વિભાગમાં હતી અને તેમાંથી જવાબ પ્રાપ્ત થયો છે.

માં ઔષધીય છોડના વાવેતર માટે વળતર વનીકરણ યોજના[illegible] માટે નિર્ધારિત પાવર ગ્રીડ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા લિમિટેડ[illegible] ની તરફેણમાં 95.6684 હેક્ટર અનામત/સંરક્ષિત જંગલની જમીનના અન્ય ઉપયોગ માટે વાળવા માટે તેની 'સૈદ્ધાંતિક' મંજૂરી આપી હતી (સપ્ટેમ્બર 2020). પાવર ગ્રીડ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા એ CAMPA ફંડમાં ₹ 4.09 કરોડ જમા કરાવવાના હતા અને રાજ્ય વન વિભાગ સાથે પરામર્શ કરીને ઔષધીય વાવેતર માટે વિગતવાર યોજના તૈયાર કરવાની હતી.

એપ્રિલ 2017 થી માર્ચ 2024 ના સમયગાળા માટે અગ્ર મુખ્ય વન સંરક્ષક અને ફોરેસ્ટ ફોર્સ હેડ (PCCF&HoFF), ગુજરાતની કચેરીના ઓડિટ દરમિયાન, ઓડિટના ધ્યાન પર આવ્યું હતું (જુલાઈ 2024) કે પાવર ગ્રીડ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયાએ પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ મંત્રાલય દ્વારા જારી કરવામાં આવેલી માર્ગદર્શિકાના[illegible] નું પ્રકરણ 10 ટાંકીને અગ્ર મુખ્ય વન સંરક્ષક (જમીન) ને 67 મીટરના બદલે માત્ર નવ મીટરના અવરજવરના હકને ધ્યાનમાં લઈને વળતર વનીકરણની પરિયોજનામાં સુધારો કરવા વિનંતી કરી હતી (ઓક્ટોબર 2020). અગ્ર મુખ્ય વન સંરક્ષક (જમીન) ના નિર્દેશ (ઓક્ટોબર 2020) અનુસાર, કચ્છ વર્તુળના મુખ્ય વન સંરક્ષકે ₹ 1.15 કરોડના ખર્ચે 28.278 હેક્ટર વિસ્તાર માટે 20 મીટરનો અવરજવરનો હક અપનાવીને સુધારેલી વળતર વનીકરણ યોજના તૈયાર કરી હતી (ઓક્ટોબર 2020), જેની પાવર ગ્રીડ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા લિ દ્વારા ચૂકવણી કરવામાં આવી હતી (ઓક્ટોબર 2020).

જોકે, ઓડિટમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે નવ મીટરના અવરજવરના હક્ક સાથે વળતર વનીકરણની સ્કીમમાં સુધારો કરવા માટે પાવર ગ્રીડ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા ની રજૂઆત સાચી નહોતી કારણ કે તે 'પ્રવાહક અને વૃક્ષો વચ્ચે લઘુત્તમ અંતર' સંબંધિત હતી જ્યારે 765 KV D/C ટ્રાન્સમિશન લાઇન માટે માર્ગદર્શિકાના પ્રકરણ 10 માં નિર્ધારિત અવરજવરનો હક્ક ફક્ત 67 મીટર હતો, જે પર્યાવરણ, વન અને જળવાયું પરિવર્તન મંત્રાલય દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું. વધુમાં, 20 મીટરનો અવરજવરનો હક્ક અપનાવીને વળતર વનીકરણની યોજનામાં સુધારો કરવા માટે અગ્ર મુખ્ય વન સંરક્ષક (જમીન) ની સૂચનાઓ મનસ્વી હતી અને તેમાં કોઈ આધાર નહોતો. વધુમાં, અગ્ર મુખ્ય વન સંરક્ષક (જમીન) એ જરૂરી મંજૂરી મેળવવા માટે સંશોધિત વળતર વનીકરણની યોજના પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલયને મોકલી ન હતી.

અગ્ર મુખ્ય વન સંરક્ષક (જમીન) એ જવાબ આપ્યો હતો (જુલાઈ 2024) કે નાયબ વન સંરક્ષક, કચ્છ (પશ્ચિમ) એ (જુલાઈ 2024) પાવર ગ્રીડ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા ને ₹ 2.94 કરોડ માટે સુધારેલી માંગણાની નોંધ જારી કરી હતી. વસૂલાતની આગળની સ્થિતિની રાહ જોવાઈ રહી હતી (નવેમ્બર 2025).

ઓડિટમાં એવા કિસ્સાઓ જોવા મળ્યા હતા જ્યાં વળતર વસૂલાત, ચોખ્ખું વર્તમાન મૂલ્ય (NPV) અને વધારાના વળતર વનીકરણ (CA) ચાર્જ બંને, પર્યાવરણ, વન અને જળ પરિવર્તન મંત્રાલય અને માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત દરો, શરતો અને પ્રક્રિયાગત આવશ્યકતાઓ અનુસાર વસૂલ કરવામાં આવ્યા ન હતા. વન-જમીન અન્યત્ર વાળવાના ચાર કેસોમાં, પર્યાવરણ શ્રેણી, ગુણાકારનું પરિબળ અથવા સુધારેલા ચોખ્ખા વર્તમાન મૂલ્યના દરોનો ખોટો ઉપયોગ કુલ ₹ 1.16 કરોડની ઓછી વસૂલાત તરફ દોરી ગયો હતો. તેવી જ રીતે, પાવર ગ્રીડ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા

[illegible] પાવર ગ્રીડ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા પ્રસ્તાવિત અને કચ્છ વર્તુળના મુખ્ય વન સંરક્ષક દ્વારા ટેકનિકલ અને વહીવટી રીતે મંજૂર (ઓગસ્ટ 2020).

[illegible] 'ભુજ-પીએસ-લાકડિયા પીએસ 765 કેવી ડી/સી લાઇન' ના પુનઃરૂપરેખાંકનના બાંધકામ માટે.

[illegible] વન (સંરક્ષણ) અધિનિયમ, 1980 ની જોગવાઈઓના અસરકારક અને પારદર્શક અમલીકરણ માટે માર્ગદર્શિકાની હેન્ડબુક 28 માર્ચ 2019 ના રોજ જારી કરવામાં આવી.

લિમિટેડ સંબંધિત કેસમાં, વળતર વનીકરણની પરિયોજનાનું પુનરાવર્તન યોગ્ય કારણ વગર અને પર્યાવરણ, વન અને જળવાયું પરિવર્તન મંત્રાલયની મંજૂરી મેળવ્યા વિના હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું, જેના પરિણામે ₹ 2.94 કરોડની ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

આ ખામીઓ આંતરિક ચકાસણીમાં ખામીઓ, ક્ષેત્રીય માળખાઓમાં માર્ગદર્શિકાઓનું અસંગત અર્થઘટન અને સૈદ્ધાંતિક મંજૂરીઓમાં નિર્ધારિત શરતોનું અપૂરતું પાલન દર્શાવે છે. જ્યારે ઓડિટ દ્વારા ધ્યાન પર લાવવાથી કેટલાક કિસ્સાઓમાં સુધારાત્મક કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી છે, અન્ય કિસ્સાઓમાં વસૂલાત અને વિભાગીય પ્રતિભાવોની રાહ જોવાઈ રહી હતી.

નિર્ધારિત પ્રક્રિયાઓથી આવા વિચલનો વન (સંરક્ષણ) અધિનિયમ હેઠળના વળતરનું માળખું જંગલની જમીનના અન્ય ઉપયોગથી થતા પર્યાવરણીય નુકસાનની પર્યાપ્ત ભરપાઈ થાય તે સુનિશ્ચિત કરવાનો પ્રયાસ કરે છે તેના ઉદ્દેશ્યને નબળો પાડે છે. આંતરિક નિયંત્રણોને મજબૂત બનાવવા, માર્ગદર્શિકાઓનો સમાન ઉપયોગ સુનિશ્ચિત કરવા અને મંજૂરીની શરતોનું સમયસર પાલન કરવાથી આવી ભૂલોનું પુનરાવર્તન ટાળવામાં મદદ મળશે.

વિભાગ/સરકારને જાણ કરવામાં આવી હતી (ઓગસ્ટ 2025), અને અનુસ્મારક જારી કરવા છતાં (ઓક્ટોબર 2025) તેમના પ્રતિભાવની રાહ જોવામાં આવી રહી હતી (નવેમ્બર 2025).

ગૃહ વિભાગ

3.14 જપ્ત કરવામાં આવેલ ડ્રગ્સનો સંગ્રહ અને નિકાલ

ગૃહ વિભાગે જપ્ત કરવામાં આવેલ ડ્રગ્સના સંગ્રહ માટે યોગ્ય સંગ્રહ સુવિધાઓ સ્થાપિત કરી ન હતી કે નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સ (NDPS) એક્ટ અને સુપ્રીમ કોર્ટના આદેશો હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયાઓ અનુસાર દવાઓનો ઝડપથી નિકાલ કર્યો ન હતો. પરિણામે, જપ્ત કરાયેલ ડ્રગ્સના નુકસાન અને નાશ તેમજ ડ્રગ્સના નિકાલમાં વિલંબના કિસ્સાઓ બન્યા હતા.

નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સ એક્ટ 1985 (NDPS એક્ટ) હેઠળ મળેલી સત્તાઓ અનુસાર ભારત સરકારના નાણા મંત્રાલય (GoI) દ્વારા જારી કરવામાં આવેલી સૂચનાઓ (16 જાન્યુઆરી 2015) અનુસાર, જપ્ત કરવામાં આવેલા ડ્રગ્સનો નિકાલ કરવાની પ્રક્રિયા નીચે મુજબ છે:

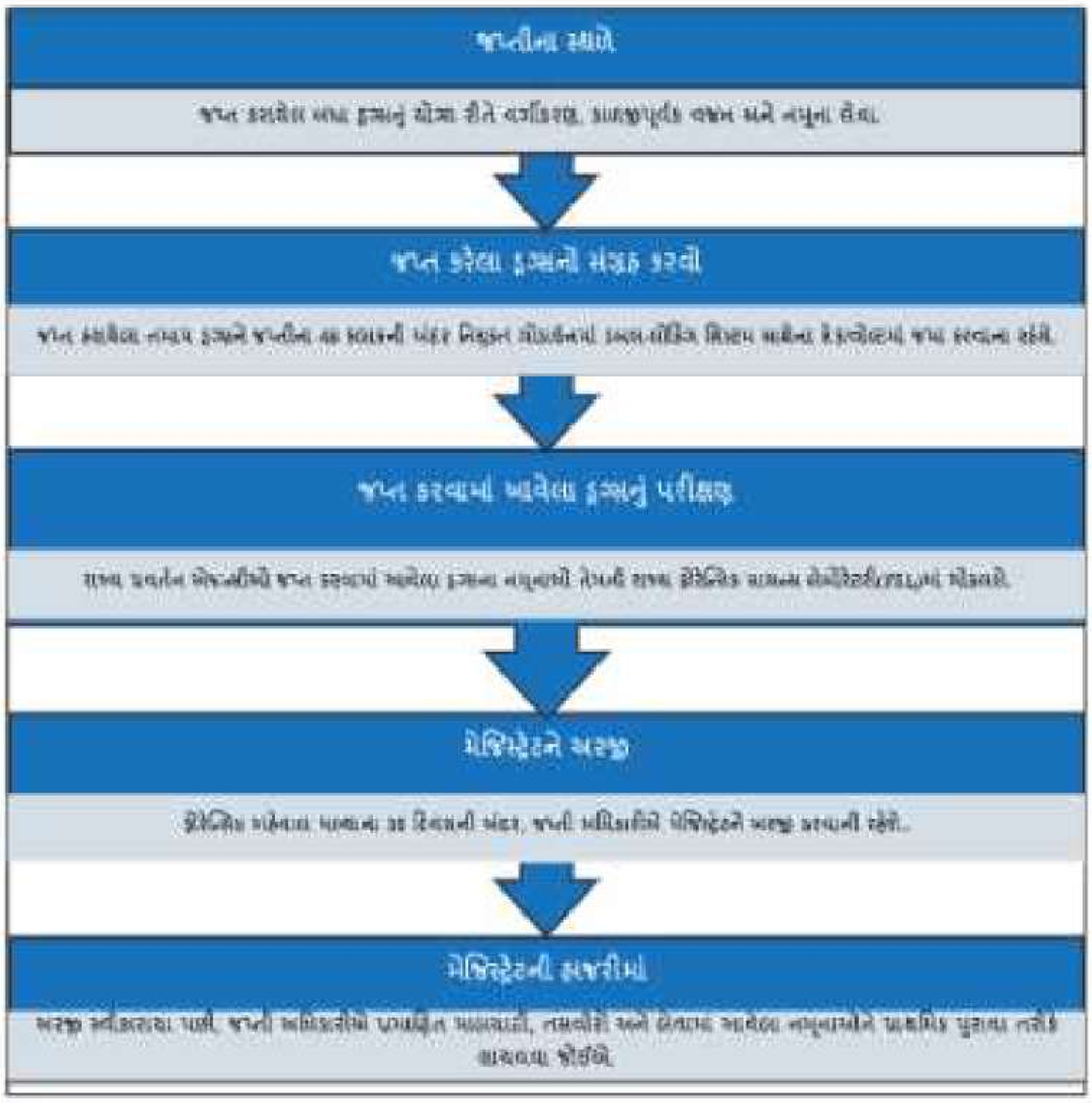

ત્યારબાદ વિગતો ડ્રગ્સ ડિસ્પોઝલ કમિટી (DDC)[104] ને મોકલવામાં આવે છે, જેથી નિકાલની[105] પદ્ધતિ નક્કી કરી શકાય.

વધુમાં, ભારતની માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે તેના ચુકાદા (28 જાન્યુઆરી 2016) માં કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારોને જપ્ત કરાયેલા નાર્કોટિક ડ્રગ્સ અને સાયકોટ્રોપિક અને નિયંત્રિત પદાર્થોના વિશિષ્ટ સંગ્રહ માટે સંગ્રહ સુવિધાઓ[106] સ્થાપિત કરવા માટે છ મહિનાની અંદર યોગ્ય પગલાં લેવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. ગુજરાતના પોલીસ મહાનિર્દેશકે તમામ સંબંધિત પોલીસ અધિકારીઓને NDPS કાયદા હેઠળ ઉપરોક્ત સૂચનાઓનું પાલન સુનિશ્ચિત કરવા નિર્દેશ આપ્યો હતો (09 મે 2019).

NDPS કાયદા હેઠળ જારી કરાયેલ ઉપરોક્ત સૂચનાઓ અને ભારતના સુપ્રીમ કોર્ટના આદેશોનું પાલન ન કરવાના કેટલાક કિસ્સાઓ, અનુપાલન ઓડિટમાં રેકોર્ડની પરીક્ષણ-તપાસ દરમિયાન જોવા મળ્યા હતા, તે નીચેના ફકરામાં વર્ણવવામાં આવ્યા છે:

(ક) પોલીસ અધિક્ષક, ભરૂચ

પોલીસ અધીક્ષક, ભરૂચના કાર્યાલય દ્વારા આપવામાં આવેલી માહિતી (એપ્રિલ 2025) મુજબ, 1995 થી માર્ચ 2024 દરમિયાન એન.ડી.પી.એસ. કાયદા હેઠળ ડ્રગ્સ જપ્ત કરવાના કુલ 148 કેસ

---

[104] પોલીસ અધિક્ષક અથવા કસ્ટમ્સ અને એક્સાઇઝના સંયુક્ત કમિશનર અથવા રેવન્યુ ઇન્ટેલિજન્સના નિયામકના સંયુક્ત કમિશનરના નેતૃત્વમાં.

[105] (i) ફેક્ટરીઓના મુખ્ય નિયંત્રક (અફીણ, મોર્ફિન, કોડીન અને થીબેઇન) હેઠળ સરકારી અફીણ અને આલ્કલોઇડ વર્ક્સને તબદીલ અથવા (ii) ટેન્ડર અથવા હરાજી દ્વારા વેચાણ (અન્ય માદક દ્રવ્યો અને મનોરોગ પદાર્થો) અથવા (iii) બાળીને નાશ.

[106] ચોરી, ઉચાપત અથવા અદલી બદલી અટકાવવા અને નિયુક્ત અધિકારી હેઠળ રાખવા માટે તિજોરીઓ અને બેવડા તાળાની વ્યવસ્થાથી સજ્જ.

નોંધાયા હતા. પોલીસ અધીક્ષક ના કાર્યાલયે માહિતી આપી હતી કે આમાંથી 41 કેસોમાં જપ્ત કરાયેલા ડ્રગ્સનો એપ્રિલ 2025 સુધીમાં નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો. પોલીસ અધીક્ષકના કાર્યાલયે બાકીના 107 કેસોમાંથી[107] 33 કેસોના સંદર્ભમાં જપ્ત કરાયેલા ડ્રગ્સની સ્થિતિની વિગતો પણ રજૂ કરી હતી.

ઓડિટમાં તેનું વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું હતું અને અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે 1995 થી માર્ચ 2024 દરમિયાન પોલીસ અધીક્ષક, ભરૂચના કાર્યાલયના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળના નવ પોલીસ સ્ટેશનોમાં 788.656 કિલો અને 22 બોટલ વિવિધ પ્રકારના ડ્રગ્સ[108] જપ્ત કરવામાં આવ્યા હતા. જોકે, એપ્રિલ 2025 સુધીમાં, જપ્તીના 19/21 વર્ષ પછી માત્ર બે કેસમાં 7.00 કિલો ડ્રગ્સનો[109] નિકાલ કરવામાં આવ્યો (ડિસેમ્બર 2024), બાકીના 31 કેસોનો ડ્રગ્સ જપ્ત થયા પછી નોંધપાત્ર સમય પસાર થયા છતાં, નિકાલ થયો ન હતો, જે સમયગાળો નીચેની વિગતો મુજબ એક વર્ષથી 30 વર્ષ સુધીનો હતો:

કોષ્ટક 3.6: એપ્રિલ 2025 ની સ્થિતિએ નિકાલ માટે બાકી રહેલા નશીલી દવાઓ (ડ્રગ્સ) જપ્ત થયા પછી વિતેલો સમય

ક્રમાંક	કેસોની સંખ્યા	ડ્રગ્સની જપ્તી પછી વિતેલો સમય (વર્ષોમાં)
1	20	1 થી 5
2	6	6 થી 10
3	1	10 થી 15
4	1	20 થી 25
5	3	25 થી 30

સ્રોત: પોલીસ અધીક્ષક, ભરૂચની કચેરી દ્વારા આપવામાં આવેલી માહિતી.

ઓડિટમાં વધુમાં ધ્યાન પર આવ્યું હતું કે:

- ત્રણ કેસોમાં, સંબંધિત પોલીસ સ્ટેશનને[110] 24.550 કિલો ચરસ/ગાંજો ક્યાં છે તેની જાણ નહોતી;
- 12 કેસોમાં, ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરી (FSL) નો રિપોર્ટ એક થી 23 વર્ષ પછી પણ બાકી હતો. પરિણામે, આ ડ્રગ્સના નિકાલ માટે અરજી ન્યાયક્ષેત્રના મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ કરવામાં આવી ન હતી (એપ્રિલ 2025);
- એક કેસમાં, 20.961 કિલો ગાંજાનો, સપ્ટેમ્બર 2023 માં ફોરેન્સિક રિપોર્ટ મળ્યાના 17 મહિના પછી પણ ન્યાયક્ષેત્ર મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ દવાના નિકાલ માટે આદેશ મેળવવા માટે અરજી કરવામાં આવી ન હતી; અને
- 13 કેસોમાં, ફોરેન્સિક રિપોર્ટ મળ્યાના એક મહિના પછી ન્યાયક્ષેત્ર મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ અરજીઓ કરવામાં આવી હતી (જુલાઈ 2024 અને ફેબ્રુઆરી 2025 વચ્ચે), જેમાં એક મહિનાથી 63

[107] 74 કેસોની બાબતમાં જપ્ત કરેલા ડ્રગ્સની સ્થિતિ પોલીસ અધીક્ષક, ભરૂચ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવી ન હતી.

[108] (i) હશીશ (ચરસ); (ii) મારીજુઆના (ગાંજો); (iii) મેફેડ્રોન; અને (iv) ઓપીયમ (અફીણ).

[109] (i) ગાંજો: 1.250 કિ.ગ્રા. માર્ચ 2021 માં જપ્ત કરાયો; (ii) અફીણ: 5.750 કિ.ગ્રા. જૂન 2005 માં જપ્ત.

[110] અંકલેશ્વર શહેર.

મહિનાનો વિલંબ થયો હતો. એ ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય છે કે આ કેસોમાં, મે 2023 માં ઑડિટ દ્વારા ધ્યાન દોરવામાં આવ્યા બાદ અરજીઓ કરવામાં આવી હતી.

વધુમાં, નીચેના ફોટોગ્રાફમાં બતાવ્યા પ્રમાણે, ડ્રગ્સ (નવેમ્બર 2013 માં જપ્ત કરાયેલ આશરે 515 કિલો ગાંજો, જેનો ફોરેન્સિક રિપોર્ટ એપ્રિલ 2025 સુધી પેન્ડિંગ હતો) પોલીસ સ્ટેશનના મુદ્દામાલ રૂમમાં રાખવામાં આવ્યો હતો કારણ કે ડબલ-લૉકિંગ સિસ્ટમ સાથેના તિજોરી/તિજોરીઓનો અભાવ હતો:

ફોટોગ્રાફ 3.3: સમર્પિત સંગ્રહ સુવિધાના અભાવે મુદ્દામાલ રૂમમાં રાખવામાં આવેલ ડ્રગ્સ

સ્રોત: ઑડિટ દ્વારા મે 2023 માં લેવામાં આવેલો ફોટોગ્રાફ.

ભરૂચની પોલીસ અધિક્ષકની કચેરીએ જણાવ્યું હતું (એપ્રિલ 2025) કે ડ્રગ્સના નિકાલની પ્રક્રિયા ચાલી રહી છે. વધુ જવાબની રાહ જોવાઈ રહી હતી (નવેમ્બર 2025)

(ખ) **અધિક મુખ્ય સચિવ, ગૃહ વિભાગ**

એપ્રિલ 2016 થી માર્ચ 2023 ના સમયગાળા માટે ગૃહ વિભાગના અધિક મુખ્ય સચિવ ના ઑડિટ દરમિયાન, ઑડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું (નવેમ્બર 2023/ફેબ્રુઆરી 2024) કે:

(i) અધિક પોલીસ મહાનિદેશક, એન્ટી-ટેરરિસ્ટ સ્ક્વોડ (ATS), અમદાવાદની કચેરીએ ફેબ્રુઆરી 2016 થી ફેબ્રુઆરી 2023 વચ્ચે 33 કેસોમાં 2,968.476 કિલો માદક દ્રવ્યો અને નિયંત્રિત પદાર્થો જપ્ત કર્યા હતા. આમાંથી, 2019 થી 2022 વચ્ચે જપ્ત કરાયેલા 650.582 કિલો માદક દ્રવ્યોનો ફેબ્રુઆરી 2024 સુધીમાં નિકાલ કરવાનો બાકી હતો. વધુમાં, માદક દ્રવ્યોને ડબલ-લૉકિંગ સિસ્ટમ સાથે પૂરા પાડવામાં આવેલા સેફ/તિજોરીઓને બદલે સામાન્ય રૂમમાં રાખવામાં આવ્યા હતા, જેના કારણે તે ચોરી અને ઉઠાંતરી માટે સંવેદનશીલ બન્યા હતા; અને

(ii) અધિક પોલીસ મહાનિદેશક, સી.આઇ.ડી. ક્રાઇમ અને રેલવે, ગાંધીનગરના કાર્યાલય દ્વારા નિભાવવામાં આવેલા રેકોર્ડ મુજબ, વિવિધ ડ્રગ એન્ફોર્સમેન્ટ એજન્સીઓએ[91] ઓગસ્ટ 2010 અને નવેમ્બર 2022 વચ્ચે 17 કેસોમાં 6,510.54 કિલો અને 848 બોટલ નાર્કોટિક ડ્રગ્સ અને નિયંત્રિત પદાર્થો જપ્ત કર્યા હતા. કાર્યાલયે દાવો કર્યો હતો (જાન્યુઆરી 2025) કે તેણે ઓગસ્ટ 2021 અને નવેમ્બર 2024 વચ્ચે આ કેસોને લગતી બધી દવાઓનો નિકાલ

[91] રાજ્ય પોલીસ, વિશેષ ઓપરેશન સમૂહ, વગેરે.

કર્યો હતો. જો કે, ઓક્ટોબર 2022 અને જુલાઈ 2023 વચ્ચે જપ્ત કરાયેલા માદક દ્રવ્યોના જથ્થા (6,510.54 કિલો) ની સરખામણીમાં નિકાલ કરાયેલા વાસ્તવિક જથ્થા (4,177.86 કિલો) માં નોંધપાત્ર તફાવત (35 *ટકા*) હતો. અધિક પોલીસ મહાનિર્દેશક ઓફિસે (ફેબ્રુઆરી 2024) ડ્રગ્સના નિકાલમાં થયેલી ઉણપ માટે આ કારણો જવાબદાર ગણાવ્યા:

- લગભગ 144.180 કિલો ગાંજા ની ચોરી,
- યોગ્ય સંગ્રહ સુવિધાઓના અભાવે ઉંદરો દ્વારા નાશ, અને
- ગાંજો અને અફીણના લીલા છોડ સુકાઈ જવા અને ખસખસના સ્ટ્રોમાં ભેજનું નુકસાન.

આ પરિબળો નિકાલ કરાયેલા જથ્થામાં ઘટાડાને આંશિક રીતે સમજાવી શકે છે, પરંતુ 35 *ટકા*નો એકંદર તફાવત જપ્ત કરાયેલી નશીલી ડ્રગ્સના સંગ્રહ અને નિકાલની સુવિધાઓ અને જો કોઈ ખામીઓ હોય તો, તેના પર પુનર્વિચાર કરવાની જરૂરિયાત દર્શાવે છે.

આ બે કચેરીઓ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી વિગતોના વધુ વિશ્લેષણ પર, ઑડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું કે:

- એક કેસમાં ન્યાયક્ષેત્ર મેજિસ્ટ્રેટને અરજી કરવાની તારીખ ઉપલબ્ધ નહોતી; અને
- 36 કેસોમાં, આવી અરજીઓ નિર્ધારિત 30 દિવસની સામે ફોરેન્સિક રિપોર્ટ મળ્યાના 34 દિવસથી 2,816 દિવસ પછી કરવામાં આવી હતી, જેના કારણે વિલંબ સંબંધિત કચેરીઓને આભારી હતો.

ઉપરોક્ત બે અધિક પોલીસ મહાનિર્દેશકની કચેરીઓમાં જપ્ત કરાયેલા માદક દ્રવ્યો અને નિકાલ માટે બાકી રહેલા માદક દ્રવ્યો અંગેની વિગતવાર માહિતી **પરિશિષ્ટ XXI** માં છે.

અધિક પોલીસ મહાનિર્દેશક (એન્ટી-ટેરરીસ્ટ સ્કવોડ) ની કચેરીએ જવાબ આપ્યો હતો (ફેબ્રુઆરી 2024) કે છ કેસોમાં નિકાલ માટે બાકી રહેલા માદક દ્રવ્યો, માલયાદી અને નમૂના લેવાનું કાર્ય (સપ્ટેમ્બર 2023 અને જાન્યુઆરી 2024 વચ્ચે) ન્યાયક્ષેત્ર મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ પૂર્ણ થયું હતું. બે કેસોમાં, ન્યાયક્ષેત્ર મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા ઇન્વેન્ટરી અને નમૂના લેવા માટે તારીખો આપવામાં આવી હતી. વધુમાં, IGP (ક્રાઇમ-1) એ (ફેબ્રુઆરી 2024) ADGP (CID) ની કચેરીના સંદર્ભમાં ઉલ્લેખિત હકીકતોના સંદર્ભમાં હકીકતોની પુષ્ટિ કરી હતી. જોકે, બંને કચેરીઓમાંથી કોઈ પણ દ્વારા માદક દ્રવ્યોના નિકાલ અંગેનો વધુ જવાબ આપવામાં આવ્યો ન હતો (નવેમ્બર 2025).

આમ, સંબંધિત કચેરીઓમાં અયોગ્ય સંગ્રહ પદ્ધતિની સાથે સાથે જપ્ત કરાયેલા માદક દ્રવ્યોના નિકાલમાં વિલંબ થયો હતો.

ઉપરોક્ત બાબત પરથી, એવું અનુમાન કરી શકાય છે કે ગૃહ વિભાગે માદક દ્રવ્યોની ચોરી અને નાશ અટકાવવા માટે યોગ્ય સંગ્રહ સુવિધાઓ સ્થાપિત કરી ન હતી અને જપ્ત કરાયેલા માદક દ્રવ્યોનો ઝડપથી નિકાલ કર્યો ન હતો. જપ્ત કરાયેલા માદક દ્રવ્યો અને નિકાલ કરાયેલા માદક

દ્રવ્યોના જથ્થામાં તફાવત 11.99 *ટકાથી*[112] 93.21 *ટકાની*[113] વચ્ચે હતો. બાષ્પીભવન અને હવામાન પરિબળોને કારણે વજનમાં ઘટાડાની સ્વીકાર્ય મર્યાદા અંગે ચોક્કસ માર્ગદર્શિકાના અભાવે, આવા કારણોસર થયેલા નુકસાનને વાજબી ઠેરવી શકાયું ન હતું.

ઓડિટ તપાસમાં NDPS કાયદા, નાણાં મંત્રાલયના સૂચનો અને જપ્ત કરાયેલા માદક દ્રવ્યોના સંગ્રહ અને નિકાલ માટે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત ના નિર્દેશો હેઠળ નિર્ધારિત કાનૂની પ્રક્રિયાઓનું સતત અને વ્યાપકપણે પાલન ન થતું હોવાનું બહાર આવ્યું હતું.

ગૃહ વિભાગ સુરક્ષિત અને સમર્પિત સંગ્રહ સુવિધાઓ સ્થાપિત કરી શક્યું નહીં અને જપ્ત કરાયેલી માદક દ્રવ્યોનો સમયસર નિકાલ સુનિશ્ચિત કરી શક્યું નહીં, જેના કારણે ત્રણ દાયકાના લાંબા સમય સુધી ડ્રગ્સનો સંગ્રહ રહ્યો અને અંતે નિકાલ કરાયેલા પ્રમાણમાં નોંધપાત્ર ઘટાડો થયો. જપ્ત કરાયેલી સામગ્રીની ચોરી, બગાડ અને નાશના કિસ્સાઓ, ન્યાયિક આદેશો મેળવવામાં વિલંબ અને મૂળભૂત સંગ્રહ સુરક્ષાના અભાવે નબળા સંસ્થાકીય નિયંત્રણો અને અનેક સ્તરે દેખરેખનો અભાવ બહાર આવ્યો.

આવી ક્ષતિઓ ફોજદારી ન્યાય પ્રક્રિયાની અખંડિતતા સાથે ચેડા કરે છે, જપ્ત કરાયેલી નશીલી દવાઓને ગેરકાયદેસર માધ્યમોમાં ફેરવવાનું જોખમ વધારે છે અને જાહેર ભંડોળ અને જાહેર સલામતીને સતત નબળી પાડે છે.

વિભાગ/સરકારને સૂચિત કરવામાં આવ્યું હતું (જુલાઈ 2025). અને અનુસ્મારક છતાં (સપ્ટેમ્બર/ઓક્ટોબર 2025) તેમના પ્રતિભાવની રાહ જોવાઈ રહી હતી (નવેમ્બર 2025).

***ભલામણ:** ગૃહ વિભાગ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના આદેશ મુજબ જપ્ત કરાયેલા નાર્કોટિક ડ્રગ્સ અને સાયકોટ્રોપિક પદાર્થોના વિશિષ્ટ સંગ્રહ માટે યોગ્ય સંગ્રહ સુવિધાઓ સ્થાપિત કરવાનું સુનિશ્ચિત કરવું જોઇએ અને જપ્ત કરાયેલા ડ્રગ્સના નિકાલ માટે વિગતવાર સમયરેખા સૂચિત કરવી જોઇએ.*

3.15 *બંદોબસ્ત/એસ્કોર્ટ ચાર્જની ખોટી વસૂલાત*

590 કેસોમાં, બંદોબસ્ત/એસ્કોર્ટ ચાર્જ ખોટા દરે વસૂલવામાં આવ્યા હતા જેના કારણે ₹ 2.51 કરોડની ઓછી વસૂલાત થઇ હતી.

2009 ના સ્થાયી આદેશો[114] અને પોલીસ મહાનિર્દેશક (સશસ્ત્ર એકમો) દ્વારા જારી કરાયેલા પરિપત્રોની[115] સાથે વંચાણે લેતાં 1999 ના સરકારી ઠરાવ[116] મુજબ, જો પોલીસ કર્મચારીઓ સુરક્ષા હેતુ માટે અન્ય સંસ્થાઓને[117] પૂરા પાડવામાં આવે તો આ સંસ્થાઓ પાસેથી બંદોબસ્ત/એસ્કોર્ટ ખર્ચ, જે આ રીતે તૈનાત પોલીસ કર્મચારીઓને ચૂકવવાપાત્ર પગાર અને ભથ્થાના બમણા દરે હોય છે, તે અગાઉથી વસૂલ કરવો જરૂરી છે. જો તૈનાત પોલીસ કર્મચારીઓને ભાડા-મુક્ત રહેઠાણ

[112] ફેબ્રુઆરી 2022 માં સંકલાવ પોલીસ સ્ટેશન દ્વારા 226.270 કિલો ખસખસનો ભૂકો જપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો. જેની સામે નિકાલ કરાયેલ જથ્થો 199.14 કિલો હતો.

[113] ફેબ્રુઆરી 2022 માં સુરેન્દ્રનગર સ્પેશિયલ ઓપરેશન ગ્રુપ (SOG) દ્વારા 31 કિલો અફીણ જપ્ત કરવામાં આવ્યું હતું. જેની સામે નિકાલ કરાયેલ જથ્થો 2.106 કિલો હતો.

[114] તારીખ 04 નવેમ્બર 2009.

[115] તારીખ 22 ડીસેમ્બર 2011

[116] તારીખ 01 ઓક્ટોબર 1999 નો ગૃહ વિભાગ, ગુજરાત સરકાર દ્વારા જારી કરવામાં આવેલો.

[117] ખાનગી સંસ્થાઓ, બેંકો, આકાશવાણી, કેન્દ્રિય/રાજ્યના જાહેર ક્ષેત્રના ઉપક્રમો/સ્વાયત્ત સંસ્થાઓ, કેન્દ્ર સરકાર, રાજ્ય સરકાર વગેરે.

કાળવવામાં આવ્યું હોય, તો પગાર અને ભથ્થામાં ઘર ભાડા ભથ્થું[118] (HRA) પણ ધ્યાનમાં લેવાનું રહેશે.

ઓડિટમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું (એપ્રિલ 2023 અને માર્ચ 2025 વચ્ચે) કે ગૃહ વિભાગ, ગુજરાત સરકાર હેઠળની છ પોલીસ કચેરીઓએ 590 કેસોમાં ખોટા દરે[119] બંદોબસ્ત/એસ્કોર્ટ ચાર્જ વસૂલ કર્યા હતા. પરિણામે, બંદોબસ્ત/એસ્કોર્ટ ચાર્જની ₹ 2.51 કરોડ[120] જેટલી રકમની ઓછી વસૂલાત થઈ હતી, જેમાં ₹ 45.17 લાખનો[121] માલ અને સેવા વેરો સામેલ નથી. વિગતો નીચેના કોષ્ટકમાં આપવામાં આવી છે:

કોષ્ટક 3.7: બંદોબસ્ત/એસ્કોર્ટ ચાર્જની ઓછી વસૂલાતની વિગતો

<table>
<tr><th>ઓડિટ એકમ</th><th>બંદોબસ્ત ચાર્જની ઓછી વસૂલાત (₹ લાખમાં)</th><th>કેસોની સંખ્યા</th><th>નોંધ</th></tr>
<tr><td>રાજ્ય અનામત પોલીસ દળ ગ્રુપ IX, વડોદરા[122]</td><td>0.30</td><td>10</td><td>પગાર અને ભથ્થામાં ઘરભાડા ભથ્થાનો સમાવેશ ન કરવો.</td></tr>
<tr><td colspan="4">કચેરીએ ખાનગી કંપનીઓને 2022-23 સુધી જારી કરાયેલી માંગણાની નોટિસો માટે ઘર ભાડા ભથ્થાના ઘટકનો સમાવેશ કરીને સુધારેલા બિલ જારી કર્યા હતા (એપ્રિલ 2024). 2023-24 દરમિયાન જારી કરાયેલી માંગણા નોટિસના સંદર્ભમાં, કચેરીએ જણાવ્યું હતું કે સુધારેલા બિલ રેકોર્ડની ચકાસણી પછી જારી કરવામાં આવશે. વધુ પ્રતિભાવની રાહ જોવાઈ રહી હતી (નવેમ્બર 2025).</td></tr>
<tr><td>પોલીસ અધિક્ષક, અમદાવાદ (ગ્રામ્ય)[123]</td><td>165.34</td><td>302</td><td>• પગાર અને ભથ્થાના બમણા દરના બદલે એક જ દરે બંદોબસ્ત ચાર્જની વસૂલાત
• ખોટી ગણતરી.</td></tr>
<tr><td colspan="4">કચેરીએ જણાવ્યું હતું (ફેબ્રુઆરી 2025) કે ઓડિટ અવલોકન મુજબ બંદોબસ્ત ખર્ચ વસૂલ કરવા માટે પગલાં લેવામાં આવશે. વધુ પ્રતિભાવની રાહ જોવાઈ રહી હતી (નવેમ્બર 2025)</td></tr>
<tr><td>પોલીસ અધિક્ષક, ભરૂચ[124]</td><td>41.48</td><td>123</td><td>• 1999 ના સરકારી ઠરાવ મુજબ, પગાર અને ભથ્થાના બમણા દરે બંદોબસ્ત ચાર્જ વસૂલાતપાત્ર હતો જ્યારે વિભાગે એક જ દરે વસૂલ કર્યો હતો, જેના પરિણામે 123 કેસોમાં ₹ 41.48 લાખનો બંદોબસ્ત ચાર્જ ઓછો વસૂલ કરવામાં આવ્યો હતો.</td></tr>
<tr><td colspan="4">કચેરીએ જણાવ્યું હતું (માર્ચ 2024) કે બાકી વસૂલાત માટે ડિમાન્ડ નોટિસ (2022-23 સુધીના કેસો માટે) ભરૂચની મુખ્ય પોસ્ટ-ઓફિસને જારી કરવામાં આવી હતી અને બાકીના ચાર્જની વસૂલાત કરવા માટે બેંક ઓફ બરોડા અને સંબંધિત પોલીસ સ્ટેશનને જાણ કરવામાં આવી હતી. વર્ષ 2023-24 માટેના કેસો સહિત સુધારેલા અવલોકન જારી કર્યા પછી, કચેરીએ જણાવ્યું હતું (માર્ચ 2024) કે જરૂરી કાર્યવાહી માટે સંબંધિત પોલીસ સ્ટેશનો પાસેથી અદ્યતન માહિતી મંગાવવામાં આવશે. વધુ પ્રતિભાવની રાહ જોવાઈ રહી હતી (નવેમ્બર 2025).</td></tr>
<tr><td>પોલીસ અધિક્ષક, મહેસાણા[125]</td><td>15.39</td><td>109</td><td>• 1999 ના સરકારી ઠરાવ મુજબ, પગાર અને ભથ્થાના બમણા દરે બંદોબસ્ત ચાર્જ વસૂલાતપાત્ર હતો જ્યારે વિભાગે એક જ દરે વસૂલ કર્યો હતો, જેના પરિણામે 109 કેસોમાં ₹ 15.39 લાખનો બંદોબસ્ત ચાર્જ ઓછો વસૂલ કરવામાં આવ્યો હતો.</td></tr>
</table>

118 જો આવું ભાડા-મુક્ત રહેઠાણ પૂરું પાડવામાં આવ્યું ન હોય તો આવા કર્મચારીઓને ચૂકવવાપાત્ર ઘર ભાડા ભથ્થું.

119 વિવિધ સંવર્ગોના પોલીસ કર્મચારીઓને ચૂકવવાપાત્ર પગાર અને ભથ્થાં (મોંઘવારી ભથ્થું, મકાન ભાડા ભથ્થું, તબીબી ભથ્થું, ખાસ વળતર ભથ્થું, પરિવહન ભથ્થું, કપડાં ભથ્થું, ધોલાઈ/કીટ જાળવણી ભથ્થું, સાયકલ ભથ્થું) મુજબ ઓડિટ દ્વારા ગણતરી કરવામાં આવી છે.

120 વિગતવાર ગણતરી ગૃહ વિભાગને ઓગસ્ટ 2025 માં મોકલવામાં આવી હતી.

121 18 ટકાના દરે.

122 માર્ચ 2014 અને માર્ચ 2024.

123 જાન્યુઆરી 2021 અને માર્ચ 2024 વચ્ચે પૂરી પાડવામાં આવેલી એસ્કોર્ટ સેવા.

124 ડિસેમ્બર 2017 અને માર્ચ 2024 વચ્ચે પૂરી પાડવામાં આવેલ એસ્કોર્ટ સેવાઓ.

125 એપ્રિલ 2019 અને માર્ચ 2024 વચ્ચે પૂરી પાડવામાં આવેલ એસ્કોર્ટ સેવાઓ.

ઓડિટ એકમ	બંદોબસ્ત ચાર્જની ઓછી વસૂલાત (₹ લાખમાં)	કેસોની સંખ્યા	નોંધ
કચેરીએ જણાવ્યું હતું (જૂન 2024) કે 1999 ના સરકારના ઠરાવ મુજબ, પોલીસ અધિકારીઓ ખાનગી સંસ્થાઓ, બેંકો અને આકાશવાણીને ફાળવવામાં આવ્યા હોય તે સિવાયના તમામ કિસ્સાઓમાં બંદોબસ્ત ચાર્જ એક જ દરે પગાર અને ભથ્થા પર વસૂલવામાં આવે છે. આવા કિસ્સાઓમાં, પગાર અને ભથ્થાના બમણા દરે ચાર્જ વસૂલ કરવામાં આવે છે. પોલીસ અધિક્ષકની કચેરીનો જવાબ ટકી શકે એવો નથી કારણ કે તે સરકારના ઠરાવના ખોટા અર્થઘટન પર આધારિત છે. સરકારના ઠરાવ મુજબ, બંદોબસ્ત ખર્ચ ખાસ કરીને જ્યારે પોલીસ કર્મચારીઓને ટ્રાફિક નિયંત્રણ હેતુ માટે તૈનાત કરવામાં આવે છે ત્યારે પગાર અને ભથ્થાના એક જ દરે વસૂલ કરવામાં આવે છે, અને જ્યારે તેમની સેવાઓનો ઉપયોગ પોલીસ ગાર્ડ તરીકે કરવામાં આવે છે ત્યારે બમણા દરે વસૂલવામાં આવે છે. આ ભેદ સંસ્થાના પ્રકાર કરતાં તૈનાતીના પ્રકાર પર આધારિત છે.			
પોલીસ અધિક્ષક, ગાંધીનગર[96]	2.18	28	• 1999 ના સરકારી ઠરાવ મુજબ, પગાર અને ભથ્થાના બમણા દરે બંદોબસ્ત ચાર્જ વસૂલાતપાત્ર હતો જ્યારે વિભાગે એક જ દરે વસૂલ કર્યો હતો, જેના પરિણામે 28 કેસોમાં ₹ 2.18 લાખનો બંદોબસ્ત ચાર્જ ઓછો વસૂલ કરવામાં આવ્યો હતો.
કચેરીએ જણાવ્યું હતું (જાન્યુઆરી 2025) કે બાકીના બંદોબસ્ત ચાર્જની વસૂલાત કરવામાં આવશે. વધુ પ્રતિભાવની રાહ જોવાઈ રહી હતી (નવેમ્બર 2025).			
પોલીસ કમિશનર, અમદાવાદ[97]	2.30	18	• 1999 ના સરકારી ઠરાવ મુજબ, પગાર અને ભથ્થાના બમણા દરે બંદોબસ્ત ચાર્જ વસૂલાતપાત્ર હતો જ્યારે વિભાગે એક જ દરે વસૂલ કર્યો હતો, જેના પરિણામે 18 કેસોમાં ₹ 2.30 લાખનો બંદોબસ્ત ચાર્જ ઓછો વસૂલ કરવામાં આવ્યો હતો.
કાર્યાલયે જણાવ્યું (એપ્રિલ 2025) કે રેકોર્ડ ચકાસવામાં આવશે અને જ્યાં પણ લાગુ પડે ત્યાં બંદોબસ્ત ચાર્જની વસૂલાત કરવામાં આવશે. આગળ પ્રતિભાવની રાહ જોવાઈ રહી હતી (નવેમ્બર 2025).			

છ પોલીસ કચેરીઓમાં બંદોબસ્ત અને એસ્કોર્ટ તૈનાતીઓની ઑડિટ ચકાસણીમાં જાણવા મળ્યું કે લાભાર્થી સંસ્થાઓ પાસેથી વસૂલ કરી શકાય તેવા ખર્ચ 1999 ના સરકારના ઠરાવ અને ત્યારબાદના વિભાગીય સૂચનો અનુસાર વસૂલવામાં આવ્યા ન હતા. કુલ 590 કિસ્સાઓમાં, નિર્ધારિત દરો, એટલે કે, લાગુ પડતા મકાન ભાડા ભથ્થા સહિત, બમણા પગાર અને ભથ્થાં પર વસૂલાત, એકસરખી રીતે લાગુ કરવામાં આવી ન હતી. આના પરિણામે લાગુ GST સિવાય ₹ 2.51 કરોડની ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

ક્ષેત્રીય કચેરીઓ તરફથી મળેલા જવાબો દર્શાવે છે કે કેટલાક કિસ્સાઓમાં વસૂલાત શરૂ કરવામાં આવી છે; જોકે, કિસ્સાઓની મોટી સંખ્યામાં ચકાસણી અને સુધારાત્મક કાર્યવાહી હજુ પણ બાકી છે. વિચલનોની ભાત સરકારના ઠરાવના અસંગત અર્થઘટન, બિલ તૈયાર કરતી વખતે અપૂરતી ચકાસણી અને મર્યાદિત દેખરેખ તરફ નિર્દેશ કરે છે.

આ બાબત વિભાગ/સરકારને જાણ કરવામાં આવી હતી (ઑગસ્ટ 2025). અને સ્મૃતિપત્ર પાઠવવા છતાં તેમના પ્રતિભાવની રાહ હતી (નવેમ્બર 2025). (ઑક્ટોબર/નવેમ્બર 2025)

ભલામણ: આંતરિક તપાસને મજબૂત બનાવવા, તમામ એકમોમાં નિર્ધારિત દરોનો સમાન ઉપયોગ સુનિશ્ચિત કરવા અને તૈનાતીના પ્રકારો પર સ્પષ્ટતા વધારવાથી આવી ભૂલોને ફરીથી થતી અટકાવવામાં મદદ મળશે અને સરકારની આવકનું રક્ષણ થશે.

[96] જુલાઈ 2021 અને ડિસેમ્બર 2023 વચ્ચે પૂરી પાડવામાં આવેલ એસ્કોર્ટ સેવાઓ.

[97] માર્ચ 2022 અને ડિસેમ્બર 2023 વચ્ચે પૂરી પાડવામાં આવેલ એસ્કોર્ટ સેવાઓ.

ઊર્જા અને પેટ્રોકેમિકલ્સ વિભાગ

3.16 પેટ્રોલિયમ નિયામક દ્વારા ખાણકામ આવકની વસૂલાત અને એકત્રીકરણ

મુકરર ભાડુ અને રોયલ્ટીનું માંગણું ઉભુ ન કરવું અને રોયલ્ટી અને વ્યાજની વસૂલાત ન થવાથી ₹ 12.92 કરોડનું આવકનું નુકસાન થયું.

ઉર્જા અને પેટ્રોકેમિકલ્સ વિભાગ, ગુજરાત સરકાર અને પેટ્રોલિયમ નિયામકનું કાર્યાલય (DoP) લાઇસન્સ અને લીઝ આપવા તેમજ ક્રૂડ ઓઇલ અને કુદરતી ગેસમાંથી ખાણકામની આવકની વસૂલાત અને એકત્રીકરણ સંબંધિત રેકોર્ડ જાળવે છે.

એપ્રિલ 2017 થી જૂન 2023 ના સમયગાળા માટે પેટ્રોલિયમ નિયામકના કાર્યાલય ના રેકોર્ડની પ્રતિક ચકાસણી સપ્ટેમ્બર 2023 માં હાથ ધરવામાં આવી હતી, જેમાં ઓડિટમાં મુકરર ભાડાની બિન/ઓછી ચુકવણી માટે માંગણું ઉભુ ન કરવા, મુકરર ભાડાની વિલંબિત ચુકવણી પર વ્યાજનું માંગણું ઉભુ ન કરવું, રોયલ્ટીની વસૂલાત ન કરવી અને રોયલ્ટીની વિલંબિત ચુકવણી પર વ્યાજ વસૂલ ન કરવાના કિસ્સાઓ જોવા મળ્યા હતા, જે મુખ્યત્વે પેટ્રોલિયમ નિયામક ની દેખરેખ, અમલીકરણ અને અનુવર્તી કાર્યવાહીની પધ્ધતિમાં પ્રણાલીગત નબળાઈઓને આભારી છે જેના પરિણામે કુલ ₹ 12.92 કરોડનું મહેસૂલી નુકસાન થયું હતું. વિગતોની નીચેના ફકરામાં ચર્ચા કરવામાં આવી છે:

3.16.1 તારાપુર RFPSC બ્લોક તરફથી મોડી ચુકવણીના ચાર્જનું માંગણુ ઉભુ ન કરવું

શોધખોળના સમયગાળા દરમિયાન PEL ફી અને રોયલ્ટીની વિલંબિત ચુકવણી પર પેટ્રોલિયમ નિયામક દ્વારા વ્યાજ વસૂલ કરવામાં આવ્યું ન હતું, તારાપુર રિંગ ફેન્સ પ્રોડક્શન શેરિંગ કોન્ટ્રાક્ટ (RFPSC) બ્લોકમાંથી મુકરર ભાડુ અને મુકરર ભાડા પર વ્યાજની ₹ 9.69 કરોડ જેટલી રકમની વસૂલાત થઈ ન હતી.

રાજ્ય સરકારને PNG નિયમો, 1959 ના નિયમ 5 હેઠળ, પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય, ભારત સરકારની પૂર્વ મંજૂરીથી રાજ્ય સરકારને સોંપાયેલ કોઈપણ જમીનના સંદર્ભમાં પેટ્રોલિયમ શોધખોળનું લાઇસન્સ (PEL)/પેટ્રોલિયમ માઇનિંગ લીઝ (PML) આપવાનો અધિકાર છે. PNG નિયમોનો નિયમ 9 નિયત કરે છે કે દરેક PEL અને પેટ્રોલિયમ લીઝ ધારકો લાઇસન્સ અથવા લીઝના હુકમમાં આ બાબતની ઉલ્લેખિત તારીખથી અમલમાં આવશે.

PNG નિયમો, 1959 ના નિયમ 11 મુજબ, લાઇસન્સધારકે ચોથા વર્ષ પછીના નવીકરણના દરેક અનુગામી વર્ષ માટે ₹ 4,000 ના દરે, લાઇસન્સ ફી વાર્ષિક ધોરણે અગાઉથી ચૂકવવાની રહેશે, જે લાયસન્સ દ્વારા આવરી લેવામાં આવતા દરેક ચોરસ કિલોમીટર અથવા તેના ભાગ માટે ગણવામાં આવે છે.

વધુમાં, નિયમ 13 મુજબ, લીઝ મંજૂર થયા પછી, ભાડે લેનાર વ્યક્તિ સરકારને નિશ્ચિત વાર્ષિક મુકરર ભાડું[128] ચૂકવશે, જો કે ભાડે લેનાર વ્યક્તિ દરેક અનુગામી વર્ષ માટે પેટ્રોલિયમ માઈનિંગ લીઝ મંજૂર થયાના 30 દિવસની અંદર ફક્ત મુકરર ભાડું અથવા રોયલ્ટી, જે પણ વધારે હોય તે ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે.

PNG નિયમોના નિયમ 23 મુજબ, ફી, રોયલ્ટી અથવા અન્ય ચૂકવણીમાં ચુકવણી કરવામાં

---

[128] પ્રથમ 100 ચોરસ કિમી માટે પ્રતિ હેક્ટર અથવા તેના ભાગ માટે રૂ. 100 અને પ્રથમ 100 ચોરસ કિમીથી વધુ વિસ્તાર માટે પ્રતિ હેક્ટર અથવા તેના ભાગ માટે રૂ. 200.

નિષ્ફળતાના કિસ્સામાં, વિલંબિત સમયગાળા માટે સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા (SBI) ના પ્રાઇમ લેન્ડિંગ રેટ કરતાં 200 બેસિસ પોઇન્ટના દંડાત્મક દરે ચુકવણીમાં વધારો કરવામાં આવશે. જો લાઇસન્સ અથવા લીઝના સંદર્ભમાં કોઈપણ લાઇસન્સ ફી, લીઝ ફી, રોયલ્ટી અથવા અન્ય ચુકવણી ત્રણ મહિનાથી વધુ સમયથી બાકી હોય, તો રાજ્ય સરકાર, કેન્દ્ર સરકારની પૂર્વ મંજૂરી સાથે, આવા લાઇસન્સ અથવા લીઝને રદ કરી શકે છે.

CB-ON-2 બ્લોક (તારાપુર) માટે ભારત સરકાર (GoI), ઓઇલ એન્ડ નેચરલ ગેસ કોર્પોરેશન લિમિટેડ (ONGCL), ગુજરાત સ્ટેટ પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશન લિમિટેડ (GSPCL) અને હિન્દુસ્તાન ઓઇલ એક્સપ્લોરેશન કંપની લિમિટેડ વચ્ચે (12 એપ્રિલ 2000) ઉત્પાદન વહેંચણી કરાર (PSC) થયો હતો જેમાં ONGCL નોમિની હતી અને ગુજરાત રાજ્ય પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશન લિમિટેડ બ્લોક માટે ઓપરેટર હતું. ONGCL ને 23 નવેમ્બર 2000 ના રોજ સાત વર્ષ માટે PEL આપવામાં આવ્યું હતું.

22 નવેમ્બર 2007 ના રોજ PEL સમયગાળો પૂર્ણ થયા પછી, ONGCL એ ગુજરાત સરકાર (GoG) ને તેના PEL ને છોડી દેવા વિનંતી કરી અને જણાવ્યું કે ભારત સરકારની મંજૂરી અનુસાર ઓપરેટરને સંશોધનનું લાઇસન્સ આપવામાં આવે. ભારત સરકારના પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય દ્વારા એક વર્ષ માટે, એટલે કે 23 નવેમ્બર 2007 થી 22 નવેમ્બર 2008 સુધી, સંશોધનના લાઇસન્સનું વિસ્તરણ (29 ડિસેમ્બર 2008) પાછલી અસરથી મંજૂર કરવામાં આવ્યું હતું, શરત એ હતી કે ઓપરેટરે 23 નવેમ્બર 2007 થી સંશોધન વિસ્તાર અને શોધાયેલ વિસ્તાર માટે અલગ રિંગ ફેન્સ પ્રોડક્શન શેરિંગ કોન્ટ્રાક્ટ (RFPSC) પર સહી કરવી પડશે. જોકે, 22 નવેમ્બર 2008 ના રોજ સંશોધન લાઇસન્સનો સમયગાળો પૂર્ણ થયા પછી, ન તો ઓપરેટરે 23 નવેમ્બર 2008 થી વિસ્તરણ માટે અરજી કરી, ન તો પેટ્રોલિયમ નિયામકે આ બાબતમાં અનુવર્તી કાર્યવાહી કરી હતી.

માર્ચ 2016 માં, તારાપુર બ્લોક માટે RFPSC પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા, જેમાં ગુજરાત રાજ્ય પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશન લિમિટેડ ને 570 ચોરસ કિમી ના કરારના વિસ્તારના સંશોધન, ઉત્પાદન અને વિકાસ માટે ઓપરેટર તરીકે માન્યતા આપવામાં આવી હતી, જેમાં 80 *ટકા* ભાગીદારી હતી. ઓપરેટરે (ફેબ્રુઆરી 2020) ગુજરાત સરકાર અને DGH ને સંશોધન ક્ષેત્ર માટે પેટ્રોલિયમ માઇનિંગ લીઝ માટે અરજી કરી હતી. જવાબમાં, DGH એ (જુલાઈ 2021) ઓપરેટરને 23 નવેમ્બર 2008 થી પેટ્રોલિયમ માઇનિંગ લીઝ ની મંજૂરીની તારીખ સુધી પેટ્રોલિયમ શોધખોળ લીઝ ને નિયમિત કરવાની સલાહ આપી હતી. ઓપરેટરે 23 નવેમ્બર 2008 થી 22 નવેમ્બર 2020 ના સમયગાળા માટે માર્ચ 2021 માં પેટ્રોલિયમ નિયામક ને ₹ 2.56 કરોડ ચૂકવ્યા હતા. ગુજરાત સરકારે ગુજરાત રાજ્ય પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશન લિમિટેડ ને 23 નવેમ્બર 2008 થી 03 ફેબ્રુઆરી 2020 સુધી PEL લંબાવી આપ્યું હતું (જુલાઈ ૨૦૨૩).

તારાપુર RFPSC ની કલમ 2.2 મુજબ, વિસ્તૃત સંશોધનનો સમયગાળો 23 નવેમ્બર 2007 થી અમલમાં હતો, તેથી ઓપરેટરે 23 નવેમ્બર 2008 થી PEL ફી, બાકી વ્યાજ સાથે, માર્ચ 2016[123] માં જમા કરાવવી જોઈતી હતી. જોકે, માર્ચ 2016 માં PEL ફી જમા ન કરાવવાનું કોઈ કારણ રેકોર્ડ પર મળ્યું નથી. છેવટે માર્ચ 2021 માં ઓપરેટર દ્વારા PEL ફી ચૂકવવામાં આવી હતી, જેના પગલે ઓપરેટરે માન્ય PEL વિના બ્લોકમાં કરવામાં આવતી શોધખોળ પ્રવૃત્તિઓને નિયમિત કરવા માટે PML ને અરજી કરી હતી.

---

123 RFPSC પર માર્ચ 2016 માં સહી-સિક્કા કરવામાં આવ્યા હતા.

જોકે ઓપરેટરે પછીથી માર્ચ 2021 માં ₹ 2.56 કરોડની ફી ચૂકવીને PEL ને નિયમિત કરાવી હતું. પેટ્રોલિયમ નિયામક એ નિયમ 23 હેઠળ જરૂરી વિલંબિત સમયગાળા માટે વ્યાજ વસૂલ્યું ન હતું, જેના પરિણામે ₹ 1.82 કરોડ (સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયાનો પ્રાઇમ લેન્ડીંગ દર ના વિલંબ × દંડ દર વત્તા 200 bps ના આધારે ગણતરી) ની વસૂલાત થઈ ન હતી.

ત્યારબાદ, પેટ્રોલિયમ અને કુદરતી ગેસ મંત્રાલયે ઓપરેટરને PML જારી કરવા માટે (જૂન 2023) પૂર્વ મંજૂરી આપી, જે 4 ફેબ્રુઆરી 2020 થી 22 નવેમ્બર 2025 સુધી અમલમાં હતી. જોકે, પેટ્રોલિયમ નિયામકે સંશોધનના સમયગાળા દરમિયાન ઓપરેટર દ્વારા ઉત્પાદિત અને વેચાયેલા સ્લજ ઓઇલ અંગેની વિગતો રજૂ કરવામાં ન આવી હોવાનો ઉલ્લેખ કરીને PML માટે ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર[130] જારી કરવામાં વિલંબ કર્યો હતો. પરિણામે, ગુજરાત સરકારે (GoG) ઓપરેટર દ્વારા અરજી કર્યા પછી ચાર વર્ષથી વધુના વિલંબ બાદ અને પેટ્રોલીયમ અને કુદરતી ગેસ મંત્રાલય તરફથી પૂર્વ મંજૂરી મળ્યાના એક વર્ષથી વધુ સમય પછી, 04 ફેબ્રુઆરી 2020 થી 22 નવેમ્બર 2025 ના સમયગાળા માટે PML ઓર્ડર (ઓક્ટોબર 2024) જારી કર્યો.

ઓડિટને આપવામાં આવેલા રેકોર્ડ મુજબ, ઓપરેટરે ફેબ્રુઆરી 2025 થી વાણિજ્યિક ઉત્પાદન શરૂ કર્યું છે અને ખાણકામ લીઝ વિસ્તારના કબજાની તારીખથી, એટલે કે 04 ફેબ્રુઆરી 2020 (પેટ્રોલિયમ માઈનિંગ લીઝ ની અસરકારક તારીખ) થી પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ નિયમોના નિયમ 13 મુજબ વાર્ષિક મુકરર ભાડુ ચૂકવવા માટે જવાબદાર હતા. જો કે, પેટ્રોલિયમ માઈનિંગ લીઝ વિલંબ સાથે જારી કરવામાં આવ્યું હોવાથી, પેટ્રોલિયમ નિયામકે હજુ સુધી ઓપરેટર પાસેથી વાર્ષિક મુકરર ભાડુ, વ્યાજ સાથે માંગ્યું નથી અથવા વસૂલ કર્યું નથી, જેના પરિણામે ₹ 5.92 કરોડ (વિલંબ × સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયાનો પ્રાઇમ લેન્ડીંગ દર ના દંડનો દર વત્તા 200 bps ના આધારે ગણતરી) ની વસૂલાત થઈ નથી.

પેટ્રોલિયમ નિયામકે જવાબ આપ્યો હતો (માર્ચ 2025) કે તેણે PEL ફીની મોડી ચુકવણી પર વ્યાજ ચૂકવવા માટે ગુજરાત રાજ્ય પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશન લિમિટેડ ને જાણ કરી છે. મુકરર ભાડાની ચુકવણી અંગે, પેટ્રોલિયમ નિયામકે જવાબ આપ્યો હતો કે મુકરર ભાડુ અને તેનું વ્યાજ ગુજરાત રાજ્ય પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશન લિમિટેડ પાસેથી ગુજરાત સરકાર દ્વારા પેટ્રોલિયમ માઈનિંગ લીઝ ને મંજૂર કરવામાં આવ્યું તે તારીખ (28 ઓક્ટોબર 2024) થી ચૂકવવાપાત્ર છે,નહીં કે પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ મંત્રાલય તરફથી મળેલી પૂર્વ મંજૂરીમાં ઉલ્લેખિત અસરકારક તારીખ (04 ફેબ્રુઆરી 2020) થી નહીં. વધુમાં, ગુજરાત રાજ્ય પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશન લિમિટેડે (માર્ચ 2025) પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ મંત્રાલય ને વિનંતી કરી છે કે પેટ્રોલિયમ માઈનિંગ લીઝ ની અસરકારક તારીખ ગુજરાત સરકાર દ્વારા તેની મંજૂરીની તારીખ સાથે સંરેખિત કરવામાં આવે. પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ મંત્રાલય ના નિર્ણયના આધારે, મુકરર ભાડાની વસૂલાતની સ્થિતિની ઓડિટને જાણ કરવામાં આવશે.

પેટ્રોલિયમ માઈનિંગ લીઝની મંજૂરીની તારીખથી મુકરર ભાડુ વસૂલાતપાત્ર છે એવો પેટ્રોલિયમ નિયામક નો જવાબ સ્વીકાર્ય નથી. જોકે પેટ્રોલિયમ માઈનિંગ લીઝ ઔપચારિક રીતે પાછળથી જારી થઈ હોવા છતાં, તારાપુર RFPSC માટે પેટ્રોલિયમ માઈનિંગ લીઝ 04 ફેબ્રુઆરી 2020 થી પાછલી અસરથી અમલમાં મૂકવામાં આવ્યું હતું. વધુમાં, RFPSC ની કલમ 16.4 મુજબ, ગુજરાત રાજ્ય પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશન લિમિટેડ ખાણકામ લીઝ વિસ્તારના કબજાની અસરકારક તારીખથી પેટ્રોલિયમ નિયામક ને મુકરર ભાડું ચૂકવવા માટે જવાબદાર હતું. પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ

[130] 23 સપ્ટેમ્બર 2024 ના રોજ ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર આપવામાં આવ્યું હતું.

મંત્રાલય તરફથી પૂર્વ મંજૂરી મેળવવા છતાં, પેટ્રોલિયમ નિયામક એ પેટ્રોલિયમ માઈનિંગ લીઝ જારી કરવામાં વિલંબ કર્યો, જેના પરિણામે આવક પ્રાપ્ત થઈ ન હતી.

પેટ્રોલિયમ નિયામક દ્વારા રજૂ કરાયેલા જવાબમાં (જુલાઈ 2025) એપ્રિલ 2024 માં સંશોધનના સમયગાળા દરમિયાન ઉત્પાદિત અને વેચાયેલા સ્લજ ઓઇલ પર ગુજરાત રાજ્ય પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશન લિમિટેડ દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલા ₹ 0.96 કરોડની રોયલ્ટીની વિગતો રજૂ કરવામાં આવી હતી. જોકે, જવાબમાં ₹ 0.96 કરોડની રોયલ્ટીની વિલંબિત ચુકવણી પર વ્યાજની વસૂલાત અંગે મૌન હતું. રોયલ્ટીની વિલંબિત ચુકવણી પર વ્યાજ ₹ 1.96 કરોડ જેટલું છે (પેટ્રોલિયમ નિયામક નો વિલંબ ×SBI PLR દંડ દર વત્તા 200 bps પર ગણતરી કરવામાં આવે છે).

આમ, પેટ્રોલિયમ નિયામકે વિલંબિત PEL ફી પર વ્યાજ વધારવું જોઈતું હતું, પેટ્રોલિયમ લીઝ ધારકો ની અસરકારક તારીખ (04 ફેબ્રુઆરી 2020) થી મુકરર ભાડુ વસૂલ કરવું જોઈતું હતું અને સંશોધનના સમયગાળા દરમિયાન ઉત્પાદિત અને વેચાયેલા સ્લજ ઓઇલ માટે ચૂકવવામાં આવતી વિલંબિત રોયલ્ટી પર વ્યાજની માંગણી કરવી જોઈએ. જો કે, પેટ્રોલિયમ નિયામકે પેટ્રોલિયમ માઇનીંગ લીઝ જારી કરવામાં વિલંબ કર્યો, સમયસર માંગણીઓ કરી નહીં અને નિયમ 23 લાગુ કર્યો નહીં, જેના પરિણામે ₹ 9.69 કરોડની[181] રકમના કાયદેસરના લેણાં (નવેમ્બર 2025) ની વસૂલાત થઈ નહીં. ઓપરેટરે ચુકવણીમાં વિલંબ કર્યો, પરંતુ આવકમાં ઘટાડો થયો કારણ કે પેટ્રોલિયમ નિયામકે કાયદેસર લેણાં લાગુ કર્યા ન હતા અને પેટ્રોલિયમ માઇનીંગ લીઝ જારી કરવામાં વિલંબ કર્યો હતો, જેના કારણે વસૂલાત સીધી રીતે અટકી ગઈ હતી

3.16.2 પેટ્રોલિયમ માઇનીંગ લીઝ ધારકો પાસેથી મુકરર ભાડાની બિન-વસૂલાત/ઓછી વસૂલાત

દસ પેટ્રોલિયમ માઇનીંગ લીઝ ધારકો પાસેથી ₹ 0.89 કરોડની રકમની મુકરર ભાડાની બિન-વસૂલાત/ઓછી વસૂલાત અને વિલંબિત ચુકવણીઓ વ્યાજની બિન-વસૂલાત.

એપ્રિલ 2017 થી જૂન 2023 ના ઓડિટના સમયગાળા દરમિયાન આપવામાં આવેલા 94 પેટ્રોલિયમ માઇનિંગ લીઝ (પેટ્રોલિયમ માઇનીંગ લીઝ) માંથી, 11 કેસોમાં મુકરર ભાડાની વસૂલાત બાકી હતી અને મોડી ચુકવણી પર વ્યાજની બિન-વસુલી રકમ ₹ 0.89 કરોડ[182] હતી (વિલંબ × સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયાના પ્રાઇમ લેન્ડીંગ રેટ ના દંડકીય દર વત્તા 200 bps પર આધારિત ગણતરી). સાત પેટ્રોલિયમ માઇનિંગ લીઝ ધારકોએ 74 દિવસથી 1410 દિવસ સુધીના સમયગાળા માટે મુકરર ભાડાની ચુકવણીમાં વિલંબ કર્યો હતો. જોકે, પેટ્રોલિયમ નિયામક દ્વારા વિલંબિત ચુકવણી પર વ્યાજ વસૂલવામાં આવ્યું ન હતું. વધુમાં, છ કેસોમાં, મુકરર ભાડાની ઓછી વસૂલાત કરવામાં આવી હતી.

પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ નિયમો, 1959 ના નિયમ 23(2) મુજબ, જો લીઝના સંદર્ભમાં કોઈ કાયદેસરની ચુકવણી ત્રણ મહિનાથી વધુ સમય માટે બાકી હોય, તો રાજ્ય સરકાર કેન્દ્ર સરકારની પૂર્વ મંજૂરી સાથે આવી લીઝ રદ કરી શકે છે. જો કે, એવું ધ્યાનમાં આવ્યું છે કે લીઝધારકો દ્વારા ચૂકવણીમાં વિલંબ થયો હોવા છતાં, પેટ્રોલિયમ નિયામકે સમયસર લીઝ રદ કરવા માટે ડાયરેક્ટર જનરલ ઓફ હાઇડ્રોકાર્બન/પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ મંત્રાલય સાથે આ બાબત હાથ ધરી ન હતી. મોટાભાગના કિસ્સાઓમાં, ડાયરેક્ટર જનરલ ઓફ હાઇડ્રોકાર્બન/પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ મંત્રાલય ને લીઝધારકો દ્વારા એક વર્ષ કરતા વધુ સમય સુધી સતત કસૂર કર્યા પછી જ જાણ કરવામાં આવી હતી. વધુમાં, શાંતિ જી. ડી. ઇસ્પાત અને ગેજેસ જીઓ-રિસોર્સિસના કિસ્સાઓમાં

[181] ₹ 1,81,71,206 વત્તા ₹ 5,92,14,641 વત્તા ₹ 1,95,58,143 કુલ ₹ 9,69,43,990. વિગતવાર ગણતરી ઓડિટ ઓફિસના રેકોર્ડમાં રાખવામાં આવી છે.

[182] 11 કેસોની વિગતવાર ગણતરી ઓડિટ કચેરીના રેકોર્ડમાં રાખવામાં આવી છે.

ચુકવણીમાં કસૂરની જાણ પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ મંત્રાલય દ્વારા તેમની આવકની વહેંચણીના કરાર રદ કર્યા પછી જ પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ મંત્રાલય ને કરવામાં આવી હતી.

આમ, પેટ્રોલિયમ નિયામકે સમયસર માંગણી કરવી જોઈતી હતી, વિલંબ પર વ્યાજની વસૂલાત કરવી જોઈતી હતી અને કસૂરના ત્રણ મહિનાની અંદર પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ મંત્રાલય/ ડાયરેક્ટર જનરલ ઓફ હાઇડ્રોકાર્બન ને મામલો પહોંચાડવો જોઈતો હતો. જો કે, દેખરેખ નબળી હોવાથી, પેટ્રોલિયમ નિયામક દ્વારા વ્યાજ વસૂલ કરવામાં આવ્યું ન હતું અને કેસ વિલંબિત ગયા હતા.

પેટ્રોલિયમ નિયામકે જવાબ આપ્યો હતો (માર્ચ 2025) કે તેણે પેટ્રોલિયમ માઇનિંગ લીઝ ધારકો પાસેથી કાયદેસરના લેણાંની વસૂલાત હાથ ધરી છે. જોકે, વ્યાજ સાથે મુકરર ભાડાની વસૂલાત બાકી હતી (નવેમ્બર 2025).

3.16.3 રોયલ્ટી અને રોયલ્ટીની વિલંબિત ચુકવણી પર વ્યાજની વસૂલાત ન થવી

પેટ્રોલિયમ માઇનિંગ લીઝ ધારકો પાસેથી રકમની વિલંબિત ચુકવણી પર '₹2.34 કરોડની રોયલ્ટી અને વ્યાજની બિન-વસુલાત.

- તારીખ 11 જુલાઈ 2022 ના જાહેરનામા દ્વારા પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ મંત્રાલયે 1 ઓક્ટોબર 2022 થી સ્થાનિક રીતે ઉત્પાદિત ક્રૂડ ઓઇલના વેચાણને અંકુશમુક્ત કર્યું હતું. જાહેરનામાની શરત નં. 3 જણાવે છે કે જ્યાં સુધી કરારમાં *અન્યથા જોગવાઈ' ન હોય ત્યાં સુધી, રોયલ્ટી, સેસ, અન્ય વૈધાનિક લેવી અને નફો પેટ્રોલિયમ, મહેસૂલનો હિસ્સો વગેરે જેવી કરારની ચુકવણીઓનું મૂલ્યાંકન વાસ્તવિક વેચાણ કિંમત અથવા ભારતીય ક્રુડ ઓઇલ બાસ્કેટની કિંમત જે પણ વધારે હોય ના આધારે કરવામાં આવશે, જે સરકાર દ્વારા નિયુક્ત એજન્સી દ્વારા માસિક ધોરણે ગણતરી કરવામાં આવે છે.* ઉપરોક્ત સૂચનાને ધ્યાનમાં રાખીને, ભારતીય ક્રુડ ઓઇલ બાસ્કેટ રોયલ્ટીની ગણતરી માટે ફ્લોર પ્રાઈસ બની. પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ મંત્રાલયે પેટ્રોલિયમ પ્લાનિંગ એન્ડ એનાલિસિસ સેલ (PPAC) ને માસિક ધોરણે ભારતીય ક્રૂડ ઓઇલ બાસ્કેટની કિંમતની ગણતરી કરવા માટે નિયુક્ત કર્યા છે.

  બધા લીઝ ધારકોએ પેટ્રોલિયમ નિયામક ને રોયલ્ટીનું વાર્ષિક પત્રક (ARS) રજૂ કરવું જરૂરી છે. પેટ્રોલિયમ અને કુદરતી ગેસ મંત્રાલય દ્વારા જારી કરાયેલા નોટિફિકેશનને ધ્યાનમાં રાખીને, પેટ્રોલિયમ નિયામકે પેટ્રોલિયમ માઈનિંગ લીઝ ધારકોના માસિક રિટર્ન (ઉત્પાદનના પત્રકો) માંથી રોયલ્ટી ચુકવણીની સ્થિતિનું નિરીક્ષણ કરવું જોઈએ. નાણાકીય વર્ષ 2022-23 માટે પેટ્રોલિયમ માઈનિંગ લીઝ ધારકો દ્વારા રજૂ કરાયેલ ARS ની સમીક્ષામાં ધ્યાન પર આવ્યું હતું કે નવ પેટ્રોલિયમ માઈનિંગ લીઝ ધારકોના કિસ્સામાં રોયલ્ટીની ગણતરી માટે ધ્યાનમાં લેવામાં આવતી ક્રૂડની કિંમત PPAC દ્વારા ચોક્કસ મહિનામાં સૂચિત ભારતીય ક્રુડ ઓઇલ બાસ્કેટના ભાવ કરતા ઓછી હતી જેના પરિણામે ₹ 1.54 કરોડ[33] જેટલી રોયલ્ટીની ઓછી ચુકવણી થઈ હતી (બેન્ચમાર્ક ભાવે ખરેખર ચૂકવવામાં આવતી રોયલ્ટી સાથે ચૂકવવાપાત્ર રોયલ્ટીની સરખામણી કરીને ગણતરી કરવામાં આવતી વિભેદક રોયલ્ટી). એવું પણ જોવામાં આવ્યું હતું કે ચાર લીઝ ધારકો (ગુજરાત રાજ્ય પેટ્રોલિયમ નિગમ લિમિટેડ, હિન્દુસ્તાન ઓઇલ એક્સપ્લોરેશન કંપની લિમિટેડ, નિપ્પોન પાવર લિમિટેડ અને સાઉથ એશિયા પ્રાઇવેટ લિમિટેડ) ના ARS વર્ષ

[33] વિગતવાર ગણતરી ઓડિટ કચેરીના રેકોર્ડમાં રાખવામાં આવી છે

2022-23 માટે પેટ્રોલિયમ નિયામક ને પ્રાપ્ત થયા નથી જે દેખરેખમાં ખામી દર્શાવે છે અને પરિણામે સમાધાનમાં વિલંબ થયો હતો. તેથી, ઑડિટ આ પેટ્રોલિયમ માઈનિંગ લીઝ ધારકો પાસેથી પ્રાપ્ત રોયલ્ટીની ચોકસાઇ ચકાસી શક્યું ન હતું.

પેટ્રોલિયમ નિયામકે જવાબ આપ્યો હતો (માર્ચ 2025) કે આ બાબતે 2023-24 અને 2024-25 ના સમયગાળા દરમિયાન તમામ નવ લીઝ ધારકો સાથે પત્રવ્યવહાર કરવામાં આવ્યો છે. જોકે, ₹ 1.54 કરોડની રોયલ્ટી અને તેની વિલંબિત ચૂકવણી પર વ્યાજની વસૂલાત બાકી હતી (નવેમ્બર 2025).

➢ પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ નિયમો, 1959 ના નિયમ 14(1)(a)(ii) મુજબ, "લીઝમાં જોગવાઈ કરવામાં આવે એ મુજબ રોયલ્ટી માસિક ધોરણે ચૂકવવાપાત્ર રહેશે અને તે પછીના મહિનાના છેલ્લા દિવસ સુધીમાં ચૂકવવાપાત્ર થશે. પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ નિયમો, 1959 ના નિયમ 23 માં એમ પણ જણાવાયું છે કે "આ નિયમો હેઠળની બધી લાઇસન્સ ફી, લીઝ ફી, રોયલ્ટી અને અન્ય ચુકવણીઓ, જો કેન્દ્ર સરકાર અથવા રાજ્ય સરકારને, જેમ બને તેમ, આવી ચુકવણી માટે નિર્દિષ્ટ સમયમર્યાદામાં ચૂકવવામાં ન આવે, તો વિલંબિત સમયગાળા માટે SBI ના પ્રાઇમ લેન્ડિંગ રેટ કરતાં 200 બેસિસ પોઇન્ટના દંડકીય દરે વધારો કરવામાં આવશે.

રેકોર્ડની ચકાસણીમાં સામે આવ્યું હતું કે 29 પેટ્રોલિયમ માઈનિંગ લીઝ ના કેસોમાં પાંચ લીઝ ધારકોએ પાંચ દિવસથી 264 દિવસ સુધીના વિલંબ સાથે રોયલ્ટી ચૂકવી હતી. જોકે, ચકાસણી નિયંત્રણોના અભાવે, પેટ્રોલિયમ નિયામક એ મોડી ચુકવણી પર ₹ 0.67 કરોડ[134] જેટલા (વિલંબ સ્ટેટ બૅંક ઓફ ઇન્ડિયાનો પ્રાઇમ લેન્ડીંગ રેટ વત્તા 200 bps ના દંડ દરના આધારે ગણતરી) વ્યાજની વસૂલાત કરી ન હતી. પેટ્રોલિયમ નિયામક દ્વારા વ્યાજની વસૂલાત ન કરવા માટેનું કારણ રેકોર્ડ પર મળ્યું નથી.

પેટ્રોલિયમ નિયામક એ જવાબ આપ્યો હતો (માર્ચ 2025) કે આ બાબત પાંચ લીઝ ધારકો સાથે હાથ ધરવામાં આવી છે.

જોકે, ઑડિટના ધ્યાન પર આવ્યું હતું કે ₹ 0.67 કરોડના વ્યાજની વસૂલાત હજુ પણ બાકી હતી (નવેમ્બર 2025).

➢ EPD એ 16 માર્ચ 2001 થી 25 વર્ષ માટે હાઇડ્રોકાર્બન રિસોર્સિસ ડેવલપમેન્ટ કંપની (પ્રાઇવેટ) લિમિટેડ (HDCPL) ને સાંગણપુર માઇનિંગ લીઝ (SML) આપી હતી. HDCPL દ્વારા જુલાઈ 2017 સુધી કાયદાકીય પાલન કરવામાં આવ્યું હતું, ત્યારબાદ HDCPL તરફથી પેટ્રોલિયમ નિયામક ને કોઈ પત્રવ્યવહાર મળ્યો ન હતો અને પેટ્રોલિયમ નિયામક ને રોયલ્ટી પણ ચૂકવવામાં આવી ન હતી. ત્યારબાદ, પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ મંત્રાલય દ્વારા સહીસિક્કા થયેલા (23 ફેબ્રુઆરી 2001) આવકના વહેંચણીના કરાર રદ કરવામાં આવ્યા હતા (02 જૂન 2017) કારણ કે HDCPL ફડચામાં ગયું હતું.

શાંતિ જી. ડી. ઇસ્પાત અને પાવર પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (SGDIPPL)(06 જુલાઈ 2023) એ SML ની ગ્રાન્ટ માટે અરજી કરી હતી (માર્ચ 2021) જે EPD દ્વારા 10 વર્ષ માટે મંજૂર કરવામાં આવી હતી. ડાયરેક્ટર જનરલ ઓફ હાઇડ્રોકાર્બને આવકની વહેંચણીના કરાર ની સમાપ્તિ અને HDCPL ના ફડચાની વિગતો અંગે પેટ્રોલિયમ નિયામક ને જાણ કરી હતી (મે 2018). જોકે, પેટ્રોલિયમ નિયામક એ HDCPL પાસેથી કાયદેસરના લેણાંની વસૂલાત

[134] વિગતવાર ગણતરી ઑડિટ કચેરીના રેકોર્ડમાં રાખવામાં આવી છે.

માટે ઉત્પાદન અને વેચાણના આંકડાઓનું સમાધાન સમયસર હાથ ધર્યું ન હતું. SGDIPPL એ SML ગ્રાન્ટ અરજીની પ્રક્રિયા માટે (માર્ચ 2021) પેટ્રોલિયમ નિયામક નો સંપર્ક કર્યો ત્યારે પેટ્રોલિયમ નિયામક દ્વારા આ મામલો ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ, બાકી રોયલ્ટીના મુદ્દાની ડાયરેક્ટર જનરલ ઓફ હાઇડ્રોકાર્બન ને જાણ કરવામાં આવી હતી (09 સપ્ટેમ્બર 2021) જેણે હાલના લાગુ નિયમો અનુસાર રોયલ્ટીની ચુકવણી અથવા રોયલ્ટીના તફાવત[135] સંબંધિત મુદ્દાના ઉકેલ માટે સુવિધા આપવાની ખાતરી આપી હતી. જો કે, પેટ્રોલિયમ નિયામક દ્વારા હજુ સુધી રોયલ્ટી પ્રાપ્ત થઈ નથી. વધુમાં, રોયલ્ટીની બાકી રકમ પર વ્યાજની વસૂલાત પણ બાકી છે. આમ, પેટ્રોલિયમ નિયામક દ્વારા સમયસર પગલાં લેવામાં વિલંબ થવાને કારણે રોયલ્ટી અને રોયલ્ટીની પાછલી બાકી રકમ પર વ્યાજની વસૂલાત (માર્ચ 2024 સુધી) થઈ ન હતી (માર્ચ 2024 સુધી) જે ₹ 0.13[136] કરોડ (વિલંબ x સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયાનો પ્રાઇમ લેન્ડીંગ રેટ ના દંડ દર વત્તા 200 બેઝીસ પોઇન્ટ ના આધારે ગણતરી કરવામાં આવી હતી).

પેટ્રોલિયમ નિયામક એ ઉપર જણાવેલી હકીકતોનો પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો (માર્ચ 2025). જોકે, સપ્ટેમ્બર 2021 પછી રોયલ્ટી અને વ્યાજની વસૂલાત માટે પેટ્રોલિયમ નિયામક દ્વારા ડાયરેક્ટર જનરલ ઓફ હાઇડ્રોકાર્બન સાથે કોઈ વધુ પત્રવ્યવહાર કરવામાં આવ્યો ન હતો (નવેમ્બર 2025).

આમ, પેટ્રોલિયમ નિયામકની કચેરી (પેટ્રોલિયમ નિયામક) દ્વારા ખાણકામની આવકની વસૂલાત અને એકત્રીકરણની તપાસમાં આવકની ખાતરીમાં પ્રક્રિયાગત ભૂલો નહીં પરંતુ સતત અને પ્રણાલીગત ખામીઓ બહાર આવી હતી.. તમામ ત્રણ ઓડિટ ક્ષેત્રો, જેમ કે PEL ફી, મુકરર ભાડુ અને રોયલ્ટીમાં, પેટ્રોલિયમ નિયામક એ પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ નિયમો, 1959 અને સંબંધિત ઉત્પાદન વહેંચણી અથવા આવકની વહેંચણીના કરારો હેઠળ નિર્ધારિત કાનૂની ચુકવણીઓનું નિરીક્ષણ કરવા, ઉત્પાદન ડેટા ચકાસવા, સમયસર માંગણીઓ ઉઠાવવા અથવા દંડની જોગવાઈઓ લાગુ કરવા માટે પૂરતી પદ્ધતિઓ સ્થાપિત કરી ન હતી.

આ પેટર્ન પેટ્રોલિયમ નિયામકની કચેરીમાં નબળા આંતરિક નિયંત્રણો સૂચવે છે, જે વાસ્તવિક સમયની દેખરેખ પ્રણાલીઓનો અભાવ, ઉત્પાદન, રવાનગી અને ચુકવણીના ડેટાનું અનિયમિત સમાધાન, કાનૂની જોગવાઈઓનો અસંગત ઉપયોગ અને મહત્વપૂર્ણ નિયમનકારી ક્રિયાઓ પર નિર્ણય લેવામાં વિલંબથી સ્પષ્ટ થાય છે. પરિણામે, ₹ 12.92 કરોડ જેટલી કાનૂની લેણાં વસૂલ થયા વગર રહ્યા.

આગળ જતા તો, આ પ્રણાલીગત નબળાઈઓ આવકની સતત ઓછી વસૂલાત, કાયદાકીય અમલીકરણમાં ઘટાડો, પૂર્વવર્તી નિયમિતકરણથી ઉદ્ભવતા સંભવિત વિવાદો અને વાર્ષિક રોયલ્ટી પત્રકો જેવા ફરજિયાત પત્રકો એકત્રિત ન થાય ત્યારે ઓડિટની ક્ષમતામાં ધોવાણનું જોખમ ઊભું કરે છે. સરકારી આવકના રક્ષણ માટે દેખરેખને મજબૂત બનાવવી, કરારને લગતી/કાનૂની દંડની જોગવાઈઓ લાગુ કરવી અને પેટ્રોલિયમ અને કુદરતી ગેસ મંત્રાલય/DGH સાથે સંકલન સુધારવું જરૂરી છે.

---

135 એપ્રિલ 2002 થી શરૂ કરાયેલી નવી રોયલ્ટી યોજના અને પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ મંત્રાલયના પત્ર (10 જુલાઈ 2003) મુજબ, સાગરપુર માઇનીંગ લીઝ માટે ચુકવણી બે ગણી હતી એટલે કે (i) લીઝ ધારક ઉત્પાદન વહેંચણીના કરાર માં નિર્ધારિત રોયલ્ટી ચુકવવાનું ચાલુ રાખશે (ii) પેટ્રોલિયમ અને નેચરલ ગેસ મંત્રાલયના બજાર કિંમત અને નિશ્ચિત કિંમત દરોનો તફાવત રાજ્ય સરકારને ચુકવશે.

136 વિગતવાર ગણતરી ઓડિટ કચેરીના રેકોર્ડમાં રાખવામાં આવી છે.

આ બાબત વિભાગ/સરકારને મોકલવામાં આવી હતી (જાન્યુઆરી/માર્ચ/મે 2025). જોકે, જવાબ હજુ પણ મળ્યો નથી (નવેમ્બર 2025).

બિ.કુ.મુખર્જી

(બિજિત કુમાર મુખર્જી)
પ્રધાન મહાલેખાકાર (ઓડિટ-II), ગુજરાત

અમદાવાદ
તા: **17 FEB 2026**

પ્રતિ સહી

(કે. સંજય મૂર્તિ)
ભારતના નિયંત્રક અને મહાલેખાપરીક્ષક

નવી દિલ્લી
તા: **24 FEB 2026**

પરિશિષ્ટો

પરિશિષ્ટ ।

(ફકરા 1.6.1માં સંદર્ભિત)

30 સપ્ટેમ્બર 2024 ના રોજ બાકી રહેલા નિરીક્ષણ અહેવાલોનું વર્ષવાર વિભાજન

ક્રમાંક	વિભાગ	2015-16		2016-17		2017-18		2018-19		2019-20		2020-21		2021-22		2022-23		2023-24		કુલ	
		IR	Para	IR	Para	IR	Para	IR	Para	IR	Para	IR	Para	IR	Para	IR	Para	IR	Para	IR	Para
1	ઉદ્યોગ અને ખાણ	20	72	22	71	17	85	19	136	11	72	2	10	17	122	6	20	11	70	125	658
2	ઊર્જા અને પેટ્રોકેમિકલ્સ	02	08	03	12	02	04	02	10	01	01	00	00	01	04	03	13	01	07	15	59
3	વન અને પર્યાવરણ	3	3	6	12	12	32	13	46	3	7	1	1	1	3	2	18	11	84	52	206
4	જળવાયુ પરિવર્તન	01	06	01	03	01	02	01	04	01	04	00	00	00	00	01	06	01	02	07	27
5	વિજ્ઞાન અને પ્રૌદ્યોગિકી	00	00	01	02	04	18	03	06	01	03	01	03	00	00	03	42	03	28	16	102
6	ગૃહ	10	21	7	15	13	28	1	2	2	2	2	6	6	33	23	133	13	107	77	347
7	કાયદો	9	42	10	29	12	29	6	10	4	13	3	10	10	45	6	20	1	5	61	203
8	બંદરો અને પરિવહન	18	39	12	24	10	29	12	66	8	53	1	9	13	85	15	108	5	56	94	469
9	માર્ગ અને મકાન	11	19	16	52	24	114	22	118	18	104	5	48	12	69	8	75	23	268	139	867
10	સામાન્ય વહીવટ	6	16	6	18	12	49	1	1	4	24	0	0	0	0	9	57	5	31	43	196
11	માહિતી અને પ્રસારણ	13	48	7	34	10	42	1	3	0	0	1	4	0	0	5	11	0	0	37	142
12	વિધાનસભા અને સંસદીય બાબતો	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	4	0	0	1	5	0	0	2	9
13	મહેસૂલ	39	125	30	127	45	173	38	174	40	157	6	28	8	81	22	108	34	280	262	1253
14	નાણાં	21	40	16	18	30	25	37	105	36	99	2	5	2	14	10	38	15	111	169	455
	કુલ	153	439	137	417	192	630	156	681	129	539	25	128	70	456	114	654	123	1049	1099	4993

પરિશિષ્ટ II

(ફકરા 2.1.7.2 માં સંદર્ભિત)

કેન્દ્રિય ઑડિટમાં ઉણપોની સારાંશ

(₹ કરોડમાં)

ઑડિટ પરિમાણ	જવાબ મળવો બાકી હોય તેવા કેસોની સંખ્યા		એન.સી.એલ.ટી. (NCLT)/ફડચા અધિકારી હેઠળના કેસો		વિભાગ દ્વારા તપાસ હેઠળના અગાઉ કરદાતા સાથે પત્રવ્યવહાર હેઠળના મુદ્દા		ઑડિટ દ્વારા સ્વીકારાયેલી વિભાગની જવાબ: ડેટા એન્ટ્રીની ભૂલ		ATBQ		અન્ય માન્ય કારણો		ન્યાયનિર્ણય માટેના પૂર્ણ થયેલા કેસો		અનુપાલનના વિષયની વિભાગ દ્વારા તપાસ: ન્યાયનિર્ણય માટેના કેસો વસૂલાત બાકી		કારણદર્શક નોટિસ જારી કરી		વસૂલાત થઈ		ASMT-10/ DRC-01A જારી કરવામાં આવ્યા		ચોક્કસ દસ્તાવેજો પૂરતા સાથે જવાબ રજૂ કરવામાં ન આવ્યો		વિભાગનો જવાબ ઑડિટને સ્વીકાર્ય નથી		કુલ	
	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ
GSTR-2A અને GSTR-3B (D1) વચ્ચે વેરાશાખની વિસંગતતા	84	1555.52	2	14.94	9	240.56	9	256.85	11	215.20	17	445.19	0	0.00	13	138.88	0	0.00	2	2.32	0	0.00	10	128.34	11	95.16	36	365.70
GSTR-2A અને GSTR-9 (D2) વચ્ચે વેરાશાખની વિસંગતતા	44	544.53	0	0.00	1	0.93	0	0.00	0	0.00	19	336.17	0	0.00	8	48.86	2	15.20	2	0.01	0	0.00	1	17.08	11	113.92	24	195.07
સમયમર્યાદા(D3) બાદ GSTR-3B દ્વારા મેળવેલ વેરાશાખ	47	113.84	5	10.11	2	4.01	0	0.00	0	0.00	25	61.57	0	0.00	11	24.38	0	0.00	0	0.50	0	0.00	0	0.00	6	13.66	17	38.55
ISD (D4) દ્વારા વહેંચણી કરાયેલ વેરાશાખ કરતાં GSTR-9 દ્વારા મેળવેલ અધિક વેરાશાખ	41	60.95	1	0.48	6	23.37	1	0.58	7	3.27	12	17.73	0	0.00	3	2.60	0	0.00	0	0.00	0	0.00	7	8.50	4	4.62	14	15.92
GSTR-3B/ GSTR-9 (D6) માં વેરાની	56	323.91	0	0.00	6	94.44	13	151.29	5	12.10	6	20.31	0	0.00	0	0.00	1	0.02	2	0.09	1	4.97	1	33.75	5	27.03	8	65.77

ઓડિટ પરિમાણ	જવાબ મળવો હોય તેવા કેસોની સંખ્યા		એન.સી.એલ.ટી (NCLT)/કોર્ટ કાર્યવાહી હેઠળના કેસો		વિભાગ દ્વારા તપાસ હેઠળના અથવા અદાલત સાથે પત્રવ્યવહાર હેઠળના મુદ્દા		ઓડિટ દ્વારા સ્વીકારાયેલો વિભાગનો જવાબ						અનુપાલનના વિષયમાં વિભાગ દ્વારા તપાસ														વિભાગનો જવાબ ઓડિટને સ્વીકાર્ય નથી		કુલ	
							કેસ બી.એફ.બી.ની બહાર		ATBO		અન્ય ખાતા કારણો		અધિનિર્ણય માટેના પૂર્ણ થયેલા કેસો		અધિનિર્ણય માટેના કેસો-વણઉકેલ બાકી		કારણદર્શક નોટિસ જારી કરી		વસૂલાત થઈ		ASMT-10 DRC-01A જારી કરવામાં આવ્યા		વીજા દસ્તાવેજો પુરાવા સાથે જવાબ રજૂ કરવામાં ન આવ્યો					
	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ
મુક્તિઓની સાથે રિવર્સ ચાર્જ મિકેનિઝમ (RCM) હેઠળ મેળવેલ વેરાશાખ																												
વાર્ષિક પત્રકો અને ત્રિમાસિક ચીપકો (D6) વચ્ચે મેળવેલી વેરાશાખનો મેળ ખાતો નથી	17	242.44	0	0.00	5	39.60	0	0.00	1	12.25	7	133.02	0	0.00	2	18.06	0	0.00	0	0.00	0	0.00	2	39.51	0	0.00	4	57.57
માસિક પત્રકોમાં (D7) દર્શાવેલા કરો અને વાર્ષિક પત્રકોમાં દર્શાવેલ વેરાશાખનું મેળવણું	15	299.46	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	9	51.54	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	12.93	5	194.99	6	207.92
સમાધાન ન થયેલી જવાબદારીઓ (D8)	107	1194.88	0	0.00	7	79.93	8	168.66	20	197.67	27	343.24	0	0.00	10	68.88	8	42.33	13	11.04	3	38.12	2	64.35	9	157.74	45	382.66
GSTR-3B માં જાહેર કરેલ અને ઇ-વેબિલમાં દર્શાવેલ (D9) વેરાની જવાબદારી વચ્ચે વિસંગતતા	90	5078144.90	0	0.00	14	685.28	6	5072736.68	5	124.37	41	3334.70	1	47.63	1	128.04	1	49.11	0	0.00	4	120.77	13	847.47	4	70.85	23	1216.24

ઓડિટ પરિમાણ	જવાબ મળ્યો હોય તેવા કેસોની સંખ્યા		એન.સી.એલ.ટી. (NCLT)/કેવિયટ અધિકારી હેઠળના કેસો		વિભાગ દ્વારા ન્યાય ક્ષેત્રના અભાવ કારણે માટે પ્રત્યાભારક ક્ષેત્રના મુદ્દા		ઓડિટ દ્વારા અવલોકનોની વિભાગની જવાબ						અનુપાલનના વિભાગની વિભાગ દ્વારા તપાસ															
							કેસ સ્વીકારી મુજબ		ATDO		અન્ય પગલાં લેવાયા		ન્યાયનિર્ણય માટેના પૂર્ણ કરાયેલ કેસો		ન્યાયનિર્ણય માટેના કેસો-ચકાસણી બાકી		કારણદર્શક નોટીસ જારી કરી		વસૂલાત કરી		ASMT-10 DRC-01A જારી કરવામાં આવ્યા		યોગ્ય દસ્તાવેજી પુરાવા સાથે જવાબ રજૂ કરવામાં ન આવ્યો		વિભાગનો જવાબ ઓડિટને સ્વીકાર્ય નથી		કુલ	
	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ
હિસાબી ચોપડા અને પત્રકો (D10) વચ્ચે ચુકવેલ વેરાનો મેળ આવતો નથી	13	170.34	0	0.00	0	0.00	5	118.31	3	27.05	3	11.01	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	6.42	1	7.35	2	13.77
GSTR-2A અને GSTR-3B વચ્ચે વેરાપાત્ર ટર્નઓવર વચ્ચે મેળ આવતો નથી (D11)	31	247.57	0	0.00	1	13.44	0	0.00	1	6.02	10	48.37	0	0.00	6	18.06	0	0.00	1	1.75	6	86.72	1	5.88	7	48.55	21	172.96
GSTR-9C ટેબલ 5H માં જાહેર કરેલ ટર્નઓવર ઓછું બતાવવું (D12)	17	604.20	0	0.00	3	106.30	2	27.34	0	0.00	7	219.47	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	3	176.03	0	0.00	2	75.06	5	251.09
GSTR-9C ટેબલ 7G માં જાહેર કરેલ વેરાપાત્ર ટર્નઓવરમાં વિસંગતતા (D13)	22	21844.83	0	0.00	0	0.00	1	616.02	0	0.00	21	21228.41	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00
કમ્પોઝિશન કરદાતાઓ દ્વારા અનિયમિત ક્ષેત્રમાં વ્યવહારો અને ટર્નઓવર ઓછું બતાવવું (D14)	5	4.57	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	1.32	3	2.27	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	0.98	1	0.98
GSTR-3B રજૂ કર્યું ન હતું પરંતુ GSTR-1	36	46.98	6	11.14	5	6.71	0	0.00	1	0.80	0	0.00	0	0.00	7	3.15	5	11.89	0	0.00	1	0.02	0	0.00	11	14.92	24	31.86

ઓડિટ પરિચ્છેદ	જવાબ મળ્યો હોય એવા કેસોની સંખ્યા		એન.સી.એલ.ટી (NCLT)/કેન્દ્રિય સત્તાધિકારી હેઠળના કેસો		વિભાગ દ્વારા તપાસ હેઠળના અથવા કરદાતા સાથે પત્રવ્યવહાર હેઠળના મુદ્દા		ઓડિટ દ્વારા સ્વીકારાયેલો વિભાગનો જવાબ								અનુપાલનના વિષયની વિભાગ દ્વારા તપાસ												કુલ	
							કેસ રેકોર્ડની ભૂલો		ATBQ		અન્ય કારણો		ન્યાયનિર્ણય પહેલા પૂર્ણ થયેલ કેસો		ન્યાયનિર્ણય પછી કેસો વસૂલાત બાકી		કારણદર્શક નોટીસ જારી કરી		વસૂલાત થઈ		ASMT-10[1] DRC-01A જારી કરવામાં આવ્યા		વીગત દસ્તાવેજ પૂરવા માટે જવાબ રજૂ કરવામાં ન આવ્યો		વિભાગનો જવાબ ઓડિટને સ્વીકાર્ય નથી			
	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ	સં.	રકમ
ઉપલબ્ધ છે. (D16)&																												
વ્યાજની ઓછી ચુકવણી (D17)*	126	49.13	15	7.38	16	8.50	0	0.00	34	14.72	2	0.00	0	0.00	19	7.52	5	1.42	27	3.53	8	3.35	0	0.00	2	0.05	61	15.87

[1] ₹ 17.08 કરોડનો તફાવત ઓડિટમાં ઉભા કરેલા ₹ 19.4 કરોડના બદલે ₹ 2.32 કરોડની વસૂલાતના કારણે છે.

@ ₹ 12.36 કરોડનો તફાવત ઓડિટમાં દર્શાવેલ ₹ 12.37 કરોડને બદલે ₹ 0.01 કરોડની વસૂલાતને કારણે છે.

^ ₹ 2,708.

₹ 22.72 કરોડનો તફાવત ₹ 33.73 કરોડના બદલે ₹ 11.04 કરોડની વસૂલાત અને ઓડિટમાં ઉભા કરેલા ₹ 42.36 કરોડના બદલે ₹ 42.33 કરોડ જેટલી કારણદર્શક નોટીસના કારણે છે.

$ ₹ 5.38 કરોડનો તફાવત ઓડિટમાંઉભા કરેલા ₹ 7.13 કરોડના બદલે ₹ 1.75 કરોડની વસૂલાતના કારણે છે અને

₹ 3.75 કરોડનો તફાવત ઓડિટ અવલોકનની રકમ કારણદર્શક નોટીસની રકમ ₹ 3.75 કરોડ જેટલી અધિક હોવાના કારણે છે.

* ₹ 2.66 કરોડનો તફાવત ઓડિટમાં ઉભા કરેલા ₹ 6.19 કરોડના બદલે ₹ 3.53 કરોડની વસૂલાતના કારણે છે.

પરિશિષ્ટ III

અધિકારક્ષેત્ર મુજબ રેકોર્ડ રજૂ ન કરવા

(ફકરા 2.1.8.1 માં સંદર્ભિત)

ક્રમાંક	ક્ષેત્રાધિકારી યુનિટ	નમૂનો કરદાતાઓની સંખ્યા	રજૂ ન કરેલ	
			કરદાતાઓની સંખ્યા	મેળ ન ખાતી રકમ (₹ કરોડમાં)
1	સરાવેક યુનિટ-5, અમદાવાદ	4	4	26.63
2	સરાવેક યુનિટ-6, અમદાવાદ	2	2	114.83
3	સરાવેક યુનિટ-7, અમદાવાદ	2	2	5.11
4	સરાવેક યુનિટ-8, અમદાવાદ	4	4	248.45
5	સરાવેક યુનિટ-9, અમદાવાદ	10	10	485.42
6	સરાવેક યુનિટ-10, અમદાવાદ	2	2	21.94
7	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	6	6	3.56
8	વેવેક યુનિટ-12, વિરમગામ	2	2	0.03
9	સરાવેક યુનિટ-14, અમદાવાદ	1	1	4.99
10	સરાવેક યુનિટ-17, અમદાવાદ	1	1	34.41
11	સરાવેક યુનિટ-18, અમદાવાદ	1	1	13.04
12	સરાવેક યુનિટ-20, અમદાવાદ	2	2	3.29
13	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	2	2	88.39
14	સરાવેક યુનિટ-22, અમદાવાદ	1	1	8.72
15	સરાવેક યુનિટ-23, અમદાવાદ	1	1	0.35
16	સરાવેક યુનિટ-24, ગાંધીનગર	4	4	0.23
17	સરાવેક યુનિટ-29, પ્રાંતિજ	1	1	8.07
18	સરાવેક યુનિટ-31, વિસનગર	2	2	1.50
19	સરાવેક યુનિટ-39, વડોદરા	1	1	4.85
20	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	4	4	30.35
21	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	2	2	2.98
22	સરાવેક યુનિટ-58, સુરત	1	0	0.00
23	સરાવેક યુનિટ-63, સુરત	1	0	0.00
24	સરાવેક યુનિટ-70, વલસાડ	1	1	0.02
25	સરાવેક યુનિટ-91, મોરબી	1	1	0.25
26	સરાવેક યુનિટ-92, રાજકોટ	1	1	2.97
27	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	2	2	122.27
28	સરાવેક યુનિટ-102, ભુજ	1	1	0.55
29	સરાવેક યુનિટ-103, ગાંધીધામ	2	2	1.51
	એકંદર કુલ	65	63	1234.71

પરિશિષ્ટ IV

(ફકરા 2.1.8.1 માં સંદર્ભિત)

રેકોર્ડ્સ રજૂ ન કરવા બાબતના ટોચના દસ કેસો

ક્રમાંક	વિભાગ	યુનિટ	માલ અને સેવા નેટવર્ક (GSTN)	મેળ ન ખાતી ઇનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટ (₹ માં)	જવાબદારીનો મેળ ખાતો નથી (₹ માં)	કુલ (₹ માં)	રજૂ ન કરેલા રેકોર્ડની યાદી
1	1	સરાવેક યુનિટ-9, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	2541848131	10895665	2552743796	વેચાણના ઇન્વોઇસ, ખરીદીના ઇન્વોઇસ, ક્રેડિટ નોટ, ડેબિટ નોટ, એકલ નાણાકીય પત્રકો, શૂન્ય દરના પુરવઠાના વેચાણ બિલો વગેરે.
2	1	સરાવેક યુનિટ-8, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZU	2230033968	0	2230033968	વેચાણ બિલો, ખરીદીના બિલો, ડેબિટ અને ક્રેડિટ નોટ, એકલ નાણાકીય પત્રક, નિયામકના અહેવાલ, વિવિધ લેણદારો અને દેવાદારોની ખાતાવહી ખરીદી
3	1	સરાવેક યુનિટ-9, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	1683082858	406577972	2089660830	ઇનપુટ સર્વિસ ડિસ્ટ્રીબ્યુટરના ક્રેડિટ ઇન્વોઇસ, ખરીદી અને વેચાણના ઇન્વોઇસ, સ્થાવર મિલકતનું રજીસ્ટર, ઇનપુટ ટેક્ષ ક્રેડિટ ઉલટાવવાની ગણતરી, કાચું સરવૈયું, ડેબિટ નોટ, ક્રેડિટ નોટ વગેરે.
4	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZY	491852087.4	728508365.5	1220360453	HSN મુજબના પુરવઠા: ઉત્પાદનોના HSN મુજબના પુરવઠાની યાદી, જેમાં તેમના વેરાના દર, ખરીદી રજિસ્ટર, વેચાણ રજિસ્ટર અને વર્ષ 2018-19, 2019-20 અને 2020-21 માટે પાર્ટી ખાતાવહી, વેચાણ બિલ: માલ અથવા સેવાઓના બાહ્ય પુરવઠાનો હિસાબ / પત્રક, વેચાણ ઇન્વોઇસનો હિસાબ/ પત્રક. જાન્યુઆરી 2020 અને જુલાઈ 2020 ના દરેક મહિના માટે વેચાણ બિલ અને સંબંધિત ઇ-વે બિલના ઓછામાં ઓછા 20% (મહત્તમ 200 ને આધીન) (વેચાણ ઇન્વોઇસ/ પુરવઠાના બિલ/ રસીદ વાઉચરો/ ચુકવણી વાઉચરો) અને અન્ય અંતર્ગત દસ્તાવેજો (કરાર, ખરીદી ઓર્ડર), બધી ક્રેડિટ નોટો, ડેબિટ નોટો, ડિલિવરી ચલણ (જારી

							કરાયેલ અથવા પ્રાપ્ત થયેલ) અને પેશગીના વાઉચરો અને R1 માં જાહેર કરાયેલ સંબંધિત સુધારેલા ઇન્વોઇસ અને પસંદ કરેલા મહિનાઓ માટે જોડાયેલા ઇ-વે બિલ, ખરીદી બિલ: જૂન 2018 અને ઓગસ્ટ 2018 ના દરેક મહિના માટે જાહેર કરાયેલ ઇન્વોઇસના ઓછામાં ઓછા 20% (મહત્તમ 200 ને આધીન) ઇનપુટ ઇન્વોઇસ અને ઉપરોક્ત મહિનાઓ માટે ઇનપુટ ટેક્ષ ક્રેડિટની મેળ ન ખાતી રકમ સંબંધિત બધા જાહેર ન કરેલા ઇન્વોઇસ (કરાર, PO). વધુમાં, બાકી ક્રેડિટ/ડેબિટ નોટ્સ ઉલટાવવી, વિલય, વિભાજન વગેરે જેવી કોઈપણ અસાધારણ વસ્તુઓ સંબંધિત ચોક્કસ રેકોર્ડમાં ફેરફાર કરે છે, શૂન્ય દરના પુરવઠા: - જાન્યુઆરી 2020 અને ઓક્ટોબર 2020 ના મહિનાના 25 વેચાણ બિલ/શિપિંગ બિલ/BRC (નિકાસ અને SEZ સંબંધિત દસ્તાવેજો (માલના ઇન્વોઇસ, શિપિંગ બિલ, નિકાસ બિલ, EGM, ઉપલબ્ધ ડ્રોબેકની વિગતો/બોન્ડ/LUT/કરાર/કરાર/RFD11 અને સેવાઓના નિકાસ માટે, નિકાસ માટે પ્રાપ્ત FIRC/BRC, સપ્લાય કરેલ SEZ માટે, SEZ અધિકારી દ્વારા સમર્થન, ઇનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટનો હિસાબ/પત્રક, મેળવેલ અને ઉપયોગમાં લેવાયેલ, આઉટપુટ ટેક્સનો હિસાબ/પત્રક, ચૂકવવાપાત્ર અને ચૂકવેલ, ફોરવર્ડ ચાર્જ અને રિવર્સ ચાર્જ આધારે, ISD જો કોઈ હોય, મુક્તિ/શૂન્ય ટર્નઓવર પર ઉલટાવેલ ITC, એકલ નાણાકીય પત્રક (ઓડિટરના અહેવાલ સાથે) ગુજરાત રાજ્ય સંબંધિત તમામ અનુસૂચિઓ અને નોંધો, કાચુ સરવૈયું, જારી કરાયેલ ક્રેડિટ નોટોનું પત્રક, નિયામકોના અહેવાલો, વગેરે સાથે: મૂડી માલનો ઉમેરો / કાઢી નાખવો, ઇન્વોઇસ વિગતો સાથે, કરપાત્ર મૂલ્ય અને કર અલગથી દર્શાવતા, નિકાસ કરાયેલ / SEZ માલ અથવા સેવાઓ અને આંતરરાજ્ય વેચાણના ઇન્વોઇસના હિસાબો/ પત્રક, આયાતી માલ અથવા સેવાઓના ઇન્વોઇસના હિસાબો/પત્રક, કોસ્ટ એકાઉન્ટિંગ સ્ટાન્ડર્ડનું (CAS4) પ્રમાણપત્ર, માલ અને સેવા વેરાના રિફંડના પત્રક, વેચાણ / વિલય / વિભાજન / એકીકરણ / ઓર્ડર જો કોઈ હોય તો, DGARM અહેવાલો, કૃપા કરીને ઉપરોક્ત GSTIN સાથે સંકળાયેલા DGARM રિપોર્ટ / કારણદર્શક નોટીસો રજૂ કરી, જેમાં યુનિટ ઓફિસ દ્વારા તેના પર લેવામાં આવેલી કાર્યવાહી, જોબ વર્ક ના ચલણ: - જોબ વર્ક ના ચલણ અને સંબંધિત રેકોર્ડની વિગતો, જો કોઈ હોય તો, નાણાકીય વર્ષના અંતે વિવિધ લેણદારો / વેપારની ચૂકવવાપાત્ર /

							દેવાદારોની ખાતાવહીઓ/સારાંશ જે 180 દિવસથી વધુ સમયગાળા માટે બાકી છે, 2018-19 થી 2020-21 ના સમયગાળા માટે કલમ 65 હેઠળ ઓડિટની ફાઇલો.
5	1	સરાવેક યુનિટ-6, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX7ZJ	1133194639	10681023	1143875662	ઇનપુટ સર્વિસ ડિસ્ટ્રીબ્યુટરના ક્રેડીટ ઇન્વૉઇસ, ખરીદી અને વેચાણના ઇન્વૉઇસ, સ્થાવર મિલકતનું રજીસ્ટર, ITC ઉલટાવવાની કાચી ગણતરી, કાચુ સરવૈયુ, ડેબિટ નોટ, ક્રેડિટ નોટ વગેરે.
6	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z0	529181755	35617609.65	564799364.6	આધાર સાથે જોડાયેલા RC સંબંધિત માહિતી. ઉત્પાદનોના HSN મુજબના પુરવઠાની યાદી, તેમના વેરાના દર સાથે, ઇનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટનો હિસાબ/પત્રક, મેળવેલ અને ઉપયોગમાં લેવાયેલ, ફોરવર્ડ ચાર્જ અને રિવર્સ ચાર્જના આધારે ચૂકવવાપાત્ર અને ચૂકવેલ આઉટપુટ ટેક્સનો હિસાબ/પત્રક. પ્રાપ્ત થયેલા સ્ટોક અને પેશગીઓના હિસાબો/પત્રક. ચૂકવેલ અને ગોઠવણી. એકલ નાણાકીય પત્રક (ઓડિટરના અહેવાલ સાથે) અને હિસાબ પરની તમામ અનુસૂચિઓ અને નોંધો, કાચું સરવૈયુ, જારી કરાયેલ ક્રેડિટ નોટોનું પત્રક, નિયામકોના અહેવાલો, વગેરે. ગુજરાત રાજ્ય સંબંધિત, સ્થાવર મિલકતનું રજિસ્ટર: મૂડી માલનો ઉમેરો/કાઢી નાખવો, ઇન્વોઇસની વિગતો સાથે, કરપાત્ર મૂલ્ય અને કર અલગથી દર્શાવવું અને ભૌતિક સ્ટોક ચકાસણી નિવેદન, જો કોઈ હોય તો, આયાતી માલ અથવા સેવાઓના ઇન્વોઇસના હિસાબો/પત્રક, કોસ્ટ એકાઉન્ટિંગ સ્ટાન્ડર્ડ (CAS4) નું પ્રમાણપત્ર, GST રિફંડનું પત્રક, વેચાણ/વિલય/વિભાજન/એકીકરણ/હુકમ જો કોઈ હોય તો, પાર્ટીઓની ખાતાવહી જો કોઈ હોય તો, માર્ચ-2020 અને જાન્યુઆરી-2021 માટે પસંદ કરેલા મહિનાઓ માટે જોબ વર્ક ચલણ અને સંબંધિત રેકોર્ડ, જો કોઈ હોય તો, ITC-04.(GZ) સાથે, વિવિધ લેણદારો/વેપાર

							ચૂકવવાપાત્ર/દેવાદારોની ખાતાવહીઓ (G3), વેચાણ ઇન્વોઇસ/પુરવઠાના બિલ/આવકના વાઉચરો/ચુકવણી વાઉચરો અને ડેબિટ અને ક્રેડિટ નોટો અને સુધારા અને સપ્ટેમ્બર મહિના માટે કિંમતની સૂચિની વિગતો. સપ્ટેમ્બર 2019 અને ઓક્ટોબર 2019, ઇનપુટ ઇન્વોઇસ અને ડેબિટ અને ક્રેડિટ નોટોની વિગતો અને સુધારા (માર્ચ-2020 અને જાન્યુઆરી-2021 મહિના માટે, પુરવઠા માટેના સમજૂતી કરારો અથવા કરારો જો કોઈ હોય તો)
7	2	સરવેક્ષ યુનિટ 17, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z9	344003354.1	105986.7	344109340.8	વેચાણ બિલ, ખરીદ બિલ, ડેબિટ અને ક્રેડિટ નોટો, એકલ નાણાકીય પત્રક, નિયામકોના અહેવાલ, વિવિધ લેણદારો અને દેવાદારોની ખાતાવહી
8	2	સરવેક્ષ યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	316715209.8	2393871.3	319109081.1	આધાર સાથે જોડાયેલા RC સંબંધિત માહિતી, ઉત્પાદનોના HSN મુજબના પુરવઠાની યાદી, તેમના વેરાના દર સાથે, ઇનપુટ ટેક્સ ક્રેડિટનો હિસાબ/પત્રક, મેળવેલ અને ઉપયોગમાં લેવાયેલ, ફોરવર્ડ ચાર્જ અને રિવર્સ ચાર્જ આધારે ચૂકવવાપાત્ર અને ચૂકવેલ આઉટપુટ ટેક્સનો હિસાબ/પત્રક, પ્રાપ્ત થયેલા સ્ટોક અને પેશગીઓના હિસાબો/પત્રક, ચૂકવેલ અને ગોઠવણી, એકલ નાણાકીય પત્રક (ઓડિટરના અહેવાલ સાથે) અને હિસાબ પરની તમામ અનુસૂચિઓ અને નોંધો, કાચુ સરવૈયું, જારી કરાયેલ ક્રેડિટ નોટોનું પત્રક, નિયામકોના અહેવાલો, વગેરે. ગુજરાત રાજ્ય સંબંધિત, સ્થાવર મિલકતનું રજિસ્ટર: મૂડી માલનો ઉમેરો/નિકાલ, ઇન્વોઇસ વિગતો સાથે, કરપાત્ર મૂલ્ય અને કર અલગથી દર્શાવવું અને ભૌતિક સ્ટોક ચકાસણીનું પત્રક, જો કોઈ હોય તો, નિકાસ કરાયેલ/SEZ માલ અથવા સેવાઓ અને આંતરરાજ્ય વેચાણના ઇન્વોઇસના હિસાબો/પત્રક, આયાતી માલ અથવા સેવાઓના ઇન્વોઇસના હિસાબ/પત્રક, ખર્ચનું હિસાબી ધોરણોનું પ્રમાણપત્ર, માલ અને સેવા વેરાના રિફંડનું પત્રક, વેચાણ/વિલય/વિભાજન/એકીકરણ/હુકમ જો કોઈ હોય તો, પાર્ટીના લેજર જો કોઈ હોય તો, વિવિધ લેણદારી/વેપાર ચૂકવવાપાત્ર/દેવાદારોના લેજર, પસંદ કરેલા મહિનાઓ માટે વેચાણના ઇન્વોઇસ/પુરવઠાના બિલ/આવકના વાઉચર્સ/ચુકવણીના વાઉચર્સ અને ઉધાર અને જમા નોંધો અને સુધારા અને કિંમત સૂચિની વિગતો મે 2018 અને જૂન 2018 મહિના માટે, શૂન્ય દરના પુરવઠાના મહિના માટે 25 વેચાણ બિલ/શિપિંગ બિલ/BRC સપ્ટેમ્બર 2020

							અને ઓક્ટોબર 2020. (નિકાસ અને SEZ સંબંધિત દસ્તાવેજો (માલ ઇન્વોઇસ, શિપિંગ બિલ, નિકાસ બિલ, EGM, ડ્રોબેક મેળવવાની વિગતો/બોન્ડ/LUT/કરાર/કરાર/RFD11 અને સેવાઓના નિકાસ માટે, નિકાસ માટે પ્રાપ્ત FIRC/BRC, સપ્લાય કરેલા SEZ માટે, SEZ અધિકારી દ્વારા સમર્થન, ઇનપુટ ઇન્વોઇસ અને ડેબિટ અને ક્રેડિટ નોટ્સની વિગતો અને સુધારા (ઓગસ્ટ-2020 અને માર્ચ-2021 મહિના માટે; પુરવઠા માટેના સમજૂતિ કરાર અથવા કરાર જો કોઈ હોય તો)
9	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX8Z1	77253668.32	150889653	228143321.3	ઇનપુટ સર્વિસ ડિસ્ટ્રીબ્યુટરના જમા ઇન્વોઇસ, ખરીદી અને વેચાણ ઇન્વોઇસ, સ્થાવર મિલકતનું રજિસ્ટર, ઇનપુટ ટેક્ષ ક્રેડિટ ઉલટાવવાની કાચી ગણતરી, કાચુ સરવૈયુ, ડેબિટ નોટો, ક્રેડિટ નોટો વગેરે.
10	1	સરાવેક યુનિટ-10, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZZ	210467822.9	0	210467822.9	વેચાણ બિલ,ક્રેડિટ નોટો, એકલ નાણાકીય પત્રક, નિયામકોના અહેવાલ, હિસાબો પરની અનુસૂચિઓ અને નોંધો, કાચુ સરવૈયુ વગેરે.

પરિશિષ્ટ V

રિટર્નમાં ધ્યાન પર આવેલી ઇનપુટ ટેક્ષ ક્રેડિટનો મેળ ન ખાવો

(ફકરા 2.1.8.2 (ખ) (v) માં સંદર્ભિત)

ક્રમાંક	વિભાગ	યુનિટ	GSTIN	કરદાતાનું નામ	નાણાકીય વર્ષ	વિચલનનું મૂલ્ય (₹ માં)
1	2	3	4	5	6	7
1	2	સરાવેક યુનિટ-20 , અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 1	2019-20	2472167.40
2	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZU	કરદાતા 2	2018-19	2230033968.29
3	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z2	કરદાતા 3	2018-19	27649.60
4	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z7	કરદાતા 4	2020-21	2216048.72
5	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 5	2018-19	654676.11
6	5	સરાવેક યુનિટ-39, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 6	2020-21	3130976.00
7	1	સરાવેક યુનિટ-10, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 7	2019-20	103130538.52
8	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z0	કરદાતા 8	2019-20	42018543.00
9	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 9	2018-19	35854322.00
10	3	સરાવેક યુનિટ-29, પ્રાંતિજ	24XXXXXXXXXX1Z8	કરદાતા 10	2018-19	73624707.28
11	3	સરાવેક યુનિટ-29, પ્રાંતિજ	24XXXXXXXXXX1Z8	કરદાતા 11	2019-20	7057740.79
12	4	સરાવેક યુનિટ-31, વિસનગર	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 12	2019-20	7705204.94
13	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 13	2018-19	4018047.00
14	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 14	2019-20	5207762.00
15	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 15	2018-19	14420070.30
16	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 16	2019-20	4132135.50
17	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 17	2020-21	49418222.60
18	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 18	2018-19	7974957.00
19	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 19	2020-21	2530590.00
20	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 20	2018-19	46610.00
21	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 21	2019-20	6728416.00
22	8	સરાવેક યુનિટ-70, વલસાડ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 22	2019-20	1555448.00
23	12	સરાવેક યુનિટ-102, ભુજ	24XXXXXXXXXX1Z4	કરદાતા 23	2018-19	349341.00
24	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 24	2018-19	74147579.00
25	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 25	2019-20	51382063.00
26	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 26	2020-21	30429193.00
27	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 27	2018-19	4348210.00
28	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX7ZJ	કરદાતા 28	2018-19	22941593.00
29	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX7ZJ	કરદાતા 29	2019-20	684654995.00
30	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX7ZJ	કરદાતા 30	2020-21	411971293.00
31	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 31	2019-20	913213.00
32	2	સરાવેક યુનિટ-14, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z7	કરદાતા 32	2019-20	21549190.00
33	12	સરાવેક યુનિટ-103, ગાંધીધામ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 33	2018-19	14755628.52
34	12	સરાવેક યુનિટ-103, ગાંધીધામ	24XXXXXXXXXX1ZO	કરદાતા 34	2019-20	95426.24
35	2	સરાવેક યુનિટ-17, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 35	2019-20	1514750.00
36	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 36	2020-21	20703465.69
37	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZU	કરદાતા 37	2018-19	1157087309.00
38	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 38	2018-19	247465.87
39	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 39	2019-20	145384.76
40	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 40	2020-21	281600.37
41	6	સરાવેક યુનિટ-39, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 41	2020-21	3130976.00
42	1	સરાવેક યુનિટ-10, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 42	2019-20	2050143040.00
43	2	સરાવેક યુનિટ-18, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 43	2018-19	318761.00

ક્રમાંક	વિભાગ	યુનિટ	GSTIN	કરદાતાનું નામ	નાણાકીય વર્ષ	વિચલનનું મૂલ્ય (₹ માં)
1	2	3	4	5	6	7
44	2	સરાવેક યુનિટ-18, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 44	2019-20	405818.00
45	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZD	કરદાતા 45	2018-19	92267943.74
46	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZD	કરદાતા 46	2019-20	106029971.10
47	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZD	કરદાતા 47	2020-21	92596554.35
48	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 48	2018-19	139436666.00
49	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 49	2020-21	8706854.00
50	3	સરાવેક યુનિટ-29, પ્રાંતિજ	24XXXXXXXXXX1Z8	કરદાતા 50	2018-19	74440093.00
51	3	સરાવેક યુનિટ-29, પ્રાંતિજ	24XXXXXXXXXX1Z8	કરદાતા 51	2019-20	5390472.00
52	4	સરાવેક યુનિટ-31, વિસનગર	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 52	2019-20	6259038.42
53	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 53	2018-19	4551026.00
54	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 54	2019-20	4865771.00
55	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZV	કરદાતા 55	2018-19	30508.00
56	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZV	કરદાતા 56	2019-20	2622.00
57	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZV	કરદાતા 57	2020-21	64866.00
58	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 58	2018-19	24919407.52
59	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 59	2020-21	258988.22
60	2	સરાવેક યુનિટ-14, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z7	કરદાતા 60	2019-20	19515292.00
61	2	સરાવેક યુનિટ-14, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z7	કરદાતા 61	2020-21	32695882.00
62	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 62	2019-20	233701.00
63	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 63	2018-19	173481502.83
64	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 64	2020-21	796877883.64
65	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 65	2020-21	70253986.83
66	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZS	કરદાતા 66	2018-19	1124369.06
67	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZL	કરદાતા 67	2018-19	18362775.71
68	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZL	કરદાતા 68	2020-21	21864726.09
69	12	સરાવેક યુનિટ-103, ગાંધીધામ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 69	2018-19	14888415.49
70	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 70	2018-19	1840497.00
71	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 71	2019-20	783499.00
72	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 72	2020-21	2030730.00
73	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX8ZI	કરદાતા 73	2018-19	94567022.00
74	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX8ZI	કરદાતા 74	2019-20	122198487.00
75	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 75	2018-19	160139.00
76	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 76	2019-20	422437.00
77	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 77	2020-21	450477.00
78	8	સરાવેક યુનિટ-70, વલસાડ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 78	2019-20	2365312.00
79	12	સરાવેક યુનિટ-102, ભુજ	24XXXXXXXXXX1Z4	કરદાતા 79	2018-19	3499461.00
80	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 80	2018-19	93520017.00
81	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 81	2019-20	50285044.00
82	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 82	2020-21	17947124.00
83	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 83	2018-19	2946080.00
84	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX2ZX	કરદાતા 84	2018-19	338740.00
85	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX2ZX	કરદાતા 85	2019-20	304399.00
86	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX2ZX	કરદાતા 86	2020-21	3920342.00
87	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX7ZJ	કરદાતા 87	2018-19	255266529.00
88	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX7ZJ	કરદાતા 88	2019-20	834137718.00
89	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX7ZJ	કરદાતા 89	2020-21	1100808572.00
90	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 90	2019-20	240979.83

ક્રમાંક	વિભાગ	યુનિટ	GSTIN	કરદાતાનું નામ	નાણાકીય વર્ષ	વિચલનનું મૂલ્ય (₹ માં)
1	2	3	4	5	6	7
91	2	સરાવેક યુનિટ-17, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 91	2018-19	1083490.00
92	2	સરાવેક યુનિટ-17, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 92	2019-20	30545710.08
93	2	સરાવેક યુનિટ-17, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 93	2020-21	311853987.00
94	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 94	2019-20	287225.00
95	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z2	કરદાતા 95	2019-20	44024.62
96	1	સરાવેક યુનિટ-10, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZW	કરદાતા 96	2018-19	7080924.00
97	1	STO Unit-12, વિરમગામ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 97	2019-20	4784.00
98	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z0	કરદાતા 98	2019-20	3782236.00
99	2	સરાવેક યુનિટ-23, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZN	કરદાતા 99	2018-19	813329.78
100	2	સરાવેક યુનિટ-23, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZN	કરદાતા 100	2019-20	535124.24
101	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 101	2019-20	268333822.00
102	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 102	2018-19	11274.00
103	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 103	2018-19	9481123.05
104	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 104	2019-20	221104506.00
105	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 105	2020-21	1269888114.00
106	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX2ZX	કરદાતા 106	2018-19	77920.00
107	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX2ZX	કરદાતા 107	2019-20	1339470.00
108	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX2ZX	કરદાતા 108	2020-21	2492587.00
109	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX7ZJ	કરદાતા 109	2020-21	13626758.00
110	2	સરાવેક યુનિટ-20, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z8	કરદાતા 110	2019-20	36236
111	2	સરાવેક યુનિટ-20, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z8	કરદાતા 111	2020-21	904898
112	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 112	2020-21	7153175.39
113	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZU	કરદાતા 113	2018-19	1125477366
114	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZU	કરદાતા 114	2019-20	100347127
115	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZU	કરદાતા 115	2020-21	60705899.4
116	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z7	કરદાતા 116	2018-19	9846470
117	1	STO Unit-12, વિરમગામ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 117	2018-19	11762843.56
118	1	STO Unit-12, વિરમગામ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 118	2019-20	21107306.12
119	1	STO Unit-12, વિરમગામ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 119	2020-21	356518.35
120	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z0	કરદાતા 120	2020-21	568847.62
121	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 121	2019-20	102242
122	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 122	2019-20	36559507
123	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 123	2020-21	2,36,757
124	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 124	2019-20	9867
125	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 125	2020-21	1175797543
126	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 126	2018-19	58618227
127	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z8	કરદાતા 127	2020-21	3779080
128	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZL	કરદાતા 128	2018-19	567471.32
129	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 129	2018-19	1417331
130	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 130	2020-21	5764661
131	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZV	કરદાતા 131	2019-20	132537
132	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z2	કરદાતા 132	2020-21	11080
133	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX7ZJ	કરદાતા 133	2018-19	490328469
134	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX7ZJ	કરદાતા 134	2019-20	36758169
135	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 135	2018-19	3377229
136	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 136	2019-20	6264146
137	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 137	2020-21	10462184

ક્રમાંક	વિભાગ	યુનિટ	GSTIN	કરદાતાનું નામ	નાણાકીય વર્ષ	વિચલનનું મૂલ્ય (₹ માં)
1	2	3	4	5	6	7
138	2	સરવેક યુનિટ-17, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 138	2018-19	1240514.00
139	1	સરવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZS	કરદાતા 139	2020-21	909216.18
140	1	સરવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZS	કરદાતા 140	2018-19	1510583.24
141	1	સરવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZL	કરદાતા 141	2018-19	4484743.99
142	1	સરવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 142	2020-21	40473791.00
143	1	સરવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 143	2018-19	46774386.00
144	1	સરવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 144	2018-19	51584854.00
145	1	સરવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 145	2020-21	1538253.55
146	1	સરવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 146	2018-19	2087078.41
147	1	સરવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 147	2018-19	6284133.68
148	1	સરવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 148	2019-20	7930554.34
149	1	સરવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZU	કરદાતા 149	2020-21	9802654.96
150	1	સરવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZR	કરદાતા 150	2018-19	34641333.82
151	1	સરવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZR	કરદાતા 151	2020-21	68477081.90
152	1	સરવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 152	2020-21	142249570.43
153	1	સરવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZU	કરદાતા 153	2019-20	1142694316.03
154	1	સરવેક યુનિટ-10, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZW	કરદાતા 154	2018-19	44230.29
155	1	સરવેક યુનિટ-10, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZW	કરદાતા 155	2020-21	964713.58
156	1	સરવેક યુનિટ-10, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 156	2018-19	22600676.22
157	1	સરવેક યુનિટ-10, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 157	2020-21	28162232.04
158	1	સરવેક યુનિટ-10, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 158	2019-20	1945004377.78
159	12	સરવેક યુનિટ-102, ભુજ	24XXXXXXXXXX1Z4	કરદાતા 159	2018-19	3150120.00
160	12	સરવેક યુનિટ-102, ભુજ	24XXXXXXXXXX1Z4	કરદાતા 160	2020-21	8030919.00
161	12	સરવેક યુનિટ-103, ગાંધીધામ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 161	2018-19	132786.97
162	1	સરવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZN	કરદાતા 162	2018-19	1172.00
163	1	સરવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 163	2018-19	412881.84
164	1	સરવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 164	2019-20	483825.88
165	1	સરવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 165	2020-21	1122061.64
166	1	સરવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z7	કરદાતા 166	2018-19	2299499.29
167	1	સરવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZS	કરદાતા 167	2018-19	12332813.76
168	1	સરવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z8	કરદાતા 168	2020-21	44242612.81
169	2	સરવેક યુનિટ-14, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z7	કરદાતા 169	2018-19	4763042.00
170	2	સરવેક યુનિટ-14, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z7	કરદાતા 170	2020-21	102150830.00
171	2	સરવેક યુનિટ-18, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 171	2019-20	72457034.55
172	2	સરવેક યુનિટ-18, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 172	2020-21	93243696.45
173	2	સરવેક યુનિટ-20, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 173	2018-19	9255164.00
174	2	સરવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 174	2018-19	101764062.00
175	2	સરવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 175	2020-21	106537158.00
176	2	સરવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZD	કરદાતા 176	2019-20	645466794.00
177	2	સરવેક યુનિટ-22, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZW	કરદાતા 177	2018-19	98309.00
178	3	સરવેક યુનિટ-24, ગાંધીનગર	24XXXXXXXXXX1ZW	કરદાતા 178	2018-19	6271008.54
179	3	સરવેક યુનિટ-29, પ્રાંતિજ	24XXXXXXXXXX1Z8	કરદાતા 179	2018-19	815385.72
180	6	સરવેક યુનિટ-39, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 180	2018-19	199205.09
181	6	સરવેક યુનિટ-39, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 181	2020-21	516069.78
182	5	સરવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 182	2018-19	113546.00
183	5	સરવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 183	2018-19	333341.00
184	5	સરવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 184	2019-20	1470168.00

ક્રમાંક	વિભાગ	યુનિટ	GSTIN	કરદાતાનું નામ	નાણાકીય વર્ષ	વિચલનનું મૂલ્ય (₹ માં)
1	2	3	4	5	6	7
185	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 185	2020-21	4332794.00
186	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX8ZJ	કરદાતા 186	2019-20	10501000.00
187	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 187	2020-21	47845633.00
188	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX8ZJ	કરદાતા 188	2020-21	135407545.00
189	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZV	કરદાતા 189	2018-19	137783.00
190	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 190	2018-19	404291.00
191	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 191	2020-21	26351277.00
192	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 192	2018-19	1250589.00
193	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 193	2020-21	51536265.00
194	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX2ZX	કરદાતા 194	2019-20	5225820.00
195	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX2ZX	કરદાતા 195	2018-19	5532002.00
196	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX2ZX	કરદાતા 196	2020-21	6159988.00
197	8	સરાવેક યુનિટ-70, વલસાડ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 197	2018-19	3798.00
198	8	સરાવેક યુનિટ-70, વલસાડ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 198	2019-20	421113.00
199	8	સરાવેક યુનિટ-70, વલસાડ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 199	2020-21	554646.00
200	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 200	2020-21	38107.00
201	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZA	કરદાતા 201	2019-20	125634.00
202	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 202	2020-21	228076.00
203	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 203	2019-20	781079.00
204	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZU	કરદાતા 204	2018-19	1322922.00
205	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 205	2018-19	2044328.00
206	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 206	2018-19	2369380.00
207	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z5	કરદાતા 207	2018-19	4327958.00
208	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z5	કરદાતા 208	2020-21	4951785.00
209	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 209	2018-19	6074442.00
210	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z5	કરદાતા 210	2019-20	8629561.00
211	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 211	2018-19	10539977.00
212	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZU	કરદાતા 212	2020-21	16486641.00
213	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 213	2020-21	66176612.00
214	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 214	2019-20	1910349890.00
215	10	સરાવેક યુનિટ-92, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZE	કરદાતા 215	2018-19	502122.00
216	10	સરાવેક યુનિટ-92, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZE	કરદાતા 216	2020-21	5029831.00
217	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 217	2018-19	5610435.00
218	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 218	2018-19	10499341.00
219	2	સરાવેક યુનિટ-23, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZN	કરદાતા 219	2020-21	4627208.00
220	1	STO Unit-12, વિરમગામ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 220	2018-19	652461.70
221	2	સરાવેક યુનિટ-17, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 221	2020-21	1036566
222	2	સરાવેક યુનિટ-17, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 222	2019-20	3350549
223	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z8	કરદાતા 223	2019-20	1009578.2
224	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 224	2019-20	1255762
225	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZL	કરદાતા 225	2020-21	34448881.49
226	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 226	2020-21	40656719
227	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 227	2019-20	7536105.37
228	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZU	કરદાતા 228	2018-19	1086723925
229	1	સરાવેક યુનિટ-10, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZW	કરદાતા 229	2019-20	77679.14
230	12	સરાવેક યુનિટ-102, ભુજ	24XXXXXXXXXX1Z4	કરદાતા 230	2019-20	2580699
231	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z7	કરદાતા 231	2020-21	28201.92

ક્રમાંક	વિભાગ	યુનિટ	GSTIN	કરદાતાનું નામ	નાણાકીય વર્ષ	વિચલનનું મૂલ્ય (₹ માં)
1	2	3	4	5	6	7
232	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 232	2019-20	31164.5
233	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z7	કરદાતા 233	2019-20	70907.78
234	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZN	કરદાતા 234	2019-20	338139.77
235	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 235	2018-19	407210.24
236	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 236	2020-21	533236.92
237	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZS	કરદાતા 237	2019-20	2,59,05,894.72
238	2	સરાવેક યુનિટ-14, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z7	કરદાતા 238	2019-20	10127847
239	2	સરાવેક યુનિટ-20, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 239	2019-20	1025638
240	2	સરાવેક યુનિટ-20, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 240	2020-21	2763721
241	2	સરાવેક યુનિટ-20, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z8	કરદાતા 241	2019-20	26148908
242	2	સરાવેક યુનિટ-22, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZW	કરદાતા 242	2019-20	6383207
243	3	સરાવેક યુનિટ-29, પ્રાંતિજ	24XXXXXXXXXX1Z8	કરદાતા 243	2019-20	16,67,268.37
244	6	સરાવેક યુનિટ-39, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 244	2019-20	631764.15
245	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 245	2019-20	6305979
246	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXXBZI	કરદાતા 246	2018-19	16805992
247	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZV	કરદાતા 247	2019-20	46111.78
248	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZV	કરદાતા 248	2020-21	191859.56
249	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 249	2019-20	385860.71
250	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 250	2019-20	760130
251	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 251	2019-20	130695
252	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 252	2018-19	732309
253	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 253	2019-20	744194
254	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 254	2020-21	804730
255	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 255	2020-21	1723471
256	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZA	કરદાતા 256	2020-21	1887641
257	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 257	2019-20	4214323
258	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZU	કરદાતા 258	2019-20	6134812
259	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 259	2019-20	7020243
260	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 260	2020-21	14945301
261	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 261	2018-19	1890440952
262	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1Z3	કરદાતા 262	2019-20	692908.61
263	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1Z3	કરદાતા 263	2020-21	2480659.2
264	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 264	2019-20	2751919.58
265	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 265	2020-21	49693193.75
266	1	STO Unit-12, વિરમગામ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 266	2019-20	874506.85
267	1	STO Unit-12, વિરમગામ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 267	2020-21	8686395.96
268	1	STO Unit-12, વિરમગામ	24XXXXXXXXXX2Z9	કરદાતા 268	2019-20	16112318.39
269	1	STO Unit-12, વિરમગામ	24XXXXXXXXXX2Z9	કરદાતા 269	2020-21	27016848.88
270	1	STO Unit-12, વિરમગામ	24XXXXXXXXXX2Z9	કરદાતા 270	2018-19	169233319.4
271	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZV	કરદાતા 271	2018-19	177243487
272	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZV	કરદાતા 272	2019-20	577467471
273	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZV	કરદાતા 273	2020-21	4859015248
274	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX7ZJ	કરદાતા 274	2018-19	137588044
275	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX7ZJ	કરદાતા 275	2019-20	26967006
276	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX7ZJ	કરદાતા 276	2020-21	69447894
277	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 277	2019-20	1564516.27
278	2	સરાવેક યુનિટ-20, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 278	2020-21	17711424.68

ક્રમાંક	વિભાગ	યુનિટ	GSTIN	કરદાતાનું નામ	નાણાકીય વર્ષ	વિચલનનું મૂલ્ય (₹ માં)
1	2	3	4	5	6	7
279	2	સરાવેક યુનિટ-22, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZW	કરદાતા 279	2020-21	87125074.38
280	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 280	2020-21	39784213.38
281	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 281	2019-20	1045777.95
282	2	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 282	2020-21	2715981.38
283	1	સરાવેક યુનિટ-10, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 283	2020-21	107337284.35
284	1	સરાવેક યુનિટ-10, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZW	કરદાતા 284	2020-21	1851478.12
285	3	સરાવેક યુનિટ-24, ગાંધીનગર	24XXXXXXXXXX1ZO	કરદાતા 285	2020-21	2348545.49
286	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z0	કરદાતા 286	2020-21	483380975.96
287	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 287	2020-21	74293456.84
288	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 288	2020-21	8282120.21
289	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 289	2019-20	6155.28
290	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 290	2019-20	1650528170.67
291	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 291	2020-21	891319960.30
292	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 292	2020-21	6360.82
293	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZL	કરદાતા 293	2020-21	66816554.40
294	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 294	2019-20	11382453.10
295	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 295	2020-21	85120677.72
296	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX8ZI	કરદાતા 296	2019-20	9764035.71
297	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX8ZI	કરદાતા 297	2020-21	67489632.61
298	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 298	2020-21	2844678.14
299	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 299	2019-20	3527894.63
300	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 300	2020-21	179078334.90
301	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 301	2019-20	467740.86
302	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 302	2020-21	10522160.99
303	12	સરાવેક યુનિટ-91, મોરબી	24XXXXXXXXXX1Z5	કરદાતા 303	2020-21	2545183.87
304	2	સરાવેક યુનિટ-17, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 304	2020-21	520167.00
305	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 305	2018-19	29977088.00
306	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 306	2019-20	10616159.32
307	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 307	2020-21	13633035.29
308	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 308	2020-21	155031352.06
309	2	સરાવેક યુનિટ-18, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 309	2018-19	57440206.00
310	2	સરાવેક યુનિટ-18, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 310	2019-20	72541528.00
311	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 311	2018-19	104706824.00
312	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 312	2019-20	46479628.00
313	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 313	2020-21	55362342.00
314	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZS	કરદાતા 314	2018-19	45288.54
315	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZS	કરદાતા 315	2019-20	108708.55
316	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 316	2018-19	2512742.63
317	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 317	2020-21	1150.93
318	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z7	કરદાતા 318	2018-19	549704
319	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z7	કરદાતા 319	2019-20	610608
320	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z7	કરદાતા 320	2020-21	36
321	1	STO Unit-12, વિરમગામ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 321	2019-20	12148.2
322	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 322	2018-19	18637
323	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZV	કરદાતા 323	2019-20	297098
324	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZS	કરદાતા 324	2018-19	983725
325	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z5	કરદાતા 325	2019-20	79030

પરિશિષ્ટ VI

રિટર્નો વચ્ચે ધ્યાન પર આવેલી પુરવઠાની વિસંગતતા

(ફકરા 2.1.8.2 (ગ) (iv) માં સંદર્ભિત)

ક્રમાંક	વિભાગ	યુનિટ	GSTIN	કરદાતા નું નામ	નાણાકીય વર્ષ	વિચલનનું મૂલ્ય (₹ માં)
1	2	3	4	5	6	7
1	2	સરાવેક યુનિટ-17, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 1	2019-20	265633.62
2	2	સરાવેક યુનિટ-17, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 2	2020-21	72078.17
3	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZU	કરદાતા 3	2018-19	471405410.00
4	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 4	2019-20	156101.00
5	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 5	2019-20	1042499.00
6	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX2ZX	કરદાતા 6	2019-20	9917.00
7	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 7	2019-20	10581.00
8	2	સરાવેક યુનિટ-17, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 8	2019-20	265633.62
9	2	સરાવેક યુનિટ-17, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 9	2020-21	72078.17
10	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZU	કરદાતા 10	2018-19	225997.00
11	3	સરાવેક યુનિટ-24, ગાંધીનગર	24XXXXXXXXXX2ZR	કરદાતા 11	2018-19	11595627.00
12	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 12	2019-20	156101.00
13	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 13	2019-20	1042499.00
14	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX2ZX	કરદાતા 14	2019-20	9917.00
15	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 15	2019-20	10581.00
16	2	સરાવેક યુનિટ-22, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZW	કરદાતા 16	2019-20	67136.00
17	4	સરાવેક યુનિટ-31, વિસનગર	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 17	2019-20	7234912.00
18	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 18	2018-19	593928005.48
19	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 19	2019-20	1195700.00
20	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 20	2020-21	232520.00
21	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 21	2019-20	166795.00
22	2	સરાવેક યુનિટ-17, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 22	2018-19	773496.16
23	2	સરાવેક યુનિટ-17, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 23	2019-20	32852.66
24	2	સરાવેક યુનિટ-20, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z8	કરદાતા 24	2018-19	4283335.7
25	2	સરાવેક યુનિટ-20, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z8	કરદાતા 25	2019-20	416139
26	2	સરાવેક યુનિટ-20, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z8	કરદાતા 26	2020-21	1139878.9
27	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZU	કરદાતા 27	2018-19	11718923
28	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZU	કરદાતા 28	2020-21	123811
29	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZR	કરદાતા 29	2018-19	97918906
30	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZR	કરદાતા 30	2019-20	8656430
31	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 31	2018-19	1119824.62
32	2	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 32	2019-20	1486208.56
33	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZN	કરદાતા 33	2019-20	16743.43
34	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z7	કરદાતા 34	2018-19	80898.55
35	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 35	2019-20	8553.08
36	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZS	કરદાતા 36	2018-19	2180841.71
37	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZS	કરદાતા 37	2019-20	166088.97
38	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZS	કરદાતા 38	2020-21	148499.9
39	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 39	2018-19	1295.48

40	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 40	2019-20	1765560.99
41	6	સરાવેક યુનિટ-39, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 41	2018-19	1235091.2
42	6	સરાવેક યુનિટ-39, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 42	2019-20	2822196.42
43	1	રાજ્ય વેરા કચેરી યુનિટ-12, વિરમગામ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 43	2018-19	125450.14
44	1	રાજ્ય વેરા કચેરી યુનિટ -12, વિરમગામ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 44	2019-20	136542.88
45	1	રાજ્ય વેરા કચેરી યુનિટ -12, વિરમગામ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 45	2020-21	284590.18
46	3	સરાવેક યુનિટ-24, ગાંધીનગર	24XXXXXXXXXX1ZO	કરદાતા 46	2018-19	95224.75
47	3	સરાવેક યુનિટ-24, ગાંધીનગર	24XXXXXXXXXX2ZR	કરદાતા 47	2020-21	173440.08
48	2	સરાવેક યુનિટ-18, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 48	2018-19	385317.52
49	2	સરાવેક યુનિટ-18, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 49	2020-21	27189.38
50	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z0	કરદાતા 50	2018-19	35831397.9
51	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z0	કરદાતા 51	2020-21	1142657
52	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 52	2018-19	1648425.72
53	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 53	2020-21	5379247.08
54	2	સરાવેક યુનિટ-23, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZN	કરદાતા 54	2018-19	1354316.31
55	3	સરાવેક યુનિટ-23, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZN	કરદાતા 55	2019-20	42493
56	2	સરાવેક યુનિટ-23, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZN	કરદાતા 56	2020-21	525572.71
57	4	સરાવેક યુનિટ-31, વિસનગર	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 57	2018-19	1770377.59
58	5	સરાવેક યુનિટ-31, વિસનગર	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 58	2019-20	9586810.54
59	6	સરાવેક યુનિટ-31, વિસનગર	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 59	2020-21	32735.52
60	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 60	2018-19	7971352.71
61	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 61	2020-21	40465.25
62	11	સરાવેક યુનિટ-92, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZE	કરદાતા 62	2019-20	1592659.77
63	12	સરાવેક યુનિટ-92, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZE	કરદાતા 63	2020-21	7261468.96
64	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 64	2019-20	142801693
65	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1Z3	કરદાતા 65	2018-19	1824284
66	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1Z3	કરદાતા 66	2019-20	80366
67	2	સરાવેક યુનિટ-14, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z7	કરદાતા 67	2020-21	6106738
68	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZA	કરદાતા 68	2020-21	6181232
69	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 69	2018-19	10891824
70	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 70	2018-19	97523009.00
71	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 71	2019-20	4327572.00
72	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZS	કરદાતા 72	2019-20	420147.33
73	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZL	કરદાતા 73	2020-21	790174.86
74	12	સરાવેક યુનિટ-103, ગાંધીધામ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 74	2020-21	204086.12
75	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 75	2019-20	280553
76	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 76	2020-21	1705292
77	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX8ZI	કરદાતા 77	2018-19	106646512
78	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX8ZI	કરદાતા 78	2019-20	40337236
79	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX8ZI	કરદાતા 79	2020-21	4638000
80	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 80	2018-19	352351
81	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 81	2019-20	145800
82	12	સરાવેક યુનિટ-102, ભુજ	24XXXXXXXXXX1Z4	કરદાતા 82	2018-19	11870636
83	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z5	કરદાતા 83	2018-19	11186

84	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z5	કરદાતા 84	2019-20	400
85	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 85	2018-19	250002
86	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 86	2020-21	43573
87	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 87	2018-19	166726
88	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z2	કરદાતા 88	2020-21	34766
89	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX2ZX	કરદાતા 89	2018-19	4946188
90	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX2ZX	કરદાતા 90	2019-20	44397
91	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZV	કરદાતા 91	2018-19	4615547
92	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZV	કરદાતા 92	2019-20	18104879
93	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZV	કરદાતા 93	2020-21	19421341
94	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX7ZJ	કરદાતા 94	2018-19	10656902
95	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX7ZJ	કરદાતા 95	2020-21	24121
96	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 96	2018-19	2698567
97	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 97	2019-20	248163
98	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 98	2020-21	1016713
99	2	સરાવેક યુનિટ-17, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 99	2019-20	105986.7
100	2	સરાવેક યુનિટ-20, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 100	2019-20	2617719
101	2	સરાવેક યુનિટ-20, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 101	2020-21	2212714
102	2	સરાવેક યુનિટ-20, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z8	કરદાતા 102	2018-19	4244315.96
103	2	સરાવેક યુનિટ-20, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z8	કરદાતા 103	2019-20	400759.27
104	2	સરાવેક યુનિટ-20, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z8	કરદાતા 104	2020-21	1014249.1
105	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 105	2018-19	11,21,224.62
106	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 106	2019-20	1486214.56
107	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 107	2018-19	957287.43
108	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z2	કરદાતા 108	2019-20	1880163.71
109	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 109	2019-20	8555.89
110	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZS	કરદાતા 110	2018-19	1976391.71
111	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZS	કરદાતા 111	2019-20	75872.97
112	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 112	2020-21	1759788.96
113	7	સરાવેક યુનિટ-58, સુરત	24XXXXXXXXXX1ZD	કરદાતા 113	2018-19	77760
114	6	સરાવેક યુનિટ-39, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 114	2018-19	1337527.2
115	7	સરાવેક યુનિટ-39, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 115	2019-20	2826195.42
116	1	STO Unit-12, વિરમગામ	24XXXXXXXXXX1ZZ	કરદાતા 116	2020-21	284388.26
117	2	સરાવેક યુનિટ-18, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 117	2018-19	385539.88
118	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZD	કરદાતા 118	2018-19	3,56,17,036.65
119	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZD	કરદાતા 119	2020-21	573.00
120	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 120	2018-19	1645695.31
121	3	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 121	2019-20	18736
122	4	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZX	કરદાતા 122	2020-21	729439.99
123	2	સરાવેક યુનિટ-23, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZN	કરદાતા 123	2018-19	1358796.17
124	3	સરાવેક યુનિટ-23, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZN	કરદાતા 124	2019-20	236411.17
125	2	સરાવેક યુનિટ-23, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZN	કરદાતા 125	2020-21	525565.69
126	4	સરાવેક યુનિટ-31, વિસનગર	24XXXXXXXXXX1Z1	કરદાતા 126	2019-20	1344
127	4	સરાવેક યુનિટ-31, વિસનગર	24XXXXXXXXXX1Z1	કરદાતા 127	2020-21	6804.4
128	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 128	2018-19	8160909.71
129	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 129	2020-21	41268.25
130	12	સરાવેક યુનિટ-92, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZE	કરદાતા 130	2020-21	7261487.09

131	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 131	2018-19	3,93,09,583.00
132	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 132	2019-20	9,52,50,260.00
133	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 133	2020-21	20,517.00
134	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1Z3	કરદાતા 134	2018-19	22,21,939.00
135	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1Z3	કરદાતા 135	2019-20	80,368.00
136	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZA	કરદાતા 136	2020-21	6178835
137	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 137	2018-19	10895665
138	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZL	કરદાતા 138	2018-19	58564.13
139	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZL	કરદાતા 139	2020-21	868323.53
140	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 140	2018-19	96630856.00
141	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 141	2019-20	4327576
142	12	સરાવેક યુનિટ-103, ગાંધીધામ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 142	2020-21	204086.12
143	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 143	2018-19	996400
144	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 144	2019-20	1492551
145	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 145	2020-21	3468784
146	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX8ZI	કરદાતા 146	2018-19	105914418
147	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX8ZI	કરદાતા 147	2019-20	40337232
148	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX8ZI	કરદાતા 148	2020-21	4638003
149	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 149	2018-19	352348
150	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 150	2019-20	145796
151	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 151	2020-21	823734
152	12	સરાવેક યુનિટ-102, ભુજ	24XXXXXXXXXX1Z4	કરદાતા 152	2018-19	5141013
153	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z5	કરદાતા 153	2018-19	2412
154	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 154	2018-19	171507
155	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 155	2019-20	1323705
156	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 156	2020-21	276093
157	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 157	2018-19	154060
158	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZT	કરદાતા 158	2019-20	406423912
159	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z2	કરદાતા 159	2020-21	139749
160	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX2ZX	કરદાતા 160	2018-19	4971643
161	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX2ZX	કરદાતા 161	2019-20	44396
162	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX2ZX	કરદાતા 162	2020-21	5854
163	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZV	કરદાતા 163	2018-19	4615547
164	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZV	કરદાતા 164	2019-20	18104879
165	1	સરાવેક યુનિટ-07, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZV	કરદાતા 165	2020-21	19421341
166	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX7ZJ	કરદાતા 166	2018-19	10656902
167	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX7ZJ	કરદાતા 167	2020-21	24121
168	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 168	2018-19	2239277
169	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 169	2019-20	255506
170	1	સરાવેક યુનિટ-06, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 170	2020-21	1019208
171	2	સરાવેક યુનિટ-17, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 171	2019-20	6,66,92,832
172	2	સરાવેક યુનિટ-17, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 172	2020-21	93,99,967
173	2	સરાવેક યુનિટ-22, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZW	કરદાતા 173	2019-20	75,76,51,481
174	1	સરાવેક યુનિટ-08, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZI	કરદાતા 174	2020-21	26,36,47,731.27
175	1	સરાવેક યુનિટ-11, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZS	કરદાતા 175	2019-20	48,01,84,308
176	3	સરાવેક યુનિટ-24, ગાંધીનગર	24XXXXXXXXXX3Z8	કરદાતા 176	2018-19	43,69,99,821.96
177	2	સરાવેક યુનિટ-18, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZJ	કરદાતા 177	2018-19	96035

178	3	સરાવેક યુનિટ-29, પ્રાંતિજ	24XXXXXXXXXX1Z8	કરદાતા 178	2018-19	4,70,73,666.00
179	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z0	કરદાતા 179	2018-19	31,42,54,168.79
180	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z0	કરદાતા 180	2019-20	26,22,69,292.32
181	2	સરાવેક યુનિટ-21, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z0	કરદાતા 181	2020-21	54,73,13,696.00
182	5	સરાવેક યુનિટ-45, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1Z9	કરદાતા 182	2020-21	18,89,545
183	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 183	2019-20	160314630.6
184	10	સરાવેક યુનિટ-93, રાજકોટ	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 184	2020-21	1049196
185	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 185	2018-19	11904463037
186	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1ZP	કરદાતા 186	2020-21	2028544644
187	5	સરાવેક યુનિટ-40, વડોદરા	24XXXXXXXXXX1ZY	કરદાતા 187	2018-19	47575848
188	12	સરાવેક યુનિટ-102, ભુજ	24XXXXXXXXXX1Z4	કરદાતા 188	2019-20	38850258
189	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z2	કરદાતા 189	2018-19	30498044
190	1	સરાવેક યુનિટ-09, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z2	કરદાતા 190	2019-20	55263191
191	1	સરાવેક યુનિટ-05, અમદાવાદ	24XXXXXXXXXX1Z5	કરદાતા 191	2020-21	35187.50

પરિશિષ્ટ VII

ઉચ્ચક વેરા ની બિન/ઓછી વસૂલાત

(ફકરા 2.2.4.1 (ક) (i)માં સંદર્ભિત)

ખાસ હેતુ વાહન/મોટર કાર/મોટરસાયકલ (વ્યક્તિ)માં ઉચ્ચક વેરાની ઓછી વસૂલાત

(₹ લાખમાં)

ક્રમાંક	વાહનનો પ્રકાર	પ્રાદેશિક પરિવહન કચેરીઓની સંખ્યા	વાહનોની સંખ્યા	વસૂલાતપાત્ર ઉચ્ચક વેરો	વસૂલ ઉચ્ચક વેરો	ઉચ્ચક વેરાની ઓછી વસૂલાત
1	અન્ય વિશિષ્ટ વાહનો	4	6	3.88	0.67	3.21
2	મોટર કાર	2	3	6.16	4.39	1.77
3	મોટર સાયકલ	1	1	0.08	0.07	0.01
4	આયાતી ટ્રેક્ટર	2	2	0.55	0.28	0.27
	કુલ		12	10.67	5.41	5.26

ટ્રેક્ટર/અન્ય વિશિષ્ટ વાહન/મોટર કાર (વ્યક્તિ વગેરે સિવાય) પર ઉચ્ચક વેરાની ઓછી વસૂલાત

(₹ લાખમાં)

ક્રમાંક	વાહનનો પ્રકાર	પ્રાદેશિક પરિવહન કચેરીઓની સંખ્યા	વાહનોની સંખ્યા	વસૂલાતપાત્ર ઉચ્ચક વેરો	વસૂલ કરેલ ઉચ્ચક વેરો	ઉચ્ચક વેરાની ઓછી વસૂલાત
1	કૃષિ ટ્રેક્ટર	3	6	2.13	1.09	1.04
2	વાણિજ્યિક ટ્રેક્ટર	8	23	7.10	3.76	3.34
3	ખાસ હેતુ માટેના વાહનો	7	12	8.50	4.43	4.07
4	મોટર કાર	4	13	19.34	10.62	8.72
	કુલ		54	37.07	19.9	17.17

વ્યક્તિ સિવાય અન્યની માલિકીની મોટરકાર/મોટરસાયકલ પર ઉપ્યકવેરા ની ઓછી વસૂલાત

(₹ લાખમાં)

ક્રમાંક	વાહનનો પ્રકાર	RTO ની સંખ્યા	વાહનોની સંખ્યા	વસૂલાતપાત્ર ઉપ્યકવેરો	વસૂલ કરેલ ઉપ્યકવેરો	ઉપ્યકવેરાની ઓછી વસૂલાત
1	મોટર સાયકલ	5	31	2.28	1.18	1.10
2	મોટર કાર	6	46	44.69	22.35	22.34
	કુલ		77	46.97	23.53	23.44

કેન્દ્ર સરકાર/જાહેર ક્ષેત્રના ઉપક્રમો/સ્વાયત્ત સંસ્થાઓ/સ્થાનિક સંસ્થાઓ વગેરેની મીલિકીના વાહનો પર ઉપ્યકવેરાની બિન-વસૂલાત

(₹ લાખમાં)

ક્રમાંક	વાહનનો પ્રકાર	પ્રાદેશિક પરિવહન કચેરીઓની સંખ્યા	વાહનોની સંખ્યા	વેરો વસૂલવાપાત્ર પરંતુ વસૂલ કરવામાં ન આવ્યો
1	કૃષિ ટ્રેક્ટર	3	06	1.08
2	વાણિજ્યિક ટ્રેક્ટર	1	1	0.13
3	અન્ય વિશિષ્ટ વાહનો	1	1	0.47
4	મોટર કાર	6	35	18.48
5	મોટરસાયકલ	4	13	0.67
	પેટા સરવાળો		56	20.83
6	માલસામાન પરિવહન વાહનો	1	1	0.72
	એકંદર સરવાળો		57	21.55

પરિશિષ્ટ VIII

વાહનોની વિવિધ શ્રેણીઓ પર વાર્ષિક વસૂલાતપાત્ર વેરાના દરો

(ફકરા 2.2.4.1 (ખ) માં સંદર્ભિત)

ક્રમાંક	વાહનનો વર્ગ	નોંધણીનો સમયગાળો	વાર્ષિક વેરો (₹ માં)
1	વાહનના એકંદર 7500 કિ.ગ્રા. થી અધિક વજન સાથે રાજ્યમાં નોંધાયેલા માલ પરિવહન વાહનો	એપ્રિલ 2017 પહેલાં	1,000 કિ.ગ્રા. અથવા તેના ભાગ દીઠ ₹ 800
2	સ્લીપર નિયુક્ત ઓમ્નીબસ વહન કરવા માટે લાઇસન્સવાળી	કોઇ પણ સમયે	દરેક મુસાફર માટે
	20 મુસાફરો કરતાં વધુ નહીં		₹ 9,000
	20 મુસાફરો કરતાં વધુ		₹ 13,200
	20 મુસાફરો કરતાં વધુ (સ્લીપર સુપર લક્ઝરી)		₹ 15,000
3	લાઇસન્સ પ્રાપ્ત નિયુક્ત ઓમ્નીબસ અથવા કોન્ટ્રેક્ટ કેરેજ મુસાફરો લઇ જવા બસ	કોઇ પણ સમયે	દરેક મુસાફર માટે
	ઓમ્નીબસો (12 થી વધુ મુસાફરો)		₹ 4,500
	લક્ઝરી અથવા પ્રવાસી બસ (13 થી 20 મુસાફરો)		₹ 4,500
	લક્ઝરી અથવા પ્રવાસી બસ (20 થી અધિક મુસાફરો)		₹ 7,800
	સુપર લક્ઝરી અથવા પ્રવાસી બસ (20 થી અધિક મુસાફરો)		₹ 9,000
4	નિયુક્ત ઓમ્ની બસ (સ્ટેજ કેરેજ) સિવાય નવથી વધુ મુસાફરોને લઈ જવા માટે લાઇસન્સ પ્રાપ્ત વાહનો	એપ્રિલ 2017 પહેલાં	₹ 1,200 વત્તા ₹ 80 પ્રતિ મુસાફર દીઠ (બેઠકો) વત્તા ₹ 40 (ઉભા મુસાફરોની ક્ષમતા)
5	ખાનગી સેવાના વાહનો	એપ્રિલ 2017 પહેલાં	દરેક મુસાફર માટે ₹ 500
	શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ માટે ઉપયોગમાં લેવાતા ખાનગી સેવાના વાહનો		દરેક મુસાફર માટે ₹ 200
6	વજન 7,500 કિ.ગ્રા. કરતાં વધુ હોય એવા ભાર વગરના ટ્રેક્ટરો	એપ્રિલ 2017 પહેલાં	₹ 2,000 વત્તા 2,000 કિ.ગ્રા. થી અધિક હોય તે પ્રત્યેક 1000 કિ.ગ્રા અથવા તેના ભાગ માટે ₹ 400
	વજન 7,500 કિલોગ્રામથી વધુ ન હોય તેવા ભાર વગરના અન્ય વિશિષ્ટ વાહન	એપ્રિલ 2017 પહેલાં	
	7,500 કિ.ગ્રા. થી વધુ વજનવાળા ભાર વગરના અન્ય વિશિષ્ટ વાહન	કોઇ પણ સમયે	
	બ્રેકડાઉન વાન	કોઇ પણ સમયે	
7	જો (6) પર વાહન વ્યક્તિ, સ્થાનિક સત્તામંડળ, જાહેર ટ્રસ્ટ, યુનિવર્સિટી અથવા શૈક્ષણિક અથવા સામાજિક કલ્યાણ સંસ્થા સિવાય અન્ય કોઈ વ્યક્તિની માલિકીનું હોય		દરના બમણાં
8	જો (4 થી 6) પરના વાહનનું ઉત્પાદન ભારતની બહાર થયું હોય અને ભારતમાં આયાત કરવામાં આવ્યું હોય		દરના બમણાં

પરિશિષ્ટ IX

અન્ય વિશિષ્ટ વાહનો પર આવર્તક વેરાની ઓછી વસૂલાત

(ફકરા 2.2.4.1 (ખ) (ii)માં સંદર્ભિત)

ક: બેવડા દરને બદલે એકલ દરે વેરાની વસૂલાત

(₹ લાખમાં)

ક્રમાંક.	વાહન ના ડેટા મુજબ વાહન માલિકનો વર્ગ	વાહનોની સંખ્યા	એપ્રિલ 2017 અને માર્ચ 2019 દરમિયાન આવર્તક વેરાની ઓછી વસૂલાત	એપ્રિલ 2019 અને માર્ચ 2024 દરમિયાન આવર્તક વેરાની ઓછી વસૂલાત	કુલ ઓછી વસૂલાત
1	ભાગીદારી પેઢી	869	55.57	179.80	235.37
2	જોઇન્ટ સ્ટોક કંપની[1]	56	1.94	14.10	16.04
	કુલ	925	57.51	193.90	251.41

ખ: માલિકીનું ખોટું વર્ગીકરણ

(₹ લાખમાં)

ક્રમાંક	વાહન માલિકને આ રીતે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યા	વાહનના ખરેખર માલિક	વાહનોની સંખ્યા	એપ્રિલ 2017 અને માર્ચ 2019 દરમિયાન આવર્તક વેરાની ઓછી વસૂલાત	એપ્રિલ 2019 અને માર્ચ 2024 દરમિયાન આવર્તક વેરાની ઓછી વસૂલાત	કુલ ઓછી વસૂલાત
1	વ્યક્તિ	ભાગીદારી પેઢી/ કંપની	401	21.63	97.15	118.78
2	અન્ય		110	1.79	26.72	28.51
3	રાજ્ય સરકાર		1	0.18	0.30	0.48
	કુલ		512	23.60	124.17	147.77

[1] સંયુક્ત સ્ટોક કંપની કંપની અધિનિયમ 2013 હેઠળ નોંધાયેલ હોય છે અને તે એક કોર્પોરેટ માળખું હોય છે જે બહુવિધ વ્યક્તિઓને સામૂહિક રીતે કંપનીની માલિકી અને સંચાલન કરવાની મંજૂરી આપે છે.

ગ: આયાત કરેલા અન્ય વિશિષ્ટ વાહનો પર આવર્તક વેરાની ઓછી વસૂલાત

(₹ લાખમાં)

ક્રમાંક	વાહન માલિકને આ રીતે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યા	વાહનના ખરેખર માલિક	વાહનોની સંખ્યા	એપ્રિલ 2017 અને માર્ચ 2019 દરમિયાન આવર્તક વેરાની ઓછી વસૂલાત	એપ્રિલ 2019 અને માર્ચ 2024 દરમિયાન આવર્તક વેરાની ઓછી વસૂલાત	કુલ ઓછી વસૂલાત
1	કંપની	ભાગીદારી પેઢી/કંપની	04	2.14	2.64	4.78
2	ભાગીદારી પેઢી		227	54.81	108.19	163.00
3	અન્ય		13	0.50	9.50	10.00
4	વ્યક્તિ		25	6.12	33.60	39.72
	કુલ		269	63.57	153.93	217.50

પરિશિષ્ટ X

વિવિધ પ્રકારના વાહનોની નોંધણી અને નોંધણીના નવીકરણ માટેની ફી

(ફકરા 2.2.4.2 માં સંદર્ભિત)

ક્રમાંક	વાહનનો પ્રકાર	2016 નું જાહેરનામું		2021 નું જાહેરનામું	
		નવી નોંધણી	નોંધણીનું નવીકરણ	નવી નોંધણી	નોંધણીનું નવીકરણ
1	મોટરસાઇકલ	300	300	300	1,000
2	પરિવહન (ત્રણ પૈડાવાળા/ક્વાડ્રીસાઇકલ)	1,000	1,000	600	2,500
	બિન-પરિવહન (ત્રણ પૈડાવાળા/ક્વાડ્રીસાઇકલ)	600	600	600	2,500
3	પરિવહન (હળવા મોટર વાહન)	1,000	1,000	600	5,000
	બિન-પરિવહન (હળવા મોટર વાહન)	600	600	600	5,000
3	મધ્યમ માલવાહક વાહન/ માધ્યમ મુસાફર વાહન	1,000	1,000	1,000	1,000
	ભારે માલવાહક વાહન/ ભારે મુસાફર વાહન	1,500	1,500	1,500	1,500
4	આયાતી મોટર વાહન (બે પૈડાવાળા)	2,500	2,500	2,500	10,000
5	આયાતી મોટર વાહન (ત્રણ પૈડાવાળા)	5,000	5,000	2,500	10,000
6	આયાતી મોટર વાહન (ચાર અથવા વધુ પૈડાવાળા)	5,000	5,000	5,000	40,000
7	ઉપર દર્શાવેલ ન હોય એવા અન્ય કોઇપણ વાહન એટલે કે વિશિષ્ટ હેતુવાળા વાહનો	3,000	3,000	3,000	6,000

પરિશિષ્ટ XI

કામચલાઉ નોંધણી ફી (TRF)ની અધિક/ ઓછી વસૂલાત

(ફકરા 2.2.4.2 (ક)માં સંદર્ભિત)

ક: દ્વિચક્રી વાહન પર કામચલાઉ નોંધણી ફી ની અધિક/ઓછી વસૂલાત

(રકમ ₹ લાખમાં)

ક્રમાંક.	સ્થિતિ	વાહનોની સંખ્યા	લાગુ કરેલ/વસૂલ કરેલ TRF	લાગુ કરવી જરૂરી TRF	તફાવત
(ક) ઓછી વસૂલાત					
(1)	કામચલાઉ નોંધણી ફી ઓછી લગાવાઇ અને વસૂલાત બાકી	108	0.22	1.35	(-)1.13
(ખ) કોઇ ઓછી અથવા અધિક વસૂલાત નહીં					
(1)	યોગ્ય રીતે વસૂલ કરવામાં આવી	1,37,514	207.07	207.07	0.00
(2)	TRF લાગુ પડતી નથી	2,92,609	0.00	0.00	0.00
(3)	TRF ઓછી લગાવાઇ પરંતુ વસૂલાત કરી	9	0.11	0.11	0.00
(A) અધિક વસૂલાત					
(1)	TRF ની અધિક વસૂલાત	8,57,093	1,714.19	1,285.64	(+)428.55
(2)	TRF લાગુ કરી નથી પરંતુ વસૂલાત કરવામાં આવી છે, આથી અધિક વસૂલાત	1	0.01	0.00	(+)0.01
	એકંદર કુલ વસૂલાત (TRF ની ચોખ્ખી અધિક વસૂલાત)	12,87,334	1,921.60	1,494.17	(+) 427.43

ખ: અન્ય નિર્દિષ્ટ વાહનો પર અધિક/ઓછી TRF ની વસૂલાત

(રકમ ₹ લાખમાં)

ક્રમાંક	વિગતો	વાહનોની સંખ્યા	• TRF વસૂલ કરવી જરૂરી	TRF લાગુ કરી/વસૂલ કરી	તફાવત
A1	TRF ની અધિક વસૂલાત	24	0.60	0.72	(+)0.12
A2	અધિક નોંધણી ફી વસૂલ કરી જે અધિક TRF માં પરિણમી	66	0.28	4.76	(+)4.48
A3	કોઇ TRF[1] લાગુ કરી નથી, પરંતુ વસૂલાત કરી	319	0.00	3.80	(+)3.80
A	પેટા સરવાળો (TRF ની અધિક લાગુ કરી/વસૂલ કરી)	409	0.88	9.28	(+)8.40
B1	નોંધણી ફી ની ઓછી વસૂલાત. આથી, કામચલાઉ નોંધણી ફી ઓછી લગાવાઇ/વસૂલાત	88	1.32	0.48	(-)0.84
B2	TRF ની ઓછી લગાવાઇ. વસૂલાત બાકી.	2,428	36.88	4.93	(-)31.95
B	પેટા સરવાળો (TRF ઓછી લગાવાઇ/વસૂલાત)	2,516	38.20	5.41	(-)32.79
C	એકંદર કુલ (ચોખ્ખી ઓછી લગાવેલ TRF/વસૂલેલ)		39.08	14.69	(-)24.39

[1] 14 સપ્ટેમ્બર 2023 પછી નોંધાયેલા વાહનોએ ફરજિયાત નોંધણી નંબર સાથે વેચવા જરૂરી છે (સિવાય કે પસંદગીના નંબરો પસંદ કરતા વાહનો અથવા ફેક્ટરી લઇ જવાતા ચેસીસ વાહનો), તેથી, આવા વાહનો પર TRF વસૂલવામાં આવતી નથી.

ગ: દ્વિચકી અને અન્ય નિર્દિષ્ટ વાહનો સિવાયના વાહનો પર કામચલાઉ નોંધણી ફી ની અધિક/ઓછી વસૂલાત

(રકમ ₹ લાખમાં)

ક્રમાંક	વિગતો	વાહનોની સંખ્યા	વસૂલાતપાત્ર TRF	વસૂલ કરેલી TRF	તફાવત
(A)	કોઇ વસૂલાત જરૂરી નથી				
A1	યોગ્ય TRF વસૂલ કરવામાં આવી.	71,617	228.40	228.40	--
A2	TRF લાગુ પડતી નથી..	1,56,748	0	0	--
A3	TRF ઓછી વસૂલાત પરંતુ વસૂલાત થઇ ગઇ.	24,440	86.52	86.52	--
	કુલ	2,52,805	314.92	314.92	--
B	અધિક લગાવાઇ/વસૂલ કરવામાં આવી				
B1	અધિક TRF ની અધિક વસૂલાત.	1	0.00	0.01	(+)0.01
B2	નોંધણી ફી ની અધિક વસૂલાત, જે TRF ની અધિક લગાવવી/વસૂલાતમાં પરિણમી .	3,894	11.68	19.47	(+)7.79
B3	TRF વસૂલ કરવાપાત્ર નથી પરંતુ વસૂલ કરી.	4,704	0	20.34	(+)20.34
	કુલ અધિક વસૂલાત	8,599	11.68	39.82	(+)28.14
C	ઓછી લગાવાઇ વસૂલાત				
C1	TRF ની ઓછી વસૂલાત. વસૂલાત બાકી.	3,68,833	1,148.34	737.67	(-)410.68
C2	નોંધણી ફી ઓછી લગાવાઇ. આથી, TRF ની ઓછી ચુકવણી. વસૂલાત બાકી.	280	1.42	0.58	(-)0.84
C3	નોંધણી ફી ની ઓછી વસૂલાત જેના પરિણામે RF ઓછી TRF લગાવાઇ/વસૂલાત થઇ	53	0.27	0.16	(-) 0.11
	કુલ ઓછી વસૂલાત	3,69,186	1150.03	738.41	(-) 411.62
D	એકંદર કુલ	6,30,570	1476.64	1,093.15	(-) 383.48

પરિશિષ્ટ XII

ગુનાનો પ્રકાર અને મોટર વાહન અધિનિયમની અનુરૂપ કલમ

(ફકરા 2.2.5 માં સંદર્ભિત)

ક્રમાંક	કાયદા હેઠળના ગુના	કલમ/નિયમ
1	પાસ કે ટિકિટ વગર મુસાફરી કરવા બદલ અને કંડક્ટર તરફથી ફરજમાં બેદરકારી દાખવવા બદલ અને કોન્ટ્રાક્ટ કેરેજ ચલાવવાનો ઇનકાર કરવા બદલ દંડ, વગેરે.	કલમ 124 ને કલમ 178 (1), (2) અને (3)(b) સાથે વંચાણે લેતાં
		કલમ 178(3)(a)
2	આદેશોનો અનાદર, અવરોધ અને માહિતીનો ઇનકાર.	કલમ 179(1) & (2)
3	અનધિકૃત વ્યક્તિઓને વાહન ચલાવવા આપવું	કલમ 3 અને 4 સાથે વંચાણે લેતા કલમ 180
4	કલમ 3 અથવા કલમ 4 ના ઉલ્લંઘનમાં વાહનો ચલાવવા: મોટર વાહનો ચલાવવાના સંબંધમાં ડ્રાઇવિંગ લાઇસન્સ અને વય મર્યાદાની આવશ્યકતા.	કલમ 3 અને 4 સાથે વંચાણે લેતા કલમ કલમ 181
5	લાઇસન્સ સંબંધિત ગુના (ગેરલાયકાતના સમયગાળા દરમિયાન)	કલમ 19 અને 20 ને કલમ 182(1) સાથે વંચાણે લેતાં
6	મોટર વાહનો અને ભાગોના બાંધકામ, જાળવણી, વેચાણ અને ફેરફાર સંબંધિત ગુનાઓ માટે સજા	મોટર વાહન અધિનિયમના પ્રકરણ VII ને કલમ 182A(1) સાથે વંચાણે લેતાં
		પ્રકરણ VII ને કલમ 182A(3) સાથે વંચાણે લેતાં
		કલમ182A(4)
7	કલમ 62-A ના ઉલ્લંઘન માટે સજા	કલમ 62-A નો કલમ 182B સાથે વંચાણે લેતાં
8	વધુ પડતી ઝડપે વાહન ચલાવવું	કલમ 112 ને કલમ 183(1)(i) સાથે વંચાણે લેતાં
		કલમ 183(1) to (4)
9	ભયજનક રીતે વાહન ચલાવવું (માત્ર હાથમાં રાખવાના સાધનથી વાતચીત ના ઉપયોગ પૂરતું)	કલમ 184(c)
10	વાહન ચલાવવા માટે માનસિક અથવા શારીરિક રીતે યોગ્ય ન હોય ત્યારે ચલાવવું	કલમ 186
11	દોડાવવું અને ઝડપના પરિક્ષણો	કલમ 189
12	વાહનનો અસલામત સ્થિતિમાં ઉપયોગ કરવો	કલમ 190(2)
13	નોંધણી વગર વાહન વાપરવું	કલમ 39 નો કલમ 192(1) સાથે વંચાણે લેતાં
14	પરમિટ વગર વાહન વાપરવું/ પરમિટની શરતોનું ઉલ્લંઘન	કલમ 66(1) ને કલમ 192A સાથે વંચાણે લેતાં
15	માન્ય વજન કરતાં અધિક વજન સાથે વાહન ચલાવવા	કલમ 113, 114 અને 115 ને કલમ 194 સાથે વંચાણે લેતાં
16	અધિક યાત્રિઓ લઇ જવા	કલમ 194-A
17	સુરક્ષા પેટીનો ઉપયોગ ન કરવો	કલમ 194-B
18	મોટરસાઇકલ ડ્રાઇવરો અને પાછળ બેસનાર માટે સુરક્ષાના નિયમોનું ઉલ્લંઘન	કલમ 194-C
19	રક્ષણાત્મક માથાનો ટોપો ન પહેરવા બદલ દંડ	કલમ 194-D
20	કટોકટી વાહનોને ખુલ્લો રસ્તો આપવામાં નિષ્ફળતા	કલમ 194-E

21	શાંત વિસ્તારમાં હોર્નનો ઉપયોગ	કલમ 194-F
22	વિમા વગરનું વાહન ચલાવવું	કલમ 146 ને કલમ 196 સાથે વંચાણે લેતાં
23	વાહનમાં અનધિકૃત દખલગીરી	કલમ 198
24	ગુનાઓની સજા માટે સામાન્ય જોગવાઇઓ (ઉલ્લેખ ન થયેલા ગુનાઓ માટે)	કલમ 177

પરિશિષ્ટ XIII

વેરાના કસૂરવારો સામે મહેસૂલ વસૂલાત પ્રમાણપત્રની (RRC) કાર્યવાહીની વિગતો

(2.2.5.2 (ખ) માં સંદર્ભિત)

પ્રાદેશિક પરિવહન કચેરી નું નામ	વેરાના કસૂરવાર વાહનોની સંખ્યા	એક વર્ષથી વધુ સમયથી ટેક્સ બાકી હોય તેવા વાહનોની સંખ્યા	બાકી રકમ (₹ લાખમાં)	RRC શરૂ કરવામાં આવેલા વાહનોની સંખ્યા (કુલની ટકાવારી)	વાહનો જેની બાબતમાં RRC જારી કર્યા બાદ વસૂલાત કરવામાં આવી	વસૂલ કરેલી રકમ (₹ કરોડમાં)	વાહનો જેના સંદર્ભમાં RRC જારી કરવાના બાકી છે	RRC જારી કરવાના બાકી હોય એવા વાહનોની ટકાવારી
GJ01 અમદાવાદ	6021	5395	9336.65	18 (0.33)	0	0	5377	99.67
GJ03 રાજકોટ	4381	3324	4202.19	738 (22.20)	6	3.29	2586	77.80
GJ05 સુરત	3738	3142	4337	69 (2.20)	0	0	3073	97.80
GJ06 વડોદરા	4156	3390	3088.87	319 (9.41)	0	0	3071	90.59
GJ07 ખેડા	1584	1233	789.53	5 (0.41)	0	0	1228	99.59
GJ09 સાબરકાંઠા	1742	1410	1231.30	210 (14.89)	1	0.82	1200	85.11
GJ10 જામનગર	4280	3765	4026.26	3706 (98.43)	4	3.51	59	1.57
GJ26 તાપી	949	792	925.25	0 (0.00)	0	0	792	100.00
GJ32 ગીર-સોમનાથ	839	615	500.87	0 (0.00)	0	0	615	100.00
	27690	23066	28437.62	5065 (19.32)	11	7.62	18001	78.04

પરિશિષ્ટ XIV

અટકાયત કરાયેલા વાહનોની પ્રાદેશિક પરિવહન કચેરી મુજબ વિગતો

(ફકરા 2.2.5.3 માં સંદર્ભિત)

પ્રાદેશિક પરિવહન કચેરી/સહાયક પ્રાદેશિક પરિવહન કચેરી	31 જાન્યુઆરી 2025 ના રોજ અટકાયત કરેલા કુલ વાહનો	વાહન અટકાયતમાં લીધા પછી પસાર થયેલો ન્યૂનતમ સમયગાળો (મહિનાઓમાં)	વાહન અટકાયતમાં લીધા પછી પસાર થયેલો મહત્તમ સમયગાળો (મહિનાઓમાં)
અમદાવાદ	62	10	67
અમદાવાદ પૂર્વ	39	10	69
અમરેલી	64	10	62
આણંદ	20	10	47
અંજાર	18	10	16
આહવા-ડાંગ	1	12	12
બાવળા	12	10	46
બોટાદ	6	15	64
છોટા ઉદેપુર	22	10	69
ખંભાળીયા (દેવભૂમિ દ્વારકા)	5	12	47
લુણાવાડા (મહીસાગર)	14	22	69
મોડાસા (અરવલ્લી)	2	22	37
મોરબી	16	17	66
વેરાવળ (ગીર-સોમનાથ)	10	33	53
બનાસકાંઠા	462	10	69
બારડોલી	38	10	60
ભરૂચ	64	10	69
ભાવનગર	78	10	69
દાહોદ	31	11	60
ગાંધીનગર	17	11	66
જામનગર	45	11	69
જુનાગઢ	3	11	61
કચ્છ	172	10	69
ખેડા	71	10	69
મહેસાણા	37	11	67
નર્મદા	8	10	39
નવસારી	6	10	69
પંચમહાલ	120	11	69
પાટણ	31	10	69
પોરબંદર	7	10	54
રાજકોટ	27	10	68
સાબરકાંઠા	3	14	61
સુરત	75	10	60
સુરેન્દ્રનગર	63	23	64
તાપી	23	19	47
વડોદરા	83	10	68
વલસાડ	5	23	48
એકંદર કુલ	1,768	10	

પરિશિષ્ટ XV

પ્રીમિયમ/ પ્રીમિયમના તફાવતની બિન/ઓછી વસૂલાત

(ફકરા 3.4 માં સંદર્ભિત)

'બહુહેતુક' ઉપયોગ માટે બિન-ખેતી પરવાનગીના કિસ્સામાં, ગામ/સર્વે નંબર માટે સૌથી વધુ જંત્રી દરે પ્રીમિયમ વસૂલ કરવામાં આવ્યું ન હતું.

પ્રીમિયમ વસૂલ કરવા માટેની મિલકતની બજાર કિંમત જંત્રી દર અનુસાર અને તેમાં નિર્ધારિત શરતોને આધીન નક્કી કરવામાં આવે છે. તારીખ 07 માર્ચ 2019 ના પરિપત્રની[1] કલમ નં. 15, 22 ઓક્ટોબર 2019 ના સ્પષ્ટીકરણ સાથે વાંચવામાં આવે તો અને તારીખ 22 મે 2020 ના સુધારાના પરિપત્ર મુજબ, 'બહુહેતુક' ઉપયોગ માટે બિન-ખેતી પરવાનગીના કિસ્સામાં, ગામ/સર્વે નંબર માટે સૌથી વધુ જંત્રી દરે પ્રીમિયમ ચુકવવું જરૂરી છે.

ઓડિટ અવલોકન:

(i) અમદાવાદ જિલ્લાના એક ગામમાં આવેલી 38,435 ચોરસ મીટર જમીનને નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં બહુહેતુક ઉપયોગ માટે રૂપાંતરિત કરવાના એક કિસ્સામાં (નવેમ્બર 2024 માં ઓડિટ દ્વારા બહાર લાવવામાં આવ્યું હતું), અમદાવાદના કલેક્ટરે સર્વે નંબર માટે સૌથી વધુ જંત્રી દર અપનાવ્યો ન હતો (જૂન 2023). આના પરિણામે પ્રીમિયમ કિંમતની ₹ 7.69 લાખ જેટલી ઓછી વસૂલાત થઈ હતી. ઓડિટમાં આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા બાદ, વિભાગે જણાવ્યું હતું કે પ્રીમિયમના તફાવતની વસૂલાત માટે જમીન માલિકની સ્થાવર મિલકત પર બોજો મૂકવામાં આવ્યો છે (નવેમ્બર 2025).

(ii) અમદાવાદ જિલ્લાના એક ગામમાં આવેલી 44,282 ચોરસ મીટર જમીનને રહેણાંક હેતુ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત માલિકીની શરતમાંથી જૂની શરતની જમીનમાં રૂપાંતરિત કરવાના એક કિસ્સામાં (નવેમ્બર 2024 માં ઓડિટ દ્વારા નિર્દેશિત), અમદાવાદ કલેક્ટર કચેરીએ રહેણાંક દરે પ્રીમિયમ વસૂલ કર્યું હતું (ઓગસ્ટ 2023). પરંતુ, પાછળથી, બહુહેતુક ઉપયોગ માટે બિન-ખેતી ઉપયોગ માટે પરવાનગી આપવામાં આવી હતી (નવેમ્બર 2023). અમદાવાદ કલેક્ટર કચેરીએ આ સર્વે નંબર માટે સૌથી વધુ જંત્રીનો દર અપનાવીને પ્રીમિયમના તફાવતની વસૂલાત કરવાની જરૂર હતી. આમ ન થવાને કારણે ₹ 174.83 લાખના પ્રીમિયમ કિંમતના તફાવતની વસૂલાત કરવામાં આવી ન હતી. ઓડિટમાં આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા બાદ, વિભાગે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે પ્રીમિયમના તફાવતની વસૂલાત કરવા માટે જમીન માલિકની સ્થાવર મિલકત પર બોજો મૂકવામાં આવ્યો છે.

(iii) કચ્છ ભુજ જિલ્લાના એક ગામમાં આવેલી 39,366 ચોરસ મીટર જમીનને નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં બહુહેતુક ઉપયોગ માટે રૂપાંતરિત કરવાના એક કિસ્સામાં (જાન્યુઆરી 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું), કલેક્ટર, કચ્છ ભુજ કચેરીએ આ સર્વે નંબર માટે સૌથી વધુ જંત્રી દર અપનાવ્યો ન હતો (એપ્રિલ 2024). આના પરિણામે ₹ 7.09 લાખ જેટલી પ્રીમિયમ કિંમતની ઓછી વસૂલાત થઈ હતી. ઓડિટમાં આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા પછી, વિભાગે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે પ્રીમિયમ વસૂલવા માટે નાયબ કલેક્ટર (SDVO), કચ્છ ભુજના અભિપ્રાયના આધારે જંત્રી દર અપનાવવામાં આવ્યા છે. જવાબ પ્રતીતિજનક નથી કારણ કે કલેક્ટરે સર્વે નંબર માટે સૌથી વધુ જંત્રી દર અપનાવવાની જરૂર હતી.

(iv) ગાંધીનગર જિલ્લાના જુદા જુદા ગામોમાં આવેલી 10,503 ચોરસ મીટર જમીનને નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં બહુહેતુક ઉપયોગ માટે રૂપાંતરિત કરવાના બે કિસ્સાઓમાં (માર્ચ 2025 માં ઓડિટ દ્વારા ધ્યાન પર લાવવામાં આવેલા), કલેક્ટર, ગાંધીનગરની કચેરીએ આ સર્વે નંબરો માટે સૌથી વધુ જંત્રી દર અપનાવ્યા ન હતા (ફેબ્રુઆરી 2023 અને માર્ચ 2024). આના પરિણામે પ્રીમિયમ કિંમતમાં ₹ 53.33 લાખનો ઘટાડો થયો હતો.

[1] નં. NBJ/102006/571/J (part-2).

જંત્રીમાં ઉપલબ્ધ નજીકના સર્વે/બ્લોક નંબરોના દરના આધારે મિલકતની બજાર કિંમત નક્કી કરવામાં આવી ન હતી.

તારીખ 30 એપ્રિલ 2011 ના પરિપત્ર પત્ર દ્વારા સ્ટેમ્પ અધિક્ષકે તમામ ડેપ્યુટી કલેક્ટરો (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) / સબ રજિસ્ટ્રારને સૂચના આપી હતી કે જો શહેરી અથવા ગ્રામીણ વિસ્તારોનો કોઈ પણ શહેર સર્વે/બ્લોક/મહેસૂલ સર્વે નંબર, લાગુ પડતું હોય એ મુજબ, જંત્રીમાં ખૂટતો હોય, તો મિલકતની બજાર કિંમત જંત્રીમાં ઉપલબ્ધ નજીકના સર્વે/બ્લોક નંબરોના દરના આધારે નક્કી કરવામાં આવશે જેમાં ગ્રીડ/મૂલ્ય ઝોન નકશો જેમા શહેર સર્વે/બ્લોક/મહેસૂલ સર્વે નંબર પડતો હોય.

તારીખ13 એપ્રિલ 2023 સરકારી ઠરાવ દ્વારા મહેસૂલ વિભાગે જંત્રીની માર્ગદર્શિકાના રૂપમાં નિર્ધારિત કર્યું હતું કે જ્યાં શહેરી અથવા ગ્રામીણ વિસ્તારના કોઈપણ શહેર સર્વે/બ્લોક/મહેસૂલ સર્વે નંબર માટે જંત્રી દર નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો ન હોય તેવા કિસ્સાઓમાં, ગ્રીડ/મહેસૂલ ઝોનનો ઉપલબ્ધ દર અપનાવવામાં આવશે. જે કિસ્સાઓમાં ગામ અથવા શહેરી વિસ્તારના કોઈપણ ગ્રીડ અથવા મૂલ્ય ઝોન માટે જંત્રી દર નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો ન હોય, ત્યાં નજીકના ગ્રીડ/મહેસૂલ ઝોનનો દર અપનાવવામાં આવશે.

ઓડિટ અવલોકન:

(i) 1,18,534 ચોરસ મીટર જેટલી જમીનના રૂપાંતરના 14 કેસોમાં (નવેમ્બર 2024 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું) કે અમદાવાદ જિલ્લાના જુદા જુદા ગામોમાં બિન-ખેતી હેતુઓ (રહેણાંક/ઔદ્યોગિક/બહુહેતુક ઉપયોગ) માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતની જ;મીનને જૂની શરતના કેસોમાં જંત્રી 2011 માં સર્વે/બ્લોક નંબરોનો દર ઉપલબ્ધ ન હતો. કલેક્ટરે ન મળતા હોય એવા સર્વે/બ્લોક નંબરોના સમાન અથવા નજીકના (જેમ કેસ હોય) ગ્રીડ/મૂલ્ય ઝોન નકશામાં આવતા અડીને આવેલા/નજીકના સર્વે/બ્લોક નંબરોના દર અપનાવવાની જરૂર હતી. જોકે, કલેક્ટરે અગાઉના જંત્રી 2006 માં સર્વે/બ્લોક નંબરો માટે નિર્ધારિત દર અથવા 03 ડિસેમ્બર 2011 ના GR દ્વારા નિર્ધારિત સૂત્ર મુજબનો દર અપનાવ્યો હતો (એપ્રિલ 2023 અને માર્ચ 2024 વચ્ચે). આના પરિણામે ₹ 121.42 લાખની પ્રીમિયમ કિંમતની ઓછી વસૂલાત થઇ હતી. ઓડિટમાં આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા બાદ, વિભાગે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે વિભેદક પ્રીમિયમની વસૂલાત માટે જમીન માલિકોની સ્થાવર મિલકતો પર બોજાની નોંધ કરવામાં આવી છે.

(ii) છોટાઉદેપુર જિલ્લાના વિવિધ ગામોમાં આવેલી 1,07,915 ચોરસ મીટર જમીનને બિન-ખેતી હેતુઓ (રહેણાંક/ઔદ્યોગિક/વાણિજ્યિક/બહુહેતુક ઉપયોગ) માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતની જમીનમાંથી જૂની શરતની જમીનમાં રૂપાંતરિત કરવાના 16 કેસોમાં (ઓક્ટોબર 2024 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું). જંત્રી 2011 માં સર્વે નંબરોનો દર દર્શાવેલ ન હતો. કલેક્ટરે ગુમ થયેલા સર્વે નંબરોના સમાન અથવા નજીકના (જેમ કેસ હોય) ગ્રીડ/મૂલ્ય ઝોન નકશામાં આવતા નજીકના/નજીકના સર્વે નંબરોના દર અપનાવવાની જરૂર હતી. જોકે, કલેક્ટરે અગાઉના જંત્રી ૨૦૦૬માં સર્વે નંબરો માટે નિર્ધારિત દર અપનાવ્યો હતો (માર્ચ 2022 અને જાન્યુઆરી 2024 વચ્ચે). આના પરિણામે ₹ 59.62 લાખની પ્રીમિયમ કિંમત ઓછી વસૂલ કરવામાં આવી હતી.

ઓડિટમાં આ બાબત ધ્યાન પર આવ્યા પછી, વિભાગે (નવેમ્બર 2025) જણાવ્યું હતું કે જમીન માલિકોની સ્થાવર મિલકતો પર પ્રીમિયમના તફાવતની વસૂલાત માટે બોજો મૂકવામાં આવ્યો છે.

(iii) કચ્છ ભુજ જિલ્લાના વિવિધ ગામોમાં આવેલી 49,777 ચોરસ મીટર જમીનને ઔદ્યોગિક હેતુ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં રૂપાંતરિત કરવાના બે કિસ્સાઓમાં (જાન્યુઆરી 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું). જંત્રી 2011 માં સર્વે નંબરોનો દર ન હતો. કલેક્ટરે ન મળતા હોય એવા સર્વે નંબરોના સમાન ગ્રીડ/મૂલ્ય ઝોન નકશામાં આવતા નજીકના/નજીકના સર્વે નંબરોના દર અપનાવવાની જરૂર હતી. જોકે, કલેક્ટરે ખેતીના દરના આધારે દર અપનાવ્યો હતો (ફેબ્રુઆરી 2022 અને જુલાઈ 2023 વચ્ચે). આના પરિણામે ₹ 62.25 લાખ જેટલી પ્રીમિયમ કિંમતની ઓછી વસૂલાત થઈ..

ઓડિટમાં આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા બાદ, વિભાગે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે પ્રીમિયમ વસૂલ કરવા માટે નાયબ કલેક્ટર (SDVO), કચ્છ ભુજના મંતવ્યના આધારે જંત્રી દર અપનાવવામાં આવ્યા છે. જવાબ ખાતરીકારક નથી કારણ કે કલેક્ટરને ન દર્શાવેલ સર્વે નંબરોના સમાન ગ્રીડ/મૂલ્ય ઝોન નકશામાં આવતા નજીકના/નજીકના સર્વે નંબરોના દર અપનાવવાની જરૂર હતી.

(iv) વડોદરા જિલ્લાના વિવિધ ગામોમાં આવેલી 86,011 ચોરસ મીટર જમીનને બિન-ખેતી હેતુઓ (રહેણાંક/ઔદ્યોગિક ઉપયોગ) માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતની જમીનમાંથી જૂની શરતની જમીનમાં રૂપાંતરિત કરવાના બે કિસ્સાઓમાં (ફેબ્રુઆરી 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું), જંત્રી 2011 માં સર્વે નંબરોનો દર ગુમ હતો. કલેક્ટરે ગુમ થયેલા સર્વે નંબરોના સમાન અથવા સંલગ્ન (જેમ કેસ હોય) ગ્રીડ/મૂલ્ય ઝોન નકશામાં આવતા નજીકના/નજીકના સર્વે નંબરોના દર અપનાવવાની જરૂર હતી. જોકે, કલેક્ટરે ખેતીના દર (એક કિસ્સામાં) પર આધારિત દર અપનાવ્યો અથવા અગાઉની જંત્રી 2006 માં સર્વે નંબરો માટે નિર્ધારિત કરેલો દર અપનાવ્યો હતો (ફેબ્રુઆરી 2022 અને ઓક્ટોબર 2023 વચ્ચે). આના પરિણામે ₹ 84.97 લાખની પ્રીમિયમ કિંમતની ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

(v) ગાંધીનગર જિલ્લાના જુદા જુદા ગામોમાં આવેલી 47,544 ચોરસ મીટર જમીનને રહેણાંક અથવા બહુહેતુક ઉપયોગ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતની જમીનમાંથી જૂની શરતની જમીનમાં રૂપાંતરિત કરવાના છ કેસોમાં (માર્ચ 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું), જંત્રી 2011 માં સર્વે નંબરોનો દર ન હતો. કલેક્ટર કચેરી, ગાંધીનગરને ગુમ થયેલા સર્વે નંબરોના સમાન ગ્રીડ/મૂલ્ય ઝોન નકશામાં આવતા નજીકના/નજીકના સર્વે નંબરોના દર અપનાવવાની જરૂર હતી. જોકે, કલેક્ટર કચેરી, ગાંધીનગરે કૃષિ દરના આધારે દર અપનાવ્યો હતો (જાન્યુઆરી 2023 અને માર્ચ 2024 વચ્ચે). આના પરિણામે પ્રીમિયમ કિંમતની ₹ 265.25 લાખ જેટલી ઓછી વસૂલાત થઈ.

ઓડિટમાં આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા પછી, વિભાગે જણાવ્યું હતુ (નવેમ્બર 2025) કે એક કેસમાં, જે ગ્રીડમાં રેવન્યુ સર્વે નંબર આવરી લેવામાં આવ્યો છે તેના માટે જંત્રીમાં કોઈ બિન-ખેતી દર ઉપલબ્ધ નહોતો. તેથી, પ્રીમિયમ વસૂલ કરવા માટે રેવન્યુ સર્વે નંબરના કૃષિ દરના આધારે બિન-ખેતી દરની ગણતરી કરવામાં આવી હતી. જવાબ વિશ્વાસપાત્ર નથી કારણ કે બાજુની ગ્રીડ માટે બિન-ખેતી દર ઉપલબ્ધ હતો અને 13 એપ્રિલ 2023 ના સરકારી ઠરાવ માં સમાવિષ્ટ સૂચનાઓને ધ્યાનમાં રાખીને પ્રીમિયમ વસૂલ કરવા માટે તેને અપનાવવાની જરૂર હતી.

(vi) ગાંધીનગર જિલ્લાના એક ગામમાં આવેલી 6,923 ચોરસ મીટર જમીનને રહેણાંક હેતુ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં રૂપાંતરિત કરવાના એક કિસ્સામાં (માર્ચ 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું), જંત્રી 2011 માં સર્વે નંબરનો દર ગુમ હતો. કલેક્ટર કચેરી, ગાંધીનગરને ગુમ થયેલા સર્વે નંબરોના સમાન ગ્રીડ/મૂલ્ય ઝોન નકશામાં આવતા નજીકના/નજીકના સર્વે નંબરોના દર અપનાવવાની જરૂર હતી. જોકે, કલેક્ટર કચેરી, ગાંધીનગરે (ફેબ્રુઆરી 2023 માં) કૃષિ દરના આધારે દર અપનાવ્યો હતો. આના પરિણામે ₹ 20.77 લાખની પ્રીમિયમ કિંમતની ઓછી વસૂલાત થઈ.

ખેડા જિલ્લાના વિવિધ ગામોમાં આવેલી 5,090 ચોરસ મીટર જમીનને રહેણાંક અથવા બહુહેતુક ઉપયોગ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં રૂપાંતરિત કરવાના બે કિસ્સાઓમાં (એપ્રિલ 2025 માં ઓડિટ દ્વારા ધ્યાન પર લાવવામાં આવેલ), જંત્રી 2011 માં સર્વે નંબરોના દર ગુમ હતા. સમાન ગ્રીડ / સંલગ્ન ગ્રીડના નજીકના સર્વે નંબરોના બિન-કૃષિ દરો પણ ઉપલબ્ધ નહોતા. કલેક્ટર કચેરી, ખેડાએ તારીખ 13 એપ્રિલ 2023 ના સરકારના ઠરાવ મુજબ ખેતીના દર પર આધારિત દર અપનાવવાની જરૂર હતી. જોકે, કલેક્ટર કચેરી, ખેડાએ નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર) ના અભિપ્રાય પર આધારિત દરો અપનાવ્યા હતા (ઓગસ્ટ 2023 અને નવેમ્બર 2023 વચ્ચે), જે અયોગ્ય હતા. આના પરિણામે ₹ 7.63 લાખના પ્રીમિયમ કિંમતની ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

અયોગ્ય જંત્રી દરો અપનાવવા

'નવી અને પ્રતિબંધિત શરતની જમીન' (શહેરી વિસ્તારો, નગરો, શહેરો, નગરપાલિકા વિસ્તારો વગેરેમાં આવેલી) ને 'જૂની શરતની જમીન'માં રૂપાંતરિત કરવાના કિસ્સામાં, નિર્ધારિત દરે પ્રીમિયમ વસૂલ કરવું જરૂરી છે.

મહેસૂલ વિભાગે તારીખ 30 ડિસેમ્બર 2011 ના સરકારનાં ઠરાવ દ્વારા સ્પષ્ટતા કરી હતી કે જંત્રીમાં, જ્યાં પિયત અને બિન-પિયત બંને દર ઉપલબ્ધ હોય, ત્યાં જે દર વધારે છે હોય તે બિન-ખેતી દર ગણવામાં આવશે.

ઓડિટ અવલોકન:

(i) અમદાવાદ જિલ્લાના જુદા જુદા ગામોમાં આવેલી 2,35,211 ચોરસ મીટર જમીનને રહેણાંક હેતુ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં રૂપાંતરિત કરવાના ચાર કેસોમાં (નવેમ્બર 2024 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવેલ), અમદાવાદ કલેક્ટર કચેરીએ (જુલાઈ 2023) જિલ્લા સમિતિ, અમદાવાદની બેઠક (જુલાઈ 2014) ના નિર્ણયના આધારે જંત્રી દરમાં ઘટાડો અપનાવ્યો. આ ઘટાડેલા દરોને વિભાગ દ્વારા બહાલી આપવામાં આવી હોવાનું દર્શાવવા માટે રેકોર્ડ પર કંઈ ન હતું. વિભાગે ઓનલાઈન ઉપલબ્ધ જંત્રી દર અપનાવવાની જરૂર હતી. આના પરિણામે ₹ 225.98 લાખની પ્રીમિયમ કિંમતની ઓછી વસૂલાત થઇ હતી.

ઓડિટમાં આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા બાદ, વિભાગે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે જમીન માલિકોની સ્થાવર મિલકતો પર પ્રીમિયમનો તફાવત વસૂલ કરવા માટે બોજાની નોંધ કરવામાં આવી છે.

(ii) કચ્છ ભુજ જિલ્લાના એક ગામમાં આવેલી 37,231 ચોરસ મીટર જમીનને ઔદ્યોગિક હેતુ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં રૂપાંતરિત કરવાના એક કિસ્સામાં (જાન્યુઆરી 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું), કચ્છ ભુજની કલેક્ટર કચેરીએ ખોટો દર અપનાવ્યો હતો (નવેમ્બર 2023 માં). જંત્રીમાં બિન-ખેતી દરની ગેરહાજરીમાં, ખોટા કૃષિ દરના આધારે ઔદ્યોગિક દર નક્કી કરવામાં આવ્યો. આના પરિણામે ₹ 1.79 લાખની પ્રીમિયમ કિંમતની ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

(iii) કચ્છ ભુજ જિલ્લાના એક ગામમાં આવેલી 24,484 ચોરસ મીટર જમીનને રહેણાંક હેતુ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં રૂપાંતરિત કરવાના એક કિસ્સામાં (જાન્યુઆરી 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવાયેલ), કચ્છ ભુજની કલેક્ટર કચેરીએ ખોટો દર અપનાવ્યો હતો (જુલાઈ 2023 માં). જંત્રીમાં બિન-કૃષિ દરની ગેરહાજરીમાં, પિયતવાળી જમીનને બદલે બિન-પિયત જમીનના દરના આધારે ઔદ્યોગિક દર નક્કી કરવામાં આવ્યો. આના પરિણામે ₹ 1.18 લાખના પ્રીમિયમની ઓછી વસૂલાત થઇ હતી.

(iv) આણંદ જિલ્લાના એક ગામમાં આવેલી 2,933 ચોરસ મીટરની જમીનને વાણિજ્યિક હેતુ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં રૂપાંતરિત કરવાના એક કિસ્સામાં (ફેબ્રુઆરી 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવાયેલ), કલેક્ટર, આણંદ કચેરીએ ખોટો મૂલ્ય ઝોન દર અપનાવ્યો હતો (નવેમ્બર 2023). આના પરિણામે ₹ 140.78 લાખ જેટલી પ્રીમિયમ કિંમત ઓછી વસૂલ કરવામાં આવી હતી.

ઓડિટમાં આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા બાદ, વિભાગે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે જમીન માલિકની સ્થાવર મિલકત પર પ્રીમિયમના તફાવતની વસૂલાત માટે બોજો મૂકવામાં આવ્યો છે.

(v) વડોદરા જિલ્લાના વિવિધ ગામોમાં આવેલી 36,292 ચોરસ મીટર જમીનને નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં બહુહેતુક ઉપયોગ માટે રૂપાંતરિત કરવાના બે કેસોમાં (ફેબ્રુઆરી 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું), કલેક્ટર, વડોદરા કચેરીએ (જૂન 2023 થી જુલાઈ 2023 વચ્ચે) એક કેસમાં ખોટો દર અપનાવ્યો હતો અને બીજા કેસમાં વાણિજ્યિક દરને બદલે ઔદ્યોગિક દર અપનાવ્યો હતો. આના પરિણામે પ્રીમિયમ કિંમતમાં ₹ 52.76 લાખની ઓછી વસૂલાત થઇ.

ઓડિટમાં આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા બાદ, વિભાગે એક કેસમાં જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર), વડોદરા-2 ના અભિપ્રાયના આધારે, પ્રીમિયમ વસૂલ કરવા માટે બહુહેતુક દર અપનાવવામાં આવ્યો હતો. જવાબ વિશ્વાસપાત્ર નથી કારણ કે સૌથી વધુ જંત્રી દર એટલે કે કૃષિ દરના ચાર ગણો દર અપનાવવાની જરૂર હતી.

(vi) વડોદરા જિલ્લાના જુદા જુદા ગામોમાં આવેલી 11,091 ચોરસ મીટર જમીનને કૃષિ અથવા બિન-કૃષિ હેતુઓ (રહેણાંક/બહુહેતુક ઉપયોગ) માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતની જમીનથી જૂની શરતની જમીનમાં રૂપાંતરિત કરવાના ચાર કેસોમાં કલેક્ટર, વડોદરા કચેરીએ ખોટા મૂલ્ય ઝોનના દર અપનાવ્યા (ફેબ્રુઆરી 2022 અને ઓક્ટોબર 2023 વચ્ચે). આના પરિણામે પ્રીમિયમ કિંમતની ₹ 533.06 લાખ જેટલી ઓછી વસૂલાત થઈ.

ઓડિટમાં આ ધ્યાન પર લાવ્યા પછી, વિભાગે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર), વડોદરા-2 ના અભિપ્રાય મુજબ, આ રેવન્યુ સર્વે નંબરો નંબરો મૂલ્ય ઝોન ૧૨/૦/૨/બી માં આવરી લેવામાં આવ્યા છે અને તે મુજબ, તે મૂલ્ય ઝોનનો જંત્રી દર પ્રીમિયમ વસૂલવા માટે અપનાવવામાં આવ્યો હતો. જવાબ ખાતરીકારક નથી કારણ કે રેવન્યુ સર્વે નંબરો બે મૂલ્ય ઝોનમાં

આવરી લેવામાં આવ્યા છે અને ઉપલબ્ધ સૌથી વધુ દર અપનાવવાની જરૂર હતી. તારીખ 13 એપ્રિલ 2023 ના સરકારના ઠરાવ ની કલમ 22 માં પણ આ સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી છે.

(vii) વડોદરા જિલ્લાના વિવિધ ગામોમાં આવેલી 1,37,415 ચોરસ મીટર જમીનને રહેણાંક હેતુ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં રૂપાંતરિત કરવાના બે કિસ્સાઓમાં (ફેબ્રુઆરી 2025માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું), કલેક્ટર, વડોદરા કચેરીએ અયોગ્ય દર અપનાવ્યો હતો (ડિસેમ્બર 2022 અને ફેબ્રુઆરી 2023 વચ્ચે). જંત્રીમાં બિન-ખેતી દરની ગેરહાજરીમાં, સિંચાઈવાળી જમીનને બદલે બિન-પિયતવાળી જમીનના દરના આધારે રહેણાંક દર નક્કી કરવામાં આવ્યા હતા. આના પરિણામે ₹ 115.86 લાખની પ્રીમિયમ કિંમત ઓછી વસૂલ કરવામાં આવી હતી.

(viii) ગાંધીનગર જિલ્લાના એક ગામમાં આવેલી 6,576 ચોરસ મીટર જમીનને નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં બહુહેતુક ઉપયોગ માટે રૂપાંતરિત કરવાના એક કિસ્સામાં (માર્ચ 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવાયેલ), કલેક્ટર, ગાંધીનગર કચેરીએ અયોગ્ય દર અપનાવ્યો હતો (નવેમ્બર 2022) આના પરિણામે ₹ 2.63 લાખ જેટલું પ્રીમિયમ ઓછું વસૂલ કરવામાં આવ્યું હતું.

ઓડિટમાં આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા બાદ, વિભાગે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે જંત્રીમાં રેવન્યુ સર્વે નંબર અને TP/FP નંબર મુજબ અલગ અલગ દર ઉપલબ્ધ છે અને પ્રીમિયમ વસૂલ કરવા માટે રેવન્યુ સર્વે નંબર મુજબ વાણિજ્યિક દર (જે TP/FP નંબર મુજબના દર કરતા વધારે છે) અપનાવવામાં આવ્યો છે. જવાબ ખાતરીકારક નથી કારણ કે TP/FP નંબર મુજબ જંત્રી દર ઉપલબ્ધ હતો અને પ્રીમિયમ વસૂલ કરવા માટે તે અપનાવવાની જરૂર હતી.

(ix) ભરૂચ જિલ્લાના વિવિધ ગામોમાં આવેલી 27,613 ચોરસ મીટર જમીનને રહેણાંક હેતુ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં રૂપાંતરિત કરવાના બે કિસ્સાઓમાં (એપ્રિલ 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું), ભરૂચ કલેક્ટર કચેરીએ (જૂન 2023 માં) એક કેસમાં ખોટો મૂલ્ય ઝોન દર અને બીજા કેસમાં ખોટો દર અપનાવ્યો હતો. આના પરિણામે ₹ 45.88 લાખનું પ્રીમિયમ ઓછું વસૂલ કરવામાં આવ્યું હતું.

(x) હિંમતનગર જિલ્લાના એક ગામમાં આવેલી 55,747 ચોરસ મીટર જેટલી જમીનને બહુહેતુક ઉપયોગ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં રૂપાંતરિત કરવાના ત્રણ કેસોમાં (એપ્રિલ 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવાયેલ), કલેક્ટર, હિંમતનગર કચેરીએ ખોટા મૂલ્ય ઝોનના દર અપનાવ્યા હતા (ફેબ્રુઆરી 2023 અને જૂન 2023 વચ્ચે) . આના પરિણામે ₹ 501.72 લાખની પ્રીમિયમ કિંમતની ઓછી વસૂલાત થઇ હતી.

ઓડિટમાં આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યુ પછી, વિભાગે જણાવ્યું કે જમીન માલિકોની સ્થાવર મિલકતો પર પ્રીમિયમના તફાવતની વસૂલાત માટે બોજાની નોંધ કરવામાં આવી છે (નવેમ્બર 2025).

15 એપ્રિલ 2023 થી અમલી જંત્રીના સુધારેલા દરો અપનાવવામાં ન આવ્યા

ગુજરાત સરકારના મહેસૂલ વિભાગે તારીખ 13 એપ્રિલ 2023 ના સરકારના ઠરાવ દ્વારા જંત્રીના દરમાં સુધારો કર્યો હતો. સરકારના ઠરાવ મુજબ, 18 એપ્રિલ 2011 થી લાગુ જંત્રીના બમણા દર 15 એપ્રિલ 2023 થી અમલમાં આવશે.

વધુમાં, ગુજરાત સરકારના મહેસૂલ વિભાગે તારીખ 18 સપ્ટેમ્બર 2023 ના પરિપત્ર દ્વારા પ્રીમિયમની ચુકવણી માટે સમય મર્યાદા લંબાવવાના કિસ્સામાં પ્રીમિયમ વસૂલ કરવાની પદ્ધતિ પણ સ્પષ્ટ કરી હતી. જો અરજદારને જ્યાં ઇન્ટિગ્રેટેડ ઓનલાઈન રેવન્યુ એપ્લિકેશન્સ (IORA) ઓનલાઈન પ્લેટફોર્મ પર અરજી 05 એપ્રિલ 2023 પહેલા પ્રાપ્ત થઈ હોય, પરંતુ તેની ચુકવણી 14 એપ્રિલ 2013 પછી કરવામાં આવે, તો પ્રીમિયમ સુધારેલા જંત્રી દર મુજબ વસૂલવામાં આવશે.

ઓડિટ અવલોકન:

(i) અમદાવાદ જિલ્લાના જુદા જુદા ગામોમાં આવેલી 7,29,925 ચોરસ મીટર જમીનને કૃષિ અથવા બિન-કૃષિ હેતુઓ (રહેણાંક/ઔદ્યોગિક/બહુહેતુક ઉપયોગ) માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતની જમીનમાંથી જૂની શરતની જમીનમાં રૂપાંતરિત કરવાના 48 કેસોમાં (નવેમ્બર 2024 માં ઓડિટ દ્વારા ધ્યાન પર લાવવામાં આવેલ), અમદાવાદ કલેક્ટર કચેરીએ સુધારા પહેલાંના જંત્રીના દર અપનાવ્યા હતા (એપ્રિલ 2023 થી માર્ચ

2024). આ કિસ્સાઓમાં, પ્રીમિયમની ચુકવણી માટે લંબાવેલા સમયગાળા દરમિયાન પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં આવ્યું હતું અને તેથી, સુધારેલા જંત્રી દર અપનાવવાની જરૂર હતી. આના પરિણામે પ્રીમિયમ કિંમત ₹ 1,168.13 લાખ જેટલી ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

ઓડિટમાં આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા બાદ, વિભાગે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે જમીન માલિકની સ્થાવર મિલકતો પર પ્રીમિયમના તફાવતની વસૂલાત માટે બોજો મૂકવામાં આવ્યો છે.

(ii) સુરેન્દ્રનગર જિલ્લાના બે ગામોમાં આવેલી 52,572 ચોરસ મીટર જમીનને રહેણાંક હેતુ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં રૂપાંતરિત કરવાના બે કિસ્સાઓમાં (ફેબ્રુઆરી 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું). સુરેન્દ્રનગર કલેક્ટર કચેરીએ સુધારા પહેલાના જંત્રી દરો અપનાવ્યા હતા (ઓગસ્ટ 2023 અને ઓક્ટોબર 2023). આ કિસ્સાઓમાં, પ્રીમિયમની ચુકવણી માટે લંબાવેલા સમયગાળા દરમિયાન પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં આવ્યું હતું અને તેથી, સુધારેલા જંત્રી દરો અપનાવવાની જરૂર હતી. આના પરિણામે પ્રીમિયમ કિંમત ₹ 71.32 લાખ જેટલી ઓછી વસૂલ થઈ હતી.

ઓડિટમાં આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા બાદ, વિભાગે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે જમીન માલિકોની સ્થાવર મિલકતો પર પ્રીમિયમના તફાવતની વસૂલાત માટે બોજાની નોંધ કરવામાં આવી છે.

(iii) જૂનાગઢ જિલ્લાના એક ગામમાં આવેલી 4,856 ચોરસ મીટર જમીનને નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં બહુહેતુક ઉપયોગ માટે રૂપાંતરિત કરવાના એક કિસ્સામાં (ફેબ્રુઆરી 2025 માં ઓડિટ દ્વારા ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યું હતું), જૂનાગઢ કલેક્ટર કચેરીએ સુધારા પહેલાંના જંત્રી દરો અપનાવ્યા હતા (ઓગસ્ટ 2023). આ કિસ્સામાં, પ્રીમિયમની ચુકવણી માટે લંબાવેલા સમયગાળા દરમિયાન પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં આવ્યું હતું અને તેથી, સુધારેલા જંત્રી દર અપનાવવાની જરૂર હતી. આના પરિણામે ₹ 13.11 લાખની પ્રીમિયમ કિંમતની ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

(iv) આણંદ જિલ્લાના જુદા જુદા ગામોમાં આવેલી 2,03,624 ચોરસ મીટર જમીનને કૃષિ અથવા ઔદ્યોગિક હેતુ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં રૂપાંતરિત કરવાના ચાર કેસોમાં (ફેબ્રુઆરી 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવાયેલ). કલેક્ટર, આણંદની કચેરીએ (એપ્રિલ 2023 અને જુલાઈ 2023 વચ્ચે) સુધારા પહેલાના જંત્રીના દરો અપનાવ્યા હતા. આ કિસ્સાઓમાં, પ્રીમિયમની ચુકવણી માટે લંબાવેલા સમયગાળા દરમિયાન પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં આવ્યું હતું અને તેથી, સુધારેલા જંત્રી દરો અપનાવવાની જરૂર હતી. આના પરિણામે પ્રીમિયમ કિંમતની ₹ 137.28 લાખની ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

ઓડિટમાં આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા બાદ, વિભાગે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે જમીન માલિકોની સ્થાવર મિલકતો પર પ્રીમિયમના તફાવતની વસૂલાત માટે બોજાની નોંધ કરવામાં આવી છે.

(v) આણંદ જિલ્લાના વિવિધ ગામોમાં આવેલી 24,680 ચોરસ મીટર જમીનને રહેણાંક અથવા બહુહેતુક ઉપયોગ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતની જમીનમાંથી જૂની શરતની જમીનમાં રૂપાંતરિત કરવાના છ કેસોમાં (ફેબ્રુઆરી 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું). કલેક્ટર, આણંદ કચેરીએ પૂર્વ-સુધારેલા જંત્રી દરો અપનાવ્યા હતા (જૂન 2023 અને સપ્ટેમ્બર 2023 વચ્ચે). આ કિસ્સાઓમાં, પ્રીમિયમ ચુકવણી માટે લંબાવેલા સમયગાળા દરમિયાન પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં આવ્યું હતું અને તેથી, સુધારેલા જંત્રી દરો અપનાવવાની જરૂર હતી. આના પરિણામે ₹ 122.01 લાખની પ્રીમિયમ કિંમત ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

ઓડિટમાં આ બાબત ધ્યાન પર આવ્યા પછી, વિભાગે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે જમીન માલિકોની સ્થાવર મિલકતો પર પ્રીમિયમના તફાવતની વસૂલાત માટે બોજાની નોંધ કરવામાં આવી છે.

(vi) આણંદ જિલ્લાના જુદા જુદા ગામોમાં આવેલી 33,336 ચોરસ મીટર જમીનને કૃષિ અને ઔદ્યોગિક હેતુ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં રૂપાંતરિત કરવાના ત્રણ કેસોમાં (ફેબ્રુઆરી 2025 માં ઓડિટ દ્વારા ધ્યાન પર લાવવામાં આવેલ), કલેક્ટર, આણંદ કચેરીએ સુધારા પૂર્વેના જંત્રી દરો અપનાવ્યા હતા (જૂન 2023). આ કિસ્સાઓમાં, પ્રીમિયમની ચુકવણી માટે લંબાવેલા સમયગાળા દરમિયાન પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં આવ્યું હતું અને તેથી, સુધારેલા જંત્રી દરો અપનાવવાની જરૂર હતી. આના પરિણામે પ્રીમિયમ કિંમતની ₹ 20.40 લાખ જેટલી ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

ઓડિટમાં આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા બાદ, વિભાગે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે જમીન માલિકોની સ્થાવર મિલકતો પર પ્રીમિયમના તફાવતની વસૂલાત માટે બોજાની નોંધ કરવામાં આવી છે.

(vii) વડોદરા જિલ્લાના એક ગામમાં આવેલી 2,489 ચોરસ મીટર જમીનને રહેણાંક હેતુ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં રૂપાંતરિત કરવાના એક કિસ્સામાં (ફેબ્રુઆરી 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું), કલેક્ટર વડોદરા કચેરીએ (જુલાઈ 2023 માં) સુધારા પહેલાંના જંત્રીનો દર અપનાવ્યો હતો. આ કિસ્સામાં, પ્રીમિયમ ચુકવણી માટે લંબાવેલા સમયગાળા દરમિયાન પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં આવ્યું હતું અને તેથી, સુધારેલ જંત્રી દર અપનાવવાની જરૂર હતી. આના પરિણામે ₹ 116.97 લાખની પ્રીમિયમ કિંમતની ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

ઓડિટમાં આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા બાદ, વિભાગે (નવેમ્બર 2025) જણાવ્યું હતું કે નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર), વડોદરા-2 ના અભિપ્રાય મુજબ, પ્રીમિયમ ચુકવણી માટે સૂચના 15 એપ્રિલ 2023 પહેલા જારી કરવામાં આવી હતી. જવાબ પ્રતીતિજનક નથી કારણ કે પ્રીમિયમ ચુકવણી માટે લંબાવેલા સમયગાળા દરમિયાન પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં આવ્યું હતું અને તેથી, સુધારેલ જંત્રી દર અપનાવવાની જરૂર હતી.

(viii) વડોદરા જિલ્લાના એક ગામમાં આવેલી 12,493 ચોરસ મીટર જમીનને નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં બહુહેતુક ઉપયોગ માટે રૂપાંતરિત કરવાના એક કેસમાં (ફેબ્રુઆરી 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું), કલેક્ટર વડોદરા કચેરીએ સુધારા પહેલાંનો જંત્રીનો દર અપનાવ્યો હતો (જુલાઈ 2023 માં). આ કિસ્સામાં, શરૂઆતમાં ફક્ત 7,496 ચોરસ મીટર જમીન માટે પરવાનગી માંગવામાં આવી હતી (એપ્રિલ 2023 માં) અને અરજી જુલાઈ 2023 માં બંધ કરવામાં આવી હતી. બાદમાં, અરજદારની વિનંતીના આધારે, 12,493 ચોરસ મીટરના વધારાના જમીનના વિસ્તાર માટે કોઈપણ અરજી રજૂ કર્યા વિના કેસ ફરીથી ખોલવામાં આવ્યો હતો. આ કિસ્સામાં, પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં આવ્યું હતું અને 15 એપ્રિલ 2023 પછી કલેક્ટરનો આદેશ જારી કરવામાં આવ્યો હતો. તેથી, 4,997 ચોરસ મીટરના વધારાના જમીન વિસ્તારના સંદર્ભમાં સુધારેલા જંત્રી દર અપનાવવાની જરૂર હતી. જેના પરિણામે પ્રીમિયમ કિંમત ₹ 34.98 લાખની ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

ઓડિટમાં આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા પછી, વિભાગે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે કલેક્ટર દ્વારા ભૌતિક ફાઇલમાં અરજી બંધ કરવાની વિનંતી મંજૂર કરવામાં આવી નથી. તેથી, કેસ ફરીથી ખોલવામાં આવ્યો હતો અને 12,493 ચોરસ મીટર જમીન માટે પરવાનગી આપવામાં આવી હતી. જવાબ પ્રતીતિજનક નથી કારણ કે શરૂઆતમાં ફક્ત 7,496 ચોરસ મીટર જમીન માટે પરવાનગી માંગવામાં આવી હતી અને 4,997 ચોરસ મીટરના વધારાના જમીન વિસ્તારના સંદર્ભમાં સુધારેલ જંત્રી દર અપનાવવાની જરૂર હતી.

(ix) નવસારીના એક ગામમાં આવેલી 35,594 ચોરસ મીટર જમીનને રહેણાંક અને વાણિજ્યિક હેતુ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતની જમીનમાંથી જૂની શરતની જમીનમાં રૂપાંતરિત કરવાના એક કિસ્સામાં (માર્ચ 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું), કલેક્ટર નવસારી કચેરીએ (જુલાઈ 2023 માં) સુધારા પહેલાંના જંત્રી દર અપનાવ્યા હતા. આ કિસ્સામાં, ચુકવણીની નિયત તારીખ પછી (એટલે કે પ્રીમિયમ ચુકવણીની સૂચનાની તારીખથી 21 દિવસ પછી) પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં આવ્યું હતું અને તેથી, સુધારેલા જંત્રી દર અપનાવવાની જરૂર હતી. આના પરિણામે પ્રીમિયમ કિંમતની ₹ 34.55 લાખ જેટલી ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

ઓડિટમાં આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા બાદ, વિભાગે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે જમીન માલિકની સ્થાવર મિલકત પર પ્રીમિયમનો તફાવત વસૂલ કરવા માટે બોજો મૂકવામાં આવ્યો છે.

(x) ગાંધીનગર જિલ્લાના એક ગામમાં આવેલી 12,748 ચોરસ મીટર જમીનને નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં બહુહેતુક ઉપયોગ માટે રૂપાંતરિત કરવાના એક કિસ્સામાં (માર્ચ 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું), કલેક્ટર ગાંધીનગર કચેરીએ પૂર્વ-સુધારેલા જંત્રી દર અપનાવ્યા હતા (મે 2023 માં). આ કિસ્સામાં, ચુકવણીની નિયત તારીખ પછી (એટલે કે પ્રીમિયમ ચુકવણીની સૂચનાની તારીખથી 21 દિવસ પછી) પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં આવ્યું હતું અને તેથી, સુધારેલા જંત્રી દર અપનાવવાની જરૂર હતી. આના પરિણામે પ્રીમિયમ કિંમતની ₹ 7.90 લાખ જેટલી ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

(xi) પાલનપુર જિલ્લાના વિવિધ ગામોમાં આવેલી 1,90,773 ચોરસ મીટર જમીનને ખેતી અથવા વિવિધ બિન-ખેતી હેતુઓ (રહેણાંક/વાણિજ્યિક/ઔદ્યોગિક/બહુહેતુક) માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતની જમીનમાં રૂપાંતરિત કરવાના 18 કેસોમાં (માર્ચ 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું),

પાલનપુર કલેક્ટર કચેરીએ પૂર્વ-સુધારેલા જંત્રી દરો અપનાવ્યા હતા (એપ્રિલ 2023 અને ઓગસ્ટ 2024 વચ્ચે). આ કિસ્સાઓમાં, પ્રીમિયમ ચુકવણી માટે લંબાવેલા સમયગાળા દરમિયાન પ્રીમિયમ ચુકવવામાં આવ્યું હતું અને તેથી, સુધારેલા જંત્રી દરો અપનાવવાની જરૂર હતી. આના પરિણામે પ્રીમિયમ કિંમતની ₹ 742.18 લાખ જેટલી ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

ઓડિટમાં આ બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા પછી, વિભાગે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે જમીન માલિકોની સ્થાવર મિલકતો પર પ્રીમિયમના તફાવતની વસૂલાત માટે બોજાની નોંધ કરવામાં આવી છે..

(xii) ભરૂચ જિલ્લાના એક ગામમાં આવેલી 22,460 ચોરસ મીટર જમીનને ઔદ્યોગિક હેતુ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં રૂપાંતરિત કરવાના એક કિસ્સામાં (એપ્રિલ 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું), ભરૂચ કલેક્ટર કચેરીએ સુધારા પહેલાનો જંત્રી દર અપનાવ્યો હતો (મે 2024). આ કિસ્સામાં, પ્રીમિયમની ચુકવણી લંબાવેલા સમયગાળા દરમિયાન કરવામાં આવી હતી અને તેથી, સુધારેલા જંત્રી દર અપનાવવાની જરૂર હતી. આના પરિણામે ₹ 59.51 લાખની પ્રીમિયમ કિંમતની ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

(xiii) ભરૂચ જિલ્લાના એક ગામમાં આવેલી 12,141 ચોરસ મીટર જમીનને ઔદ્યોગિક હેતુ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતમાંથી જૂની શરતમાં રૂપાંતરિત કરવાના એક કિસ્સામાં (એપ્રિલ 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું), ભરૂચ કલેક્ટર કચેરીએ સુધારા પહેલાંનો જંત્રીનો દર અપનાવ્યો હતો (જૂન 2023). આ કિસ્સામાં, પ્રીમિયમની ચુકવણી માટે વિસ્તરણના સમયગાળા દરમિયાન પ્રીમિયમ ચુકવવામાં આવ્યું હતું અને તેથી, સુધારેલા જંત્રી દર અપનાવવાની જરૂર હતી. આના પરિણામે પ્રીમિયમ કિંમતની ₹ 5.03 લાખ જેટલી ઓછી વસૂલાત થઈ.

(xiv) ખેડા જિલ્લાના એક ગામમાં આવેલી 26,280 ચોરસ મીટર જમીનને કૃષિ અથવા વિવિધ બિન-કૃષિ હેતુઓ (રહેણાંક/બહુહેતુક) માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતની જમીનથી જૂની શરતની જમીનમાં રૂપાંતરિત કરવાના છ કેસોમાં (એપ્રિલ 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યા હતાં), ખેડા કલેક્ટર કચેરીએ સુધારા પહેલાંના જંત્રી દરો અપનાવ્યા હતા (મે 2023 અને જુલાઈ 2023 વચ્ચે). આ કિસ્સાઓમાં, પ્રીમિયમની ચુકવણી માટે લંબાવેલા સમયગાળા દરમિયાન (બે કિસ્સાઓમાં) અથવા ચુકવણીની નિયત તારીખ પછી એટલે કે પ્રીમિયમ ચુકવણીની સૂચનાની તારીખથી 21 દિવસ પછી (ચાર કિસ્સાઓમાં) પ્રીમિયમ ચુકવવામાં આવ્યું હતું અને તેથી, સુધારેલા જંત્રી દરો અપનાવવાની જરૂર હતી. આના પરિણામે પ્રીમિયમ કિંમત ₹ 121.67 લાખ જેટલી ઓછી વસૂલાત થઈ હતી.

જમીનની શરતમાં ફેરફાર માટેના હુકમની તારીખથી એક વર્ષની અંદર બિન-ખેતી પરવાનગીઓ ન મેળવી હોય તેવા કિસ્સાઓમાં પ્રીમિયમના તફાવતની વસૂલાત કરવામાં આવી ન હતી.

તારીખ 17 ફેબ્રુઆરી 2012 ના સરકારી ઠરાવ દ્વારા મહેસૂલ વિભાગે નિયત કર્યું હતું કે કલમ 43 હેઠળ વસૂલ કરવામાં આવેલ પ્રીમિયમ એક વર્ષ સુધીના સમયગાળા માટે માન્ય રહેશે. જો કલમ 43 હેઠળ શરતમાં ફેરફાર માટે જારી કરવામાં આવેલા આદેશની તારીખથી એક વર્ષના સમયગાળામાં બિન-ખેતી પરવાનગી મેળવવામાં ન આવે, તો બિન-ખેતી પરવાનગી આપતી વખતે હાલના દરે પ્રીમિયમનો તફાવત પણ વસૂલ કરવામાં આવશે.

(i) અમદાવાદ જિલ્લાના જુદા જુદા ગામોમાં આવેલી 50,619 ચોરસ મીટર જમીનને બિન-ખેતી હેતુઓ (રહેણાંક/બહુહેતુક ઉપયોગ) માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતની જમીનમાંથી જૂની શરતની જમીનમાં રૂપાંતરિત કરવાના છ કેસોમાં, અમદાવાદ કલેક્ટર કચેરીએ પ્રવર્તમાન જંત્રી દરે પ્રીમિયમ કિંમત વસૂલ કરી હતી પછી આદેશો જારી કર્યા હતા (સપ્ટેમ્બર 2021 અને જૂન 2022 વચ્ચે). બાદમાં, આ કેસોમાં, રૂપાંતર કર વસૂલ્યા પછી બિન-ખેતી પરવાનગીઓ આપવામાં આવી છે (મે 2023 અને સપ્ટેમ્બર 2023 વચ્ચે). આ કિસ્સાઓમાં, જમીનની શરત બદલવા માટેના હુકમની તારીખથી એક વર્ષ પછી બિન-ખેતીની પરવાનગીઓ મેળવવામાં આવી છે. તેથી, હાલના જંત્રી દરે પ્રીમિયમ કિંમતનો તફાવત વસૂલ કરવો જરૂરી હતો. આમ ન થવાને કારણે ₹ 46.99 લાખની પ્રીમિયમ કિંમત ઓછી વસૂલ કરવામાં આવી હતી.

ઓડિટમાં આ બાબત ધ્યાન પર આવ્યા પછી, વિભાગે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે જમીન માલિકોની સ્થાવર મિલકતો પર ડિફરન્શિયલ પ્રીમિયમના તફાવતની વસૂલાત માટે બોજો મૂકવામાં આવ્યો છે.

(ii) સુરેન્દ્રનગર જિલ્લાના એક ગામમાં આવેલી 32,780 ચોરસ મીટર જમીનને ઔદ્યોગિક હેતુ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતની જમીનમાંથી જૂની શરતની જમીનમાં રૂપાંતરિત કરવાના બે કેસોમાં (ડિસેમ્બર 2024 માં ઓડિટ દ્વારા ધ્યાન પર લાવવા આવ્યા હતા), કલેક્ટર, સુરેન્દ્રનગર કચેરીએ (ઓક્ટોબર 2015 માં) હાલના જંત્રી દરે પ્રીમિયમ કિંમત વસૂલ કર્યા પછી આદેશો જારી કર્યા હતા. બાદમાં, આ કેસોમાં, રૂપાંતર વેરો વસૂલ્યા પછી (ડિસેમ્બર 2023 માં) બિન-ખેતીની પરવાનગીઓ મંજૂર કરવામાં આવી હતી. આ કેસોમાં, શરતની જમીન બદલવા માટેના હુકમની તારીખના આઠ વર્ષ પછી બિન-ખેતીની પરવાનગીઓ મેળવવામાં આવી હતી. તેથી, હાલના જંત્રી દરે પ્રીમિયમ કિંમતનો તફાવત વસૂલ કરવો જરૂરી હતો. આ ન થવાને કારણે ₹ 16.72 લાખની પ્રીમિયમ કિંમત ઓછી વસૂલ કરવામાં આવી હતી.

(iii) કચ્છ ભુજ જિલ્લાના એક ગામમાં આવેલી 20,841 ચોરસ મીટર જમીનને ઔદ્યોગિક હેતુ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતની જમીનમાંથી જૂની શરતની જમીનમાં રૂપાંતરિત કરવાના એક કિસ્સામાં (જાન્યુઆરી 2025 માં ઓડિટ દ્વારા નિર્દેશિત), કચ્છ ભુજ કચેરીએ પ્રવર્તમાન જંત્રી દરે પ્રીમિયમ કિંમત વસૂલ કર્યા પછી આદેશો જારી કર્યા હતા(જુલાઈ 2022 માં). બાદમાં, રૂપાંતર કર વસૂલ્યા પછી (ઓગસ્ટ 2023 માં) બિન-ખેતીની પરવાનગી આપવામાં આવી છે. આ કિસ્સામાં, શરતની જમીન બદલવા માટેના હુકમની તારીખના એક વર્ષ પછી બિન-ખેતી પરવાનગી મેળવવામાં આવી છે. તેથી, પ્રવર્તમાન જંત્રી દરે પ્રીમિયમ કિંમતનો તફાવત વસૂલ કરવાની જરૂર હતી. આ ન થવાને કારણે ₹ 6.67 લાખની પ્રીમિયમ કિંમતની ઓછી વસૂલાત થઇ.

ઓડિટમાં આ ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્ય બાદ, વિભાગે જણાવ્યું હતું (નવેમ્બર 2025) કે જંત્રી દર અપનાવીને પ્રીમિયમ વસૂલવામાં આવ્યું હતુ જે નાયબ કલેક્ટર (સ્ટેમ્પ ડ્યુટી મૂલ્યાંકન તંત્ર), કચ્છ ભુજ દ્વારા નક્કી કરાયેલા દર કરતા વધારે હતું. આ જવાબ સુસંગત નથી, કારણ કે બિન-ખેતીમાં ફેરફાર માટેના હુકમની તારીખના એક વર્ષ પછી બિન-ખેતી પરવાનગી મેળવવામાં આવી છે. તેથી, પ્રવર્તમાન જંત્રી દરે પ્રીમિયમ કિંમતનો તફાવત વસૂલ કરવાની જરૂર હતી.

(iv) ગાંધીનગર જિલ્લાના એક ગામમાં આવેલી 20,385 ચોરસ મીટરની જમીનને રહેણાંક હેતુ માટે નવી અને પ્રતિબંધિત શરતની જમીનમાંથી જૂની શરતની જમીનમાં રૂપાંતરિત કરવાના એક કિસ્સામાં (માર્ચ 2025 માં ઓડિટ દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું હતું), કલેક્ટર, ગાંધીનગર કચેરીએ (ઓગસ્ટ 2020 માં) પ્રવર્તમાન જંત્રી દરે પ્રીમિયમ કિંમત વસૂલ કર્યા પછી આદેશ જારી કર્યો હતો. બાદમાં, રૂપાંતર વેરો વસૂલ કર્યા પછી (નવેમ્બર 2023 માં) બહુહેતુક ઉપયોગ માટે બિન-ખેતીની પરવાનગી આપવામાં આવી હતી. આ કિસ્સામાં, જમીનની શરત બદલવાના આદેશની તારીખના ત્રણ વર્ષ પછી (નવેમ્બર 2023 માં) બહુહેતુક ઉપયોગ માટે બિન-ખેતીની પરવાનગી મેળવવામાં આવી હતી. તેથી, બહુહેતુક ઉપયોગ માટે હાલના જંત્રી દરે પ્રીમિયમ કિંમતનો તફાવત વસૂલ કરવો જરૂરી હતો. આ ન થવાને કારણે ₹ 303.23 લાખની પ્રીમિયમ કિંમત ઓછી વસૂલવામાં આવી હતી.

પરિશિષ્ટ XVI

(ફકરા 3.9 માં સંદર્ભિત)

ક: 'વળાંકો પહોળા કરવા' ના કામની વધારાની માત્રા

ક્રમાંક	વળાંક નં.	માર્ગની પહોળાઇ (મી. માં)	વર્તુળાકાર વળાંકની લંબાઇ (મી. માં)	સંક્રમણ માટેના વળાંકની લંબાઈ (મી. માં)	વળાંકની કુલ લંબાઇ (મી. માં)	વળાંકની ત્રિજ્યા (મી. માં)	IRC હેઠળ નિર્ધારિત મહત્તમ વધારાની પહોળાઇ (મી. માં)	વિભાગ દ્વારા પુરી પાડવામાં આવેલી વધારાની પહોળાઇ (મી. માં)	વિભાગ દ્વારા આપવામાં આવેલ અનુચિત વધારાનું વિસ્તરણ (મી. માં)	વળાંકની સાથે કામનો કુલ અનુચિત વધારાનો જથ્થો (ચો.મી માં)
	W1	નખત્રાણા-નિરોણા માર્ગ કિ.મી. 0/0 થી 26/00 ને પહોળો અને મજબૂત કરવો								
1	2	10	92.14	50.00	142.14	110.00	0.60	2	1.40	397.99
2	3	10	63.69	50.00	113.69	125.00	0.60	2	1.40	318.33
3	5	10	66.58	20.00	86.58	90.00	0.90	1.5	0.60	103.90
4	6	10	83.56	50.00	133.56	125.00	0.60	1.6	1.00	267.12
5	7	10	79.32	50.00	129.32	130.00	0.60	1.5	0.90	232.78
6	8	10	29.86	100.00	129.86	195.00	0.60	1.6	1.00	259.72
7	9	10	33.41	20.00	53.41	80.00	0.90	2	1.10	117.50
8	10	10	27.96	20.00	47.96	30.00	1.50	2.2	0.70	67.14
9	11	10	58.56	120.00	178.56	360.00	0.00	1.6	1.60	571.39
10	12	10	42.34	20.00	62.34	65.00	0.90	1.2	0.30	37.40
11	13	10	27.76	20.00	47.76	65.00	0.90	1.6	0.70	66.86
12	14	10	37.61	20.00	57.61	70.00	0.90	1.6	0.70	80.65
13	15	10	6.22	120.00	126.22	360.00	0.00	0.8	0.80	201.95
14	16	10	40.05	100.00	140.05	240.00	0.60	1.6	1.00	280.10
15	18	10	18.62	20.00	38.62	55.00	1.20	1.4	0.20	15.45
16	19	10	32.92	20.00	52.92	75.00	0.90	2	1.10	116.42

17	20	10	44.72	20.00	64.72	80.00	0.90	2.5	1.60	207.10
18	21	10	41.31	10.00	51.31	50.00	1.20	2.9	1.70	174.45
19	22	10	172.11	40.00	212.11	160.00	0.60	1.6	1.00	424.22
20	23	10	72.03	20.00	92.03	55.00	1.20	3	1.80	331.31
21	24	10	35.63	120.00	155.63	320.00	0.00	1.3	1.30	404.64
22	25	10	39.33	40.00	79.33	90.00	0.90	1.2	0.30	47.60
23	26	10	69.96	40.00	109.96	105.00	0.60	3.5	2.90	637.77
24	27	10	18.60	120.00	138.60	310.00	0.00	0.9	0.90	249.48
									પેટા-સરવાળો	5,611.29
	W2	ચિત્રોડ-રાપર-ધોળાવીરા માર્ગ (કિ.મી. 0/0 થી 57/945) નું મજબૂતીકરણ અને સુધારણા								
25	1	7	16.31	30.00	46.31	65.00	0.90	2	1.10	101.89
26	2	7	23.39	25.00	48.39	40.00	1.50	2	0.50	48.39
27	3	7	14.24	60.00	74.24	140.00	0.60	2.173	1.57	233.57
28	4	7	51.47	60.00	111.47	170.00	0.60	1.908	1.31	291.61
29	5	7	44.41	45.00	89.41	80.00	0.90	2	1.10	196.69
30	6	7	73.49	60.00	133.49	100.00	0.90	2	1.10	293.68
31	7	7	138.21	30.00	168.21	225.00	0.60	1.426	0.83	277.88
32	8	7	154.71	50.00	204.71	170.00	0.60	1.908	1.31	535.53
33	9	7	139.58	50.00	189.58	200.00	0.60	1.657	1.06	400.77
34	10	7	204.81	40.00	244.81	300.00	0.60	1.202	0.60	294.75
35	11	10	76.65	71.20	147.85	140.00	0.60	0.8	0.20	59.14
36	12	10	42.37	46.70	89.07	170.00	0.60	0.8	0.20	35.63
37	13	10	19.52	70.40	89.92	200.00	0.60	0.8	0.20	35.97
38	14	10	61.76	78.40	140.16	150.00	0.60	0.80	0.20	56.06
									પેટા-સરવાળો	2,861.57
	W3	પ્રાગપર-ઉમૈયા-સેલારી માર્ગ પહોળો અને મજબૂત બનાવવો (0/0 to 13/0)								
39	1	7	198.532	25	223.53	150	0.60	1.6	1.00	447.06

40	2	7	40.496	10	50.50	65	0.90	1.69	0.79	79.78
41	3	7	58.08	30	88.08	100	0.90	1.6	0.70	123.31
42	4	7	69.309	30	99.31	60	1.20	1.6	0.40	79.45
43	5	7	62.659	30	92.66	300	0.60	1.6	1.00	185.32
44	6	7	75	20	95.00	60	1.20	1.60	0.40	76.00
45	7	7	36.789	25	61.79	60	1.20	1.6	0.40	49.43
46	8	7	65.878	40	105.88	80	0.90	1.6	0.70	148.23
47	9	7	35.471	20	55.47	60	1.20	1.6	0.40	44.38
48	10	7	33.381	20	53.38	60	1.20	1.60	0.40	42.70
									પેટા-સરવાળો	1,275.67
	W4	કેરા રાજ્ય ધોરીમાર્ગ MDR પહોળો અ મજબૂત બનાવવો (0/0 થી 8/00)								
49	1	7	16	20	36.00	30	1.50	1.6	0.10	7.20
50	2	7	10	80	90.00	90	0.90	1.6	0.70	126.00
51	3	7	17	120	137.00	120	0.60	1.6	1.00	274.00
									પેટા-સરવાળો	407.20
	W5	દેશલપર-હાજીપીર રોડ પહોળો કરવો અને સુધારણા (0/0 થી 16/00)								
52	1	7	264.97	75	339.97	400	0.00	0.6	0.60	203.98
									પેટા-સરવાળો	203.98
	W6	માંડવી-ગુંદીયારી-ઝરપરા-મુંદ્રા માર્ગ પહોળો અને મજબૂત બનાવવો (0/0 થી 19/00)								
53	1	10	32.13	40	72.13	45	1.20	1.6	0.40	57.70
54	2	10	30	40	70.00	50	1.20	1.6	0.40	56.00
55	3	10	24	50	74.00	30	1.50	1.6	0.10	14.80
56	4	10	42	40	82.00	40	1.50	1.6	0.10	16.40
57	5	10	80	20	100.00	50	1.20	1.6	0.40	80.00
58	6	10	95	40	135.00	120	0.60	1.6	1.00	270.00
59	7	10	38	30	68.00	60	1.20	1.6	0.40	54.40
60	8	10	11	20	31.00	30	1.50	1.6	0.10	6.20

61	9	10	47	50	97.00	50	1.20	1.6	0.40	77.60
									પેટા-સરવાળો	633.10
	W7	કોટડા-બીડા માર્ગ પહોળો કરવો અને મજબૂતીકરણ (0/0 થી 24/00)								
62	1	7	9.237	30	39.24	30	1.50	2	0.50	39.24
63	2	7	12.676	35	47.68	70	0.90	2	1.10	104.89
64	3	7	10.063	40	50.06	30	1.50	2	0.50	50.06
65	4	7	37.283	55	92.28	70	0.90	2	1.10	203.02
66	5	7	33.14	35	68.14	125	0.60	2	1.40	190.79
67	6	7	32.191	35	67.19	70	0.90	2	1.10	147.82
									પેટા-સરવાળો	735.82
	W8	આડેસર વરૂવાંધ 0/0 થી 11/800								
68	1	7	35	95	130	150	0.6	3	2.4	624.00
69	2	7	60	90	150	130	0.6	3	2.4	720.00
70	3	7	40	90	130	100	0.9	3	2.1	546.00
71	4	7	16.67	40	56.67	100	0.9	3.5	2.6	294.68
72	5	7	45	95	140	100	0.9	3	2.1	588.00
									પેટા સરવાળો	2,772.68
	W9	સુથારી કોઠારા માર્ગ (0/0 થી 47/250)								
73	1	10	35	60	95	60	1.2	2	0.8	152.00
74	2	10	35	40	75	55	1.2	2	0.8	120.00
75	3	10	40	25	65	45	1.2	2	0.8	104.00
76	4	10	35	40	75	50	1.2	2	0.8	120.00
77	5	10	45	45	90	55	1.2	2	0.8	144.00
78	6	10	32	40	72	60	1.2	2	0.8	115.20
79	7	10	30	55	85	50	1.2	2	0.8	136.00
80	8	10	30	50	80	50	1.2	2	0.8	128.00
81	9	10	33	51	84	50	1.2	2	0.8	134.40

82	10	10	30	54	84	50	1.2	2	0.8	134.40
83	11	10	30	55	85	45	1.2	2	0.8	136.00
84	12	10	45	60	105	45	1.2	2	0.8	168.00
85	13	10	30	45	75	50	1.2	2	0.8	120.00
86	14	10	30	45	75	50	1.2	2	0.8	120.00
87	15	10	35	50	85	50	1.2	2	0.8	136.00
88	16	10	32	40	72	50	1.2	2	0.8	115.20
89	17	10	33	45	78	50	1.2	2	0.8	124.80
90	18	10	30	55	85	50	1.2	2	0.8	136.00
91	19	10	30	50	80	55	1.2	2	0.8	128.00
92	20	10	35	75	110	45	1.2	2	0.8	176.00
93	21	10	31	60	91	50	1.2	2	0.8	145.60
94	22	10	32	68	100	55	1.2	2	0.8	160.00
95	23	10	30	60	90	60	1.2	2	0.8	144.00
96	24	10	25	65	90	55	1.2	2	0.8	144.00
97	25	10	30	65	95	55	1.2	2	0.8	152.00
98	26	10	30	55	85	50	1.2	2	0.8	136.00
99	27	10	30	45	75	45	1.2	2	0.8	120.00
									પેટો-સરવાળો	3,649.60
									એકંદર કુલ	18,150.91

ખ: વધારે પહોળા કરવામાં આવેલા વળાંકો પર અધિક ખર્ચ

ટેન્ડરની બાબત નં.	કામનું નામ	બાબતનું વર્ણન		વળાંક સાથે કામનો કુલ અનુચિત વધારાનો જથ્થો (ચો.મી. માં)	ઊંડાણ/ જાડાઈ (મી. માં)	ઘનતા (કિ.ગ્રા./ ઘન મી.)	એકમ	કામની બાબતની વધારાનો અનુચિત કુલ જથ્થો	એકમ દીઠ ટેન્ડરનો દર	બાબત પર નિવાર્ય અધિક ખર્ચ (₹ માં)
5	W1: નખત્રાણા-નિરોણા માર્ગને પહોળો અને મજબૂત કરવો કિ.મી. 0/0 થી 26/00	બોક્ષ કટીંગ		5611.29	0.55		ઘન મી.	3086.21	35	108017.33
6		GSB	I	5611.29	0.15		ઘન મી.	841.69	500	420846.75
7			II	5611.29	0.15		ઘન મી.	841.69	500	420846.75
8		WBM	I	5611.29	0.15		ઘન મી.	841.69	500	420846.75
9		WMM	I	5611.29	0.1		ઘન મી.	561.129	475	266536.28
10		Prime Coat (SS-1)		5611.29	1		ચો.મી.	5611.29	34	190783.86
12		BM		5611.29	0.05	2.2	મે.ટન	617.2419	1525	941293.90
13		DBM		5611.29	0.05	2.3	મે.ટન	645.29835	1725	1113139.65
14		BC		5611.29	0.03	2.4	મે.ટન	404.01	2350	949430.27
									પેટા-સરવાળો	48,31,741.54
4	W2: ચિત્રોડા-રાપર-ધોળાવીરા માર્ગ પહોળો અને મજબૂત કરવો અને સુધારવો (કિ.મી. 0/0 to 57/945)	બોક્ષ કટીંગ		2861.57	0.55		ઘન મી.	1573.86	25	39346.54
5		GSB	I	2861.57	0.15		ઘન મી.	429.24	550	236079.25
6			II	2861.57	0.1		ઘન મી.	286.16	550	157386.17
7		WBM	I	2861.57	0.15		ઘન મી.	429.24	550	236079.25
8		WMM	I	2861.57	0.1		ઘન મી.	286.16	625	178847.92
9		Prime Coat (SS-1)		2861.57	1		ચો.મી.	2861.57	10	28615.67
10		Tack Coat (RS-1)		2861.57	0		ચો.મી.	0.00	8	0
13		BM		2861.57	0.0375	2.2	મે.ટન	236.08	1850	436746.62

14		BM		2861.57	0.05	2.3	મે.ટન	329.08	1850	608798.32
15		BC		2861.57	0.03	2.4	મે.ટન	206.03	2550	525383.65
									પેટા-સરવાળો	24,47,283.38
4	W3: પ્રાગપર-ઉમૈયા-સેલારી માર્ગ પહોળો અને મજબૂત કરવો (0/0 to 13/0)	બોક્ષ કટીંગ		1275.67	0.55		ઘન મી.	701.62	25	17540.42
5		GSB	I	1275.67	0.15		ઘન મી.	191.35	600	114810.02
6			II	1275.67	0.15		ઘન મી.	191.35	600	114810.02
7		WBM	I	1275.67	0.15		ઘન મી.	191.35	700	133945.02
8		WMM	I	1275.67	0.1		ઘન મી.	127.57	700	89296.68
9		Prime Coat (SS-1)		1275.67	1		ચો.મી.	1275.67	8	10205.34
12		BM		1275.67	0.05	2.2	મે.ટન	140.32	1600	224517.37
13		DBM		1275.67	0.05	2.3	મે.ટન	146.70	1700	249392.88
14		BC		1275.67	0.03	2.4	મે.ટન	91.85	2300	211250.44
									પેટા-સરવાળો	11,65,768.18
4	W4: કેરા રાજ્ય ધોરીમાર્ગ પહોળો અને મજબૂત કરવો MDR (0/0 to 8/00)	બોક્ષ કટીંગ		407.20	0.65		ઘન મી.	264.68	66	17468.88
5		GSB	I	407.20	0.15		ઘન મી.	61.08	780.33	47662.56
6			II	407.20	0.2		ઘન મી.	81.44	722.35	58828.18
7		WBM	I	407.20	0.15		ઘન મી.	61.08	780.12	47649.73
8		WMM	I	407.20	0.1		ઘન મી.	40.72	750.33	30553.44
9		Prime Coat (SS-1)		407.20	1		ચો.મી.	407.20	49.4	20115.68
11		BM		407.20	0.05	2.2	મે.ટન	44.79	2079.59	93149.00
12		DBM		407.20	0.05	2.3	મે.ટન	46.83	2478.54	116065.07
13		BC		407.20	0.03	2.4	મે.ટન	29.32	2853.65	83664.45
									પેટા-સરવાળો	5,15,156.99
5		બોક્ષ કટીંગ		203.98	0.45		ઘન મી.	91.79	50	4589.55
8		GSB	I	203.98	0.15		ઘન મી.	30.60	450	13768.65

9	W5: દેશલપર-હાજીપીર માર્ગ પહોળો અને મજબૂત કરવો (0/0 to 16/00)		II	203.98	0.2		ઘન મી.	40.80	450	18358.20
10		WBM	I	203.98	0.1		ઘન મી.	20.40	500	10199.00
11		WMM	I	203.98	0.15		ઘન મી.	30.60	500	15298.50
12		Prime Coat (SS-1)		203.98	1		ચો.મી.	203.98	25	5099.50
13		Tack Coat (RS-1)		203.98	1		ચો.મી.	203.98	25	5099.50
16		BUSG		203.98	0.0375	2	મે.ટન	15.30	1400	21417.90
17		DBM		203.98	0.075	2.3	મે.ટન	35.19	1800	63335.79
18		BC		203.98	0.03	2.4	મે.ટન	14.69	2400	35247.74
									પેટા-સરવાળો	1,92,414.33
4	W6: માંડવી-ગુંદિયારી-ઝરપરા-મુંદ્રા માર્ગ (0/0 થી 19/0) પહોળો અને મજબૂત કરવો	બોક્ષ કટીંગ		633.10	0.8		ઘન મી.	506.48	5	2532.42
5		GSB	I	633.10	0.15		ઘન મી.	94.97	500	47482.50
6			II	633.10	0.1		ઘન મી.	63.31	500	31655.00
7		WBM	I	633.10	0.15		ઘન મી.	94.97	600	56979.00
8		WMM	I	633.10	0.1		ઘન મી.	63.31	550	34820.50
9		Prime Coat (SS-1)		633.10	1		ચો.મી.	633.10	50	31655.00
12		BM		633.10	0.05	2.2	મે.ટન	69.64	1400	97497.40
13		DBM		633.10	0.05	2.3	મે.ટન	72.81	1750	127411.38
14		BC		633.10	0.03	2.4	મે.ટન	45.58	2350	107120.52
									પેટા-સરવાળો	5,37,153.71
6	W7: કોટડા-બીના માર્ગ (0/0 થી 24/00) પહોળો અને મજબૂત કરવો	GSB	I	735.82	0.15		ઘન મી.	110.37	550	60705.32
7			II	735.82	0.2		ઘન મી.	147.16	550	80940.20
8		WBM	I	735.82	0.1		ઘન મી.	73.58	650	47828.30
9		WMM	I	735.82	0.15		ઘન મી.	110.37	650	71742.45

10		Prime Coat (SS-1)	735.82	1		ચો.મી.	735.82	25	18395.50
13		BM	735.82	0.0375	2	મે.ટન	55.19	1700	93817.05
14		DBM	735.82	0.05	2.2	મે.ટન	80.94	1900	153786.38
15		SDBC	735.82	0.025	2.3	મે.ટન	42.31	2100	88850.27
								પેટા-સરવાળો	6,16,065.46
5	W8: આડેસર-વેરૂવાંધ માર્ગ 0/00 થી 11/800 પહોળો અને મજબૂત કરવો	બોક્ષ કટીંગ	2772.68	0.5		ઘન મી.	1386.34	50	69317.10
6		GSB I	2772.68	0.2		ઘન મી.	554.54	1000	554536.80
7		WBM I	2772.68	0.15		ઘન મી.	415.90	1100	457492.86
8		WMM I	2772.68	0.1		ઘન મી.	277.27	1050	291131.82
9		Prime Coat (SS-1)	2772.68	1		ચો.મી.	2772.68	40	110907.36
11		BM I	2772.68	0.0375	2.2	મે.ટન	228.75	2800	640490.00
12		BM II	2772.68	0.05	2.2	મે.ટન	305.00	2800	853986.67
13		BC	2772.68	0.03	2.4	મે.ટન	199.63	3600	718679.69
								પેટા-સરવાળો	36,96542.31
4	W9: સુથારી-કોઠરા માર્ગ પહોળો અને મજબૂત કરવો (00/000 to 47/250)	બોક્ષ કટીંગ	3649.60	0.513		ઘન મી.	1872.24	40	74889.79
5		GSB	3649.60	0.2		ઘન મી.	729.92	700	510944.00
6		WBM	3649.60	0.1		ઘન મી.	364.96	800	291968.00
7		WMM	3649.60	0.15		ઘન મી.	547.44	900	492696.00
9		Prime Coat (SS-1)	3649.60	1		ચો.મી.	3649.60	50	182480.00
10		BUSG-I	3649.60	0.0375	2	મે.ટન	136.86	2350	321621.00
13		SDBC	3649.60	0.025	2.3	મે.ટન	91.24	3900	355836.00
								પેટા-સરવાળો	22,30,434.79
						અધિક પહોળાઇની કુલ રકમ (₹)			1,62,32,560.69

પરિશિષ્ટ XVII

(ફકરા 3.11 માં સંદર્ભિત)

ક: માર્ગ પહોળા કરવાની પરિયોજનાઓની વિગતો

કેસ નં.	માર્ગનું નામ [ચેઇનેજ]	માર્ગાંતર કરેલા જંગલનો પ્રકાર [સ્થાન]	વન સંરક્ષણ અધિનિયમ (FCA) હેઠળ અરજીની તારીખ [FCA હેઠળ માર્ગાંતર કરેલો વિસ્તાર] [માર્ગાંતર કરેલો ખરેખર વિસ્તાર]	કામની વિગતો અને તેમની સ્થિતિ (નવેમ્બર 2024)
1.	સુબિર-શિંગાણા, SH 80 અને સુબિર-શબરીધામ [29/500 થી 37/419] અને [0/000 થી 2/180]	પૂર્ણા અભયારણ્યના અનામત જંગલ અને આરક્ષિત જંગલ [ડાંગ ઉત્તર વિભાગ]	નવેમ્બર 2022 [0.29 હેક્ટર એટલે કે (0.0986 હેક્ટર – અનામત જંગલ અને 0.1868 હેક્ટર – આરક્ષિત જંગલ)] [0.82 હેક્ટર]	• 5.5 મી. થી 12 મી. માર્ગ પહોળો કરવો • રાજ્ય સરકાર દ્વારા સામાન્ય મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. (FCA હેઠળ મે 2023 માં સૈદ્ધાંતિક મંજૂરી અને ડિસેમ્બર 2023 માં અંતિમ મંજૂરી) • વપરાશકર્તા એજન્સી દ્વારા જૂન 2024 માં રસ્તાનું કામ પૂર્ણ કરવામાં આવ્યું.
2.	ગૌંડલવિહાર-લશ્કરીયા-સુબિર-ખપાટીયા રોડ, SH 80 [6/000 થી 9/330]	અનામત જંગલ & આરક્ષિત જંગલ [ડાંગ દક્ષિણ વિભાગ]	14.06.2023 [0.30 હેક્ટર i.e. (0.2799 હેક્ટર – અનામત જંગલ અને 0.0172 હેક્ટર – આરક્ષિત જંગલ)] [0.86 હેક્ટર]	• માર્ગ 5.5 મી. થી 12 મી. પહોળો કરવો. • રાજ્ય સરકાર દ્વારા સામાન્ય મંજૂરી આપવામાં આવી છે. (માર્ચ 2024 ના રોજ સૈદ્ધાંતિક મંજૂરી અને અંતિમ મંજૂરી બાકી છે)
3.	ટેકરવા-ખપાટીયા રોડ [8/400 થી 40/500]	અનામત જંગલ & આરક્ષિત જંગલ [વ્યારા વિભાગ]	28.08.2023 [15.57 હેક્ટર i.e. (7.1004 હેક્ટર – અનામત જંગલ & 8.4681 હેક્ટર – આરક્ષિત જંગલ)] [28.58 હેક્ટર]	• માર્ગ પહોળો કરવો (8/400 થી 12/600) from 7 મી. થી 14.6 મી. • માર્ગ પહોળો કરવો (12/600 થી 40/500) 5.5 મી. થી 14.6 મી. • ડિસેમ્બર 2024 માં પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય દ્વારા સૈદ્ધાંતિક મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને અંતિમ મંજૂરી બાકી છે.
4.	બોરડા-સતકાશી-શેરૂલા રોડ	અનામત જંગલ	23.11.2022	• 7.5 મી. થી 14.6 મી. માર્ગ પહોળો કરવો

	[0/000 થી 29/500]	[વ્યારા વિભાગ]	[14.30 હેક્ટર] [20.95 હેક્ટર]	• જાન્યુઆરી 2024 માં પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય દ્વારા સૈદ્ધાંતિક મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને અંતિમ મંજૂરી બાકી છે.
5.	સોનગઢ-ઉકાઇ-શેરૂલા રોડ [16/000 થી 18/500]	આરક્ષિત જંગલ [વ્યારા વિભાગ]	19.11.2022 [1.21 હેક્ટર] [1.77]	• માર્ગ પહોળો કરવો (16/000 થી 18/500) 7.5 મી. થી 14.6 મી. • જાન્યુઆરી 2024 માં પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય દ્વારા સૈદ્ધાંતિક મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને અંતિમ મંજૂરી બાકી છે.
6.	સુબિર થી શિંગાણા, કિમ 80 [37/419 થી 37/962]	અનામત જંગલ [વ્યારા વિભાગ]	15.02.2023 [0.06 હેક્ટર] [0.18 હેક્ટર]	• માર્ગ પહોળો કરવો 5.5 મી. થી 12 મી. • ઓક્ટોબર 2023 માં પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય દ્વારા સૈદ્ધાંતિક મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને અંતિમ મંજૂરી બાકી છે.

ખ: વન સંરક્ષણ અધિનિયમ હેઠળ માર્ગાંતર કરાયેલા વન વિસ્તાર અને માર્ગાંતર કરાયેલા વાસ્તવિક વિસ્તારની વિગતો

કેસ નંબર	ચેઇનેજ	માર્ગની બાજુ	માર્ગની લંબાઇ (મી. માં)	માર્ગની હાલની પહોળાઇ (મી. માં)	પહોળો કર્યા પછી માર્ગની પહોળાઇ (મી. માં)	મધ્ય અક્ષની બંને બાજુએ રોડ પહોળો કર્યા પછી પહોળાઇ (મી. માં)	પહોળા કરેલા માર્ગની પહોળાઇ (મી. માં)	મધ્ય અક્ષની બંને બાજુ પહોળા કરેલા માર્ગની પહોળાઇ	માર્ગની પહોળાઇ જેના માટે મંજૂરી મેળવી હતી (મી. માં)	માર્ગની પહોળાઇ જેના માટે મધ્ય અક્ષની બંને બાજુ પર મંજૂરી મેળવી હતી (મી. માં)	માર્ગ પહોળો કરવા માટે માર્ગાંતર કરેલ ખરેખર વન વિસ્તાર (હે.માં)	વન વિસ્તાર જેના માટે વન સંરક્ષણ અધિનિયમ હેઠળ મંજૂરી મેળવી હતી (હે.માં)
કેસ નં. 1	29/500 થી 37/419	ડાબી	1750.1	5.5	12	6	6.5	3.25	2.25	1.125	0.568783	0.196886
		જમણી	449.9	5.5	12	6	6.5	3.25	2.25	1.125	0.146218	0.050614

	0/000 થી 2/180	ડાબી	277	5.5	12	6	6.5	3.25	2.25	1.125	0.090025	0.031163
		જમણી	59.9	5.5	12	6	6.5	3.25	2.25	1.125	0.019468	0.006739
કેસ નં. 2	6/000 થી 9/330	ડાબી	1404	5.5	12	6	6.5	3.25	2.25	1.125	0.4563	0.15795
		જમણી	1237	5.5	12	6	6.5	3.25	2.25	1.125	0.402025	0.139163
કેસ નં. 3	8/400 થી 12/600	ડાબી	4200	7	14.6	7.3	7.6	3.8	4.85	2.425	1.596	1.0185
		જમણી	4200	7	14.6	7.3	7.6	3.8	4.85	2.425	1.596	1.0185
	12/600 થી 40/500	ડાબી	27900	5.5	14.6	7.3	9.1	4.55	4.85	2.425	12.6945	6.76575
		જમણી	27900	5.5	14.6	7.3	9.1	4.55	4.85	2.425	12.6945	6.76575
કેસ નં. 4	0/000 થી 29/500	ડાબી	29500	7.5	14.6	7.3	7.1	3.55	4.85	2.425	10.4725	7.15375
		જમણી	29500	7.5	14.6	7.3	7.1	3.55	4.85	2.425	10.4725	7.15375
કેસ નં. 5	16/000 થી 18/500	ડાબી	2500	7.5	14.6	7.3	7.1	3.55	4.85	2.425	0.8875	0.60625
		જમણી	2500	7.5	14.6	7.3	7.1	3.55	4.85	2.425	0.8875	0.60625
કેસ નં. 6	37419 થી 37/962	ડાબી	267	5.5	12	6	6.5	3.25	2.25	1.125	0.086775	0.030038
		જમણી	276	5.5	12	6	6.5	3.25	2.25	1.125	0.0897	0.03105
કુલ											53.16029	31.7321

પરિશિષ્ટ XVIII

(ફકરા 3.12 (5) માં સંદર્ભિત)

મંજૂર કરાયેલા ના-વાંધા પ્રમાણપત્રોની વિગતો

ક્રમાંક	અરજદારનું નામ	સર્વે નંબર (ચો.મી. માં વિસ્તાર)	ગામ/ તાલુકો/ જિલ્લો	હેતુ (ના-વાંધા પ્રમાણપત્રની તારીખ)	અડીને આવેલ સંરક્ષિત વિસ્તાર	સંરક્ષિત વિસ્તારની હદથી અંતર (કિ.મી. માં)	મુખ્ય અવલોકન
ઔદ્યોગિક પ્રવૃત્તિઓ માટે ના-વાંધા પ્રમાણપત્રો							
1	વસાભાઇ મેરામણભાઇ સોલંકી	66/P9 (1,929)	ચિત્રોડ/ તલાલા/ ગીર સોમનાથ	સી.એન.જી. પંપ, સર્વિસ સ્ટેશન વગેરે. (04.12.2021)	ગીર અભયારણ્ય	0.58	મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા જારી કરાયેલા સરકારી ઠરાવ અને સંબંધિત નાયબ વન સંરક્ષક ના અભિપ્રાયના આધારે જૂનાગઢના મુખ્ય વન સંરક્ષક, વન્યજીવન વર્તુળે આ હેતુ માટે ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર જારી ન કરવાની ભલામણ કરી હતી (માર્ચ 2021).
2	સુરેશભાઇ પીરૂભાઇ ભાલાણા	1/P1/P2 (2,086)	ખિલાવડ/ ગીર ગઢડા / ગીર સોમનાથ	પેટ્રોલ પંપ (વાણિજ્યિક પ્રવૃત્તિ તરીકે ગણવામાં આવેલ) (02.06.2022)	ગીર અભયારણ્ય	1.80	ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન માટે તારીખ 25 ઑક્ટોબર 2016 ના જાહેરનામા માં આ ગામનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો. મહેસૂલ વિભાગ દ્વારા જારી કરાયેલ GR, (ઑક્ટોબર 2017) માં જિલ્લા કલેક્ટર સાથેની બેઠક અને સંબંધિત DCF ના અભિપ્રાયના આધારે (સપ્ટેમ્બર 2019) મુખ્ય વન સંરક્ષક, વન્યજીવન વર્તુળ, જૂનાગઢે આ હેતુ માટે NOC જારી ન કરવાની ભલામણ કરી.

3	અરવિંદસિંહ સરદારસિંહ રાઠોડ	600 (1,769)	ખાંભા/ખાંભા/અમરેલી	પેટ્રોલ પંપ (વાણિજ્યિક પ્રવૃત્તિ તરીકે ગણવામાં આવેલ) (01.11.2021)	મીતીયાળા અભયારણ્ય	1.25	સંબંધિત નાયબ વન સંરક્ષકે આ હેતુ માટે ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર જારી ન કરવાની ભલામણ કરી.
4	ગબરૂભાઇ પુનાભાઇ કાતરીયા	244 (20,943 માંથી 4,047)	ધોકડવા/ ગીર ગઢડા/ગીર સોમનાથ	મગફળીની પ્રક્રિયા (વાણિજ્યિક પ્રવૃત્તિ તરીકે ગણવામાં આવેલ) (02.03.2021)	ગીર અભયારણ્ય	4.20	ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન માટે તારીખ 25 ઓક્ટોબર 2016 ના મુસદ્દારૂપ જાહેરનામામાં ગામનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો. અરજદારે જિલ્લા કલેક્ટર પાસેથી બહુહેતુક ઉપયોગ માટે (જૂન 2022) બિન-ખેતી પરવાનગી મેળવી હતી.
5	જયંતીભાઇ તરશીભાઇ રૂપાલા	1149 (7,830)	ધારી/ધારી/અમરેલી	સિમેન્ટ ગોડાઉન (વાણિજ્યિક પ્રવૃત્તિ તરીકે ગણવામાં આવેલ) (29.07.2021)	ગીર અભયારણ્ય	4.00	ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન માટે તારીખ 25 ઓક્ટોબર 2016 ના મુસદ્દારૂપ જાહેરનામામાં આ ગામનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો. સંબંધિત નાયબ વન સંરક્ષક ના અભિપ્રાયના આધારે, જૂનાગઢના મુખ્ય વન સંરક્ષક, વન્યજીવન વર્તુળે ભલામણ કરી હતી (જુલાઈ 2019) કે આ હેતુ માટે ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર જારી ન કરવું.
6	મહેશભાઇ રાઘવભાઇ હીરપરા	130/P6/P2 (2,428)	હીરપરા/ગીર ગઢડા/ગીર સોમનાથ	મગફળીનો સંગ્રહ અને પ્રક્રિયા (13.09.2021)	ગીર અભયારણ્ય	2.10	અરજદારે જિલ્લા કલેક્ટર પાસેથી બહુહેતુક ઉપયોગ માટે બિન-ખેતી પરવાનગી મેળવી હતી (ફેબ્રુઆરી 2022).

7	ભગાભાઇ રામભાઇ માલવી	208/P1 (26305 માંથી 4047)	ધોકડવા/ગીર ગઢડા/ગીર સોમનાથ	કોન્ક્રીટ પેવર બ્લોકનું ઉત્પાદન (વાણિજ્યિક પ્રવૃત્તિ તરીકે ગણવામાં આવેલ) (17.03.2022)	ગીર અભયારણ્ય	3.40	ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન માટે તારીખ 25 ઓક્ટોબર 2016 ના મુસદ્દારૂપ જાહેરનામામાં આ ગામનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો. જૂનાગઢના મુખ્ય વન સંરક્ષક, વન્યજીવન વર્તુળે સંબંધિત નાયબ વન સંરક્ષકના અભિપ્રાયના આધારે આ હેતુ માટે ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર જારી ન કરવાની ભલામણ કરી હતી (ઓક્ટોબર 2021).
8	માધુભાઇ નારણભાઇ સાવલીયા	350/1 P1 (2,378)	મોણવેલ/ધારી/અમરેલી	કાર્ડબોર્ડ બોક્ષનું ઉત્પાદન	ગીર અભયારણ્ય	4.70	આ ગામનો પ્રસ્તાવિત ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન માં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો. જૂનાગઢના મુખ્ય વન સંરક્ષકે સંબંધિત નાયબ વન સંરક્ષક ના અભિપ્રાયના આધારે ભલામણ કરી હતી (ફેબ્રુઆરી 2022) કે આ હેતુ માટે ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર જારી ન કરવું.
9	ચાંપરાજભાઇ જીલુભાઇ વાળા	395 (11,654)	સરસીયા/એફ વી/અમરેલી	પેટ્રોલ પંપ (09.02.2024)	ગીર અભયારણ્ય	1.6	
10	કાનજીભાઇ બેચરભાઇ માલવી	111/p5/p1 (7,719 માંથી 2,126)	ધોકડવા/ગીર ગઢડા/ગીર સોમનાથ	ઇંધણ ભરવાનું સ્ટેશન (07.11.2023)	ગીર અભયારણ્ય	3.5	અરજદારે જિલ્લા કલેક્ટર પાસેથી બહુહેતુક ઉપયોગ માટે બિન-ખેતી પરવાનગી મેળવી હતી (ડિસેમ્બર 2023).
11	શ્રી વલ્લભભાઇ બચુભાઇ ઠુમર	154/p3 (4,755)	વડવિયાળા/ગીર ગઢડા/ગીર સોમનાથ	મગફળીની કૃષિ પ્રક્રિયા કરવાનું એકમ	ગીર અભયારણ્ય	6.7	અરજદારે જિલ્લા કલેક્ટર પાસેથી બહુહેતુક ઉપયોગ માટે બિન-ખેતી પરવાનગી મેળવી હતી (ડિસેમ્બર 2023).

				(ઔદ્યોગિક) (30.05.2023)			
12	હીરપરા મનુભાઇ વીરજીભાઇ	57/1/p2 (30,375)	માલસિકા/ધારી/અમરેલી	કોમ્પ્રેસ્ડ બાયોગેસ (ઔદ્યોગિક) (19.03.2023)	ગીર અભયારણ્ય	8	
13	મૌલિક વાસુદેવભાઇ પટેલ	210/p2 (21,954)	વાઘાવાડી/ધારી/અમરેલી	સૌર (ઔદ્યોગિક) (19.04.2023)	ગીર અભયારણ્ય	9.2	વાઘવાડી ગામના 1,01,554 ચોરસ મીટરના સંચિત વિસ્તારમાં ચાર બાજુના સર્વે નંબરોમાં એક જ વપરાશકર્તાને ઔદ્યોગિક હેતુ માટે NOC આપવામાં આવ્યા છે.
14	મૌલિક વાસુદેવભાઇ પટેલ	206 (38,344 માંથી 30,967)	વાઘાવાડી/ધારી/અમરેલી	સૌર (ઔદ્યોગિક) (19.04.2023)	ગીર અભયારણ્ય	9.2	
15	મૌલિક વાસુદેવભાઇ પટેલ	210/p1 (38,142 માંથી 36,695)	વાઘાવાડી/ધારી/અમરેલી	સૌર (ઔદ્યોગિક) (19.04.2023)	ગીર અભયારણ્ય	9.3	
16	મૌલિક વાસુદેવભાઇ પટેલ	212 (11,938)	વાઘાવાડી/ધારી/અમરેલી	સૌર (ઔદ્યોગિક) (19.04.2023)	ગીર અભયારણ્ય	9.36	
17	વિનોદભાઇ નાથાભાઈ પટેલ	43 (4,679)	બાલુન્દ્રા/અમીરગઢ/બનાસકાંઠા	પેટ્રોલ પંપ (03.05.2023)	જેસોર અભયારણ્ય	0.77	તારીખ 12 ઓક્ટોબર 2017 ના જાહેરનામા દ્વારા આ ગામનો સમાવેશ ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોનમાં કરવામાં આવ્યો હતો. ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર આપવાની ભલામણમાં નાયબ વન સંરક્ષકે

							પ્રવૃત્તિને પ્રતિબંધિત કરવાને બદલે નિયમનકારી તરીકે વર્ગીકૃત કરી હતી.
18	કાન્તીભાઇ વિરભાણભાઇ ભીલ	314P (2,050)	જેઠી/અમીરગઢ/બનાસકાંઠા	પેટ્રોલ પંપ (08.02.2024)	બાલારામ-અંબાજી અભયારણ્ય	0.059	તારીખ 08 નવેમ્બર 2021 ના જાહેરનામા દ્વારા આ ગામનો સમાવેશ ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન માં કરવામાં આવ્યો હતો. નાયબ વન સંરક્ષકે ના-વાંધા પ્રમાણપત્ર આપવાની ભલામણમાં આ પ્રવૃત્તિને પ્રતિબંધિત કરવાને બદલે નિયમનકારી તરીકે વર્ગીકૃત કરી હતી.
19	રાજુભાઇ સવાજીભાઇ ચૌધરી	57 (26,393 માંથી 3,000))	સુબિર/સુબિર/ડાંગ	પેટ્રોલ પંપ (08.05.2021)	પૂર્ણા અભયારણ્ય	ના-વાંધા પ્રમાણપત્રમાં ઉલ્લેખ નથી	તારીખ 31 મે 2012 ના જાહેરનામા દ્વારા આ ગામનો સમાવેશ ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોનમાં કરવામાં આવ્યો હતો. અરજદારે જિલ્લા કલેક્ટર પાસેથી બહુહેતુક ઉપયોગ માટે બિન-ખેતી પરવાનગી મેળવી હતી (જુલાઈ 2021).
પ્રવાસન પ્રવૃત્તિઓ માટે ના-વાંધા પ્રમાણપત્રો							
20	ઉિરણબેન જમનાદાસ દેસાઇ	126, 127 અને 128 (21892)	નારૂકોટ/જાંબુઘોડા/પંચમહાલ	ઇકો-ટુરીઝમ (18.03.2021)	જાંબુઘોડા અભયારણ્ય	0	તારીખ 08 માર્ચ 2019 ના જાહેરનામા દ્વારા સૂચિત ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન માં ગામનો આંશિક રીતે સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.
21	જીતેન્દ્ર નગીનભાઇ પટેલ	71p1 (12288)	મોટારાસકા/ બોડેલી/ છોટાઉદેપુર	ઇકો-ટુરીઝમ (06.05.2022)	જાંબુઘોડા અભયારણ્ય	0	તારીખ 08 માર્ચ 2019 ના જાહેરનામા દ્વારા સૂચિત ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન માં ગામનો આંશિક રીતે સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.
22	અનાલા આઉટડોર્સ પ્રા. લિમિટેડ..	2/47 (4047)	વેળાવદર/ ભાવનગર/ભાવનગર	રિસોર્ટ (15.02.2021)	કાળીયાર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન	એક કિ.મી. ની બહાર	તારીખ 08 માર્ચ 2019 ના જાહેરનામા દ્વારા સૂચિત ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન માં ગામનો આંશિક રીતે સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

પરિશિષ્ટ XIX

જુલાઇ 2015 ની નીતિ હેઠળ નિર્ધારિત નિયમનો

(ફકરા 3.12 (ક) માં સંદર્ભિત)

રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન/ વન્યજીવનની હદથી અંતર	પરવાનગીપાત્ર/ પ્રતિબંધિત પ્રવૃત્તિઓ	જોડાયેલ શરત(ઓ)
એક કિ.મી. ની અંદર	પરવાનગીપાત્ર: રહેણાંક/ ખેડૂતો દ્વારા પોતાના ખેતરોમાં પોતાના માટે અથવા તેમના પરિવારો માટે સંગ્રહ સુવિધા પ્રતિબંધિત: અન્ય તમામ પ્રવૃત્તિઓ.	જમીનના કુલ વિસ્તારના મહત્તમ પાંચ ટકા પર
એક કિ.મી. ની અંદર અને બે કિ.મી. સુધી	પરવાનગીપાત્ર: રહેણાંક (સ્વ), હોટેલ, રિસોર્ટ, હોમસ્ટે, અન્ય પ્રવાસન/આતિથ્ય પ્રવૃત્તિઓ, ફાર્મહાઉસ. પ્રતિબંધિત: વાણિજ્યિક અને ઔદ્યોગિક પ્રવૃત્તિઓ.	જમીનના કુલ વિસ્તારના મહત્તમ પાંચ ટકા (રહેણાંક મકાનના કિસ્સામાં 10 ટકા) પર 13.5 મીટર ઊંચાઈ સુધીની નીચી ઇમારત.
બે કિ.મી. થી પાંચ કિ.મી. ની અંદર	પરવાનગીપાત્ર: રહેણાંક (બિન-વાણિજ્યિક અને વાણિજ્યિક) અને વાણિજ્યિક. પ્રતિબંધિત: ઔદ્યોગિક.	જમીનના કુલ વિસ્તારના મહત્તમ 15 ટકા (રહેણાંક મકાનના કિસ્સામાં 25 ટકા) વિસ્તારમાં 13.5 મીટર ઊંચાઈ સુધીની નીચી ઇમારત.
પાંચ કિ.મી. થી 10 કિ.મી. ની અંદર	પરવાનગીપાત્ર: રહેણાંક અને વાણિજ્યિક. પ્રતિબંધિત: ઔદ્યોગિક.	જિલ્લા સમિતિ[1] દ્વારા નિયત કરવામાં આવેલા નિયમનો મુજબ.

[1] જિલ્લા કલેક્ટર અને સંબંધિત નાયબ વન સંરક્ષક ની અધ્યક્ષતા હેઠળ, જિલ્લા વિકાસ અધિકારી અને પોલીસ અધિક્ષક તેના સભ્યો તરીકે હોય છે.

પરિશિષ્ટ XX

રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન/ વન્યજીવન અભયારણ્યોની વિગતો

(ફકરા 3.12 (ખ) માં સંદર્ભિત)

ક્રમાંક	રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન/વન્યજીવન અભયારણ્યનું નામ	જાહેરનામાની તારીખ	ઇકો-સેન્સીટીવ ઝોન નું વિસ્તરણ (સંરક્ષિત વિસ્તારની સીમાથી કિમી સુધી)	જિલ્લો	તાલુકા	આવરી લેવાયેલા ગામોની સંખ્યા
1	પૂર્ણા વન્યજીવન અભયારણ્ય	31 મે 2012	2	ડાંગ અને તાપી	આહવા અને સોનગઢ	46
2	વાંસદા રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન	31 મે 2012	5	ડાંગ, નવસારી, અને તાપી	આહવા, વાંસદા અને વ્યારા	16
3	જાંબુઘોડા વન્યજીવન અભયારણ્ય	08 માર્ચ 2019	1.10 થી 4.98	પંચમહાલ અને છોટાઉદેપુર	ઘોઘંબા, હાલાલ અને જાંબુઘોડા બોડેલી, પાવી જેતપુર,	102
4	રતનમહાલ વન્યજીવન અભયારણ્ય	29 જાન્યુઆરી 2019	19.67	છોટાઉદેપુર અને દાહોદ	બારીયા, છોટાઉદેપુર, ધાનપુર,	32
5	કાળીયાર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન	06 જૂલાઇ 2017	1.00 થી 3.70	અમદાવાદ અને ભાવનગર	ભાવનગર, વલ્લભીપુર, અને ધોલેરા	09

પરિશિષ્ટ XXI

જપ્ત કરાયેલા ડ્રગ્સના સંગ્રહ અને નિકાલમાં જોવા મળેલી અનિયમિતતાઓ

(ફકરા 3.14 માં સંદર્ભિત)

કચેરીનું નામ	જપ્ત કરેલ ડ્રગ્સ	વજન (કિ.ગ્રા. માં)	તારીખ/સમયગાળા દરમિયાન જપ્ત કરી	અનિયમિતતાનો પ્રકાર
અધિક પોલીસ મહાનિર્દેશક, એન્ટી ટેરરિસ્ટ સ્ક્વોડ	બ્રાઉન સુગર	1.921	ફેબ્રુઆરી 2016 અને ફેબ્રુઆરી 2023	
	ગાંજો/ ચરસ	0.972		
	એફેડ્રીન	1,364		
	ગાંજો	5.887		
	હેરોઇન	933. 822		
	મેફેડ્રોન (તેના કતરા સહિત)	594.518		
	મેથાફેન્ટામાઇન	66.868		
	અફીણ	0.488		
	પેટા-સરવાળો	2,968.476		
અધિક પોલીસ મહાનિર્દેશક, સી.આઇ.ડી. ક્રાઇમ અને રેલવે	ગાંજો	2,184.38	ઓક્ટોબર 2022 અને જુલાઇ 2023	જપ્ત કરાયેલા 6,510.54 કિલો ડ્રગ્સની સામે, કચેરીએ ફક્ત 4,177.86 કિલો ડ્રગ્સનો નિકાલ કર્યો. આ ઘટ ચોરી (144.180 કિલો ગાંજો), યોગ્ય સંગ્રહ સુવિધાઓના અભાવે ઉંદરો દ્વારા નાશ, ગાંજા અને અફીણના લીલા છોડ સુકાઈ જવા અને ખસખસના ભુકામાં ભેજની ઘટ, દવાઓના નિકાલમાં નોંધપાત્ર વિલંબને કારણે થઈ હતી.
	ગાંજાના છોડ (લીલા/ સુકા)	521.41		
	અફીણના છોડ	42.51		
	ખસખસનો ભૂકો	3,762.24		
	પેટા-સરવાળો	6,510.54		

© ભારતના નિયંત્રક અને મહાલેખાપરીક્ષક

www.cag.gov.in

https://cag.gov.in/ag2/gujarat/en